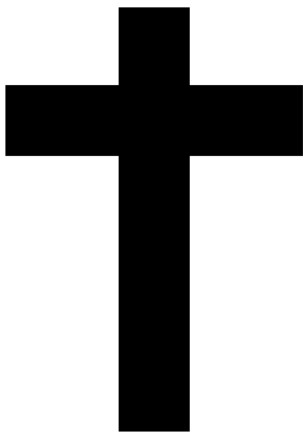

Kitapm ken Raa dooko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm ken Raa dooko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	61
Luk	98
Jan	161
Naabm jee kaan naabm Isage	207
Ròmɛge	269
1 Kòrint	297
2 Kòrint	323
Galat	341
ÈpeZ	351
Pilip	360
Kòlòs	367
Tesalonikɔ deete	374
Tesalonikɔ gɛn k-dige	380
Timote kɛn deete	384
Timote gɛn k-dige	392
Tit	398
Pilemon	402
Èbrege	404
Jak	425
Piɛr deete	432
Piɛr gɛn k-dige	439
Jan deete	444
Jan gɛn k-dige	451
Jan gɛn k-mòtoge	453
Jud	455
Apokalips	458

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanjɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se ɓo jeel ɔk mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dakin se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan ɓo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiɲa taadn se. Taa naan se ɓo maakɲ taariɲ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dakin se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanjo Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic ɓo naade took okde ute naade. Ʉɛn Matiye ki num, Isa ɓo mɛl kɛn lee dooy jeege ute tɔɣiɲa do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dakin se. Isa se naan ɓo al-Masi kɛn Yaudge iɲg aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan ɓo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapin ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɣɔtɔ kaam miɲ aan ɣɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (koɲ 5-7).

*Metjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

- 1 Kɛse ɓo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔ goon *Abraam.
- 2 Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔ Yakub ooj Juda ute ɣɛnaangen gaabge* .
- 3 Juda ɓo ooj Pɛrɛz ute Zɛra† ɔ gaangen se Tamar ɓo koɲde. Pɛrɛz ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- 4 Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- 5 Salmon ooj Booz ɔ ko Booz se roɲ Raab. Booz se ɓo ooj Obed ɔ ko Obed se roɲ Rut.
- 6 Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se ɓo ooj Gaar *Daud. Daud se ɓo ooj Salomon do mɛnd Uri ki.
- 7 Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- 8 Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yɔram. Yɔram ooj Ozias.
- 9 Ozias ooj Yɔtam. Yɔtam ooj Akaz. Akaz ooj Eɛzekias.
- 10 Eɛzekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.
- 11 Josias ooj Yekonia ute ɣɛnaangen gaabge ɔ kaad kɛn se ɓo gaan *Israelge k'tɔs k'ɓaande bulu taa naan Babilon ki‡.
- 12 Kɛn naade ɓaa aan Babilon ki se jaay ɓo, Yekonia ooj Salatiɛl ɔ Salatiɛl ooj Zorobabel.
- 13 Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- 14 Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.
- 15 Eliud ooj Eliezɛr. Eliezɛr ooj Matan. Matan ooj Yakub.
- 16 Yakub ooj Yusup. Yusup se ɓo gaabm Mari ɔ Mari se ɓo ooj Isan kɛn k'danjin al-Masi se.

* 1:2 Genaangen gaabgen se ɓo kɛn ɓaado tɛf taa ɓee gaan *Israelgen sik-kaar-dio. † 1:3 Naade se roɲɔge. ‡ 1:11 Aak 2Gar 24.12-16.

17 Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-saa. Ken iin do Daud ki bini k'tas k'baanden bulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-saa. Ken naade baan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic bo aas metjili sik-kaar-saa.

*Koojn Isa *al-Masi*

(Lk 2.1-21)

18 Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan baa te ron ki ey sum bo, Mari ted mendkaama ute taaonj *Nirl Salal.

19 Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina oo je an koodn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se bo naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

20 Kaaf ken naan utu ing saap saap do taar ken se, ganj *koon Meljege Raa maakj nin ki se teec naanin ki taadin oo: «Yusup, naai se metjil *Daud, onte beere Mari se okin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal.

21 Naan se utu 'koojn goon gaaba oo goon se naai an dan Isa^S, taa naan bo debm utu koodn do jeenge maakj *kusin ki.»

22 Nakgen paacj ted se, taa taar Meljege Raa taado do dokin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken oo:

23 'Booyki! Goon mend ken gaaba baa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama oo koojn goono oo goon se jeege an dan Emanuel.* Ro Emanuel se je deekj oo: *Raa ute naajee.

24 Ken Yusup jaay iin maakj bin ki se, naan took taar koon Meljege Raa taadin se. Gotn se, Mari se naan okin ted mendiina.

25 Num ganj naan baate baa ron ki bini Mari oojn maak ki. Jo goon j'oojin se, Yusup ondin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakj Isa

1 Isa se j'oojin maakj geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erød ki. Ken Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookjo oo baa aan maakj geger ken Jeruzalem ki.

2 Ken naade jaay aan se, naade tond metn jeege oo: «Goon k'j'oojin jaay ute koon gaar Yaudge se tap bo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookjo oo naaje k'baado kerjn naanin ki.»

3 Ken Erød jaay booy taar se, nirlin teece taa gaarina; bin se ol jee Jeruzalem ki paac se beere okde.

4 Gotn se Gaar Erød dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac oo ute jee jeel taadn taaonj metn Ko Taar Raa paac ken maakj jeenge tu oo naan tond metde oo: «*Al-Masi do dokin Raa taad taa koojin se tap bo, j'an koojn gayo?»

5 Gotn se, naade terlin oo: «Naan se j'an koojn maakj geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan goo ken do dokin debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo oo:

6 Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se, naai kic le maakj gegerge tun magal magal ken taa naan Jude ki. Taa maakj naan; ki se bo utu ade teecj magal ken utu 'tadn *Israel jeemge aan goo debm gaama se*.»

§ 1:21 Ron Isa je deekj oo: Meljege aaj jeege. * 1:23 Aak Eza 7.14. * 2:6 Aak Mis 5.1.

7 Gōtn jaay Erōd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic 6o jeel eyo. Ken naade aan onjīn se, naan tōnd metde ɔ: «Ken tap ki se, k-dijj se tap 6o naase aakiŋki nuŋ ki?»

8 Ɔo naan deekden ɔ: «'Baaki Betleem ki je onjumkiro gōtn goono se tak. Ken jaay onjīnkiroga num, 'terl '6aakiro 'taadumki gōtiŋa taa maam kic 6o m'6aa kerŋj naanin ki.»

9 Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gōtn se naade iin 6aa, ɔ ken naade 6aa 6aa se, k-dijj ken naade aakiŋo kaam gōtn kaada tookŋo se, ter teec naade ki daala. K-dijj se tōdde bini 6aa daar do bee ken goon maak ki se.

10 Ken naade aak k-dijj se maakde raap sakan.

11 Ken naade aan se, end maakŋj bee ki ɔo on goono ute koŋ Mari. Naade erg naan goon ki ɔo tōomin jaay 6o naade tōod taa 6ōondege ɔo efiŋ nakgen bee bee: daab, nakj ooto, ute uubm ootn k'danjīn mir se†.

12 Ken naade iin on Mari sum se, *Raa ɔojde maakŋ nide ki ɔo j'onten terl kaal gōtn Gaar Erōd ki. Taa naan se 6o naade uun doobm kuuy ɔo terl 6aa taa naande ki.

Yusup ute mendin Mari ɔo goonde aan 6aa Masar ki

13 Ken jee jeel k-dijge jaay iin 6aa sum se, kōdn Meljege Raa kalarj 6aado taad Yusup ki maakŋ nin ki ɔo: «Iin ute mendi ɔo uun goono aan '6aaki taa naan Masar ki. Inŋ gōtn naane bini maam m'ai taad jaay 6o sōm naai ade terle. Bere, Gaar *Erōd se je je goono taa an tōɔɔ.»

14 Maakŋ nōɔ ki se sum 6o, Yusup iin ute mendina uun goono ɔo aan 6aa taa naan Masar ki.

15 Naan tinŋ gōtn naane bini Gaar Erōd ooyo. Nakj se aan doobin ki aan gōɔ ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dōkin ɔo: *Maam m'danj m'ɔodo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.‡*

**Erōd tōɔl gaan seemgen maakŋ naan ken Betleem ki*

16 Kaad ken se Erōd utu zere; ɔo naan ken se naan 6aado jeel ɔkga metina ken jee jeel k-dijge derlin derl se, gōtn se naan maakin taarin makōɔ. Naan und kulu ɔo num gaangen gaabgen ɔndo do 6aar di ki jaay bōɔy bōɔy paacŋ ken maakŋ geŋer ken Betleem ki ute maakŋ naanŋen cees ki cees ki se, k'tōalde paac. Taa 6aar di ese se tum te kaadn ken jee jeel k-dijge taad Erōd ki gen k-dijj naade aakiŋo.

17 Bin 6o, nakj se aanga doobin ki aan gōɔ ken debm taad taar teeco taar Raa ki, roŋ Jeremi, taaddeno do dōkin ɔo:

18 *K'booy nōɔ eem maakŋ naan Rama ki*

jeege tōɔy ɔo eem nōɔ dena.

*Keŋe Rasel 6o eem taa geŋinge,
naan k'selin kic 6o daar eyo gen tōɔy,
taa geŋinge utga.§*

Yusup ute mendina ɔo goonde deet on taa naan Masar

19 Ken Gaar *Erōd jaay ooy sum se, kōdn Meljege Raa taad Yusup ki maakŋ nin ki kaad ken naan utu taa naan Masar ki.

20 Naan taadn ɔo: «Iin ute mendi ɔo uun goono ɔk 'terl '6aaki taa naan *Israel ki taa jeeŋen ken je tōɔl goono se, naade ooyga.»

21 Ɔo Yusup iin ute mendina, uun goono ɔo ɔk terl taa naan Israel ki.

† 2:11 Mir se kaagn k'tedn uubm ooto ɔo ɔoŋ j'ot ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1. § 2:18 Aak Jer 31.15.

22 Anum ken naan booy ð Arkεεσs osga gaar gen taa naan Jude gðo bubin Erød ki se, gøtn se Yusup ðeere økin gen terl baa taa naan Jude ki. ðo Mεljege Raa taadin maakn nin ki ð n'iin baa taa naan Galile ki.

23 Naan iin baa ing maakn geger ken k'danin Nazaret. Nakgen se aan doobin ki aan gðo ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do døkin ð: *Naan se j'an danin kød Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)*

1 Ken kaadin jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ð baag taadin taar *Raa do kød-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ð:

2 «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se ðooga gørd!»

3 Taa Jan se ðo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do døkin ken ð:

K'booy mind deba taad makøn do kød-baar ki ð:

'Daapki doobm Mεljege ð 'tedinsin ki jiga 'toodn tal.*

4 Jan uuso kal k'daapin ute bεekn ginji ð døk maakin te køl daara; nakn køsini iimi ute teeje.

5 Gøtn se jeege iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac ð ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gøtn Jan ki.

6 Naade tød metn *kusiñdege naan jeege tu ð Jan-Batist batizde maakn ool magal ken k'danin Jordan se.

7 Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dεna baado ønin taa naan aden batiz se, naan deekden ð: «Aakumki tu wøjgen ara! Nanja jaay ðo dejseno taa aki kaan køtn maak-taar Raa ken utu bøy do jeege tu se?

8 Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadin jeege tu ð naase se 'terlkiga maakse,

9 ð ønte 'taadki øki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic ðo an delin 'tedn gaange Abraam ki.

10 Bεre, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tøn tuun naatn ð j'aden tøcn poodn.

11 «Maam se, m'asen batizn ute maane ð kεse je deekn ð naase 'terlkiga kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jøn ki kic ðo m'aas gen køadin eyo. Debm ese se ðo utu asen *batizn ute Nirl Salal ð ute poodo.

12 Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ð ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tøn kømb maakn giijin ki; num tesin se, naan utu an kømb maakn pood ken ooy eyo.»

*Isa *k'batizina
(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)*

13 Gøtn se Isa iin taa naan Galile ki ð baado maakn ool magal gen Jordan ki, baado øn Jan taa an batizina.

14 Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ð: «Maam se, naai ðo am batiz ey ðo, ter naai ðo baado gøtn maam ki la!»

15 Isa terlin ð: «Bøse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tedn nakn ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gøtn se Jan tooko.

* 3:3 Aak Eza 40.3.

¹⁶ Ken Isa k'batiziñ jaay ooko maakñ maane ki sum se, naan ken se sum 6o maakñ raa ɔd war ɔd naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan goɔ deere.

¹⁷ Ɔɔ goɔn se k'booy mind deba taad maakñ raa ki ɔɔ: «Naan se Goon maak-jema. Maam 6o m'beer m'ɔɔdiño taa naan ɔɔlumi.»

4

**Bubm sitange naam Isa (Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)*

¹ Goɔn se *Nirl Raa ɔɔd ɔaan ute Isa do kɔd-ɔaar ki, taa Bubm sitange an ɔaa naama.

² Maakñ ɔiige tun si-ɔɔ se, naaɔɔ katara se Isa ɔs te dim eyo ɔd ken ɔii si-ɔɔ jaay aas se, naan 6o ɔɔliña.

³ Bubm sitange, naan debm naam jeege se, ɔaado ɔñ Isa deekiñ ɔɔ: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai del nakñ kɔɔ.»

⁴ Isa terliñ ɔɔ: «Taar se k'raañjina raan do dakiñ ken ɔɔ: *Ken ted debkilimi ing se kɔɔ kalin ki sum eyo, num ute taargen paacñ ken teeco taar Raa ki.**»

⁵ Ter Bubm sitange ɔaan ute Isa maakñ geger ken *salal Jeruzalem ki, ɔaa uun oliñ do *Bee Raa ki raan len len,

⁶ ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do ɔee ki ara se, iin aal naan ki. Taa taara se k'raañjina raan do dakiñ ken ɔɔ:

Raa 'kund 'kulu kɔdinge tu ɔd naade ai caapm kɔñ jidege tu, taa jige se 'kɔñ rɔɔkñ ro ko ken gam eyo.†»

⁷ Isa terliñ ɔɔ: «Taar se kic k'raañjina raan do dakiñ ken ɔɔ: *Beer, naai se 'kɔñ 'naam Meli Raa eyo.*»

⁸ Ter Bubm sitange ɔɔd ɔaansin do ko ken jerle ɔɔ taadiñ taa naan gaaringen do naan ki paac ute nakñ kaakñ beerdege.

⁹ Goɔn se naan deekiñ ɔɔ: «Ken naai jaay 'ɔaado ergga naanum ki ɔɔ 'daanunga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.»

¹⁰ Anum Isa terliñ ɔɔ: «Iik naatn ceem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raañjina raan do dakiñ ken ɔɔ: *Meli Raa kalan tak se 6o naai 'kergh naaniñ ki ɔɔ an 'tedn naabiña.‡*»

¹¹ Goɔn se Bubm sitange iin ɔñina ɔɔ *kɔdn Raage ɔaado aakiñ don ki.

Isa baag tedn naabin taa naan Galile ki (Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)

¹² Jan-Batist se k'j'okinga dangay ki ɔɔ ken Isa jaay booy ɔɔ Jan j'okinga dangay ki se, naan iin terl ɔaa taa naan Galile ki.

¹³ Ken naan aan sum se, ɔñ gegerin Nazaret ɔɔ ɔaa ting maakñ geger ken Kaparnayum ki ken taa baar ki, taa naan Zabulon ki ute gen Neptali ki.

¹⁴ Taa naan se 6o nakñ ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dakiñ se, aanga doobiñ ki ken ɔɔ:

¹⁵ *Naase jee taa naan Zabulon ki ute jee taa naan Neptali ki ken sak kaam aak baar,*

naase 6o jee ken ingki jeh ool Jordan kaam naane ken taa naan Galile ken jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ *naase jeegen ken ingki maakñ got ken ɔɔdo utu aki kaakñ gotɔ asen wɔɔr kelɔñ! Naasen ken ingki taa naan ken ɔɔdo aan goɔ jee ooyga kooy se,*

goɔn wɔɔr, beer, aanga.§

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14. § 4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

¹⁷ Kaaf ken se sum bo Isa baag taadn taar Raa jeege tu oo: «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se oopga gooro!»

Jee soo deet deetn ken iin ok metn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan baa lee taa baar ki oo gotn se naan aak genaage dio: deb kalan ron Simon ken k'danin ute ro Pier kici oo genaana se ron Andre, tund tund gendde maan. Naade se jee toocn kenjge.

¹⁹ Naan deekden oo: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tedn naase jee baa 'je jikilimge ade baa doobm Raa ki.»

²⁰ Naade naar on genddege oo daanina.

²¹ Utu iik naan ki coko se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaana Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se ing king maakn markabde ki daap daap genddege oo gotn se Isa danje.

²² Naade naar iin on bubde te markabde oo naade daan Isa.

Isa dooy jeege oo ed lapia jee koonge tu

²³ Ter Isa lee dood taa naan Galile se paac dooy jeege maakn *geedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa oo jeegeen ok koonge paac ute jeegeen ken koonge tujdenga tuju maakde ki se, naan edden lapia.

²⁴ Gotn se *nookin eem dood taa naan Siri se paac. Oo jeege baano ute jee koonge paac ken dool koondege kaam kalan eyo oo lee dabarde aan goo: jee ok koon sitange, jee ok koon puputu oo jee k'runGuyge, paac se, naan edden lapia.

²⁵ Jeege doob dena ok metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegeen iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki oo jeegeen iino jey ool Jordan ken kaam kaada tooko.

Isa dooy jeege do kas ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

¹ Ken Isa aak dool jeegeen den ese se jaay baado ceen ki se, naan ookn ing do kas ki oo jeegeen metn ki baado onina.

² Gotn se Isa uun taara oo baagdén dooyo deekden oo:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakn Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden selc.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naana se Raa utu adesin kedn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakn ken dool Raa ki ute maakde paac taa nakn naade je se, Raa utu adesin kedn ute maraadin.

⁷ Maak-raapo jeege tun ken eej do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keejn dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakn Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano baa ute toose, taa naade se Raa utu aden dan oo: geniinge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakn ken naade lee ted jaay dool Raa ki, taa maakn Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse oo tolsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge.

12 Ɔnki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔɲɲ bedse den aak eyo. Bin ɔo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ ɔaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɔo kaata ɔo gɔtn wɔɔr gen do naanɲa

13 «Naase se ɔo aan gɔɔ kaatn gen do naanɲa. Num ken kaata jaay kingiɲ nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay 'tɛdn nijim gɔtiɲ ki se? Ken nijimiɲ se jaay gɔtɔga num, naan se tɛdga nakɲ cɛɛ, j'an ɔaa si naata ɔo jeege lee do ki.

14 «Naase se ɔo gɔtn wɔɔr gen *dunia. Geɛr ken jaay j'ɔndiɲ do kɔs ki raan se, j'aakiɲ tal.

15 Ken j'ɔɔc ɔɔmpɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakɲ bee ki se paac.

16 Bin num ɔnki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se ɔo jeege kaakɲ naabsen jigan ken 'lee tɛdki se, naade *'nookɲ Bubsen maakɲ raa ki.»

Isa dooyjeege do *Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ki

(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)

17 «Maakɲ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ ɔo dooyno jeege do dɔkiɲ se, ɔnten 'saapki ɔɔki maam m'ɔaado se taa Ko Taar se tɛdn gɔtɔ, naɔo maam m'ɔaado se taa m'an tɛdn 'kaasn doobiɲ ki.

18 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad ken maakɲ raa ute do naanɲa utu deel te ey ɔɔrt se, taar k'raanɲiɲ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakɲ taar ki se dimiɲ cɔkɔ kic ɔo, 'kɔɲ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiɲ ki.

19 Taa naan se ɔo, maakɲ Ko Taarge tun ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔo gen tɛda jaay debm baate tɛdn ken kalaɲ cɔkɔ aan gɔɔ di kic ɔo ɔo dooyjeege 'tɛdn aan gɔɔ ken naan tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakɲ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdiɲ paac te doobiɲa ɔo dooyjeege 'tɛdn aan gɔɔ naan se, debm bin se utu 'tɛdn magala maakɲ Gaar Raa ki.

20 'Booyki m'asen taada: ken nakɲ naase 'tɛdki jaay tɔal te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooyjeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taado bubsege tu do dɔkiɲ ken ɔo: Ɔnte tɔɔl nam murs, ɔo debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkɲ kɔliɲ gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki.*

22 Num maam se, m'deeksen m'ɔo: debm ken jaay tɛd taamooyo ro genaan ki se j'utu j'an kɔɲɲ bɔɔrɔ don ki. Ɔo debm jaay naaj genaanaɲ ɔo: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se. Ɔo tɛr debm jaay naaj genaanaɲ ɔo: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛɛki num, j'an kɔkɲ kɔl poodn, gɔtn dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay 'ɔaa ɔaa kɛdn *serki gɔtn ken k'j'iin gen lee tɛdn serke Raa ki se ɔo gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num,

24 ɔn serki naai 'ɔaan ɔaa kɛda se ram ɔo ɔk tɛrl ɔaa ɔk taasa te genaai jaay ɔo 'ɔaado kɛdn serki se Raa ki.

25 «Ken naai jaay ɔk taar dim te debm taamooyi se, ken utu 'ɔaaki ɔaa doob ki sum ɔo, 'naar 'daapiɲki taarse se ute naapa; ey num, bɛɛɛ, debm taamooyi se ai ɔaa kɔli gɔtn debm kɔɲɲ bɔɔr ki ɔo debm kɔɲɲ bɔɔrɔ se le ai kɔkɲ kɛdi ji magal asgarge tu ɔo naan ai kɔli danɲay ki.

* 5:21 Aak Ekz 20.13.

26 'Booy bεε m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔbɔɔ kic ɔo ɔg nanɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee kɛn lee εεs mɛnd jeege

27 «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki taad ɔo: ɔɲte 'kεεsn mɛnd nam, ɔɲte 'kεεsn gaaba nam.†

28 Num gaɲ maam se m'deeksen m'ɔo: debm kɛn jaay aak mɛnd nam ɔo doɲɲ te maakiɲ se, debm bin se aan gɔɔ toodɲsinga.

29 Num kɛn 'kaami do ji daama ɔo ai kɔli maakɲ *kusiɲ ki num, kaami se ɔod und naatn. Roi kaam kalan se jaay gɔɔ num, bεε cir kɛn roi paac ɔo 'ɔaa maakɲ pood kɛn gɛn daayum.

30 Num kɛn naai aak ji daami jaay ɔo ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, naai 'gaan undɲ naatn. Kɛn roi kaam kalan se jaay gɔɔ num, bεε cir kɛn roi paac ɔo 'ɔaa maakɲ pood kɛn gɛn daayum.»

Isa tɔɔkɲ mɛtn taar piir gɛn gaaba te mɛnda

31 «Tɛr *Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki taadsenga daala ɔo: *Debm kɛn jaay piir mɛndɲ se an kɛdn maktubm gɛn piirin jaayo.*‡

32 Num gaɲ maam se m'deeksen m'ɔo: debm jaay an piir te mɛndɲ se, kɛn mɛndɲ εεs kεεs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mɛndɲ se, kɛse gɔɔ ɔodɲ kɔod doobm gɛn kεεsn gaabm nam. ɔo debm ɔk mɛnd nam k'piiringa piir se lɛ, kɛse naaɲ aan gɔɔ debm εεs mɛnd nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

33 «Daala, naase 'booykiga taar kɛn k'taado bubsege tu kɛn ɔo: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gɛn tɛda se, ɔɲte kuum kaaliɲ naaɲ ki. Num gaɲ do nakge tun paacɲ naai 'naamga naam taari naan Meli Raa ki se, naai an tɛɲɲa.»

34 Num gaɲ maam se m'deeksen m'ɔo: ɔɲten 'naamki rose. ɔɲten 'naamki rose ute maakɲ raa, taa maakɲ raa se ɔo gɔtn kaag do Raa ro ki;

35 ɔɲten 'naamki rose ute do naaɲa, taa do naaɲa se gɔtn tɔobm jɛ Raa; ɔɲten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se gɛgɛr gɛn Gaar MagalaŒ.

36 ɔɲten 'naam roi ute daan doi, taa bεeki doi ki se kalan tap ɔo, naai an kɔɲ tɛɲɲ raap eyo ey lɛ ilim eyo.

37 Kɛn taarse ɔo mɛt ki lɛ ɔɔki: yεε mɛt ki; kɛn mɛt ki ey lɛ ɔɔki: gɔɔ, mɛt ki eyo. Ey num taar kɛn k'ziidɲ ziid do ki se iɲo gɔtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee kɛn k'tɛddɛga *kusiɲ num, je kɔɲ sɛɛde

38 Isa taadden daala ɔo: «Naase 'booykiga kɛn *Ko Taar Raa taad ɔo: *debm kɛn tɔɔkga kaam nam num j'an tɔɔkɲ kaam naaɲ kici,* ɔo *debm kɛn jaay tɛrɛcga naaɲ nam lɛ, j'an tɛrɛcɲ naaɲ naaɲ kici.**

39 Num maam se m'deeksen m'ɔo: debm jaay tɛdsenga kusiɲ num ɔɲten 'tɛrliɲ kusiɲa. Taa naaɲ se ɔo kɛn nam jaay ɔndiga mɛtn bi kɛn do ji daama num, 'tɛrliɲ kɛn do ji jeele ki se kici.

40 Kɛn nam jaay ɔaansiga naan debm kɔɲɲ ɔɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔɲɲɲɲɲa.

41 Kɛn debm jaay oli taa tɔɔɔo ɔo 'lee kilɔmɛtir kalan se†, naai 'leen kilɔmɛtir dio ɔɔɔk ute naaɲa.

† 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ɛɲɲ se je taadɲ ɔo j'undɲ kulu gɛn kɔkɲ gaabm kuuy. Œ 5:35 Gaar Magala gɔtn ara se je taadɲ ute Raa. * 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21.

† 5:41 Do dakiɲ se asgar *Rɔmge se naade ɔk doobo gɛn tɔnd mɛtn debm gay kic ɔo taa adɛn kuun daamɛ ɔo an ɔaa gɛn kilɔmɛtir kalan.

⁴² Debm ken jaay tond metn dim goti ki num, edin do debm jaay je dem dimi num, onte 'kooqina.»

Isa dooyjeege do 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad do: *Naai 'je naapi* do naase doki: «Debm taamooyi se do d'undina.»

⁴⁴ Num garj maam se, m'deeksen m'oo: 'jeki jee taamooysege do eemki Raa taa jeegen ken dabarse se.

⁴⁵ Bin jaay bo aki tedn gaan Bubsen maakj raa ki. Taa Raa se naan bo debm lee ooko kaadin do jee kusinge tu do do jeege tun bee. Do naan bo lee eed maane do jeege tun tedn nakgen ute doobina do do jeege tun ken tedn nakgen ute doobin ey se kici.

⁴⁶ Do ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naan se 'saapki do aki kon bedse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tokj miirge kic bo on tedbin kici.

⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tedki doose genaase tu sum num, dim jaay naase 'tedki jaay 'cir gen jeege se tap bo ne di? Taa jeegen Yaudge ey kic le lee ted doose ute naapa kici.

⁴⁸ Bin num aan go Bubsen maakj raa ki debm mec se, naase kic 'tedki jeegen mec.»

6

Isa dooyjeege gen metn taar kedn dim jee daayge tu

(Lk 11.2-4)

¹ Ter Isa deek daala do: «Ken aki 'tedn naabm *Raa num, onten 'tedinki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kon bedse gotn Bubse ken maakj raa ki eyo.

² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, onten 'tedin naan jeege tu taa naade ai kaaka aan go gen jeegen ted rode jee bee jaay lee ted maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki do daan doobge tun gotn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden toom se. 'Booyki bee m'asen taada: naade se onga bedde do naan ki ara sum.

³ Num garj ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, onte kon ji jeeli 'jele*.

⁴ Bin num nakj naai ed nam ki jaay oyin koy k'jeel gotin ey se, Raa Bubi se aak nakj naai tedin se, naan bo utu ai kedn bedi.»

Isa dooyjeege gen tond metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tond metn Raa num, onten 'tedki aan go gen jeegen ted rode aan go naade bo jee bee se. Taa ken naade jaay baaga maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bee m'asen taada: jee bin se naade onga bedde forse do naan ki ara.

⁶ Num garj ken naai 'je keem Raa num, end maakj pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki do gotn se 'tond metn Bubi Raa ken ing ceei ken naai on aakin ey se do Bubi Raa se, aak nakj ken naai 'tedin oyin koy jaay nam jeel gotin ey se, utu ai kedn bedi.

⁷ «Ken naase aki tond metn Raa num, onten 'doolki taargen ren ren se cok cok aan go jeegen Yaudge ey lee ted se. Naade saap do ute taargen naade doolden cok cok se sum bo Raa aden booyo.

‡ 5:43 Aak Lb 19.18.

* 6:3 Do ji jeele se je deekj do: bee naai ted se, debm goor ute naai kic bo onte booyo.

⁸ Anum naase ʔnte 'tedki aan gɔɔ ɣen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakɲ naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metiɲ ey kic num.

⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki:

Bubjen maakɲ raa ki,

ʔɲ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ ʔɲ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

ʔɲ jeegeen do naaɲ ki ara paac se,
ai tedn maak-jei aan gɔɔ ɣen jeegeen maakɲ raa ki.

¹¹ Edjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔljen *kusiɲjen naaje k'tujiɲ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tedn kaldɛ jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ ʔnte 'kɔɲje k'kend maakɲ nakɲ naam ki,

num ɔɔɗjen doje maakɲ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔɔ ɔɔ *nooko se ɣen naai ɣen daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Ken Isa jaay dooyden ɣen keem Raa aas se, ter naaɲ taadden ɔɔ: «Ken naase jaay 'tedki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakɲ raa ki asen tɔɔl kusiɲ naase kici.

¹⁵ Num ɣaɲ ken naase jaay 'baateki 'tedn kaldɛ jeege tu ɛ, Bubsen maakɲ raa ki se asen tɔɔl kusiɲse ey kici.»

*Isa taad metn taar kuun *siam*

¹⁶ «Ken naase uunki kuun siam num, ʔnte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeegeen ted rode aan gɔɔ jee beɛ se. Ken naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekɲ ɔɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki beɛ m'asen taada: naade se ɓorse ɔɲga beɓde do naaɲ ki ara.

¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔɔ 'ted uubu roi ki.

¹⁸ Bin ɓo jeege kaakɲ jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kaliɲ ken ing ɕɛɛɛ ken naai ɔɲ aakiɲ ey se ɓo, 'jeel sum. ʔɔ Bubi Raa ken aak nakɲ ken naai 'tediɲ ɔyiɲ kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛɗn beɓi.»

Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakɲ raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «ʔɲten 'dabarki rose ɣen 'tusn maalse do naaɲ ki ara, taa maalsen 'tusiɲki do naaɲ ki ara se, k-ɲɔɔge ute kuurge aɲ kɔɲ tujɲ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic ɛ 'kend beene ɔɔ aɲ kɔɲ ɓoogo.

²⁰ Bin num 'tuski maalse maakɲ raa ki, ɓɔtn ken k-ɲɔɔge ute kuurge aden kɔɲ tuj eyo ɔɔ jee ɓoogge kic kɔɲ 'kend jaay aɲ ɓoog eyo.

²¹ Taa ɓɔtn maali ro ki se, ɓɔtn ese ɓo maak-saapi ing ro ki kici.»

Kaama se naaɲ ɓo aan gɔɔ ɓɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naaɲ ɓo ɓɔmpɔn ɣen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te deniɲ paac se, ing maakɲ ɓɔt ken wɔɔɔɔ.

²³ Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɓo ing maakɲ ɓɔt ken ɔɔɔɔ. Ken nakɲ ken ai wɔɔɔ ɓɔtɔ se jaay tedga ɔɔɔ dɔɔɔɔ num, ɓɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey ɛ gurs

²⁴ «Deb kalaɲ se 'kɔɲ tedn naaba ɓɔtn melge tu di eyo. Ken naaɲ ɓo tedn naaba ɓɔtɔ kaam di num, deb kalaɲ naaɲ aɲ kɔɔɗn kundu ɔɔ deb kalaɲ naaɲ aɲ 'jea; ey ɛ deb kalaɲ se, naaɲ aɲ kɔkɲ ɔɲɔ ɔɔ ken kuuy se, naaɲ aɲ kaal

† 6:13 Taara ara se, maakɲ Kitapge tun do dakiɲ se, metinge maakde ki se ɓoto.

maak ki eyo. Taa naan se 60 naase aki 'kəŋ tɛdn naabm Raa ɔ utɛ gɛn gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔ ɔntɛn 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan se 60 maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔntɛn 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔsɔ, aki kaaye ɔ taa rose se ɔntɛn 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu. Taa kose se, naan cir nakŋ kɔsɔ ɔ rose se lɛ, naan cir kala.

²⁶ Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen gɛn kəŋ eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dɪm maak ki eyo. Ute naan se kic 60 Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki?

²⁷ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlɪŋ sum 60 'kəŋ ziidn ɔii kiŋŋiŋ do naan ki ne?

²⁸ Num gɛn dɪ jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔb kuub eyo ɔɔ ɔnd cɛk eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dəkɪŋ se ute maaliŋ dɛn paac se kic 60, ɔii kalan ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo.

³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum 60 j'utu j'an tɔɔc se kic Raa tamariŋ aak bɛɛ bɛɛ se 60, mɛt kando asen kəŋ kɛdn kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn aalki te maakse paac do Raa ki eyo!

³¹ Bin num ɔntɛ 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap 60 j'kɔsn dɪ, j'kaay dɪ, ey lɛ j'tuusn dɪ?

³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se 60 daayum iŋg saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn naase 'jeki.

³³ Kɛn deet deet se, 'jeki 60 Raa kɔsn gaara dose ki ute nakŋ kɛn tɔɔliŋ ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naan asesiŋ kɛdn do ki.

³⁴ Bin num ɔntɛn 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdn mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdn mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se 60 aasga gɛn ɔii se sum.»

7

*ɔntɛ 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «ɔntɛn 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu, bin se naase kic 60 j'asen kɔŋ bɔɔɔ dose ki eyo.

² Taa *Raa se utu asen kɔŋ bɔɔɔ dose ki aan gɔɔ kɛn naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin 60 nakŋ naase 'lee 'dɔɔŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔŋ bin kici.

³ Mu cəkɔn kɛn kaam gɛnaai ki 60 naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se?

⁴ Ute naan se 60 naai 'kəŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama, '6aadɔ m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaaga kaami ki se kici!

⁵ Nakŋ naai 'tɛdɪŋ se, mɛt ki eyo. Bɛɛki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ɔɔ tɛr kɔɔdn mu cəkɔn kɛn kaam gɛnaai ki kici!

⁶ «ɔntɛn 'kɛdki nakŋ *salal gɛn Raa se besge* tu, bɛɛ sɔm 6aa naade asen tɛrl dose ki ɔɔ asen doŋ nɛɛpm cɛɛk cɛɛk. ɔɔ meedgen te rodɛ se ɔntɛ sidɛki kiŋzirge tu, sɔm 6aa naade lee do ki cɛɛ.»

*'Tɔndki mɛta, 'jeki, 'tɔndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)*

* 7:6 Besge ute kiŋzirge se, Yaudgen kɛn iŋg do Kɔ Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se, yeemɛ yeemɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔɔ jeege baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔɔ besge ute kiŋzirge.

7 «'Lee 'tøndki mēta ð j'asen kēda, 'lee 'jeki ð naase aki kōŋo, 'lee 'tøndki kaam-taara ð j'asen kōðo.

8 Deere, debm tōnd meta se j'an kēde, debm je se 'kōŋo ð debm tōnd kaam-taara se le, j'utu j'an kōðo.

9 'Saapki tu, ken gooni jaay tōnd metn mappa gōti ki se, maakse ki se nanja jaay an kēdn koa?

10 Lōbu ken gooni jaay tōnd metn kenje num, maakse ki se nanja jaay an kēdn wōjō?

11 Naasen jeegen ken jig ey se kic 6o 'jeelki kēdn nakŋ bēe gēnsege tu. Num met kando Bubsen maakŋ raa ki 'kēdn nakgen jiga jeege tun tōnd metn ey ne!

12 «Taa naan se 6o, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tēdn naase ki se, naase kic 'tēdki jeege tu bin kici. Kēse 6o *Ko Taar ken Raa ēdo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dōkina.»

Taa doobge kaam dio

13 Tēr Isa aal naagŋ taara deek ð: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan 6o ken ðl jeege gōtn kut ki ð jeege dēna aal te doobm magal ese se.

14 Gaŋ taa doobm ken ðl jeege gōtn kaaj ki se, naan se baata ð doobiŋ kic baat ŋelēl, bin num jeegen jaay end te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojin

15 «Ōndki kōnd te jeegen jig eyo tēd rodē aan gōo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado ōŋse ð tēd rodē dalul aan gōo baatge, num gaŋ te maakde se naade jee *kusiŋ aan gōo k-sogsogige.

16 Naase adēki kaakŋ jeel ro naabde ki aan gōo k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojin se. 'Jeelki, koojin mōŋgō se j'an tuugŋ do tōndom ki eyo. Ōo koojin goyab se j'an tuugŋ do mērenj ki eyo.

17 Kaagŋ jaay jiga se ooj koojin kic 6o jiga, ð kaagŋ jaay kōŋ† se, ooj koojin kic 6o jig eyo.

18 Kaagŋ jaay jiga se, k'kōŋ koojin kaagŋ jig ey se do ki eyo. Ōo kaagŋ jaay kōŋ se le k'kōŋ koojin kaagŋ jiga se do ki eyo.

19 Kaagŋ paacŋ ken ooj koojin jig ey se, j'an gaŋa ð j'an toocŋ naata.

20 Bin num, jeegen jig ey jaay tēd rodē aan gōo jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tēd se 6o, naase adēki kaakŋ jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

21 «Jeegen ken danum ð: Mēluma, Mēluma se, naade se paac 6o kōŋ kēnd *maakŋ Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken tēd maak-je Bubum ken maakŋ raa ki se sum 6o 'kēndde.

22 Bii ken kaam mōotn se jeege dēna am deekŋ ð: «Mēluma, Mēluma, ute ro naai se 6o naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se 6o naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ð ute roi naai se 6o, naaje k'tēdo nakŋ-kōðge dēna!»

23 Bii ken se maam m'aden taadn m'ð: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki naatn cēem ki dōkō, naasen paacŋ jee tēdn kusinge se!»

Beege dio

24 Tēr Isa aal naagŋ taara ð: «Debm ken jaay booy taaruma ð ing do ki se, naan se tec aan gōo debm metekŋ ken iin beēŋ do ko ki.

† 7:17 Kōŋ ara se taad ute dīm endga roŋ ki.

²⁵ Bee se, ken maane eede ð oolge kic bo ðooco ð kuul ð makɔnɔ baado deeb ðee se bat naɓo, ɔɲ ruin te eyo, taa ðee se k'j'iinɪn do ko ki.

²⁶ Num gan debm booy taaruma ð inɲ do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm ðerl ken iin ðeen do keɛs ki.

²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic bo ðooco ð kuul ð makɔnɔ baado deeb ðee se bat, ð ðee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔɲina

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee denggen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ɔkɔden taad eyo.

²⁹ Taa dooy naan se ɔk tɔɔɔɔ‡ ð tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ɛd lapi debm bikid ki (Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa bɔɔyo do kɔs ki se ðɔɔl jeege ðena ɔk mɛtɪna.

² Gɔtn se gaaba kalan ɔk kɔɔɲ bikidi baado cɛɛ Isa ki, ɛrg naanɪn ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Mɛlje, ken naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.»

³ Isa ð jin utina ð ðeeɪn ɔɔ: «Yeɛ, maam m'jea, ɔɲ roi 'ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» Gɔtn se sum bo, debm kɔɔn bikidn se ɔɲ lapia ð ron ðaap tood kɔlɔn kɔlɔn.

⁴ Ter Isa ðeeɪn ɔɔ: «Iin 'baao, naɓo ɔnte ba taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ð 'baa ɛd *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadɪno maakɲ Kitap ki. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se ɔɲga lapia.»

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bum asgarge tu kalan (Lk 7.1-10)

⁵ Ken Isa jaay end kend maakɲ gɛger ken Kaparnayum ki se ð gɔtn se bum asgarge kalan baado ɔɲɲina ð eemin nɔɔ ɔɔ:

⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔnɔ ðena tood tood ðeene. Kɔɔnɪn se tɛɛɛɪn k'runɲuyɪ ð dabariɲ ðen aak eyo.»

⁷ Gɔtn se Isa tɛrɪn ɔɔ: «Maam m'baa ðei ki ð m'aɲ ba kɛdn lapia.»

⁸ Gɔtn se bum asgar *Romege se ðeeɪn ɔɔ: «Mɛlje, ðɛɛɛ, maam se m'aas te debm naai 'baa ðeem ki eyo. Num gɔtn ðaari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tɛdn naabum se 'kɔɲ lapia.

⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ɔ ken maakɛ ki se jaay m'ðeek deb kalan ki m'ɔɔ: «'Baa se» naan iin 'baa. ɔ m'ðeek deb kuuy ki m'ɔɔ: «'Baado se» naan iin baado. ɔ bulum ki se jaay, m'ðeeɪn m'ɔɔ: «'Tɛd nakɲ ese se» naan iin tɛɛɪna.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkiɲ taad eyo. Naan ðeek jeege tun daaniɲ se ɔɔ: «Naase 'booyki ðɛɛ m'asen taada: maakɲ gan *Israɛlge tun ute ðɛndɛ se kic bo, maam m'ɔɲ te nam jaay aal maakiɲ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.

¹¹ Anum m'ðeeksen m'ɔɔ: jeege ðena utu aɛ kiin ba gɔtn kaam kaada tookɲo, ð kaam kaada toocɲ ni, naaɛ aɛ ba utu tusn 'king kɔsn ɔii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ð *Yakub *maakɲ Gaar Raa ki tɛɛ.

‡ 7:29 Dooy naan ɔk tɔɔɔ se je taadn ð naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

12 Num gaangen gen maakŋ Gaar Raa tap 6o, naade se 6o j'utu j'aden kooɔɔ ɔɔ j'utu j'aden komb naatn maakŋ gɔt ken ɔɔɔ dɔrɔɔ. Gɔtn se 6o naade baa keeme ɔɔ taanŋ naanŋdege.»

13 Ter Isa deek bubm asgar *Romege tu se ɔɔ: «ɔk 'terl 'baa 6ei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakŋ naai 'tɔnd meta ro ki se 'kɔŋ tɛɔa.» ɔɔ kaad ken se sum 6o, debm tɛɔn naabiŋ se ɔŋ lapi.

*Isa ɛɔ lapi jee kooŋge tu dena
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

14 Ter Isa iin baa 6ee Pier ki. Ken naanŋ jaay aan sum se, ɔŋ moom Pier mɛnda se kooŋɔ tood tood danŋal ki ɔɔ naanŋ ronŋ ɔŋ kɛɔɔk.

15 Gɔtn se naanŋ ɔl jin utina ɔɔ ronŋ ɔŋg kɛɔɔk se tɛɛɛc urlu ɔɔ gɔtn se naanŋ iin daara ɔɔ baag tɛɔn kooɔ Isa ki.

16 Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛɔɔ ilim se, jeege baano ute jee kooŋ sitange se dena gɔtn Isa ki. Ute taariŋ se sum 6o, naanŋ tuur sitange naatn ro jeege tu ɔɔ jee kooŋge se paac naanŋ ɛɔɔɔn lapi kici.

17 Nakŋ Isa tɛɔ se aanga doobiŋ ki aan gɔɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ronŋ Ezayi taadno do dɔkiŋ ken ɔɔ:

Kooŋjegen tujjeki rojege se, naanŋ uuniŋga paac donŋ ki.*

*Jeegen ken je daan Isa
(Lk 9.57-62)*

18 Ken Isa jaay aak jee denge ɔl gurugiŋ se, gɔtn se naanŋ deek jeege tun metiŋ ki ɔɔ k'gaanŋ k'baaki jɛŋ baar ken kaam naane.

19 Ganŋ maakŋ jee jeel taadn tɔɔkiŋ metn Ko Taar Raage se, deb kalanŋ iiko cɛɛŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic 6o, maam m'ai daana.»

20 Isa tɛɔrlin ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbooŋge kic 6o ɔk 6ee tooddege, ɔɔ yeelge kic le ɔk kujdege. Num ganŋ maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kol dom eyo.»

21 Maakŋ jeege tun metiŋ ki se, deb kalanŋ kuuy se deekiŋ ɔɔ: «Melje, ɔnum m'ade baa duubm bubum jaayo.»

22 Ganŋ Isa tɛɔrlin ɔɔ: «ɔŋ jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baaɔo 'daanuma.»

*Isa ɔk daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)*

23 Gɔtn se Isa ook maakŋ markab ki ɔɔ jee metiŋ ki baa ute naana.

24 Gɔtn se sum 6o kuulu dɔɔɔɔ ɔɔ ɔl makooŋ do baar ki. Kuulu se tɛɔ maane aal walak walak ɔɔ iinŋ baa baa doocŋ markaba. Num naanŋ ken se, Isa tood tood bia.

25 Jee metiŋ ki iiko cɛɛŋ ki tɔnd duriŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Melje, naakje! Ey num berɛ, naajege j'aki kutu.»

26 Isa deekden ɔɔ: «Gen di jaay naase '6eerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naanŋ iinŋ daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naanŋ ken se, gɔtɔ baa tood dil.

27 Ken naade jaay aak nakŋ ese se, paac ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kese tap 6o nanŋa bini ken taad kuulu ute maane ki kic 6o tookiŋ taariŋ se?»

*Isa ɛɔ lapi gaabge tu dio ken ɔk kooŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)*

* 8:17 Aak Eza 53.4.

²⁸ Kēn Isa jaay aan jēn baar kēn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gōtn se gaabge dio ok kōōn sitange teeco maakn iibge tun Yaudge tēdīno gēn tōl taal yodēge se, baado dōōdīna. Gaabgen di se naade kusina o gōtn naade ing se nam oŋ aal te dōōbm se eyo.

²⁹ Kēn naade jaay aakin se, gōtn se naade baag tōōdn tōōyo o: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Kēn kaadn Raa oندی se aas te ey bōrt sum bo, naai 'baado 'je ajen dabar la?»

³⁰ Naande ki dōk cōkō se ok dōol kinzirge dēna k'gaamde gaama.

³¹ Sitange se eem nōo mētn Isa ki, deekin o: «Kēn ajen tuur num, oje naaje k'baa kend maakn dōol kinzirge tu se.»

³² Isa deekden o: «'Teec 'baaki.» Gōtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se o baa end maakn kinzirge tu. Naan kēn se sum bo dōol kinzirgen te dēnde se dōob rus o naar aano girdi girdi bōoy baa si maakn baar ki o naade ooy ut kap.

³³ Kēn jee gaam kinzirge jaay aak nakn tēd se, naade dōob aan baa maakn gēger ki o baa taad mētn taar nakgen deel se paac jeege tu nakn aan do gaabge tun di kēn ok kōōn sitange se.

³⁴ Gōtn se jee maakn gēger ki se paac teec baado oŋ Isa. Kēn naade baado oŋin sum se, naade selin metina o deekin o: «Naai se iin 'teec oŋjen naanje!»

9

Isa ed lapi debm k'runḡuy ki (Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Ter Isa ook maakn markab ki, gaan baar baa maakn gēgerin * ki.

² Gōtn se jeege uuno debm k'runḡuyu do nakn toodn ki, o baano gōtn Isa ki. Kēn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runḡuy ki se o: «Aay kaami goonuma! *Kusinige se, maam m'tōolisina naatn.»

³ Gan jee jeel taadn tōkn mētn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde o: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.»

⁴ Kēn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden o: «Taa di jaay naase 'saapki nakn jig eyo ute maakse bin se?»

⁵ Gēn naase ki num kēn gay bo oŋn ciri kēn m'deekn m'o: «Kusinige se, maam m'tōolisina naatn» lōbu kēn m'deekn m'o: «Iini o 'lea» se bo oŋn cir lē?

⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ok tōogō gēn tōol kusin jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runḡuy ki o: «Iini, uun nakn toodi se o 'baa bei ki!»

⁷ Gōtn se gaaba se iini o baa beēn ki.

⁸ Kēn dōol jee dēnge jaay aak nakn ese se, beere baa okde o gōtn se naade tōom Raa kēn ed tōogŋ bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye (Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Kēn Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danin Matiye *debm tōkn miiri ing kinḡ gōtn tēdn naabin ki. Naan deekin o: «Iini 'daanuma!» Gōtn se sum bo Matiye iini o daanina.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing os kōs beē Matiye ki se, *jee tōkn miirge† dēna te jee kusinge se baado ing os te naade kici.

* **9:1** Gegerin ara se, taad ute Kaparnayum. † **9:10** Jee tōkn miirge se Yaudge aakden aan go jee kusinge.

11 Kɛn *Parizige jaay aak nakɛj ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gɛn di jaay Debm dooyse se ɛng ɔs te jee tɔkɛj miirge ɔɔ jee tɛdn kusinge se?»

12 Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn je daptor se, jee kɔɔnge.

13 Bin num '6aa 'saapki do taar kɛn Raa taadno se kɛn ɔɔ: *Maam m'je amki tɔjn *serke sum eyo, num nakɛj maam m'je se, 'tedki bɛɛ bo jeege tu.*‡ Maam m'6aado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'6aado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

14 Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki baado tɔnd metn Isa deekiɛn ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gɛn di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?»

15 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Jeegeen baado kɔkɛj mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade 'kɔj king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔj kuun siam eyo kɛn mɛl mɛnda jaay utu te naade se. Num gan bii kalan kaadiɛn utu 'kaana gaabm mɛnda j'an kɔɔdn naatn se jaay bo mɛdɛnge se 'kuun siam.

16 «'Booyki: nam kɔj kaal kal kiji ro kal kɛn koon eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono. ɔɔ gɔtn nɛɛpiɛn se 'tɛdn magal cir kɛn do dɔkiɛna.

17 ɔɔ tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔj maakɛn k-lɛɛterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojn bin utu iin kiin se an dɔɔbm ute k-lɛɛterge. ɔɔ tɔtɔ se lɛ kɔɔy naan ki cɛɛ, ɔɔ k-lɛɛterge se lɛ tujɛn kici. Bin num, tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔmbiɛn maakɛn k-lɛɛterge tun kiji; taa bin se, tɔtn maak ki se lɛ tuj eyo ɔɔ k-lɛɛterge se lɛ kɔj 'dɔɔb eyo.»

Isa ɛd lapi mɛnd ki ɔɔ dur goon mɛnda daan yoge tu (Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

18 Kaad kɛn Isa utu taadden taad bɔrt sum bo, maakɛn magal Yaudge tu se deb kalan baado ɔɛɛna, ɛrg naaniɛn ki deekiɛn ɔɔ: «Goonum mɛnda se te ooy kooy bɔrse sum, '6aado kɔnd ji don ki taa naan duru.»

19 Gɔtn se Isa ute jee metiɛn ki iin ɔk metiɛna.

20-21 Kɛn naade utu 6aa 6aa dɔɔb ki se, gɔtn se, mɛnda kalan bin se gɔtn moosiɛn aan sum se ɔɛɛ daa eyo bini tɛd baar sik-kaar-dio, naan ɔko metn Isa ɔɔ taad te maakiɛn ɔɔ: «Kɛn maam m'6aa jaay m'utga taa kaliɛn sum bo, m'utu m'kɔj lapia.» Gɔtn se naan baado naagɛn Isa ki ut taa kaliɛna ɔɔ naar ɔɛɛ lapia.

22 Isa ɔk tɛrl aakiɛna ɔɔ deekiɛn ɔɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» ɔɔ kaad kɛn se sum bo, mɛnda se ɔɛɛ lapia.

23 Kɛn Isa jaay aan 6ee gaab kɛn magal Yaudge se, naan ɔɛɛ jee tuuy kaage ɔɔ jee denge se lɛ daar tɔɔy tɔɔy makɔnɔ.

24 Naan deekden ɔɔ: «'Teecki naatn! Bɛɛɛ, goon mɛnda se lɛ ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gan gɔtn se naade ooyiɛn koogo metiɛn ki.

25 Kɛn jee den jaay j'ɔɔddeno naatn se, Isa end maakɛn 6ee ki ɔɔ ɔk ji goon mɛnda ɔɔ gɔtn se goon mɛnda se iini.

26 Gɔtn se labariɛn se wɔɔk dɔɔd taa naan gɔtn ese paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

27 Kɛn Isa iin gɔtn se jaay 6aa 6aa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk metiɛna ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Ejjen doje ki, naai *Goon Daud!»

²⁸ Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-taakge se baado onjina do naan deekden do: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'ok taago gen tedn nakj ese se?» Naade terlin do: «Yee Melje, naaje k'tooko.»

²⁹ Gotn se Isa uun jin tondden kaamdege tu do deekden do: «Aan goo naase aalkiga maakse dom ki se, nakj naase 'jeki se 'kaan kaama.»

³⁰ Naan ken se sum bo, kaamdege naar taad taaka. Num gotn ese se Isa aacden kaama do deekden do: «Ondki kando: taar se, onte 'baa taadinki nam ki.»

³¹ Num gan ken naade jaay iin baa baa sum se, nakj Isa tedden se, naade baa wookin taa naan ken ese paac.

Isa ed'lapi debm ken onj taad taar eyo

³² Gan ken jee kaam-taakgen di se jaay teec baa baa sum se, naan ken se, naade baano gotn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ok koon sitan ken onin onj taad taar eyo.

³³ Gotn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, do gaabm onj taad taar ey se, baag taadn taara cej. Do ken jee denge aak se nakj se deel dode do okden taad eyo do deek do: «Maakj *Israel ki paac se, nakj bin se bii kalan k'j'aak te eyo!»

³⁴ Gan *Parizige se deek do: «Ute *Bubm sitange se bo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa eej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee baa maakj gegerge tu do maakj naange tu paac, lee dooy jeege maakj *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gen *maakj Gaar Raa do lee ed'lapi jee koonge tu paac do jeegen paacn koono tujdenga tuju.

³⁶ Ken naan aak jee denge se, naan eejden dode ki taa naade se oorga do maakde tujga aan goo baatgen ok debm gaam eyo.

³⁷ Gotn se Isa deek jeege tun metin ki do: «Maakj-gotn tedga gen kajo se dena, nabo jee tedn naabge se, baata§.

³⁸ Bin num, 'tondki metn Mel maakj-goto taa ade kol jee tedn naabge do ki gen kojn maakj gotina.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Ter Isa danjo jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden taago gen tuur sitange ro jeege tu do gen kedn lapi jee koonge tu paac do jeegen paacn ken koono tujdenga tuju.

² Ken ara bo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danjin Pier se ute genaon Andre; Jak ute genaon Jan, naaden di se gaan Zebedege;

³ Pilip do Bartelemi; Toma do Matiye ken naabin tokj miiri se; Jak goon Alpe do Tade;

⁴ Simon debm je kujn naanina* do Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen ing aak kaak kaama j'aden taadn labarin ken jiga se nabo jeegen baa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanin ara se je deekj do: debm je kuun naanin kaam ji jee wooydege tu. Jee wooydegen ara se je taadn ute *Romge, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Romge.

*Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba
(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)*

⁵ Naade se ɔo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔlden naaba. Ken ɔlde kɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «Ɔnte 'ɔaaki maakɲ naanɲe tun mɛlinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ gɛgɛr *Samarige tu se kalan kic ɔo ɔnte 'kɛndki maak ki.

⁶ Num 'ɔaaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se.

⁷ Ken 'ɔaaki ɔaa ɔoob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔoki: «Bɛrɛ, *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpɲa gɔɔrɔ!»

⁸ Ɛdki lapi jee kɔɔnɲe tu, 'durki jeeɲen ooyga kooyo, ɛdki lapi jee bikidɲe tu taa rode 'daapm tɛɔn aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase lɛ ɔnki cɛrɛ dey se, naase kic ɔo ɛɔnki jeege tu cɛrɛ.

⁹ «Ken naase 'ɔaaki ɔaa se, ɔnte 'kuunki daab, pudda ey lɛ gurs maakɲ pɔs ki.

¹⁰ Ɔɔ ken 'ɔaaki ɔaa ɔoob ki se ɔnte 'kuunki ɔɔnɔ, ɔnten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ ɔnten 'kuunki sirdi. Taa debm tɛɔn naaba se, bɛɛki num, j'aɲ kɛɔn kɔsiɲa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kɛnd maakɲ gɛgɛr ki ey lɛ maakɲ naan ki se, 'jeki debm bɛɛ ken asen ɔɔɔɔn kɔkɲ jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiɲ ɔaa maak ki.

¹² Maakɲ ɔee ken jaay naase ɛndkiga maak ki se, 'tɛɔdeki tɔɔɛ.

¹³ Ken jee maakɲ ɔee ki se jaay ɔɔɔɔ ɔksenga lɛ, ɔn tɔɔɛ se kiɲ te naade. Num ken naade jaay ɔɔɔɔ ɔksen te ey lɛ, ɔn tɔɔɛ se asen tɛrl kɔn gɔtiɲ ki.

¹⁴ Ken maakɲ gɛgɛr ki ey lɛ maakɲ ɔee ken naase aki kɛnd maak ki jaay, naade baate ɔɔɔɔn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔnɔdenki ɔeeɔe ey lɛ maakɲ gɛgɛrɔe ɔɔ ken teec 'ɔaaki ɔaa se, kuɔn jɛsege tu se kic ɔo 'tupdeki naatn.

¹⁵ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔii ken Raa 'kɔjɲ ɔɔrɔ do jeege tu se, jee maakɲ gɛgɛr ken ese se ɔɔr kooɔɲ do naade ki se aɔen tɛɔn ɔn cir gen jee taa naan Ɔɔɔm ute gen Gɔmɔr†!»

*Dubar utu kaan do jeege tun mɛtn Isa ki
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)*

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔɔ baatge maakɲ k-sogsogige tu; naɔo naase se ingki do mɛtɛkse ki aan gɔɔ wɔɔjge ɔɔ 'tɛɔki rose miskinge aan gɔɔ dɛerge.

¹⁷ Ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkɲ ɔaa gɔtn kɔjɲ ɔɔrge tu, naade asen tɔnd ute mɛɛje maakɲ *ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki.

¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkɲ ɔaa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛɔn saadumge naan naade ki ɔɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici.

¹⁹ Ken jaay j'ɔk k'ɔaansinga naan tɔɔgge tu num, gɔtn naane se ɔnte 'ɔeerki do taar ken naase aki ɔaa taada ɔɔ ute raay naase aki kɔn jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa ɔo asen kɛɔn taar ken naase aɔeki taada.

²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa ɔo asen kɔl naase aki taada.

²¹ Naan ken se, genaa utu kol genaan j'aɲ ɔaa tɔɔɔ ɔɔ bubu kici utu kɔl gooniɲa j'aɲ ɔaa tɔɔɔ. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu ɔɔ je yode.

²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔɔn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamiɲ bini aanga do taar tɔɔliɲ ki num, naan se utu 'kɔn kaaja.»

† 10:15 Aak Jen kɔn 13, 18 ɔɔ 19.

²³ Ken jaay k'dabarse maakŋ geger ken kaam kalan num, aan 'baaki maakŋ geger ken kuuyu. 'Booyki bee m'asen taada: gegergen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dood ey sum bo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kon cir debm dooyin eyo; do debm tedn naaba gotn deb ki se, naan se 'kon cir melin eyo.

²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'ted aan goo debm dooyin se. Do debm 'ted naaba gotn deb ki se kic le, n'ted aan goo melin se. Taa debm ken mel bee se kic naade naajina do naan bo Belzebul[‡], bin num met kando k'naajŋ jeegen maakŋ been ki se cir gen naan se daala!»

Ŋnte 'beerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se bo jeege se, onten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'oyinga koy se, utu 'toodn tal. Do nakŋ borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'anŋki jeele.

²⁷ Nakŋ paacŋ maam m'taadsesin maakŋ noor ki se, 'baa 'taadinŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ ken naase 'booyinŋki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wookinŋki do beege tu kici.

²⁸ Ŋnte 'beerki jeege tun 'taal daa roa, ey num kon taal ko ey se; num 'beerki bo Raa ki, naan bo debm ken ok taogo ken taal daa rose do taal kose maakŋ poof ken gen daayum se.

²⁹ Yeelge seem seem di se k'dugin ute kaboro kalan sum ey la? Ute naan se kic bo ken maakde ki se jaay kalan 'koocon naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo.

³⁰ Num gan naase se beekŋ dosege kic bo Raa jeelinŋ kalan kalan.

³¹ Bin se, onte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirŋki yeelge se dok.

³² Debm jaay taad naan jeege tu do naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakŋ raa ki m'deekŋ m'oo: naan se debm maama.

³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakŋ raa ki kici.»

Isa se baano ute taase bo do naanŋ ki eyo num booro

(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad do: «Ŋnten 'saapki oki maam se m'baano ute lapi bo do naanŋ ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute booro.

³⁵ Deere, maam se m'baado gen:

*gaan goon gaaba ute bubina,
goon menda ute kona,
moom menda ute mend goonina.*

³⁶ *Jeegen maakŋ bei ki se bo utu 'tedn jee woyige.*^S

³⁷ «Debm jaay je bubin ute kon cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. Do debm jaay je goonin gaaba ute goonin menda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo.

³⁸ Do debm jaay baate kuun kaagŋ j'ansin tupm ro ki do ok metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo.

³⁹ Debm jaay je kaajŋ kon se, naan utu an kutu, do debm jaay ut kona taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm aksen naase se aan goo okum maama

⁴⁰ «Debm jaay dood aksen naase se, aan goo naan dood okum maama do debm dood okum maam se le, aan goo naan dood ok debm ken olumo.

[‡] 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ok ro dena. **S 10:36**
Aak Mis 7.6.

⁴¹ Debm ken jaay dood ok debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kɔŋ beɖina aan goɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dood ok debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kɔŋ beɖina aan goɔ gen debm daan ki se kici.

⁴² 'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu cokɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, beɛ naan ted se 'kutin cer eyo, num naan utu 'kɔŋ beɖina.»

11

Isa ute Jan-Batist (Lk 7.18-35)

¹ Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin on goɔn ese do baa lee taad taar *Raa jeege tun maakŋ gegerge tun gen taa naan goɔn ese do dooyde.

² Kaad ken Jan-Batist utu maakŋ dangay ki se, naan booyga nakŋ paacŋ ken *al-Masi ted se. Do naan danɔ maakŋ jeege tun metin ki se jeege kandum do olde goɔn Isa ki.

³ Naade baa tond metin do: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade baa se lobu, k'booy nam kuuy ne?»

⁴ Isa terlden do: «'Baa taadki Jan ki nakŋ naase mala aakiŋki ute kaamse se do booyiŋki ute bise se:

⁵ jee kaam-tookge le, kaamdege tood taakga, jee cekedege le, leega talam talam, jee bikidge le, onga lapi do rodege toodga kolon kolon, jee duguyge le, forse booy booy, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu.

⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakiŋ do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakŋ nana? Lobu ingkiro kaakŋ mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la?

⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakŋ nana? Lobu ingkiro kaakŋ gaabm ken tus kal aak beɛ se ne? Goto. Jee lee tus kalgen aak beɛ gen koono se ting maakŋ bee gaaringe tu.

⁹ Lobu naase tap bo ingkiro kaakŋ nana? Naase se ingkiro kaakŋ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nafo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

¹⁰ Naan se bo debm ken k'raano metn taarin do dokin j'oo:

'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki,

taa ai daapm doobi.*

¹¹ 'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, goto. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan goɔ di kic bo, naan se bo magal† cir Jan.

¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan forse se, maakŋ Gaar Raa se jeege je kend ute taa toogɔ. Do jeegegen ted naka ute taa toogɔ se, je an kuun maakŋ Gaar Raa se kaam jide.

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken baano ute maakŋ Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taad do jee ken maakŋ Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobina.

13 Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakin se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade 6aa se.

14 Ken naase jaay 'je aki booy kəkɲ num, *Eli ken naase ɔki utu ade 6aa se, Jan se 6o naaŋa.

15 Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!

16 Jeegen ɔorse tap 6o m'aden komb beye ute nanje? Naade tec aan goo gaangen ing boor ki jaay taad ute naapa ɔ:

17 Naaje k'tuuyesen kaa

na6o naase 'baate daamki.

Naaje k'jaarsen kaa yoa

na6o naase 'baate keemki.

18 «Ey num ken Jan 6aado se, naan je kos den eyo ɔ aay tɔtn‡ koojn bin eyo ɔ jeege deek ɔ: naan se debm sitan!

19 Ken *Goon Deba jaay 6aado se ɔɔ ɔ aaye, na6o jeege deek ɔ: naan se debm kaam-kos ɔ debm kaay-koono ɔ ɔk mede ute *jee təkɲ miirge ɔ ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilimge tɛda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki\$.»

Jee maakɲ gɛgɛrge tun ken baate tookɲ kaal maakde do Isa ki

(Lk 10.13-16)

20 Gɔtn se Isa mooy jeegen maakɲ gɛgɛrge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gɔtn ese se 6o, gɔtn naan tɛdno nakɲ-kɔɔbɛnge dena.

21 Naan deekden ɔ: «Utu asen kɔɔn aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr ken Kɔɔzin ki! Utu asen kɔɔn aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakɲ-kɔɔbɛgen tɛd gɔtse ki se jaay 'tɛdoga tɛd maakɲ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidɔɲ ki num, kaadn do dakin naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kɔl doa ɔ booy burku dodege tu ɔ kɔn kusɛnge.

22 'Booyki, m'asen taada: gii ken Raa utu 'kɔɲ boor do jeege tu se, nakɲ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɲ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidɔɲ ki se daala.

23 ɔ naase, jee maakɲ gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakɲ raa ki la? Gɔt! Naase se utu aki kooy '6aa gɔtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakɲ-kɔɔbɛgen tɛdo gɔti ki se jaay 6o tɛdoga tɛd Sɔdɔm ki num, kaadn naane gɛgɛr Sɔdɔm se ɔorse kic tɛdn utu*.

24 Taa naan se 6o, 'booyki m'asen taada: gii kɔɲ boor ki se, nakɲ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakɲ ken utu kaan do jeege tun taa naan Sɔdɔm ki se.»

Isa tɔɔm Raa

(Lk 10.21-22; 1Kɔr 1.26-29)

25 Kaad ken se Isa deek ɔ: «Bua, naai 6o Mɛl maakɲ raa ute gen do naaŋa, maam m'tɔomi taa nakgen se naai ɔyɛŋga kɔyɔ jee jeel-targe tu ute jee metɛkge tu, ɔ ɔorse naai 'taadga metɛŋa gaan seɛmge tu.

26 Deere, Bua, kese 6o nakɲ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

27 «Nakge paac se Bubum ɛdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap 6o jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu kalin ki sum. ɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap 6o jeelin eyo num ken jeelin se, Goonɲ kalin ki sum ɔ Goonɲ se 6o 6aado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

‡ 11:18 Maakɲ taa naan *Israelge tu se jeege tɛd tɔto ute teen eyo num ute koojn bin sum. § 11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan ɔlo Goonɲ do duni ki. * 11:23 Aak Jen 13.

28 «!Baakiro gōtum ki, naasen paacŋ ken ɔarkiga kōɔɔ ɔɔ daamse deerse se ɔɔ maam m'asen kēdn gōtn tōl maaka.

29 Uunki daamum se dose ki ɔɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata ɔɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kōŋ gōtn tōl maakse.

30 Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se le, naan ɔɔŋ eyo, ɔɔ daamum m'ɔɔ aki kuun se kic le, naan cεεpε.»

12

*Isa se naan ɔo Mɛl *ɓii sebit (Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

1 Kaad ken se Isa deel maakŋ gōtn gēm ki ɓii sebit* ki ute jee metiŋ ki. Ken naade deel deel se, jee metiŋ ki jaay, ɔo tōalde se baag terecŋ do gēmge ɔɔ ɔɔɔ.

2 Ken *Parizige jaay aak nakŋ ese se, naade deek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee meti ki se tēd nakŋ ken j'und te kulu gēn tēd eyo ɓii sebit ki!»

3 Isa tērlēn ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ ken *Daud tēd ute jeenge kaad ken naade ɔo tōalde se?»

4 Gōtn se Daud endo maakŋ *kōɔɔɔ magal gēn *Raa ki ɔɔ tōs mappan j'ēdīŋga kēd *sērke Raa ki, ɔɔɔ ɔɔ ēd jeenge tun metiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kōŋ kōs eyo; ken 'kōs se, *jee tēdn sērke Raage tu kalde ki sum.

5 Lōɔu naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar ken Raa ēdo Musa ki se, ɓii sebit ki se jee tēd sērke Raage tu ken tēd naaba maakŋ kōɔɔɔ magal gēn Raa ki kic ɔo uum aal te ɓii sebit se naan j' eyo.

6 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala.

7 Taar ken taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tōŋŋ sērke eyo, num m'je se naase aki 'kējŋ ɓo do naapge tu†* ɔɔ ken taar se jaay 'booy ɔkkiga metiŋ num, jee se, naase adeki tokŋ mindde eyo, taa naade se tuj te dim eyo.

8 Taa *Goon Deba se le, naan ɔo Mɛl gēn ɓii sebit.»

Isa ēd lapi gaab ken jīŋ ooyga kooyo

9 Isa iīŋ ɔŋ gōtn se ɔɔ ɓaa endo maakŋ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki.

10 Gōtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan jīŋ ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kōŋ mind Isa se, tōnd metiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *ɓii sebit ki nam ɔk doobo ken kēdn lapia debm kōŋŋ ki la?»

11 Isa tērlēn ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan sum, ɔɔ baatiŋ se jaay ooc maakŋ gōɔ ki ɓii sebit ki num, an ɓaa kōdīŋ ey ne?»

12 'Booyki, debkilimi se naan ɔŋ cir baata! Bin num ɓii sebit ki se, jeege ɔk doobo gēn tēdn ɓee jeege tu.»

13 Gōtn se Isa deek gaab ken se ɔɔ: «!Sεej jii!» Gōtn se naan sεej jīŋa ɔɔ gōtn ese sum ɔo jīŋ se ɔŋ lapia aan gōɔ naapiŋ se.

14 Gōtn se Parizige teeco naatn maakŋ ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, ɓaa tus dōak taarde gēn je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan ɔo debm tēdn naabm ken Raa ɓεεɔ ɔdīŋo

15 Ken Isa jaay booy ɔɔ naade dōakga taarde gēn tōliŋ se, naan iīŋ ɔŋ gōtn ese se ɔɔ jeege dēna ɔk metiŋa ɔɔ naan ēd lapi jee kōŋŋge tu paac.

16 Num naan aacden kaama ɔɔ j'ōŋte taadn jeege tu an jeele.

17 Bin ɔo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dōkiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔɔ:

18 «Ken ara ɔo debm tēdn naabum ken maam Raa m'ɓεεɔ m'ɔdīŋo. Naan ɔo debm maak-jema ɔɔ tōɔlum jaay maam m'ɓεεɔ m'ɔdīŋo.

* 12:1 ɓii sebit se ɓii ken Yaudge lee jamakŋ ro ki. † 12:7 Aak Oz 6.6.

Maam m'an bɔɔy Nirlum se don ki ɔɔ doobm maam daan ki se, naan an taadin jikilimge tu paac.

¹⁹ Naan se le mooy te nam eyo ɔɔ taad te makon eyo.

Taar naan se j'an booyin doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ Mu taa baar ken dug dug se kic ɔɔ, naan an terɛɛ eyo.

Ɔɔ ɔɔmpɔn poodin baa baa kooyo se kic le, naan an tɔɔl eyo.

Naan tɛd nakge ute doobin se bini 'cir nakgen bɛɛ ey se paac.

²¹ Ɔɔ jee do naan ki se paac kond dode do naan ki.†»

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gɔtn se jeege ɔk baano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan ɔk kɔɔn sitan ɔɔ kɔɔn sitan se tɛdin gaabm se tɛd kaam-tɔɔkɔ ɔɔ on taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdin lapia, kaamin ɔɔd aaka ɔɔ naan baag taadn taara cey.

²³ Ɔɔ gɔtn se jee denge paac aak nakn se, deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?»

²⁴ Num gan ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔgn Belzebul, naan ken Bubm sitange se.»

²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap eyo ɔɔ baagga tɛdn bɔɔrɔ ute naapa se, naan se utu terɛɛ. Maakn gɛgɛ, ey le maakn bee ken malinge tɛd taara ute naapa se kic ɔɔ, malinge 'kon king eyo.

²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapin Bubm sitange se, keese aan gɔɔ naan tɛd bɔɔrɔ ute ro naan malina ɔɔ bin se naan topga ronɔ. Ken bin num, gaarin se naan an kɔkn ɔɔ dio?

²⁷ Naase ɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nanɔ? Bin num naade mala se ɔɔ asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki.

²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakn Gaar Raa se aanga gɔtse ki.

²⁹ Ken nam jaay je kend kɔsn bee debm tɔɔg se, debm se naan ɔk dɔɔkinga jaay ɔɔ, kɔsn beɛnɔ.

³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gen tush jeege ey se, debm bin se wɔɔkden wɔɔkɔ.

³¹ «Taa naan se ɔɔ 'booyki m'asen taada: *kusiŋ paacn ken jikilimge tɛda ute naajn ken naade lee naaj Raa se kic ɔɔ, Raa adesin kon tɔɔlɔ. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiŋ naan se Raa ansin tɔɔl eyo.

³² Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic ɔɔ, Raa an tɔɔl kusiŋina. Num gan debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔɔl kusiŋin do naan ki ara ki eyo ɔɔ nii ken kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojinɔ

³³ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki. Kaagn jiga se ooj koojin kic ɔɔ jiga, num kaagn ken kɔɔnɔ se, ooj koojin kic ɔɔ jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojinɔ.

³⁴ Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naase le jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakn bɛɛ se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iino maakde ki.

³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛn se iino maakin ki ɔɔ taar ken teec taarin ki kic ɔɔ bɛɛ, ɔɔ debm *kusiŋ se, kusiŋin se kic ɔɔ iino maakin ki ɔɔ taar ken teec taarin ki kic ɔɔ ing kusu.

36 'Booyki m'asen taada: biin Raa kojn boor do jeege tu se, taargen jeege taadin ren ren paac se, Raa utu baa tond metde.

37 Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay bo ai daapa ey le ai kutu.»

Jeege je kaakj nakj-koo6o
(Lk 11.24-32)

38 Gan gotn se jee jeel taadn tooj mētn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki oo: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakj naai ajen tedn nakj-koo6m ken j'an kaakj jeel ro ki naai se iino gotn Raa ki.»

39 Naan deekden oo: «Jee boorse jig eyo oo 'tuj ormde naan Raa ki se je kaakj nakj-koo6o, nabo nakj-koo6m naade an kaakj jeel ro ki se, tecj aan goo ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danj Yunus* se sum.

40 Aan goo Yunus tedo bii moto maakj kenj ken magal se, *Goon Deba se kic bo 'tedn bii moto maakj naan ki.

41 'Bii ken jaay Raa an kojn booro do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kōkj mind jeegen duni ken boorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus oo terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala.

42 'Bii ken Raa an kojn booro do jeege tu se, naelgen iino kaam kaam booyo† gotn duni daar ro ki se utu kōkj mind jeegen duni ken boorse se. Taa naan iino gotn doko gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, oo 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ok terlo gotin ki

43 Ter Isa taadden oo: «Ken sitan jaay teec onga nam se, naan baa leedo do kod-baarge tu je gotn kingi, nabo naan ojo te eyo.

44 Ken naan jaay oj te ey num, baag taadn ute maakinj oo: maam se m'kōkj m'terl gotn ken m'iinno ro ki. Ken naan jaay ok terl aan se, oj bee se k'daapinga aak bee aac walak oo nam maak ki se goto.

45 Gotn se naan ok terle oo baa ojo sitangen kuuy cili ken kusin cirin naan se daala. Naade baado tele end injg maakj gaab ken se oo king gaabm se terl baa ted kusin cir ken deet se daala. Deere, naan se bo nakj ken utu kaan do jeegen do duni ken boorse jig ey se.»

Gena Isage ute konde
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu boort sum bo, gotn se genaange ute konde daar naatn je taadn te naana.

47 [Deb kalan baado taadin oo: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn oo naade se je ai kaaka.»]‡

48 Gan Isa terl deb ken j'oliino se oo: «Koyuma ute genaamge se tap bo nanje?»

49 Ter gotn se, naan uun jin tōj ro jeenge tun metin ki oo deekden oo: «Aakki jee se bo koyumge ute genaamge.

50 Taa debm jaay ted nakj Bubum maakj raa ki maakinj jen ro ki se, naan se bo genaam gaaba, ken mendā oo koyuma.»

13

Kaal naagj taar gen debm kond buru*
(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

1 Bii ken se sum bo, Isa teec on bea oo baa injg taa baar ken Galile ki.

* 12:39 Aak Yunus 3.3-5. † 12:42 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 12:47 Bersen ara se, maakj Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se, goto. * 13: Taa naan Yaudge tu se gemē se naade oocin se naade sin aan goo kond buru.

² Ɔo gōtn se dōol jeege dēna tus cēēŋ ki ōlin naan iin ook inŋ maakŋ markab ki ɔo jee ute dēndē se daara do jēŋ baar ki.

³ Gōtn se naan taaddēnga taarge dēna ute doobm kaal naagŋ taara deekden ɔo: «'Booyki, deb kalan tōs kupiŋa ɔo teec baa kōnd buru.

⁴ Kēn naan jaay ɔnd kōnd buriŋ se, kupm metiŋ si jēŋ doob ki ɔo yeelge bōoy baado tuun ɔsiŋ naatn paac.

⁵ Kupm metiŋ si do naan kēn gōtiŋ ɔk koa. Kupm se naar teeco yōkōdō taa gōtn se, naanjin cēēpe.

⁶ Num ganj kēn kaada jaay baag tōŋgō se, naan lawaka ɔo tuutu, taa gōtn se iirin ōŋ end baa te dōk eyo.

⁷ Kupm metiŋ se si maakŋ ji kaag kēn ɔk kōrōndō. Ji kaagŋ ute kōrōndō se teepe ɔo aayin taara.

⁸ Kupm metiŋ si do naan kēn jiga. Kupm se am tōok doa ɔo ɔk kaama. Kengen metiŋge se ɔk kaama bēē bēē, kengen kuuy ɔk kaama dēna ɔo kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.»

⁹ Gōtn se Isa deekden ɔo: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gen dī Isa taaddēn ute kaal naagŋ taara

¹⁰ Jee metn Isa ki baado ɔŋina ɔo tōnd metiŋ ɔo: «Gen dī jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagŋ taara se?»

¹¹ Naan terlden ɔo: «Nakŋ j'ōyīŋga kōy maakŋ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsēnga naase 'jeeliŋkiga. Ganj jee kuuy se, nakŋ se Raa ōŋ taaddēn te metiŋ eyo.

¹² Taa naan se debm kēn ɔk se j'an kōmb do ki 'tēdn dēna, num debm kēn ɔk ey se lē, kēn cōkōn naan ɔk se kic bō j'an tōsn naatn.

¹³ Taa naan se bō, maam m'taaddēn ute kaal naagŋ taara se:

*taa naade aaka ɔo ōŋ aak ɔk eyo,
naade booyo ɔo ōŋ booy ɔk taar se eyo.*

¹⁴ Bin bō taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taaddēn do dōkin se aanga doobiŋ ki kēn ɔo:

*Taar se naase utu aki booy ute bise, naḃo aki booy kōk eyo
ɔo naase utu aki kaakŋ ute kaamse, naḃo aki kaakŋ kōk eyo.*

¹⁵ *Deere, jee se maakde mōŋgō,
naade tōlga kamba bidege tu ɔo turumga kaamdege,
ey num naade 'kōŋ kaaka, 'kōŋ booyo,
ɔo ute maakde kic naade 'kōŋ booy kuun jaay ade terl ro maam ki,
ɔo kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»*

¹⁶ Isa taad ɔo: «Ganj naase maakse raapo taa kaamsege lē aak kaaka ɔo bisege lē booy booyo!

¹⁷ 'Booyki bēē m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dēna ute jeegen tēd nakŋ ute doobiŋ se, je ɔo ade kaakŋ nakŋ bōrse naase aakki se, naḃo ōŋ aakiŋ te eyo, ɔo je ɔo ade booy nakŋ bōrse naase 'booyki se, naḃo ōŋ booyin te eyo.»

Isa taad tōok metn kaal naagŋ taar gen debm kōnd buru

¹⁸ «Naase 'booyki metn taar gen kaal naan taar gen debm kōnd buru se.

¹⁹ Jeegen booy metn taar Gaar Raa jaay ōŋ booy ɔkiŋ ey se, tec aan gōo kupm kēn si jēŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ɔaddēsīn naatn maakde ki.

²⁰ Num jee metiŋge se tec aan gōo kupm si do naan kēn maakiŋ ɔk ko se; naade se kēn booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo.

† 13:15 Aak Eza 6.9-10.

21 Naḅo naade se ɔŋ ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔŋdenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum ɓo, naade naar reŋn ute kaal maakden do Raa ki se naatn.

22 Kupm si maakŋ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naḅo uun nirdle do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɓo, ɓaado maakŋ saapde ki ɔɔ gaasiŋ taar Raa se ɔŋ ted naaba maakde ki eyo.

23 Kupm si do naaŋ ken jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tedn nakgen beɛ beɛ. Jee metinge se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama beɛ beɛ, kengen metinge tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama dena ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama den cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro dɛrɛŋgel[‡] ki

24 Ter Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ ɓaa kɔɔcŋ maakŋ-gotiŋ ki se.

25 Num kaad ken jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyiŋ ɓaado ɔɔc dɛrɛŋgele maakŋ teenŋ ken naaŋ ɔɔciŋ se ɔɔ naaŋ teec ɓaa.

26 Ken teene jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgele kic ɓaa tɔk kici.

27 Gɔtn se jee tedn naabge se ɓaado ɔŋ melde ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Melje, naai ɔɔcɔ kupm jiga ɓo maakŋ-goti ki ey la? Num dɛrɛŋgel maak ki se tap ɓo iino gay?»

28 Naaŋ terlden ɔɔ: «Kese debm wɔɔyɔ ɓo tedŋ naaŋ se.» Jee tedn naabge se tɔnd metn melde ɔɔ: «Je dɛrɛŋgelge se j'aden ɓaa tɔɔdn si naatn la?»

29 Melde deekden ɔɔ: «Dɛrɛŋgelge se ɔnte 'tɔɔddeki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛɛɛ.

30 Ɔndeki naade teepm kalan bini kaan kaadn koj ki, ɔɔ ken kaadn kojɔ aanga jaay ɓo maam m'taadn jee kojge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgelge se 'dɔɔk 'tusdeki kaam kalan taa adeki tɔɔcŋ poodo. Ɔɔ teene se le ɔj 'tusdeki kaam kalan 'ɓaado 'tɔnd ɔmbiŋki maakŋ giijum ki.»

*Isa aal naagŋ taar ute kaam nakŋ k'danŋ mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)*

31 Ter Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danŋ mutard, ken gaaba kalan uun ɔɔciŋ maakŋ-gotiŋ ki.

32 Kaam nakŋ k'danŋ mutard se, naaŋ baat cir kaam nakgen do naaŋ ki se paac. Num ken j'ɔɔcinga teecga se, naaŋ teepe ted magal cir nakgen teec maakŋ ɓar ki se paac bini yeelgen kic ɓo ɓaado uj kujdege teletinge tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ɔrɔmɔ

33 Ter Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrɔm ken menda jaay tɔsga ruŋŋ gɛme dooc gɔrn magala ɔɔ ken naaŋ jaay deepinga ɔɔ ɔmbinga maak ki num, iiniŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagŋ taara

34 Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagŋ taara. Ɔɔ dim jaay naaŋ dooyden ute kaal naagŋ taar ey se, gɔtɔ.

35 Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔɔ:

Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagŋ taara,

do nakge tun ko k'kɔyiŋa do dɔkiŋ kaad ken Raa utu aalo kaal do naaŋa se. §

Isa taad tɔɔk metn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgel ki

‡ 13:23 Dɛrɛŋgele se jee metinge danŋi biziri. § 13:35 Aak KKR 78.2.

36 Gaŋ gōtn se Isa iin ōŋ jee denge ɔɔ ɔk tərɪ ɓaa ɓeene. Jee metiŋ ki ɓaado ɔŋiŋa tōnd metiŋ ɔɔ: «'Taaɗ tɔɔkjen tu metn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgɛl kɛn maakŋ-gōt ki se?»

37 Isa ɗeekɗen ɔɔ: «Debm ɔɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba.

38 Maakŋ-gōt se ɛ do naaŋa ɔɔ kupm jiga se ɛ, kɛse jeegen gɛn *maakŋ Gaar Raa, dɛrɛŋgɛl se ɛ taadn ute jee *Bubm sitange.

39 Debm wɔɔy ɔɔc dɛrɛŋgɛl se, kɛse Bubm sitange*, kɔjɔ se ɛ taad te ɓiin dunia an naŋa, ɔɔ jee kɔjge se ɛ *kɔɗn Raage.

40 Aan gɔɔ dɛrɛŋgɛl se k'tusiŋ jaay k'tɔɔciŋ poodn se, ɓiin dunia naŋ se kic ɓo utu tɛɗn bin kici.

41 Bin ɓo maam Goon Deba m'ade m'kol kɔɗumge ɔɔ jeegen jaay ɔɔ jeege ɔŋ doobm Raa, ɔɔ ɔɗde tɛɗ *kusiŋa se, kɔɗn Raage aden tuur naatn maakŋ gaariŋ ki.

42 Kɔɗn Raage aden tɔsn kɔmb maakŋ baal pood ki, ɔɔ gōtn se ɓo gōtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naanɗege.

43 Anum jeegen jaay tɛɗ naka ute doobiŋ naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan gɔɔ kaada maakŋ gaar Bubɗe ki. Debm ɔk ɓi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagŋ taara ro kɔrbɔt ki ute meede

44 «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kɔrbɔt k'j'ɔyiŋ maakŋ-gōt ki ɔɔ deba ɓaado rek ɔŋiŋa ɔɔ naan ɔyiŋ gōtiŋ ki ɔɔ iin ɓaa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan ɓaa dugŋ ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ ɔk tərɪ ɓaado dug maakŋ-gōtn ese se.

45 «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ debm tɛɗn suukŋ kɛn je meedgen zode ɔɔŋɔ.

46 Kɛn naan je ɔŋ meedn zōŋ ɔɔŋ se, naan ɔk tərɪ ɓaa dugno ute nakŋ naan ɔk se paac, ɔɔ ɓaado dug meedn ese se.»

Isa aal naagŋ taara ute gɛnde

47 «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gɛnd j'undiŋ maakŋ baar ki ɔɔ tɔso napar kɛnjge ɗɛna.

48 Kɛn gɛnde jaay tɔso kɛnjge dooc se, naade iik teeciŋ taar ki, iŋg naan ki, ɓɛɛr kɛngen jiga jiga ɔmb maakŋ ɛs ki ɔɔ kɛngen naapak ey se naade sin naatn.

49 Bin ɓo ɓiin dunia an naŋ se tecŋ bini. *Kɔɗn Raage utu ɓaa niŋg jeege kaam dio: jee *kusiŋge gɛn dode ɔɔ jee tɛɗ nakŋ ute doobiŋ se tɛɗn gɛn dode kici.

50 Jee kusiŋge se kɔɗn Raage aden si maakŋ baal pood ki ɔɔ gōtn se ɓo, gōtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naanɗege.»

51 Isa tōnd metn jee metiŋ ki ɔɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tərɪŋ ɔɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.»

52 Isa ɗeekɗen ɔɔ: «Debm jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raa jaay k'dooyiŋga ute nakgen gɛn maakŋ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛɪ ɓee kɛn ɔɔɗ taa kɔrbɔtiŋ num ɔŋ nakgen kiji maak ki ɔɔ kɛngen do dɔkiŋ se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookŋ kaal maakɗe do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 Kɛn Isa jaay dooy jee metiŋ ki ute kaal naagŋ taarge aas se, naan iin ɔŋ gōtn se.

54 Gōtn se naan iin ɓaa maakŋ naanŋiŋ ki† ɔɔ kɛn naan aan se, baag dooy jeege maakŋ ɓee kɛn Yaudge lee tus maak ki. Ɔɔ kɛn jee se jaay booy taar kɛn

* 13:39 Ara se ɓo Bubm sitange roŋ Iblis kici. † 13:54 Maakŋ naanŋiŋ ki se roŋ Nazaret, gōtn kɛn naan teepmno maak ki.

naan dooyde se, tap bo okden taad eyo deek do: «Jeel-taara ute nakɲ-kooɓgen naan ted se tap bo, ɔɲɲo gayo?»

⁵⁵ Naan bo goon debm tirdn lee cɔɔc daap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Genaange bo Jak, Yusup, Simon do Jud se ey la?

⁵⁶ Genaangen mendge bo utu tɲɲe ute naajege ara ki ey la? Anum tap bo tooɲɲe se paac naan ɔɲɲo gayo?»

⁵⁷ Kese bo nakɲ ken tedden naade ɔɲ aal maakde don ki ey se. Gotn se Isa deekden do: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalin maak ki; anum jee maakɲ naanɲɲ ki ute jee maakɲ been ki se bo aalin maak ki eyo.»

⁵⁸ Taa naan se bo, gotn se, Isa ɔɲ ted te nakɲ-kooɓge den eyo taa naade baate tookɲ kaal maakde don ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad ken se, Gaar *Erɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege doos kooos maan Isa.

² Naan deek jee tedn naabinge tu do: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa edinga tooɲɲo gen tedn nakɲ-kooɓge se.»

³ Jeelki do dookin se, Erɔd ol k'j'ok k'dooɲo Jan ute zinziri do ol k'baa k'j'olin maakɲ dangay ki, taa Erɔdiad mend genaana Pilip ken naan okɲ menda se.

⁴ Taa Jan taadɲɲa taad do genaai utu te kaamin se, naai ok doobm jaay an kɔkɲ mendɲ eyo.

⁵ Erɔd se je tooɲ Jan, nafo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakin aan goo debm taad taar teeco taar Raa ki.

⁶ Bii kalan gaar Erɔd ted ted maak-raapm gen bii kooɲɲ se, goon Erɔdiad menda se daam naan jeege tun k'dandeno baado gotn tedn maak-raap ki se do daamin se tooɲ Gaar Erɔd ki.

⁷ Gotn se Gaar Erɔd naam taarin naan jeege tu do deekin do: «Nakɲ paacɲ naai tondga meta ro ki bo, maam m'ai keda.»

⁸ Kon olin metɲ do baa deekin do: «'Gaan edumo maakɲ supura ki ara, do Jan-Batist.»

⁹ Do taar ken se gaarge maakin tuju, nafo naan le naamga naam taarin naan jeege tu se, naan took ol k'gaan do Jan j'ed goon mend ki se.

¹⁰ Gotn se naan ol deba baa maakɲ dangay ki baa gaan do Jan.

¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aalɲo maakɲ supura ki, j'edin goon mend ki se, do goon mend se uun baa edɲ kon ki.

¹² Jee metn Jan ki baado uun baa duubiɲa, jaay bo baa taad metn taar nakɲ deel se Isa ki.

Isa ed koo gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakɲ markab ki do gaan baa do kooɲ-baar ki kalɲ ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakɲ gegerge tun cees ki cees ki do uun jɲna aal te taa baar.

¹⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakɲ markab ki se, naan aak jee denge se, naan eejden dode ki do jee kooɲdege se naan edden lapa.

¹⁵ Aan tege se jee metn Isa ki baado ɔɲɲa do deekin do: «Berɛ, kaada se baaga, gotn se kic le daanɲ kooɲ-baara dok ute bea. Jee denge se ɔɲde wookɲ baa maakɲ naanɲe tun cees ki cees ki baa dugɲ nakɲ kooɲ.»

¹⁶ Gan Isa terlden do: «Jee se baa eyo, naase mala bo eddeki kooɲ.»

¹⁷ Gotn se naade terlin do: «Naaje se j'ok bo mappaa mii do kenɲige di sum.»

18 Isa deekden ɔɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.»

19 Ter Isa deek jee denge tu se ɔɔ j'ing naan ki do mu ki ɔɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔɔm Raa, dup mappa ɔɔ edin jeege tun metin ki ɔɔ jee metin ki nigin jee denge tu.

20 Naade paac ɔs deɛɛɛ te maraade ɔɔ togr ɔɔp se k'tuuniɛ se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio.

21 Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum bo ɔaa ɔaa nakj dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

22 Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki ɔɔ k'j'ook maakj markab ki, k'gaanj k'deel k'ɔaa naan ki jɛɛ baar ken kaam naane kor naan utu wɔɔk wɔɔk jeege ɔɔrt se.

23 Ken naan jaay wɔɔk jee denge aas sum se, naan iin ɔaa ook do kɔs ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ɔɔp kalin ki sum.

24 Markabm jee Isage maak ki se ɔaa ga daan maan ki dɔkɔ ɔɔ ken kuulu jaay ɔl deeb dofe ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das.

25 Ken gɔtɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa ɔaa kon jeenge se, leedo do maane ki.

26 Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔɔ: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere ɔkden sum se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo.

27 Ganj Isa naar taadden ɔɔ: «Okki maakse tɔɔgo. ɔɛte 'beerki, kese maama!»

28 Gɔtn se Pier terlin ɔɔ: «Meluma, ken deer naai num, ɔɛnum m'lee do maane ki m'ai ɔaa kon.»

29 Isa deekin ɔɔ: «'Baado.» Pier iin ɔɔyo maakj markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa.

30 Ganj ken naan jaay aak kuulu ɔl dena ɔɔ ken beere ɔaa ɔkin sum se, naan baag ɔɔyo maan. Gɔtn se naan ɔɔd ɔɔyo ɔɔ: «Meluma 'naakuma!»

31 Ganj Isa naar ɔl jin ɔkina deekin ɔɔ: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.»

32 Gɔtn se naade di paac ook maakj markab ki ɔɔ kuulu daara.

33 Jeegen paacn maakj markab ki se erg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed lapi jee kɔɔnge tun taa naanj Genezaret ki

34 Ken Isa ute jee metin ki gaanj baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade ɔaa daar jɛɛ ki.

35 Jee gɔtn se ɔaa aak jeel Isa, ɔɔ taa naan ken se paac, naade taad labarin jeege tu ɔɔ jeege ɔaaano ute jee kɔɔnge paac gɔtn Isa ki.

36 Gɔtn se naade eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ n'ɔnde naade kutn taa kalin sum. ɔɔ jeegen paacn ut taa kalin se ɔɛ lapi.

15

Isa taad te nakj bubgen do dɔkina
(Mk 7.1-23)

1 *Parizige metinge ute jee jeel taad tɔɔkɛ metn Ko Taar Raagen metinge iino Jeruzalem ki ɔaaɔ ɔɛ Isa ɔɔ deekin ɔɔ:

2 «Gen di jaay jee meti ki baate tookj gen tedn nakj bubjegen do dɔkin se? Taa naade tug te jidege aan goɔ gen bubgen do dɔkin ey sum bo ɔɔ.»

3 Isa terlden ɔɔ: «Nakj ken *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap bo, naase ɔɛin ki ɔɔ 'tedki nakj bubsege bo cir se, gen di?»

4 Ey num Raa se taadga taada oo: 'Sook koi ki te bubiñ ki*' oo *Debm jaay naam koñ te bubi se j'an tóolo.*†

5 Num gan naase se, 'taadki okki: «Debm jaay deek koñ ki ey le bubiñ ki oo: nakñ maam m'ai keñ jaay ai noog se, maam m'ediinga *serke Raa ki.»

6 Naase okki debm bin se koñ sookñ koñ ki te bubiñ ki eyo. Bin bo naase 'resñki ute doobm taar Raa oo 'tedki nakñ bubsege bo ciri.

7 Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki oo:

8 *Jeegen ese se tóomum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

9 «Ken naade baadoga kerññ naanum ki gen keemum kic bo, cer sum, taa nakñ ken naade lee dooy jeege se le, dooyde ute nakñ ken jikilimge lee ted se sum.»‡

10 Gótn se Isa danjo jee denge oo deekden oo: «Udki bia oo 'booyki beel!

11 Ken tuj debkilimi naan Raa ki se, nakñ ken naan os jaay booy maakiñ ki se eyo, num gan nakñ ken naan saapiña oo teec jig eyo taariñ ki se bo, tujina.»

12 Gan gótn se jee metn Isa ki baado onina oo tond metin oo: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?»

13 Isa terlden oo: «Kaaggen paacñ Bubum maakiñ raa ki bo duubden ey se, j'utu j'aden tóodñ naatñ§.

14 Ondeki naade se jee kaam-tóokge oo tóod jee kaam-tóokge. Ken debm kaam-tóoko jaay tóod naapiñ se, naaden di paac se 'si maakiñ goo ki!»

15 Gótn se Pier tond metn Isa oo: «'Taad tóokjen tu metn kaal naagñ taar se.»

16 Isa terlden oo: «Naase kic taar se 'booy okki metin ey ne?

17 Naase 'jeelki ey la nakñ ken debkilimi os paac jaay booy baa maakiñ ki se, tedga num, naan baa naamin ci naagñ boog ki naatn.

18 Num gan nakñ iino saapiñ ki jaay teecga taariñ ki se bo, ken tuj debkilimi naan Raa ki.

19 Saaggen jig ey paac se iino maak ki. Kese bo ken ol jeege tóol jeege, lee es naapa ren ren, lee es mend jeege oo gaabm jeege, boogo, taad taargen met ki eyo ro jeege tu oo naaj jeege.

20 Kese bo nakñ ken tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num ken baa baa koso jaay tug te ji ey kic num, an koñ tujñ naan Raa ki eyo.»

Mend se mend Yaud eyo oo aal maakiñ do Isa ki (Mk 7.24-30)

21 Isa iin on gótn se, oo baa taa naan ken Tir ute gen Sidon ki.

22 Gótn se menda kalan mend *Kanan ing taa naan ken se baado on Isa oo baag tóoy metin ki oo: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum menda se ok koon sitan oo sitan se dabariñ dena.»

23 Gan Isa terlin taar eyo. Jee metin ki iiko ceen ki oo deekiñ oo: «Mend se 'tuuriñ naatn, taa naan le tóoy on eyo oo ok metjege tak kaam móotn.»

24 Isa terlden oo: «Maam se, Raa olumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan goo gaan baatge se.»

25 Gan menda se baado erg naaniñ ki oo deekiñ oo: «Meluma, 'naakuma!»

26 Isa terlin oo: «Met ki eyo ken gaange os deren te ey sum bo k'tosn keñ kón se gaan besge tu.»

27 Menda terlin oo: «Meluma, taari met ki, nafo gaan besge kic bo os kósgen si metn tabil meldege tu.»

* 15:4 Aak Ekz 20.12 oo Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

²⁸ Gan̄ Isa terlin̄ ɔɔ: «Menda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ɔn̄ Raa ai keɗn̄ nakn̄ maaki jea.» Ɔɔ kaad̄ ken̄ se sum ɓo goonin̄ se ɔn̄ lapia.

Isa ɛd̄ lapi jee kɔɔnge tu dena
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin̄ gɔtn̄ se ɔɔ ɓaa taa baar ken̄ k'danin̄ Galile. Ɔɔ gɔtn̄ se naan̄ ook ɓaa in̄g do kɔs̄ ki.

³⁰ Dɔɔl jeege dena ɓaado ɔn̄ina. Naade ɓaado ute jee cekɛd̄ge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔn̄ taad̄ taar eyo ute jee kɔɔndegen kuuy kic dena. Naade ɓaandeno naan̄ Isa ki ɔɔ naan̄ ɛdden lapia.

³¹ Gɔtn̄ se dɔɔl jeege se jaay aak nakn̄ se, paac ɓo ɔkden̄ taad̄ eyo, ken̄ naade jaay aak jee ɔn̄ taad̄ taar eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔn̄ lapia, jee cekɛd̄ge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn̄ se naade *nook Raa gen̄ *Israel.

Isa ɛd̄ kɔs̄o gaabge tun dupu-sɔɔ
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa dan̄o jee metin̄ ki ɔɔ deekden̄ ɔɔ: «Jee se maam m'aakde ɔɔ m'ɛɛjdenga dode ki, taa naade ted̄ga bii mɔtɔ ute maama ɔɔ dim̄ kɔs̄de gɔtaga. Maam m'ade kɔn̄ naade ɓaa te ɓode se eyo, ey num naade ɓaa baatn̄ doob̄ ki.»

³³ Jee metin̄ ki deekin̄ ɔɔ: «Do kɔd̄-ɓaar ken̄ ara j'akiro kɔn̄ mappa gay jaay j'aki keɗn̄ jeege tun den̄ se kɔsn̄ dɛrɛn̄ se?»

³⁴ Isa tɔnd̄ metde ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando?» Naade terlin̄ ɔɔ: «J'ɔk cili ute ken̄jige sɛɛm sɛɛm kandum.»

³⁵ Gɔtn̄ se Isa deek jee den̄ge tu ɔɔ j'in̄g naan̄ ki.

³⁶ Naan̄ tɔs̄ mappan̄ cili se ute ken̄jige se jin̄ ki, tɔɔm Raa, dup̄ ɛdin̄ jeege tun metin̄ ki ɔɔ jee metin̄ ki nigin̄ jee den̄ge tu.

³⁷ Ɔɔ gɔtn̄ se jeege paac se ɔs̄ dɛrɛn̄ ute maraadde. Ɔɔ jee metin̄ ki se tɔs̄ togn̄ ɔɔ se, dooc gɔrnɔ cili.

³⁸ Jeegegen ɔs̄ paac se gaabge kalin̄ ki dupu-sɔɔ ɔɔ mɛndge ute gaange maak ki eyo.

³⁹ Ken̄ Isa jaay ɔl jee den̄ge ɓaa sum se, naan̄ ook maakn̄ markab ki ɔɔ ɔmb̄ gaan̄ baar ɓaa taa naan̄ Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tɔnd̄ metn̄ nakn̄-kɔɔɓm ade kiin̄ maakn̄ Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ɓaado ɔn̄ Isa. Naade je an̄ goom kɔk se tɔnd̄ metin̄ ɔɔ: «Naaje k'je ajen̄ ted̄n̄ nakn̄-kɔɔɓm ken̄ j'an̄ kaakn̄ jeel ro ki, ken̄ iin̄o maakn̄ *Raa ki.»

² Naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Ken̄ aanga teger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakn̄ raa aac aan̄ gɔɔ poodo se, naase 'taadki ɔki gɔtɔ 'ted̄n̄ jiga.

³ Ɔɔ tan̄ɔrin̄ jaay naase aakkiga maakn̄ raa se aac ilim̄ zum zum se, naase 'taadki ɔki: «Jaaki se gɔtɔ ted̄n̄ jig eyo.» Ute nakgen̄ ted̄ maakn̄ raa ki se ɓo naase 'jeelki nakgen̄ utu 'ted̄a. Anum gen̄ di jaay naase aak 'jeelki nakgen̄ aan̄ ɓorse ey se?

⁴ Jee ɓorsen̄ jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmd̄e naan̄ Raa ki se. Naade je ɔɔ kaakn̄ nakn̄-kɔɔɓo, naɓo nakn̄-kɔɔɓm naade an̄ kaakn̄ jeel ro ki se, tecn̄ aan̄ gɔɔ ken̄ gen̄ Yunus se sum.» Gɔtn̄ se ter̄ Isa iin̄ ɔn̄de ɔɔ ɓaa.

Ɔndki kɔndɔ ute dooy gen̄ *Parizige ute gen̄ *Sadusege

* 15:39 Taa naan̄ Magadan se ɓorse jeege jeel gɔtin̄ eyo le daam, 'ted̄n̄ Magdala.

5 Ken jee metn Isa ki jaay gaan omb baar 6aa jey ken kaam naane se, ken naade 6aa 6aa se dirigo taso te mapp eyo.

6 Gatn se Isa deekden oo: «Dadki dose oo andki kond ute orom* Parizige ute gen Sadusege se!»

7 Jee metin ki baag taadn ute naapa oo: «Naan taad bin se taa naaje k'taskiro te mappa eyo.»

8 Ganj Isa se jeelga saapde oo deekden oo: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gen di jaay naase 'taadki ute naapa ooki: «Naan taad bin se taa naaje k'taskiro te mapp ey se?»

9 Barse kic naase 'booy okki te ey rak la? Naase 'saapinki tu, ken ute mappa mii sum bo gaabge dupu-mii oso oo met koo pin se, naase 'taskiro gornoo kando?

10 Oo gen mappan cili jaay gaabge dupu-ooo oso se, met koo pin se naase 'taskiro gornoo kando?

11 Taar maam m'taadsen m'oo: andki kond ute orom Parizige ute gen Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gen di jaay naase 'booy okumki ey se?»

12 Gatn se jee metn Isa ki se 6aa booy okga taar Isan taadden se taa j'an kond bo ute orom k'ted mappa se eyo, num j'an kond bo ute dooy gen Parizige ute gen Sadusegen lee dooy jeege se.

Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi (Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 Ken Isa jaay aan taa naan Sezare ken gen Pilip ki se, naan tond metn jee metin ki oo: «Gen jeege tu num, *Goon Deba se tap bo nana?»

14 Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist, jee metinge oo naai *Eli, kengen metinge oo naai Jeremi ey le debm taad taar teeco taar Raa ken gam.»

15 Isa tond metde oo: «Gen naase ki num, ooki maam tap bo m'nana?»

16 Simon Pier terlin oo: «Naai se al-Masi, Goon Raa zere.»

17 Ganj Isa deekin oo: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi bo taadio metin eyo, num Bubum maakj raa ki bo taadio taar se.

18 Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekj oo delbe oo do deleb ken ese bo, maam m'kiin *eglizuma oo yoa ute taa gin se kic bo an kooj tedn dim eyo.

19 Maam m'ai kedn lekerlegen gen *maakj Gaar Raa. Nakj paacj jaay naai 'dookinga do naan ki se, maakj raa kic bo Raa dookinga. Oo nakj paacj jaay naai 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakj raa ki kic bo Raa an tuutu.»

20 Gatn se jee metin ki naan aacden kaama oo taar ken naan bo al-Masi se oo j'onte taadn nam ki.

Isa taad oo naan utu 'kooyo oo duru

21 Naan ken se, Isa baag taadn jeege tun metin ki tal oo: «Maam se, beeki num m'6aa Jeruzalem ki, oo magal taa bee Yaudge, magal jee tedn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn taa kooj metn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dena, am taa bo oo bii k-matoge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.»

22 Pier dan baansin ces ki oo baagin mooyo oo: «Meluma, Raa ai boobo! Oo nakj se 'kaan doi ki eyo! Oo Raa ai boobo!»

23 Num ganj Isa terl aak Pier oo deekin oo: «*Bubm sitange iik naatn cem ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm ken Raa je oo m'an ted se oo saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilinge.»

* 16:6 Ara se orom se je taad ute dooy ken Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

Isa se j'an daan j'oo di

²⁴ Ter Isa deek jeege tun metin ki daala oo: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagn yona† jaay 6o am daana.

²⁵ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki oo debm ut kona taa maam se, utu an kaaja.

²⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin 6o kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kon di ro ki? Lo debkilimi se kona se, naan an dugin ute dio?

²⁷ Taa naan se 6o, *Goon Deba utu ade 6aa maakn gaar Bubin ki ute kodinge oo nanja nanja kic 6o naan an kedn bedina ro naabin ken naan teda.

²⁸ Deere, 'booyki bee m'asen taada: maakn jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum 6o utu kaakn Goon Deba ade 6aa maakn gaarin ki.»

17

*Raa ooj ro Isa

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

¹ Ken bii meeje jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaon Jan. Naade 6aa do ko ki jerle kalde ki.

² Ken naade aan se, gotn se Raa ooj terlin ron naande ki. Daan kaamin se 6aa ted raap aan goo kaada oo kalinge kic 6aa ted raap lak lak aan goo gotn wooro.

³ Gotn se jee metin ken moto se naar aak *Musa oo *Eli, teec naande ki. Oo ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa.

⁴ Gan Pier deek Isa ki oo: «Meluma, beeki num, j'aki king gotn ara. Maam m'taal daabge moto: kalan naai ki, kalan Musa ki oo ken kalan Eli ki.»

⁵ Kaad ken naan utu taad taad bort sum 6o, gapar woor goto se baado naar deebde bat. Oo maakn gapar ki se k'booy mind deba taad oo: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema oo naan toolum jaay maam m'beer m'oodino, 'booy uunki taarina!»

⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar se, nirdde teece, beere okde se oo naade taal tooco oo tond naandege naan ki.

⁷ Isa baado iiko ceede ki ol jin tuutde oo deekden oo: «Iin 'daarki! Naase onte 'beerki!»

⁸ Ken jee metin ki jaay uun kaamde aak se, oop Isa kalin ki sum, nam kuuy goto.

⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde oo: «Bere, nakn naase aakkiro se, onte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn Isa ki tond metin taa *Eli

¹⁰ Gan jee metn Isa ki tond metin oo: «Gen di jaay jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage taad oo Eli ade 6aa jaay *al-Masi ade 6aa se?»

¹¹ Naan terlden oo: «Deere, Eli utu ade 6aao oo naan 6o utu tond daapm nakge paac ute doobina.

¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, na6o jeege jeelin te eyo, tedinga nakn maakde je don ki. Oo bin 6o *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.»

¹³ Do taar ken se jaay jee metin ki se 6aa booy okga taar Isa taadfen se, naan taad ute Jan-Batist.

† 16:24 Kese je deekn oo on roi dabara bini kooy taa Isa.

*Isa ed lapia goon ken ak koon puputu
(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

14 Ken Isa ute jee metin ki jaay aan cee jee denge tu se, gaaba kalan baado erg naan Isa ki,

15 do deekin do: «Meluma, goonum se eejin don ki. Naan se ak koon puputu do lee dabarin dena, daayum olin naan tooc maakn poof ki ey le maakn maane ki.»

16 Maam m'baansino gotn jeege tun meti ki, nafo naade on edino te lapi eyo.»

17 Isa eep taariina do deek do: «Jee do naan ken borse se, jee naaj taarge do jee beeki eyo. Maam tap bo m'king ute naase bini nun ki? Maam tap bo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ak 'baamsinkiro tu ara!»

18 Isa aac kaama sitan ken ted goono puputu se do n'teec naatn ro goon ki se. Do kaad ken se sum bo goono se on lapia.

19 Ter jee metn Isa ki dan baansin cee ki do tond metin do: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'lon k'tuurin te ey se?»

20 Isa terlden do: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bee m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakn do Raa ki magal aan go kaam koobi se num, naase aki deekn ko ken ese se do iin deete do ko se kiin deete. Nakn jaay asen cir se got.»

21 [Ter Isa deekden do: «Napar sitan bin se ken naase jaay on uunki te *siam gen tond metn Raa ey num, naan se 'kon teec eyo.»]*

Isa taad daala do naan utu kooyo do duru

22 Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki do gotn se, Isa deekden do: «*Goon Deba se j'utu j'an kon kol ji jeege tu.

23 Naade utu an tolo do bii k-motoge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier og miir gen *Bee Raa

24 Ken Isa ute jee metin ki jaay aan maakn geger ken Kaparnayum ki se, jeege lee tok gursn miir gen Bee Raa se baado on Pier do tond metin do: «Melse tap bo, lee og miir taa gen Bee Raa lobu got?»

25 Pier terlin do: «Yee naan og.» Ken jaay Pier baa been se, Isa bo uun taara deete do deekin do: «Gen naai ki num saap do di, Simon Pier: gaaringen do naan ki se, ken lee ogden miiri tap bo nanje? Jee maakn naanjege tu lobu mertge?»

26 Pier terlin do: «Mertge.» Isa kic terlin do: «Ken deer num, gaan naanje se lee og miiri eyo!

27 Nafo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan se bo Pier, 'baa taa baar ki and kuuyi maan, do kenj ken naai an kon deet deet se, eejin taariina do kon tamma kalan aas kog miir jeege dio. Uuniina do 'baa edden taa tol bed gen miir maama do gen naai.»

18

*Maakn *Gaar Raa ki se nana bo tedn magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

1 Kaad ken se jee metn Isa ki baado onina do tond metin do: «Nana bo 'tedn magal cir jeege paac *maakn Gaar Raa ki?»

2 Isa danjo goon coko baado daar daande ki,

* 17:21 Taargen ara se maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se, got.

³ ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase 'tɛrki te maakse te eyo ɔɔ 'tɛdki te rose aan gɔɔ gɛn gaangen sɛɛm ey se, naase aki kɔŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo.

⁴ Taa naan se ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan ɔɔ debm 'tɛdn magal cir jeege paac maakŋ Gaar Raa ki.

⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kɛse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

*Ŋnte kɔl gɛnaai maakŋ *kusiŋ ki*

⁶ «Gaŋ maakŋ gaange tun sɛɛm ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalanj maakŋ kusiŋ ki se, debm ken ɔlin se ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala ɔɔ k'dɔɔkiŋ mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ maakŋ baar ken jerle.

⁷ Jeegeŋ do duni ki se utu aden tɛdn ɔŋ aak eyo taa nakgeŋ ken utu kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se utu 'tɛdn den aak eyo. Deere, nakgeŋ bin se utu tap, naɔo ɔŋɔ deb ken 'kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se.

⁸ Ken jii ey le jei jaay ɔɔ ai kɔl maakŋ kusiŋ ki num, gaan siden dɔkɔ. Ken ɔɔpi jii kalanj ey le jei kalanj jaay kɔŋ kaaja se, bɛɛ cir ken 'king te jige dio ey le jei ge dio ɔɔ ɔaa maakŋ poof ken gɛn daayum.

⁹ Ken kaami jaay ɔɔ ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ken ɔɔpi kaami kalanj jaay kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se, bɛɛ cir ken 'king te kaamige dio ɔɔ ɔaa maakŋ poof ken gɛn daayum.»

Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔŋiŋa

¹⁰ «Ŋndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalanj kic ɔɔ ɔŋte aakiŋki aan gɔɔ nakŋ cɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dofe ki.

¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baado se taa kaajŋ jeegeŋ iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɔɔ 'saapinki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalanj iigga num, baatgeŋ sik-jɛrnanj-kaar-jɛrnanj kuuy se naan ade kɔŋ maakŋ ko ki taa 'ɔaa je ken kalanj iig kiigi se ey la?

¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naan jaay je ɔŋiŋa se, naan maakiŋ raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jɛrnanj-kaar-jɛrnanj ken iig te ey se.

¹⁴ Taa naan se ɔɔ Bubsen maakŋ raa ki kic num, je ɔɔ maakŋ gaange tun sɛɛm se, nam kalanj tap ɔɔ kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Ken gɛnaai jaay tɛdiga *kusiŋa num, 'ɔaa ɔŋiŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naan jaay booy uunga taari num, kɛse naai 'daapiŋa.

¹⁶ Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrɪ 'ɔaa ɔŋo deb kalanj ey le jeege dio taa naan jeege tun dio ey le mɔtɔ se ɔɔ, ai tɛdn saadige ɔɔ ute naade se ɔɔ, naase aki nanj taarse†.

¹⁷ Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'ɔaa 'taadn mɛtn taar se *egliz ki. ɔɔ ken jee egliz ki ɔaa ɔŋiŋ jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey le aan gɔɔ *debm tɔkŋ miiri.

¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ paacŋ jaay naase 'dɔɔkiŋkiga do naan ki se, maakŋ raa kic ɔɔ Raa an dɔɔkɔ. ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naase 'tuutiŋa do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɔɔ Raa an tuutu.

* **18:11** Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, gɔtɔ. † **18:16** Aak Dt 19.15.

19 «'Booyki m'asen taaɗn daala: do naan ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn dīm se, nakɗi naade je se, Bubum ken maakɗi raa ki aɗesin keɗa.

20 Deere, taa goɗn jaay jeege dio ey le mɔto jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

21 Gaɗ Pier baado ɔɗ Isa ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Meluma, ken genaam jaay tedumga kusina num, m'an tedn kaldɛ met kando? Bin num m'an tedn dɔɔl cili ne?»

22 Isa terlin ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm see baate tedn kaldɛ genaam ki

23 «Taa naan se bo 'booyki m'ɔɔ: *maakɗi Gaar Raa se tec aan goɔ gaar ken tus jee tedn naabinge taa kaakɗi seɛɗ do jeege tu.

24 Ken naan utu baag baag kaakɗi gursin sum bo, j'ok k'baano ute gaaba kalan ken an kɔɗɗi gurs dupu-kaar kando kando*.

25 Aan goɔ gaabm se ok dīm naan an kɔɗɗi seɛɗ goɗo dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugini naana, mendina, geninge ɔɔ nakɗi naan ok paac se, k'dugina ɔɔ gursin se k'baado k'j'ogum seema.»

26 Goɗn se gaabm ese se baado ooc metn jen ki ɔɔ erg naan melin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se paac m'utu m'aisin kɔɗo!»

27 Goɗn se melin eɛjin don ki, ɔɔ tɔɔl te seɛɗ se naata ɔɔ ɔɗin iin baa.

28 Ken gaabm ese jaay teec baa baa se, baa dɔɔɗ ute medin kalan ken naade ted naaba kalan. Debm se okoga kɔkɗi seɛɗ tamma kaaru[§]. Goɗn se naan okin bɔrlin ki ai karat ɔɔ deekin ɔɔ: «Ogumo seema!»

29 Goɗn se medin se ooc metn jen ki ɔɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, seɛi se maam m'utu m'aisin kɔɗo!»

30 Gaabm se baate, ok medin se baa ɔlin dangay ki kor naan an kɔɗɗi nan seɛɗ se.

31 Meddegen k'ted naaba kalan jaay aak nakɗi ken gaabm ese ted se, naade paac maakde tuju ɔɔ baa taad taar se melde ki.

32 Goɗn se melde se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum bo seɛige se, maam m'tɔɔlinsino naatn.

33 Aan goɔ maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do medɗi ki ey la!»

34 Ken melin jaay maakin tuj se, gaabm se naan ok ɔlin dangay ki taa j'an baa dabara bini kɔɗɗi nan seɛɗ se maak ki.»

35 Goɗn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔɗ ted te kaldɛ genaam ki te maakin paac ey se, Bubum maakɗi raa ki kic an tedn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad metn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

1 Ken Isa taad nan taarin se, naan iin ɔɗ Galile ɔɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jɛɗ ool k'danin Jordan ken kaam naane.

2 Dɔɔl jeege dena ok metina ɔɔ goɗn se naan edden lapia.

3 *Parizige metinge se baado ɔɗ Isa je doobm an goom kɔk se, naade tɔnd metin ɔɔ: «Deba se, do taar dīm ken gay kic bo, naan ok doobo ken 'piir mendin la?»

† 18:24 Gurs naan an kɔɗ se aas gen kɔɗɗi debm ted naaba gen baara sik-kaar-mii. § 18:28 Gurs naan an kɔɗ se aas gen kɔɗɗi debm ted naaba gen gii kaaru.

⁴ Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raaniŋo maakŋ Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mɛl Kaala aalo gaaba ute mɛnda,

⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan se ɓo gaaba teecŋ kɔŋ koŋ te bubina, ɓaa tum te mɛndina, ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.**

⁶ Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakŋ jaay Raa dooŋinga dook se, debkilimi ɔŋte tuutiŋa!»

⁷ Parizige tond metiŋ ɔɔ: «Gen di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan maktubm gen piiri, keɗn mɛndiŋ ki jaay an piir se?»

⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔŋse ɓo, Musa ɔɔdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo.

⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mɛndiŋ se, ken mɛndiŋ ees kees gaabge jaayo, ɔɔ ken naan jaay okga mɛnd kuuy se, naan se aan gɔɔ debm ees mɛnd nam.»

¹⁰ Jee metn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Ken daan gaaba ute mɛnda jaay kiŋde bin num, naan se ken debm ok te mɛnda ey kic num bee kaca!»

¹¹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege paac se koŋ booy kɔkŋ taar se eyo. Jeege an booy kɔk se, jeege ken Raa eɗdenga jeele gen booy kɔkŋ metn taar se jaayo.

¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen toŋŋ mɛndge se dena: jee mɛtiŋge se j'oojɔde ɓo rode goɔ, jee mɛtiŋge se le jikilinge ɓo tɛdɔde rode tɛd goɔ, ɔɔ kengen mɛtiŋge se taa taar Raa ɓo naade baate toŋŋ mɛndge. Debm koŋ booy kɔkŋ taar se num, ɔŋiŋ an booy kɔkŋ!»

Isa ɔɔd ɓooro gaange tu

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Goŋ se jeege ɓaano ute gaangen seeme goŋn Isa ki taa naan aden tond jin dode ki ɔɔ tond metn Raa taa naade, naɓo jee metiŋ ki uunde kaamde naatn.

¹⁴ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Ŋŋdeki gaangen seeme se ade ɓaa goŋum ki, ɔŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gen jeege tec aan gɔɔ gaangen seeme se.»

¹⁵ Ken naan jaay tond jin dodege tu aas se, naan iin ɔŋ goŋn se, ɔɔ ɓaa.

Isa ute debm maala

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

¹⁶ Gaŋ gaaba kalan ɓaado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, bee maam m'tɛd jaay am keɗn *kaajŋ gen daayum se, ken gay?»

¹⁷ Isa terliŋ ɔɔ: «Gen di 'tɔnd metum ro nak ken bee se? Ken bee se, Raa kalin ki sum. Ken naai jaay 'je 'koŋ kaajŋ gen daayum num, 'tɛɗn nakŋ ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se.»

¹⁸ Gaaba se deekiŋ ɔɔ: «Ken gayo?» Isa terliŋ ɔɔ: «Ŋŋte 'tɔal nam, ɔŋte 'keesn mɛnd nam, ɔŋte 'keesn gaabm nam, ɔŋte 'ɓoogo, ɔŋte 'toŋŋ taar-kɔɔɔ do nam ki,

¹⁹ 'sook koŋ ki te bubi ki† ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡»

²⁰ Gaaba se terliŋ ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tɛdiŋo tɛd paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?»

²¹ Isa deekiŋ ɔɔ: «Ken naai jaay je tɛɗn debm bee mala mala naan Raa ki num, maali naai ok paac se, 'ɓaa 'dugin naatn ɔɔ gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Ken tɛdiŋa bin se, ai toodn koŋɔto maakŋ raa ki. Ɔɔ naai le, 'ɓaado 'daanuma.»

²² Ken goon koɔɔ se jaay booy taar ken Isa taadiŋ se, ok terl ɓaa ɓaa se maakin tuŋ kasak kasak, taa naan debm nak dena.

²³ Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: debm nak dena se kɛndiŋ koɔŋo *maakŋ Gaar Raa ki.

* 19:5 Aak Jen 2.24. † 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

24 M'ḏeek m'ḏoalsen daala: ken ginji jaay deel ute ʒee luppaa se ʒoŋ; naʒo debm nak ɗena jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ʒoŋ cir naaŋ se daala!»

25 Ken jee metiŋ ki jaay booy taar se, ʒkɗen taad eyo deek ʒo: «Ken bin num naŋa jaay 'kɔŋ kaaja?»

26 Isa uun kaamiŋ aakɗe ʒo deekɗen ʒo: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ʒoŋ, num Raa ki se, ne ɗim ʒoŋŋ ɗoɗo.»

27 ɗoɗn se Pier deek Isa ki ʒo: «'Booyki, naaje se k'j'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap ʒo j'kɔŋ ɗi?»

28 Isa tɛrlɗen ʒo: «'Booyki beɛ m'asen taada: kaad ken Raa utu tɛɗn nakge paac 'tɛɗn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'kiŋg do kaag do ken iŋo ɗoɗn Raa ki ʒo naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki kiŋg do kaag do ken sik-kaar-dio gen koŋŋ boɗo do taa ʒee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.

29 ɗo debm jaay ʒo beenge, ɗenaangen gaabge ute kengen mɛndge, bubina, koŋa, ɗeninge ey le maakŋ-ɗoŋge taa maam se, nakgen se paac se naaŋ utu aɗen koŋ den cir ken naaŋ ʒoŋ, ʒo 'kɔŋ kaajŋ gen daayum.

30 Num maakŋ jeege tun ʒɔrse naan ki se, ɗeniŋ utu kooɗm moɗn. ɗo maakŋ jeege tun ʒɔrse moɗn se, ɗeniŋ utu tɛɗn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mel jinɛne ʒo jee tɛɗn naabiŋge

1 Tɛr Isa deek daala ʒo: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan ɗo mel ʒee ken iŋ tanaɗriŋ naɗriŋ je jeege taa aɗen kol ʒaa tɛɗn naaba maakŋ jinɛniŋ ki.

2 Mel jinɛne se taad ɗoɗk taariŋ ute jee tɛɗn naabge se ken naade tɛɗ naaba lekga se, deba kic ʒo naaŋ aŋ kɛɗn tamma * kalan kalan. Bin jaay ʒo naaŋ ɗɗen maakŋ jinɛniŋ ki.

3 Ken aan kaadn mes ki se, naaŋ teeco beɛŋ ki ʒo jeege iŋg kiŋg ɗɛɛɛ.

4 ɗoɗn se naaŋ deekɗen ʒo: «Naase kic 'ʒaa 'tɛɗki naaba maakŋ jinɛnum ki ʒo maam m'asen koŋŋ te ɗoobiŋa.»

5 ɗoɗn se jee tɛɗn naabge se iŋ ʒaa maakŋ jinɛne ki. Ken aan katar ki tir se, tɛr naaŋ teeco ʒo katar do teɗer ki kic naaŋ teeco. ɗo ken naaŋ teeco jaay ʒo jeege kuuy iŋg kiŋg ɗɛɛɛ daal se, naaŋ ɗɗen ʒo k'ʒaa tɛɗn naaba maakŋ jinɛniŋ ki kici.

6 Ken aan teɗer se, naaŋ teeco daala ʒo ʒo jeege iŋg kiŋg ɗɛɛɛ se, naaŋ deekɗen ʒo: «Gen ɗi jaay naase iŋg 'lekki ɗɛɛ se?»

7 Naade tɛrlin ʒo: «Nam ajen kuun gen naaba ʒo ɗoɗo.» Naaŋ deekɗen ʒo: «Naase kic 'ʒaa 'tɛɗki naaba maakŋ jinɛnum ki.»

8 Ken aan teɗer kaada ʒaa ʒaa kooco se, mel jinɛne se deek debm tɛɗn naabiŋ ki ʒo: «'Baa 'ɗaŋo jee tɛɗn naabge se paac ʒo naŋa naŋa kic ʒo ʒoŋŋ nakiŋ nakiŋa. 'Baag do jeege tun kaam moɗn bini 'kaan do jeege tun ken ʒaado deete.»

9 ɗoɗn se jeege jaay baag tɛɗn naaba kaam moɗn ɗɛs se, ʒaado ʒo naŋa kic ʒo j'ɛɗiŋ tamma kalan kalan.

10 Ken gen koŋŋ jeege baag naaba deet se, naade saap ʒo kaadn naane, naade 'koŋ cir naapɗege. Naʒo deba kic ʒo ʒo tamma kalan kalan sum.

11 Ken naade jaay aak beɗɗen j'ɛɗɗen se, maakɗe taarde mooy naaŋ ki dir dir do mel ʒee ki se.

12 ɗo deekiŋ ʒo: «Jee se ʒaado kaam moɗn ʒo naaba kic ʒo naade tɛɗler kalan sum, ʒo naai ʒoɗen aas kaas utu naajen ken k'dabar k'lek tɛc maakŋ kaad ki.»

* 20:2 Tamma kalan se aas koŋŋ debm tɛɗ naaba gen gii kalan.

13 Ganj mel jinene se deek deb kalan ki oo: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo oo taarje se le k'taad k'toolinoga toole m'oo ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kogj tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la?»

14 Borse, ok bedi oo 'baa bei ki. Oo debm tedn naabm baag kaam mootn se, ken maam m'je se maam m'an kedn bedin aan goo gen naai se sum kici.

15 Ute gursum se, nakj maam m'je bo m'an tedn ro ki ey la? Lodu do bee ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?»

16 Taa naan se bo Isa deek oo: «Jeegen kaam mootn se, utu tedn jeegen naan ki. Oo jeegen naan ki se le, utu koom kaam mootn.»

*Isa taad gen k-motoge tu oo naan utu kooyo oo ade dur daan yoge tu
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

17 Isa ook baa Jeruzalem ki oo ken naade baa baa doob ki se, naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki oo deekden oo:

18 «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki oo *Goon Deba se, j'utu j'an kokj kol ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raa. Naade utu an kojn booro don ki oo an kol j'an baa toole.

19 Naade an kokj kol ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meeje jaay an tupm toole ro kaag ki. Oo bii k-motoge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

*Jak te genaaj Jan konde tondde meta gotn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

20 Gotn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina.

21 Ken Isa aakin se deekin oo: «Naai tap bo 'je di?» Mendu se terlin oo: «On genumgen di naani ki se maakj gaari ki se, on deb kalan 'king do ji daami ki oo ken kalan do ji jeeli ki.»

22 Isa terlden oo: «Nakj naase 'tondki meta ro ki se, naase 'jeel okki te metin eyo. *Koom dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki koj kaasn gen kaayin la?» Naade terlin oo: «Yee, naaje j'an koj kaasa.»

23 Isa deekden oo: «Deere, koom dubarum se naase anki kaayina, nabo gen gotn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, olum maam eyo. Gotn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

24 Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do gena naapge tun di se.

25 Ganj gotn se Isa danjeno paac oo deekden oo: «'Jeelki, jeegen k'talde gaarge se ing do jeege tu oo magalgen k'tondde se ted jeege te taa tooo.»

26 Num naase se onte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, on ron tedn debm kaan naabse.

27 Ken maakse ki se jaay nam je tedn naanse se on ron asen tedn bulse.

28 Taa *Goon Deba baado se, taa jeege bo an tedn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tedn naaba jeege tu oo kedn kon gen dugj do jee dena.»

*Isa ed lapi jee kaam-tookge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

29 Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakj geger ken Jeriko ki se, jeege dena ok metina.

30 Gotn se naade on jee kaam-tookge di ing king jeh doob ki. Ken jee kaam-tookge se booy jaay oo Isa bo deel deel se, naade baag tooon tooo oo: «Melje, *Goon Daud eejjen doje ki!»

31 Gōtn se jee denge uunde kaamde ðo ðeekden ðo: «'Doki!» Gan jee kaam-tòokgen se ter tóod tóoy makon daala ðo: «Mélje, Goon Daud eejjen doje ki!»

32 Gōtn se Isa ok daara, danjeno ðo ðeekden ðo: «Naase 'jeki m'asen tedn di?»

33 Naade terlin ðo: «Mélje, on kaamjege 'táodn taaka!»

34 Gōtn se Isa eejden doðe ki, uun jin tondden kaamdege tu ðo kaamdege naar tóod taaka ðo naade ok metina.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gōo gaarge
(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

1 Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gōor ute Jeruzalem, cee naan ken k'danin Betpaje do *kōsn olib ki se, gōtn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba.

2 Naan ðeekden ðo: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, ðo naase aki baa naar kan ko buuru k'dòokinga dòoko ute goonin ceeñ ki. Kon se 'tuutinhiro ðo naade di paac 'baamdekiro.

3 Ken nam jaay deeksenga taar ðim num, 'terlin ki ðaki: Kese Mélje ðo jede. Ðo naan asesin naar kōn ðo naase andekiro 'baa.»

4 Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanjin do ðokin se kaan doobin ki, ken ðo:

5 *'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion* ki ðaki:*

Aakki, gaarse te baaseno kōn,
naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

ðo do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

6 Gōtn se jee metn Isa ki iin baa ðo baa tedin aan gōo ken Isa taaddeno ro ki.

7 Naade tuut ko buuru ute goonina ðo baandeno. Gōtn se naade tóod taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa ing do ki.

8 Jeege dena tóod taal kal magaldege doob ki ðo jee metinge gaanjo doomo baado tōmbin doob ki.

9 Jee te dende paacn daanin se, jee naan ki, jee mōotn doob ðoy ðo:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tedn been do deb ken baado te ro Méljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

10 Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan ðo taad ute naapa ðo: «Naan se tap ðo nanja?»

11 Jee dengen oko metin se terlin ðo: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ino Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tedn zogen daan bōor *Bee Raa ki
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

12 Naan ken se Isa baa end daan bōor Bee Raa ki ðo gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tōt tōl tuun te tabil jee pelekñ gursge naatn ðo tōt tōl te nakgen jee tedn zo ðeerge lee ting do ki se kici.

13 Ðo ðeekden ðo: «Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki j'ðo: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme,§* num gan naase 'tedin ki tedga gōtn jee boogge!»

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9. ‡ 21:7 Deere maakn Matiye ki se taad ðo Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ðo Isa se ooko do goon buur ki sum. § 21:13 Aak Eza 56.7. * 21:13 Aak Jer 7.11.

14 Gɔtn se jee kaam-tɔɔkge ute jee cɛkɛdɛge ɓaado ɔŋ Isa daan bɔɔr 'Bee Raa ki ɔɔ naan ɛdden lapia.

15 Ken *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ-kɔɔbgen Isa tɛdo se, ɔɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr 'Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gɔtn se naade maakde tuj aak eyo.

16 Ɔɔ naade taad Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa tɛrlɛdn ɔɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɓo 'dooyiŋki te ey la, taar ken Kitap ɔɔ:

*Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔɔ kɛngen k'taacege se ɓo,
naai 'nook roi aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki?»*

17 Gɔtn se Isa iin ɔŋde ɔɔ ɓaa tood naan ken Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

18 Mɛtbeenki tanɔɔrin ken Isa iin Betani ki jaay ɔk terlo ɓaado ɓaa Jeruzalem ki se, naan naam ɓo tɔɔliŋa.

19 Naan aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naan ɓaado metn ko ba ki se, naɓo ɔŋ kamba sum. Gɔtn se naan taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔɔ gɔtn se sum ɓo ko ba se naar tuutu.

20 Ken jee metiŋ ki jaay aak nakŋ Isa tɛd se, ɔkɛdn taad eyo, deek ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?»

21 Isa tɛrlɛdn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekŋ kɔs ki ɔɔki: 'Iin ooc maakŋ baar ki» ɔɔ naan 'kiin kooco.

22 Ken nakŋ paacŋ naase 'tɔndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kɔŋɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔŋ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Isa ɓaado ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. Gaŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge ɓaado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋiŋo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Ken undi kulu tɛd nakgen se tap ɓo nanja?»

24 Isa tɛrlɛdn ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan m'je tɔnd metse. Ken naase jaay ɔŋ 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se.

25 'Taadumki tu: ken ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔɓu jikilimge lɛ?» Naade baag taad ute naapa ɔɔ: «Ken k'taadkiga j'ɔɔki: Raa ɓo ɔliŋo lɛ, naan ajeki deekŋ ɔɔ: Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?

26 Ken k'deekkiga j'ɔɔki: 'Jikilimge ɓo ɔliŋo» lɛ, jee dɛnge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

27 Gɔtn se naade tɛrl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekɛdn ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagŋ taara ro gaange tu dio

28 Tɛr Isa deekɛdn daala ɔɔ: «Saapm naase ki num ɔɔki di: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɓaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: 'Goonuma, jaaki se 'ɓaa tɛdo naaba maakŋ jineɛ ki.»

²⁹ Gooniñ terliñ ɔɔ: «Maam m'baa eyo.» Naan̄ ing cəkɔ se taar naan̄ taad se saapin̄ jig eyo, ɔɔ naan̄ iin̄ ɔɔa maakñ jinene ki.

³⁰ Ter bubbé ɔɔaɔ ɔɔn̄ gooniñ kuuy se taadin̄ aan ɔɔɔ ken naan̄ taadɔ gooniñ ken deet se kici. Gooniñ se terliñ ɔɔ: «Yee, maam m'baaɔ, naɔo garj baate ɔɔa.

³¹ Maakñ gaange tun di se ken gay ɔo took uunga taar bubina?» Naade terliñ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: *jee təkñ miirge ute mɛnd keesn̄ gaabge se, kɛn *maakñ Gaar Raa ki dose ki.

³² Deere, Jan-Batist se ɔɔaɔ taadsenga doobm gen tɛdn̄ nakgen ute doobina, naɔo naase 'tookkiro te taarin̄ eyo. Ey num *jee təkñ miirge, ute mɛnd keesn̄ gaabge se kic ɔo, tookga taariña. Garj naase se, ken aakdeki naade took taarin̄ se kic ɔo, naase 'baate 'terlki maakse ɔɔ ɔɔn̄ 'tookki te taarin̄ eyo.»

*Isa aal naagñ taara ute jee tɛdn̄ naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

³³ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagñ taar kuuy daala! Gaaba kalan̄ tɛd̄ jin̄en bin̄, iin̄ gurugin̄ te d̄urdur, naan̄ ud̄ ɔɔɔ do ko ki gen̄ rii koojn̄ bin̄ina ɔɔ iin̄ ɔɔɔ jerle gen̄ kinḡ ɔɔɔbm̄ jin̄enina. ɔɔtn̄ se maakñ jin̄enin̄ se, naan̄ ɔɔn̄in̄ kaam ji jee tɛdn̄ naabge tu ɔɔ naan̄ iin̄ ɔɔa merte.

³⁴ Ken kaadn̄ kugñ koojn̄ bin̄ jaay aan se, naan̄ ɔl jee tɛdn̄ naabinge se ɔɔtn̄ jeege tun naan̄ ɔnde jin̄enin̄ kaam jide se, taa aɔo kəkñ bɛdina.

³⁵ Num garj jee ken naan̄ ɔnde jin̄enin̄ kaam jin̄ se tək jee ken naan̄ ɔldeno se. Deb kalan̄ naade tɔnd̄ d̄erɛɛn̄ina ɔɔ deb̄ kalan̄ kuuy se naade tɔolina ɔɔ ken kuuy kalan̄ se, kic naade tund̄ tɔolin̄ te koa.

³⁶ Ter naan̄ ɔl jee tɛdn̄ naabgen kuuy den̄ cir jeege deet se daala, naɔo naade se kic ɔo, naade tɛdden̄ bini.

³⁷ Bin̄ num kaam mɔɔtn̄ se naan̄ ɔldeno gooniña, taa naan̄ saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookñ kuun taariña.»

³⁸ Garj ken naade jaay aak gooniñ se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan̄ se ɔo ken bubin̄ ooyga num utu 'tɛdn̄ mɛl jin̄ene se! Bin̄ num 'baakiro k'tɔolin̄ki ɔɔ jin̄ene se le, ajenki kɔɔpm̄ naajege tu!»

³⁹ ɔɔtn̄ se naade ɔk ɔɔɔo goono se maakñ jin̄en ki se naata ɔɔ ɔɔa tɔolina.»

⁴⁰ ɔɔtn̄ se Isa tɔnd̄ mɛtde ɔɔ: «'Booyki mɛtn̄ taar se: ken mɛl jin̄ene se jaay ɔɔadoga num, jee tɛdn̄ naabgen maakñ jin̄en ken ese se naan̄ aden̄ tɛdn̄ ɔɔ di?»

⁴¹ Naade terliñ ɔɔ: «Jee tɛd̄ bεε ey bin̄ se, naan̄ aden̄ keejñ dode ki eyo ɔɔ aden̄ tɔl naatn̄ ɔɔ jin̄ene se le, naan̄ an̄ kɛdn̄ ji jeege tun kuuy taa an̄sin̄ kaaka. ɔo ken aanga kaadn̄ koojn̄ bin̄ ki se, jee se aɔo kəkñ bɛdina.»

⁴² Isa terlden̄ ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la taar ken Raa taad maakñ Kitap ki se ɔɔ:

Ko ken jee kiin̄ beege baatin̄ se, naan̄ se ɔo tɛdga ko ken 'gakñ bea;

keese ɔo naabm̄ Meljege Raa ɔɔ naajege tu se jaakin̄ki se ɔkjeni taad eyo.‡

⁴³ «Taa naan̄ se ɔo 'booyki m'asen taada: *maakñ Gaar Raa se j'utu j'asesin̄ kɔɔd̄ naatn̄ jise ki ɔo Raa utu an̄ kɛdn̄ jeege tun an̄ga tɛdn̄ naabina.

⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin̄ beege baatin̄ se le, 'terεε ɔɔ debm̄ ken ko se oocga don̄ ki le, an̄ daala.»

⁴⁵ Num *magal jee tɛdn̄ serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagñ taar ese se, naade ɔa jeel ɔkga rode ki kaal naagñ taar se taad ute naade se.

⁴⁶ ɔɔtn̄ se naade je doobm an̄ kəkɔ, naɔo naade beer jee d̄enge tu, taa jee d̄enge se jeel Isa se, naan̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki.

‡ 21:42 Aak KKR 118.22-23.

22

*Isa aal naagŋ taara ute jee k'danŋde gɔtn kɔs ki bii kɔkŋ mɛnd ki
(Lk 14.16-24)*

1 Ter Isa baagdɛn taadŋn ute kaal naagŋ taara daala ɔɔ:

2 «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar kɛn tɛd kɔsɔ dɛna bii kɔkŋ mɛnd gooniŋ ki.

3 Naan ɔl jee tɛdŋn naabinge taa adɛ ɓaa dan jeegeen k'danŋdeno gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se, naɓo jee se baate ɓaado.

4 Ter naan ɔl jee tɛdŋn naabgen kuuy ɓaa deek jeege tun k'danŋdeno se ɔɔ: «Bɔrse kɔsɔ se bɛɛga, kɔs taarumge ute maalumgen teer se m'tɔaldɛnga. Ɔɔ bɛɛɛ, kɔsɔ se ooyga, 'ɓaakiro aki kɔsɔ!»

5 Naɓo jee se taar se naade an dɪm eyo ɔɔ wɔɔk ɓaa naabdege tu. Deb kalan ɓaa maakŋ-gɔtiŋ ki ɔɔ kɛn kalan ɓaa gɔtn tɛdŋn zo nakinge tu.

6 Jeegeen kuuy se kic iin tɔk jee tɛdŋn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn.

7 Gɔtn se gaarge maakŋn taariŋa, ɔl asgaringe geŋ ɓaa tɔal jeegeen tɔalo jee tɛdŋn naabinge se ɔɔ tɔocŋ gɛgɛrde se naatn.

8 Gɔtn se naan deek jee tɛdŋn naabinge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɓo jeegeen k'danŋdeno se ɔŋ aasiŋ te geŋ kɔsn kɔsn ese se eyo.

9 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegeen paacŋ naase ɔŋdekiga ɓo 'danŋdekiro adɛ ɓaa gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se.»

10 Jee tɛdŋn naabge se ɓaa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegeen naade ɔŋdeno paac se kaam kalan, kɛn jee bɛɛ, kɛn jee bɛɛ eyo; ɔɔ ɓaandeno maakŋ ɓee kɛn jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakŋ ɓee se jee kɛn k'danŋdeno se ɓaado doocŋn tal.

11 Gɔtn se gaarge end maakŋ ɓee ki geŋ kaakŋ jeegeen maak ki se, ganj aak deb kalan se uuso kal tec geŋ jeegeen ɓaado gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se eyo.

12 Gɔtn se gaarge deekiŋ ɔɔ: «Mɛduma, tɛd ɔɔ dɪ jaay naai endo gɔtn ara? Naai lɛ ɔk kal tec aan gɔɔ jeegeen ɓaado gɔtn kɔkŋ mɛnd ki ey se.» Num gaabm se ɔk taar kɛn an tɛrl eyo.

13 Gɔtn se gaarge deek jee tɛdŋn naabinge tu ɔɔ: «Gaabm se, 'dɔɔkiŋki jinge ute jɛnge ɔɔ uun undiŋki naatn maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ, ɔɔ gɔtn se ɓo gɔtn naan an tɔɔɔ ɔɔ an taan naariŋa.»»

14 Ter Isa deek ɔɔ: «Deere, *Raa se danŋa jeege dɛna, naɓo jeegeen naan bɛɛr tɔaddɛnga tɔɔd se baata.»

*Mɛtn taar kɔgŋ miiri
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)*

15 Gɔtn se *Parizige ɓaa tus dɔɔk taarde geŋ goom kɔkŋ Isa do taariŋ ki.

16 Naade ɔl maakŋ jeege tun mɛtn Parizige tu ute jee *Eɔɔdɛge kandum se gɔtn Isa ki ɔɔ naade ɓaa deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar met ki. Ɔɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute kɛn met ki ɔɔ naai le taar jeegeen kuuy se naai 'tɛdŋn naaba ro ki eyo.

17 Maak-saapm naai ki num, taadŋen tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kɔgŋ miiri lɔɓu gɔtɔ?»

18 Num ganj Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔɔ: «Naase se jeegeen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se. Geŋ dɪ naase oomumki bin se?»

19 'Taadumki tu tamman geŋ kɔgŋ miiri se, m'an kaaka.» Gɔtn se naade uun taadŋn tamma kalan.

20 Naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro kɛn k'raaniŋ ro ki se tap ɓo geŋ nanja?»

21 Naade tərliŋ ɔ: «Gɛn Sezar.» Gɔtn se Isa ɖeekden ɔ: «Kɛn bin num, nakŋ gɛn Gaar Sezar se ɛdɪŋki nakiŋa ɔ gɛn Raa lɛ ɛdɪŋki nakiŋ kici.»

22 Kɛn naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa se naade ɔŋiŋa ɔ iŋiŋ baa.

Jee naaj mɛtn taar jeege ade duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Bii kɛn se sum ɓo, jeegeŋ k'daŋɖe *Sadusege kɛn taad ɔ jeege ooyga num dur ey sum se ɓaado ɔŋ Isa ɔ tɔnd mɛtiŋ ɔ:

24 «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakŋ Kitap ki ɔ: kɛn deba jaay ɔk mɛnda ɔ ooy ɔŋ te goon ey se, ɔŋ gɛnaaŋ kɔkŋ mɛndiŋa ɔ koojŋ mɛtjili gɛnaaŋ kɛn ooy se.

25 Gaŋ maakjege tu se gɛnaage cili kɔŋɖe kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda naɓo ooy ooj te goon eyo, ɔ mɛnda se ɔɔp gɛnaaŋ gɔɔsiŋ ki.

26 Gɔɔsiŋ kic ɓaado ɔk mɛnd se ɔ naaŋ kic ooy ooj te goon eyo. Tɛr debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se ɔ naaŋ ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kɛn gɛn k-cilige tu.

27 Kɛn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic ɓaado ooyo.

28 Bin num gii kɛn jaay jeegeŋ ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakŋ gɛnaage tun cili se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd naŋa? Taa naade paac lɛ tɔk naamiŋa naam mɛnd se.»

29 Isa tɛrlɛn ɔ: «Naase se, ɓɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔ tɔɔŋŋ Raa kic lɛ naase ɔndki te mɛtiŋ eyo.

30 Taa gii kɛn jaay jeegeŋ ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki.

31 Gɛn jeegeŋ ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakŋ Kitapiŋ ki se, naase 'dooyiŋki te ey la kɛn ɔ:

32 *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔ m'gɛn *Yakub.** Raa se, naaŋ Raa jeegeŋ ooyga kooy eyo, num naaŋ se, Raa jee zɛɛɛ.»

33 Kɛn jee ɖenge jaay booy taar kɛn Isa dooyɖe se, taar se tap ɓo ɔkden taad eyo.

Kɛse taar magal cir paac maakŋ *Ko Taar Raa ki

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

34 Kɛn *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔŋ aasiŋ te ro Isa ki ey se, naade daŋ tus naapa.

35 Maakɖe ki se, deb kalaŋ se debm jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa, je ɖoobm an goom kɔkŋ Isa se, ɓaado tɔnd mɛtiŋ ɔ:

36 «Debm dooy jeege, maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛɖo Musa ki se taar gɛn tɛɖa kɛn cirde paac se, kɛn gay?»

37 Isa tɛrliŋ ɔ: «*Mɛli Raa se, 'jɛŋ ute maaki paac ute roi paac ɔ ute saapi paac.*†

38 Kɛse ɓo taar deet deetŋ gɛn tɛɖa kɛn cirde paac paac.

39 Tɛr kɛn mɛtiŋ ki teciŋ tec se kɛn ɔ: *'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.*‡

40 Maakŋ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, doŋ ɓo ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

*Al-Masi ute *Daud

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18.

41 Aan gɔɔ *Parizige le tusga deye se, Isa tɔnd metde ɔɔ:

42 «Gen naase ki num, al-Masi se tap ɔo nana? Naan tap ɔo goon nana?» Naade terlin ɔɔ: «Naan se metjil Daud.»

43 Isa deekden ɔɔ: «Num ted ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danjin ɔɔ: Meluma? ɔo naan mala taadga taad maaknj Kitap ki ɔɔ:

44 *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado inj do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'kinj dode ki. §

45 Ken Daud jaay danj al-Masi ɔɔ Meluma, anum ted ɔɔ di jaay Melin 'tedn goon Daud se?»

46 Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic ɔo gotɔ ɔɔ naan ken se moɔtn nam tɔnd te metin do taar dim ken kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔɔ j'and kond ute jee jeel taadn tɔɔknj metn taar Raage te *Parizige (Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

1 Isa deek jee denge tu ute jeege tun metin ki ɔɔ:

2 «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔknj metn Ko Taar Raage se, naade se ɔo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.

3 Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tedki nakgen paacn naade lee taadsen se. Nabo onten 'tedki aan gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade on tedin eyo.

4 Naade dook daam deere ɔɔ tɔnd do jeege tu ɔɔ naade malinge tap ɔo baate kutin te goon jide.

5 Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. ɔo taar Raagen metingen k'raan jaay naade ɔɔsin aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dook do naandeye tu ey le keydege tu se, naade tedin magal magal cir gen jeege. ɔo taa kaldege se, naade toos ziidin taar ki tedn jerl cir gen jeege*.

6 Ken k'dandenga gotn kos ki se, naade je gotn kinj naan ki. ɔo ken baaga maaknj beege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gotn kinj naan ki kici.

7 Ken aanga boor ki kic le, naade je j'aden tedn toose naade ki ɔo deete ɔɔ je j'aden danj jee dooy jeege.

8 Num naase onten 'konki j'asen danj jee dooy jeege taa naase 'paacki se genaage ɔɔ debm dooyse le kalan sum.

9 Do naan ki ara se onten 'danji nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔɔki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken inj maaknj raa ki.

10 Onten 'konki j'asen danj *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kalin ki sum.

11 Debm jaay tedn magala maakse ki se, on ron tedn debm tedn naabse.

12 Taa debm magal ron se utu koorn baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kooknj raan.

13 «Naasen jee jeel taadn tɔɔknj metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɔn aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maaknj Gaar Raa jeege tu. ɔo naase mala kic le baate kendki, ɔo jeegen je kend se le, naase 'gaasdeki doobo.

14 [Naasen jee taadn tɔɔknj metn taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase ɔɔki ji mend

§ 22:44 Aak KKR 110.1. * 23:5 Nakj naade ted se k'raaninoga raan maaknj Ko Taar ken Raa edo Musa ki nabo naade se tedin magal magal ɔɔ jerle taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade ɔo jee daan Raa cir jeege.

daayge ð tøndki metn *Raa ðnki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se 60 ðoðo utu kooçn dose ki se utu asen tēdn ðñ aak eyo.]†

15 Naasen jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tedki rose aan gō jee taad taar met ki utu asen tēdn ðñ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ð gōtō baa se paac ð jeki aki tēdn jeege 'tēdn Yaudge aan gō naase se ð ken naase ðnkiga deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tēdnki debm aas gen baa maakn poof ki met dio cirse naase se.

16 «Naasen jee kaam-tōokgen jee tōodn jeege utu asen tēdn ðñ aak eyo! Naase taadki ðki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se tēd ðim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakn Bee Raa ki se, kēse 60 ken ðñ.»

17 Naase jee kaam-tōokgen jee ðerlge ara! Ken gay 60 ðñ ciri? Daab lōbu Bee Raa ken k'baanoga te daab maak ki jaay daabm se, tēd gen Raa se ne?

18 Ter naase 'ðeeki ð: «Ken nam jaay naam roñ te *gōtn k'j'iin k'ðaaipin gen tēdn serke do ki se, tēd ðim eyo, num ken naan jaay naam roñ te nakn k'baano do ki gen tēdn *serke Raa ki se, kēse 60 ken ðñ.»

19 Jee kaam-tōokge 'taadumki tu: nakn k'baano gen tēdn serke se 60 cir lōbu, gōtn k'j'iin k'ðaaipin gen tēdn serke ð serkn k'j'ombinga do ki num, taad ð serkn se tēdga gen Raa se 60 cir ne?

20 Bin num debm jaay naam roñ te gōtn k'j'iin ðaaipin gen tēdn serke do ki se, kēse naan naam te ro nakgen paacn k'baano gen tēdn serke do ki se kici.

21 Debm ken naam roñ te Bee Raa se, kēse naan naam roñ te ro mēlin Raa ken ing maak ki se kici.

22 Debm jaay naam roñ te maakn raa se naan naam roñ ute kaag do Raa ð ute mēlin ken ing do ki.

23 «Naasen jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tēdki rose aan gō jee taadn taar met ki se, utu asen tēdn ðñ aak eyo! Nakgen naase ðki seem seem ken 'lee 'tōmbki maakn taadsege tu ken tēdn nijim se kic 60, naase 'lee 'niginki gōtō kaam sik ð ken kaam kalan se edki Raa ki. Nafo taargen maakn Ko Taar ken Raa edo *Musa ken bēe bēe tap 60, naase aalinki maak ki eyo ken taadsen ð 'tedki nakn ute doobina, kēejn do jeege tu ð gen tujñ ðrm eyo. Kēse 60 nakgen, bēeki num, anki lee tēda ð nakgen ken naase lee gaandeki gōtō kaam sik jaay ken kalan edki Raa ki se kic 60 ðñten 'diriginki kici.

24 Jee kaam-tōokgen 'lee tōodki jeege! Naase ðyiki maanse te rēese taa bōtōr kalan ðōy maak ki eyo, gan naase tap 60 tulki ginjge‡.

25 «Naasen jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tedki rose aan gō jee taad taar met ki se, asen 'tēdn ðñ aak eyo! Taa naase 'tugki naagn nakgen naase 'lee aayki ð ðsnki se aac walak, num gan maakin tap 60, naase 'doocinki ute nakgen naase 'boogkiro ð 'tujkiro gen jeege.

26 Kōd Parizi naai se debm kaam-tōokō! 'Tug 'ðaaap maakn naki ken naai lee aay maak ki se jaay 60 naagin kic 'tēdn aak bēe.

27 «Naase jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tēdki rose aan gō jee taad taar met ki se, asen tēdn ðñ aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tēdden raap kaar kaar aak bēe kaam ki, gan maakdege dooc te cēn jeege ooyga kooyo ð ruumga ruumu maak ki se paac.

28 Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tedki rose jee bēe, gan maakse dooc te taar met ki eyo ð te *kusina.

† 23:14 Bersen ara se, maakn Kitape tun do ðokin se, metinge maakde ki se, gōtō. ‡ 23:24 Maakn nakge tun seem seem ken Yaudge lee yeemde se bōtōr se 60 ken baat cirde ð maakn daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se 60 ken magal cirde.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔkɔŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa, ɔɔ jeegen ken leedo ute ken met ki se, naase 'tamardeki do baaddɛge aak bɛɛ bɛɛ.

³⁰ Ɔɔ tɛr naase 'deekki ɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki.

³¹ Ken bin num naase mala ɔ 'taadki ɔki naase se ɔ metjil jee ken tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki.

³² Ken bin num 'baaki ute naan se, naabm bubsege lee tedo se, naase 'ted nanjiki sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔ metjil k'mɔrɔpɔgen ara! Naase aki kɔŋ kaan kɔtn dubar pood ken gen daayum se ɔ di?

³⁴ Taa naan se ɔ 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kol jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔkɔŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metinge utu adeki tɔɔlo ɔ jee metinge adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee metinge utu adeki tɔnd te mɛɛje maakɔ *beɛge tun naase lee tusnki maak ki. Ɔɔ kengen metinge adeki tuuru ɔ adeki lee je maakɔ gɛgɛge tu.

³⁵ Ɔɔ jee ken lee ute ken met ken naase tɔldɛki jaay moosde ɔɔ do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔɔlinki daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki.

³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegen k'tɔldɛ paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɔrse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic ɔ, naai ɔ debm tund tɔldɛ! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔrɔŋj ken lee tus geninge taa bɛɛkɔŋ keyiŋ ki tu, naɔ naase 'jeki te eyo.

³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu.

³⁹ Taa naan se ɔ 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekɔ ɔki: Ɔŋ Mɛlje Raa tedn bɛɛŋa do deb ken utu baado ute ro naan!»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔkɔ (Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakɔ Bee Raa ki ɔ ken ɔaa ɔaa se, jee metiŋ ki baado ɔŋiŋa taa an taadn Bee Raa ken k'jiŋiŋa aak bɛɛ se.

² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Bee se paac aakiŋki se jiga daamo? Naɔ 'booyki bɛɛ m'asen taada: beɛ daar aak bɛɛ se jeege utu an ru nan tak. Konŋen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu wɔkɔŋ kalan kalan ɔ ko tap ɔ 'kɔŋ toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa iŋg do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee metiŋ ki baado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «'Taadjen tu nakgen se 'kaan nuŋ ki? Ɔɔ naan se 'tedn ɔ di jaay ɔ naaje j'an kaakɔ jeel ro ki gen ɔii kaani ɔ ɔiiin dunia an nan se?»

⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ nam ɔnten 'dɛrlse!»

⁵ Taa jeege dɛna utu ade ɔaa ute roma ɔ nanja kic utu asen taadn ɔɔ: maam ɔ *al-Masi! Ɔɔ ken naade 'ted bin se utu 'dɛrl jeege dɛna.

⁶ Naase utu aki booy gōtn bōōro ðo jeege utu asen kōōsn maan bōōro, anum bēre, ðndki kōndō, ðnten 'beerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naōo duni se 'kōn nan ey bōrtō.

⁷ Jee taa naan kaam kalarj utu kiinj bōōro ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalarj utu kiinj bōōro te taa naan gaar ken kuuy. Maakj naanje tun metinj naanja utu 'tea ðo gōtn metinj ðo utu tōl jeege.

⁸ Aan gōo mēnd ken maakin tuuninj gen koojo se, nakgen se paac kic ðo baaga kaana num, kēse je taadn ðo dūnia ðōga gōōro.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dēna ðo j'asen tōlo. ðo taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kōōdn kundu.

¹⁰ Ganj kaad ken se jeege dēna utu an rēsn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan tōogge tu ðo tōōdn tund naapa.

¹¹ Jee tēd rode aan gōo jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu adē ðaa dēna ðo dērl jeege dēna.

¹² *Kusin se ziidn ðaa ute naanina ðo jeege dēna maakjedēge utu tēdn baata do naapge tu.

¹³ Naōo debm jaay aayga kaaminj bini aanga do taar tōolinj ki num, naan se utu 'kōn kaaja.

¹⁴ Labar Jigan gen *maakj Gaar Raa ese se j'utu j'an taadnj jeege tun do naan ki paac, kēse tēdn saada jeege tun ðaa se paac jaay ðo sōm kaam mōōtn duni nanja.»

Dubar ðnj utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakj Deb tuj deelga te gōtinj se utu kēnd kingj maakj *Bee Raa ki, gōt ken *salal se, aan gōo debm taad taar teeco taar Raa ki, roñ Daniēl, taado do ðakinj se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'ōkinj jiga jaayo!

¹⁶ Kaad ken se ðnj jee ken inj taa naan Jude ki se, k'j'aan j'ook maakj koge tu.

¹⁷ Debm inj king do ðeenj ki raan se, n'ōnte bōōyo naan ki gen tōsn nakingen maakj ðeenj ki.

¹⁸ Debm jaay ðaaga maakj-gōtinj ki kic le, n'ōnten terlo ðeene gen kuun kalina.

¹⁹ Bii ken se, mēndgen mēndkaamge ute ko gaangen gēndēge aay kaay si se, aden tēdn ðnj aak eyo.

²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey le *bii sebit ki eyo.

²¹ Kaad ken se jeege utu dabar dēna ðo dubar se gōtn Raa aal dūnia tap ðo nam naam te eyo, ðo mōōtn dubar naan ki jaay 'kōōñ cir naan ese se gōto.

²² Num Raa se bii dubar ese se, naan gaanjinga duuku taa jeegen naan bēer tōōdē se. Ken ðiigen se jaay naan gaanjen te duuk ey num, nam 'kōn kaaja tap ðo gōto.

²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga ðo: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey le taadsen ðo: Naan utu naane! ðnten 'tookki taarina.

²⁴ 'Booyki! Jeegen ken tēd rode ðo naade ðo al-Masige ute jeegen tēd rode ðo naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu adē ðaao. Naade utu 'tēdn nakj-kōōbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ðo jee ken Raa bēer tōōdēnga tōōd se ken naade ðnga ðoobo num, aden kaan dal kici.

²⁵ 'Booyki! Bēre, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'ōo: Al-Masi utu do kōōd-ðaar ki naane num, ðnten ðaaki. Ey le ken j'ōo: naan utu oom ara! Num ðnten 'tookki taarde.

27 Taa bii ken *Goon Deba afe 6aa se tecu aan gaa maan aalo kaam kooko wusuk bini dook te gotn kaada toocni.

28 Bii kaanum kic tecu aan gaa gotn daa dim gam ooyga jaay 6o marlge kic lee booy tus ro ki se.

29 «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tedn ilim dib do laapa se le woor eyo.

K-dijgen maakn raa ki afe si naan ki

do nakgen ak taa go maakn raa ki se utu 'tea.*

30 «Gotn se jeege an kaakn nakn jeel maakn raa ki ken taaf do Goon Deba utu baado do jeege do naan ki paac keem noo an kaakn Goon Deba afe booy maakn gapara ki ute taa gn Raa do goto woor kelenj.

31 Pulu 'keem makoo maakn raa ki do Goon Deba afe kol kodinge taa te 'tusn jee ken naan beer taddde metn naan ken kaam soo do ken ing metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagη taara ute ko ba

32 «Naase ondki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kaadn taa-oomo do doob kamba se, naase 'jeelki akki met-kijiri aanga do bara dopga gaa do.

33 Bin num naase kic 6o, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan onsega gaa kaam taarse ki.

34 'Booyki bee m'asen taada: jee duni ken borse se 'kooy nan ey sum 6o nakgen se paac utu 'kaana.

35 Maakn raa ute do naan se utu 'deele, num taar maam se 'konj deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se goto

36 «Num gan ken gen kaadn ute biin *Goon Deba ano 6aa se, nam tap 6o jeel eyo. *Kodn Raage maakn raa ki kic le jeel eyo, do Goono kic le jeel eyo. Nam jeel biin se, goto. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum.

37 Bii ken Goon Deba afe 6aa se, 'tecu aan gaa nakgen deelo do Noe⁺ ki.

38 Naan ken naane se, kaad ken maan magala booyo gaab te jeege ey bart se, jeege doo, aaye, tok mendge, tok gaabge do ol gendege kic 6o tokn naapge bini aan bii ken Noe end maakn markab ken magala.

39 Gotn se jeege se, nakn utu kaan dode ki se, naade ond eyo bini maan magala baado gaab taa de paac. Ken Goon Deba afe 6aa se kic 6o 'tecu bini.

40 Bii ken se gaabge dio ted ted naaba maakn-gotde ki se, deb kalan j'an kuunu do deb kalan 'koo do.

41 Do mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu do deb kalan 'koo do.

42 Ingki zee daayum, taa naase kic 6o 'jeelki eyo biin Melse afe 6aa se.

43 Naase 'jeelki ken mel bee jaay jeel kaadn debm boogo ano 6aa noor num, naan toodn bi eyo do konj debm boogo an terenj been eyo.

44 Taa naan se 6o naase kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa Goon Deba jaay afe 6aa se le, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

Debm tedn naabm meteke do tuj ormin eyo (Lk 12.41-48)

45 Isa deek do: «Debm tedn naabm meteke do tuj ormin ey se ken gay? Naan 6o debm ken melin onin jee tedn naabgen kuuy kaam jina, do ken aanga kaadn ki num, lee edden koo do.

* 24:29 Aak Eza 13.10 do 34.4. † 24:37 Aak Jen konj 6-8.

46 Maak-raapo debm tēdn naabm ken mēlin aan jaay ōjīn naan utu tēdn tēdn naabm ken naan ōjīnsīn kaam jīn se.

47 'Booyki bēē m'asen taada: debm tēdn naabm bin se, mēlin utu an kōn nakinge paac kaam jīna.

48 Num ganj ken naan 60 debm tēdn naabm jig eyo ɔɔ taad ute maakin ɔɔ: Mēlum se adē kōj tērl yōkōd eyo,

49 ɔɔ gōtn se iin baag tōnd jeengen k'tēd naaba tel se, naan ɔɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge.

50 Ganj mēl gaabm ese se, biin jaay naan ano tērl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad ken naan aan kaan kic lē, naan saap do ki eyo.

51 Debm tēdn naabm bin se, ken mēlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kōlin 'dabar ute jeegen tēd rodē aan gōɔ jee taad taar mēt ki. ɔɔ gōtn se 60 gōtn naadē tōyɔ ɔɔ taan naandēge.»

25

Isa aal naagj taara gēn gaan mēndgen sik

1 Ter Isa aal naagj taara dēek ɔɔ: «Maakj *Gaar Raa se, naan tec aan gōɔ gaan mēndgen sik tōs lōmpdēge ɔɔ teec baa dōɔdn gaabm baa kōkj mēnda*.

2 Num maakj gaan mēndge tun sik se, jee mii se mēnd dērlge ɔɔ kēngen kuuy mii se mēnd mētekge.

3 Mēnd dērlge se, tōs baan te lōmpdēge ɔk uubu maak ki, na6o uun te zaadn uubm kuuy ey sum.

4 Ganj mēndgen mii mēnd mētekge se tōs baan te lōmpdēge ɔk uubu maak ki ɔɔ tērl ɔk maakj nakge tun kuuy do ki.

5 Aan gōɔ gaabm mēnda lē aan yōkōd ey dēy se, gaan mēndgen se bi baa tōldē ɔɔ naadē paac tood bia.

6 Ken aan daan bēe se k'booy nam baag taadn makōn ɔɔ: 'Booyki! Gaabm mēnda se, bēē, aanga. 'Teec baa 'dōɔdnki!

7 Gōtn se gaan mēndgen sik se paac iin duru ɔɔ tōɔc tōl tōnd daap lōmpdēge.

8 Num ganj mēnd dērlge se tōnd mētn mēnd mētekge se ɔɔ: «Edjekiro uubsege se cōkō, ey num lōmpjege se uubiŋ baa baa nanja.»

9 Ganj mēnd mētekge se tērlēn ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki kōj kaasn k'paacki eyo! Naase 'baa 'dugkiro gōtn jee zoge tu.»

10 Kaad ken mēnd dērlge se iin baa gēn dugj uubu se, ganj gaabm mēnda se iin aana. ɔɔ naan ōj gaan mēndgen mēnd mētekge se iŋg aak kaak kaamiŋa. Naan end ute naadē maakj bēe mēnd mōrɔb ki se ɔɔ ken naadē jaay end se, kaam-taara se k'gaasiŋa.

11 Cōkō se, mēnd dērlge se aana ɔɔ baag tōnd kaam taara dēek ɔɔ: Mēlje, Mēlje, ɔɔdjen kaam taara!

12 Ganj naan tērlēn ɔɔ: 'Booyki bēē m'asen taada: bēē, maam se m'jeelsen eyo.»

13 Ter Isa taadēn ɔɔ: «Taa naan se 60, iŋgki zēē! Taa bii ute kaadn maam m'ano baa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naagj taara ute jee tēdn naabgen mōtō

(Lk 19.12-27)

14 «Ter daala, kēse tec aan gōɔ debm baa baa mērtē jaay danj tus jee tēdn naabinge ɔɔ ōndēn maaliŋ paac se kaam jidē.

* 25:1 Gaabm baa kōkj mēnda se, mēnd naan baa kōkō se maakj gaan mēndge tun sik se eyo.

15 Deb kalan naan eḏin gəkol† daab magal magal mii, debm kuuy naan eḏin gəkol daab magal magal dio, əḏ ken kuuy naan eḏin gəkol daab magal kalan. Nanja kic 60 naan eḏin kaam do ron ronə, jaay 60 naan naar iin 6aa gətn mertin ki.

16 Debm j'edīn gəkol daab magal magal mii se, naan naar 6aa tēdīn ojo gəkol daab magal magal kuuy mii do ki.

17 Debm j'edīn gəkol daab magal magal di se, naan kic 6aa tēdīn ojo gəkol daab magal magal kuuy di do ki.

18 Na6o debm ken melin eḏin gəkol daab magal kalan se, naan 6aa ud gəḏ duubiŋ naan ki, nam jeel gətin eyo.

19 «Gətn mertin ki se, melde se 6aa inḡoga den jaay ək terl 6aado. Ɔ ken naan jaay aan se, dan tond metde do gəkol daabge tun magal magal ken naan nigdesin se.

20 Debm ken j'edīn gəkol daab mii se iiko ceeŋ ki əḏ deekin əḏ: «Meluma, naai edumo gəkol daab mii əḏ maam m'tedīn oojga ken kuuy mii do ki daala.»

21 Melin deekin əḏ: «Kese jiga. Naai se debm tēdn naabm bee əḏ tuj ərmi ey se. Ute nakŋ maam m'edi cəkə se kic, naai tuj te ərmi ey se; 6orse maam m'ai kēdn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

22 Debm ken j'edīn gəkol daab di se kic iiko ceeŋ ki əḏ deekin əḏ: «Meluma, naai edumo gəkol daab dio əḏ maam m'tedīn oojga ken kuuy di do ki daala.»

23 Melin deekin əḏ: «Kese jiga! Naai se debm tēdn naabm bee əḏ tuj ərmi ey se. Ute nakŋ maam m'edi cəkə se kic, naai tuj te ərmi ey se; 6orse maam m'ai kēdn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

24 Debm ken j'edīn gəkol daab kalan se, naan kic iiko ceeŋ ki əḏ deekin əḏ: «Meluma, maam m'jele naai se debm aali əḡḡ. Maakŋ-gətn naai əḏ te ey kic 60, naai əj naai ki əḏ gətn naai duub te ey kic 60, naai əj.»

25 Bin num maam se 6ere əkuma. Taa naan se 60 gəkol daabi ken naai edumsin se, maam m'6aa duubiŋo naan ki əḏ 6orse ara ək naki.»

26 Gaŋ melin terlin əḏ: «Naai se debm tēdn naabm jig eyo əḏ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakŋ-gətn maam m'əḏ te ey kic 60, maam m'əj əḏ gətn maam m'duub te dīm ey kic 6, maam m'əj maam ki.

27 Bee ki num, gəkol daabum se, naai aŋo kamb maakŋ ban ki ki; əḏ kər maam m'ade terl se, m'an kəŋin am koojn ziidn do ki.

28 Gəkol daabm jin ki se, uuniŋki əḏ eḏin ki deb ken ək gəkol daabge sik se.

29 Taa, debm ken ək se, j'an kēdn do ki, taa nakin an ziidn tēdn dena. Num gaŋ debm ək ey se 6, ken naan ək cəkən se kic 60, j'an kuun naatn.

30 Num debm tēdn naabm jaay təl ser ey se, ək undin ki naatn maakŋ got ken əḏḏ. Ɔ gətn se 60 gətn təyḡ əḏ gətn taan naanə.»»

Bii kəjn bəor kaam məətn

31 Isa deek daala əḏ: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade bəy maakŋ gaarum ki ute kəḏumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki.

32 Jee do naan ki paac tus naanum ki əḏ maam m'aden nigŋ aan gəḏ debm gaam nigŋ baatinge ute beŋinge se.

33 Baatge se, maam m'aden kəl do ji daamum ki əḏ beŋge se 6, do ji jeelum ki.

34 Gətn se maam gaarge m'deeŋ jeege tun do ji daamum ki m'əḏ: «'Baakiro, naasen ken Bubum tēdsenga tēdn beŋ se; endki maakŋ gaarin ken naan ɗapsesinḡa ɗaap do ɗakiŋa, kaad ken naan utu aalo kaal do naanə se.

† 25:15 Gəkol se əḡḡ dena kaam kəŋj deba laapa kando kando.

35 Taa maam 6o t2olumo 22 naase 2dumkiroga k2s2; maane t2olumo 22 naase 2dumkiroga m'aayga; m'ingoga merte 2otse ki 22 naase 2kumkiroga jiga.

36 Ken maam met-beere, naase 2dumkiroga kal kuusu. Ken maam m'k22no naase '6aa aakumkiroga. Ken maam j'2okum dangay ki, naase '6aa aakumkiroga.)

37 «Gan jeegen tedo nakn ute doobin se utu an terl 22: «Melje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 6o t2olio jaay k'j'edio k2s2 se? Ey le ken maane t2olio jaay k'j'edio maan kaaye se?

38 Naai ingo merte 2otje ki nun ki jaay naaje k'j'2okio jiga se? Ey le nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 'met-beere jaay naaje k'j'edio kal tuusu se?

39 Nun ki jaay naai ooco k22no ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'6aad2o k'j'aakkiga se?»

40 22tn se gaarge aden terl 22: «'Booyki bee m'asen taada: maakn genaamge tun se debm baat aan 22o di kic jaay, naase 'tedin2kiroga bee se, ke2e 22o 'tedin2kiro maam ki.»

41 «Ter gaarge utu deekn jeege tun do ji jeelin ki se 22: «Iikki naatn ceem ki d22o, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakn poof ken gen daayum ken Raa tedn gen *Bubm sitange ute k2dinge.

42 Taa maam 6o t2olumo 22 naase 2dumkiro te k2s eyo; maane t2olumo 22 naase 2dumkiro te maan kaay eyo.

43 Maam m'ing2o merte 2otse ki 22 naase d22d 2kumkiro te eyo. Maam met-beere 2sumo kic 6o, naase 2dumkiro te kal kuus eyo; ken m'ooco k22no 22 j'2okumo dangay kic 6o, naase '6aa aakumkiro te eyo.»

44 «Gan jee do ji jeelin ki utu an terl 22: «Melje, nun ki jaay ken naaje k'j'aaki naai 6o t2olio, ey le maane t2olio, ken merte, ken met-beere, k22no ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'6aad2o k'naaki te ey se?»

45 22tn se naan utu aden terl 22: «'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem se, debm baat aan 22o di kic jaay naase 'tedin2kiro te bee ey se, ke2e 22o naase 'tedumkiro te maam ki eyo.»

46 Jee do ji jeelin ki se utu 6aa tin2 maakn dubar ki gen daayum, 22 jeegen ken ted nakgen ute doobin se le, k2n *kaajn gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

1 Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun metin ki 22:

2 «'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se 22pga bii di sum 6o 'kaana 22 *Goon Deba se j'utu j'an k2kn k2l ji jeege tu 22 naade an 6aa tupm t22l ro kaag ki.»

3 22tn se *magal jee tedn serke Raage tu 22 magal taa bee Yaudge tus maakn bee magal debm tedn serke Raa ki ken ron Kayip se,

4 naade tus d22k taarde je doobm an goon k2kn Isa taa an 6aa t222.

5 Naade taad ute naapa 22: «J'2nte k2kin2i bii laa ki, ey num jeege kiin gen tedn taara 22 222o tuju.»

Menda baado 22y itir do Isa ki (Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

6 Kaad ken Isa Betani ki maakn bee Simon ken k'danin debm bikid2i se,

7 menda kalan 6aad2o 22jina. Naan se 2k naka kalan aan 22o k-62k22, nakn se ko 6o k'c22c k'daapina. K-62k22 se k'danin *albatir*. 22 itir maak ki se itir salal 22 2222. Naan 6aad2o 22yin do Isa ki, kaad ken Isa ing 22 k2s2.

⁸ Ken jee metin ki jaay aak nakn mend se ted se, maakde tuju do baag taadn ute naapa do: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se?»

⁹ Itir se j'an dugin te zo doon do gursin se j'an nigin jee daayge tu.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden do: «Gen di jaay naase 'terεcki mind menda se? Nakn naan tedum maam ki se, kese nakn jiga.

¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kon king te naase eyo.

¹² Itir mend doyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakn baad ki.

¹³ 'Booyki beε, m'asen taada: do naanja ute magalin se gotn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakn ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kosn maanina do saapm do nak ken naan ted ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naan maakn jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa on *magal jee tedn serke Raage tu,

¹⁵ do deekden do: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gotn se naade med edin gurs tamma si-moto.

¹⁶ Naan ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa ted *laa Paak gen Yaujde ute jee metin ki*

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ok orom ey se, jee metn Isa ki baado tond metin do: «Kosn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?»

¹⁸ Isa deekden do: «'Baaki maakn gegεr ki, gotn gaab ki kalan bini do deekin ki do: «Debm dooyje deek do bere, kaadin oopga gooro do naan ute jee metin ki se je baa tedn laa Paak se bei ki.»»

¹⁹ Jee metin ki baa tedin aan go do ken Melde taaddeno do naade baa ted kosn gen laa Paak se gotn ese.

Isa taad jeege tun metin ki do deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger goto baa ok jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing os do tabil ki.

²¹ Kaad ken naade ing os kos se, Isa deekden do: «'Booyki beε m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.»

²² Gotn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak do nanja nanja kic bo baag tond metn Isa do: «Meluma, lo nakn se tedn maam le?»

²³ Isa terlden do: «Debm ken ol jin maakn baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu.

²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan go do ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num gan doon deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo beε kaca.»

²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tond metin do: «Debm dooyje, lo nakn se tedn maam le?» Do Isa terlin do: «Aan go do ken naai deekin se.»

Isa edden kosn taad metn taar yona

²⁶ Kaad ken naade os kos se, Isa uun mappa jin ki, toom Raa do dup edin jeege tun metin ki deekden do: «Ok aski, kese roma.»

²⁷ Ter naan uun *kooop dooc te totn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, toom Raa do eddesina, deekden do: «Paacki se, nanja nanja kic bo ok aaye aaye,

²⁸ kese moosuma ken taad do *Raa dookga ute naase. Moosn se do yaa jee dena, taa Raa aden toal *kusiñdege.

²⁹ 'Booyki m'asen taada: totn ese se, mootn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn bin kiji ute naase se maakn gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad do Pier utu an baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kɔsn ɔlib ki.

³¹ Ken naade utu baa baa sum bo, Isa taad jeege tun metin ki do: «Maakɲ nɔɔr kɛn jaaki se, naase paacki utu amki kaan rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakɲ Kitapɲ ki do: *Maam m'utu m'tɔl debm gaam baatge, do baatinge se ɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.*»

³² Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen baa booy taa naan Galile ki.»

³³ Gɔtn se Pier deekiɲ do: «Ken jee meti ki jaay rɛsi paac kic bo, maam se m'ai kɔɲ rɛs eyo!»

³⁴ Isa tɛrlɲ do: «'Booy bɛɛ m'ai taada: maakɲ nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔɲɲo 'kɔɔy ey sum bo, naai am 'baatn dɔɔl mɔtɔ 'deekɲ do 'jeelum eyo.»

³⁵ Pier deekiɲ do: «Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Do jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemene ki
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeege metin ki aan gɔt kɛn k'danɲɲ Getsemene ki se do naan deekden do: «Inɲki gɔtn ara, kɔr maam m'kiikɲ cɔkɔ m'ade baa tɔnd metn Raa se.»

³⁷ Naan ɔk baan ute Pier do gaan Zebedege dio, gɔtn se maakiɲ baag tuju do taar maakiɲ ki nan tak.

³⁸ Gɔtn se naan deekden do: «Maam se maakum tujga do nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se inɲki gɔtn ara; do ɔɲten 'toodki bia, inɲki zɛɛɛ ute maama.»

³⁹ Naan iɲ iik naan ki cɔkɔ se, baa ɛrg ɔnd naaniɲ naan ki do baag tɔnd metn Raa deek do: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɔo 'ted aan gɔɔ ken naai maaki jea, num aan gɔɔ ken maam bo m'je se eyo.»

⁴⁰ Ken naan ɔk tɛrl baado ɔɲ jee metin ken mɔtɔ se, tood tood bia, do naan deek Pier ki do: «Lɛr kalan kic bo naase ɔɲ aasiɲki te gen king zɛɛɛ te maam ey ne?»

⁴¹ Naase inɲki zɛɛɛɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki koocɲ maakɲ nakɲ naam ki eyo. Maakɲ debkilimi se je tɛdn nakɲ bɛɛ, naɔo daa ron bo ɔɲ aasiɲ eyo.»

⁴² Tɛr naan ɔk tɛrl gen k-dige iik naan ki cɔkɔ daala do baa tɔnd metn Raa do: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsɲ kiik eyo do ken m'an kaay tak num ɔɲ maakje naai bo 'teda!»

⁴³ Ken naan ɔk tɛrlo daal se, baado ɔɲ jee metin ki tood tood bia do ken bi ɔkde se, kaamde kic ɔɲ aak eyo.

⁴⁴ Isa iɲ ɔɲde ken naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd metn Raa gen k-mɔtɔge, do maakɲ tɔnd metin ki se naan inɲ dɔɔl taar ese sum.

⁴⁵ Tɛr naan ɔk tɛrl baado ɔɲ jee metin ki do deekden do: «Maakɲ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛɛ, bɛɛga, kaadɲ aasga do *Goon Deba se j'an kɔkɲ kɔl ji jee tɛdn kusinge tu.

⁴⁶ Iiɲki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina
(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

* 26:31 Aak Zak 13.7. † 26:39 Kɔɔpm ara taadn ute kaadn ken naan utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusɲa.

⁴⁷ Kaad k'en Isa utu taad nanj te taarin ey sum bo, ganj maaknj jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dool jeege dena metin ki ken ak gord-jerldege do te sirddege. Jee se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge bo adeno.

⁴⁸ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se do: «Debm jaay maam m'an baam koka do m'kaay ciilin se, kese bo naana! Okinji.»

⁴⁹ Judas naar baado ce'e Isa ki do deekin do: «Debm dooyje, toose!» Gotn se naan baam okina do aay ciilina.

⁵⁰ Do Isa terlin do: «Meduma, nakj naai 'baado teda se, 'tedina.» Gotn se jee dengem k'baado tel se, iij-okina.

⁵¹ Ganj ken Isa jaay j'okin se, maaknj jeege tun metin ki se, deb kalan doo do gord-jerlina do og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki.

⁵² Gotn se Isa deekin do: «Gord-jerli se 'terl olin maaknj saapin ki gotin ki. Taa jeegeen tool jeege ute gord-jerldege se, naade j'utu j'aden tool ute gord-jerlege kici.

⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tondga metn Bubum num, naan am naar naakj ute dool kodinge sik-kaar-di se?

⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki do dio?»

⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denge tu se do: «Naase 'teeckiro ute gord-jerlsege do te sirddege jaay, 'baamkiro koka aan go do debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan boor *Bee Raa ki se, nafo naase on okumkiro te eyo.

⁵⁶ Num ganj nakj se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo maaknj Kitap ki do dokin se, 'kaan doobin ki.» Ganj gotn se, jee metin ki paac baatina do aan resina.

*Isa j'ok k'baansin naan Yaudge tun *jee kaaknj metn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)*

⁵⁷ Jee oko Isa se baansino bee Kayip ki, naan bo *magal debm tedn serke Raa ki. Do maaknj bee naan ki se bo jee jeel taadn toknj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusn maak ki.

⁵⁸ Pier oko metn Isa daande goon doko, daanjo bini aan daan boor bee magal debm tedn serke Raa ki. Pier endo baa inj ute jee tedn naabge, taa kaaknj nakj ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacnj jee kaaknj metn taarge se, naade je tol taara do Isa ki taa an koknj mindin num j'an baa tool,

⁶⁰ nafo naade on te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado tolin taar-koo do don ki taa an koknj mindina.

Coko se maaknj naade ki se jeege di baado,

⁶¹ do taad do: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado do: *Bee Raa se maam m'an toknj naatn do maaknj biige tun moto sum bo m'an kiinin gotin ki.»

⁶² Gotn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daara do deek Isa ki do: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tli doi ki se?»

⁶³ Ganj Isa do dek do terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki se taadin daala do: «Ute ro Raa zee'e m'tond meti, 'taadjen tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?»

⁶⁴ Isa terlin do: «Kese naai bo 'deekina. Nafo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaaknj *Goon Deba se, inj king do ji daam Sidburku ki do ken naan ade booy se ade king do gapar ki.»

65 Gøtn se magal debm tēdn sērke Raa ki iin nēpm te kalaṇa ḡ deek ḡ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gēn dī daala! Naase lē 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se.

66 Anum naase 'saapki ḡki dī?» Jee dēn se tērlin ḡ: «Deere, naan se nakin yoa!»

67 Gøtn se naade tupin ḡoro daan-kaamin ki ḡ tōndina. Jee kuuy se tōndin metn bin ki,

68 deekin ḡ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tōndi se, naaja?»

*Pier naaj ḡ naan jeel Isa eyo
(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)*

69 Naan ken se, Pier ḡp ing naata daan ḡor ki. Gøtn se menda kalan, mend tēdn naaba, ḡaado ḡṇina ḡ deekin ḡ: «Bere, naai kic ḡo debm Isan kōd Galile.»

70 Gaṇ naan jeege tu paac se, naan naaja deek ḡ: «Taar naai 'taad se lē, maam m'booy m'ok metin eyo.»

71 Ter Pier iin ḡṇ gøtn se ḡ ḡaa ḡaa kaam taa ḡoob ken magal se, mend tēdn naabm kuuy aakina ḡ deek jeege tun gøtn ese se ḡ: «Bere, gaabm ese kic debm Isan kōd Nazaret se!»

72 Gøtn se Pier baag naaja daala ḡ naam taarin ḡ: «Bere, gaabm se maam m'jeelin eyo!»

73 Ken naade jaay ing ḡoko se, jeege paacṇ ing gøtn ese se iiko cēṇ ki deekin ḡ: «Deer deer, naai se metn naade, taa taari taad se kic ḡo tec gēn naade!»

74 Gøtn se Pier baag naam taarin ḡ: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ḡ: gaabm se maam m'jeelin eyo!» Gaṇ gøtn se sum ḡo kōrṇjo naar ḡod ḡḡo.

75 Gøtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadino ḡ: «Kōr kōrṇjo tḡḡ ey sum ḡo, naai am baatn ḡōl mōḡ.» Gøtn se naan teeco ḡ baag keem gab gab.

27

*Isa j'ok k'baansin naan tḡḡ ki roṇ Pilat
(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)*

1 Tanḡorin nḡorin se, *magal jee tēdn sērke Raage tu paac, ute magal taa ḡee Yaudge tus ḡōk taarde kalan gēn tḡḡ Isa.

2 Gøtn se naade ḡ j'ok k'dḡok Isa ḡ naade ḡaa eḡin magal *Romege tu, roṇ Pilat.

*Kooy Judas
(NJKN 1.16-20)*

3 Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'okinga gēn ḡaa kutu se, gøtn se naan nirlin teece. Gursn tamman si-mōḡ ken j'eḡin se, naan ok tērl ḡaa eḡin *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa ḡee Yaudge tu gøtin ki.

4 Naan deekden ḡ: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te ḡim ey se!» Gaṇ naade tērlin ḡ: «'Baa tēdn gam naane, keḡe ḡljen naaje eyo!»

5 Gøtn se Judas ḡaa sin te gurs se maakṇ *Bee Raa ki ḡ naan malin ḡaa aal ooc ooyo.

6 Magal jee tēdn sērke Raage tu tḡs gursn se ḡ deek ḡ: «Gursn se naaje j'okki ḡoobm jaay j'anṇi kōmb maakṇ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkili.»

7 Naade tus ḡōk taarde kalan ḡ gursn se naade ḡaa dugṇ maakṇ-gøtn debm kōbm dukulge ḡ maakṇ-gøtn se naade ḡṇin gøtn duubm mērtge.

⁸ Taa naan se bo maakŋ-gōtn se borse kic naade utu danŋ *Maakŋ-gōtn ut ko debkilimi*.

⁹ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Jeremi taadno do dōkin se, aanga doobin ki ken oo: *Naade took akga tamman si-mōto se, kese bo zo ken gaan *Israelge jen ro ki,*

¹⁰ oo gursn se naade dugŋ maakŋ-gōtn debm kōb dukulge oo kese bo taar *Meljege Raa olum oo m'aden taada.**

Pilat tōnd metn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ok k'baansin naan magal *Rōmege tu roŋ Pilat oo naan tōnd metin oo: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin oo: «Aan goo ken naai 'deekin se.»

¹² Gōtn se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge okin mindina, nafo naan terlden taar dim eyo.

¹³ Gōtn se Pilat se deekin oo: «Naai 'booy ey la taar naade tōli doi ki taa ai kōkŋ mindi se?»

¹⁴ Nafo do taarge tun k'tolin don ki se, taar dim tap bo Isa terlin te eyo. Ken magal Rōmege jaay aakin se paac bo, okin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *Iaa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Rōmege se lee tōd tōlden tal debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki.

¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, roŋ Isan Barabas.

¹⁷ Gōtn se Pilat tōnd metn jee denge tus se oo: «Naase 'jeki m'asen kōdŋ kol naŋa: Isan Barabas lōbu Isan k'danŋ *al-Masi se?»

¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi bo roŋ ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gōtn kōjŋ bōor ki se, mendin olo jeege baado taadin oo: «Gaabm ese se naan debm bee oo tuj te dim eyo! Bere, onten kol doi maakŋ taarin ki taa maakŋ nōor ken deel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Ganj *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol metn jee denge oo k'tōnd metn Pilat num aden kōdŋ kol Barabas oo Isa se le, k'tōlin naatn.

²¹ Magal Rōmege se eep taarin daala oo: «Maakŋ naade ken di se, 'jeki m'asen kōdŋ kol naŋa?» Naade terlin oo: «Barabasi.»

²² Pilat tōnd metde oo: «Num debm k'danŋ Isa al-Masi se m'an tedn m'oo di?» Naade paac terlin oo: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!»

²³ Pilat tōnd metde oo: «Naan tap bo tujga di?» Ter naade dōb ooy makōn cir daala oo: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!»

²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kōn tedn dim eyo, oo jeege le tōy dōok taara on ey se, naan uun maane, tug jin naan jee denge tu oo deekden oo: «Yo gaabm se olum maam eyo. Kese naase mala aakin ki!»

²⁵ Jeege paac se terlin oo: «On moosn naan se ajen kōopm mindje ki oo mind genjege tu!»

²⁶ Gōtn se Pilat ol k'baa k'j'ood j'olden Barabas. Ganj gen Isa se, naan ol k'j'ondin ute meje oo ok olin ji jeege tu taa j'an baa tupm tōl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 oo Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

27 Gōtn se asgargen gen magal *Rōmege ok baan te Isa maakn bee magalde ki maak ki naane, do gotn se dool asgarge paac baado tus ol gurugiṇa.

28 Naade tōodn te kalinge naata do uun uusin kal kuuy aac bonj†.

29 Ter naade uj daapo jēke gen kōrōndō baado ondin don ki do edin naka aan goo naala ji daamin ki. Gōtn se naade erg naanin ki do tooyin koogo metin ki do: «†Tōōse naai ki, Gaar Yaudge!»

30 Naade tupin booro ron ki do uun kaagn tec naala se, tōndin don ki.

31 Ken naade tooyin koogo metin ki aas se, naade ok doon naatn te kal aac bonj ken naade uusino se, do tuusin kal naange gōtin ki, jaay ok baansin naata ta j'an baa tupm dool ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki
(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

32 Ken asgarge oko Isa teecnsino teec naatn maakn gegēer ki se, naade dood ute gaaba kalan kōf Siren k'danin Simon. Naade okin taa tōogō gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki.

33 Naade ok baansin got ken k'danin Golgota; Golgota se je deekn do: gotn kaadn do deba.

34 Gōtn se naade edin n'aay totn koojn bin deep te yōrlō, naōo ken Isa jaay uum naamin se, baate kaaye.

35 Ken naade jaay tup tōolo Isa ro kaag ki do uun daarin raan se, kalinge se naade tēdin salatia jaay bo nigina do debm oocinga bo uunu uunu.

36 Ter naade ing naan ki gotn ese do bōōb Isa.

37 Naade raan olin kaam don ki metn taar ken naade tōolsin ro ki do: Kese bo Isan, Gaar Yaudge se.

38 Gōtn se asgarge tup jee boogge dio ro kaagge tu cee Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki do deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki.

39 Jee deel deel gotn se jaay daa aakin se, naade siik dode do naajina,

40 deek do: «Naai bo ken do tōokn *Bee Raa do an kiin kuuy daan biige tun mōto se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bōōyo do kaag ki se naata!»

41 *Magalgen jee tēdn serke Raage tu, jee jeel taadn tōokn metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se kic, tooyin koogo metin ki do deek do:

42 «Jee kuuy se, naan aajdenoga num on aasin gen kaajn ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, n' bōōyo naatn bōrse ro kaag ki do naaje j'tookn kaal maakje don ki.

43 Naan do aal maakin do Raa ki, do ken Raa jaay bo jen deer num, on bōrse an kaaja! Taa naan taadga taad do: Maam se m'Goon Raa.»

44 Jee booggen k'tup tōolde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic bo naajin bin kici.

Kooy gen Isa

45 Aan katar tir se, do naaja te magalin se gotō baa tēd ilim dib bini aan katar do tēger ki.

46 Aan katar do tēger ki se, Isa doo dooy makōn ute taar naajina do: «Eli, Eli‡, lema sabaktani?» Taar se je deekn do: Raama Raama, naai 'resum gen di\$?

47 Maakn jeege tun daa gotn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa do: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.»

† 27:28 Kal aac bonj j'uusin se kese kal gaaringe. ‡ 27:46 Maakn kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naajina ken k'danin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

48 Deb kalan naar aan baa uuno naka kalan ken uun maane, olin maakj totn koojn bin ken mooyo jaay uun olin taa gard ki do uun olin taar Isa ki taa n'suubu.

49 Jee metinge doop se taad do: «Onki jaay som j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade baa an kaajin se!»

50 Gotn se Isa doo doo makono daala do on kon teece.

51 Gotn se, kal deer k'gaan maakj *Bee Raa se neepo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea do linge top pak pak.

52 Taa baadn jeegen *salal ooyga kooy do dokin se doo kaldé ki do naade duro daan yoge tu,

53 do teeco maakj baaddege tu. Do ken Isa jaay ooy duro se, naade baa end maakj geer ken salal Jeruzalem ki, do jeege dena aakdenga.

54 Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar boob Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, beere okde taad do: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'olinga maakj baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

55 Gotn se mendge dena daar dokoo aak Isa. Mendgen se, baago koken metin taa naan Galile ki do naade tedino naaba.

56 Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup do ko gaan Zebedege.

57 Ken kaada baa baa kooco se, gaaba kalan debm maala, kod Arimate ron Yusup baado. Naan kic debm maakj jeege tun metn Isa ki.

58 Gaabm se baa on Pilat do tond metina taa an kon ro Isa se naan an baa kol maakj iib ki. Gotn se Pilat tooko undin kulu do k'booyinsino.

59 Yusup uun ro Isa se do teelin ute kal duubm kiji.

60 Naan uun baa ol aalin maakj iib ken j'on ko sum bo j'ud* k'daapina do baadn se le kiji, do dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa.

61 Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu ing dok dok ute taa baada.

Asgarge boob do baadn Isa

62 Bii ken Yauadge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado on Pilat,

63 do deekin do: «Jaamus, naaje k'saap j'onga taar ken debm taar-koobm se taado kaad ken naan utu zee se do: «Maakj biige tun mot se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.»

64 Deek asgarge tu se, 'boobm taa baada se bini kaan bii k-motoge tu, ey num som jee metin ki se ade baa te an boogo do taadn jeege tu do: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-koobm naade ted se 'cir ken deete*.»

65 Pilat deekden do: «Naase kic okki asgarge kaam jise. Bin num oldeki asen boobm do baada aan goo ken naase 'jenki ro ki.»

66 Naade baa daap rode gen boobm do baada se, do ko magal ken naade dircil aalin taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tedin nakj kaakj jeele ro ko ken naade gaasin se do ol asgarge daar boobina.

* 27:60 Yauadge se ud baada maakj koge tu se. † 27:64 Isa ted ron do naan bo *al-Masi ken utu ade baa. Kese bo taar-koobm ken Yauadge saap do Isa taad jeege tu deet deet se.

28

*Isa duroga daan yoge tu**(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)*

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanöörin nöörin se, Mari ken iinö Magdalena ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakŋ taa baada.

² Götŋ ese sum 60 naanŋa naar te maköŋö öö ködn Meljege böoyo maakŋ raa ki baado dircil ko taa baad ki se öö inŋ do ki.

³ Naan se ron wöör götö aan göö maan aal wusuk wusuk öö kalin kic 60 raap lak lak aan göö kuubu.

⁴ Anum asgargen daar bööb do baada götn ese se, ken naade aakin se, beere ökde se, rode ook marga jeg jeg öö si naan ki aan göö jee ooyga kooyo.

⁵ Ganj *ködn Raa se deek mendinge tu se öö: «Naase se, önten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'töolin ro kaag ki se.

⁶ Bere, götn ara se naan götö! Naan se duroga daan yoge tu aan göö ken naan mala taado. 'Baado aakki götn ken j'öl j'aaalsina.

⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki ööki: naan se duroga daan yoge tu öö öndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Götn naane se 60 naase anki 'baa kaaka.» Kese 60 taar m'taadseno.

⁸ Ey num mendinge beere ökdega, naöo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki.

⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden öö: «'Tööse ki.» Götn se, naade iiko ceeŋ ki, baam ök jena öö erg naanin ki.

¹⁰ Götn se, Isa taadden öö: «Önte 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa taa naar Galile ki. Götn naane 60, naade utu am kaakŋ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bööb do baada

¹¹ Kaad ken mendingen ese iinö taa baad ki jaay ök terlo terle aan te ey sum 60, ganj asgargen jee bööbm do baada se, metinge baa maakŋ geger ki, öö baa taad *magal jee tedn serke Raage tu nakgen deel paac se.

¹² Ken magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, danj tuso magal taa beee Yaudge. Naade döök taarde kalan, uun gurs dena öö ed asgarge tu,

¹³ dejde öö: «'Baa 'taadki ööki num: «Nöör kaamje ök bi sum 60, jee metin ki baado böög ööd uun baansinga.»

¹⁴ Öö ken taar se jaay oocga bi magal *Römge tu kic 60, naaje j'an kurl maakiŋa öö taar dim tap 60 'koocon dose ki eyo.»

¹⁵ Götn se asgarge took uun gurs öö baa taad jeege tu aan göö taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyina öö böorse kic 60 taar se j'utu k'lee k'taadin taada.

Isa ö jee metin ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naar ken Galile öö baa ook do ko ken Isa taadden öö k'baa do ki se.

¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, götn se naade aak Isa öö erg naanin ki. Naöo maakde ki se, jee metinge maakde naaja.

¹⁸ Götn se, Isa iiko ceeöde ki öö deekden öö: «*Raa edumga töögö do nakge tu paac ken maakŋ raa ki öö ken do naar ki.

¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naar ki se paac öö 'teddeki naade tedn jee metum ki. *'Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nir! Salal.

²⁰ 'Dooydeki naade tookŋ kuun taar ken maam m'dooyoseno paac se öö king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini öii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Mark

Labar Jiga ɣen Isa al-Masi ken Mark raanɔno se, jee ken naan raanɔden se, naade paac Yauɗge eyo. Labar Jigan ɣen Isa ken jee kuuy raanɔno se, Labar Jigan ken Mark raanɔn se, naan duuk cirde paac. Taa naan se ɓo maakɗ kitapin ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan ken lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic ɓo ɗoɗo maakɗ kitapin ki. Num gan j'ɔɗ ɓo mɛtn taargen ken naan ɛd lapia ute naajɗ ken naan naajo ute jeege se ɗoɗo kaam dena. Ɔo ɗoɗn mɛtin se, taar ken naan taad se, maakɗ labarge tun jiga ɗot kuuy se, ɗoɗo. Mɛtn taar ken Mark raanɔn se, taad jeege tu ɔɔ: «Isa se tap ɓo nanja?» Mark noog jeege ɗokɔ ɗokɔ bini 'jeel kɔkɗ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadn ɔɔ Raa ɛdinga tɔɔɔ do nakge tu paac ɔɔ ɣen kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu ɔɔ ɣen tɔl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɗ ɔɔ Isa se, debkilim mala mala. Kese je taadn ute nakgen k'jeel mɛtin eyo ken taad ro Isa ki ɔɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔɔ Isa se naan Goon Raa (kon 1.1) ɔɔ do taar tɔl taarin ki se, naan raan ɔɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔolin ro kaag ki (kon 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege (Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣen Isa *al-Masi, Goon *Raa.

² Aan ɗoo ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɗ Kitapin ki do ɗokin ken ɔɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɗn do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔɔ 'tɛdɪnsɪnki jiga 'toodn tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadn se, naan ɓo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Ɔoɗn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maake ɔɔ ɔɗ j'asen batizi ɔɔ Raa asen tɔl *kusinsege.»

⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacn iino maakɗ ɣeger ken Jeruzalem ki se, naade ɓaado ɗoɗn Jan ki. Naade tɔad mɛtn kusinɗege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɗ ool magal ken k'danin Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapin ute ɓeekɗ ginji ɔɔ ɗoɗk maakin te kɔl daara; nakɗ kɔsin iimi ute teeje.

⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu aɗe ɓaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas ɣen no tuutin eyo.

⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɓo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔɔ *Bubm sitange naamina (Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

⁹ Anum, maakɗ ɓiige tun se, Isa iino maakɗ ɣeger ken Nazaret, ken taa naan Galile ki, ɓaa ɔɗ Jan-Batist ɔɔ Jan *batizin maakɗ ool Jordan ki.

* 1:3 Aak Eza 40.3.

10 Ken Isa jaay teeco naatn maakŋ maane ki sum 60, aak maakŋ raa ɔɔd wan ɔɔ *Nirl Raa bɔɔyo doŋ ki tec aan goɔ deere.

11 Naan booy mindi taad maakŋ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'ɔɔɔio taa naai 'tɔɔlumi.»

12 Gɔtn se Nirl Raa naar tɔɔd ɔlin do kɔɔd-baar ki.

13 Naan tinŋ bii si-sɔɔ do kɔɔd-baar ki. Maakŋ biige tun se, Bubm sitange baado naamina. Naan inŋ ute daagen maakŋ kaag ki ɔɔ *kɔɔdn Raage baado ɔŋina ɔɔ naade aakin doŋ ki.

*Isa beer tɔɔd jee metin ki sɔɔ
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)*

14 Ken Jan-Batist k'lj'okinga dangay ki jaay 60 Isa iin baa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkŋ Labar Jiga gen Raa se jeege tu

15 ɔɔ: «Kaadin aasga, Gaar Raa se baadoga goɔɔɔ. 'Terlki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar ken Jiga.»

16 Kaad ken Isa deel deel taa baar ken Galile ki se, aak Simon ute genaan Andre tund tund gendde maan. Naade se jee toocŋ kenjge.

17 Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! Borse maam m'asen tedn naase jee baa 'je jikilimge ade baa doobm Raa ki.»

18 Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daamina.

19 Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak Jak te genaan Jan; naade se gaan Zebedege inŋ kinŋ maakŋ markabde ki, daap daap genddege.

20 Gɔtn se Isa naar danŋde. Naade iin ɔŋ bubde Zebede maakŋ markab ki ute jee tedn naabinge ɔɔ naade baa metn Isa ki.

*Gaaba kalan ɔk kɔɔŋ sitan
(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)*

21 Isa end maakŋ geger ken Kaparnayum ute jee metin ki. ɔɔ ken *bii sebit jaay aan se naan end maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege.

22 Jeege booy taar ken naan dooyde se, ɔkden taad eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔgo ɔɔ tec aan goɔ gen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se eyo.

23 Maakŋ bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔŋ sitan naar endo gɔtn se ɔɔ ɔɔd ɔɔyo,

24 ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap 60 naaje j'ɔŋ di ute naai? Naai se 'baado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa 60 ɔlio.»

25 Gan Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!»

26 Gɔtn se sitan baag tiikŋ gaaba se zak zak, ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔɔ teec naatn ron ki.

27 Jeege paac taar se ɔkden taad eyo ɔɔ naade tɔnd metn naapa ɔɔ: «Kese tap 60 taar ɔɔ dio? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tɔɔgin mala. Naan taad sitange tu ɔɔ sitange kic 60 tookiŋ taarina.»

28 Gɔtn se nookiŋ naar eem dɔɔd taa naan Galile ute magalina.

Isa aaj jee kɔɔŋge dena

29 Ken naade iin teec naatn maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se sum 60, Isa baa bee Simon te gen Andre ki. Jak ɔɔ Jan daamina.

30 Gɔtn se moom Simon menda se kɔɔŋɔ, tood tood danal ki, naan ron ɔŋ kedek. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadin taa mend se.

31 Naan iik ceeŋ ki, ɔk jina, uun daarina. Gɔtn se ron ken ɔŋg kedek se terec urlu, naan iini ɔɔ baagden tedn kɔɔɔ.

³² Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege baag baano te jee kɔɔnge ute jee ɔk kɔɔn sitange paac.

³³ Jeegeen maakɔ gɛgɛr ki se paac tus taa beɛ ken ese.

³⁴ Gɔtn se Isa ɛd lapia jee kɔɔnge tu dɛna ɔ kɔɔndɛge se napaɔɔn dɛna. Ɔɔ naan tuur sitange dɛna ro jeege tu. Gaɔ sitange se Isa ɔɔnden dɔobo gɛn taadn taar eyo, taa naade se jeeliɔa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Mɛtbeenki tanɔɔɔɔn-nɔɔɔɔn gɔt utu ilim sum ɔ, Isa iin teec naatn maakɔ naan ken se, baa do kɔɔd-baar ki gɔtɔ kaam kalaɔ. Gɔtn se, naan iɔg eem *Raa.

³⁶ Simon ute mɛdɔnge teec baa lee jeɔa.

³⁷ Ken naade jaay ɔɔɔn se, deekiɔ ɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔ: «K'baaki maakɔ naange tun kuuy ken cɛɛs ki cɛɛs ki, m'baa taadn Labar Jiga gɔtn naane kici. Anum, taa naan se ɔ maam m'teecn m'baado se.»

³⁹ Naan lee dɔɔd taa naan Galile ute magaliɔa, taadden taar Raa maakɔ *beedege tun ken naade lee tusn maak ki ɔ naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ɛd lapia debm bikid ki (Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalaɔ ɔk kɔɔn bikidɔ baado cɛɛ Isa ki, erg naanɔn ki, eemiɔn nɔɔ ɔ deekiɔ ɔ: «Ken naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔɔn kɔɔn.»

⁴¹ Isa aakiɔ se, ɛɛjɔn don ki, ɔl jɔn utiɔa ɔ deekiɔ ɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔn roɔ daapm 'toodn kɔɔn kɔɔn!»

⁴² Gɔtn se sum ɔ, gaabm se bikidɔn ɔɔɔn ɔ roɔ daap tood kɔɔn kɔɔn.

⁴³ Gɔtn se, Isa aaciɔn kaama ɔ naar tuuriɔa,

⁴⁴ ɔ deekiɔ ɔ: «'Booy beɛ: ɔnte baa taadn nam ki. Num gaɔ 'baa 'taad roɔ *debm tɛdn serke Raa ki ɔ ɛd *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadɔn maakɔ Kitap ki, taa naai roɔ daapga toodga kɔɔn kɔɔn se. Bin ɔ jeege paac 'jeele, naai se ɔɔga lapia.»

⁴⁵ Num ken gaabm se jaay iin baa se ɔ gɔtɔ baa se paac naan baag taadn labar nakɔ aaniɔn don ki se jeege tu. Taa naan se ɔ, naan jeege tu se Isa ɔn end te maakɔ gɛgɛr ki eyo, num baa tiɔg do kɔɔd-baar ki ɔ jeege iin gɔtɔ baa se paac, baado ɔɔɔn.

2

Isa ɛd lapi debm k'runɔuy ki (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Ken tɛd bii kandum se, Isa ɔk tɛrl maakɔ gɛgɛr ken Kaparnayum ki, k'booy j'ɔ naan utu beene.

² Jeege baado tus dɛna end dɔoc maakɔ beɛ se tak, bini aan kaam taar ki kic ɔ gɔtɔ gɔtɔ. Gɔtn se Isa taadden taar *Raa.

³ Kaad ken Isa utu taad taad ɔɔt se, jeege baano ute debm k'runɔuy. Daande ki se gaabge ɔɔ ɔ uuniɔn.

⁴ Taa jeege den den se, naade ɔn baansiɔn te gɔtn Isa ki eyo. Gɔtn ese naade ook do beɛ ki, uɔbuut do beɛ ken Isa iɔg maak ki ɔ uun bɔɔyo debm k'runɔuy do nakɔ toodɔn ki.

⁵ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɔuy ki ɔ: «Goonuma, *kusiɔge se, maam m'tɔɔlisiɔga naatn.»

⁶ Gōtn se jee jeel taadn tōokn mētn Ko Taar Raage kandum utu ing gōtn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde ɔɔ:

⁷ «Gaabm se, je taadn ɔɔ dīo? Naan naaj naaj Raa. Ken 'kōn tōl kusiŋ deba se Raa kaliŋ ki sum ey la?»

⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga ɔɔ deekden ɔɔ: «Taa dī jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»

⁹ Gen naase ki num, ken gay ɔɔ ɔɔn ciri: ken m'ḏeekn debm k'runḡuy ki m'ɔɔ: «Kusiŋge se, maam m'tōlisinga naatn lōbu m'ḏeekn m'ɔɔ: «Iini, uun nakn toodi se ɔɔ 'lea» se ɔɔ ɔɔn cir lē?»

¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tōgō gen tōl kusiŋ jeege do naan ki ara.» Gōtn se, Isa deek debm k'runḡuy ki ɔɔ:

¹¹ «M'ḏeeki m'ɔɔ: iini, uun nakn toodi ɔɔ 'ḡaa bei ki.»

¹² Gaaba se naar iin uun nakn toodiŋa ɔɔ teec naar jeege tun te dēnde se. Jeege ing aakiŋ se, nakn se ɔkden taad eyo. Naade tōm Raa deek ɔɔ: «Nakn bin se ɔii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lebi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tērl jēn baar ken Galile ki daala. Jeege dēna ḡaado ɔŋiŋa ɔɔ naar dooyde ute taar Raa.

¹⁴ Ken naade deel deel gōtn ese se, Isa uun kaamiŋ aak Lebi goon Alpe, *debm tōkŋ miiri, ing kiŋg gōtn tēdn naabiŋ ki. Naan deekiŋ ɔɔ: «Iini 'daanuma.» Gōtn se sum ɔɔ Lebi iini ɔɔ daaniŋa.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee mētiŋ ki ing ɔs kōs ɔee Lebi ki se; *jee tōkŋ miirge dēna te jee *kusiŋge se ḡaado ing ɔs te naade, taa jeege dēna ɔko mētn Isa.

¹⁶ Jee jeel taadn tōokn mētn Ko Taar Raagen maakŋ *Parizige tu se aakiŋ naar ing ɔs kōs ute jee kusiŋge ɔɔ te jee tēdn miirge se, deek jeege tun mētiŋ ki ɔɔ: «Aakki tu naar ing ɔs kōs te jee tōkŋ miirge ute jee kusiŋge!»

¹⁷ Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee kōŋge. Maam m'ḡaado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bēe naar Raa ki se eyo, num maam m'ḡaado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusiŋge se.»

*Dooy Isa se tec aan ḡoo dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee mētn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade ḡaado tōnd mētn Isa ɔɔ: «Jee mētn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen dī jaay jee mētn naai ki uun ey se?»

¹⁹ Isa tērlēn ɔɔ: «Jeege ḡaado kōkŋ mēnda jaay gaabm mēnda utu se, naade kuun siam ɔɔ dīo? Mē ki eyo. Naade se kōn kuun siam eyo ken mēl mēnda jaay utu te naade se.»

²⁰ Num gan ɔii kalan kaadiŋ utu 'kaan se gaabm mēnda j'utu j'aŋ kōɔdn naata. Kaad ken se jaay ɔo, mēdiŋge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kōn kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an nēpŋm ute kal koono ɔɔ gōtn nēepiŋ se 'tēdn magal cir ken do dōkiŋa.»

²² ɔɔ tōtn koojŋ biŋ utu iin kiŋ se, j'ōmbiŋ maakŋ k-lēterge tun koono eyo. Ey num tōtn koojŋ biŋ se an dōɔbm ute k-lēterge se naatn. Tōtn se lē 'kōy naar ki cēre ɔɔ k-lēterge se lē, 'dōɔbm tuju. Num gan bēeki num, tōtn koojŋ biŋ utu iin kiŋ se, k'l'ōmbiŋ maakŋ k-lēterge tun kiji.»

*Isa taad taa *ɔii sebit*

(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakn gotn gem ki. Ken naade deel deel se jee metin ki baag terecn do gemge.

²⁴ Ken *Parizige aak nakn ese se, taad Isa ki oo: «Aaka, jee meti ki ted nakn ken j'und te kulu gen ted eyo bii sebit ki!»

²⁵ Isa terlden oo: «Bii kalan naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade ak nakn kos eyo oo bo taalde se?»

²⁶ Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tedn serke Raa ki. Gotn se Daud endo maakn *koror magal gen Raa ki, tos mappan j'edinga ked *serke Raa ki se oo oo. Ey num, ken ak doobm 'kos se jee tedn serkge Raa ki sum. Gan Daud tos ed jeege tun metin ki se kici.»

²⁷ Ter Isa deekden daala oo: «Bii sebit se, Raa tedin taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tedin taa bii sebit eyo.

²⁸ Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Mel gen bii sebit.»

3

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gotn ese, ak gaaba kalan jin ooyga kooyo.

² Jee ing gotn se ond kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapi gaab ken se *bii sebit ki num, taa naade an kokn mindina.

³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se oo: «Iini, 'daar naan jeege tu.»

⁴ Isa tond metn jeegen ing aakin se oo: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lodu, gen tedn *kusin le? Jo on deba num an kaaj, lodu an taal le?» Gan naade se do dek.

⁵ Gotn se Isa uun kaamin aak doodde paac. Naan maakin taarin dode ki oo doodde makono. Ute do-mongde se, naade tuj nanin maakin tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se oo: «'Seej jii!» Jo gaabm se seej jina oo gotn ese sum bo jin on lapi.

⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dook taarde ute jee *Erodge taa naade je doobm an 'kutn Isa.

Jeege dena ak metn Isa

(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)

⁷⁻⁸ Isa ilk tok baa te jee metin ki jen baar Galile ki. Gotn se jeege dool dena oko metina. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dool jeege jaay booy nakgen naan lee ted se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakn geer ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, oo kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane oo kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki. Naade baado onina.

⁹ Gotn se naan taad jeege tun metin ki oo k'laapin markaba kaam jina taa jee denge se an kotn kol kund eyo.

¹⁰ Isa se edga lapi jee koonge tu dena. Taa naan se bo, jeegen paacn ak koonge se baado tooc ron ki je an kutn te jide.

¹¹ Ken jee ak koon sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki tood tooj oo: «Naai se Goon *Raa.»

¹² Gan Isa aacden kaama makono oo j'onte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer toodjee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gotn se, Isa baa ook do kos ki oo dan jee ken naan jede oo naade baado onina.

14 Maakde ki se naan bεεr tɔɔɔ gaabge sik-kaar-dio, ken naan danɔde jee kaan naabinge, taa 'king te naana ɔɔ aden kol gen lee taadn taar Raa jeege tu.

15 ɔɔ naan edden tɔɔɔɔ gen tuur sitange.

16 Kεse ɔɔ ro jee sik-kaar-di ken naan bεεr tɔɔɔɔde: Simon naan ɔɔndin roŋ Pier*.

17 Jak te genaana Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danɔde ute ro Bonerges ken je deeki ɔɔ: jeege se tec aan gɔɔ raa taata.

18 Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naanina,

19 ɔɔ Judas Iskariot, naan ɔɔ debm utu kutn Isa.

Isa taasinge ɔaano jea

(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

20 Isa tɛrl ɔaa ɔeene. Gɔtn se jeege ɔaado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gɔtn naade 'kon jaay an kos kic ɔɔ gɔtɔ.

21 Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kɔkɔ ɔaa ɔeene, taa naade taad ɔɔ: «Isa se don biga.»

**Bubm sitange ute Isa taarde ɔaa eyo*

22 Jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad ɔɔ: «Naan se ɔk Belzebul†.» ɔɔ: «Ute Bubm sitange se ɔɔ naan tuur sitange ro jeege tu.»

23 Ken Isa jaay booy taarde se, naan danɔdeno cεεn ki ɔɔ taadden ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Bubm sitange jaay tuur roŋ mala se, an tuur ɔɔ dɔɔ?»

24 Ken maakɔ taa naan gaar ken jeeŋge taarde ɔk metn naap ey se, naade 'kon king kalan eyo.

25 Jee maakɔ ɔee ki jaay taarde ɔk metn naap ey se, jil jee se kingde kon ɔaa eyo.

26 Ken Bubm sitange jaay baagga tɛdn bɔɔɔ ute ro naan malin se bin se naan tɔpɔga roŋa, naan se tɔɔgin tɛdn gɔtɔ ɔɔ gaarin kic le 'tɛdn gɔtɔ.

27 «Ken nam jaay je kend kosn ɔee debm tɔɔɔ se, debm se naan ɔk dɔɔkinga jaay ɔɔ, 'kosn ɔeeŋa.

28 'Booyki bεε m'asen taada: *kusin ken jikilimge tɛd paac ute naajn ken naade naaj Raa se kic ɔɔ, Raa adesin tɔɔɔ.

29 Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusin naan se mɔɔtn Raa ansin tɔɔl eyo, anum kusin naan se, an ting yemina.»

30 Isa taadden bin se taa naade taadga taada ɔɔ naan n'ok sitan.

Gɛnaa Isage ute konde

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Gɔtn se gɛnaa Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ɔɔ ɔɔ k'danɔdeno Isa.

32 Gɔtn ese jeege dena ing gurug Isa, k'deekin j'ɔɔ: «'Booyo! Koi ute genaagen mendge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.»

33 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Koyuma ute genaamge se tap ɔɔ nanɔge?»

34 ɔɔ naan uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek ɔɔ: «Aakki, jee se ɔɔ koyuma ute genaamge.

35 Taa debm jaay tɛd nakɔ Raa maakin jen ro ki se, kεse ɔɔ genaam gaaba, ken menda ɔɔ koyuma.»

* 3:16 Pier se je deeki ɔɔ: delbe. † 3:22 Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange lofu Iblis, naan ken tok mind jeege.

4

Kaal naagη taar gɛn debm kɔnd buru
(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

¹ Tɛr daala Isa baag dooy jeege taa baar kɛn Galile ki. Taa jeege tus roŋ ki dɛn se ɓo, ɔliŋ naaŋ ook iŋg maakη markab kɛn do maane ki. Ɔo jee ute dɛndɛ se lɛ, daar do jɛŋ baar ki.

² Gɔtn se naaŋ dooydɛn te nakge dɛna ute doobm kaal naagη taara. Maakη dooyiŋ ki se, naaŋ dɛekdɛn ɔɔ:

³ «'Booyki! Deba kalaŋ tɔs kupiŋa ɔɔ teec ɓaa kɔnd buru.

⁴ Num kɛn naaŋ jaay ɔnd kɔnd burin se, kupm mɛtiŋ si jɛŋ doob ki ɔɔ yeelge ɓɔɔy ɓaadɔ naar tuun ɔsiŋ naatn.

⁵ Kupm mɛtiŋ si do naaŋ kɛn gɔtn maakiŋ ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naaŋiŋ cɛɛɛɛ.

⁶ Num gaŋ kɛn kaada jaay baag tɔŋgɔ se, naaŋ lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iiriŋ ɔŋ end ɓaa te dɔk eyo.

⁷ Kupm mɛtiŋ se si maakη ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagη ute kɔrɔndiŋ se teepe ɔɔ aayiŋ taara ɔɔ bur se, ɔŋ ooŋ te eyo.

⁸ Num kupm mɛtiŋ se si do naaŋ kɛn jiga. Gɔtn se naaŋ teece, teepe, am tɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Do kalaŋ ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kɛngen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.»

⁹ Gɔtn se Isa dɛekdɛn ɔɔ: «Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

¹⁰ Kɛn Isa iik tɔk naatn cɛɛ jee dɛnge tu se, jee cɛɛŋ ki ute jee mɛtiŋ kɛn sik-kaar-di se tɔnd mɛtiŋ ɔɔ ŋ'aden taadn tɔkŋ mɛtn kaal naagη taargen se.

¹¹ Naaŋ tɛrlɛdɛn ɔɔ: «Nakη j'ɔyiŋga kɔy maakη *Gaar Raa ki se, *Raa taadsɛngɔ mɛtiŋ naase ki. Num gaŋ jee kuuy se taargen se paac, naade booyiŋ aan gɔɔ kaal naagη taara,

¹² taa naaŋ se ɓo:

Naade aaka naɓo ɔŋ aak ɔk eyo,

naade booyo naɓo ɔŋ booy ɔk eyo.

Kɛn naade booy ɔkga num, daan naane,

naade tɛrlga maakde do Raa ki ɔɔ naaŋ adɛn tɔɔl *kusiŋde.* »

Isa tɔɔk mɛtn kaal naagη taar gɛn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa dɛekdɛn ɔɔ: «Kaal naagη taar maam m'taadɛsesiŋ ese se jaay naase 'booy ɔkiŋki ey se, num kaal naagη taar kɛn kuuy paac se, aŋki 'booy kɔkŋ ɔɔ dɪ?»

¹⁴ Debm kɔnd buru se lɛ tec aan gɔɔ debm taad taar Raa.

¹⁵ Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ kupm kɛn si jɛŋ doob ki se. Kɛn naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɓaadɔ ɔɔd taar se maakde ki naatn.

¹⁶ Num jee mɛtinge se, tec aan gɔɔ naaŋ maakiŋ ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkiŋ maakde ki ute maak-raapo.

¹⁷ Naɓo naade se ɔŋ ɔkiŋ tɔɔg eyo, ɔŋ taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalaŋ eyo. Kɛn dubar ɔŋdɛnga ey lɛ k'baagdɛnga dabar gɛn taar Raa sum ɓo, naade naar rɛsn ute kaal maakdɛn do Raa ki se naatn.

¹⁸ Jee mɛtinge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagη ute kɔrɔndiŋa. Naade se booyga taar Raa,

¹⁹ naɓo naade uun nirlɛ do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔŋ se. Nakgen se ɓo, ɓaadɔ maak-saapde ki ɔɔ gaasiŋ taar Raa se ɔŋ tɛd naaba maakde ki eyo.

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

²⁰ 'Booyki, kupm si do naan ken jiga se tec aan gɔɔ jeegeen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tedn nakgen beε beε. Jee mētinge se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama beε beε, kengen mētinge tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama dena ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama den cir se.»

Kaal naagɲ taar gɛn lɔɔmpɔ
(Lk 8.16-18)

²¹ Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga lɔɔmpɲ num, deebiɲ dukulu don ki ne? Lɔ ɔndiɲ mētn danjal ki la? Beεki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔɔ?»

²² Taa di nakɲ ko k'koyiɲ se utu toodn tal, nakɲ ken jeege jeel mētiɲ ey se, jeege utu 'jeel mētiɲ paac.

²³ 'Booyki beε. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

²⁴ Isa tɛrl deekden daala ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa εdsesiɲ se, utu asesiɲ dɔɔjɔ, ute nakɲ ken naase 'lee 'dɔɔjɲki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiɲ dɔɔjɲ dɔocɲ cirr daala.

²⁵ Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey le, ken ɔkɔn naan ɔk se kic ɓo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagɲ taar gɛn nakɲ teec kaliɲ ki
(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tɛrl taad daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakɲ ese: deba kalan ɓaa kɔnd buru maakɲ gɔtiɲ ki.

²⁷ Ken maakɲ nɔɔr ken naan tood toodɔ lɔ, katar ken lek leke, gɔtn se kupu teec kaliɲ ki ɔɔ teepe, gaɲ naan jeel mētiɲ eyo.

²⁸ Naan se, ted kupu teec kaliɲ ki, teepe, am tɔɔk doa ɔɔ do se ɔk kaama jiga.

²⁹ Ken debm maakɲ-gɔɔ jaay aak nakiɲ aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjɲ nakiɲa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagɲ taar gɛn kaam nakɲ k'dariɲ mutard

³⁰ Ter Isa taad ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se maam m'an kɔmb beye ute di? Ɔɔ ute kaal naagɲ taar gay jaay maam m'an taadiɲ jeege tu se?»

³¹ Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'dariɲ mutard. Ken j'utu j'ɔɔciɲ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac.

³² Num gaɲ k'j'ɔɔcinga num, naan magal cir nakgen teec maakɲ ɓar ki se paac. Naan teep ted magala, tɔp ted lete ɔɔ bini yeelge kic ɓo ɓaadɔ uj kujdege do ki.»

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagɲ taarge dena tec aan gɔɔ napar naangen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa ken naade an kɔjɲ kaasn gɛn booy kɔkɔ.

³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagɲ taara salal. Num ken naan ɔɔpɲa kaliɲ ki ute jee mētiɲ ki num, naan iɲg tɔɔkden mētiɲa.

Isa ɔk daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii ken se sum ɓo, aan teger se, Isa deek jee mētiɲ ki ɔɔ: «K'gaan k'baaki jɛɲ baar ken kaam naane.»

³⁶ Jee mētiɲ ki se iɲ ɔɲ jee den se ɔɔ naade uun markabm ken Isa iɲg maak ki se ɔɔ ɓaansiɲa. Gɔtn se markabgen kuuy kic ɓo ɓaa te naade.

³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔɔ makɔɲɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iɲ dɔoc dɔoc maakɲ markaba.

³⁸ Gaɲ Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakɲ markab ki. Jee mētiɲ ki tɔnd duriɲa deekiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, beε, naajege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd mē ey bin se gɛn diɔ?»

³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki oo deek maane ki oo: «'Doa, 'toof kaam kalaŋ!» Gōtn se kuulu daara oo gōto do dil.

⁴⁰ Isa deekden oo: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Borse kic oo ay aalki te maake dom ki ey la?»

⁴¹ Naade aak nakŋ Isa ted se, nirdede teece oo gōtn se naade baag taadn ute naapa oo: «Kese tap oo naŋa bini, ken kuulu ute maane ki kic oo tookŋ taarin se?»

5

Isa ed'lapia debm kooŋ sitan ki (Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gōtn se naade aan taa baar Galile ken kaam naane taa naan jeege tun k'dandēn Gerazēnige.

² Ken Isa ute jee metŋ ki jaay booyo naatn maakŋ markab ki sum se, gōtn se gaaba kalaŋ naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tedino gen tal taal yodege se oo naan baa dood Isa. Gaabm se ok kooŋ sitan.

³ Naan ting maakŋ iibge tun se oo gaabm se k'dookŋ ute zinziiri kic oo, ay okŋ eyo.

⁴ Daayum j'aalin dokodom maala jēŋ ki oo jin k'dookŋ te zinziiri, num gan naan gaan ute dokodom maala oo tond terecŋ ute zinziiri se naatn. Nam nam tooŋ jaay an kokŋ daar se gōto.

⁵ Nooŋo katara, daayum, naan ting maakŋ iibge tu oo do kosge tu, naan tooŋ tooŋ oo tond gaan roŋ ute koge.

⁶ Ken naan aak Isa met dok se, naan aan baa erg naaniŋ ki,

⁷ oo naan dooŋ dooŋ makooŋ oo: «Isa Goon *Raa Taaro, j'oh di ute naai? Bere, m'aali Raa mindi ki, onte 'dabaruma.»

⁸ Ken naan taad bin se taa Isa taadŋga taada oo: «Sitan, 'teec naatn ro gaab ken se!»

⁹ Ter Isa tond metn gaaba se oo: «Naai roi naŋa?» Oo naan terliŋ oo: «Maam se rom Dool asgarge, taa naaje k'ro naap ki.»

¹⁰ Naan eemiŋ noo metŋ ki kōni kōni oo ŋ'ohnte tuurde naatn maakŋ taa naan ken ese se.

¹¹ Kaam metn kos ki se ok dool kinziirge dena gaam gaama.

¹² Gōtn se sitange eem noo metn Isa ki deekiŋ oo: «Oje naaje se k'baa kend maakŋ kinziirge tun ese se.»

¹³ Oo naan undden kulu. Gōtn se sitange se teeco ro gaab ken se oo baa end maakŋ kinziirge tu. Dool kinziirgen te dende se doobo rus oo naar aano girdi girdi booy baa si maakŋ baar ki oo paac maane osde. Kinziirge se baa baa nakŋ dupu-dio.

¹⁴ Ken jee gaam kinziirge jaay aak nakŋ ted se, naade doob an baa taad nakŋ se jeege tun maakŋ gegere ki ute jeegeŋ ing bee naatge tu. Oo jeege se baado aak nakŋ ken ted se.

¹⁵ Ken naade aan ay Isa se, naade aak gaabm ken dool sitange ingo roŋ ki se, naan metekga oo ing king ute kaliŋ roŋ ki. Ken naade aakiŋ se, beere baa okde.

¹⁶ Jee ken aako nakŋ aan do gaab ken ok sitange ute gen kinziirge se, naade oo maaniŋ jeege tu,

¹⁷ oo jee se baa eem noo metn Isa ki oo ŋ'iin ŋ'ohnden taa naande.

¹⁸ Ken Isa ook maakŋ markab ki baa baa se, gaabm tedo kooŋ sitange se eemiŋ noo metŋ ki oo 'baa te naaŋa.

¹⁹ Gōtn se Isa undŋ te kul eyo, gan naan deekiŋ oo: «'Baa bei ki ay jeeige se, 'taadden nakgen paacŋ Raa tedi naai ki se, oo keejŋ ken naan eji doi ki se.»

20 Ken naan jaay 6aa 6aa se, baag taadn jeege tun taa naan ken k'danin Gegergen-Sik taa bee paacn ken Isa tedin naan ki se. Jo jeegeen booy taar se, paac se, akden taad eyo.

*Isa taag cir kaana ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

21 Isa iin gotn se ook maakn markab ki oo ak terl baado jeh baar ken kaam naane. Ken naan jaay aan se, jee denge se baado tus ceen ki.

22 Gotn se gaaba kalan k'danin Jayrus, naan se magal gen bee Yaudgen lee tusn maak ki, baado jaay aak Isa se, erg metn jeh ki.

23 Naan eemin noo metin ki koni koni oo deekin oo: «Maam se, goonum mend baat se 6aa 6aa kooyo. 'Baado ond ji ron ki, taa naan 'konj lapia oo 'kiini.»

24 Isa tooko oo 6aa te naana. Jo jee te dende se ak metina oo tuurin kaam ara kaam ara.

25 Gotn se menda kalan bini, gotn moosin aan sum se oh daar eyo. Moosin se, akga baara sik-kaar-dio ron ki.

26 Naan lee dabarga ron dena gotn jee dawage tu oo utga jin paac nabo oh te lapi eyo. Num gan kaonin se cirin cir do ki daala.

27-28 Num naan booyga ken j'ooos maan Isa se, taa naan se 6o, naan taad ute maakin oo: «Ken maam m'6aa jaay m'utga kalin sum 6o, m'utu m'konj lapia.» Naan end daan jeege tu, baado naagn Isa ki oo ut kalina.

29 Naan ken se sum 6o, moosin noh daara oo naan naam ak rona.

30 Gotn se Isa naar naam taago teec ron ki se, naan terl aak jee denge oo tond metde oo: «Nanja jaay ut kalum se?»

31 Gan jee metin ki terlin oo: «Aaka, jeege 6o tuuri kaam ara kaam ara, jaay terl naai 'tond meta oo: «Nanja 6o utum se?» Gen di?»

32 Num gan Isa terl aak jeegeen gurugin se, taa kaakn nam jaay utin se.

33 Gotn se menda se beer 6aa akina oo ron ook marga, taa naan jeel nakn aan ron ki se. Naan baado ooc metn jeh ki oo taadin nakn ken aan don ki se paac.

34 Isa deekin oo: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia; kaoni se ai tedn dim ey sum.»

35 Ken Isa utu daar taad taad bort se sum 6o, jeegeen iino bee Jayrus ki, naan ken magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, baado taadin oo: «Bere, gooni menda se le, ooyga; Debm dooy jeege se onin kaam kalan.»

36 Gan taar naade se Isa tond met eyo. Naan deek Jayrus ki oo: «Onje 'beere; ond maaki kaam kalan.»

37 Isa on nam ak metin eyo oop Pier, Jak, ute genaon Jan sum.

38 Ken naade jaay aan maakn bee ken gen magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se ted gaaja gaaja, jee metinge eem keeme, kengen metinge tooy tooy se.

39 Isa end maakn bee ki se deekden oo: «Gen di jaay naase eemki oo 'tedki gaaja gaaja se? Bere, goon se le ooy te eyo; naan tood tood bi sum.»

40 Gotn se naade baagin tooy koogo metin ki. Gan Isa tuur ood jee se paac naatn, oop hubm goono ute kona oo jeegeen baado ute naan se. Gotn se, Isa end maakn bee ken j'aal goono maak ki se.

41 Naan ak ji goono oo deekin oo: «*Talita kuum!*» Taar se je deekn oo: m'deeki m'oo goon menda, iini!

42 Gotn se goon menda naar iini oo baag lea. Goon menda se goon baara sik-kaar-dio. Ken jeege jaay aak nakn se, 6aa deel dode oo akden taad eyo.

43 Garj Isa dejdén ɔɔ: «Nakj se, j'ɔ̄nte taadn nam ki.» Ter deekden ɔɔ: «Goon menda se j'ed̄in kɔsɔ.»

6

Jee Nazarət aal Isa maak ki eyo (Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

1 Isa iin ɔ̄n gɔtn se ɔ̄a maakj naanjin ki ɔ̄ jee metin ki ɔ̄a te naana.

2 *Bii sebit jaay aan se, naan end maakj *ɔ̄ee ken Yauage lee tusn maak ki ɔ̄ baag dooy jeege. Jee den inj booy taar naan inj taad se, taar se tap ɔ̄ akden taad eyo. Naade taad ɔɔ: «Nakgen se tap ɔ̄ naan ɔ̄jino gay? ɔ̄ jeel-taar se nana ɔ̄ taadino, jaay ɔ̄lin ted̄ nakj-kɔɔɔgen bin se?»

3 Naan se debm tirdn goon Mari, ken lee ɔ̄ɔɔ daap nakge se ey la? Naan se gena Jak, gen Joos, gen Jud, ute gen Simon ey la? ɔ̄ genaangen mendge ɔ̄ utu ting te naajege ara ki ey la?» Kɔse ɔ̄ nakj ken ted̄den naade ɔ̄j aal maakde don ki ey se.

4 Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num ken aalin maak ki ey se, jee maakj naanjin ki, taasinge, ute jee ken maakj ɔ̄een ki.»

5 Gɔtn se Isa ɔ̄j ted̄ te nakj-kɔɔɔm gam eyo, naɔ tɔnd jin ɔ̄ do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔ̄ naade se ɔ̄j lapia.

6 Ken Isa jaay aakde naade baate tookj kaal maakde don ki se, tap ɔ̄, ɔ̄kin taad eyo.

Isa ɔ̄ jeengen sik-kaar-di se naaba (Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gɔtn se Isa iin ɔ̄a lee dooy jeege maakj naanje tun cɛe geɛer Nazarət ki.

7 Naan danjo jee metin ken sik-kaar-di se baagde tɔl naaba jeege di dio. Gɔtn se naan edden tɔɔɔ gen cir sitange,

8 ɔ̄ dejdén ɔɔ: «ɔ̄nte 'kuunki d̄im gen kɔkj doobo; ɔ̄nte 'kuunki kɔsɔ, ɔ̄nte 'kuunki ɔ̄ɔɔ, ɔ̄nte 'kuunki gurs, num ken 'ɔ̄aaki ɔ̄a se, 'tɔski sirdge ɔ̄ jisege tu sum.

9 'Tɔlki saasege jesege tu num garj ɔ̄nte 'tɔski kalge di dio.»

10 Ter naan deekden daala ɔɔ: «Ken naase aankiga jaay, endkiga ɔ̄ee nam ki num, injki gɔtn ese sum bini anki kiin ɔ̄a maak ki. ɔ̄nte ɔ̄aaki ɔ̄ee nam ken kuuyu.

11 Gɔtn naase 'ɔ̄aaki jaay jeege baate dɔɔɔn kɔkse se ɔ̄ baate booy taarse num, naase 'teec ɔ̄deki naanje ɔ̄ ken 'teecki teec se, 'kudn jesege tu kic ɔ̄ 'tupdenki naatn. Taa kɔse aden ted̄n saada.»

12 Ken naade jaay ɔ̄a se taad taar *Raa jeege tu deekden ɔ̄ k'terl maakde.

13 Naade tuur sitange dena ro jeege tu ɔ̄ jee kɔɔnge dena naade ɔ̄den uubu rode ki ɔ̄ naade edden lapia.

**Eɔd tɔl Jan-Batist* (Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

14 Gaar Eɔd se booy jeege ɔ̄s maan Isa, taa nookin eem dɔɔɔ gɔtɔ ɔ̄a se paac. Jee metinge ɔɔ: «Jan-Batist ɔ̄ duroga daan yoge tu. Taa naan se ɔ̄ Raa edinga tɔɔɔ gen ted̄n nakj-kɔɔɔge.»

15 Jee metingen kuuy se deek ɔɔ: «Naan ɔ̄ *Eli*.» ɔ̄ jeegen kuuy daala deek ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalanj maakj jeejege tun taad taar teeco taar Raa ken do d̄akin se.»

* 6:15 *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do d̄akina ɔ̄ naan se Raa uun ɔ̄aansinga maakj raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

16 Gan̄ ken̄ Erōd booyj'ōosin̄ maan̄ Isa se, deek̄ ɔ: «Kese Jan-Batist ken̄ maam m'ɔl k'gaan̄ don̄ se ɔo duroga daan̄ yoge tu.»

17-18 Ken̄ naan̄ taad̄ bin̄ se taa naan̄ ɔkga kək̄ Erōdiad, mēnd̄ gēnaan̄ Pilip. Num gan̄ Jan̄ ɔaado deekin̄ ɔ: «Kək̄ naaī ɔk̄ mēnd̄ gēnaaī se doobin̄ eyo.» Taa naan̄ se ɔo, Erōd ɔl k'l'ɔk̄ k'd'ɔko Jan̄ ɔ ɔl k'ɔaa k'l'ɔlin̄ maak̄j dangay ki.

19 Taa naan̄ se ɔo, Erōdiad kic̄ ɔo ɔk̄ Jan̄ ute taar-maaka. Naan̄ je doobm̄ an̄ tɔɔl ɔo, gan̄ ɔj̄ eyo.

20 Erōd se aal Jan̄ maak̄ ki taa naan̄ jeele Jan̄ se tēd̄ nakge te doobina, naan̄ se debm̄ *salal. Taa naan̄ se ɔo, Erōd aakin̄ don̄ ki. Ken̄ Jan̄ jaay baaga taad̄n̄ taara num, doobm̄ ron̄ tap ɔo, naan̄ jeel̄ eyo. Ute naan̄ se kic̄ ɔo, ken̄ Jan̄ jaay baaga taad̄n̄ taara num, Erōd booy se, maak̄in̄ raapo.

21 Gan̄ bii kalan̄ se, Erōdiad ɔj̄ doobm̄ gēn̄ tēdn̄ nak̄j ken̄ naan̄ maak̄in̄ jen̄ ro ki, kaad̄ ken̄ Erōd tēd̄ tēd̄ maak̄-raapm̄ bii koojin̄ se. Erōd tēd̄ k'ɔɔ se kaaye dēna, dan̄ jee magalgen̄ cēn̄ ki, magal asgarin̄ge ɔo magalgen̄ taa naan̄ Galile ki kici.

22 Ken̄ jeege jaay tus maak̄j ɔee ki gēn̄ tēdn̄ maak̄-raapde se, gōtn̄ se goon̄ Erōdiad mēnda se, ɔaado end̄ ɔj̄de ɔo baag daama. Ken̄ Erōd te jeunge jaay aakin̄ naan̄ daam daama se, naade paac̄ maak̄de raapo. Taa naan̄ se, gaarge taad̄in̄ ɔ: «Nak̄j naaī maaki je se, 'tōnd̄ metuma, m'aisin̄ kēda.»

23 Naan̄ deekin̄ ɔ: «Maam se m'naam roma, nak̄j naaī 'je dī dī bini cēesn̄ taa naan̄um kic̄ ɔo, m'aisin̄ kēda.»

24 ɔo goono se teec̄ ɔaa tōnd̄ mētn̄ koŋa ɔ: «Kaaya, maam se m'tōnd̄ mētn̄ nak̄j gay?» Gan̄ koŋ̄ tērlin̄ ɔ: «'Baa 'deek̄ ɔ: maam se m'je do Jan-Batist.»

25 Gōtn̄ se, goono naar̄ end̄ ɔaa ɔj̄ gaarge, deekin̄ ɔ: «'Gaan̄ edumo yk'ɔɔ do Jan-Batist se maak̄j supura ki.»

26 Ken̄ gaarge jaay booy taar se, maak̄in̄ tuju. Naɔo aan̄ gōo naan̄ naamga naam taarin̄ naan̄ jeege tu se, doobm̄ naan̄ an̄ k'ɔdn̄ don̄a se, gōtɔ.

27 Gōtn̄ se sum ɔo, gaarge naar̄ ɔl asgar̄ taa ano ɔaa ute do Jan-Batist. Asgar̄ se iin̄ ɔaa gaanj̄ do Jan-Batist maak̄j dangay ki.

28 Naan̄ uunin̄o do Jan̄ se maak̄j supura ki, ɔaado edin̄ goon̄ mēnd̄ ki ɔo goon̄ mēnd̄ se uun̄ ɔaa edin̄ koŋ̄ ki.

29 Ken̄ jee mētn̄ Jan̄ jaay booyo ɔo mēlde ooyga se, naade uun̄ ɔaa duubina†.

Isa ed̄ k'ɔɔ jeege tun̄ dupu-mii
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 *Jee kaan̄ naabm̄ Isage ɔaado tus cēn̄ ki ɔo taad̄in̄ nakgen̄ paac̄j naade tēdo ɔo dooy ken̄ naade dooyo jeege.

31 Gōtn̄ se ɔk̄ jeege dēna, jee ɔaa ɔaao, jee tērl̄o tērl̄e, gōtn̄ naade an̄ k'ɔs kic̄ ɔo gōtɔ. Taa naan̄ se, Isa deekden̄ ɔ: «Naase se, iik̄ 't'ɔk̄ 'ɔaaki do k'ɔd-ɔaar ki taa aki ɔaa t'ɔl k'ɔɔ se c'ɔk'ɔ.»

32 Gōtn̄ se naade ook̄ maak̄j markab̄ ki ɔo gaanj̄ ɔaa do k'ɔd-ɔaar ki kalde ki.

33 Gan̄ naade jaay ɔaa ɔaa se, jee dēn̄ se aak̄ jeeldēga. Gōtn̄ se naade naar̄ teeco maak̄j gēgēge tu paac̄, naade aan̄ deel̄ naan̄ ki te jedē. Gōtn̄ naade ɔaa ɔaa se, naade ɔo nan̄ aan̄ deete.

34 Ken̄ Isa aan̄ jaay ɔooyo maak̄j markab̄ ki se, naan̄ aak̄ jee dēnge se, naan̄ ējden̄ dode ki, taa jeege se tec̄ aan̄ gōo baatgen̄ ɔk̄ debm̄ gaam eyo ɔo gōtn̄ se naan̄ baagdē dooy ute taarge dēna.

35 Gōtn̄ se, jee mētin̄ ki aak̄ kaada ɔaa se, ɔaado ɔj̄ina deekin̄ ɔ: «Bere, gōtn̄ ese daanin̄ k'ɔd-ɔaara, d'ɔk̄ ute ɔea ɔo kaada lē kic̄ ɔo ɔaaga.

† 6:29 Yaudge se naade duub̄ yodege naan̄ ki eyo, num naade t'ɔl taalin̄ maak̄j iifge tu.

36 Jeege se ɔnde wɔɔkɩ baa bee naatge tu ute maakɩ naanɩe tun gɔɔr gɔɔr ute gɔtn ese se, gen baa je dugɩ nakɩ kɔsɔ.»

37 Gaɩ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Jeege se, naase mala ɛdfeki kɔsɔ!» Gɔtn se naade deekiɩ ɔɔ: «!Je j'ade baa dugɩ mappa gen tamma kaaru di‡ jaay j'aden keɛn naade kɔs la?»

38 Isa deekɛn ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando? 'Baa aakiɩki tu!» Ken naade baa aakiɩ se, tɛrl baado taadiɩ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk mappa mii ute kenjge dio.»

39 Gɔtn se Isa taad jeege tun metɩn ki ɔɔ jee se paac gaandeki dɔɔɔ dɔɔɔ ɔɔ k'j'ing do mu zεεrge tu.

40 Naade ing rεεs se: jee metɩngen kaaru kaaru, jee metɩngen si-mii si-mii.

41 Gɔtn se Isa tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, tuun kaamin raan, tɔɔm Raa, mapp se naan dupina ɔɔ ɛdiɩ jeege tun metɩn ki ɔɔ naade baa nigɩn jeege tu. ɔɔ kenjgen di se kic, Isa gaan nigɩn jeege tu paac.

42 ɔɔ gɔtn se naade paac ɔs dεrɛɩ ute maraadde.

43 Togɩ mappan naade ɔs ɔɔp se, k'tuuniɩ se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio ɔɔ kenjgen naade ɔs se kic ɔɔ ɔɔpɩga.

44 Jeegeɩ ɔs paac se, naade gaabge dupu-mii.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)

45 Naan ken se sum ɔɔ, Isa deek jeege tun metɩn ki ɔɔ k'j'ook maakɩ markab ki, k'gaan k'deel k'baa do jɛɩ ken naane kaam aak gεgεr Betsaida kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege se.

46 Ken Isa wɔɔk jeege aas se, naan iin baa ook do kɔs ki gen keem Raa.

47 Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada baaga ɔɔ Isa ɔɔp do jɛɩ ki kalin ki.

48 Kaadken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ɔl deeb dɔde ki se. Ken gɔtɔ ɔɔpɩga baata aki kiip se, Isa baa kɔɩ jεεnge se, leedo do maane ki, sakde ɔmb bεyε aan gɔɔ adεga deele.

49 Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakiɩ se saap ɔɔ nirl nam. Gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ,

50 taa naade paac aakiɩga, keɩe ɔɔ teecɛn nirdε. Gaɩ Isa naar taadɛn ɔɔ: «ɔkki maakse tɔɔgɔ. ɔɩte 'beerki, keɩe maama.»

51 Naan ook maakɩ markab ki ute naade. Gɔtn se kuulu dɛara, num nakɩ se deel dɔde ɔɔ ɔkɛn taad eyo.

52 Taa nakɩ-kɔɔɔm naan tɛd ro mappa ki se, naade ɔnd te te metɩn eyo, taa bide ɔɩ booy ɔk metɩn nakɩ se eyo.

Isa ɛd lapia jee kɔɔɩnge tun taa naan Genezaret ki

53 Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa dɛar jɛɩ ki ɔɔ dɔɔk markabde.

54 Ken naade jaay bɔɔyɔ maakɩ markab ki naatn se, jee se naar baa aak jeel Isa.

55 Jeege se aan wɔɔk taa naan ken se paac ɔɔ tuuno jee kɔɔɩnge do nakɩ tooddege tu ɔɔ baano gɔtn naade booy j'ɔɔ Isa utu se.

56 Gɔtn naan aanga tak se, ken maakɩ gεgεrge tu, maakɩ naan baat ki, ken maakɩ naan magal ki, ɔ ken bee naat ki, jeege baano ute jee kɔɔɩndege bɔɔr ki. ɔɔ naade sɛl metɩn Isa ɔɔ n'ɔɩnde num naade kutn taa kalin sum. ɔɔ jeegeɩ paacɩ ut taa kalin se, ɔɩ lapia.

‡ 6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tɛdn naabm j'ɔgɩn gen ɔii kaaru dio.

7

Isa taad te nakj bugj Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

¹ *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkj mɛtn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, ɓaado tus ɔɔtn Isa ki.

² ɔɔtn se naade aak jee mɛtin ken mɛtinge se, tug te jidege aan ɔɔɔ ɔɔn bugdege ey sum ɔɔ, baag kɔɔɔ.

³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakj bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan ɔɔɔ ɔɔn bugdege ey se, naade ɔɔ dim eyo.

⁴ Ken naade ɓaaga suuk ki jaay ɓaadoga num, naade tug rofe jaay baag kɔɔɔ. Num naan se sum eyo, tɛd nakj bugdegen kuuy kic dɛna aan ɔɔɔ ken ɔɔp kɔɔpdege, nakj takj maandege ɔɔ gidirdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkj mɛtn Ko Taar Raage se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Taa di jaay jee mɛti ki baate kuun nakj bugjege se? ɔɔn di jaay naade tug te jidege aan ɔɔɔ ɔɔn bugjege ey sum ɔɔ, baag kɔɔɔ se?»

⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dɔkin kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se tɔmmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ *Ken naade ɓaadoga kerɔɔn naanum ki ɔɔn keemum kic ɔɔ, ɔɔer sum,
taa nakj ken naade lee dooy jeege se le,*

dooyde ute nakj ken jikilimge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakj ken *Raa taad ɔɔ ɔɔn tɛda tap ɔɔ, naase ɔɔnki ɔɔ uunki nakj jikilimgen lee tɛd se ɔɔ ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadɛn daala ɔɔ: «Nakj ken Raa taad ɔɔn tɛda tap ɔɔ, naase 'rɛsiniki naatn ɔɔ 'tɛdki ɔɔ nakj bugsege.

¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubi ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koɔn te bubiɔn se k'tɔɔlina.‡*

¹¹⁻¹² «Num ɔɔn naase se, 'taadki ɔɔki nakj ken deba kɛdn koɔn ki ey le bubiɔn ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔɔrban.» Kɔɔrban se je deekj ɔɔ: nakj se ɔɔpɔga ɔɔn Raa. ɔɔki, debm bin se koɔn nooɔɔ koɔn ute bubiɔn ey sum. Ken bin se naan je tɛdn bɛɛ koɔn ki ute bubiɔn ki kic num, naase 'gaasiniki.

¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujui taar Raa, 'dooyki jeege ɔɔ ute nakj bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakj tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ ɔɔtn se Isa danɔ jee dɛnge daala ɔɔ deekɛn ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔɔki taar ken maam m'asen taad se!

¹⁵ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se nakj naan uun ɔɔ taarin ki jaay ɓaa maakin ki se eyo, num ɔɔn nakj iino saapiɔn ki jaay teec taarin ki se ɔɔ, ken tujɔn naan Raa ki.

¹⁶ [‘Booyki bɛɛ, debm ɔɔ bi booyo num, 'booy ɔɔ taar se.]§

¹⁷ Ken Isa jaay iin ɔɔn jee dɛnge ɔɔ ɓaa been se, ɔɔtn se jee mɛtin ki tɔnd mɛtiɔna ɔɔ: «'Taadjen tu mɛtn kaal naaɔn taar se.»

¹⁸ ɔɔ naan tɛrlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔɔki mɛtin ey ne? Naase 'jeelki ey la nakj ken debkilimi ɔɔ jaay ɔɔɔ ɓaa maakin ki se an koɔn tujɔn naan Raa ki eyo.

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakj kitapgen mɛtinge se ɔɔto.

19 Taa nakɲ debkilimi jaay ɔs se, bɔɔy ɓaa maakiɲ ki ɔɔ tɛdga num, ɓaa naamiɲ ci naatn.» Ken Isa taad bin se ɔɔ nakɲ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'kɔɲ kɔsɔ.

20 Isa tɛrl taadɗen daala ɔɔ: «Nakɲ iinɔ saapm debkilim ki jaay teec taariɲ ki se ɓo, ken tuiɲ naan Raa ki.

21 Taa saapgen jig ey paac se teeco maakɲ debkilim ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ, ɓoogo, tɔɔl jeege,

22 ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiɲ ɓaa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakɲ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee dɛrlge.

23 Nakgen kusiɲ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse ɓo ken tuiɲ naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiɲ do Isa ki (Mt 15.21-28)

24 Ken Isa taad naɲ taariɲ se, naan iin ɔɲ ɓɔtn se ɔɔ ɓaa taa naan Tir ki. Naan aan se, ɛnd maakɲ ɓee ki. Naan je nam jeel ɓɔtiɲ eyo, naɓo ɔɲ te ɓɔtn naan an koom eyo.

25-26 ɓɔtn se mɛnda kalaɲ bini, mɛnd Yaud eyo. Naan se mɛnd Penisi ting taa naan Siri ki ɔɔ naan ɔk goon mɛnda ɔɔ gooniɲ se ɔk kɔɔɲ sitan. Mɛnd se booyga j'ɔɔs kɔɔs maan Isa, ɓɔtn se naan naar ɓaado ɔɲiɲa, ɛrg mɛtn jɛɲ ki ɔɔ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ ɲ'tuuriɲ sitan ro gooniɲ ki se naatn.

27 Ganɲ Isa taadɲ ɔɔ: «ɔɲ gaange se ɔs aasde jaayo. Mɛt ki eyo ken gaange ɔs dɛrɛɲ te ey sum ɓo k'tɔsn kɛɗn kɔsn se gaan ɓesge tu.»

28 Num ganɲ mɛnda se tɛrliɲ ɔɔ: «Deere Mɛluma, kɔsn si ji gaange* tu mɛtn tabil ki se ɓo gaan ɓesge tuun ɔsɔ.»

29 Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec ɔɲiɲa.»

30 Ken mɛnda jaay tɛrl aan ɓeen ki se, ɔɲ gooniɲ sitan teec ɔɲiɲa ron tɔlinga, tood tood danal ki.

Isa ɛd'lapia debm duguy ki (Mt 15.29-31)

31 Naan ken se, Isa iin ɔɲ taa naan Tir ɔɔ tɛrl ɓaa taa naan Sidɔɲ ki ɔɔ naan aal kaam taa naan ken k'danɲ Gɛɛɛrgen Sik jaay ɔk tɛrlo kaam aak taa baar Galile.

32 ɓɔtn se j'ɔk k'ɓaano ute debm duguyu ɔɔ debm duguy se ken taad kic ɓo j'ɔɲ k'booy k'j'ɔk mɛɛ eyo, jeege eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ ɲ'ɔnd jin don ki taa an kɛɗn lapia.

33 Isa ɔk gaabm se, ɓaansiɲ dɔk ute jee dɛnge, ɔl jinɲa biɲ ki ɔɔ tɛrl tup ɓooro jin ki ɔɔ ut rɔɔɲiɲa.

34 ɓɔtn se naan uun kaamiɲ raan ɔɔ ɔl kon pirr ɔɔ naan deek gaab ken se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekɲ ɔɔ: ɔɔɔ!

35 ɓɔtn se gaaba naar booyo, rɔɔɲiɲ tɛrɛ ɔɔ naan baag taadn ɛɛy.

36 Isa taadɗen ɔɔ j'ɔɲte taadn nam ki. Ganɲ jee se taad jeege tu uun sird sird.

37 Naade aak nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkɗen taad eyo, deek ɔɔ: «Naan se tɛɗn nakgen paacɲ jig aak eyo. Tɛd jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔɲ taad taar ey kic ɓo taada!»

* 7:28 Gaan Yaudge se naade tɛd rode aan ɓɔɔ gaangen maakɲ ɓee ki ɔɔ jee mɛtijl naade ey se naade aakde aan ɓɔɔ ɓesge.

8

Isa ed kəsə jeege tun dupu-səə

(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakŋ biige tun se, jeege baado tus den daala num dim naade kəs kic 6o gətə. Gətn se Isa danjo jee metin ki əə taadden əə:

² «Jee den ese maam m'aakde se m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii mətə ute maama əə dim kəsde gətəga.

³ Ken m'ənden naade baaga ute bode num, naade baa baatn doob ki, taa jee metinge se iino gətn dəkə.»

⁴ Jee metin ki terlin əə: «Gətə le dək ute bea; gətn ara se j'ade kəŋ mappa gay jaay j'ade kedn naade kəsn derəŋ se?»

⁵ Isa tənd metde əə: «Naase tap 6o əkki mappa kando?» Əə naade terlin əə: «Naaje k'j'ək cili.»

⁶ Gətn se Isa deek jee denge tu əə k'j'ing naaŋ ki. Naaŋ təs mappan cili se jin ki, təəm *Raa aas se, naaŋ dup edin jeege tun metin ki əə naade baa nigin jee denge tu.

⁷ Naade ək kəŋje sɛɛm sɛɛm kandum bin kici. Taa naaŋ se Isa təəm Raa kici əə deek jee metin ki əə baa nigdesin ki kici.

⁸ Gətn se jeege əs derəŋ ute maraaddə. Əə toŋŋ əəp se, jee metin ki təs əmbin maakŋ gərnge tu cili.

⁹ Jeege əs se baa baa nakŋ dupu-səə. Jaay Isa əlden k'wəək k'baa.

¹⁰ Gətn se naaŋ naar ook maakŋ markab ki ute jee metin ki əə gaan baa taa naaŋ ken k'danin Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naaŋ ute Isa. Naade je aŋ goom kəkŋ do taarin ki, tənd metin əə ŋ'tedden nakŋ-kəəbm ken iino gətn Raa ki.

¹² Isa əl kəŋ pirr, deek əə: «Jee duni ken bərsə jaay je nakŋ-kəəbə se gen di? 'Booyki be, m'asen taada, jee se j'aden kedn nakŋ-kəəbm gam eyo.»

¹³ Gətn se Isa ute jee metin ki iin əŋde, ook maakŋ markab ki əə gaan deel baa jəŋ ken kaam naane.

Əndki kəndə ute dooy gen *Parizige ute gen *Erəd

¹⁴ Ken naade baa baa te markabde do maane ki se, jee metin ki aak se əəpdenga mappa kalaŋ sum, taa naade dirigenoga təso te mapp eyo.

¹⁵ Gətn se Isa baagde deje əə: «Əndki dose əə əndki kəndə ute ərəm Parizige əə ute gen Erəd se.»

¹⁶ Gətn se jee metin ki baag naaŋ ute naapa se, taa naade təso te mapp eyo.

¹⁷ Gaŋ Isa jeelga maak-saapde se deekden əə: «Taa di jaay naase 'naajki ute naapa əə k'j'uunkiro te mapp ey se? Bərsə kic 6o naase aak əkki te eyo əə 'booy əkki te ey rək la? Ləbu 'booy əkki te metn taar se ey le?»

¹⁸ Nakŋ maam m'ted se, naase aakin kiga nabo aak əkin te eyo əə nakŋ maam m'taadsen se 'booyki nabo 'booy əkin te eyo. Naase 'saapki tu,

¹⁹ ken m'dup mappan mii jaay m'ed gaabge tun dupu-mii əs se, ken əəp se naase 'tuun 'doockiro gərnə kando?» Naade terlin əə: «Sik-kaar-dio.»

²⁰ «Əə ken m'dupo mappagen cili jaay m'ed jeege tun dupu-səə əs se, met kəəpin se naase 'təskiro gərnə kando?» Naade terlin əə: «Cili.»

* 8:10 Dalmanuta se naaŋ gəger ute baar Galile ki se, naaŋ sak kaam kaada toocŋni.

21 Gōtn se Isa tērl taadēn daala ɔɔ: «Te naan se kic ɔɔ, naase 'booy ɔk ki te ey ɔrt la?»

*Isa ɛd lapia debm kaam-tɔk ki
(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)*

22 Isa ute jee metin ki jaay aan naan ken Betsaida ki se. Gōtn se jeege ɔk ɔnao ute debm kaam-tɔk ɔɔ eemin nɔɔ ɔɔ n'ɔl jin n'utiŋa.

23 Isa ɔk ji debm kaam-tɔk ɔɔ tɔd teecnsin naata maakj naan ken se. ɔɔ naan baagin tupm ɔoro kaamin ki ɔɔ ond jin don ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Naai aak dim lɔbu gɔɔ?»

24 Debm kaam-tɔk ɔɔ ɔɔd kaamin ɔɔ deek ɔɔ: «Yee, maam m'aak jeege lee lea, naɔ m'aakēn tec aan gɔɔ kaagge.»

25 Gōtn se, Isa tērl ond jin kaam gaab ken se daala ɔɔ gaabm se ɔŋ lapia, kaamin ɔɔd aak kelenj.

26 Isa taadin ɔɔ: «ɔnte 'kaal ute maakj ɔɔa ɔɔ uun doobi, 'ɔaa bei ki.»

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɔɔ *al-Masi
(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)*

27 Isa iin ɔaa ute jee metin ki, ɔaa maakj naan ge tun cee geger Sezare ken taa naan Pilip ki. Ken naade ɔaa ɔaa doob ki se, Isa tɔnd metde ɔɔ: «Gen jeege tu num, maam se tap ɔɔ m'naa?»

28 Naade tērlin ɔɔ: «Jee metinge ɔɔ naai Jan-Batist, jee kuuy ɔɔ naai *Eli; kengen kuuy taad ɔɔ naai se deb kalanj maakj jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se.»

29 Num Isa tɔnd metde daala ɔɔ: «Gen naase ki num, ɔki maam tap ɔɔ m'naa?» Pier tērlin ɔɔ: «Naai ɔɔ al-Masi.»

30 Gōtn se Isa aadēn kaama ɔɔ taar se j'ɔnte ɔaa taadn nam ki.

Isa taad taa yona ute gen durina

31 Gōtn se, Isa baag dooy jee metin ki ɔɔ beeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusin aak eyo. Magal taa bee Yaudge, *magal jee tēdn serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔkjin metn Ko Taar Raage, naade se utu an kɔɔdn kundu ɔɔ utu an tɔɔɔ. Naan ooy, tedga bii mɔɔ jaay ɔɔ ɔm, ade duru.

32 Taar se naan taaddesin tal tal. Gan gōtn se Pier dan ɔaansin cee ki ɔɔ baagin mooyo.

33 Num gan Isa tērl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin ɔɔ: «*Bubm sitange, iik naatn cee ki gam naane! Taa saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilinge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

34 Gōtn se Isa danj jee denge ute jee metin ki, taadēn ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagj yona† jaay ɔɔ am daana.

35 Taa debm jaay je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki, ɔɔ debm ut konj taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se utu an kaaja.

36 Ken debm jaay *duni ute magalin ɔɔ kaam jin kic num, ken naan kutn konj naan Raa ki se, naan an konj di ro ki?

37 Ey num debkilimi se konj se, naan an dugin ute dio?

38 ɔɔ jee dunia ken ɔorse tedga jee *kusinge ɔɔ tujga ɔrmdē naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm tēd sɔkɔnɔ taa maama ɔɔ taa taarum se, maam *Goon Deba kic ɔɔ sɔkɔnɔ utu am tɔɔ taa naan kici, biin m'ade ɔaa maakj Gaar Bubum ki ɔɔ ute gen kodin gen *salal se.»

† 8:34 Kese je deekin ɔɔ naai 'tookj dabar bini gen kooy taa Isa aan gɔɔ ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

9

¹ Gōtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Deere, 'booyki bεε, m'asen taada: maakŋ jeege tun borse utu ara se, mεtinge se kooy ey sum ɔɔ utu kaakŋ maakŋ *Gaar Raa ken ade bɔɔy te tɔɔgiŋa.»

*Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken bii mεεε jaay deel se, Isa danj Pier, Jak ute Jan ɔk baande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj terlin roŋa naande ki.

³ Kalinge baa tɛd raap lak lak ɔɔ omb mεt ki birin birin. Debm do naan ki jaay kεcŋ kɔɔdn kalin aan gɔɔ naan se, gɔtɔ.

⁴ Gōtn se, jee metin ken mɔtɔ se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa.

⁵ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, bεeki num, j'aki king gōtn ara ki ɔɔ jiga; ɔŋ j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan naai ki, kalan Musa ki ɔɔ kalan Eli ki.»

⁶ Ken naade beere jaay baa ɔkde se, taar ken Pier taad se kic ɔɔ taad rεŋ sum, jeel metin eyo.

⁷ Gōtn se, gapara naar baado deebde bat. ɔɔ maakŋ gapar ki se, k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, ken maam jeŋa. 'Booy uunki taariŋa!»

⁸ Gōtn se, jee metin ki naar terl aak cεεsde ki se, nam gɔtɔ ɔɔp Isa kalin ki ɔɔ te naade sum.

⁹ Kaad ken naade utu bɔɔyɔ bɔɔy kon se, Isa deŋde ɔɔ: «Bεεε, nakŋ naase aakkiro se, ɔŋte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

¹⁰ Gōtn se naade uun taariŋa, gan naade naaj ute naapa do taar ken naan taad ɔɔ utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap ɔɔ, je taadn ɔɔ di?

¹¹ Gōtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?»

¹²⁻¹³ Naan terlden ɔɔ: «Deere, Eli utu ade baao ɔɔ naan ɔɔ utu tɔnd daapm nakge paac ute doobin jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, nabo jeege tɛdinga nakŋ naade maakde je don ki, aan gɔɔ ken Kitap taado do dɔkiŋa. Num tɛr maakŋ Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la ɔɔ Goon Deba se, utu dabar kusiŋa ɔɔ jeege utu an baate.»

Isa ed lapija goon ken ɔk kɔɔŋ sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ken mɔtɔ jaay baado ɔŋ jee mεtingen kuuy se, naade aak jeege dena ing gurugde. Gōtn se jee jeel taad tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage kic ɔɔ utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metin ken se.

¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu baado se, naade paac dɔrlɔ ɔɔ aan baado tɛdin tɔɔε.

¹⁶ Isa tɔnd mεtde ki ɔɔ: «ɔŋki di jaay naase ing 'naajki taara ute naade se?»

¹⁷ Deb kalan maakŋ jee deŋge tu se deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba ɔɔ goonum se ɔk kɔɔŋ sitan gaasiŋ ɔŋ taad taar eyo.

¹⁸ Gōtn metin se ken sitan ɔkinga tak ɔɔ, uun undin naan ki, tɛdin taariŋ tiin gupiyu, ɔlin taan naanŋina, tɛdga num, roŋ buj bin. Maam m'tɔndo metn jee meti ki m'ɔɔ am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade ɔŋ aasiŋ te eyo.»

¹⁹ Isa deekden ɔɔ: «Naase jee do duni ken borsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap ɔɔ m'king ute naase bini nun ki jaayo? Maam tap ɔɔ m'asen serkŋ bini nun ki? Goono se ɔk 'baamsinkiro!»

20 Naade jaay ak baano baa ute goono se oo ken sitan jaay aak Isa se, baag tiikj goono, uun undin naan ki oo dircilina oo taarin tiin gupiyu.

21 Isa tond metn bubina oo: «Kooñin se teesin nun ki?» Bubm goono se terlin oo: «Kooñin se teesin baatin ki.

22 Gōtn metinge sitan se iinga num ðlin naan tooc maakj poof ki ey le maakj maane ki taa je an tōlo. Eejjen doje ki, 'noogje ken naai jaay an kaasin num.»

23 Ganj Isa terlin oo: «Gen di jaay naai taad oo: «Ken an kaasin num» se? 'Booyo, ne ðim oon cir deb ken aal maakin do Raa ki se gōto.»

24 Gōtn se, bubm goono naar ood ooyo oo: «Maam m'aal maakuma nafo 'baado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don ki.»

25 Ken Isa jaay aak jeege dena aan baado oñde kon se, naan aac kaama sitan ki oo: «Naai sitan debm tedn jeege duguyu oo gaasde oñ taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se oo moon 'baado eyo!»

26 Num sitan se tooy makoo, tiikin zak zak, jaay teece. Gōtn se jeege baag taadn oo: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin naan toof peyed.

27 Ganj Isa ak ji goono, uunina oo goono se iin daar te jena.

28 Ken Isa jaay ak terl baa been se, oopin kalin ki ute jee metin ki sum se, naade tond metina oo: «Gen di jaay bo sitan se naaje j'ona k'tuurin te ey se?»

29 Isa terlden oo: «Napar sitangen bin se, ken k'tond te metn Raa ey num, oñ teec eyo.»

Isa taad taa yona oo taa durin daala

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

30 Naade iin on gōtn se oo gaanj baa taa naan Galile ki. Naan ken se, Isa je jeege 'jeel gotin eyo,

31 taa naan dooy dooy jee metin ki oo taadden oo: «*Goon Deba se j'utu j'an kakj kal ji jeege tu. Naade utu an tōlo oo bii k-motoge tu se naan ade dur daan yoge tu.»

32 Num ganj jee metin ki se, taar se, naade oñ booy ak te metin eyo, ganj naade beere gen tond metina.

Maakjege tu se naja bo magal ciri

(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

33 Naade aan Kaparnayum ki. Ken naade jaay end been se, gōtn se Isa tond metde oo: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?»

34 Ganj naade do dek, taa doob ki se, naade naajo ute naapa oo maakde ki se, naja bo magal ciri.

35 Gōtn se, Isa ing naan ki oo danjo jee metin ken sik-kaar-dio deekden oo: «Debm jaay je tedn magal se, n'oo ron baata oo n'ted debm tedn naabm jeege paac.»

36 Isa uuno goon coko baano daarin daande ki, uun okin kaadin ki deekden oo:

37 «Taa maam jaay, debm okga goon coko jiga aan goo goon ese se, kese aan goo naan okum maam mala. Oo debm okum maam se, okum maam sum eyo, num ak debm ken olumo.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

38 Gōtn se Jan deek Isa ki oo: «Debm dooyje, naaje j'onjo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le, lee ute naajege eyo.»

39 Ganj Isa terlden oo: «Oñte 'gaasinki, taa debm jaay ted nakj-koofo te rom se, kon naar terl taadn kusin rom ki eyo.

40 Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege.

41 'Booyki beε, m'asen taada: debm jaay tak edsenga maan kaaye cəkə taa naan jeelin naase 'tedkiga ted'jee *al-Masige se, debm bin se, beε naan ted' se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kəŋ beɖɪna.»

*Ŋnte kəl gənaai maakɔ *kusin ki*

42 «Gaŋ maakɔ gaange tun seem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam əlga deb kalan maakɔ kusin ki se. Debm ken əlin se, ŋ beεki num, j'uuno ko tootn magala k'dəəkin mindin ki ə j'uun j'undin maakɔ baar ki.

43 Ken nakɔ naai 'ted te jii sum 60 ai kəl maakɔ kusin ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔpi jii kalan ə kəŋ kaaja gen daayum, beε cir ken 'king te jii dio ə '6aa maakɔ pood ken gen daayum.

44 [*]

45 Ken nakɔ naai 'ted te jei jaay ai kəl maakɔ kusin ki num, jei se 'gaan und naata. Ɔpi jei kalan ə kəŋ kaaja gen daayum se, beε cir ken 'lee te jei dio ə '6aa maakɔ pood ken gen daayum se.

46 [†]

47 Ken 'kaami jaay 60 ai kəli maakɔ kusin ki num, kaami se əd und naata. Ai kəəpm kaami kalan ə '6aa *maakɔ Gaar Raa ki beε cir ken 'lee te kaami dio ə j'ai '6aa kundi maakɔ pood ken gen daayum se.

48 Ɔ gətn naane se: *kuurge lee təs daayum jee rode tinɔ aan gəə ruumga ruumu ə inɔ maakɔ pood ken gen daayum se.*‡

49 Ey num aan gəə poodo daap nakge se, Raa kic 60 ŋ dubar, taa daapm debkilimi tedn beε naanin ki.

50 «Kaata se naan nakɔ jiga, num ken nijim kaata se nanga num, j'an tedn j'ə di jaay nijim gətin ki se? Bin se, naase kic 60 'tedki jee jiga aan gəə kaatn inɔ beε se ə inɔki lapia te naapa.»

10

Isa taad metn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

1 Ter Isa iin gət ken se ə 6aa taa naan Jude ki, kaam aak jən ool k'danin Jordan ken kaam naane. Jee denge baado tus ceεn ki daala ə naan baagde dooyo aan gəə ken naan lee dooy jeege.

2 Gətn se *Parizigen mətinɔ baado taa an naama. Naade tənd metin ə: «Deba se j'undinɔ kulu gen piir məndin la?»

3 Naan terlden ə: «Do taar ken se, *Musa tap 60 taadseno ə di maakɔ Kitap ki?»

4 Naade terlin ə: «Musa se und kulu ə k'raan maktubm gen piiri, j'ed mend ki jaay 60 j'an piiri.»

5 Gaŋ Isa taadden ə: «Taa do-məŋgse 60 Musa raansən taar se.

6 Ey num do kupm mət ki se, *Raa aalo gaaba ute menda.*

7 Taa naan se 60 gaaba teecn kəŋ koŋ te bubiŋa, 6aa tum te mənɖina,

8 ə naaden di se tum tedga daa ro kalan.† Bin se naade se tedga aan gəə jee di eyo, num aan gəə deb kalan sum.

9 Nakɔ jaay Raa dəkina dək se, debkilimi ŋte tuutiŋa!»

* 9:44 Bersen ese se maakɔ Kitapgen mətinɔ se, gəə. «Gətn naane se, kuurge lee təs daayum jee rode tinɔ aan gəə ruumga ruumu ə inɔ maakɔ pood ken gen daayum.» † 9:46 Aak berse 44. ‡ 9:48 Aak Eza 66.24. * 10:6 Aak Jen 1.27. † 10:8 Aak Jen 2.24.

10 Ken naade jaay aan been se, jee metin ki tond metin do taar ken se daala.

11 Naan terlden oo: «Ken deba jaay piir te mendina oo ok mend kuuy se, aan gaa debm teec on mendina oo baa ees mend nam.»

12 Oo menda kic bo, ken piir te gaabiina oo ok gaabm kuuy se, naan se aan gaa mend teec on gaabiina oo baa ees gaabm nam.»

Isa ood booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 Gotn se, jeege baano te gaangen seeme gotn Isa ki, taa ade tond jin dode ki, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn.

14 Ken Isa jaay aak nakn naade ted se, maakin tuju, deekden oo: «Onki gaangen seem se ade baa gotum ki, onte 'gaasdeki. Taa jeegeen tec aan gaa gaangen se bo utu 'kon goto *maakn Gaar Raa ki.»

15 'Booyki bee, m'asen taada: debm jaay took te Raa kosn gaar don ki aan gaa goon cako ey se, naan se 'kon kend maakn Gaar Raa ki eyo.»

16 Gotn se naan tuun tokde kaadin ki, tond jin dodege tu oo odden booro.

Debm maala baado on Isa

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 Ken Isa jaay baa baa doob ki se, gaaba kalan aan baado erg naanin ki oo tond metina oo: «Debm dooy jeege, naai debm bee se, maam tap bo m'tedn m'oo di jaay m'kon *kaajn gen daayum se?»

18 Isa terlin oo: «Gen di jaay naai oo maam debm bee se? Debkilim bee se tap bo goto; ken bee se, Raa kalin ki sum.»

19 Naai le 'jeele nakn ken Raa taad gen ted se, ken oo: Onte 'tadol nam, onte 'keesn mend nam, onte 'keesn gaabm nam, onte 'boogo, onte 'tokn taar-kadbo do nam ki, onte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubi ki.»

20 Gaabm se terl Isa ki oo: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gotn m'iin baatum ki tap bo, maam m'lee m'tedin ted tap.»

21 Isa jaay aak gaabm se, maakin jena oo deekin oo: «Oopiga naka kalan sum. Nakn naai ok paac se, 'baa dugin naatn oo gursin se 'baa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn korboto maakn raa ki. Oo naai le, 'baado 'daanuma.»

22 Num gan ken gaaba jaay booy taar se, ron tericin bardak, ok terl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena.

23 Isa uun dona aak jee metin ken inj ceen ki se, deekden oo: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakn Gaar Raa ki se onn aak eyo!»

24 Jee metin ki jaay booy taar se okden taad eyo, num Isa terl deekden oo: «Genumge, kend maakn Gaar Raa ki se onn aak eyo!»

25 Deere, ken ginji jaay deel ute bee luppaa se onn; nabo debm nak dena jaay 'kend maakn Gaar Raa ki se, onn cir naan se daala!»

26 Jee metin ki jaay booy taar se, okden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa oo: «Ken bin num, nanja bo 'kon kaaja?»

27 Isa uun kaamin aakde oo deek oo: «Gen jikilimge tu sum num nakn se onn, num Raa ki se, ne dim onnin goto.»

28 Gotn se Pier taadin oo: «Anum 'booyo, naaje se k'jonoga nakge paac taa j'ai daan naai.»

29 Isa terlin oo: «'Booyki bee, m'asen taada. Ken nam jaay onn beege, genaagen gaabge ute kengen mendge, koa, bubu, gaange ey le maakn-gotinge taa maama oo taa Labar jiga se,

30 nakgen se paac se, naan utu aden kon met kaaru beege, genaagen gaabge ute kengen mendge, koge, gaange, maakn gotge, oo ute dubar ken jeege utu

an dabar taa maam se. Ɔo ken kaadɪn jaay aanga num, naan 'kɔŋ kaajɪn gen daayum.

³¹ Maakɪ jeege tun ɓorse naan ki se, denin utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔo maakɪ jeege tun ɓorse mɔɔtn se, denin utu 'tedn jee naan ki.»

*Isa taad gen k-mɔtɔge tu ɔo naan utu kooyo ɔo ade dur daan yoge tu
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)*

³² Naan ken se, naade uun doobo gen kookɪ ɓaa Jeruzalem ki ɔo ken naade jaay ɓaa ɓaa se, Isa deel naande ki. Jee metin ki se nakɪ se deel dode ɔo jee den ɔk metin se le, ɓeere ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki ɔo baagden taadn nakɪ utu kaan don ki se daala.

³³ Naan deekden ɔo: «'Booyki, ɓorse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔo *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɪ kɔl ji *magal jee tedn serke Raage tu ute ji jee jeel taadn tɔkɪ metn Ko Taar Raage. Naade utu an kɔjn ɓɔɔɔ don ki ken j'an ɓaa tɔɔɔ ɔo utu an kɔkɪ kɔlin ji jeege tun Yaudge eyo.

³⁴ Naade se utu an tooy koogo metin ki, an tupm ɓooro ron ki, an tond te meeje ɔo utu an tɔɔɔ. Anum, ken ooy tedga bii mɔtɔ se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

*Jak ute genaana Jan tond meta gɔtn Isa ki
(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)*

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege ɓaado ɔŋ Isa ɔo tond metina ɔo: «Debm dooyje, ɓeeki num, nakɪ naaje k'je k'tond meti ro ki se, naai ajen tooke.»

³⁶ Isa terlden ɔo: «Naase 'jeki m'asen tedn di?»

³⁷ Naade terlin ɔo: «Ken naai ade terl maakɪ gaari ki se, ɔŋjen deb kalan king do ji daami ki ɔo ken kalan do ji jeeli ki.»

³⁸ Gan Isa terlden ɔo: «Nakɪ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metin eyo.» Gɔtn se naan deekden ɔo: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔŋ kaasn gen kaayin la? Lo *batem maam m'utu m'ted se, naase anki 'kɔŋ kaasn gen tedn la?»

³⁹ Naade terlin ɔo: «Yeɛ, naaje j'an kɔŋ kaasa.» Naɓo Isa deekden ɔo: «Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm ken maam m'utu m'kaay se ɔo utu aki tedn batem aan gɔɔ ken maam m'utu m'ted se.

⁴⁰ Naɓo gen gɔtn king jaay do ji daamum ki, ey le do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Ken jee metn Isa ken sik jaay ɓaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki.

⁴² Isa danɓeno paac ɔo deekden ɔo: «'Jeelki, jeege k'talde gaarge do metjil jeege tun ɓaa se paac se, naade inj dode ki ɔo magalgen k'tɔndde se ted jeege te taa tɔɔɔ.

⁴³ Num daan naase ki se ɔnte 'tedn bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, ɔŋ ron tedn debm kaan naabse.

⁴⁴ Ɔo maakse ki se jaay nam je tedn naanse se ɔŋ ron asen tedn bulse paac.

⁴⁵ Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo an tedn naab eyo; num naan ɓaado se taa naan ɓo tedn naaba jeege tu ɔo ken kon gen dugɪ do jee dena.»

*Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk ken ron Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Isa te jee metin ki aan maakɪ gegɛr ken k'danin Jeriko ki. Ken naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dena ɔk metde. Gɔtn se naade ɔŋ debm kaam-tɔɔk jɛŋ doob ki inj baay baaya ron Bartime, goon Time.

⁴⁷ Ken naan booy jaay j'oo Isan Nazaret bo deel deel se, naan baag tooy oo: «Isa, naai *Goon Daud‡, eejum dom ki!»

⁴⁸ Jeege dena uunin kaamina oo n'doa, gan naan toof tooy makoo cir daala oo: «Goon Daud, eejum dom ki!»

⁴⁹ Isa ok daara oo deek oo: «'Danumsinkiro.» Naade baa onjina, deekin oo: «Isa danji. Ok 'maaki toofo, iini.»

⁵⁰ Gotn ese debm kaam-tooko oof und te kal magaliina, naar iini kirit oo baa gotn Isa ki.

⁵¹ Isa tond metin oo: «'Je m'ai tedn di?» Debm kaam-tooko terlin oo: «Debm dooyje, oofum kaamuma.»

⁵² Isa taadin oo: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, onga lapia.» Gotn se kaamin naar oof aaka oo naan ok doobo ute Isa tele.

11

Isa end Jeruzalem ki aan goo gaarge

(Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

¹ Ken Isa te jee metin ki jaay aan goo te Jeruzalem se, naade aan do *kosn olib ki ken ee naange tun k'dand'e Betpaje te Betani. Gotn se maakj jeenge tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba.

² Naan deekden oo: «'Baaki maakj naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kon goon buuru k'dookinga dooko oo nam bii kalan ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro.

³ Ken nam jaay deeksenga oo: gen di jaay naase 'tedki nakj se? 'Terlin ki oki: Melje bo jena oo tedga sum bo, asesino naar terl gotin ki.»

⁴ Ken naade jaay baa aan se, on goon buuru doob ki k'dookinga dook taa bee ki oo naade tuutiino.

⁵ Jee ken naade onde gotn ese se, jee metinge aakde se deekden oo: «Goon buuru se, 'tuutiin ki gen di?»

⁶ Naade terlden aan goo ken Isa taaddeno oo jee se onde naade tuuto goon buuru se.

⁷ Naade ok baansin Isa ki, toof taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa ing do ki.

⁸ Jeege dena toof taal kal magaldege doob ki. Oo jee metinge gaano doomo maakj kaag ki, baado tamin doob ki se kici.

⁹ Jee deel naanin ki oo jee ok metina doob ooy oo:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tedn been do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

¹⁰ «Raa tedn been do deb ken os gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa ken raan maakj raa ki!»

¹¹ Isa end maakj geger ken Jeruzalem ki oo naan baa end maakj *Bee Raa ki. Ken naan beer aak doof nakge paac aas se, kaad ken se kaada baaga. Gotn se naan teec baa ute jee metin ken sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam bo toojina.

¹³ Ken naan jaay uun kaamin aak ko ba daar daar te kambin dok naane se oo kaadn naane kon koojin koso. Nafo ken naan jaay baa metin ki se naan on kamba sum taa kaadn koojin ko ba se ute borto.

‡ **10:47** Goon Daud se goonin mal eyo, num taad taa *al-Masi ken ade teecn maakj metjilin ki. * **11:9** Ozaana se je deekj oo: Raa aaja.

14 Gōtn se Isa taaf ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se mɔɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Ganj taar naan taaf se jee metin ki se booyga.

Isa tuur jee tedn zogen maakj *Bee Raa ki

15 Naade aan Jeruzalem ki ɔɔ gōtn se, Isa baa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ɔɔ jeegen baado dugu gōtn ese se. Naan tot tal tuun te tabil jee pelekj gursge naatn ɔɔ tot tal te nakgen jee tedn zo deerge lee ting do ki se kici.

16 Naan gaasde ɔɔ nam ɔnte deel baano ute ne dim daan bɔɔr Bee Raa ki.

17 Gōtn se naan dooyde, taadden ɔɔ: «Raa taaf maakj Kitap ki ɔɔ: *Bee maam se tedn bee ken metjil jeegen baa se paac ansum keeme.*† Num ganj naase 'tednki tedga gōtn jee boogge!‡»

18 *Magal jee tedn serke Raage tu ɔɔ ute jee jeel taadn tɔɔkj metn Ko Taar Raage jaay booy nakj ken Isa ted se, naade je doobm an tɔɔɔ. Naɔo naade beerin beere, taa jee denggen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taaf eyo.

19 Ken aan teger gōto ɔk jin se, Isa te jee metin ki teec naatn maakj geger ken Jeruzalem ki se.

Metn taar ko ba ken tuutu

20 Metbeenki tanɔɔrin-nɔɔrina, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naamin se, tuutga nes.

21 Gōtn se Pier saap do taar ken Isa taado se, deekin ɔɔ: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga nes.»

22 Isa terl taaf jeege tun metin ki ɔɔ: «Naase se aalki maakse do Raa ki!

23 'Booyki beɛ, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki ɔɔ: «Jini ooc maakj baar ki» ɔɔ debm se jaay ɔk naaja maakin ki eyo ɔɔ aal maakin do taar ken naan taaf se, nakj se Raa ansin kon tɛda.

24 Taa naan se ɔo, maam deeksen m'ɔɔ: nakj paacn naase 'je aki tond meta gōtn Raa ki se, aalki maakse aan gɔɔ ɔnjinkiga ɔɔ Raa asenin kɛda.

25 Ken naase iin daarkiga raan 'baaki 'baa tond metn Raa jaay, ɔkki taar te nam num, 'baa ɔkinki naagin jaayo. Bin jaay Bubsen maakj raa kic ɔo asen tɔɔl *kusiŋsege.»

26 [§]

*Magal Yauadge dem tɔɔŋh Isa
(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)*

27 Isa ute jee metin ki terl baado Jeruzalem ki daala. Kaaf ken naan lee baa kaam ara kaam ara daan bɔɔr *Bee Raa ki se ɔo, *magal jee tedn serke Raa ki, jee jeel taadn tɔɔkj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yauadge se baado ɔnjina.

28 Naade tond metin ɔɔ: «Naai tap ɔo ken undi kulu gen tedn nakgen se tap ɔo nanja? Ey le ken edi tɔɔgɔ gen tedn nakgen se, tap ɔo nanja?»

29 Isa terlden ɔɔ: «Maam m'je tond metse naka kalan sum. Ken naase jaay 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se.

30 'Taadumki tu, nanja jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa lɔɔu jikilimge le?»

† 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11. § 11:26 Bersen ese se maakj kitapgen metinge se naan gōto. «Ken naase jaay 'baateki kɔkj naagin naappe le, Bubsen maakj raa ki kic ɔo asen kon tɔɔl kusiŋsege eyo.»

³¹ Ɔɔ ɔɔtɔn se naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se j'aŋki tɛrl ɔɔ dɔo? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: <Raa ɔo ɔliŋo> lɛ, naan ajeki deekɔ ɔɔ: <Gen di jaay baate tookɔ kuunki taar Jan se?»

³² Anum ken k'taadkiga j'ɔɔki: <Jikilimge ɔo ɔliŋo> lɛ? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala.

³³ Ɔɔtɔn se naade tɛrl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

12

*Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

¹ Ɔɔtɔn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagn taara ɔɔ: «Gaaba kalan tɛd jinen bin, iin gurugin te durdur, uɔ ɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin ɔɔto jɛrlɛ gen king bɔɔbm jinenina. Ɔɔtɔn se maakɔ jinenin se naan ɔŋin kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔɔ jee tɛdn naabge se tɛdga num utu kɔŋ beɔde ɔɔ ɔɔtɔn se naan iin ɔɔa mɛtɛ.

² Ken kaadn kugn koojn bin jaay aan se, naan ɔl debm tɛdn naabin se ɔɔtɔn jeege tun naan ɔnde jinenin kaam jide se, taa aŋo kɔkɔ beɔdina.

³ Num ken debm tɛdn naabin jaay aan jinenɛ ki se, jee se ɔk tɔnd dɛɛɛɛina ɔɔ tuurin ɔŋin ɔɔa jin sik.

⁴ Ken mɛl jinenɛ jaay aakin naan ɔaado jin sik se, naan ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan kic ken ɔa aŋ se, naade ɔk tɔndin don ki ɔɔ naajina.

⁵ Naan ken se, tɛr debm jinenɛ ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan se naade ɔk tɔlina. Ter debm jinenɛ se ɔo jee tɛdn naabgen kuuy den daala. Naade se kic ɔo jee mɛtinge naade tɔnd dɛɛɛɛɛ ɔɔ kengen mɛtinge naade tɔlde.

⁶ Debm ken ɔɔpin se, kese goon maak-jɛna. Naan saap ɔɔ: <Goonum mala se naade utu tookɔ kuun taarina.> Taa naan se ɔo, naan ɔliŋo kaam mɔɔtɔn.

⁷ Gan jee tɛdn naabgen ese jaay aakin se, baag taadn te naapa ɔɔ: <Naan se ɔo ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mɛl jinenɛ se; ken bin num 'ɔaakiro, k'tɔliŋki ɔɔ jinenɛ se ajeki kɔɔpm naajege tu.>

⁸ Ɔɔtɔn se naade ɔkina, tɔlina ɔɔ maakɔ jinen ki se, naade uun undin naatn.»

⁹ Num Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Ken mɛl jinenɛ jaay ɔaadoga num, jee se naan adɛn tɛdn ɔɔ di? Ken naan ɔaadoga num, jee se naan adɛn tɔl naatn ɔɔ jinenin se lɛ, naan aŋ kɛdn kaam ji jeege tun kuuy.

¹⁰ Naase 'dooyinkiga te ey la taar ken *Raa taadn maakɔ Kitap ki se ɔɔ:

*Ko ken jee kin beege baatin se,
naan se ɔo tɛdga ko ken 'gakɔ bea;*

¹¹ kese ɔo naabm Mɛljege Raa

ɔɔ naajege tu se j'aakin ki se ɔkɛki taad eyo!*

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagn taar ken Isa taad se, taad te naade. Ɔɔtɔn se naade je doobm ken aŋ kɔkɔ, naɔo naade beer jee dɛnge tu. Ɔɔtɔn se naade iin ɔŋina.

*Mɛtɔn taar kɔŋ miiri gen Gaar magal ron Sezar
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)*

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen mɛtinge te jee *Eɔɔdgen mɛtinge, taa ɔa goom kɔkɔ Isa do taarin ki.

¹⁴ Naade ɔaado taadin ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar mɛt ki ɔɔ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo ɔɔ jeegen jeege jeelde

* 12:11 Aak KKR 118.22-23.

jee magalge se, taar naadege se naai ɔli ɔim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa met ki. ʔorse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gen kɔŋɔ miir Sezar ki lɔbu gɔtɔ? J'an kɔg lɔbu j'an kɔg ey lɛ?»

¹⁵ Num gan Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔɔ: «Gen ɔi jaay naase oomumki bin se? Uun 'baankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.»

¹⁶ Naade uun baano te tamma kalan ɔɔ Isa tɔnd metde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanjin ro ki se tap ɔo gen naŋa?» Naade terlin ɔɔ: «Gen Gaar Sezar.»

¹⁷ Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Ken bin num, nakɔ gen Gaar Sezar se ɛɔŋki nakiŋa ɔɔ nakɔ gen Raa lɛ, ɛɔŋki nakiŋ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

Jeege naaj metn taar jeegeen utu kooy duru

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Jeegeen k'dandɛ *Sadusege ken taad ɔɔ jeege ooyga num dur ey sum se, baado gɔtn Isa ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ:

¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakɔ Kitap ki ɔɔ: ken deba ɔk menda jaay ooy ɔn te goon ey se, bɛɛki num, genaŋ se 'kɔkɔ mendina taa kooin metjili genaŋ ken ooy se.

²⁰ Num 'booyo, genaage cili, koŋde kalan. Debm deet deet se ɔk menda naɔo ooy ooj te goon eyo.

²¹ Debm metin ki baado ɔk mendina ɔɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic ɔo baado ɔk mend se, naan kic ɔo ooy ooj te goon eyo kici.

²² ɔɔ naaden cili se paac tɔkɔ naamga mend se, naɔo naade paac ooyo ɔɔ goono kalan kic ɔo nam ooj te eyo. ɔɔ kaam mɔɔtn se, menda se kic baado ooyo.

²³ Bin num, bii ken jaay jeegeen ooyga kooy aɛe dur daan yoge tu se, mend se tap ɔo 'tedn mend naŋa? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naaminga paac.»

²⁴ Isa terlden ɔɔ: «Naase se, bɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔŋɔ Raa kic lɛ, naase ɔndki te metin eyo.

²⁵ 'Booyki, bii ken jaay jeegeen ooyga kooy aɛe dur daan yoge tu se, gaabge te mendge se tɔkɔ naap ey sum. Num naade se tecɔn aan goɔ *kɔdn Raagen maakɔ raa ki.

²⁶ Gen metn taar jeegeen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakɔ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyin ki te ey la ken ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakɔ ji kaag ki ɔɔ maakɔ pood ken se Raa taadin ɔɔ: *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔɔ m'gen *Yakub?*†

²⁷ Raa se, naan Raa jeegeen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛɛ. Naase se, bɛɛɛ, deer deer iigkiga.»

Maakɔ *Ko Taar Raa ki se keɛe ɔo taar gen tɛda ken magal cir paac

(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raa kalan bini utu te naade. Ken naan jaay booy Isa taad tɔɔk metn taara nijim bin se, naan iiko cɛɛɛ ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Maakɔ taarge tun ken Raa taad ɔɔ k'ted paac se, ken gay ɔo cirde?»

²⁹ Isa terlin ɔɔ: «Taar cirde paac se ken ɔɔ: 'Booyki gaan *Israelge, Meljege Raa se, naan kalin ki sum ɔo Raa.

³⁰ Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.‡»

† 12:26 Ken Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naan ki se, jeegeen do dakin se utu zɛɛɛɛ. ‡ 12:30 Aak Dt 6.4-5.

³¹ Ter ken metin ki oo: «'Je naapi aan goo 'je ro naai mala. § Maakn taarge tun ken Raa taad oo gen teda se, ken cir taargen ese se goto.»

³² Debm jeel taadn toojn metn Ko Taar Raa deek Isa ki oo: «Debm dooy jeege, kese jiga. Taar naai 'taad se taar met ki. Raa se naan kalin ki sum oo Raa kuuy se, goto.»

³³ Debkilimi je Raa se, an je te maakin paac, ute saapin paac, ute toojin paac oo je naapin aan goo ro naan mala. Taargen se cir *serkn ken naan ed Raa ki oo cir serkn ken naan tojo oo toojin se.»

³⁴ Isa jaay booy taar gaabm terlin nijim bin se, naan deekin oo: «Naai se 'dok te *maakn Gaar Raa eyo.» Gotn se naade moon nam tonnd te metin gen taar dim kuuy ey sum.

**Daud danj *al-Masi oo: Meluma
(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)*

³⁵ Ganj ken Isa dooy dooy jeege daan boor *Bee Raa ki se, naan tonnd metde oo: «Gen di jaay jee jeel taadn toojn metn Ko Taar Raage taad oo al-Masi naan goon Daud se?»

³⁶ Daud mala kic bo *Nirl Salal olin deek oo:

Meljege Raa taado Melum ki oo:

'Baado inj do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'king dode ki.*

³⁷ Daud mala kic bo danjin oo: Meluma, anum 'tedn goonin se, 'tedn oo di daala?»

Ken jee den jaay booy taar se edden maak-raapo.

*Isa deek jeege tu oo j'ond kond te jee jeel taadn toojn metn Ko Taar Raage se
(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)*

³⁸ Ter Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se oo: «Ondki kondoo te jee jeel taadn toojn metn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode oo ken baaga boor ki se, naade je jeege aden tedn toose naade ki.

³⁹ Jo ken naade jaay aanga maakn *bee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gotn naan ki. Jo ken aanga gotn kos ki kic le, naade je gotn naan ki.

⁴⁰ Naade se bo ken baagga keem Raa num, eem lek tet ted aan goo naade bo jee bee taa jeege aden kaaka oo naade bo jee ken os nan ji mend-daayge. Num gan naade se, boor utu kooon dode ki se oon aak eyo.»

*Mend-daaye ed *serke Raa ki
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Gotn se, daan boor *Bee Raa ki, Isa utu inj ce tukul kaag ken jeege lee tomb serke maak ki oo naan aak jee denggen baado omb serke Raa ki maakn tukul kaag ki se. Gotn se jee maalge ro naap ki baado omb gurs dena.

⁴² Gotn se, mend-daay kalan baado omb tammage seem seem dio oo tammagen se koboro kic bo aas eyo.

⁴³ Gotn se Isa danj jee metin ki oo deekden oo: «'Booyki bee, m'asen taada. Mend-daay ken daay nan takj ese se, nakn naan omb maakn tukul kaag ki se den cir gen jee ba se paac.

⁴⁴ Taa jeege se ed do nak dendege tu, ganj mend-daay se ute daayin se kic bo, nakn naan okn ken an tinj se bo, naan baado ombin paac.»

13

*Isa taad oo *Bee Raa se jeege utu an toojo
(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)*

¹ Kaad ken Isa teeco teec maakŋ Bee Raa ki se, maakŋ jeenge tun metiŋ ki se, deb kalan deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak beɛ ken j'iin bee se! Aak tu bee se j'iininga aak beɛ aak eyo!»

² Isa terliŋ ɔɔ: «Aaka, bee magal daar aak beɛ beɛ ese se, jeege utu aŋ ru nan tak. Konŋen rees aak beɛ beɛ se, utu woɔkŋ kalan kalan ɔɔ ko tap ɔo 'kɔŋ toodŋ do naapin ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook inŋ do *kɔsn ɔlib ki ɔɔ ɔl kaamin aak kaam sak *Bee Raa. Gɔtn se jee metiŋ ki se, Pier, Jak, Jan ɔɔ Andre naade se sum ɔo ute te naana ɔɔ naade tond metiŋ ɔɔ:

⁴ «'Taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? ɔɔ naan se 'tedn ɔɔ di jaay ɔo naaje j'an kaakŋ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadiŋ 'kaan se?»

⁵ Gɔtn se Isa baagdɛn taada ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ, ɔŋte 'kɔŋki nam ɔŋten 'derlse.

⁶ Jeege dena utu ade baa ute roma ɔɔ asen taadn ɔɔ: «Maam ɔo *al-Masi!» ɔɔ ken naade 'ted bin se utu 'derl jeege dena.

⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan boorge, ken goor utu naase lɔɔu 'dɔkɔ, anum beɛɛ, ɔŋten 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naɔo duni se 'kɔŋ nan ey ɔɔrtɔ.

⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin booro ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin booro te taa naan gaar ken kuuy. Maakŋ naange tun metiŋ naana utu 'tea ɔɔ gɔtn metiŋ ɔo utu tɔɔl jeege. Aan goɔ mend ken maakiŋ tuuniŋ gen koojo se, nakgen se kic ɔo baaga kaana num, keɛe je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɔga gooro.

⁹ Num naase jee metum ki se inŋki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kɔnd booro ɔɔ asen baa tond derɛŋ maakŋ *beege tun Yauɔge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tɔkŋ baa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tedn saadumge naan naade ki.

¹⁰ Anum beɛki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo.

¹¹ Ken j'ɔk k'baanse baa gɔtn kɔjn boor ki se, nirlse ɔŋte kaay se do taar ken naase aki baa taada, taa taar ken naase aki baa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal ɔo asen kɔl naase aki 'taada.

¹² Naan ken se gena utu kɔl genaana j'an baa tɔɔɔ ɔɔ bubu kici utu kɔl gooniŋa j'an baa tɔɔɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔɔ je yode.

¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundɔ; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.»

Dubar ɔŋ kusina utu baado

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴ «Kaadiŋ utu kaan se naase utu aki kaakŋ Debm tuj deelga te gɔtiŋ se utu 'kend king maakŋ *Bee Raa ki, got ken *salal se, ken beɛki num, naan kend eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, ɔŋ jee ken inŋ taa naan Jude ki se, k'j'aan j'ook maakŋ koge tu.

¹⁵ Debm inŋ king do been ki raan se, ken naan booy jaay aan kaan se, n'ɔŋte booyo gen tɔsn nakiŋgen maakŋ been ki.

¹⁶ Debm jaay maakŋ gɔtiŋ ki kic le n'ɔŋte terlo beene gen kuun kal magaliŋa.

¹⁷ Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendeege aay kaay si se, aden tedn ɔŋ aak eyo.

¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo.

19 Kaad ken se jeege utu dabar dena ɔ dubar se gɔtn Raa aal dunia tap ɔ nam naam te eyo ɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se gɔtɔ.

20 Num Mɛljege Raa, ɔii dubar se, naan gaanjɔga duuku taa jeege naan bɛɛr tɔɔddɛ se, kɛn ɔiiɛn se jaay naan gaanjɛn te duuk ey num, nam kɔj kaaja tap ɔ gɔtɔ.

21 Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔɔ: <'Baado aakki, *al-Masi utu ara!> Ey lɛ taadsɛn ɔɔ: <Aakki! Naan utu naane!> Naase, ɔnten 'tookki taariɔa.

22 'Booyki! Jeege ken tɛd rode ɔ naade ɔ al-Masige ute jeege tɛd rode ɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɔaao. Naade utu 'tɛdn nakɔ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee ken Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd se kɛn naade ɔɔga doobo num, adɛn kaan dal kici.

23 Num, naase se ɔndki kɔndɔ! 'Bɛɛɛ, taar se lɛ, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

*Goon Deba utu ade tɛrlɛ

24 Tɛr Isa taaddɛn daala ɔɔ:

«Kɛn ɔiiɛn gɛn dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tɛdn ilim dib
ɔ laapa se lɛ wɔɔr eyo.

25 K-dijgen maakɔ raa ki ade si naan ki

ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɔ raa ki paac se, utu 'tea.*

26 «Gɔtn se j'kaakɔ *Goon Deba ade ɔɔy maakɔ gapara ki ute tɔɔgɔ Raa ken wɔɔr gɔtɔ kɛlɛɔ.

27 ɔ Goon Deba se ade kɔl *kɔdn Raage ɔ naade utu 'tusɔ jee ken naan bɛɛr tɔɔddɛ, mɛtn naan ken kaam ɔɔɔ, gɔtn do naanɔ iɔn ro ki bini daar ro ki ɔ bini gɔtn mɛtn raa daar ro ki.»

Isa aal naagɔ taara ute ko ba

28 «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔ bara ɔɔpɔga gɔɔɔ.

29 Bin num naase kic ɔo, kɛn aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan ɔɔsɛga gɔɔr kaam-tarse ki.

30 'Booyki bɛɛ, m'asɛn taada: jee duni ki ɔɔrse se 'kooy nan ey sum ɔo, nakgen se utu 'kaana.

31 Maakɔ raa ute do naanɔ se utu 'deele, num taar maam se 'kɔj deel eyo.»

Raa kalin ki sum ɔo jeel ɔii kaan *Goon Deba

32 «Num gan ken gɛn kaadɔn ute ɔiiɔn Goon Deba ano ɔaa se, nam tap ɔo jeel eyo. Kɔɔɔgen maakɔ raa ki kic lɛ jeel eyo, ɔ Goono kic ɔo, jeel eyo. Nam jeel ɔiiɔn se, gɔtɔ. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum.

33 ɔndki kɔndɔ, ɔɔte 'toodki bia, taa kaadɔn Goon Deba ade ɔaa se, naase 'jeelki eyo.

34 Kɛse tec aan gɔɔ debm ɔaa ɔaa mɛrtɛ. Naan ɔn ɔbɛn kaam ji jee tɛdn naabingɛ. Nanɔ ki naan taadɔn naabiɔn naabiɔna ɔɔ debm ɔɔɔbm taa doobo se naan taadɔn ɔɔ n'ɔɔte toodɔn bia.

35 Inɔki zɛɛɛɛ daayum, taa naase kic ɔo 'jeelki eyo kaadɔn ken mɛl ɔbɛɛ ade ɔaa se, ken naan ɔo 'kaan tɛgɛɛ, daan ɔea, do-mɛtbɛɛki, lɔ tanɔɔriɔa.

36 ɔndki kɔnd ey num ɔɔm naan asɛn kaan kɔj pirsil kaad ken naase utu toodki tood bia.

37 Taar ken maam m'taadsɛn se, m'taadɔn jeege tu paac: daayum inɔki zɛɛɛɛ.»

* 13:25 Eza 13.10 ɔɔ 34.4.

14

Jee magalge end tel kutn Isa

¹ Ɔɔpɔga bii di sum ɔo, Yaudge 'tedn *laa Paak ute laa mappan ɔk ɔrɔm eyo. Gɔtn se *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɔj mɛtn Ko Taar Raage je doobm an goon kɔkɔj Isa taa an ɔaa tɔɔlɔ.

² Naade taad ɔɔ: «J'ɔnte 'kɔkɔnki bii laa ki, ey num jeege kiɔn gen tedn taara ɔɔ gɔtɔ tuju.»

Mɛnda baado ɔt itir ro Isa ki

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa ɔaa maakɔj naan ken Betani ki ɔɔ kaad ken naan ing ɔs kɔsɔ maakɔj ɔee Simon ken k'danɔj debm bikidi se, mɛnda kalan ɔaado uuno naka aan gɔɔ k-ɔɔkɔlɔ kalan ɔɔ nakɔj se ko ɔo k'cɔɔc k'daapina. K-ɔɔkɔlɔ se k'danɔj *albatir*. Ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔɔnɔ ɔɔ k'danɔj *nard*. Mɛnd se ɔaado tɔɔk k-ɔɔkɔlɔ se ɔɔ ɔɔy itir maak ki se do Isa ki.

⁴ Jee mɛtingen ing gɔtn se aak se, maakde tuju ɔɔ baag taadn te naapa ɔɔ: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se?»

⁵ Itir se jaay k'ɔaa k'duginga num, ano ɔaa te tamma cir kaar-mɔtɔ ɔɔ gursn se j'an nigin jee daayge tu *!» Taa naan se ɔo naade taad taargen ing kusu ro mɛnd ken se.

⁶ Gan Isa deekden ɔɔ: «Mɛnda se ɔnɔnki jɛlɛk, ɔnte 'terɛcɔnki mindina. Nakɔj naan tedum maam ki se, nakɔj jig aak eyo.

⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ɔɔ ken naase 'jeki num adeki kɔn tedn ɔee. Num gan maam se m'kɔn king te naase daayum eyo.

⁸ Ey num, mɛnd se naan tedga ɔee ken naan kɔn tedga. Ɔɔ itir naan ɔtum se daapunga roma ken tedga num j'utu j'am kɔl maakɔj ɔaad ki se.

⁹ 'Booyki ɔee, m'asen taada: do naanja ute magalin se gɔtn gay gay kic ɔo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakɔj ken mɛnd se jaay tedum se, jeege paac utu kɔɔsn maanina ɔɔ saapm do nakɔj ken naan tedn ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakɔj jee mɛtn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin ɔaa taad *magal debm tedn serke Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kɔkɔj Isa.

¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔɔ naade taadina taad ɔɔ utu an kedn gurs. Naan ken se, Judas baag je ɔo doobm an kutn Isa sum.

Isa ɔl jee metin ki tedden kɔsn gen *laa Paak

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔrɔm eyo jaay aan se, bii ken se ɔo k'tɔjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. Jee mɛtn Isa ki tɔnd metin ɔɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?»

¹³ Gɔtn se Isa ɔl maakɔj jeege tun metin ki se jeege dio, deekden ɔɔ: «'Baaki maakɔj geger ki ɔɔ ken 'baaki ɔaa se, naase aakki doɔdn ute gaaba uuno kɔɔyɔ dooc te maane se. Ɔkki metina,

¹⁴ ɔɔ gɔtn naan an kend maak ki se, 'taadki mel ɔee ki se ɔɔki debm dooy jeege ɔljeno, ɔɔ k'tɔnd meti ɔɔ ɔee gay jaay ɔo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metin ki se?»

* 14:5 Tamman kaar-mɔtɔ se aas te gursn debm ken ted naaba ɔj maakɔj ɔaar ki.

15 Gōtn se naan asen taadn ɓee magala ken do ɓee ki raan, ɔɔ maakɗ ɓee ki se, nakiŋge paac aas kart. Gōtn ese ɓo ajeki teɗn kōsn gen laa Paak se.»

16 Ken jee metiŋ ki jaay ɓaa aan maakɗ geɓer ken ese se, naade ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taaddeno. Gōtn se ɓo naade teɗ kōsn gen laa Paak.

17 Ken aan teɓer gōto ɓaa ɔk jiŋ se, Isa ɓaado ute jee metiŋ ken sik-kaar-dio.

18 Ken naade jaay inɗ gōtn kōs ki baag kōsɔ se, Isa deekden ɔɔ: «Booyki ɓee, m'asen taada: maakse ki se, debm inɗ ɔs kōs te maam se ɓo utu am kutu.»

19 Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gōtn se nanɗa nanɗa kic ɓo baag tōnd metn Isa ɔɔ: «La, nakɗ se teɗn maam le?»

20 Isa terlden ɔɔ: «Maakɗ naase ken sik-kaar-di se, debm ɔl kōl jiŋ maakɗ baay ki ute maam se ɓo, naana.»

21 Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken *Raa taadno maakɗ Kitap ki, num gaŋ ɔɔŋ deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojiŋ te ey kic ɓo, ɓee kaca.»

Isa eɗ kōsn taadn metn taar yoŋa

22 Kaad ken naade ɔs kōs se, Isa uun mappa jiŋ ki, tōom Raa ɔɔ dup eɗiŋ jeege tun metiŋ ki deekden ɔɔ: «ɔk ɔski, kese roma.»

23 Ter naan uun *kɔɔp ɗooc te tōtn koojŋ kaagɗ k'danjiŋ biŋ se jiŋ ki, tōom Raa, eɗdeŋa ɔɔ naade paac nanɗa kic ɓo ɔk aaye aaye.

24 Isa deekden ɔɔ: «Kese moosuma ken taad ɔɔ *Raa ɗɔɔkga ute naase. Moosn se ɔɔy taa jee ɗena.»

25 'Booyki ɓee, m'asen taada: tōtn koojŋ biŋ ese se, mōtn maam m'kaay ey sum, bini m'ɓaa kaay tōtn koojŋ biŋ kiji se, *maakɗ Gaar Raa ki jaayo.»

26 Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec ɓaa ook do *kōsn ɔlib ki.

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

27 Gōtn se Isa taad jeege tun metiŋ ki ɔɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan reɓe, taa Raa taadga taad maakɗ Kitap ki ɔɔ:

Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge,

ɔɔ baatiŋge se le utu 'kaan wɔɔkɔ.†

28 Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kōnd naana, m'asen ɓaa booy taa naan Galile ki.»

29 Gōtn se Pier deekiŋ ɔɔ: «Ken jee meti ki jaay aan resi paac kic ɓo, maam se m'ai kōŋ res eyo.»

30 Gaŋ Isa terliŋ ɔɔ: «'Booy ɓee, m'ai taada: maakɗ nɔɔr ken jaaki se, kōr kōrōŋjɔ 'kɔɔy ɗɔɔl di ey sum ɓo, naai 'naajŋ ɗɔɔl mōto 'deekɗ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

31 Gaŋ Pier deekiŋ ɔɔ: «Goto! Maam se ken am kaan te yoa kic ɓo, m'ai baati eyo!» ɔɔ jee metiŋ ken kuuy se kic ɓo paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

Isa tōnd metn Raa Getsemane ki

(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

32 Naan ken se, naade aan gōt ken k'danjiŋ Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn jee metiŋ ki ɔɔ: «Inɗki gōtn ara, kōr maam m'ade ɓaa tōnd metn Raa se.»

33 Naan ɔk ɓaan te Pier, Jak ɔɔ Jan. Gōtn se niriŋ baag teece ɔɔ taar maakiŋ ki nanɗ tak.

34 Isa deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se inɗki gōtn ara ɔɔ ɔŋten 'toodki bia.»

† 14:27 Aak Zak 13.7.

35 Naan iin iik naan ki cəkə, ooc naan ki əb baag tənd mətN Raa deek əb: «Kən naai 'je num, kaadn dubar kən utu kaan dom ki se, iikin naatn dəkə.»

36 Naan tərI taad daala əb: «Abba, Bua, nakj əb ciri naai ki se, gətə. Iikum *kəəpm dubar se rom ki naata. Num garj 'təd aan gəə kən naai maaki jen ro ki, aan gəə kən maam bə m'je se eyo.»

37 Kən naan tərI baado əj jee mətN ki se, kaamdə əkga bia. Naan deek Simon Pier ki əb: «Simon, naai 'tood tood bi la? Lər kalan kic bə naai əj aasin te gen king zεεr ey ne?»

38 Naase ingki zεεr, 'təndki mətN Raa, taa naase aki kooçn maakj nakj naam ki eyo. Maakj debkilimi se je tēdn nakj bεε, nafo daa rəŋ bə əj aasin eyo.»

39 Tər Isa iik naan ki cəkə daala, baa tənd mətN Raa, naan ing dəəl taar ese sum.

40 Kən naan ək tərlo daal se, baado əj jee mətN ki tood tood bia əb kən bi əkdə se, kaamdə kic əj aak eyo. Gətn se taar naade əj taad kic bə jeel eyo. Isa ək tərI baa tənd mətN Raa daala.

41 Kən naan tərI baado əjde gen k-mətəge se, deekden əb: «Maakj toodn bise ki se naase utu 'tood 'təəlki təəl kəərsə rək la? Bεεga, kaadn aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kəkj kəl ji jee tēdn *kusinge tu.

42 Iinki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'əkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

43 Kən Isa utu taad nan te taarin ey sum bə, gətn se Judas aana; naan se maakj jeege tun mətN Isa kən sik-kaar-dio. Naan baado ute dəəl jeege dēna mətN ki kən ək gərd-jərIdege əb te sirddege. Jee se, *magal jee tēdn sərke Raage tu, jee jeel taadn təəkj mətN Ko Taar Raage ute magal taa bεe Yaudge bə əldeno.

44 Judas, naan bə debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se əb: «Debm jaay maam m'an baam kəkə əb m'kaay ciilin se bə, kεse bə naana! Ək 'baansinki əb 'bəəbin ki jiga.»

45 Kən Judas jaay baado aan se, naar baa cεε Isa ki əb deekin əb: «Debm dooyje!» Gətn se naan baam əkiŋa əb aay ciilinə.

46 Jee kuuy k'baado təl se əb iij-əkiŋa.

47 Num maakde ki se, deb kalan ədəb gərd-jərIŋa, əg gaan te bi debm tēdn naabm magal debm tēdn sərke Raa ki se.

48 Garj Isa deekden əb: «Naase 'teeckiro ute gərd-jərIsege əb te sirdsege se, aan gəə 'baakiro kəkj debm bəogo.

49 Ey num bii-raa maam m'tiŋgo ute naase daan bəə *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, nafo naase əj əkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'baamkiro kəkə se, taa taar k'raanjinə maakj Kitap ki do dəkN se, 'kaan doobin ki.»

50 Garj gətn se, jee mətN ki paac baatinə əb aan rεsiŋa.

51 Anum, gətn se goon kədə kalan bini ək mətN Isa əb naan aal kal kuulu sum bə rəŋ ki. Jee se əkiŋa,

52 nafo naan əj əjde kalin jide ki, aan baa mət-beere.

*Isa j'ək k'baansin naan magal Yaudge tun *jee kaakj mətN taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

53 Naade ək baan te Isa bεe *magal debm tēdn sərke Raa ki. Gətn se magal jee tēdn sərke Raage tu, magal taa bεe Yaudge ute jee jeel taadn təəkj mətN Ko Taar Raage se, paac tus gətn ese.

54 Pier oko metn Isa daande goon dokɔ, end ɔaa bini aan daan boor bee magal debm tedn serke Raa ki. Gɔtn se naan ing riib riib poodo te jee tedn naabge.

55 Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacn jee kaakn metn taarge se, naade je tal taara do Isa ki taa an kokn mindin num, j'an ɔaa tɔɔɔ, nabo naade ɔn te taar dim eyo.

56 Ey num saadge dena baado tɔlin taar-kɔɔɔɔ don ki, nabo saaddege ok metn naap eyo.

57 Jee metinge uun taar met ki eyo, alin don ki taa an kokn mindina, deek ɔɔ:

58 «Naaje k'booyo naan taad ɔɔ: <*Bee Raa ken jeege bo iinin te jide se, maam m'an tɔɔkn naatn ɔɔ daan biige tun mɔɔ se, maam m'kiin ken kuuy gɔtin ki. Bee maam m'an kiin se, jikilinge bo an kiin te jide eyo.»

59 Ute naan se kic bo, saadgen baado taad taar se, taarde ok metn naap eyo.

60 Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daar daan jeege tu ɔɔ tɔnd metn Isa ɔɔ: «Naai tap bo 'terldn taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?»

61 Gan Isa do dek ɔɔ terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki tɔnd metin daala ɔɔ: «Naai bo *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tɔmin se la?»

62 Isa terlin ɔɔ: «Yee, kese maama. Ɔɔ naase utu aki kaakn *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan ade booy se ade king do gapar ki.»

63 Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki, iin neepm te kalinge ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala!

64 Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee gɔtn ese paac ojin boorɔ don ki ɔɔ: «Naan se nakin yoa!»

65 Jee metinge baagin tupm booro ron ki, teelin kaamina, tɔndin ute kutupu ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «'Taadjen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tɔndi se, nanja?» Gɔtn se asarge kic bo ok baansina ɔɔ tɔndin metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

66 Kaad ken Pier jaay utu neɲ daan boor ki se, maakn mendge tun jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalan baado.

67 Ken naan aak Pier ing riib riib poodo se, gɔtn se naan ɔndin kaama tak, deekin ɔɔ: «Bere, naai kic bo debm Isan kod Nazaret se.»

68 Gɔtn se Pier baag naaja deek ɔɔ: «Gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ok metin eyo.» Gɔtn se Pier iin teec naatn ɔaa maakn bee ken taa doob ki. [Gan gɔtn se sum bo korɔnɔ ɔɔɔ ɔɔyɔ]‡.

69 Num menda se terl aakina ɔɔ baag taadn jeege tun ing gɔtn ese ɔɔ: «Gaabm ese kic bo metn naade!»

70 Gan Pier terl naaj daala. Ter cokɔ sum bo, jee ing gɔtn ese deekin daala ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic bo kod Galile.»

71 Num Pier baag naam taarin ɔɔ: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeelin eyo ɔɔ ken m'taadga taar-kɔɔɔɔ kic bo ɔn Raa am naama.»

72 Gan gɔtn se sum bo korɔnɔ ɔɔɔ ɔɔy gen k-dige ɔɔ Pier naar saap do taar ken Isa taadin ɔɔ: «Kor korɔnɔ kɔɔy dɔɔ di se, naai am baatn dɔɔ mɔɔ.» Gɔtn se naan saap do taar ken se, naar teeco ɔɔ baag keeme.

‡ 14:68 Taara se maakn kitapge tun metinge se goto.

15

*Isa j'ok k'baansin naan Pilat ki**(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)*

¹ Tanɔɔrin nɔɔrin se, *magal jee tɛɖn serke Raage tu, ute magal taa ɓee Yaudge ɔɔ jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage, naade se ɓo magal Yaudgen *jee kaakɲ metn taarge, naade paac tus taad dɔɔk taarde kalan. Ken naade taarde tɛɖ kalan se, gɔtn se ɔl k'j'ok k'dɔɔk Isa ɔɔ ɔk ɓaa ɛɖɲ Pilat ki.

² Ken naade aan se, Pilat tɔnd metn Isa ɔɔ: «Naai ɓo Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ ken naai 'deekin se.»

³ Magal jee tɛɖn serke Raage tu se tɔlin taarge dɛna don ki taa an kɔkɲ mindina.

⁴ Ter Pilat tɔnd metn daala ɔɔ: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɲ mindi se?»

⁵ Num gan Isa terlin te taar dim eyo. Ken Pilat aakin se, ɔkin taad eyo.

*Isa j'utinga**(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)*

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak ɓo, jeege se ɓaado tɔnd metn Pilat ɔɔ j'ɔɔɖ j'ɔɔlden debm dangay kalan ken naade jenga ro ki.

⁷ Naan ken se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkin dangay ki te sawarge. Kaad'ken jeege teec sawar se, naade tɔɔlga deba.

⁸ Gan ɓii ken se sum ɓo, jeege dɔɔɔ ook ɔɲ Pilat ɔɔ tɔnd metn ɔɔ ade kɔɔɖn debde kalan aan gɔɔ ken naan n'lee n'tɛɖa.

⁹ Pilat terlden ɔɔ: «'Jeki m'asen kɔɔɖn kɔl Gaar Yaudge se la?»

¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee tɛɖn serke Raage tu jaay ɔk ɓaanɔ ute Isa se, naade tɛɖ tɛɖ maak-kilimi ɓo ron ki.

¹¹ Anum magal jee tɛɖn serke Raage tu ɔl metn jee dɛnge ɔɔ k'tɔnd metn Pilat num, taa j'aden kɔɔɖn kɔl Barabasi.

¹² ɔɔ jeege se, Pilat tɔnd metn daala ɔɔ: «Num gaabm naase 'danin ki Gaar Yaudge se, m'an tɛɖn m'ɔɔ di?»

¹³ Gɔtn se, ter jeege dɔɔɔ ɔɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!»

¹⁴ Pilat terlden ɔɔ: «Naan tap ɓo tujga di?» Num gan jeege se tɔɔy dɔɔk taara ɔɲ eyo ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!»

¹⁵ Pilat je raapm maakɲ jee dɛnge se, ɔl k'ɓaa k'j'ɔɔɖ j'ɔɔlden Barabas. Gan gen Isa se, naan ɔl k'j'ɔɔɖn ute mɛɛje ɔɔ ɔk ɔlin asgarge tu taa j'an ɓaa tupm tɔɔ ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

¹⁶ Asgarge ɔk ɓaan te Isa daan ɓɔɔr ɓee ken maak ki ɔɔ ɓee se gen magal taa naan gɔtn ese. Gɔtn se naade danɔ dɔɔl asgarge paac.

¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac bon ɔɔ uj ɖaapo jekɛ* gen kɔrɔndɔ, ɓaado ɔndin don ki.

¹⁸ Naade ɓaagin tɛɖn tɔɔse ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!»

¹⁹ Gan gɔtn se, naade tɔndin don ki te kaagn tec naala, tupin ɓooro ron ki, ɓaado terge ɔɔ no naanin ki.

²⁰ Ken naade tooyin koogo metn ki aas se, kal aac bon se naade ɔɔɖin naatn ɔɔ tuusin kal naange gɔtin ki jaay ɔk ɓaansin naata, taa j'an ɓaa tupm tɔɔ ro kaag ki.

* 15:17 jekɛ se laatin gaaringe.

Isa k'tupinga ro kaag ki
(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ Gōtn se, gaaba kalan k'darinj Simon kōd Sirēn. Naan se bubm Alekzander te gen Rupus. Naan iino naatn oō deel deel te doobm se. Asgarge okin taa toogge gen kuun kaagn j'an tupm Isa ro ki se.

²² Naade ok baan te Isa got ken k'darinj *Golgota*; Golgota se je deekj o: gotn kaadn do deba†.

²³ Naade edin totn koojn bin deep te dawa k'darinj mir; gan Isa baate kaaye.

²⁴ Gōtn se, naade tupin ro kaag ki oō uun daarin raan oō kalinge se, asgarge tedn salatia jaay bo nigina oō debm oocinga bo uunu uunu.

²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mes ki.

²⁶ Naade tupin aas se, raan olin kaam don ki metn taar ken naade ansin toolo, naade raan o: Kese bo Gaar Yaudge.

²⁷ Naade iin tup jee boogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki oō deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki.

²⁸ [‡]

²⁹ Jee deel deel gotn se jaay daar aakin se, naade siik dode oō naajin o: «Wayal Naai bo debm oō 'tookj *Bee Raa oō an kiin kuuy daan biige tun moto se,

³⁰ aaj roi mala; 'booy do kaag ki se naata!»

³¹ *Magalgen jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa oō tooyin koogo metin ki o: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, oñ aasin gen kaajn ro naan mal eyo.

³² Naan *al-Masi ken Gaar *Israelge dey se, n'booyo naatn borse ro kaag ki oō ken naaje jaay j'aakinga naan booyoga num, j'kaal maakje don ki.» Jee booggen k'tup k'toalde do kaagge tun ceesn Isa ki se kic bo naajina.

Isa ooyga

³³ Ken kaada jaay aas katar tir se, do naana te magalin se goto baa ted ilim dib bini aan katar do tejer ki.

³⁴ Aan katar do tejer ki se, Isa ood ooy makon ute taar naajina o: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekj o: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*§

³⁵ Maakj jeege tun daar gotn ese se ken booyin naan taadbin se, jee metinge taad ute naapa o: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!»

³⁶ Gōtn se deb kalan aaj baa uuno naka kalan ken uun maane, olin maakj totn koojn bin ken mooyo jaay, uun olin taa gard ki oō uun olin taar Isa ki taa n'suubu. Ter deek o: «Onki jaay som j'aakin ki, ken Eli jaay utu ade baa an booyin naatn ro kaag ki se num.»

³⁷ Gōtn se, Isa ood ooy makon oō kon teece.

³⁸ Naan ken se, kal deer k'gaan maakj *Bee Raa se, nepo raan bini aan naan ki tak.

³⁹ Bubm asgarge kalan ken daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa ood ooyo oō kaakj naan aak kooyin se, deek o: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!»

⁴⁰ Gōtn se mendge daar dok oō aakinga. Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jakj baata te gen Yoze oō ute menda ron Salome.

† 15:22 Golgota se kosn baata oō ken aakin num tec aan goō kaadn do deba. ‡ 15:28 Kitap gen metinge ziidn naan se: Taa naan se bo, taar ken Raa taadn maakj Kitap ki se aanga te doobina ken taadn o: «Naan se, j'aakin aan goō debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 oō Luk 22.37 kici. § 15:34 Aak KKR 22.2.

41 Ken Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana oo tediño naaba. Gōtn se mendgen kuuy kic dena baado te naana Jeruzalem ki tele.

Isa j'olin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42 Bii ken se bo, Yaudge daap daap rode gen *bii sebitn ken 'baagŋ teger ken gōto okga jin se. Ken kaadn teger jaay aan se,

43 gaaba kalan bini kod Arimate ron Yusup baado. Maakŋ magal Yaudge tun jee lee kaakŋ metn taarge se, naan kic bo debm k'jeel jeel gotiŋa. Jo naan kic ing aak kaak kaam *maakŋ Gaar Raa ken utu 'kaan se. Naan aay kaaminŋ baa end ŋ Pilat oo tond metiŋa taa an kōn ro Isa se naan an baa kol maakŋ baad ki.

44 Ken Pilat jaay booy j'oo Isa ooyga se, okin taad eyo. Naan ol k'daño bubm asgarge tand metiŋ oo: «Isa ooy se daaniŋ dokga la?»

45 Ken bubm asgarge jaay deekiŋ oo: «YEE» naan ken se jaay Pilat on Yusup baa ood ro Isa.

46 Num Yusup iin dugo kal duubu, booyo ro Isa naatn ro kaag ki oo teeliŋ te kal se, uun olinŋ maakŋ baad ken j'ōn ko bo j'ud k'daapiŋa oo dircil aaliŋ ko taar ki.

47 Mari ken iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gōtn j'ol j'aalsiŋa.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

1 Ken *bii sebit jaay deel se, Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakŋ oot nijimi gen baa kōtn ro Isa ki aan gōo ken Yaudge lee teda.

2-3 Num bii dumas* ki tanōriŋ nōriŋ, naade iin baa baa taa baad ken j'ol j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa oo: «Naŋa jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?» Ken naade jaay aan taa baad ki se, kaada utu ooko kooko.

4 Ken naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bee eyo.

5 Ken naade aan se, end maakŋ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kodō ing ute kaliŋ raap raapo. Ken naade aakiŋ se, dōrlō oo nirlde teece.

6 Gan goon kodō se taaddēn oo: «Ōntēn 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kod Nazaretn ken k'tup k'tōlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gōtn ara se, naan gōto. Aakki tu, keŋe bo gōtn ken j'ol j'aalsiŋa.

7 Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee metn Isa ken kuuy se oki: naan se ondsenga naana, asen baa booy taa naan Galile ki. Gōtn naane se bo, naase anki 'baa kaaka, aan gōo ken naan taadseno.»

8 Naade teec aan on taa baada taa naade se nirlde teecga oo rode kic bo ok marga jeg jeg. Ken beere okde se, taar dīm kic bo naade on taad nam ki eyo.

Isa teec naan jeenge tu

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

†[

9 Isa duro daan yoge tu se bii dumas ki tanōriŋ nōriŋ. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan bo ken Isa tuuriŋo sitange cili ron ki.

* 16:2-3 Maakŋ suuk kalan ki se bii dumas se bo giin baag deet deet. † 16:8 Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakŋ kitage tun metiŋge se taar se gōto.

¹⁰ Mɛnd se ɓaa taaf jeege tun tingo te Isa ɔɔ ken naan ɔɔde se, naade maakn kɔl do ki ɔɔ ing eem keeme.

¹¹ Ken naade jaay booy taar naan taadden ɔɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookn taarina.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, jee metin ken dio ɓaa ɓaa ɓee naata. Ken naade jaay ɓaa ɓaa doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy.

¹³ Jee se terl ɓaado taaf jeeɗege tun kuuy ɔɔ jee se kic ɓo naade baate tookn taarde.

¹⁴ Ter Isa ɓaado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade ing ɔɔ kɔɔ. Gɔn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔɔ taa do-mɔngden ken ɔlde naade baate tookn taar jeege ɓaado taadden ɔɔ naan duroga ɔɔ naade aakinga te kaamde se.

¹⁵ Naan taadden ɔɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac.

¹⁶ Debm took aalga maakin se j'an *batizi ɔɔ naan kɔn kaaja, num debm baate tookn kaal maakin ɛ ɓɔɔr utu kɔjn don ki.»

¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔn tuur sitange te roma ɔɔ naade kɔn taadn taar naan gen kuuy. Naade tokn wɔɔjge te jide ɔɔ ken aayga kaagɔn tɔɔ kic ɓo, ade kɔn tedn dim eyo. Naade tond jidege do jee kɔɔnge tu ɔɔ jee kɔɔnge 'kɔn lapi. Kɛse ɓo nakn-kɔɔngen naade tɛda.

*Isa ɔk terl gɔtn *Raa ki*

¹⁹ Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun ɓaansin maakn raa ki ɔɔ naan ing do ji daamin ki.

²⁰ Ɔɔ jee metin ki se ɓaa gɔɔ ɓaa se paac taaf Labar Jiga gen Isa se jeege tu. Ɔɔ Melje Isa noogde maakn naabde ki, naade tɛdga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Luk Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Luk

Luk ken raan Labar Jigan ese se, naan 60 debm ken raan kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakn kitap ken deet deet ken naan raanin se, naan raan medin Teopil ki oo ute doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo oo naade taad taar Grek. Naan taad taakden metn taar nakgen naade jeel ok metin eyo ute king Yaudge. Bin 60 jeegen Yaudge ey goto baa se paac se l'jeele Isa se naan 60 Mel Kaajde. Maakn raanin ki se, nakn ken naan onin jiga cir paac se, metn taar ken Isa dooy jeege ute kingina naan oo: Raa lo goonin Isa al-Masi se taa kaajn jeegen ken tookin taarina. Jee ken jeege aalde maak ki ey se, Isa okden onoo aan goo: jee kusinge, gaan seemge, jee daayge, jee koonge oo mertge. Jee al-Masigen Luk raanden taar ara ese se, jee metinge jee maalg. Taa naan se 60 naan raande metn taarge dena ken Isa taad taa maala, aan goo metn taar ken j'onin maakn kon 12.16-21 oo kon 16. Taa naan se 60, Luk taad jee al-Masige tu oo maalde se k'tedn naabm Raa oo k'noogn jeege. Maakn kitapin ki se Luk taad oo: Isa se naan 60 Mele.

*Metn Taar Jigan gen Isa *al-Masi ken Luk raanjo (Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena raanoga metn taar nakgen deel daanjege tu se.

² Jeegen baado taadjeki metn taar nakgen deel ese se oo naade se 60 jee saadgen metn-jiki aako ute kaamde, borse naade se 60 ken tedga jee lee wook taar *Raa se.

³ Taa naan se 60, Jaamus, gotn nakn se jaay uuno metin sum se, maam m'tuuro metin tak tak jaay 60 maakin toolumi oo m'je m'aisin raan te doobina.

⁴ Bin 60 do nakge tun k'taadio metin se, naai l'jeele kese 60 taar met ki.

**Kodn Raa baado taad taar koojn Jan-Batist*

⁵ Kaad ken *Erod ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tedn serke Raa ki k'danin Zakari. Naan se metn jee Abiage oo mendin se rona Elizabet; naan kic metil gen *Aarunge.

⁶ Naaden di se paac jee beee naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar ken Raa edo *Musa ki oo nakgen ken Raa oo k'ted se, naade paac tedin te doobina.

⁷ Gan naade se ok gaange eyo, taa mendin Elizabet se mendkarta oo naade di se le paac goolga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenge gen baa tedn *serke maakn *Bee Raa ki.

⁹ Aan goo jee tedn serkgen naan Raage tu ken lee ted do dakin se, ken kaadin jaay aanga num, naade beer ood deb kalan te salatia gen baa kend bee Meljege tu Raa ki oo taa l'baa toocn nakn oot nijim naanin ki.

¹⁰ Kaad ken jaay Zakari end maakn Bee Raa ki gen toocn nakn oot nijim se, jee den se ing naatn eem keem Raa.

¹¹ Gotn se, kodn Meljege Raa teec naan Zakari ki oo naan daar do ji daam ki gotn ken k'lee k'toocn nakn oot nijim se.

¹² Ken Zakari jaay aakin se, nirlin teece oo beere okina.

13 Ganj kɔdn Raa deekin ɔɔ: «ŋte 'beere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mendi Elizabet se utu ai koojn goon gaaba ɔɔ naai an kɔnd ron Jan.

14 Goon se ai tɛdi naai maaki ute raapm den aak eyo ɔɔ bii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici.

15 Taa naan se utu 'tɛdn debm magala naan Meljege tu. Tɔtn koojn bin ute tɔtn te ɔɔmin se, naan 'kaay eyo. Num ken naan utu maakn kon ki sum ɔɔ, Raa utu an doocin te *Nirl Salal.

16 Naan an tɔɔdn ɔaa ute gaan *Israelge dena naan Melde Raa ki.

17 ɔɔ naan utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔgn *Eli ɔɔ ute Nirl Raa ken booyo don ki se, taa naan 'tɛdn bubge ute gaange se 'kɔkn taasa ute naapa, ɔɔ jeege ken baate tookn taar Raa se le, naan aden terl maakde 'tɛdn jee ken tɛd nakge ute doobina. Bin jaay ɔɔ, naan 'tɛdn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

18 Zakari deek kɔdn Raa ki ɔɔ: «Naan se maam m'an m'jeelin m'ɔɔ dio? Taa maam le m'gɔlga ɔɔ mendum kic le gɔlga gɔlɔ.»

19 Gɔtn se kɔdn Raa terlin ɔɔ: «Maam ɔɔ m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tɛdn naabina. Naan ɔɔ olumo taa m'taadn te naai ɔɔ m'ai taadn labar jigan ese se.

20 'Booyo! Aan gɔɔ naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, naɔo 'kɔn taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobin ki.»

21 Kaad ken se jee den se ing aak kaamina ɔɔ nakn se deel dode ken Zakari end maakn Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd ey se.

22 Ken naan teeco sum se, naan ɔn taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga ɔɔ Zakari aakoga ne dim maakn Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jina, ɔn taadga ute taarin ey sum.

23 Ken bii tɛdn naabin jaay aas se, Zakari ɔk terl ɔaa been ki.

24 Ken nakgen se jaay deel se, mendi Elizabet tɛd mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakn laap ken mii se, naan ɔy ron maak ki ɔɔ taad te maakin ɔɔ:

25 «Kese ɔɔ beɛ ken Melum tɛdum maam ki ɔɔ ɔkɔnum se, naan ɔɔdumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kɔdn Raa taad metn taar koojn Isa
(Mt 1.18-23)*

26 Ken Elizabet jaay uun maaka ɔɔ ɔk laapa mɛɛ se, ter Raa ɔlo kɔdn Gabriel daala taa naan Galile ki, maakn geger ken k'danin Nazaret,

27 gɔtn goon mend ki. ɔɔ goon mend se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm keɛsin se ron Yusup ɔɔ Yusup se, naan metjil *Daud.

28 *Kɔdn Raa end ɔnin been ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Tɔɔse Mari, naai se ɔn maaki raapm sakan. Taa Meljege Raa se naan tɛdiga beɛ ɔɔ naan utu te naai.»

29 Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel donɔa ɔɔ naan taad te maakin ɔɔ: «Kese ɔɔ tɛdn tɔɔsn ɔɔ dio bini?»

30 Kɔdn Raa terlin ɔɔ: «Mari, ɔntɛ gen beere, taa naai se ɔnga beɛ naan Raa ki!

31 'Booyo. Naai utu 'tɛdn mendkaama utu 'koojn goon gaaba ɔɔ goon se an kɔnd ron Isa.

32 Naan utu 'tɛdn magala naan Raa ki ɔɔ j'an danin Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an kɛdn gaar bugin Daud.

33 Naan 'kɔsn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔɔ gaar naan se 'kɔn nan eyo.»

34 Mari tɔnd metn kɔdn Raa ɔɔ: «Nakn se tap ɔɔ 'tɛdn ɔɔ dio? Maam le m'jeel te gaab ey ɔɔrtɔ.»

35 Kɔdn Raa terlin ɔɔ: «*Nirl Salal utu afe booy doi ki, ɔɔ tɔɔŋ Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlin bat. Taa naan se ɔɔ, goon naai an kooj se 'tedn goon *salal ɔɔ naan se j'an danin Goon Raa.

36 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic ɔɔ do gɔɔlin ki se, tedga mendkaama ɔɔse ɔkga laapa mɛɛɛ.

37 'Bere, ne dim jaay ɔɔn Raa ki se, gɔɔɔ.»

38 Gɔtn se Mari deek ɔɔ: «Maam se m'bul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. On 'tedn aan gɔɔ ken naai 'taadum ro ki se.»

ɔɔ gɔtn se kɔdn Raa iin ɔɔina.

*Mari ɔaa kaakɔ Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

39 Naan ken se, Mari naar ook ɔaa maakɔ koge tun taa naan Jude ki maakɔ gɛgɛr ki kalaɔ bini.

40 Naan ɔaa end ɔee Zakari ki ɔɔ ted tɔɔse mendin Elizabet ki.

41 Ken Elizabet jaay booy tedn tɔɔsn Mari se, goon maakin ki kic ɔɔ baag tɔɔbm roŋa ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɔ kon Elizabet.

42 Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy makɔnɔ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakɔ mendge tu se,
naai sum ɔɔ ken Raa tedga bɛɛ cir paac
ɔɔ goon ken maaki ki se kic ɔɔ, Raa tedinga bɛɛŋa!

43 Maam ara ɔɔ m'nanja kaca jaay ɔɔ
ko Meluma ɔaaɔ ɔaa gɔtum ki taa am kaak se!

44 «'Booyo: ken jaay maam booy tedn tɔɔsn naai sum se, goon maakum ki kic ɔɔ maakin ɔaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki.

45 Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken Meljege taadi se, taa nakɔ naan taadi se utu 'kaan doobin ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

46 Gɔtn se Mari deek ɔɔ:
«Maam se *m'nook Melum Raa ute maakum paac.

47 Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mel Kaajuma.

48 Maam m'bulin ken jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.
Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se,
utu am danum mend maak-raapo.

49 Taa Raa Sidburku se tedumga nakgen bɛɛ den aak eyo
ɔɔ ro naan se, ro ken *salal.

50 Daayum naan ted bɛɛŋa do jeege tun ɔɛerin.

51 Raa se taadga tɔɔgina
ɔɔ jee ken magal rode se, naan wɔɔkdenga.

52 Gaaringen tɔɔŋ k'jeel jeel gɔɔde se,
naan tuurdege naatn maakɔ gaardege tu.
Num gan jee ɔɔp rode baat se, naan uundega rode raan.

53 Jee ɔɔ tɔɔlde se, naan eddenga kɔɔɔ ute maraaddɛ
ɔɔ jee maalge se le, naan tuurdega te jide sik.

54 Raa se naan dirig te gen tedn bɛɛn jeenge tu eyo
«ɔɔ naan ɔaaɔɔga nooŋ jee tedn naabinŋen gaan *Israelge.

55 Kɛse ɔɔ nakɔ ken naan taadɔ bubjege tu
ɔɔ utu 'tedn *Abraam ki ute metjilin ki gen daayum daayum se.»

56 Ter gɔtn se, Mari ting te Elizabet se ɔaa ɔaa nakɔ laapa mɔɔɔ jaay, ɔk terl ɔaa been ki.

57 Bii ken Elizabeth an kooy jaay aan se, naan ooy goon gaaba.

58 Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy beε ken Raa tedn se, naade ted maak-raapo ute naana.

59 Ken ooy jaay ok bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *kajn pnd. Gotn se jeege do goono se j'an danin ute ro bubin Zakari.

60 Gotn se kona eep taarina do taadden do: «Bin eyo! Goono se j'an danin Jan.»

61 Naade terlin do: «Taa beese ki se nam rona bin se, bere, goto.»

62 Do naade tond metn bubina ute jide, taa n'aden taada goono se tap bo naan je j'an danin nana?

63 Bubin taadden ute jina do k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki do: goono se ron Jan. Jeege paacn ing gotn ese jaay aak nakn se tap bo akden taad eyo.

64 Gan gotn se sum bo, Zakari, Raa eepin taarina baag taadn taara do naan toom Raa.

65 Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa okde do jeege ing maakn koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee do maana do nakge tun deel se.

66 Jeege paacn booy metn taar nakgen ese se, taar se naade okin maakde ki do naade taad ute naapa do: «Goon se tap bo 'tedn goon do di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari toom Raa

67 Gotn se, Zakari bubm Jan se, maakin dooc ute *Nirl Salal do Nirl Salal se olin taad do:

68 «K'toomki Meljege, naan bo Raa gen gaan *Israelge, taa naan baadoga kaakn jeege do dugdenga dode.

69 Maakn beε gen bulin Gaar *Daud se, naan edjekiga Debm Kaajn toogdo.

70 Kεse bo taar ken jeege *salal ken taad taar teeco taar Raa ki taado do dokin jeege tu se.

71 Naan taadjekiga do naan utu ajeki koodn dojege maakn ji jee taamooyjege tu do ji jeege tun paacn jejeki eyo.

72 Taa naan tedga beε do bubjege tu do naan se saapga do *dook ken salal ken naan dooko ute naade se,

73 aan go do ken naan naamo taarina bubjege tu *Abraam ki.

74 Ken naan jaay dojekiga dojege ji jee taamooyjege tu se, naan utu ajeki tedn beε do naajege j'an ki keem kic bo j'an ki beer eyo,

75 do daayum naan ki se j'aki tedn jee salal, j'aki kokn taarin do do do j'aki tedn nakge ute doobina.

76 Anum, naai goonum se, j'utu jaay danj debm ken taad taar teeco taar Raa ken Taaro. Taa naai se utu 'lee naan Meli Raa ki taa an daapm doobina,

77 do naai 'tedn jeege 'jeele, Raa se debm tool *kusinde do naan bo debm aden kedn kaaja.

78 Taa Raa naajege se, naan debm beε den aak eyo.

Taa beε naan se bo, naan utu ajekiro kol gotn woor taa ajeki woor got do aan go do do kaadn utu ooko kook se.

79 Naan utu woor jeege ing maakn got ken do do

* 1:63 Kaagn paak paaka se nakn raan ro ki aan go gen paakarmajige.

oo jee ken ing taa yo ki,
 taa naan ajeki toodn te doobm ken j'anki kon lapia.»
 [Gotn se Zakari taaf nanj taarin bini†.]

⁸⁰ Goono se teepe oo metek baa te naanina. Naan baa ing do kod-baar ki oo ting bini aan bii ken naan baag tedn naabin naan gaan *Israeltae tu.

2

Kaadn koojn Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

¹ Kaad ken se, Gaar magal ing *Rom ki ken k'danjin Sezar Ogust se, oo oo jee taa naanjin ki paac se j'aden 'baa mede.

² Medn deet deet bin se baag kaad ken Kirinius bo magal jee taa naan Siri ki.

³ Jeege paac, nanja nanja kic bo iin baa maakj naanjin ki taa j'an baa mede.

⁴ Taa naan se bo Yusup iino maakj geger ken Nazaret ken taa naan Galile ki, naan kic ook baa maakj geger ken Betleem ken taa naan Jude ki. Betleem se, gotn j'oojn Gaar *Daud. Ken olin Yusup jaay baa naane se, taa naan kic iino metjil Daud ki oo teeco kaagn bee naan ki.

⁵ Naan baa ute mend keesin Mari mendkaama maakin magalga magala taa j'an baa mede.

⁶ Ken naade aan Betleem ki se, kaad ken naade ting naane se bo, bii ken Mari an kooj se, aasa.

⁷ Gotn se Mari ooj goon paragin gaaba. Naan teelin ute kala oo uun aalin maakj kolay ki taa naade on te got eyo maakj bee toodn mertge tu se.

**Kodn Raage baado on jee gaam baatge*

⁸ Maakj taa naan gotn ese se naatn ces ki ces ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege noor.

⁹ Gotn se sum bo kodn Raa naar teec naande ki, oo Meljege *Raa tedden goto woar kelej oo naade nirlde teece.

¹⁰ Num kodn Raa se deekden oo: «On ten 'beerki! 'Booyki: maam baanseno ute Labar Jiga ken utu 'raapm maakj jeege paac den bee eyo.

¹¹ Taa noor jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakj geger gen Gaar *Daud ki. Naan bo *al-Masi ken Raa taado metn taarin do dokina. Naan se bo, Meljege.

¹² Ken naase jaay baa aankiga se, naase aki kon goon k'taace se k'teelinga teel ute kala oo j'aalinga tood tood maakj kolay ki. Kese bo nakj ken naase anki kaakj jeel ro ki.»

¹³ Got ken se sum bo kodn Raagen kuuy doolo naar baado on debde se oo baag toom Raa tele ute kaa oo:

¹⁴ «*K'noocki Raa ken ing raan maakj raa ki.

Naan bo debm ed toose jeege tun do naan ki ken naan jede.»

¹⁵ Ken kodn Raage jaay iin onde oo ok terl baa maakj raa ki se, gotn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa oo: «K'baaki borse Betleem ki j'aki baa kaakj nakj ken ted jaay Meljege taadjekiro metin se.»

¹⁶ Gotn se naade naar iin baa. Ken naade aan se on Mari, Yusup oo goon k'taace tood tood maakj kolay ki.

¹⁷ Ken naade jaay aakin se, naade baag kodsn maanin jeege tu taar ken kodn Raa taadeno ro goon ki se.

† 1:79 Taargen ara se maakj Kitap ki eyo.

18 Ɔo jee paacŋ kɛn booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se okden taad eyo.

19 Ganj Mari se, taargen deel paac se, naan ɔkiŋ maakiŋ ki tak ɔo ting saap do ki.

20 Gotn se jee gaam baatge ɔk tɛrl uun doobm baatdege. Kɛn naade ɓaa ɓaa se, nook Raa ɔo tɔamin ute kaa taa nakgen naade aako ɔo booyo se, taa nakgen se paac, naade ɓaa ɔŋiŋ te doobiŋa aan goɔ kɛn kɔdn Raa taaddeno se.

21 Kɛn goono k'j'oojiŋ jaay ɔk ɓii marta se, kɛse ɓo ɓii kɛn j'ɔjiŋ pɔndo. Goono se j'ɔndiŋ ron Isa, ro se ɓo kɛn kɔdn Raa taaddesiŋ kaad kɛn koŋa utu aam te ey ɓorto.

*Isa j'uun k'ɓaansiŋ maakŋ *Bee Raa ki*

22 Kɛn nakgen se jaay deel paac se, kaadiŋ aas se naade ɓaado maakŋ geger kɛn Jeruzalem ki end maakŋ Bee Raa ki gen tugŋ daapm rode. Naade tediŋ aan goɔ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taadno. Ɔo kaad kɛn se ɓo naade uun ɓaano ute goono ɓaado taadiŋ naan Meljege tu Raa ki kici.

23 Taa maakŋ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se k'raanŋa raan j'ɔo: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ediŋ Meljege tu Raa ki.**

24 Taa naan se tɛr Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se taad ɔo gen tediŋ *serke Raa ki se j'ano ɓaa ute: *dɛerge dio ey lɛ napar gaan dɛergen kuuy dio.†*

Simɛon tɔam Raa taa Isa

25 Anum maakŋ Jeruzalem ki se, gaaba kalan ron Simɛon. Naan se debm daan ki ɔo ɔk doobm Raa ɔonɔ. Naan iŋg aak kaam debm kɛn utu 'kaajŋ gaan *Israɛlge ɔo *Nirl Salal utu te naanŋa.

26 Nirl Salal taadiŋoga taada ɔo: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakŋ ute kaami *al-Masi kɛn Meljege Raa utu ano kol se jaayo.»

27 Nirl Salal ɔl Simɛon iin ɓaa maakŋ *Bee Raa ki ɔo kaad kɛn se ɓo bubm Isa ute koŋa ɓaansiŋo naan Raa ki gen tediŋ nakŋ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔo k'tɛd se.

28 Gotn se Simɛon uun Isa jiŋ ki ɔo tɔam Raa deek ɔo:

29 «Borse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobiŋ ki, ɔn buli se 'kooy ɓaa ute lapii.

30 Taa kaamum se aakga Debm-kaajŋ kɛn naai ɔliŋo se.

31 Kɛse ɓo Debm-kaajŋ kɛn naai ɔlo jeege tu paac.

32 Naan ɓo debm kɛn utu wɔɔr gɔto

ɔo tediŋ jeegen Yaudge eyo 'jeel Raa

ɔo ute ro naan se, gaan Israɛlge rode utu 'kookŋ raan.»

33 Taar kɛn Simɛon taad ro goon ki, jaay bubinŋ ute koŋ booy se, taar se tap ɓo okden taad eyo.

34 Gotn se Simɛon ɔaddɛn ɓooro ɔo deek Mari koŋ ki ɔo: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israɛlgen dɛn mɛtinge se, utu 'kiigi ɔo jee mɛtinge se utu 'kaaja. Taa naan ɓo 'tɛdn debm kɛn jeege an jeel Raa, naɓo jeegen mɛtinge se 'took eyo.

35 Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tediŋ 'toodn tal ɔo naai, Mari koŋ se, utu 'dabara aan goɔ debm k'j'ɔosiŋ ute gɔrd-ɟɛrlɛ.»

*Ann ɔŋ Isa maakŋ *Bee Raa ki*

36 Gotn se mend gɔɔlo kalan se, ron Ann. Naan se, goon Panuel, mɛtijl gen Aserge. Naan se mend taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabiŋ se, naade tingo ɓaara cili sum.

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

³⁷ Gōtn gaabiñ ooy sum se, naan ɔp mend-daaye ɔ kaad kɛn se naan baariñ sik-marta-kaar-ɔɔ naan lee maakɩ Bee Raa ki daayum gen tɛdn naabm Raa. Ɔ nɔɔɔ katarana naan eem Raa ɔ iinga num lee uun *siam.

³⁸ Num kaad kɛn jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan baag tɔɔm Raa ɔ taad mɛtn taar goon se jeege tun paacɩ kɛn ing aak kaak kaam debm kɛn utu 'kɔɔdn do jee kɛn Jeruzalem ki.

Yusupge ɔk tɛrl ɓaa Nazaret ki

³⁹ Kɛn naade jaay tɛd aas nakɩ kɛn *Ko Taar kɛn Meljege Raa ɛdo *Musa ki jaay aas se, naade ɔk tɛrl ɓaa taa naan Galile ki, maakɩ gɛgerde kɛn Nazaret ki.

⁴⁰ Goono se teep ɓaa ute naaniɩa ɔ naan metekɛ ɔ jeel-taara dɛna ɔ daayum Raa se tɛdn beɛna.

Isa aas goon ɓaara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga ɓaara tak ɓo, ko Isa ute gaabiñ se lee ɓaado Jeruzalem ki gen tɛdn *laa Paak gen Yaudge.

⁴² Kɛn Isa jaay baariñ aas sik-kaar-di se, naade ɔk ɓaansiñ Jeruzalem ki gen tɛdn Laaden kɛn naade lee tɛd se.

⁴³ Kɛn ɓii Laa Paak jaay nan sum se, naade ɔk tɛrl ɓaa Nazaret ki. Num goonde Isa se ɔp ing Jeruzalem ki, naɓo koñ ute bubin se, gōtn goonde ɔp se, naade jeel te eyo.

⁴⁴ Gen koñ te bubin ki num ɔ kaadn naane, naan utu ɓaado ute jeedegen k'baado ɓaa kalan se. Kɛn naade lee lek tɛc se jaay ɓo naade ɓaa saap don ki ɔ gōtn se, naade baagin je gōtn jee jeeldege tu ɔ gōtn taasdege tu.

⁴⁵ Kɛn naade jaay je bini ɔɩn ey se, naade ɔk tɛrl ɓaan je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jen ɓii mɔɔ jaay ɓo ɓaa ɔɩn maakɩ *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tɔkɩ mɛtn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde ɔ do taardege tu se naan tɔnd metde.

⁴⁷ Jeege paacɩ ing ud bi do taar kɛn naan tɛrlɛn se, naade booy jeelin se deel dode ɔ ɔkden taad eyo.

⁴⁸ Kɛn konge jaay ɔɩn se, naade aakiñ se tap ɓo, ɔkden taad eyo. Ɔ gōtn se koñ deekiñ ɔ: «Goonuma, kɛse naai 'tɛɛɛn nakɩ-kɔɔm di bini? 'Booyo, maam ute bubu se, nirlje teecga k'lee k'jei jea.»

⁴⁹ Num gōtn se Isa tɛrlɛn ɔ: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la kɛn maam m'baado tap ɓo gen maakɩ ɓee Bubum se?»

⁵⁰ Gan taar kɛn naan taadden se, naade ɔɩ booy ɔk te mɛtiñ eyo.

⁵¹ Gōtn se naan iin ɓoy ɓaa ute naade Nazaret ki ɔ daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacɩ ese se, koñ se ɔkiñ maakiñ ki.

⁵² Ɔ Isa se teepe ɔ jeel-taara ɓaa te naaniɩa. Kɛn Raa aakiñ se, tɔlin ɔ tɔl jeege tu kici.

3

Jan-Batist daap doobm Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad kɛn Tiber Sezar, Gaar magal ing *Rɔm ki, jaay ɔk ɓaara sik-kaar-mii maakɩ gaariñ ki se ɔ naan kɛn se Pons Pilat ɓo magal gen taa naan Jude ɔ *Eɔd se gaar gen taa naan Galile ɔ genaan Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis ɔ Lisaniya se gaar gen taa naan Abilen.

² Kaad kɛn se Annan ute Kayip ɓo *magal jee tɛdn serke Raage tu. Naan kɛn se ɓo *Raa ɓaado taad Jan goon Zakari kɛn ing do kɔd-ɓaar ki se.

³ Ɔo Jan se ɓaa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ɔo naan taad jeege tu ɔo: «'Terlki maakse ɔo an j'asen *batizi ɔo Raa asen tɔol *kusiŋsege.

⁴ Aan gɔo ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dakiŋa maakŋ Kitapin ki ken ɔo:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔo:

'Daapki doobm Meljege ɔo 'tediŋsinki jiga 'toodn tal.

⁵ Gɔogen daan koge tu se, k'tuurumde naata

ɔo koge ute kɔsge se k'tɔokde naatn.

Ɔo doobgen dug dug se k'tedde 'tɔɔjn 'toodn tal

ɔo doobm ken ɔk koge kɔrcɔm kɔrcɔm se kic le k'daapde 'toodn kɔlɔn.

⁶ Bin jaay jeege paac utu kaakŋ debm ken Raa utu adeno kɔlɔ jaay aden kaaj se.*»

⁷ Gɔtn se jee denge ɓaado tedn *batem gɔtn Jan ki se, naan deekden ɔo: «Aakumki tu wɔɔgen ara! Nanja jaay ɔo dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar gen Raa ken utu ɓɔɔy do jeege tu se?»

⁸ Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔo naase se 'terlkiga maakse do Raa ki ɔo ɔnte 'taadki ɔaki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic ɓo an delin 'tedn gaange Abraam ki.

⁹ Bere, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacŋ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tund naatn ɔo j'aden tɔɔcn poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge ɓaado tɔnd metn Jan ɔo: «Naaje tap ɓo k'tedn roje ɔo dɔo?»

¹¹ Jan terlden ɔo: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ed'kalan se deb ken ɔk eyo ɔo debm ɔk nakŋ kɔsɔ kic ɓo nigin ute debm ken ɔk eyo.»

¹² Gɔtn se, jee tedn miirge kic ɓaado taa j'aden batizi ɔo naade tɔnd metin ɔo: «Debm dooy jeege, naaje tap ɓo k'tedn roje ɔo dɔo?»

¹³ Naan terlden ɔo: «Miir ken k'taadsen j'ɔo aki kɔkn gɔtn jeege tu se, ɔnte 'ziidinki dim do ki.»

¹⁴ Aŋgarge ɓaado tɔnd metin ɔo: «Naaje kic ɓo k'tedn roje j'ɔo dɔo?» Jan terlden ɔo: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔɔgɔ ɔo ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu ɓaado metin ki

¹⁵ Aan gɔo kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakŋ utu 'ted se ɔo ken naade jaay aak Jan se, gɔtn se naade saap-maakde ki ɔo: «Kese ɓo 'tedn *al-Masi le daam?»

¹⁶ Jan terlden naade ki paac ɔo: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu ɓaado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas gen no tuutin eyo. Debm ese se ɓo utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔo ute poodo.

¹⁷ Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔo ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu an tɔsn kɔmb maakŋ giijin ki, num tesin se, naan utu an kɔmb maakŋ pood ken ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan taadden se ter Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dena. Gɔtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

**Erɔd ɔk Jan-Batist dangay ki*

¹⁹ Num ken Gaar Erɔd jaay ɔk Erɔdiad mend genaanɔa ɔo do ken se ter tedn nakgen kuuy kusiŋ kici, gɔtn se Jan taadiŋsin tal.

²⁰ Naɓo do *kusiŋ ken naan lee ted se, ter do ken se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

* 3:6 Aak Eza 40.3-5.

Batem gen Isa(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)*

²¹ Kεn jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic bo k'batizina. Kεn naan eem keem Raa se, gotn se maakn raa ood wan.

²² Gotn se, *Niri Salal se tec aan goo deere baado booy do Isa ki. Gotn se k'booy mind deba taad maakn raa ki oo: «Naai se 'Goonuma. Maam bo m'ber m'oodio ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

²³ Kaad kεn Isa baagn naabin se, naan ok baara baa baa si-moto. Jeege se saap oo naan goon Yusup,

Yusup se goon Eli,

²⁴ Eli se goon Matat,

Matat se goon Lebi, Lebi se goon Melki,

Melki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,

²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amos,

Amos se goon Naum, Naum se goon Esli,

Esli se goon Nagay,

²⁶ Nagay se goon Maat,

Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,

Semeyin se goon Yossek, Yossek se goon Yoda,

²⁷ Yoda se goon Yonnan, Yonnan se goon Resa,

Resa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,

Salatiel se goon Neri,

²⁸ Neri se goon Melki,

Melki se goon Addi, Addi se goon Kosam,

Kosam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er,

²⁹ Er se goon Jezu, Jezu se goon Eliezer,

Eliezer se goon Yorim, Yorim se goon Matat,

Matat se goon Lebi,

³⁰ Lebi se goon Simεon,

Simεon se goon Juda, Juda se goon Yusup,

Yusup se goon Yonnam, Yonnam se goon Eliakim,

³¹ Eliakim se goon Melea, Melea se goon Menna,

Menna se goon Matata, Matata se goon Natan,

Natan se goon *Daud,

³² Daud se goon Jese,

Jese se goon Obed, Obed se goon Booz,

Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,

³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,

Admin se goon Arni, Arni se goon Ezerom,

Ezerom se goon Perez, Perez se goon Juda,

³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,

Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,

Tera se goon Naor,

³⁵ Naor se goon Seruk,

Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Peleg,

Peleg se goon Eber, Eber se goon Sala,

³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,

Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,

Noe se goon Lemek,

³⁷ Lemek se goon Matuzala,

Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yered,

Yerɛd se goon Maalalɛɛl, Maalalɛɛl se goon Kaynam,

38 Kaynam se goon ɛnɔs, ɛnɔs se goon Set,

Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

*Bubm sitange naam Isa

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

1 Gɔtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki ɔɔ Nirl Salal se tɔɔd ɔlin do kɔd-ɓaar ki.

2 Maakɗ ɓiige tun si-sɔɔ se, Bubm sitange ɓaado naamina. Nɔɔɔɔ katara se Isa ɔs te dim eyo ɔɔ ken ɓiigen si-sɔɔ jaay aas se, naan ɓo tɔɔlina.

3 Gɔtn ese se, Bubm sitange deekiɗ ɔɔ: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakɗ kɔsɔ.»

4 ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Taar se Kitap taadga taada ɔɔ: *Ken ted debkilimi ing se kɔsɔ kalin ki sum eyo.**»

5 Ter Bubm sitange tɔɔd ɔlin gɔtn raan. Gɔtn ese sum ɓo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se.

6 ɔɔ Bubm sitange deekiɗ ɔɔ: «Maam m'ai kɛdn tɔɔɔ paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'ɛdumsinga kɛd maam ki ɔɔ maam m'an kɛdn deb ken maakum jɛna.

7 ɔɔ ken naai jaay 'ɓaado ɛrgga naanum ki ɔɔ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin kɛda.»

8 Isa terlin ɔɔ: «Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Meli Raa kalan tak se ɓo naai 'kerɗy naanin ki ɔɔ an 'ɛdn naabina.†*»

9 Ter Bubm sitange tɔɔd ɓaansin maakɗ geger ken Jeruzalem ki ɔɔ ɓaa uun ɔlin do *Bee Raa ki raan len len ɔɔ deekiɗ ɔɔ: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki.

10 Taa Kitap se taadga taad ɔɔ:
Raa 'kund 'kulu kɔdinge tu ai ɓɔɔɔ

11 ɔɔ *naade ai caapm kɔɗj jidege tu
taa jɛge se 'kɔɗ rɔɔkɗ ro ko ken gam eyo.‡*»

12 Isa terlin ɔɔ: «Kitap taadga taad ɔɔ: *Beɛ, naai se 'kɔɗ 'naam Meli Raa eyo.§*»

13 Ken Bubm sitange naamin kaam ara kaam ara jaay aas se, naan iin ɔɗina ɔɔ booy bini aan kaad ken Raa mala ɔndin se jaayo.

Isa aan taa naan Galile ɔɔ baag ɛdn naabina

14 Gɔtn se Isa dooc te tɔɔɗɗ *Nirl Salal, ɔk terl ɓaa taa naan Galile ki ɔɔ nookin eem dɔɔd taa naan gɔtn ese paac.

15 Naan lee dooyde maakɗ *ɓeege tun ken Yaudge lee tus maak ki ɔɔ jeege paac tɔamina.

Jee Nazaret ki baate Isa

16 Isa terl maakɗ geger ken Nazaret gɔtn naan teepmno ro ki. Ken *ɓii sebit jaay aanga num, aan gɔɔ daayum naan lee ɓaa maakɗ *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa dey se, naan end maak ki ɔɔ ɓii ken se ɓo, naan iin daara gen dooy Kitap naan jeege tu.

17 Gɔtn se j'uun j'ɛdin Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danin Ezayi. Naan wɔrgina, ɔɔ ɔɗ gɔtn ken k'raanin j'ɔɔ:

18 *Nirl gɛn Meljege se, utu maakum ki,*

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12. § 4:12 Aak Dt 6.16.

taa naan beer oddumo gen taadn Labar Jiga se jee daayge tu.

Naan olumo taa m'taadn bulge tu se

j'utu j'aden koddn dode

oo jee kaam-tokge se utu 'kaaka

oo jee ken j'oddde yeebde cere se, j'utu j'aden koddn dode,

19 oo maam m'baado se m'asen taadn

baar ken Raa tedn been jeege tu kici.*

20 Ken naan jaay dooy Kitap aas se, naan teelina†, oo edin gaab ken tedn naaba gotn ese se oo naan terl ing gotn ki oo jee ing maakj bee ken gotn ese paac andin kaama.

21 Gotn se naan baagden taada oo: «'Booyki, taar Kitapm ken naase 'booyin ki jaaki se, aanga doobin ki.»

22 Gotn se jeegeen paacin ing booy taarin se taad taargen jiga ron ki oo taarin nijim ken naan taadden se, okden taad eyo. Naade deek oo: «Kese tap bo goon Yusup ey la?»

23 Gotn se Isa deekden oo: «Deere, kaan kaa taar ken jeege lee taad se utu amsin ki tedn dom ki ken taad oo: «Ken naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn oo: nakj naaje k'booy ken naai 'tedo maakj geger ken Kaparnayum ki se, borse naai 'tedin maakj naan ki ara kici.»

24 Ter naan taadden oo: «Deere, 'booyki m'asen taada: bi kalan debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'okin te oon maakj naanin ki eyo.

25 'Booyki bee m'asen taada: do dakin do *Eli ki se, *Israel ok mend-daayge dena oo kaad ken se baara moto ute laapa mee se, maane baate keede oo bo taal ted daama maakj naan ki.

26 Num ganj Eli se, Raa olin te gotn mend-daay ken gam ken maakj taa naan Israel ki se eyo; num olin gotn mend-daay ken ing maakj geger ken k'danin Sarepta ken taa naan Sidon ki.

27 Do dakin do Elize ki ken debm taad taar teeco taar Raa ki se kic bo, Israelige se ok jee bikidge dena. Nabo maakde ki paac se, deb kalan kic bo Elize edin te lapi eyo; num ganj ed lapi bo gaab ki kalan ken k'danin Naaman ken kod Siri.»

28 Ken jee maakj bee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar ken naan taadden se, naade maakde taarde don ki pirin.

29 Aan goo geger se le do ko ki se, naade iin iij-okin teecnsin naatn oo baansin taa an 'koton kol ziri ki.

30 Num gotn se naan iik uj jide ki oo but aal daande ki se oo uun doobin baa.

Isa taad toogina

31 Gotn se Isa booy baa maakj geger ken Kaparnayum ken taa naan Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naan baa dooy jeege.

32 Jeegeen booy taar ken naan dooyde se okden taad eyo, taa naan dooyden ute toogin mala.

33 Jee ing maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gotn ese se, gaaba kalan se ok koon sitan. Ken naan aak Isa se oddooy makon oo:

34 «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap bo naaje j'on di ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa bo alio.»

35 Ganj Isa aacin kaama oo: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» Gotn se gaabm se ooc daan jeege tu oo sitan se teec naatn ron ki oo tedin te dim eyo.

36 Jee paacn aak nakj se, beer okde oo lee taad ute naapa oo: «Kese taar oo di bo bini! Gaabm se ute toogin se, naan taad sitange tu oo naade teec aana.»

* 4:19 Eza 61.1-2. † 4:20 Kitap do dakin se k'teelin teele aan goo raaga.

³⁷ Gōtn se nookin eem dōd taa naan gōtn ese paac.

Isa ed'lapia jee kōnḡe tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakḡ *ḡee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ḡaa ḡee Simon ki ḡo ḡḡ moomin mēnda se roḡ ḡḡ kēdek kēdek. Gōtn ese naade tōnd mētn Isa ḡo ḡ'saapm doḡ ki.

³⁹ Isa ḡaado no doḡ ki aac kaama kōḡ ki ḡo roḡ ḡḡ kēdek se tēreḡ urlu. Gōtn ese sum ḡo mēnda se naar iin ḡaara ḡo baagden tēdn kōso.

⁴⁰ Kaad ken jaay kaada ḡaa ḡaa kooco se, jeege ḡena ḡaano ute jee kōnḡe napar napar gōtn Isa ki ḡo nanḡa nanḡa kic ḡo naan ḡndin jin doḡ ki, ḡo jee kōnḡen se paac ḡḡ lapia.

⁴¹ Gōtn ese kic sitange ḡena teec naatn ro jeege tu ḡo ken naade teec teec se tōd tōy makōḡ ḡo: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaḡ Isa aacden kaama ḡo j'ḡḡte taada, taa naade se jeeliḡa naan ḡo *al-Masi.

Isa ḡaa taad Labar Jiga taa naan Jude ki

⁴² Tanōrin-nōrin se, Isa iin teec ḡaa do kōd-ḡaar ki gōto kaam kalan. Gōtn se jee denge se iin taa jeḡa ḡo ken naade jaay ḡḡḡ se, jee se je naan ade kōḡo eyo, num 'kōpḡm kinḡ ute naade.

⁴³ Gaḡ Isa tērlēden ḡo: «Bēeki se, m'ḡaa taadn Labar Jigan ḡen Gaar Raa se, maakḡ ḡeḡerge tun kuuy kici. Taa naan se ḡo Raa ḡlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakḡ *ḡeege tun ken Yaudge lee tusn maak ki ken taa naan Jude ki se paac.

5

Jee ḡo deet deet ken took ḡen tēdn jee mētn Isa ki

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalan, Isa ḡaar ḡaar taa baar ken k'danin Genezaret se ḡo gōtn se jee denge ḡaado deebin bat ḡen booy taar *Raa.

² Gōtn se Isa aak markabge dio ḡaar ḡaar taa baar ki ḡo jee toocḡ kenjgen ḡōyo maak ki se ḡaar tug tug ḡenddege.

³ Gōtn se Isa ook maakḡ markab ken kalan ḡo markabm ese se ḡen Simon. Naan taad Simon ki ḡo: «Iik 'ḡaa naan ki cōkō.» Gōtn se Isa inḡ maakḡ markab ki ḡo baag dooy jee denge.

⁴ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan deek Simon ki ḡo: «Iik 'ḡaa gōtn ken maanin jērlē, ute jeeige se, 'tuunki ḡendsege maan ḡen toocḡ kenjge.»

⁵ Simon terlin ḡo: «Debm dooy jeege, daan nōr ki ute magalin se, naaje k'dabarga ḡena naḡo j'ḡḡ te ḡim eyo. Num gaḡ do taari ki se, ḡendge se maam m'aden tuun maan.»

⁶ Ken naade jaay tuun ḡenddege maan se, naade uuno kenjge ḡena; bini ḡenddege kic ḡo ḡaa ḡaa nēpe!

⁷ Naade dan mēdḡegen maakḡ markab ken kuuy se te jide taa ade ḡaa num, aden noogo. Mēdḡege jaay ḡaado ḡḡde se, markabḡegen di se paac naade ḡoocin tal tal ute kenjge, bini ḡaa ḡaa duubm maan.

⁸ Ken Simon Pier jaay aak nakḡ ese se, naan ḡaado ooc mētn jē Isa ki deekin ḡo: «Meluma, iik naatn cēem ki; taa maam se m'debm *kusiḡa.»

⁹ Taa kenjgen den ken naade uuno se, Pier ute mēdḡinge se ḡeere ḡaa ḡkde.

¹⁰ Mēdḡingen Jak ute Jan ken gaan Zebedege se aak se, ḡeere ḡkde kici. Gōtn se Isa deek Simon ki ḡo: «ḡḡte ḡeere! Naan ki se, naai 'ḡaa je jikilimge ḡo andeno ḡaa ḡoobm Raa ki.»

¹¹ Markabdege se naade tiik ḡaano taa jēḡ ki ḡo gōtn ese sum ḡo, naade rēsn te nakdege paac ḡo daaniḡa.

Isa ed lapia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

¹² Bii kalan Isa iin baa maaknj geger ken kalan do gōtn se debm bikidfi baado onina. Gaabm se ron paac taal aace. Ken naan aak Isa se, naan ooc metn jēn ki do tond metin do: «Melje, ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.»

¹³ Isa al jin utina do deekin do: «Yee, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!» Gōtn se sum bo, gaabm se kōonin onina.

¹⁴ Gōtn se Isa deekin do: «On te baa 'taadn nam ki. Taa naai onga lapi se 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se do 'baa ed *serke Raa ki aan gōo ken *Musa taadino maaknj Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo, jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»

¹⁵ Gōtn se jeege baag kōosn maanin gōo baa se paac do jeege dena lee tusu gen booy taarina do jee kōonge se le baado se gen je lapia rode.

¹⁶ Gan Isa se teec baa do kod-baar ki kalin ki gen tond metn Raa.

Isa ed lapia debm k'runGuy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalan Isa dooy dooy jeege do maaknj jeege tun naan dooyde dooy se ok *Parizige ute jee jeel taadn toknj metn Ko Taar Raage. Naade se iino maaknj naange tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki do ute kengen iino maaknj geger ken Jeruzalem ki. Gōtn se Isa ute toknj Meljege se, ed lapi jee kōonge tu.

¹⁸ Gōtn ese sum bo jeege uuno debm k'runGuyu do naknj toodn ki. Ken naade aan se, naade je doobm an kend kon Isa.

¹⁹ Nafo taa jeege den den se naade on te doobm an kend kon Isa eyo. Taa naan se bo naade uun ooknsin do bee ki raan do doo taa bōlo do naade booyino do naknj toodn ki naan Isa ki daan jeege tu.

²⁰ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek do: «Gaaba, *kusinige se, maam m'toolisinga naatn.»

²¹ Ken jee jeel taadn toknj metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajn te naapa ute mind naan ki do: «Naan se tap bo narja jaay naaj Raa bin se? Ken 'konj tool kusin deba se, Raa kalin ki sum ey la?»

²² Aan gōo Isa jeel maak-saapde se, naan terlden do: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se?»

²³ Gen naase ki num, ken gay bo doon ciri, ken m'deekj m'vo: «Kusinige se, maam m'toolisinga naatn» lōbu m'deekj m'vo: «Iini do 'lee se le?»

²⁴ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ok tokgo gen tool kusin jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runGuy ki do: «M'deeki m'vo: iini, uun naknj toodi se do 'baa bei ki.»

²⁵ Gōtn ese se sum bo, gaabm se, iin daara naan jeege tu, uun naknj toodina do baa been ki. Ken naan baa baa se naan tōom Raa.

²⁶ Jee gōtn ese paac naknj se deel dōde do naade tōom Raa kici. Gōtn se naade beere okde se, taad ute naapa do: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen ken deel do aak eyo!»

Isa dan Lebi
(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm toknj miiri ron Lebi inj king gōtn tedn naabin ki. Naan deekin do: «Iini 'daanuma!»

²⁸ Gōtn se sum bo Lebi iini, on nakinge paac do daan Isa.

²⁹ Gōtn se Lebi tēd kōso dēna ɔɔ dan Isa beēn ki gēn baa kōso. Ɔɔ jeege dēna ing ɔs te naade ɔɔ maakde ki se *jee tōkŋ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade.

³⁰ Gōtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir ɔɔ taad jeege tun mētn Isa ki se ɔɔ: «Gēn dī jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tōkŋ miirge ɔɔ jee *kusinge se?»

³¹ Isa tērlēn ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kēn je daptor se, jee kōnŋe.

³² Maam m'baado se gēn dan jee kēn saap ɔɔ naade aak bēē naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gēn jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'tērl maakde do Raa ki.»

*Mētn taar *siam*

³³ Naan kēn se jeege baado taad Isa ki ɔɔ: «Jee mētn Jan-Batist ki ute jee mētn *Parizige se tēdga num lee tuun siam ɔɔ tōnd mētn Raa. Num jee mētn naai ki se ɔso ɔɔ aaye.»

³⁴ Isa tērlēn ɔɔ: «Jeegen baado kōkŋ mēnda jaay gaabm mēnda utu te naade se, kaad kēn se naade 'kōŋ kuun siam la? Mēt ki eyo.

³⁵ Num gan bii kalan kaadŋ utu kaana gaabm mēnda se j'utu j'aŋ kōadn naata ɔɔ naan kēn se jaay ɔo, mēdŋŋe se lee tuun siam gēn tōnd mētn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagn taara daala ɔɔ: «Nam ɔk kala koono nēēpga nēēp se, adē kōŋ nēēpm taar kal kiji jaay aŋ kal do ki eyo; ey num taa kal kijin kēn k'nēēpo se cēē sum, ɔɔ kēn j'aalŋga kic num, naade se kōŋ tum eyo.

³⁷ Ɔɔ tōtn koojŋ bin utu iin kiin se, j'ombin maakŋ k-lēēterge tun koono eyo; ey num tōtn koojŋ bin se, an dōobm ute k-lēēterge se naatn. Ɔɔ tōtn koojŋ bin se lē 'kōoy naan ki cēē ɔɔ k-lēēterge se lē, dōobm tujŋ kici*.

³⁸ Num gan bēēki num, tōtn kaam ki se j'aŋ kōmb maakŋ k-lēēterge tun kiji kici.

³⁹ Ɔɔ debm aayga kaay tōtn† coodi tōolum se lē, tōtn kaam ki se, ɔon tōolin ey sum. Taa naan deek ɔɔ: kēn nijim cir paac se tōtn kēn coodi tōolum se.»

6

*Isa se naan ɔo mēl *bii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee mētn ki deel maakŋ gōtn gēm ki. Gōtn se jee mētn ki tēēc do gēnge ɔɔ ɔɔd kaamin maakŋ jide ki ɔɔ taanē.

² Num *Parizigen kandum gōtn ese taadden ɔɔ: «Gēn dī jaay naase 'tēdki nakŋ kēn j'und te kulu eyo gēn tēd bii sebit ki se?»

³ Isa tērlēn ɔɔ: «Naase 'dooyinŋi te ey la, nakŋ kēn *Daud tēd ute jeenŋe kaad kēn naade ɔo tōalde se?»

⁴ Naan endo maakŋ *kōrōr gēn *Raa ki, ɔɔ tōs mappan j'edŋga ked *sērke Raa ki, ɔso ɔɔ edo jeenŋe tun mētn ki kici. Ey num, kēn ɔk dōobm 'kōsn se jee tēdn sērke Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Ɔɔ tēr Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se lē, naan ɔo Mēl gēn bii sebit.»

⁶ Kēn aan bii sebit kēn kuuy se, Isa baa end maakŋ *ɔee kēn Yaudge lee tusn maak ki se ɔɔ dooy jeege. Gōtn ese, naan ɔŋ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo.

⁷ Jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je aŋ kaaka kēn ŋ'kēdn lapia gaab kēn se bii sebit ki num, bin se naade aŋ kōkŋ mindŋa.

* **5:37** Yaudge se tōmb tōdēgen gēn koojŋ bin se maakŋ k-lēēterge tu. † **5:39** Tōtn Yaudge se daayum taad ute tōtn koojŋ bin se sum.

⁸ Aan gɔɔ Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «lini 'daar naan jeege tu.» Ɔɔ gaabm se iin daara.

⁹ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Maam m'je tond metse; bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn beɛ lɔbu gen tedn *kusiŋ lɛ? Ɔɔ ɔŋ deba jaay dim an don ki num, an kaaj lɔbu an kɔŋin naan 'kut lɛ?»

¹⁰ Gɔtn se Isa uun kaamin aak doɔdde paac ɔɔ deek gaabm ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «'Seɛj jii!» Ɔɔ gaabm se seɛj jina ɔɔ gɔtn ese sum ɔɔ jin ɔŋ lapia.

¹¹ Ken Parizige ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ se, maakde taarde don ki piriŋ ɔɔ taad ute naapa do nak ken naade utu 'tedn do Isa ki.

Isa beɛr tɔɔd jee kaan naabingen sik-kaar-dio

(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)

¹² Kaad ken se sum ɔɔ, bii kalan Isa baa ook do ko ki gen keem Raa ɔɔ maakŋ nɔɔr ken te magalin se, naan eem Raa.

¹³ Ken gɔtɔ jaay iip se, naan dan jee metin ki ɔɔ maakde ki se, naan beɛr tɔɔd jeege sik-kaar-dio ken naan danjɛ jee kaan naabinge. Keɛse ɔɔ ro jee se:

¹⁴ Simon se, naan danjin te ro Pɛɛr, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Barlelemi,

¹⁵ Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujŋ naanina,

¹⁶ Jud goon Jak ɔɔ Judas Iskariot, naan ɔɔ debm utu kutn Isa se.

Isa dooy jeege ɔɔ ed lapia jee kɔɔŋge tu

(Mt 5.2-12)

¹⁷ Ken Isa jaay booy do ko ki ute jee metin ken sik-kaar-di se naan ɔŋ gɔtn tood tal jaay naan daara ɔɔ gɔtn se naan ɔŋ jee den metin ki ute jeege doɔɔɔ dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakŋ geɛɛr ken Jeruzalem ki, ɔɔ kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidɔŋ ki ken injg maakŋ geɛɛrge tun taa baar ki.

¹⁸ Naade baado se gen booy taarina ɔɔ gen je lapi rode, ɔɔ jee ɔk kɔɔŋ sitangen ken lee dabardɛ se kic ɔɔ ɔŋ lapia.

¹⁹ Jee denggen tus paac se nana nana kic ɔɔ je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tɔɔd Isan 'teec ron ki se, edden lapia.

Jee maak-raapge ute jee ken aden kaan nakŋ ɔŋŋɔ

²⁰ Gɔtn se Isa uun kaamina aak jee metin ki ɔɔ taadden ɔɔ:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakŋ Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee ɔɔ tɔɔlsen ɔɔrse se,
taa naase utu aki kɔsn deɛɛŋ te maraad se!
Maak-raapo naase ken ɔɔrse maakŋ kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase ken jeege jese eyo, ɔɔd undse naatn,
naajse ɔɔ tɔɔlsen taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Ken nakgen se jaay aanga dose ki num, bii ken se ɔŋki maakse 'raap sakan ɔɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kɔŋ beɛde den aak eyo. Bin ɔɔ bugdegen do dokiŋ se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

²⁴ «Num gan asen kɔɔŋ naasen jee nak denge
taa ɔɔrse naase ɔŋkiga dose.

²⁵ Asen kɔɔŋ naasen ken ɔɔrse dim daaysen ey se,

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

taa naase 6o utu asen tɔɔɔ.

Asen kɔɔɔ naasen jee ɪŋ 'tooyki koogo 6orse,
taa naase se maakse utu 'tɔju ɔ utu aki keeme.

²⁶ Asen kɔɔɔ naasen kɛn jeege paac taaf taargen nijim rose ki sum se,
bin 6o bugdegen do dɔkiŋ se tɛdo ute jeegeŋ tɛd rode aan gɔɔ jee taaf taar teeco
taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gaŋ maam m'taadsen naase kɛn ɪŋ booyki taarum se, m'ɔɔ: 'jeki jee
taamooysege, 'tɛdki bɛɛ jeege tun jese eyo.

²⁸ ɔɔdki 6ooro do jeege tun naamse ɔ eemki Raa taa jeegeŋ kɛn dabarse se.

²⁹ Kɛn nam jaay ɔndiga mɛtn bi ki num, 'tɛrlɪŋ kɛn do ji kuuy se kici. Kɛn
nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki se kic num, ɔŋte 'kɔɔgɪŋ.

³⁰ Debm kɛn jaay tɔnd mɛtn dɪm gɔti ki num, ɛdɪŋ ɔɔ nam jaay uunga dɪmi
num, ɔŋte '6aa baayɪŋa.

³¹ Bɛɛ kɛn naase 'jeki jeege asen tɛdse, naase kic num, 'tɛdki jeege tu bin kici.

³² «Kɛn naase jaay 'jeki jeegeŋ jese sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm
ro ki tap 6o gɔtɔ. Taa jee *kusinge kic lɛ je naapa bin kici!

³³ ɔɔ kɛn naase jaay 'tɛdki bɛɛ jeege tun 'tɛdsen bɛɛ naase ki sum num, bin
se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap 6o gɔtɔ. Taa jee kusinge kic lɛ lee tɛd bɛɛ
ute naapa kici!

³⁴ Kɛn naase jaay ɛdki sɛɛ 6o jeege tun utu asesiŋ tɛrl kɔgŋ gɔtiŋ ki sum num,
bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap 6o gɔtɔ. Taa jee kusinge kic 6o lee ɛd
kɛd sɛɛ ute naapa, taa naade jeele j'adesiŋ kɔgŋ gɔtiŋ ki!

³⁵ Num gaŋ naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tɛdki bɛɛ jeege tu ɔ kɛn ɛdkiga
sɛɛ jeege tu num, ɔŋte 'saapki ɔki j'asesiŋ kɔgɔ. Bin 6o Raa utu asen tɛdn bɛɛŋ
den aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan
debm jiga ɔɔ naan tɛd bɛɛŋna do jeege tun k'tɛdɛdn bɛɛ kic 6o naade jeel eyo ɔɔ
tɛd bɛɛ jee kusinge tu kici.

³⁶ 'Kɛrcɛlki aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki, kɛrcɛl se.»

Ŋnte 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu

(Mt 7.1-5,15-20, 12.33-37)

³⁷ «Ŋnten 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic 6o j'asen kɔjŋ bɔɔɔ dose ki
eyo. Ŋnten 'kɛndki tɛl nam gɛn kutɪŋa, bin se naase kic j'asen kɔj kut eyo.
Kɛn naase jaay 'lee ɔkki naagŋ naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusɪŋse.

³⁸ ɛdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn naase ki kici: ute gɔrn kɛn naase
'lee 'dɔɔjŋki jeege tu se, Raa utu asesiŋ dɔɔjŋ, dɔoɔŋ kɔnd gazagaza ɔɔ asesiŋ
dɔɔjŋ cir cir. Bin 6o ute nakŋ kɛn naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase
kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici.

³⁹ «Tɛr Isa taaddɛn ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔɔ: debm kaam-tɔɔkɔ
'kɔŋ tɔɔdn naapiŋ debm kaam-tɔɔkɔ la? Naaden di paac se 'si maakŋ gɔɔ ki ey
ne?

⁴⁰ Debm lee mɛtn deb kɛn dooyiŋ se 'kɔŋ cir debm dooyiŋ eyo. Num gaŋ
debm mɛtn deb ki jaay mɛliŋ dooy ɔkinga se, naan utu 'tɛdn aan gɔɔ mɛliŋa.

⁴¹ «Mu ɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki 6o naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ɔŋ
aak gudum kaagŋ kaami ki ey se?

⁴² Ute naan se 6o, naai 'kɔŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama, '6aadɔ m'ai kɔɔdn
mu kaami ki. Nakŋ naai 'tɛdɪŋ se, mɛt ki eyo! Ey num naai ɔk mɛt-gudum
kaagŋ kaami ki se kici! Bɛɛki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram,

jaay 6o kaami 'kooɔɔn kaakŋ jiga bin jaay 'kooɔɔn mu ɔkɔn ken kaam genaai ki se!»

Kaaga ute koojina

⁴³ «Kaagŋ jiga se koojin aak kus eyo ɔɔ kaagŋ kooŋɔ le ɔŋ ooj koojin jig ey kici.

⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojɔdege: taa naan se 6o j'kɔŋ tuugŋ koojin mɔŋɔ do kaag ken ute kɔɔndin eyo ɔɔ kɔŋ tuugŋ koojin k-yoooko se do k-lili ki ey kici.

⁴⁵ Debm beɛ se, beɛŋ se iino maakin ki, ɔɔ debm *kusiŋ se, kusiŋ se kic 6o iino maakin ki. Taa taar ken jikilinge lee taad paac se iino maakde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase inŋ 'danum ki: Meluma, Meluma. Num gen di jaay 6o naase 'baateki gen tedn nakŋ ken maam m'taadŋ m'ɔɔ aki ted se?

⁴⁷ Debm 6aado gotum ki, booy taaruma ɔɔ inŋ do ki se, 'booyki m'asen taadn nakŋ ken naan tecin tece.

⁴⁸ Naan se tec aan gɔɔ debm 6aa kɔbm beɛna: naan ud gɔɔ jɛrle bini aan do ko ki jaay 6o ɔndo metn beɛna. Ken naan jaay iinin aas sum se, maane eed dena ɔɔ oolge kic 6o dooco ɔɔ ɔy makɔŋ 6aado deeb beɛ se bat na6o, ɔŋ tedn te dim eyo, taa beɛ se k'jiininga jiga.

⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔɔ inŋ do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm ken ud te gɔɔ ey sum 6o iin beɛna. Ken oolge dooco jaay ɔyɔ makɔŋ ɔɔ 6aado deebin bat se, beɛ se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Ken Isa jaay taad nan taarin naan jeege tu aas se, naan 6aa end maakŋ geɛer ken Kaparnayum ki.

² Gotn se bubm asgarge se ɔk bulu kalan bin se naan jen den aak eyo. Na6o bulin se ooc kooŋɔ kaam yoa.

³ Ken gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gotn se naan iin ɔl magal Yaudge kandum taa 6aa sel metn Isa num, ade 6aa utu kedn lapia bulin ki se.

⁴ Ken magal Yaudge jaay aan gotn Isa ki se, naade eemin nɔɔ ɔɔ: «Beeki num, gen tedn beɛ se, 'tedn gaab ken se.

⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dena ɔɔ naan mala 6o iinjeki beɛ ken k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gotn se Isa 6aa ute naade. Num ken naan aan te ceɛ beɛ magal asgarge tu ey sum 6o, bubm asgar *Romge ɔlo medinge taa an taadn ɔɔ: «Meluma, ɔnte dabar roi gen 6aado beem ki, taa maam se m'aas dim naani ki eyo.

⁷ Taa naan se 6o, maam m'ɔŋ m'6aa se goti ki ey se. Num gotn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 6o, debm tedn naabum se 'kɔŋ lapia.

⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, na6o m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalan ki m'ɔɔ: 'Baa se, naan iin '6aa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: 'Baado se, naan iin 6aado. ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔɔ: 'Tedn nakŋ ese se, naan iin tedina.»

⁹ Ken Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkin taad eyo. Gotn se naan terl aak jee dengen 6aado metin ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakŋ gaan *Israelge tun ute dende kic 6o maam m'ɔŋ te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.»

10 Kɔr jee naan ɔldeno naaba jaay aan been se, naade ɔŋ bul se ɔŋga lapia.

Isa dur goon mɛnd-daay daan yoge tu

11 Naan kɛn se jaay, Isa iin ɔbaa maakŋ gɛgɛr kɛn k'danŋŋ Nayn. Jee mɛtiŋ ki ute jeege dɛna ɔbaa ute naan.

12 Kɛn Isa ute jeege jaay aan taa doob kɛn j'an kɛnd maakŋ gɛgɛr ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔɔ kɛn ooy se goon mɛnd-daaye ɔɔ naan kaliŋ ki sum ɔɔ maakŋ koŋ ki. Gɔtn se jeege dɛna daan mɛnd se.

13 Kɛn Mɛljege jaay aak ko goono se, naan ɛɛjiŋ doŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Ōŋte 'tɔɔyɔ.»

14 Gɔtn se Isa iiko cɛɛ jeege tun uuno yo se, ɔnd jiŋ do baranŋal ki ɔɔ gɔtn se, jee ɔbaan ɔbaa ute yo se daara ɔɔ Isa deek goon kɔd ki se ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ, iini!»

15 Gɔtn se goon kɔdn ooyga kooy se duru iin iŋg ute mɛtiŋa ɔɔ baag taadn taara. Ɔɔ Isa ɔk ɛdiŋ koŋ ki.

16 Kɛn jeege jaay aak nakŋ se, ɔeere ɔbaa ɔkde paac ɔɔ naade *nook Raa ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, ɔere, ɔaadoga daanjege tu. Kese Raa mala ɔɔ ɔaadoga kaakŋ jeŋge!»

17 Taa naan se ɔɔ jee taa naan Jude ki ute jee kɛn taa naanje tun cɛɛs ki se, paac se iŋg ɔɔ gen kɔɔsn maana do nakge tun kɛn Isa tɛdo se.

*Jan-Batist ute Isa
(Mt 11.2-19)*

18 Gɔtn se jee mɛtn Jan-Batist ki ɔaadɔ taad melde ki. Kɛn Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio,

19 ɔɔ ɔlde gɔtn Mɛlje Isa ki taa 'ɔbaa tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai ɔɔ debm kɛn jeege iŋg aak kaama j'ɔɔ utu ade ɔbaa se lɔbu k'booy nam kuuy lɛ?»

20 Kɛn naade jaay aan gɔtn Isa ki se, jee se taad ɔɔ: «Naaje se Jan-Batist ɔɔ ɔljeno gɔti ki ɔɔ k'tɔnd mɛti: naai ɔɔ debm kɛn jeege iŋg aak kaama j'ɔɔ utu ade ɔbaa se lɔbu k'booy nam kuuy lɛ?»

21 Naande ki se sum ɔɔ, Isa ɛd lapia jee kɔɔndɛge tu dɛna. Maakde ki se jeegen kɛn kɔɔnɔ tujdenga tuju ute jee ɔk kɔɔn sitange se kic naan ɛdɛn lapia ɔɔ jee kaam-tɔkge dɛn se kic ɔɔ naan ɔadɛn kaamdege.

22 Gɔtn se Isa deek jeege tun Jan ɔldeno naaba se ɔɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakŋ naase mala aakiŋkiga ute kaamse ɔɔ booyiŋkiga ute bise: jee kaam-tɔkge lɛ aakga, jee cɛkɛdɛge lɛ leega talam talam, jee bikiɛdɛge lɛ ɔŋga lapia ɔɔ rodege lɛ tɔodga kɔlɔŋ kɔlɔŋ, jee duguyge lɛ ɔorse booy booyo, jee ooyga kooy kic lɛ duroga daan yoge tu ɔɔ Labar Jiga se lɛ, k'taadiŋga jee daayge tu.

23 Maak-raapo debm kɛn jaay ai kaamiŋ ɔŋte doobm gen kaal maakiŋ do maam ki ey se.»

24 Kɛn jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk tɛrl ɔbaa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔɔ: «Do kɔd-ɔaar ki se naase tap ɔɔ iŋgiro kaakŋ nanja? Lɔbu iŋgiro kaakŋ mu taa baar kɛn kuul teen ɔbaansiŋ kaam ara kaam ara se la?»

25 A-a! Bin num naase iŋgiro kaakŋ nanja? Lɔbu iŋgiro kaakŋ gaabm kɛn tus kalge aak bɛɛ se lɛ? Gɔtɔ. Jee lee tus kalgen aak bɛɛ gen koono se ute jee maalgɛ se, naade se tiŋg maakŋ ɔee gaariŋge tu.

26 Lɔbu naase tap ɔɔ iŋgiro kaakŋ nanja? Naase se iŋgiro kaakŋ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɔo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala.

27 Naan se ɔɔ debm kɛn Raa taadɔ taariŋ do dakiŋ maakŋ Kitap ki ɔɔ: *'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki,*

taa ai 'daapm doobi.*

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakŋ jeege tun mɛndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm kɛn magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ di kic ɔo, naan se ɔo magal cir Jan.

²⁹ «Jee dɛnge ute *jee tɔkŋ miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tɛd naka ute doobiŋa.

³⁰ Num ganj *Parizige utu jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookŋ do nakge tun kɛn Raa je ɔɔ aden tɛdn naade ki se. Bin ɔo, naade baate tookŋ kɛn Jan aden batizi.»

³¹ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Jee ɔorse tap ɔo, m'aden kɔmb beye ute nange? Naade tap ɔo tec nange?

³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen inj ɔɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

Naaje k'tuuyesen kaa

naɔo naase 'baate daamki.

Naaje k'j'aarsen kaa yoa

naɔo naase 'baate keemki.

³³ «Ey num Jan-Batist ɔaado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtn koojn bin eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan!

³⁴ Kɛn *Goon Deba jaay ɔaado se ɔɔɔ ɔɔ aaye, naɔo naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛde ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge!

³⁵ Num ganj jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiŋa.»

*Isa ute mend tɛdn *kusiŋa*

³⁶ Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, danj Isa ɔeen ki, gen ɔaa kɔsn ute naana. Kɛn Isa jaay ɔaa ɔeen ki se, gɔtn se naade tood ute cɛɛsde jaay ɔo baag kɔsɔ do tabil ki.

³⁷ Mɛnda kalan iino maakŋ gegɛr kɛn se ɔɔ jeege paac jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa. Naan ɔaado ɔɔde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu inj ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Kɛn naan ɔaado ɔaa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-ɔɔkɔlɔ kalan ko ɔo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-ɔɔkɔl se k'daapiŋ ute nakŋ kɛn k'danŋ albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir.

³⁸ Naan ɔaado kaam je Isa ki ɔɔ naan eeme ɔŋ kaa-maanŋ se neet je Isa ɔɔ naan ɔtinsŋ ute ɔɛekiŋa ɔɔ baam ɔk aay jen se ute maak-raapo ɔɔ ɔɔyiŋ itir do jen ki.

³⁹ Kɔd Parizi kɛn danj Isa ɔeen ki jaay aak nakŋ bin se, taad ute maakin ɔɔ: «Kɛn gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd ɔaado utin se, naan an 'jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa.»

⁴⁰ Gɔtn se Isa taadŋ ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.»

⁴¹ Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee seɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgŋ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se le ey num an kɔgŋ tamma si-mii.

⁴² Num ganj dim naade aan kɔgŋ seɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan tɔalden seɛdege se naata. Num maakŋ naade kɛn di se, debm edden seɛ se kɛn gay ɔo an 'je ciri?»

⁴³ Simon terlin ɔɔ: «Gɛn maam ki num m'ɔɔ, debm kɛn seɛŋ den jaay ɔo k'tɔalinsŋ se.» Isa deekin ɔɔ: «Kɛse naai 'taadga taar met ki.»

* 7:27 Aak Mal 3.1. † 7:37 Albatir se napar koa aama kɛn k'cɔɔc k'daapiŋa gen komb itir.

⁴⁴ Gōtn se Isa uun tərɪ aak mēnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mēnd se dāamo! Gōtn maam m'endo ɓei ki se, naai ɛdum te maan tugŋ jəm eyo; num gaŋ mēnd se neetum jəm ute kaa-maaniŋa ɔɔ ɔtumsin̄ ute bɛɛkiŋa.

⁴⁵ Ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mēnd se kən maam m'aan sum se, gōtn naaŋ baam ɔk aay jema ute maak-raapo sum se, ɔnum te eyo.

⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mēnd se ɔtum itir jəm ki.

⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mēnd se kusiniŋen dɛn se, Raa tɔlisinga naatn. Taa naaŋ se ɓo, naaŋ jəm dɛn se. Gaŋ debm k'tɔliŋ kusiniŋ baat se, naaŋ kic ɓo ɔk maak-je baata.»

⁴⁸ Ter Isa taad mēnd ki ɔɔ: «Kusiniŋe se maam m'tɔlisinga naata.»

⁴⁹ Jeege inŋ ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap ɓo naŋa jaay taad taa 'tɔl kusin̄ jeege se?»

⁵⁰ Isa deek mēnd ki ɔɔ: «Menda, ute kaal maaki kən naai aal dom ki se, aajiga. Iiŋi, 'ɓaa ute lapi.a.»

8

Mēndgen lee mɛtn Isa ki

¹ Naaŋ kən se jaay Isa ɓaa lee maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naaŋge tu. Naaŋ taad wɔɔk Labar Jigan gen Gaar Raa se jeege tu. Gōtn se jee kaaŋ naabiŋgen sik-kaar-dio,

² ute mēndge kandum se lee ute naaŋa. Mēndgen se ɓo kən naaŋ ɛddeno lapi.a gen kɔɔŋ rodege tu ɔɔ tuurdeno sitange rodege tu se. Maakde ki se, Mari iin̄o Magdala ɔɔ ro naaŋ ki se ɓo, Isa tuuriŋo sitange cili se.

³ Ɔɔ Yoanna kən mēnd Kuza, gaabiŋ se Gaar *Eɔd ɔniŋ maaliŋ paac kaam jina ɔɔ Suzaan ute mēndgen kuuy dɛn kici. Naade se ɓo kən lee noog Isa ute jee mɛtiŋ ki ute nakgen naade ɔkɔ.

Isa aal naagŋ taara te debm kɔnd buru (Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)

⁴ Jeege dɛna iin̄o maakŋ gɛgɛrge tu paac ɔɔ ɓaado tus gōtn Isa ki ɔɔ naaŋ taadden ute kaal naagŋ taara ɔɔ:

⁵ «Bii kalaŋ deba kalaŋ teec ɓaa kɔnd buru. Kən naaŋ jaay ɔnd kɔnd buriŋ se, kupm mɛtiŋ si jɛŋ doob ki; gōtn se jeege tuumiŋa ɔɔ yeelge ɓaado tuun ɔsiŋ naatn paac.

⁶ Kupm mɛtiŋge se si gɔt kən naaŋiŋ maakiŋ ɔk koa. Kən naaŋ jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gōtn se naaŋiŋ cɛɛɛ.

⁷ Kupm mɛtiŋ se, si maakŋ ji kaag kən ɔk kɔrɔndɔ se, naaŋ teece naɓo aan gɔɔ teep maakŋ ji kaag ki se, ji kaaga aayiŋ taara.

⁸ Num kupm kən si do naaŋ kən jiga se, gōtn se naaŋ teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama dɛn aak eyo.» Do taar kən se, Isa uun miŋdiŋ raan deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mɛtn Isa ki se tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Kaal naagŋ taar kən naai 'taad se tap ɓo je deekŋ ɔɔ dɔo?»

¹⁰ Isa tɛrɪdɛn ɔɔ: «Nakŋ j'ɔyiŋga kɔy *maakŋ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeeliŋkiga. Num gaŋ jee kuuy se k'taadden ute kaal naagŋ taara se, taa:

*Naade 'kaakŋ ute kaamde naɓo 'kaakŋ kɔk eyo,
'booy ute bidɛ naɓo 'booy kɔk eyo.**»

Kaal naagŋ taar se, Isa taad tɔɔk mɛtiŋa

* 8:10 Aak Eza 6.9.

11 «'Booyki kaal naagŋ taar ese se je deekŋ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kɛse taar Raa.

12 Kupm ken si jɛŋ doob ki se, kɛse taad ute jeegen booy taar Raa naɓo *Bubm sitange baado ɔɔd taar se maakde ki naatn, taa sɔm naade booy uunga num 'kɔŋ kaaja.

13 Kupm ken si gɔtn naanŋ ɔk ko maak ki se, kɛse taad te jeegen mɛtn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naɓo naade ɔŋ ɔkiŋ tɔɔg eyo. Kaad ken gɔtɔ utu bɛɛ se naade ɔk taar Raa se ɔɔŋɔ, gaŋ nakŋ naama jaay aanga doɔde ki num, naade rɛsn naatn ute taar Raa se.

14 Kupm si maakŋ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ se, kɛse taad te jeegen booy ɔk taar Raa naɓo, naade uun nirdɛ, je maal *dunia ɔɔ je nakŋ ken daa rode ɓo jea. Kɛse ɓo tɛddɛn kaal maakde baa tɛdn nakŋ cɛrɛ sum se.

15 Num kupm ken si do naan ken jiga se, kɛse taad te jeegen maakde bɛɛ, booy uun taar Raa ɔɔ ɔkiŋ maakde ki jiga ɔɔ jee se, naade aay kaamde aal maakde do Raa ki ɔɔ tɛdn nakgen jiga.»

Isa aal naagŋ taar ute lɔɔmpɔ

(Mk 4.21-26)

16 «Nam 'kɔɔɔŋ lɔɔmpɔ jaay an deebm dukulu don ki, ey lɛ an kɔl kɔnd mɛtn danal ki se, gɔtɔ. Gaŋ lɔɔmpɔ se k'j'ɔɔcinga num, j'uun j'ɔlin raan ro kaag ki taa jee end gɔtn ese se, 'kaakŋ gɔtn wɔɔɔ.

17 Taa nakŋ j'ɔyiŋ kɔy se j'utu j'an kaakŋ 'toodn tal ɔɔ nakŋ jeege jaay jeel mɛtiŋ ey se jeege utu 'jeel mɛtiŋ paac ɔɔ j'utu j'an kaakŋ kaam kaad ki utu 'toodn tal.

18 Bin se ken aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey se lɛ, ken nakŋ naan saap ɔɔ ɔk se kic ɓo, j'an tɔsn naatn.»

Gɛnaa Isage ute kɔnde

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Gɔtn se gɛnaa Isage ute kɔnde baaŋo kaaka, naɓo taa jeegen dɛn se, naade ɔŋ aan te gɔtiŋ ki eyo.

20 Nam baado taad Isa ki ɔɔ: «Koi ute gɛnaaige se utu naatn ɔɔ naade je ai kaaka.»

21 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se, kɛse jee ken booy taar Raa ɔɔ took ing do ki.»

Isa ɔk daa kuulu

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 Bii kalan se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee mɛtiŋ ki ɔɔ naan deekden ɔɔ: «K'gaan k'gaaki jɛŋ baar ken kaam naane.» Ɔɔ gɔtn se naade iin baa.

23 Ken naade baa baa do maane ki se, gɔtn se Isa kaamiŋ baa ɔk bia. Kaad ken se guduray dɔɔɔɔ do baar ki ɔɔ ɔl maane end dooc dooc maakŋ markaba se ɔɔ naan ken se gɔtɔ baa tɛddɛn ɔɔŋɔ.

24 Naade iiko cɛɛ Isa ki, duraŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, bɛrɛ, naajeye j'aki kutu!» Ken naan jaay iin se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gɔtn se, kuulu ute maan se ɔk daara ɔɔ gɔtɔ do dil.

25 Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɓo gay?»

Ken naade jaay aak nakŋ ese se, ɔkden taad eyo ɔɔ beere baa ɔkde ɔɔ gɔtn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap ɓo nanja bini, ken taad kuul ki ute maane ki kic ɓo tookiŋ taariŋ se?»

Isa ɛd lapia debm kɔɔŋ sitan ki

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gōtn se naade 6aa aan taa naan jeege tun k'danjen Gerazenige ken sak kaam taa naan Galile ki.

²⁷ Ken naade aan taa jen ki jaay Isa booy booy naan ki se, gōtn se gaab kalan bini ok kōon sitan iino maakj geger ken ese do baado dood Isa. Jo gaabm se, naan ting been eyo do lee ute kal ey se daanin dokga, num naan se ting maakj iifge tun Yaudge tedino gen tol taal yodege se.

²⁸ Ken naan jaay aak Isa se, doo dooy makono do baado ooc metn jen ki do deekin do: «Isa Goon Raa Taaro, j'oy di ute naai? M'eemi noo meti ki, onte gen dabaruma!»

²⁹ Ken olin taad bin se, taa Isa deekinga deek do n'teec naatn ro gaab ken se. Taa sitan se, iinga num ted gaabm se kusina do ol k'dookin ute sesere do j'aalin dokodom maala se kic bo, naan gaan naatn do sitan se olin aan teec 6aa do kod-6aar ki.

³⁰ Jo Isa tond metin do: «Naai, 'roi nana?» Naan terlin do: «Maam rom Dool asgarge,» taa gaabm se ok sitange ron ki dena.

³¹ Gōtn se sitange eem noo metn Isa ki do deekin do: «Onte 'tokj kombje maakj goo ken jerl zuzu se.»

³² Ganj gōtn se ok dool kinzirge dena lee gaam gaam do kos ki. Gōtn se sitange se sel metn Isa do: «Onje naaje k'6aa kend maakj kinzirge tu se.» Gōtn se Isa tookden.

³³ Jo sitange se teeco ro gaab ken se 6aa end maakj kinzirge tu se do dool kinzirgen te dende se doobo rus do naar aano girdi girdi booy 6aa si maakj baar ki do maane osde paac.

³⁴ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakj ted se, naade doob aan 6aa taad jeege tun maakj geger ki ute jeege tun ing bee naatge tu.

³⁵ Ken jeege jaay 6aa booy se, naade baado gen kaakj nakj ted se. Ken naade jaay aan on Isa se, on gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn ron ki do naan ing king metn je Isa ki do tusga kala ron ki jiga jiga. Ken naade jaay aakin se, beere 6aa okde.

³⁶ Jeegeen aako nakj se ute kaamde se, baado taad jeege tu nakj ken Isa tedo do gaabm ken debm sitan jaay bo on lapi se.

³⁷ Gōtn se jee ing taa naan Geraze ki paac se, ken naade jaay beere 6aa okde se, naade taad Isa ki do: «lin onje, '6aa dok.» Gōtn se Isa ook maakj markab ki gen terl 6aa.

³⁸ Gaabm ken sitange teec onin se, tond metn Isa do: «Onum m'6aa ute naai.» Ganj Isa taadin do:

³⁹ «'Terl 6aa bei ki do taad nakj paacn ken Raa tedi naai ki se.» Ken gaabm se jaay ok terl 6aa been ki se, 6aa taadin jeege tun maakj geger ki se paac nakj ken Isa tedino naan ki se.

*Isa ed lapi mend ki do dur goon Jayrus menda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)*

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge doodina, taa naade se ing aak kaak kaamina.

⁴¹ Gaaba kalan k'danin Jayrus; naan se magal *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn je Isa ki eemin noo do n'baado been ki.

⁴² Taa naan ok goon menda kalan lak, baarin 6aa 6aa sik-kaar-dio do goonin se tood kōon kaam yoa.

Kaad ken Isa 6aa 6aa gōtn goon mend ki se, jeege dena tus ron ki do gōtn lee kic naan on eyo.

⁴³ Maakj jee denge tu se, menda kalan bin se, gōtn moosin aan sum se on daar eyo okga 6aara sik-kaar-dio ron ki. Naan utga jin paac gōtn jee dawage tu, nabo nam on edin te lapi eyo.

44 Mënd se baado naagn Isa ki do ut taa kalina do gotn ese sum bo, moosin naar daara.

45 Isa tond meta do: «Ken ol jin utum se nana?» Aan goo jeege paac baaga naaja se, gotn se Pier deek Isa ki do: «Meluma, aaka jeege bo lee uri mak mak se dey!»

46 Gan Isa deek do: «Num nam olga jin utumga, taa maam m'naamga doagn ken teec rom ki se.»

47 Ken mend se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa okin se ron ook marga do baado ooc metn je Isa ki. Gotn se naan taad naan jeege tu paac nakn ken olin jaay bo, naan ol jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden do: «Maam m'naar m'ut kali sum bo, m'ol lapia.»

48 Gotn se Isa deekin do: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia.»

49 Ken Isa utu daar taad taad bort se sum bo, deb kalan iino gotn Jayrus ki do baado taadin do: «Berε, gooni menda se le ooyga. Onte dabar Debm dooy jeege se ceε.»

50 Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki do: «Onte beere; ond maaki kaam kalan. Gooni menda se utu 'kaaja.»

51 Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gotn se doo Pier, Jan, Jak do ko goono ute bubm goono sum bo end ute naana.

52 Jeege paac eeme do dooy makono do yo ki se. Num gan Isa deekden do: «Onte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan le tood tood bi sum.»

53 Ken naade jaay booy taarin se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon menda se le, ooyga deere.

54 Gotn se Isa ok jina, uun mindin raan do: «Goonuma, iini!»

55 Gotn se sum bo goono se duru do naar iin daara. Ter Isa taadden do: «Goono se, j'edin koo.»

56 Ken bubin ute kon jaay aak nakn se, nakn se baa deel dofe do okden taad eyo. Gotn se Isa deiden do nakn deel se, j'onte baa taadin nam ki.

9

Isa ol jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba (Mt 10; Mk 6.7-13)

1 Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio do naan edden doogo do sitange tu paac do edden doagn gen kedn lapia jee koonge tu.

2 Naan olden naaba se taa 'baa taadin labar gen *maakn Gaar Raa se jeege tu do gen kedn lapi jee koonge tu.

3 Naan taadden do: «Ken 'baaki baa mertε se, onte 'kuunki dim, onte 'kuunki sirdi, bεono, koo do onte 'kuunki gurs kici. Jo maakse ki se, nam onte 'tεsn kalge dio.

4 Bee ken naase 'booykiga maak ki se, 'toodki gotn ese, bini anki kiin baa maak ki.

5 Gotn naase 'baaki jaay jeege baate doadin koxse num, ken naase 'teecki teec maakn gegerde ken ese se, kudn jesege se kic bo 'tupdenki naatn, keεe aden toodn saada.»

6 Bin bo, *jee kaan naabm Isage se baa lee maakn naange tu, taad Labar Jiga jeege tu do goto baa se paac, naade ed lapia jee koonge tu.

*Nookn Isa se ed saapm maaka *Erod ki (Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Ken Gaar Erød Antipas naan bo magal taa naan Galile se jaay booy j'oo maan nakgen deel se, taar se baa deel doŋa taa jee metinge deek oo: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu.»

⁸ Jo jee metingen kuuy taad oo: «*Eli do doŋin se bo, baadoga.» Jo kengen kuuy kic taad oo: «Kaadn naane maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do doŋin se bo, deb kalan duroga daan yoge tu.»

⁹ Taa naan se bo ol Erød taad oo: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala bo m'ol k'gaanjo ute doŋa. Num kесе tap bo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» Gōtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed kooŋ gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl baa on Isa se, taadŋ metn nakgen naade tedo paac se. Gōtn se naan ok baande cees ki kaam geger ken sak Betsaida.

¹¹ Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru baa metŋ ki. Jo Isa dood okde oo gōtn se, naan taadden taar *maakŋ Gaar Raa oo jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapi.

¹² Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadŋ oo: «'Deek jeege tu se k'wōok k'baa maakŋ naange tu oo maakŋ bee naatge tun goor goor se. Taa gōtn naane se, naade 'kōn nakŋ kooŋ oo 'kōn gōtn toodo kici. Ey num gōtn ara se, naajege k'do kōd-baar ki.»

¹³ Gan Isa terlden oo: «Naase mala eddeki kooŋ.» Gōtn se naade terlin oo: «Mappan j'ok se le cir mii eyo oo kenjge kic le k'j'ok di sum. Ken jee se jaay 'kōn kooŋ paac num, naan se naaje j'ade baa dugŋ kooŋ kuuy do ki.»

¹⁴ Jee tus gōtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo baa baa nakŋ dupu-mii.

Gōtn se Isa taad jeege tun metŋ ki oo: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki oo 'gaanŋeki jeege se si-mii si-mii.»

¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki.

¹⁶ Num Isa tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, toom *Raa, dup mappa oo edŋ jeege tun metŋ ki taa 'k'edn jee denge tu.

¹⁷ Naade paac os deren ute maraadde oo togn oop se k'tuun k'tusiŋ maakŋ gorŋge tu sik-kaar-dio.

Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took cees ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metŋ ki utu te naana. Gōtn se naan tond metde oo: «Jee denge tap bo taad oo maam m'nanja?»

¹⁹ Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist oo jee kuuy oo naai *Eli ken do doŋina oo kengen kuuy daala oo naai se kaadn naane maakŋ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do doŋin se bo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.»

²⁰ Jo Isa deekden oo: «Ken maak-saap naase ki num oki maam m'nanja?» Pier eep taariŋ oo: «Naai bo al-Masi ken Raa olo.»

²¹ Gōtn se Isa aacden kaama oo taar se j'onŋte baa taadn nam ki.

²² Ter naan taadden metŋ oo: «Bee ki num, *Goon Deba utu 'dabar kusiŋa. Magal taa bee Yauŋge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn tookŋ metn Ko Taar Raage, naade se utu an kooŋn kundu oo utu an toolo oo daan bii k-mōtoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gōtn se naan taadden paac oo: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn roŋ mala oo bii-raa 'kuun kaagŋ yoŋa jaay bo am daana.

24 Taa debm je kaajñ koñ se utu añ kutu naan Raa ki ðo debm ut koña taa maam se, utu añ kaaja.

25 Kèn debm jaay *duni ute magalin 6o kaam jin kic num, kèn naan kutn koñ naan Raa ki se, an kəñ dī ro ki?

26 Taa naan se 6o, debm jaay tɛd səkəŋɔ taa maama ðo ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic 6o, biin m'ade 6aa maakñ *nookum ki gen Bubum ki ðo ute gen kədingen *salal se, maam kic səkəŋɔ utu am təɔl taa naan kici.

27 Deere, 'booyki m'asen taada: maakñ jeege tun 6orse utu ara se, məttinge se kooy ey sum 6o, utu 'kaakñ Raa 'kosn gaara dofe ki.»

Raa oojo ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

28 Kèn Isa taad aas taarin jeege tu jaay ək nakñ 6aa 6aa bii marta se, naan ək Pier, Jan ðo Jak ðo naade ook do ko ki gen 6aa keem Raa.

29 Kaad kèn Isa eem keem Raa se, daan-kaamin 6aa tərɪ kuuy ðo kalin se 6aa tɛd raap lak lak ðo əmb mət ki birin birin.

30 Gətn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa ðo jee di ese se, *Musa ute *Eli.

31 Ɔo gətn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tɛdɪn gəto wəɔr kɛɛɛɛ. Gətn se naade taad mətɪn taar kən tɛdga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se.

32 Gañ Pier ute mɛdɪŋge se bi 6aa cirde. Num kèn naade duro maakñ bidɛ ki se, naade aak Isa se roñ wəɔr gəto kɛɛɛɛ ðo naade aak jee di se daar daar cɛɛɛɛ ki.

33 Kèn Musa ute Eli jaay iin əŋ kəŋ Isa se, Pier deek Isa ki ðo: «Debm dooyje, bɛɛki num, j'aki kinɔ gətn ara ki 6o jiga; əŋ j'asen taal daabge mətə, kalan naai ki, kalan Musa ki ðo kalan Eli ki.» Gañ taar naan taad se tap 6o, ənd te mətɪn eyo.

34 Kèn Pier utu taad taad sum 6o, gapara naar 6aado deebde bat. Kèn naade jaay aak gapara 6aa deebde se, beere 6aa əkde.

35 Tɛr naade booy mind deba taad maakñ gapar ki ðo: «Kese goonum kən maam m'beer m'əɔdɪŋo. 'Booy uunki taariŋa.»

36 Kaad kèn naade booy mind deba utu taad taad se, kər naade aak ək se, əp Isa kalin ki sum. Nakñ naade aakin paac se, kaad kèn se naade taadɪn te nam ki eyo, num naade bəɔbin maakde ki.

Isa ɛd lapia goon gaab ki kən ək kəŋ sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

37 Ɔo mətbeenki se, kèn naade bəɔyɔ bəɔy do ko ki se, jeege dɛna 6aado dəɔdn Isa.

38 Maakñ jeege tu se, gaaba kalan danin makəŋɔ ðo: «Debm dooy jeege, m'eemi nəɔ '6aado aakum tu goonum ara se. Bɛrɛ, goonum 6o kalan ese sum.

39 Gətn mətɪn se kèn sitan əkinga tak 6o, goono təy makəŋɔ, uun undin naan ki, tiikin zak zak ðo taarin kic 6o tiin gupiyu. Kèn sitan se jaay əkinga num, tɛdɪn əŋ jaay teec roñ ki dabarin bini nanin təgɪn jaay əŋɪna.

40 Maam m'təndo mɛtn jee mɛti ki m'əɔ am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade əŋ aasin te eyo.»

41 Isa deekden ðo: «Naase jee do naan kən 6orse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajn taarge ðo jee bɛɛki eyo! Maam tap 6o m'king ute naase se bini nun ki ðo m'asen sɛrkñ bini nun ki? Ɔk 6aano ute gooni se ara.»

42 Kèn goono jaay k'6aano 6aa gətn Isa ki se, sitan uun undin naan ki ðo naan baag tiikñ zak zak. Gañ kèn Isa jaay aakin se, naan aac kaama sitan ki ðo sitan teec əŋ goono. Ɔo goono se, Isa uun ɛdɪn bubin ki.

⁴³ Ken jeege jaay aak nakɲ tɛd se, ɓaa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan don ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakɲ ken Isa tɛd jaay ɔkden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ:

⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji jeege tu.»

⁴⁵ Num gan jee metin ki se, taar se, naade ɔɲ booy ɔk te metin eyo; taa taar se metin ute don naade ɔnd te eyo. Ɔɔ gen tɔnd metin ɛ, naade ɓeerin ɓeere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee metn Isa ki baag naajɲ ute naapa ɔɔ maakde ki se, nanja ɓo 'tɛdn magalde.

⁴⁷ Aan goɔ Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon cɔkɔ ɓaado ɔndin cɛɛɲ ki.

⁴⁸ Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Goon ese se jaay debm ɔkin jiga taa maam se, kese naan ɔkum maam mala. Ɔɔ debm ɔkum maam se, naan ɔk debm ken ɔlumo. Taa naan se ɓo, maakɲ naase ken paac se, debm ɔɔp ron baat se, naan ɓo asen 'tɛdn magalse.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

⁴⁹ Gɔtn ese Jan ɛɛp taarin deekin ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔɲo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan ɛ lee ute naajege eyo.»

⁵⁰ Gan Isa deekin ɔɔ: «Ɔɲte 'gaasinɲi! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan se debm naase.»

Jee *Samari baate dɔɔdn kɔkɲ Isa naande ki

⁵¹ Kaadn naan aan kiin kɔɲ do naanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakin paac gen ɓaa Jeruzalem ki.

⁵² Gɔtn se naan ɔl jeege naanin ki ɔɔ jee se jaay ɓaa aan maakɲ naan ken kalan gen taa naan Samari ki se, naade je an daapm goto.

⁵³ Num gan taa naan ɓaa ɓaa Jeruzalem ki se, jee se baate kɔkin gɔtde ki.

⁵⁴ Ken naade jaay aak nakɲ ese se, jee metin ken Jak ute Jan se deekin ɔɔ: «Melje, ken naai je num j'aki 'tɔnd metn Raa ade ɓɔɔy poodo dode ki taa aden kɔsn nanja.»

⁵⁵ Ken Isa jaay booy taarde se, naan ɔk tɛrl mooyde.

⁵⁶ Gɔtn se naade uun doobm naan kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ken naade ɓaa ɓaa doob ki se, deb kalan deek Isa ki ɔɔ: «Gɔtn naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.»

⁵⁸ Isa tɛrlin ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk ɓee tooddege, ɔɔ yeelge kic ɛ ɔk kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.»

⁵⁹ Naan deek deb kuuy ki ɔɔ: «'Daanuma!» Gaabm se tɛrlin ɔɔ: «Ɔɲum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.»

⁶⁰ Gan Isa tɛrlin ɔɔ: «Ɔɲ jeegeen aan goɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'ɓaa taad labar gen *maakɲ Gaar Raa se jeege tu.»

⁶¹ Ter deb kuuy daala ɓaado ɔɲin deekin ɔɔ: «Melje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ɔɲum m'ade tɛdn tɔɔse jeeemge tun maakɲ ɓeem ki jaayo.»

⁶² Isa tərliŋ ɔɔ: «Debm kən naab naab ute maranŋe jaay tərɫ aak mətɪŋ ki se, debm bin se aas gen 'kəŋ tɛdn naaba maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa əl jee mətɪŋ kən sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Mɛljɛge bɛɛɛ tɔɔf jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ əlden naaba maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naanŋe tun kən naanŋ mala utu ɔaa maak ki kici.

² Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakŋ-gɔtn tɛdga gen kɔjɔ se utu dɛna, naɔɔ jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki mɛtn Mɛl maakŋ-gɔtɔ taa adɛ kəl jee tɛdn naabge do ki gen kɔjŋ maakŋ gɔtɪŋa.»

³ Isa deekden ɔɔ: «liŋ 'baaki! Naɔɔ 'booyki: maam se m'ɔlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu.

⁴ Ken 'baaki ɔaa se, ɔnte 'kuunki k'lɔnd gurs, ɔɔɔɔ, saa ɔɔ daan dɔɔb ki se, ɔnte 'daarki gen tɛdn tɔɔsɛ nam ki.

⁵ «Maakŋ ɔee kən naase ɛndkiga maak ki deet deet se, 'tɛdfeki tɔɔsɛ.

⁶ Maakŋ ɔee kən jaay ɔŋkiga debm jaay je tɔɔsɛ se, ɔŋki tɔɔsɛ se 'kɔɔpm maakŋ ɔeen ki; kən ɔŋki nam jaay je tɔɔsɛ ey num, tɔɔsɛ se 'tɛɫl ute naase.

⁷ Maakŋ ɔee jaay mɛlinge ɔksenga jiga num, iŋgki gɔtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, bɛɛki num, j'an kɔŋj dal dubariŋa. ɔɔ iŋgki kaam kalan, ɔnte 'leeki ɔee jeege tu.

⁸ «Maakŋ gɛgɛr kən naase ɛndkiga jaay mɛlinge ɔksenga jiga se, kɔsn kən naade baansenoga se ɔnte 'baatiŋki, ɔski.

⁹ Jee kɔɔŋgen gɔtn ese ɛdfeki lapia ɔɔ jee se 'taaddeki ɔɔki: ɔɛɛ, ɔɔɛɛ *maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki.

¹⁰ Num gan, maakŋ gɛgɛr kən naase ɛndkiga jaay, mɛlinge baatsenga kɔkŋ num, 'teecki naatn ɔɔɔɔ ki ɔɔ 'deekdeki ɔɔki:

¹¹ Kudŋ maakŋ gɛgɛr se kən uun naanŋ jeje ki se kic ɔɔ, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. ɔɛɛ 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki!

¹² 'Booyki m'asen taada: ɔii kən *Raa 'kɔjŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se, jee ese se ɔɔɔ kən kooɔŋ do naade ki se adɛn tɛdn ɔɔŋ cir gen jee maakŋ gɛgɛr ɔɔɔɔm ki se dɔkɔ* .»

Jee maakŋ gɛgɛr kən baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kən Kɔɔɔzin ki ɔɔ utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kən Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔɔɔgen kən tɛdɔ gɔtse ki se, jaay 'tɛdɔga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute kən Sidɔŋ kən jee *kusiŋge se num, kaadŋ do dakiŋ naade tɛɫdɛga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kal doa ɔɔ ɔɔɔɔ burku dodege tu.

¹⁴ Deere, ɔii kən Raa utu 'kɔjŋ ɔɔɔɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔŋ cir kən aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔŋ ki se daala.

¹⁵ ɔɔ naase jee gɛgɛr kən Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy 'ɔaa ɔee yoge tu.»

¹⁶ Tɛɫ Isa taadden ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm kən baatum maam se, baate debm kən ɔlumo se kici.»

Jee mətɪŋ kən sik-cili-kaar-di se ɔk tərɫ baado

* 10:12 Aak Jen 19.24.

17 Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik-cili-kaar-di jaay nanjo naabde se, naade ɔk tɛrl ɓaado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, kɛn naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɓo tookjeno taarje.»

18 Gɔtn se Isa tɛrlɔn ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange ɓooy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan kɛn aal wusuk se.»

19 'Booyki, kɛse ɓo tɔɔŋŋ kɛn maam m'ɛɗsen taa anki tuum wɔɔjge ute iinge ɔɔ ute tɔɔŋŋ se, naase anki cir jee wɔɔyseye ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ tɛɗn ɗim eyo.

20 Bin num maakse ɔnte raapo taa sitange ɓeersenoga ɔɔ booyseenoga taarse, num gaŋ 'tɛɗki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋga raan maakŋ raa ki.»

Maak-raapm gɛn Isa (Mt 11.25-27)

21 Naan kɛn se sum ɓo, Isa ɗooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gɔtn se maakiŋ-raap sakan ɔɔ baag tɔɔm Raa ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mɛl maakŋ raa ute gɛn do naana, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee mɛtɛkge tu, ɔɔ ɓɔrse naai 'taadga mɛtiŋa gaan sɛɛmge tu. Deere, Bua, kɛse ɓo nakŋ jigan kɛn naai maaki jen ro ki.

22 Nakge paac se Bubum ɛɗumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeeliŋ eyo; kɛn jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeeliŋ eyo num kɛn jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɓo je an taadn Raa Bubu se jeege tu.»

23 Gɔtn se Isa tɛrl aak jee mɛtiŋ ki ɔɔ taadɗen naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ kɛn naase aakiŋki ute kaamse se.

24 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki ɗena ute gaaringen do ɗakiŋ ɗen se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ kɛn ɓɔrse naase aakki se, naɓo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɓɔrse naase 'booyki se, naɓo ɔŋ booyiŋ te eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute kɔɗ *Samari debm bɛɛ*

25 Bii kalan debm jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa kalan bini iin ɗaar tɔnd mɛtn Isa taa an naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tɛɗn m'ɔɔ ɗi jaay m'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum se?»

26 Isa tɛrlin ɔɔ: «Do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se k'raanjo j'ɔɔ ɗi? Kɛn naai 'dooyiŋ se 'booy ɔkiŋ ɔɔ ɗio?»

27 Gaaba se tɛrlin ɔɔ: «Kɛn maam dooyiŋ se deek ɔɔ: *Naai 'je Mɛli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tɔɔgi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gɔɔ 'je ro naai mala.*†»

28 Isa tɛrlin ɔɔ: «Taar se, naai 'tɛrlinga ute doobiŋa. 'Baa 'tɛɗn naan se ɔɔ naai 'kɔŋ kaajŋ gɛn daayum.»

29 Num gaaba je ɗaapm taariŋ se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Naapum tap ɓo naŋa?»

30 Isa deekiŋ ɔɔ: 'Booy m'ai taadn mɛtn taara kalan. Bii kalan se, gaaba kalan iino maakŋ gɛger kɛn Jeruzalem ki ɓooy ɓaa ɓaa maakŋ gɛger kɛn Jeriko ki. Kɛn naan ɓaa ɓaa se, ɓaa ooc ji jee ɓoogge tu. Gɔtn se jee ɓoogge se ɔkiŋa, tɔɔɗn te kaliŋ naatn, ɔɔ tɔnd aaliŋ par kaam yoa; jaay ɓo naade aan ɛsiŋa.

31 Num gɔtn se, *debm tɛɗn sɛrke Raa ki kalan bini, ɓaado ɓaa te doobm se rɛŋ sum ɓo, gaŋ kɛn naan aak gaabm toof par se, naan aal ɛɛɛ ki ɗɔkɔ uun ɗoobiŋ ɓaa.

† 10:27 Aak Dt 6.4-5.

³² Ter kɔd Lebɪ‡ kalan bin kic, aalo te doobm se. Num ken naan jaay aan gɔtn se, naan aak gaabm tood par se ɔ naan kic aal cɛɛs ki dɔkɔ ɔ uun doobɪn baa kici.

³³ Num gan kɔd Samari§ kalan bin kic baa baa merte ute doobm se. Ken naan jaay aak gaabm tood par se, naan ɛɛjin don ki.

³⁴ Naan baado ɔnjina, tugin taan-duɔa ute tɔtn koojn bin, ɔtin uubu ɔ saaminsina; jaay bo uun ɔndin do buurin ki ɔ baansin bee booy mertge tu ɔ ing don ki.

³⁵ Metbeenki se, naan ɔd tamma dio, ɛd debm tedn mertge tu se ɔ deekin ɔ: «Gaabm se, aakin don ki. Nakn naai utga cir naan se num, maam m'terloga se, m'utu m'aisin kɔgn gɔtin ki.»

³⁶ Gɔtn se Isa tɔnd metn debm jeel taadn tɔɔkn metn Ko Taar Raa se ɔ: «Maakn naai ki num, maakn jeege tun mɔtɔ se, gaab ken jee boogge tɔndin se ken gay bo naapina?»

³⁷ Naan terl Isa ki ɔ: «Jaay debm ken ted beɛ deb ken jee boogge tɔndin se.» Gɔtn se Isa deekin ɔ: «Naai kic 'baa 'ted bin kici.»

Isa baa bee Mart ute gen Mari ki

³⁸ Ken Isa jaay baa baa doob ki ute jee metin ki se, naan baa end maakn naan ki kalan bini, ɔ gɔtn se menda kalan ron Mart dood ɔkin been ki.

³⁹ Naan ɔk genaɔ ron Mari ɔ Mari se, baado ing metn je Meljege tu ɔ naan ing booy booy taar Meljege taad se.

⁴⁰ Ken Mart jaay naaba baa deel don se, naan baado deek Isa ki ɔ: «Meluma, aaka genaam se. Naaba se paac ɔnɔmsin dom ki. Kese tap bo naai an dim ey ne? 'Deekin 'baado utu am noogo!»

⁴¹ Num Meljege terlin ɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacn ken naai ted se; taa naan se bo naai 'baate roi tak tak ɔ 'tedi baa kaam ara kaam ara.

⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan sum bo jiga cir paac. Ken se bo Mari beɛr uunga. Num nakn Mari beɛr uun se, nam ansin kɔn kɔd eyo.»

11

*Isa dooy jee metin ki gen keem *Raa (Mt 6.9-13, 7.7-11)*

¹ Bii kalan Isa ing gɔtɔ kaam kalan bini, gen keem Raa. Ken naan jaay eem Raa aas se, maakn jeege tun metin ki se, deb kalan baado tɔnd metina ɔ: «Melje, 'dooyje gen keem Raa aan gɔɔ ken Jan dooy jee metin ki se.»

² Isa taadden ɔ: «Ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki: Bua, ɔn jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa. ɔn naai bo kɔsn gaara do jeege tu paac.

³ ɛdjeno kɔsn ken ajen kaasn sii-raa.

⁴ 'Tɔlje *kusinje taa naaje kic bo k'tedn kalde jeege tun paacn ken tujjenga naaje ki kici.

ɔnte 'kɔnje k'kend maakn nakn naam ki.»

⁵ Gɔtn se Isa deekden daala ɔ: «Ken maakse ki se jaay, deb kalan ɔk mede ɔ medin se baado ɔnjɪn daan nɔɔr ki ɔ tɔnd metin ɔ: «Meduma, ɛdumo tu mappa mɔtɔ,

⁶ taa maakn medumge tu se, deb kalan baadoga merte gɔtum ki, naɔo maam m'ɔk dim m'an ked eyo.»

‡ 10:32 Lebige, naade se metjil Lebɪ ki se ɔ naade lee noog jee ted serke Raage tu maakn Bee Raa ki.

§ 10:33 Samarige se ute Yaudge se taarde baa eyo.

7 Num ken debm maak ki se jaay, terlin oo: «Num, m'toodn kaam kalan, Borse kaam taarum le m'gaasinga, oo maam m'ute genunge paac kic le, k'toodga. Bin num, maam se m'kon kiin jaay m'ai kedn mapp eyo.»

8 Gan 'booyki m'asen taada: naan 'kiin an ked se taa gaaba se medin sum eyo, num taa naan dook taar tond meta on ey se bo, naan 'kiin an keda.

9 «Maam m'deeksen m'oo: 'lee 'tondki meta oo j'asen keda, 'lee 'jeki oo naase aki kon, 'lee 'tondki kaam-taara oo j'asen koodo.

10 Deere, debm tond meta se j'an kede, debm je se 'kon oo debm tond kaam-taara se le, j'utu j'an koodo.

11 Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, goonin tond metn kenje gotin ki num, naan an kon kedn woojo ne?

12 Ey le, ken tond metn kaaom koronjo se, an kon kedn iini ne?

13 Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kedn nakn bee gensege tu. Num met kando Bubm ken maakn raa ki 'kedn *Nirl Salal jeege tun tond metin ey ne!»

Isa oo *Bubm sitange

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

14 Gaaba kalan bini ok koon sitan oo naan on taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuurin sitan se naatn ron ki. Ken sitan jaay teec onin se, gaabm on taad taar ey se baag taadn taara ce. Oo ken jee denge aak se nakn se deel dode oo okden taad eyo.

15 Num gan maakde ki se jee kandum deek oo: «Ute Belzebul, naan ken Bubm sitange se bo, naan tuur sitange ro jeege tu.»

16 Metingen kuuy se je an naam se, tond metin oo n'aden tedn nakn-koodm ken naade an kaakn jeel ro ki, ken booyo maakn raa ki.

17 Gan Isa jeel maak-saapde dey se, deekden oo: «Maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap eyo oo baagga tedn booro ute naapa se, naan se utu terece oo gotin utu 'toodn kuudu.

18 Naase oki: ute toonj Bubm sitangen Belzebul se bo, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange ted booro ute ro naan malin se, bin se naan topga rona. Ken bin num, gaarin se naan an kon oo doo?

19 Naase oki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden toogo jaay tuur sitange se, naja? Bin num naade mala se bo asen kojn booro dose ki.

20 Num gan ken maam jaay m'tuur sitange ute toonj Raa deer num, kese *maakn Gaar Raa se booy aanga gotse ki.

21 Ken debm gaabm booro jaay injg ute boorin been ki oo ken naan jaay boob been jiga se, maalinge se 'kon kut eyo.

22 Num gan debm kuuy ken toog cirin jaay baado oocinga oo cirina jaay tosn ute booringen naan ondo do ki se num, maalinge se, naan an tosn nigin jeege tu.

23 «Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma oo debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wookden wooko.»

Sitan ok terl gotin ki

24 Ter Isa taadden oo: «Ken sitan jaay teec onga nam se, naan baa leedo do kod-baarge tu je gotn an tool maakina nabo naan jaay onjo te ey se. Ken naan jaay on te ey num, baag taadn ute maakin oo: «Maam se m'konj m'terl gotn ken m'iinno ro ki.»

25 Ken naan jaay ok terl aan se, on bee se j'otinga aac walak oo nakinge se k'rees k'daapinga ute doobina.

²⁶ Gōtn se naan ək terle ɔɔ ɓaa ɔŋo sitangen kuuy cili ken kusin cirin naan se daala. Naade ɓaado tele end inŋ maakŋ gaab ken se ɔɔ king gaabm se terl ɓaa tɛd kusin cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taarin se, menda kalan uun mindin raan daan jee denge tu ɔɔ deekin ɔɔ: «Mend ken ooji naai ɔɔ ken naai aayo sin se, ɔŋ maakin 'raapm aak eyo.»

²⁸ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «Jeegeen booy taar Raa ɔɔ ɔkin maakde ki se ɓo ɔŋ maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan nakŋ-kooɓm ken Raa tɛdo ute Yunus

(Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gɔɔ jeege baag tus tɛdn den se, Isa baagdɛn taad ɔɔ: «Jeegeen duni ken ɓorse se, jee jig eyo. Ɔɔ naade je kaakŋ nakŋ-kooɓo, naɓo nakŋ-kooɓm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ ken geŋ Yunus se sum.

³⁰ Aan gɔɔ nakŋ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an kaakŋ jeel ro ki Raa ɓo ɔlino gɔtde ki se*, *Goon Deba se utu 'tɛdn bin kici, taa 'taadn jeege tun duni ken ɓorse se, an 'kaakŋ jeel ro ki naan kic Raa ɓo ɔlino.

³¹ Bii ken Raa an koŋŋ ɓooɔ do jeege tu se, nɛelgen iino kaam kaam ɓooɔ† gōtn duni daar ro ki se utu kɔkŋ mind jeegeen duni ken ɓorse se. Taa naan iino gōtn ɔkɔ geŋ booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.

³² Bii ken jaay Raa an koŋŋ ɓooɔ do jeege tu se, jeegeen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegeen duni ken ɓorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gɔɔ laampɔn roa

(Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Ter Isa taadden ɔɔ: «Nam jaay ɔɔcga laampɔ num ɔyin mɛtn ɗim ki eyo ey le deebiŋ ute ɗim eyo, num j'uun j'olin raan ro kaag ki taa jee end gōtn ese 'kaakŋ gōtn wɔɔɔɔ.

³⁴ Kaami se, naan ɓo laampɔn geŋ roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac kic inŋ maakŋ gɔt ken wɔɔɔɔ. Num ken kaami jaay kooŋo num, roi ute denin paac kic maakŋ gɔt ken ɔɔɔɔ.

³⁵ Bin se, ɔnd kɔndɔ ute gōtn wɔɔɔ ken naai ɔkse, ɔŋte kooŋŋ 'tɛdn gōtn ɔɔɔɔ.

³⁶ Ken kingi jaay paac inŋ gɔt ken wɔɔɔ se ɔɔ ken ɗim ɔɔɔ ɔkɔ kic gōto roi ki num, bin se, kingi ute denin paac se, 'tɛdn gōtn wɔɔɔɔ aan gɔɔ laampɔn ken lee wɔɔri gōto kelɛŋ se.»

*Isa mooy *Parizige*

(Mt 23.1-36)

³⁷ Ken Isa utu taad taad ɓort sum ɓo, kɔɔ Parizi kalan bini danin ɔɔ k'ɓaa kɔsn ɓeen ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute cɛɛsde jaay ɓo baag kɔso do tabil ki.

³⁸ Ken kɔɔ Parizi jaay aak Isa tug te jin aan gɔɔ ken naade lee tug se ey sum ɓo, baag kɔso se, naan aak se ɔkin taad eyo.

³⁹ Gōtn se Meljege deek kɔɔ Parizi ki ɔɔ: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gaŋ maakin tap ɓo ɔŋŋŋki dooc ute saapm geŋ ɓoogo ute nakgen *kusina.

⁴⁰ Kale jee ɔerlge! Raa ken ɔɔo daa roi se, ken maak ki kic naan ɓo debm kɔɔŋ ey la?

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13.

41 Nakɲ naase ɔkɪi maakɲ baay kɔssege tu se, ɛdɪŋki *serkɛ jee daayge tu, bin jaay ʒo maakse 'tɛdɪn aak bɛɛ naan Raa ki.

42 «Num naasen Parizige utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo, taa nakgen naase ɔkɪi sɛɛm sɛɛm kɛn 'lee tɔmbki maakɲ taadsege tu kɛn tɛdɪn nijimi ute naksegen maakɲ jinɛn ki se kic ʒo, naase 'lee 'nigɪŋki gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naase 'lee ɛdɪŋki Raa ki. Naʒo naase 'tɛdki nakge ute doobɪŋ eyo ɔɔ 'jeki Raa eyo. Bɛɛki num, naase aki tɛdɪn nakgen ute doobɪŋa ɔɔ aki je Raa jaay ʒo, naksegen kɛn naase 'lee ɛdki serkɛ Raa ki sɛɛm sɛɛm se kic ʒo, ɔɲɲten 'dirigɪŋki kici.

43 «Naasen Parizige utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo, naasen kɛn 'ʒaakiga maakɲ *ʒee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki ɔɔki naase ʒo aki kɪŋ naan ki. ɔɔ kɛn aankiga bɔɔr ki kic lɛ, 'jeki ɔɔki jeege ʒo asen tɛdɪn tɔɔsɛ naase ki ʒo deete.

44 «Utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo, naasen kɛn 'tecki aan gɔɔ yogen k'duubɛdɛ maakɲ ʒaad ki kɛn jeege ɔɲ aakɛdɛ eyo, jaay lee do ki se‡.»

45 Gɔtɲ se debm jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raa kalan bini deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, taar kɛn naai ɪŋ 'taad se, kɛse naai 'naajjen naaje kici.»

46 Gaɲ Isa terliɲ ɔɔ: «Naasen jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage se utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo kici, taa naase 'tuun 'tɔndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic ʒo utiŋki eyo.

47 «Utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo naasen 'lee ɪiɲ 'daapki do ʒaadɲ jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲa ɔɔ naade se ʒugsege ʒo kɛn tɔɔldeno.

48 Kɛn bin num, naase ute bubsege se taarse kalan; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade ʒo jee tɔɔldeno ɔɔ naase ʒo jee kiɪɲ do ʒaadɛdege.

49 Taa naan se ʒo, Raa kɛn jeel-taar mala mala se taado ɔɔ: M'utu m'aseno kɔl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan naabumge ɔɔ mɛtiŋge naade utu adɛn tɔɔɔ ɔɔ mɛtiŋgen kuuy se, naade utu adɛn dabara.

50 Taa naan se ʒo, jee duni kɛn ʒɔrse se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan utu adɛn kɔkɲ mindɛ do yodege tun baago kaad kɛn Raa utu aalo kaal do dɔniya.

51 kɛn ɪiɲo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, kɛn k'tɔɔliɲo daan *gɔtɲ kɛn k'lee k'tɛdɪn serkɛ Raa ki ute *ʒee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni kɛn ʒɔrse se Raa utu adɛn kɔkɲ mindɛ.

52 «Naasen jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage se utu asen tɛdɪn ɔɲɲ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm kɛn 'kɔl jeege gɔtɲ Raa ki ɔɔ naase malinge lɛ 'baate kendki, ɔɔ jeegen je kendɛ se lɛ, naase 'gaasdeki doobo.»

53 Kɛn Isa jaay taad nan taariɲa ɔɔ teeco teec gɔtɲ ese se, jee jeel taadɲ tɔɔkɲ mɛtɲ Ko Taar Raage ute Parizige se ɪiɲ ron ki ɔɛy ɔɔ naade baag tɔnd mɛtiɲ do taarge tu dɛna.

54 Do taarge tun Isa taad se, naade goomiɲ kɛn naan jaay taad tuiŋga num, naade an kɔkɲ mindɪya.

12

Jee taad tal ɔɔ naade se jee Isage (Mt 6.12, 10.16-39)

1 Kaad kɛn se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gɔtɲ se Isa baag taadɲ jeege tun mɛtiɲ ki se ʒo deete deekɛn ɔɔ: «Naase se, ɔndki kɔndɔ ute ɔɔɔm *Parizige. ɔɔɔm naade se je taadɲ ɔɔ naade tɛd rode aan gɔɔ naade ʒo jee taad taar mɛt ki.

‡ 11:44 Do dɔkiɲ se Yaudge jaay leega do ʒaad ki num, saap ɔɔ naade tɛdɛga aak kusu naan Raa ki.

2 «Taa kaadīn jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'oyinga koy se, utu toodn tal. Jo nakn borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'anki jeele.

3 Bin bo, nakn paacn naase 'taadīnki maakn naor ki se, 'baa 'taadīnki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyinki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakn bee ki se, 'wōōkiŋki do beege tu kici.

4 «Medumge, taar se maam m'taadn asen ki: ŋte 'beerki jeege tun 'tōō daa roa, num mōōtn asen kōn tēdn dim ey se.

5 Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anki beere: 'beerki deb ken ooykiga kic bo, naan ok tōōgn ken asen kol maakn pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: keŋe bo debm ken naase anki beere.

6 «'Jeelki, yeelge seem seem mii se k'dugin ute kōbōō di sum ey la? Ute naan se kic bo, *Raa ŋn dirig kalan maakde ki eyo.

7 Num gan naase se bini beekn dosege se kic bo, Raa jeelin kalan kalan. Bin se, ŋte 'beerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dōk.

8 «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ŋ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic bo maam m'taadn naan *kōōdn Raage tu m'ōō naan se debm maama.

9 Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan kōōdn Raage tu.

10 Jo debm ken tuj taariŋa ro Goon Deb ki se, Raa an tōō *kusiŋn ese se; num debm ken jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tōō kusiŋn se eyo.

11 Ken naase jaay k'tak k'baansenga maakn *beē ken Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaaringe tu ŋ gotn tōōgge tu se num, naase ŋte 'beerki do taar ken naase aki baā taadn naande ki ken anki nakn kōōdn dose.

12 Taa kaad ken se, Nirl Salal bo asen kol naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm derle

13 Maakn jee denge tu se, deb kalan bini baado ŋn Isa ŋ deekin ŋ: «Debm dooy jeege, ge naam se ol nam baā 'taadīn, n'baado num maal bubje se ŋn naai bo ajesin nigi.»

14 Gōtn se Isa terlin ŋ: «Debm ken ŋndum gen kaakn metn taarsege ey le gen nign maalsege se, tap bo nanja?»

15 Ter naan taad jeege tu paac ŋ: «ŋndki kōōdō! Jo naase se ŋndki dose daan ki, bōōbki rose ro fama ki. Taa debkilim se, maalin den aan gōō di kic bo, ken ŋlin inŋ se, maalin eyo.»

16 Gōtn se ter Isa taadden ute kaal naagn taara ŋ: «Debm maala kalan bin se, maakn gōtin ooj tuun karat karat.

17 Ken naan aak nakin jaay ooj den se, naan baag taadn ute maakin ŋ: «Baar jaaki tap bo, maam m'tēdn rom m'ōō di? Bere, gōtn am kaasn m'an kōmb nakumge se le gōō.»

18 Ter naan taad ute maakin ŋ: «Borse, keŋe bo nakn maam m'utu m'tēda: giijumge se m'aden tōōkn paac naatn ŋ m'kōōm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'ōōdenga jaay aasga num, teēnumge ute nakumge paac se, m'aden tusn kōmb maak ki.

19 Gōtn se maam m'deekn rom ki m'ōō: ai roma, 'tōōl kōōri gen baara baara, taa kōōō ute kaayi le, dena. Taa naan ki se maam m'kōōō, m'kaaye ŋ m'tēd nakgen ken maakum jena.»

20 Num gan Raa deekin ŋ: «Kale debm derle, maakn naor ken ese sum bo, naai le 'kooyo; num nakigen naai 'tusiŋ se, tap bo 'kōōpm nan ki?»

21 'Booyki! Kεse nakɲ kεn utu 'kaan do deb ken tusn maala dena do duni ki, naβo naan Raa ki se, naan ɔk dīm ey se.»

*Aalki maakse do Raa ki
(Mt 6.19-34)*

22 Gɔtn se Isa taaf jeege tun mεtɪŋ ki ɔɔ: «Taa naan se ɓo, maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔnten 'kuunki nirlse taa nakɲ naase aki kɔsɔ ɔɔ taa rose se ɔnten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu.

23 Taa kose se, naan cir nakɲ kɔsɔ ɔɔ rose se lε, naan cir kala.

24 Aakki tu gaakge se; naade lε ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen gen koj eyo ɔɔ giiji lε, naade ɔk eyo ɔɔ gɔtn kɔmb kɔrbɔtde kic ɓo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic ɓo, Raa ulde. Num naase se mεt kando yeelge se, naase 'cirdeki?

25 Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlɪŋ num ɓo 'kɔŋ ziidn bii kingɪŋ do naan ki ne?

26 Ken ese jaay naase ɔŋ aasiŋki te ey num, gen dɪ jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔɔp ɓaa se?

27 «Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bεε maakɲ kaag ki se; naade se ɔɓ kuubu eyo ɔɔ ɔnd cεke eyo. Naβo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dakiŋ se, ute maaliŋ den paac se kic ɓo, bii kalaŋ ɔŋ uus te kal aak bεε tec aan gɔɔ gen naade se eyo.

28 Mu jaaki daar maakɲ kaag ki ɔɔ mεtbeeki sum ɓo j'utu j'an tɔɔc se kic ɓo Raa tamarin aak bεε bεε se, mεt kando asen kɔŋ kεdn kal tuusu naase ki ey ne? Bere, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo.

29 ɔɔ ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakɲ naase aki kɔsɔ ɔɔ aki kaaye.

30 Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɓo daayum ing saap do ki. Ey num, Bubsen maakɲ raa ki se jeele nakɲ ken naase 'jeki.

31 Num naase se 'jeki ɓo Raa kɔsn gaara dose ki ɔɔ nakgen ɔɔp se, naan asesiŋ kεdn do ki.

32 Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakɲ raa ki se, nakɲ ken tɔliŋ naan ki se, naase utu aki king ute naana maakɲ gaariŋ ki.»

Kɔrbɔtn maakɲ raa ki

33 «Bin se, nakɲ naase ɔkki se, dugiŋki naatn ɔɔ gursiŋ se, εdiŋki *serke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔŋ 'tuj eyo ɔɔ daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakɲ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɓoogo gɔtɔ ɔɔ k-ŋɔɔ kic ɓo an kɔŋ tuj eyo.

34 Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapse ing ro ki kici.»

*ɔnte 'toodki bia
(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)*

35 «Inŋki daayum ute kal tɛdn naabse rose ki, ɔɔ ɔnte 'kɔŋki lɔmpsege 'kooyo.

36 ɔɔ naase ingki aan gɔɔ jeegeŋ ken ing aak kaak kaam melden ken utu ade tɛrl gɔtn kɔkɲ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔɔ tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ.

37 Maak-raapo naade ken mɛlde ɓaado ɔŋdega jaay naade utu ing king zεεr se. 'Booyki bεε m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal tɛdn naabiŋa aden kɔŋ naan ki ɔɔ naan ɓo aden kεdn kɔsɔ.

38 Maak-raapo naade ken mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do mεtbeeki ken aden kɔŋ naade utu ing zεεr se.

39 «Naase 'jeelki, ken mɛl ɓee jaay jeel kaadn debm ɓoogo ano ɓaa num, naan 'kɔŋ beɛŋ se debm ɓoogo an tɛrɛc eyo.

40 Naase kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade 6aa se le, naase 'jeelki eyo.»

41 Gotn se Pier tond metin oo: «Meluma, kaal naagn taar ken naai taad se, taad ute naaje sum l6bu ute jeege paac le?»

42 Meljege terlin oo: «Debm tedn naabm meteke oo tuj ormin ey se ken gay? Naan 6o debm ken melin utu an kon jee tedn naabgen kuuy kaam jinna oo ken aanga kaadn ki num, aden lee 'nign nakn kosoo.

43 Maak-raapo debm tedn naab ken melin aan jaay onin naan utu tedn tedn naabm ken naan oninsin kaam jin se.

44 'Booyki bee m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kon nakinge paac kaam jinna.

45 Num gan ken debm tedn naabm se jaay taad ute maakin oo: Melum se ade kon terl yokod eyo, oo gotn se naan iin baag tond jee tedn naabgen mendge ute gaabge, jaay naan oso oo aay oono.

46 Gan mel gaabm ese se, bin jaay naan ano terl se, naan ond eyo oo kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. Ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata oo an kolin 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki.

47 Debm tedn naabm ken jeel naabm ken melin maakin jen ro ki se, nabo on tedn te ey se, naan se melin utu an kond den aak eyo.

48 «Num gan debm tedn naabm jeel eyo naabm ken melin maakin jen ro ki se, ken naabin se jaay tujga kic num, j'an kondin kaam doodnki sum.

«Taa naan se 6o, debm ken j'edinga nakge den num, k'je gotin ki kic 6o dena oo debm ken j'oninga nakge den kaam jin se, j'utu k'tond metn nakge dena gotin ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaanj ute taasdege (Mt 10.34-36)

49 Isa taad oo: «Maam se m'baano ute poodo do naan ki oo m'je poodn se 'koko.

50 Kor naan se kaan se, maam m'ok *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se 6o, nakn deerum ken inj booyum bini m'utu m'an tedn 'kaasn jaay se.

51 «Onen 'saapki oki maam se m'baano ute lapia 6o do naan ki. Gotol 'Booyki, m'asen taada: maam se m'baado 6o gen gaanj jeege ute naapa.

52 Taa naan se 6o, naan ki se, jee maakn beede ki miu se utu gaanj ute naapa. Maakde ki se, jee mota taarde 'kon kon metn naapa ute jee di eyo oo jee di se kic 6o taarde 'kon kon metn naapa ute jee mota eyo.

53 Naade utu gaanj ute naapa: bubu se, utu 'gaanj te goonin gaaba oo goon gaaba se, utu 'gaanj ute bubin kici; ko se, utu 'gaanj ute goonin menda oo goon menda se, utu 'gaanj ute kon kici. Moom menda se, utu 'gaanj ute mend goonina oo mend goono se, utu 'gaanj ute moomin menda kici.»

Jee se jeel kaakj kaadn nakge

54 Isa taad jee denge tu daala oo: «Ken naase jaay aakkiga gapara osga metn raa ki num, borse sum 6o naase naar oki maane utu ade 6aao. Oo maane se baado deere.

55 Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kol 6aa kaam kaam berde se*, naase oki, jaaki se goto utu 'kongoo oo goto baado onj deere.

56 Ken naase jaay 'jeelki kaakj jeel kaadn nakgen ken ted do naan ki, ute ken tedn maakn raa ki num, 'ted oo di jaay 'jeel oki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap oki metn nakge eyo.

* 12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se baado kaam kaad toocni.

'Daap taari ute debm taamooyi

57 «Gen di jaay naase ɔŋ aak ɔkki metn nakgen gen tɛd ute doobin ey se?

58 Taa naan se ɓo, ken naai 'ɓaa ɓaa goŋn koŋn ɓooŋ ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, ɓere, naan ai ɓaa kɔli goŋn debm koŋn ɓooŋ ki ɔo debm koŋn ɓooŋ se le ai kɔli goŋn asgarge tu ɔo asgarge se, ai kɔkɔ kɔli danɓay ki.

59 'Booy m'ai taada: nakɔ doi ki paac se, bini kɔɓoŋ kic ɓo ɔg nanɔŋ te ey se, naai 'kɔŋ teecɔŋ maakɔ danɓay ki eyo.»

13*Bɔrse 'terlki maakse do *Raa ki*

1 Kaad ken se, jee metinge ɓaado taad Isa ki taa Galilegen ɓaado tɛdn *serke jaay ɓo, Pilat tɔldɛ kaad ken naade tɛd tɛd serke se.

2 Goŋn se Isa terlden ɔo: «Saapm naase ki num, ɔkki Galilegen ken Pilat tɔldɛ se ɓo, tɛdga jee *kusiŋ cir Galilegen ɓaa se paac la?

3 Goŋo! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.

4 Lo jeegen sik-kaar-martn ɓee jɛrlɛ k'danɔŋ Siloe ken ooc doɗe ki jaay tɔldɛ se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dɛndɛ se, ɔkki naaden ken ooy se ɓo, jee kusiŋ cir jee ɓaa se paac la?

5 Goŋo! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagɔ taara ro ko ba ken ooŋ eyo

6 Goŋn se Isa taad ute kaal naagɔ taara ɔo: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakɔ jiniɛniŋ ki ɔo naan ɓaado je koojiŋa, naɓo ɔŋ te koojiŋ eyo.

7 Gaŋ naan deek deb ken tɛdiŋ naaba maakɔ jiniɛniŋ ki se ɔo: «Aaka, ko kaagɔ se maam m'leega ɓaara mɔto ɔo m'je koojiŋ naɓo m'ɔŋ eyo. Bɔrse ɔg 'gaan undiŋ naatn, taa naan le daar gaas goŋo ɓere sum.»

8 Num debm tɛdn naaba se terliŋ ɔo: «Meluma, ɔnɔmsiŋ gen ɓaara kalan daala; maam m'an kudn metiŋa ɔo m'utu m'an kɔmb yɛɛŋɛ.

9 Bin sum ɓo ute naan se kɔr ɓaar kuuy se, som utu 'koojo daam; ken naan jaay ooŋ te ey le, an kɔŋ kund naatn.»

Isa ɛd'lapia mend ki *ɓii sebit ki

10 Bii kalan, ɓii sebit ki se, maakɔ *ɓeege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, goŋn se Isa ɓaa ɛnd maakɔ ɓee ken kalan ɔo baag dooy jeege.

11 Goŋn se, menda kalan ɔk kooŋn sitan ɔo goŋn kooŋniŋ ɔkiŋ sum se, ɔkga ɓaara sik-kaar-marta. ɔo kooŋniŋ se ɔkiŋ duruniŋki tɛdiŋ tap ɓo ɔŋ seɛj eyo.

12 Ken Isa jaay aakiŋ se, danɔŋa ɔo taadiŋ ɔo: «Menda 'booyo, maam se m'ɔɗɗiga doi maakɔ kooŋni ken lee dabari se.»

13 Goŋn se Isa ɔnd jiŋa do mend ken se, ɔo mend se naar ɔŋ lapia, iin daara seɛj tal ɔo baag *nookɔ Raa.

14 Gaŋ magal ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ɛd'lapia mend ki, ɓii sebit ki se, naan maakɔŋ taariŋa. Goŋn se naan uun mindiŋ raan taad jeege tu ɔo: «'Booyki! Naajegɛ se, j'ɔkki ɓii mɛɛɛ gen tɛdn naaba. Bin se, debm je lapia roŋ num, n'ɓaado daan ɓiige tun se. Ey num ɓii sebit se, ɓii tɛdn naab eyo.»

15 Gaŋ Meljɛge terliŋ ɔo: «Aak jeegen ken tɛd roɗe aan goɗ jee taad taargen met ki ara! Maakse ki se, nanɔ jaay aanga ɓii sebit ki num, kɔŋ kɔŋ maraŋiŋa ey le buuriŋa metn beɛŋ ki ɔo an tuutn gen ɓaa kɛdn maan ey se?

16 Num mɛnd se lɛ, naan̩ mɛtjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gɔtn̩ *Bubm sitange ɔkɪn̩ sum se ɔkga baara sik-kaar-marta. Bɛɛki num, bii sebit ki se ɔo, j'an̩ kɔɔdn̩ doŋa maakɪ jɪ Bubm sitange tu se ey la?»

17 Kɛn̩ jee taamooyinge jaay baa booy taar se, sɔkɔŋɔ baa tɔɔldɛ; gan̩ jee dɛngɛn aak nakɪ-kɔɔbɛn̩ paacɪ naan̩ tɛd̩ se, maakdɛ raapo.

Isa aal naagɪ taara ute kaam nakɪ k'danjɪ mutard
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

18 Gɔtn̩ se, Isa tɛr taaddɛn daala ɔɔ: «Kɛn̩ Raa utu 'kɔsn̩ gaar do jeege tu tap ɔo 'tecn̩ aan gɔɔ dɪ? Maam m'an̩ kɔmb bɛyɛ ute dɪ?

19 *Maakɪ Gaar Raa se, tecɪn̩ aan gɔɔ kaam nakɪ k'danjɪ mutardn̩ ese se, kɛn̩ gaaba kalan̩ uun ɔɔciɪn̩ maakɪ jɪnɛniɪn̩ ki. Kɛn̩ naan̩ jaay ɔɔciɪn̩ sum se, naan̩ teece ɔɔ teep tɛd̩ ko kaaga. Bini yeelɛ kic ɔo baado uɪ kujdɛge tɛlɛtɛngɛ tu.»

Isa taad kaal naagɪ taara ute ɔɔmɔ

20 Isa dɛek daala ɔɔ: «*Maakɪ Gaar Raa se tap ɔo m'an̩ kɔmb bɛyɛ ute dɪ?

21 Naan̩ se tec aan gɔɔ ɔɔm kɛn̩ mɛnda jaay tɔs rujɪ gɛmɛ dooc gɔrn̩ magala ɔɔ kɛn̩ naan̩ jaay deepɪnga ɔɔ ombɪnga maak ki num, iɪn̩ paac se.»

Doobm kɛn̩ ɔl jeege *maakɪ Gaar Raa ki
(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

22 Kɛn̩ Isa jaay baa baa Jeruzalɛm ki se, naan̩ aal teeco maakɪ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɪ naan̩ge tu ɔɔ naan̩ kɛn̩ se, naan̩ lee dooy jeege.

23 Gɔtn̩ se nam kalan̩ bini tɔnd̩ mɛtiɪn̩ ɔɔ: «Mɛluma, jee kɛn̩ utu kaaj se, baat ey ne?» Gɔtn̩ se Isa tɛrlɛdn̩ ɔɔ:

24 «Aayki kaamse ɛndki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kɛndɛ naɔo naade an̩ kɔŋ kaas eyo.

25 Kɛn̩ kaadɪn̩ jaay utu kaan̩ se, mɛl ɔɛe utu kiɪni ɔɔ 'gaasn̩ kaam taarina ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn̩ se aki baagɪ tɔnd̩ kaam taara aki dɛekɪ ɔɔki: Mɛlje, ɔɔdɛn̩ kaam taara! Gan̩ naan̩ maak ki se asen tɛrl̩ ɔɔ: Naase tap ɔo, iɪn̩kiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo.

26 Kaad̩ kɛn̩ naane se, naase an̩ki taad̩n̩ ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tɛlɛ ɔɔ naai dooy jeege daan̩ doobjɛge tu kici.

27 Gan̩ naan̩ utu asen tɛrl̩ ɔɔ: Naase iɪn̩kiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn̩ cɛɛm ki dɔko, naasen paacɪ jee tɛdn̩ *kusiŋge se!

28 Gɔtn̩ naane se, naase aki baa keeme ɔɔ aki taan̩ naan̩sege kɛn̩ aki baa kaakɪ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad̩ taar teeco taar Raa ki paac maakɪ Gaar Raa ki; naɔo naase se, j'asen tuur naatn̩.

29 Bii kɛn̩ se, jee mɛtiŋge se adɛ kiɪn̩ gɔtn̩ kaada tɔoɔŋni, ɔɔ kɛngɛn mɛtiŋge adɛ kiɪn̩ kaam kaam kɔoko ɔɔ kɛngɛn kuuy se adɛ kiɪn̩ kaam kaam bɔɔyɔ, ɔɔ paac naadɛ adɛ baa utu tusn̩ 'kiŋg kɔsn̩ bii laa ki ute maak-raapo maakɪ Gaar Raa ki.

30 'Booyki! Bin ɔo, jee kaam mɔɔtn̩ se ɔo, utu 'tɛdn̩ jee deet deete ɔɔ jee deet deet se ɔo, utu 'tɛdn̩ jee kaam mɔɔtn̩.»

Isa ute *Eɔd
(Mt 23.34-39)

31 Naan̩ kɛn̩ se sum ɔo, *Parizige kandum bini baado ɔŋ Isa ɔɔ dɛekɪn̩ ɔɔ: «Bɛɛɛ, iɪn̩ gɔti ki se 'baa; taa Eɔd se lɛ je ai tɔɔɔ.»

32 Isa tɛrlɛdn̩ ɔɔ: «'Baa ɔŋki k-bukumbɔɔ kɛn̩ ese ɔɔ 'taadɪn̩ki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ɛd̩ kɛd̩ lapia jee kɔɔŋge tu jaaki ɔɔ mɛtbeeki; ɔɔ maakɪ bii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan̩ naabuma.

³³ Bin num, jaaki, metbeeki ðo pelen se, maam m'baa ute naanuma, taa doobiñ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ðo: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tóol jee taad taar teeco taar Raa ki ðo jee ken Raa ðldeno góti ki kic 6o, naai 6o debm tund tóolde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan góo ko kórñj ken lee tus geninge taa beekj keyiñ ki se, naábo naase 'jeki te eyo.

³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic 6o amki 'kón eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekj ðaki: Óñ Melje Raa tedn beena do debm ken utu baado ute ro naana!»

14

*Ter Isa ed lapia debm kóon ki *bii sebit ki (Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan se, Isa baa kósn maakj bee magal *Parizige tu kalan bini, gan biin se, bii sebit. Ó jee ing gótn ese óndiñ kaama tak.

² Gótn se gaaba kalan móobga móob se, baado daar naaniñ ki.

³ Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn tóokj metn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ðo: «Gen naase ki num, bii sebit ki se, debm kóon ðo se j'ók doobm j'an kedn lapia lóbu góto le?»

⁴ Gan naade do dek ðo baate terliñ taara. Gótn se Isa ok debm kóon ðo se, edin lapia ðo óñiñ baa beej ki.

⁵ Ter Isa deekden ðo: «Maakse ki se jaay, debm ken gooniña ey le maraniña ooc maakj bud ki ute bii sebit se, 'bóoy an naar kuun ey ne?»

⁶ Gótn ese, taar ken naade 'kón jaay an terl tap 6o, ok eyo.

'Beer gótn king kaam móotn

⁷ Ken Isa aak jeegen k'danjeno gótn kós ki jaay je je gótn king naan ki se, naan aanden kaa taara ðo:

⁸ «Ken naai jaay k'danjiga gen baa kósn gótn kókj mend ki num, ónte 'baa king naan ki. Ey num sóm, maakj jeege tun k'danjeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu adé baa.

⁹ Ó debm ken danjeno se, utu adé baa, ai deekj ðo: «Meduma, iin óñ gótn ese; kese gótn king naai eyo.» Ken naai 'kiin gótn ese jaay 6o, 'baa king gótn kaam móotn se, naan ken se, naai sókóno ai tóolo.

¹⁰ Num taa naan se 6o, ken k'danjiga num, 'baa ing gót ken kaam móotn. Bin se debm danj se jaay aanga num ðo aaki naai ing king kaam móotn se, gótn se naan ai deekj ðo: «Meduma, iin 'baado ing naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'danjeno gótn kós ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki.

¹¹ Taa debm nookj roná raan se, utu 'kóopm baate ðo debm óp roná baat se, roná utu 'kookj raan.»

Doobm ken anki danj jeege gen kóso

¹² Gótn se Isa taad gaab ken danjino beej ki se kici, deekin ðo: «Ken naai jaay 'danj jeege katar ki ey le teger gen kóso, ónte danj medige, genaaiige, taasige ðo ónte danj jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sóm, biin kuuy se, naade utu ai danj kici ðo nakj naai eddesinga se le, naade aisin terl góon ki.

¹³ Num gan ken naai jaay 'je kedn kósn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danj jee daayge, jee ken kóon tujdege tuju, jee cekedje ðo jee kaam-tóokge.

¹⁴ Bin se, ai 'tedi maaki 'raapo, taa nakɲ naai edden se le, naade aisin ɔɲ terl gɔɔɲ ki eyo. Num naan se, *Raa mala ɔo aisin terl gɔɔɲ ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken ted nakge ute doobiɲa daan yoge tu se.»

Isa aal naagɲ taara ute debm ken dan jeege been ki gen kɔsɔ
(Mt 22.2-14)

¹⁵ Maakɲ jeege tun ken baado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔo: «'Maak-raapo deb ken jaay utu 'baa kɔsn *maakɲ Gaar Raa ki se!»

¹⁶ Gɔtn se Isa terlin ute kaal naagɲ taara ɔo: «Gaaba kalan se, ted kɔsɔ dena ɔo naan danɔ jeege kic ɔo dena.

¹⁷ Ken kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tedn naabin gen ɔaa dan jeegeen k'dandeno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔo: «'Baakiro ɔorse! Bere, kɔsɔ se ooyga.»

¹⁸ Gan gɔtn se, jee ken k'dandɛ paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm ken j'ɔliɲo se ɔo: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakɲ gɔɔ. Bɛeki num, m'an m'baa kaakin jaayo. Bin se 'baa deekin ɲ'mooyuma, maam se m'kɔɲ kaan eyo.»

¹⁹ ɔo deb kuuy se deekin ɔo: «Maam se m'utu m'dugu dug marange sik gen tedn naaba ɔo maam m'je m'aden ɔaa naam gen tedn naaba. Bin se 'baa deekin ɲ'mooyuma, maam se m'kɔɲ kaan eyo.»

²⁰ Ter deb kuuy deekin ɔo: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɔo, maam m'kɔɲ kaan eyo.»

²¹ Ken debm tedn naabm se jaay terl ɔaa ɔɲ melin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadino se paac. Ken melin jaay booy se, maakin taarɲa ɔo deek debm tedn naabin ki se ɔo: «Yɔkɔɔɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakɲ geger ki, 'baa danɔ jee daayge, jee ken kɔɔɔɔ tujdeki tuju, jee kaam-tɔokge ute jee cɛkedge 'baandeno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tedn naabin se iin ɔaa.

²² Ken naan jaay terl baado ɔɲ melin se deekin ɔo: «Meluma, naabm naai ɔlum taarin se, maam m'tedinoga, gan ute naan se kic ɔo, gɔɔ utu tap.»

²³ Gɔtn se melin deekin ɔo: «'Baa daan doobge tu ɔo naagɲ salige tu, jee se 'baandeno ute taa tɔɔɔ taa ade 'baa utu 'doocɲ maakɲ beem se.»

²⁴ Taa naan se ɔo, maam m'deeksen m'ɔo: maakɲ jeege tun k'dandeno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan kic ɔo, 'kɔɲ nam kɔsum se eyo.»

Debm ken baate te ron ey se, 'kɔɲ tedn debm mɛtn Isa ki eyo
(Mt 10.37-39)

²⁵ Ken jee denge jaay ɔaa ɔaa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan terl aakde ɔo deekden ɔo:

²⁶ «Debm ken je ade ɔaa mɛtum ki jaay, je bubɲa, kɔna, mɛndɲa, gɛninge, gɛnaangen gaabge ute kengen mɛndge cir maama ɔo jem te maam cir ron mal ey se, naan 'kɔɲ tedn debm mɛtn maam ki eyo.

²⁷ Debm ken baate kuun kaagɲ j'ansin tupm ro ki ɔo ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔɲ tedn debm mɛtn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se ɔo, maakse ki se nam jaay je kiin bee jɛrlɛ num ɲ'ing naan ki, mɛdn kaakɲ gursin ken an kaasn kiin been se, jaay ey la?»

²⁹ Ey num, ken naan jaay uunga mɛta ɔo ɔb nanɲ te ey se, jee deel deel gɔtn ese jaay aakga num, an terɛɲ mɛtin ki,

³⁰ an deek ɔo: «Aakki tu! Gaabm ara ɔo iin kiin been kaca, naɔo ɔɲ aasin te eyo.»

³¹ Ken gaar gam jaay 6aa tɛdn bɔɔrɔ ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakŋ asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tɛdn bɔɔrɔ ute asgargen dupu-si-di jaay ey la?

³² Ey num, ken gaar naane utu dɔk sum 6o, naan 'kɔl jeege gɔtɪŋ ki taa j'kɔkŋ taasa.

³³ Bin 6o, maakse ki se debm jaay ɔnte nakinge ey paac se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakŋ nijim aan gɔɔ kaata se gɔtɔ. Num ken kaata jaay kingiŋ nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay 'tɛdn nijim gɔtɪŋ ki se?»

³⁵ Ken kaata jaay kingiŋ teecga se, k'siŋ naan ki lɛ ɔŋ daapm naan eyo ɔɔ ɔŋ tɛf gɔtɔ gur eyo. Naan se, bɛɛki num, nakiŋ si naatn sum.» Ter naan deekden ɔɔ: «Debm ken jaay ɔk bi gɛn booyo num, 'booy taar se.»

15

Metn taar baatn iig jaay j'ɔŋina

(Mt 18.12-14)

¹ Gɔtn se *jee tɔkŋ miirge ute jeegeŋ jeege paacŋ jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gɔtn Isa ki gen booy taariŋa.

² *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ken gɔtn ese se, mooy naan ki dir dir deek ɔɔ: «Gaabm se ting 6o gɛn kɔkŋ jee kusinge roŋ ki sum ɔɔ tɔs ute naade!»

³ Gɔtn se Isa taadden ute kaal naagŋ taara ɔɔ:

⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm ken ɔk baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnaj-kaar-jɛrnaj kuuy se naan ade kɔŋ kɔd-6aar ki, taa '6aa je ken kalan iig kiig se, an je bini aŋo kɔŋ jaay ey la?»

⁵ Ken jaay 6aa ɔŋinga se, naan aŋo kuun kaal daamin ki ute maak-raapo.

⁶ ɔɔ ken naan jaay terl baadoga been se, naan 'dan tusn medinge ute jee do daambooginge ɔɔ deekden ɔɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ɔŋinga.»

⁷ Bin 6o 'booyki m'asen taada: maakŋ jee kusinge tu se, deb kalan jaay terlga maakiŋa do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakŋ raa ki paac se maakde-raapm doŋ ki cir jee si-jɛrnaj-kaar-jɛrnaj ken an dim eyo gen terl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'ɔŋina

⁸ «Lɔ aan gɔɔ mɛnd jaay ɔk tamma *sik. ɔɔ ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kɔɔcŋ lɔɔmpɔ ɔɔ 'kɔtn maakŋ beeŋa se bini an je kɔŋ jaay ey la?»

⁹ Ken naan jaay ɔŋinga num, naan ade dan tusn medinge ute jee do daambooginge ɔɔ aden taadn ɔɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ɔŋinga.»

¹⁰ Bin 6o, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusiŋ kalan sum 6o terlga maakiŋ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔdn Raage maakde raapo.»

Kaal naagŋ taar gɛn goon gaabm teec ɔŋ bee bubina

¹¹ Gɔtn se Isa ter taadden daala ɔɔ: «Gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio.

¹² Goon baat se deek bubin ki ɔɔ: «Bua, maakŋ maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, ɛdumo bɛduma.» Gɔtn se bubin tooko ɔɔ nigdesiŋa.

¹³ Ken j'ɛdin bɛdin jaay tɛf bii kandum se, nakinge se, naan tɔs dugde naatn ɔɔ ute gursn se, naan iin 6aa taa naan dɔkɔ. Gɔtn naane se, naan inj cɛɛpm te gursin se cɛɛɛ.

* 15:8 Tamma ara se aas kɔŋ nam ken tɛf naaba gen bii kalan.

14 Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gotn se, bo end maakn naan ken se do taal ted daama jeege tu do bo se, olin maakn daay ki.

15 Gotn se, naan iin baa tedn naaba gotn gaab ki kalan bini, gaabm se olin n'baa n'boobm kinziringe† maakn-got ki.

16 Naan je 'kohn kohn moromb ken kinzirge lee os se kic bo, gan nam edin eyo.

17 «Gotn se, naan baag saapm do ron ki do taad te maakin do: «Nakage, bubum se ok jee tedn naabge kando kando ken os doo taarde ki, nafo maam m'kon rom gotn ara m'kooy gen bo ne?»

18 Borse, maam m'kiin terl baa gotn bubum ki, m'an baa deekn m'oo: bua, maam se m'tujga naan Raa ki do m'tujga naai ki kici;

19 do maam se, m'aas te gen kon tedn gooni ey sum; aakum aan goo jee tedn naabige se sum.»

20 Gotn se naan iin uun doobm bee bubina.

«Ken naan baa baa jaay utu teeco dok naane sum bo, bubin aakin se, ejin don ki do naan aan baa doodina, baam akin kaadin ki.

21 Gotn se goonin deekin do: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki do m'tujga naai ki. Onje 'kaakum aan goo m'gooni sum.»

22 Gan bubin deek jee tedn naabige tu do: «'Baankiro ute kal aak bee se yakodo, uusinsinki ron ki, olin ki kodoko jin ki do 'tolinki saa jen ki.

23 Ok 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tolinki, do 'tedjeki koso, taa j'aki tedn maak-raapjege.

24 Taa goonum ken ey num ooyga kooy del del se, aajga do naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.» Gotn se naade baag tedn maak-raapde.

25 «Kaad ken se, goonin magal se utu maakn-got ki. Ken naan baado baa jaay aan goor ute bee se, naan booy kaa okga let do jeege daam daama.

26 Gotn se maakn jee tedn naabm bubinge tu se, naan danjo deb kalan do tond metin do: «Di bo teda?»

27 Gaabm se terlin do: «Genai bo baadoga. Taa naan terl baado onga bubu ute lapi se bo, bubu tolinga goon maran eer sal sal se.»

28 Gotn se goon magal se maakin tuju do naan baate kend beene. Naan ken se, bubin teec baado onina do selin metina.

29 Nafo naan terl bubin ki do: «Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedi naabige se aan goo debm tedn naabi sum do bii kalan tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalan jaay naai am kedn goon bini kalan taa m'an tedn maak-raapo ute medumge kic bo goto.»

30 Num gan gooni ken ut nanjo maalige ute mend keesn gaabge jaay ok terlo se, naai 'tolin goon maran eer sal sal se!»

31 Gotn se bubin terlin do: «Goonuma, naai se daayum utu te maama do maal maam m'ok se le, paac gen naai.

32 Gan beeki num, baado j'aki koso do j'aki tedn maak-raapjege. Aaka! Genai se ey num ooyga kooy del del, nafo aajga do naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.»

16

Kaal naagn taara debm maala ute debm tedn naabina

1 Gotn se Isa taad jeege tun metin ki do: «Debm maala kalan bin se ok debm ken naan onin maalin kaam jina. Bii kalan k'baado k'taadin j'oo: «Debm tedn naabi se, bere, utn kut ute maalige.»

† 15:15 Yudge saap do kinzirge se teddoga aak kusu naan Raa ki.

² Naan ol k'dan k'baansino oo tond metin oo: «Taa ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado medum maalunge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kon kon maalum kaam ji ey sum.»

³ Gōtn se debm ken k'j'onin maala kaam jin se baag saapa oo taad ute maakin oo: «Maam se m'tedn rom m'oo di? Melum le okga te maalin jim ki naan. Borse, gen kursu le, maam toogum goto oo ken m'baa lee baaya le, sokon am tolo.»

⁴ Maam se m'saap m'onja nakj maam m'teda. Ken melum se jaay toonga ute maalin jim ki kic num, m'utu m'kon jeegen utu am konj jiga.»

⁵ Taa naan se bo, naan ol k'dano jeegen ok see melin se kalan kalan. Debm deet deet se, naan tond metin oo: «Gōtn melum ki se, naai tap bo uunga see kando?»

⁶ Gaabm se terlin oo: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm ken naan onin maalin kaam jina se terlin oo: «'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Ing naan ki keske, 'naar 'raan oo: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.»

⁷ Ter naan deek deb kuuy ki oo: «Naai uunga see kando gōtn melum ki se?» Naan terlin oo: «Maam m'uunga suwal teen kaaru.» Num debm tedn naabm se deekin oo: «'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Borse 'raan oo: maam m'uunga suwal sik-marta.»

⁸ Debm ken naan onin maalin kaam jina ken derl melin se, melin jaay booy nakj naan ted se, naan toomina, taa naan onin naan se debm meteke. Taa naan se bo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan got ken wotoo.»

*Gurs ute *Raa se debkilimi ade kon je taa naap ki eyo*

⁹ Ter Isa taadden oo: «'Booyki m'asen taada: okki medge ute maalsegen oninki do naan ki ken tedga sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic bo, bee ken naase lee 'tedki jeege tu se anki baa kon maakj *Bee Raa ki gen daayum.»

¹⁰ «Debm j'onin nakj oko kaam jin jaay okin jiga se, ken j'onin nakj den kic bo naan an konj jiga. Oo debm j'onin nakj oko kaam jina jaay naan on okin te jig ey se, ken j'onin nakj den kic bo, naan an kon konj jig ey kici.»

¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase on okinki te jig ey se, Raa se asen kon kedn maal mala mala ken maakj raa ki ey se kici.»

¹² Ken maal naase ey jaay okinki te jig ey se, nana jaay ase kedn maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalan se 'kon tedn naaba gotn melje tu kaam di eyo. Ken naan bo ted naaba goto kaam di num, deb kalan naan an koodn kundu oo deb kalan naan an jea; ey le deb kalan se, naan an kon onoo oo ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kon tedn naabm Raa oo ute gen gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Ganj *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade teracin metin ki.»

¹⁵ Isa deekden oo: «Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan goo jee ken tedn nakge ute doobina; num ganj Raa se, jeel nakj maakse ki. Taa naan se bo nakj aak bee naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.»

¹⁶ «Kaadn ken Raa edo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakj Gaar Raa se jeege tu oo naan ken se, nana nana kic bo aay kaamin je kend maak ki.»

¹⁷ Maakŋ raa ute do naan̄a se deeliŋ 'kooŋ eyo, naʒo taargen k'raan̄iŋo maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, diŋiŋ ɔkɔ kic ʒo, 'koocŋ naan̄ ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mendiŋ se ɔɔ ɔk mɛnd kuuy se, debm bin se aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendiŋa ɔɔ ʒaa ɛɛs mɛnd nam. Ɔɔ debm ɔk mɛnd gaabiŋ piiringa piir se, naan̄ kic aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendiŋa ɔɔ ʒaa ɛɛs mɛnd gaaba.»

Debm maala ute Lazar

(Lk 12.15-21, 6.20-21, 24-25)

¹⁹ «Gaaba kalan̄ bin se ɔk maala dena. Naan̄ tuus kal ute ron̄a ɔɛɛɛ ɔɔ ʒii-rraa ɔs bɛɛ ɔɔ iŋg ute maraadiŋa.

²⁰ Gaŋ gaaba kalan̄ bin se, k'dan̄iŋ Lazar. Naan̄ se debm daaye ɔɔ ron̄ se taan-du sum. Naan̄ lee tood taa doobm gaab ken debm maala se.

²¹ Naan̄ je kosn ken si boor gaab ken se kic ʒo ɔŋ eyo. Num tɛr do naan̄ ki se, besge ʒaado ɔɔn taan-duŋa.

²² Ken debm daay jaay ooy se, *kɔdn Raage uun ʒaansiŋ maakŋ raa ki ɛɛɛ *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic ʒo ooyo ɔɔ k'ʒaa k'duubiŋa.

²³ «Maakŋ ʒee yoge tu se, debm maala baag kɔɔd yɛɛbiŋa, ɔɔ maakŋ kɔɔd yɛɛbiŋ ki se, naan̄ und kaamin̄ aak Abraam ute Lazar iŋg king ɛɛɛŋ ki ɔk naane.

²⁴ Ken naan̄ aak Abraam se, naan̄ ɔɔd ɔy dan̄iŋ ɔɔ: «Abraam, bua, ɛɛjum dom ki. Ɔl Lazar 'ʒaa 'kol goon-jiŋ maan taa ade ʒaa am kaadn maane rɔɔnum ki, taa maakŋ pood ken ara se, maam m'utu m'ɔɔd yɛɛbum kusiŋ aak eyo.»

²⁵ Gɔtn se Abraam deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naan̄ ki se naai ɔŋoga bɛɛ, gaŋ Lazar se ɔɔdoga yɛɛbiŋa. Ɔɔ ʒorse gɔtn ara se, naan̄ ɔŋga gɔtn bɛɛ ɔɔ gaŋ naai lɛ ɔŋga gɔtn kɔɔdn yɛɛbɛ.

²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'ɔkki gɔɔ magala ɔɔ jɛrl zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je ʒaa gɔtn naase ki se naade 'kɔŋ ʒaa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ ade ʒaa gɔtn naaje kic ara lɛ ade kɔŋ ʒaa ey kici.»

²⁷ «Gɔtn se debm maala deekiŋ ɔɔ: «Ken bin num, m'leemi nɔɔ mɛti ki, Bua, ɔl Lazar se 'ʒaa kɔŋ jee ken maakŋ ʒee bubum ki se.

²⁸ Taa maam se m'ɔk ʒenaagen gaabge mii. Ɔŋ naan̄ adɛn ʒaa taada, taa naade ade ʒaa gɔtn kɔɔd yɛɛb ken ara ey sum.»

²⁹ Abraam deekiŋ ɔɔ: «Naade ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute Kitapm ʒɛn jee taad taar teeco taar Raa ki do ɔkɔiŋa; ɔŋde naade 'booy taar naaden se.»

³⁰ Gaŋ debm maala se tɛrl Abraam ki ɔɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay ʒaa ɔŋdega ɔɔ taaddenga se, naade 'tooko ɔɔ 'tɛrl maakde do Raa ki.»

³¹ Naan̄ ken se Abraam tɛrliŋ ɔɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do ɔkɔiŋ ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ ʒaa ɔŋde kic ʒo, naade 'kɔŋ tookŋ taariŋ eyo.»»

17

Nakŋ ɔɔt deba doobm *Raa ki

(Mt 18.6-9, 21-22; Mk 11.22-26)

¹ Tɛr ʒii kalan̄ Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Nakŋ utu 'tujŋ jeege naan Raa ki se utu tap, naʒo ɔɔŋ debm ken jaay ʒo 'kol jeege 'tujŋ naan Raa ki se.

² Bɛɛki num, debm bin se, j'an̄ dookŋ ko tooto magala mindiŋ ki ɔɔ j'uun j'undiŋ naatn maakŋ baar ki kic ʒo keɛe ɔɔŋ eyo. Num ken maakŋ gaan ɛɛmge tu se jaay naan̄ tujga deb kalan̄ naan Raa ki se, nakŋ utu kaan don̄ ki se, ɔɔŋ cir keɛe daala.

³ Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyina. Ken naan jaay jeelga *kusiniŋ se, 'tedin kalde.

⁴ Ken maakŋ bii ki ɔo, naan tuj dɔɔli met cili kic ɔo ken naan jaay ɔaado taadi ɔɔ: «Genaama, maam se m'tujnga roi ki, m'ɔki naagi.» Gɔtn se naai an tedn kalde.»

⁵ Gɔtn se jee kaan naabinge terlin ɔɔ: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.»

⁶ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki kaal maakŋ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔŋ deekŋ ko kaag ken magal ese se ɔki: «lin gɔtn se, 'ɔaa daar maakŋ baar ki naane» ɔɔ naan 'tookŋ taar se.»

Bul ken jeel tedn naabm melina

⁷ Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk bulu jaay bulin inŋo naaba, ey le inŋo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɔo, naan an naar taadn ɔɔ: «'Baado, yɔkɔdɔ inŋ naan ki ɔ 'kɔsɔ» bin ne?»

⁸ Num bin eyo! Gan naan an deekŋ ɔɔ: «Kali se 'ɔaa toodina, uusu kal tedn naabi ɔɔ 'ɔaado 'tedum kɔsɔ. Ken edumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɔo sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.»

⁹ Taa nakŋ naan ted se, bul se melin an kɔŋ tɔɔm eyo.

¹⁰ Naase kic ken 'tedkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔki: «Naaje se, k'bulge ceɛ sum ɔɔ naabm naaje k'ted se le, naabm ken k'taadjen taad sum.»»

Isa ed lapia jee bikidge tu sik

¹¹ Ken Isa ɔaa ɔaa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki.

¹² Ken naan jaay aan maakŋ naan ki kalan bin se, jee bikidge sik ɔaado ɔŋina. Gɔtn se, naade daar dɔkɔ,

¹³ ɔɔ uun mindde raan deekin ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, eejjen doje ki.»

¹⁴ Ken Isa aakde se, deekden ɔɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tedn serke Raage tu.» ɔɔ ken naade utu ɔaa ɔaa sum ɔo, naade ɔŋ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔŋ kɔlɔŋ.

¹⁵ Deb kalan maakde ki jaay aak naan ɔŋga lapia se, naan ɔk terl ɔaado gɔtn Isa ki, uun mindin raan ɔɔ *nook Raa.

¹⁶ Gɔtn se naan ɔaado ooc metn je Isa ki ɔos don naan ki ɔɔ tɔɔmina. Gan gaabm se, naan kɔd Samari.

¹⁷ Naan ken se Isa deekin ɔɔ: «Naaden sik se ɔŋ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jernaŋ se gay?»

¹⁸ Bini maakde ki se, mertɛ jaay ɔaado nook Raa se.»

¹⁹ Anum Isa deek kɔd Samari ki se ɔɔ: «lin 'ɔaa ute lapia. Kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se ɔaadoga gɔtse ki (Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalan *Parizige tɔnd metn Isa ɔɔ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan terlden ɔɔ: «Ken Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'an kɔŋ kaakŋ ute kaam eyo.»

²¹ J'aki kɔŋ deekŋ j'ɔki naan utu ara ey le utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

*Biin *Goon Deba ade ɔaa*

²² Gɔtn se Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «Kaadin utu 'kaan se, naase utu aki je gen kaakŋ Goon Deba, naɔo gen kaakŋ bii kalan kic ɔo, anki kɔŋ kaak eyo.»

23 J'asen taadn j'oo naan utu naane ey le naan utu ara. Anum onte 'baaki oo onte 'naarki rose.

24 Taa bii ken Goon Deba ade baa se tecn aan goo maan aal wusuk jaay woor maakn raa berd goto lak se.

25 Num kor nakgen se jaay 'kaan se, naan 'dabar dena oo jee do duni ken borse se, an koodn kundu.

26 «Bii ken Goon Deba ade baa se, 'tecn aan goo nakgen deelo do Noe ki.

27 Kaad ken naane se jeege soo, aaye, tok mendge oo tok gaabge, bini aan bii ken Noe end maakn markab ken magala. Naan ken se, maan magala booyo oo baado goob too te jeege paac.

28 «Ey le nakn utu 'kaan se 'tecn aan goo nakgen ken aano do Lot ki se kici. Kaad ken se jeege se soo oo aaye, dugn nakge oo dugn ute nakdege, duub jinenge oo iin beedege.

29 Num gan, bii ken jaay Lot teec on Sodom se, Raa booyden poodo ute kudn on se dode ki too utde kap.

30 Bii Goon Deba ade baa se, utu 'tedn bin kici.

31 «Bii ken se, debm ing king do been ki raan se, n'onte booyo gen 'tson nakingen maak ki oo debm maakn got ki se le, n'onte terl been ki gen 'tson nakinge kici.

32 'Saapki tu do metn taar mend Lot ki!

33 Debm je kaajn kon se utu an kutu oo debm utga kon le, utu 'kaaja.

34 'Booyki m'asen taada: maakn noor ken se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalan se, deb kalan se, Raa an kuun baa oo debm kuuy se, naan an rese.

35 Oo mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan se, Raa an kuun baa oo debm kuuy se, naan an rese.»

36 [Oo gaabge di ken ing king maakn got ki se kic le, deb kalan Raa an kuun baa oo deb kuuy se, naan an rese.]*

37 Gotn se jee metn Isa ki tond metin oo: «Melje, nakgen se 'deel kaam gay?» Isa terlden oo: «Gotn jaay daa ooy toodn se bo, gotn ese bo marlge kic lee booy tus ro ki.»

18

Kaal naagj taara ute mend-daaye

1 Ter Isa taad jeege tun metin ki ute kaal naagj taara, taa naan je aden taadn oo j'ay kaamde daayum j'eem *Raa oo j'onte konoo.

2 Naan taadden oo: «Maakn gegere ki kalan bin se, ok gaaba kalan, debm kon booro oo gaabm se le, beer Raa ki eyo oo nam tap bo, naan aalin maak ki eyo.

3 Oo gotn ese ok mend-daay kici, oo mend-daay se, bii-raa baado gotin ki feekin oo: «Aakum tu metn taaruma ute debm taamooyum se.»

4 Mend-daay se lee dool gotin ki cok cok, nabo naan baate kaakin metn taarin. Gan aan goo mend se onin ey se, naan taad ute maakin oo: «Ey num maam se, Raa kic bo m'beerin eyo oo nam tap bo maam m'aalin maak ki eyo,

5 nabo mend se le, onum ey dey se, maam m'an kaakn metn taarin se. Ken m'aakin te metn taarin ey num, mend se som am kaal koodum cere.»

6 Ter Meljege taadden daala oo: «'Booyki tu metn taar debm kon booro ken be ey se.

7 Anum Raa se, 'kon kooon metn jeengen ken tond metin jaay eemin noo nooro oo katara se ey ne? Naan ade 'kon 'king kaakn kaama bin sum ne?

* 17:36 Taar se, maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se goto.

⁸ 'Booyki, m'asen taada: Raa se 'naar utu aden koocɔ mɛtde! Naʒo ken *Goon Deba jaay utu ade terl ʒaa do naan ki se, naan utu 'kɔŋ jeegen aal maakde doŋ ki dey?»

Kɔd *Parizi ute *debm tɔkɔ miiri

⁹ Gɔtn se ter Isa taadden ute kaal naagɔ taara daala, do jee mɛtinge tun aak rode aan gɔɔ naade ʒo jee ted nakge ute doobiŋa ɔɔ jee kuuy se naade aalde maak ki eyo.

¹⁰ Naan deekden ɔɔ: «Gaabge dio ook ʒaa *Bee Raa ki gen keem Raa. Deb kalan se, naan kɔd Parizi ɔɔ debm kuuy se, naan *debm tɔkɔ miiri.

¹¹ Kɔd Parizi jaay iin daar gen keem Raa se, naan taad te maakin ɔɔ: «Raama, maam se m'tɔomi, taa maam se m'tec aan gɔɔ jee mɛtinge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ɔɔ jee ted naka ute doobiŋ eyo, jee keesn mɛnd jeege ey le maam aan gɔɔ debm tɔkɔ miir ken daar se eyo.

¹² Maakɔ bii cili ki se, maam m'uun *siam bii dio ɔɔ nakɔ ken m'ɔk paac se nigin gɔtɔ kaam sik, ɔɔ ken kaam kalan se m'ɔd m'edi naai ki.»

¹³ «Num gan debm tɔkɔ miiri se, iin daar dokɔ ɔɔ doŋ raan kic ʒo uun eyo. Gɔtn se naan tond tarkaadɔna* deek ɔɔ: «Raama, ɛɛjum dom ki taa maam se m'debm *kusin naani ki.»

¹⁴ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm tɔkɔ miiri se, ken naan jaay terl ʒaa ʒeen ki se, tedga debm aak ʒee naan Raa ki ɔɔ kɔd Parizi se le ɔŋ ted te aak ʒee naan Raa ki eyo. Taa debm uun roŋ raan se, ute 'kɔɔpm baata ɔɔ debm jaay ɔɔp roŋ baat se, Raa utu an kuun roŋ raan.»

*Isa ɔd ʒooro gaange tu
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)*

¹⁵ Bii kalan jeege ʒaano te gaangen utu aay kaay sia gɔtn Isa ki, taa Isa aden tond jin dode ki. Naʒo ken jee mɛtin ki jaay aak k'ʒaano ute gaange gɔtn Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn.

¹⁶ Ken Isa jaay aak nakɔ naade ted se, ɔl ɔɔ k'ʒaano ute gaange se ceen ki ɔɔ gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Ŋki gaangen seem se ade ʒaa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gɔɔ gaangen se ʒo utu 'kɔŋ gɔtɔ *maakɔ Gaar Raa ki.

¹⁷ 'Booyki ʒee, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar doŋ ki aan gɔɔ goon cɔkɔn ey se se, naan se 'kɔŋ kɛnd maakɔ Gaar Raa ki eyo.»

*Debm maala ute Isa
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)*

¹⁸ Bii kalan magal Yaudge kalan bini ʒaadɔ tond mɛtn Isa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm ʒee se, maam tap ʒo m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔŋ *kaajn gen daayum se?»

¹⁹ Isa terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ɔɔ maam debm ʒee se? Debkilim ʒee se tap ʒo gɔtɔ; ken ʒee se, Raa kalin ki sum.

²⁰ Naai le 'jeele nakɔ ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se, naan ɔɔ: *Ŋnte 'keesn mɛnd nam, ɔnte 'keesn gaabm nam, ɔnte 'tɔal deba, ɔnte 'ʒoogo, ɔnte 'tɔkɔ taar-kɔɔʒo do nam ki, ɔɔ 'sook koi ki ute bubu ki.†*»

²¹ Gaabm se terl Isa ki ɔɔ: «Nakgen se, gɔtn m'iin baatum ki kic ʒo, maam m'lee m'tɛdin ted paac tap.»

²² Ken Isa jaay booy taarin se, deekin ɔɔ: «Ŋpiga naka kalan sum. Nakɔ naai ɔk paac se, 'ʒaa dugin naatn ɔɔ gursin se 'ʒaa 'nigin jee daayge tu. Bin se, ai toodn kɔrbɔtɔ maakɔ raa ki; ɔɔ naai le 'ʒaadɔ 'daanuma.»

* **18:13** Tond tarkaadɔn ara je deekɔ ɔɔ ond jin kaadin ki ken je deekɔ ɔɔ: naan se maakin tujga kasak kasak. † **18:20** Aak Ekz 20.12-16.

²³ Ken gaabm se jaay booy taar se, maakin tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

²⁴ Ken Isa jaay aakin naan ron terecin bardak se, naan deek oo: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakn Gaar Raa ki se onn aak eyo!»

²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute bee luppaa se onn; nafo debm nak dena jaay 'kend maakn Gaar Raa ki se, onn cir naan se daala!»

²⁶ Jeegen ing booy taarin se jaay, booy taar se deekin oo: «Ken bin num, nanja jaay 'kon kaaja?»

²⁷ Isa terlden oo: «Nakn onn jikilimge tu se, Raa ki se onnin eyo.»

²⁸ Gotn se Pier taad Isa ki oo: «'Booyo, naaje se k'l'onoga nakge paac taa j'ai daan naai.»

²⁹ Isa terlden oo: «'Booyki bee m'asen taada: taa maakn Gaar Raa jaay debm ono beena, mendina, genaangen gaabge, kon te bubina ey le geninge se,

³⁰ debm bin se, kor naan utu do naan ki ara sum bo, naan utu kon den cir nakgen ken naan onn; oo naan ki se, ken kaadin jaay aanga num, naan 'kon kaajn gen daayum.»

Isa taad metn taar kooyina ute gen durina daala

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

³¹ Gotn se Isa iik took ces ki ute jee metin ken sik-kaar-di se oo naan deekden oo: «'Booyki, borse naaje k'l'ook k'baaki baa Jeruzalem ki oo taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dokin paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki.

³² Naade se utu an kon kol ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an tercin metin ki, an naaja oo an tupm booro ron ki,

³³ ter naade utu an tond ute meje oo utu an tooo. Jo ken naan jaay ooy tedga bii moto num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴ Gan jee metin ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; oo taar Isa taadde se tap bo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-took ki

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Ken Isa jaay aan goor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-tooko jen doob ki ing baay baaya.

³⁶ Ken debm kaam-tooko jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta oo: «Ne di bo teta?»

³⁷ Gotn se k'taadin j'oo: «Ken deel se, Isan Nazaret.»

³⁸ Ken naan jaay booy bin se, ood ooy makon oo: «Isan, *Goon Daud, naai eejum dom ki!»

³⁹ Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina oo n'doa, gan naan toof tooy makon cir daala oo: «Goon Daud, eejum dom ki!»

⁴⁰ Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara oo ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan on Isa se, naan tond metina oo:

⁴¹ «Naai tap bo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin oo: «Meluma, maam m'je kaamum 'koodn kaaka.»

⁴² Isa terlin oo: «Onn kaami 'koodn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.»

⁴³ Gotn se sum bo, kaamin naar ood aaka, naan ok metn Isa oo *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade toom Raa kici.

1 Ken Isa jaay end maakŋ geger ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki.

2 Ken naan aal teec teec daan ki se, gōtn se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tokŋ miirge ɔ naan debm nak dena.

3 Naan je kaakŋ Isa naɔo naan ɔŋ doob eyo, taa jeege le dena ɔ naan kic le debm duuku.

4 Naan aan deel naan ki ɔ baa ook do kaag ken k'danin sikamor, gen kaakŋ Isan utu 'deel gōtn ese.

5 Ken Isa jaay aan gōt ken ese se, naan uun kaamin aakiŋa ɔ deekin ɔ: «Zaka, 'booyo keske! Jaaki se, maam m'je m'baa king bee naai ki.»

6 Zaka naar aal booyo jes ɔ dooɔokin ute maak-raapo.

7 Ken jee denge paac jaay aak nakŋ se, naade baag mooy naan ki dir dir ɔ: «Aaki tu, gaabm se baaga king bee debm tedn *kusin ki.»

8 Num Zaka daar naan Meljege tu, deekin ɔ: «'Booyo, Meluma. Metn maalum se, maam m'an kedn jee daayge tu ɔ ken maam ɔo m'uunga nakŋ nam le, m'ansin kogŋ met ɔɔ.»

9 Gōtn se Isa terlin ɔ: «Jaaki, jee maakŋ bee ken ese se ɔŋga kaaja, taa naai kic 'teeco maakŋ metjil *Abraam ki.

10 Taa *Goon Deba se, baado je jee ken iigga kiigi ɔ aden kaaja.»

*Isa aal naagŋ taara ute jee tedn naabgen sik
(Mt 25.14-30)*

11 Ken jeege jaay booy booy taarin se, kaad ken se naan aanga goor te Jeruzalem. Gōtn se, jeege saap ɔ ken naan jaay aanga sum ɔo, *Raa utu kosn gaara do jeege tu. Taa naan se ɔo, Isa taadden ute kaal naagŋ taara.

12 Naan taadden ɔ: «Gaaba kalan bin se, j'oojin ɔo naan deb gaara. Naan iin baa taa naan ken doko, taa j'an baa kol gaara jaay ɔo som ade terle.

13 Ken naan iin baa baa se, danjo jee tedn naabinge sik ɔo nigden tammage gen daab; deba kic naan edin kalan* ɔo deekden ɔ: «Tammagen se, oojinki donja kor maam m'ade terle.»

14 Ganj jee naanin ki mala se, ɔoɔ undina ɔo naade ɔl jeege baa taad deb ken an kol gaara se ɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tedn gaarje eyo.»

15 «Ken naan j'olinjo gaara jaay ok terl baado naanin ki se, naan ɔl k'danjo jee tedn naabingen naan nigden gurs se, taa 'kaakŋ nakŋ ken naade ɔŋ do ki se.

16 Debm deet deet se, baado deekin ɔ: «Meluma, tammi gen daab ken naai edum se, maam m'tedin oojga ken kuuy sik do ki daala.»

17 Melin deekin ɔ: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm mec; taa nakŋ cokon maam m'edi jaay, naai okinga jiga se, ɔorse, do gegerge tun sik se, maam m'ai kond naai ɔo 'tedn magaliŋa.»

18 Debm gen k-dige jaay aan se, deekin ɔ: «Meluma, tammi gen daabm ken naai edum se, maam m'tedin oojga ken kuuy mii do ki daala.»

19 Naan deek deb ken se ɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kond magal do gegerge tun mii se.»

20 Deb kuuy baado deekin ɔ: «Meluma, aaka! Kese ɔo tamman gen daabi se. Maam m'dook m'oyisin maakŋ koon kal ki.

21 Taa maam le m'beeri beere, naai le tedi ɔoɔ. Ken nakŋ naai ey kic ɔo, naai uun naai ki ɔo maakŋ-gōtn ken naai ɔo te ey kic ɔo, naai baa oojin naai ki.»

22 Ganj melin se deekin ɔ: «Do taari ken naai taadum se sum ɔo, maam m'jeeli, naai se debm tedn naabm jig eyo. Naai le 'jeelum maam se tedum

* 19:13 Tamman gen daab se ɔoɔ dena kaam kogŋ deba laapa kando kando.

ḡḡḡ ḡḡ nakḡ maam ey kic ɛ, maam m'uun maam ki, ḡḡ maakḡ-ḡḡḡn maam m'ḡḡc te ey kic ɛ, maam m'ḡḡ maam ki.

²³ Num gen di jaay 'baate kḡmbum gursum banḡi ki se? Bin se, ḡii ken maam m'ade tərɪ se, m'an kḡḡḡḡ am kooḡḡ ziidn do ki!⟩

²⁴ ḡḡḡn se, tər naan taad jeege tun inḡ cɛɛḡ ki ḡḡḡn ese se ḡḡ: «Tamminḡ jinḡ ki se, uuniḡki ḡḡ ɛdiḡki deb ken ḡk tamma sik se.»

²⁵ Jee se deekiḡ ḡḡ: «Melje, naan ḡḡ ḡk tammage siki!⟩

²⁶ ḡḡḡn se mɛɪde deekden ḡḡ: «'Booyki m'asen taada: debm ken ḡk se, j'an kɛdn do ki. Num debm ḡk ey se ɛ, ken cḡkḡn naan ḡk se kic ḡḡ j'an tḡsn naatn.

²⁷ Num jee taamooyumgen je ḡḡ maam m'aden tɛdn gaarde ey se, 'tḡk 'ḡaandekiro ara ḡḡ 'tḡaldeki naanum ki.»

Isa end maakḡ ḡḡḡɛr ken Jeruzalem ki aan ḡḡḡ gaarge (Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taariḡ se, naan deel naan jeege tu ḡḡ uun ḡḡbo gen kooḡḡ ḡaa Jeruzalem ki.

²⁹ Ken Isa aan ḡḡḡr ute Betpaje ute Betani ken cɛɛsn *kḡsn ḡlib ki se, maakḡ jeege tun mɛḡḡḡ ki se, naan ḡḡ jeege di naaba,

³⁰ ḡḡ naan deekden ḡḡ: «'Baaki maakḡ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kḡḡ goon buuru k'dḡḡkinga ḡḡḡḡ, ken ḡii kalan nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'ḡaansiḡkuro.

³¹ Ken nam jaay tḡndga mɛtse ḡḡ: Goon buuru se, 'tuut 'ḡaanki gay num, 'tɛrliḡki ḡḡki: kɛse Melje ḡḡ jeḡa.»

³² Jee ken j'ḡde naaba se, ḡaa ḡḡ nakḡ se aan ḡḡḡ ken Isa taaddeno.

³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, mɛliḡge deekden ḡḡ: «Goon buuru se, 'tuut 'ḡaanki gay?»

³⁴ Naade tɛrlden ḡḡ: «Kɛse Melje ḡḡ jeḡa.»

³⁵ ḡḡḡn se, naade ḡk ḡaano ute goon buuru se Isa ki, ḡḡ naade tḡḡd taal kal magaldege do buur ki ḡḡ uun ḡḡd Isa do ki.

³⁶ Ken naan jaay ḡaa ḡaa se, jeege tḡḡd taal kal magaldege ḡḡob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan ḡḡḡḡ ḡḡḡḡ do *kḡsn ḡlib ki se, jee mɛḡḡḡ ken te deniḡ se, maakde raapo ḡḡ baag tḡḡm Raa makḡḡ taa nakḡ-kḡḡḡgen ken naade aako se.

³⁸ Naade deek ḡḡ:

«ḡḡ Raa 'tɛdn bɛɛḡa do Gaar ken ḡaado ute ro Meljege Raa se!

ḡḡ tḡḡse 'tɛdn maakḡ raa ki ḡḡ Raa ken raan maakḡ raa ki se ḡḡ j'an *nooko†.»

³⁹ ḡḡḡn se *Pariziḡen kandum maakḡ jee denḡe tu se, deek Isa ki ḡḡ: «Debm dooy jeege, jee mɛḡi ki se, uunden kaamde k'doa!»

⁴⁰ Isa tɛrlden ḡḡ: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay doga kic ɛ, kogen tood ḡaa se ḡḡ 'tḡḡdn tḡḡḡ.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan cɛɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamiḡ aak ḡḡḡɛr se, naan baag keeme,

⁴² deek ḡḡ: «Jeruzalem, bɛɛki num, ḡii jaaki se ḡḡ naai 'jeel ḡḡobm ken naai an 'kḡḡ lapia naḡḡ aaca, nakḡ se naai ḡḡ aak ḡk te mɛḡḡḡ eyo.

⁴³ Deere, ḡiiḡen utu ade ḡaa naan ki se, jee wḡḡyige utu kiḡḡ gurugḡ nakḡ ken 'ḡaasn jeeige kḡḡ teec eyo, jaay ḡḡ naade utu ai kooco.

† 19:38 Aak KKR 118.26.

⁴⁴ Jee wɔɔyige se utu ai tɛɛɛɛ ɔɔ an tɔɔl ute jeeige ɔɔ ɓeigen j'iinɪn se, naade utu an ru nan tak tak ɔɔ ko gam tap ɓo j'an kɔn do naapɪn ki eyo. Taa ɓii kɛn Raa ɓaayo kaaka se ɛ, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tɛɛn zogen daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki
(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

⁴⁵ Naan kɛn se, Isa ɓaa ɛnd daan ɓɔɔɔ 'Bee Raa ki, ɔɔ naan baag tuur jeegen ɓaano te nakdege gen zoa.

⁴⁶ Naan taadden ɔɔ: «Taar se k'raanɪnga raan maakɪ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tɛɛn ɓee kɛn jeege ansum keeme.*‡ Naɓo gan naase, 'tɛɛnki tɛɛɔa: *gɔtn jee ɓoogge.*§»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan ɓɔɔɔ 'Bee Raa ki; gɔtn se *magal jee tɛɛn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɪ metn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an tɔɔɔ.

⁴⁸ Naɓo nakɪ jaay naade an tɛɛn don ki se, naade ɔn te doobɪn eyo, taa jeege paac je ɓo gen king booy taarɪn kɛn naan lee dooyɔɔ se sum.

20

*Jeege ɔɛm tɔɔɔn Isa
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ Bii kalan kɛn Isa dooy dooy jeege daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki, ɔɔ taadden taadn Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tɛɛn sɛrke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɪ metn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se, ɓaado ɔnɪna,

² ɔɔ tɔnd metɪna ɔɔ: «'Taadjen tu, naai tap ɓo tɔɔɔi se ɔnɪno gay jaay ɔli 'tɛɛn nagen ber se? Ey ɛ, kɛn ɛɔi tɔɔɔo jaay ɔɔ 'tɛɛn naan se, tap ɓo nanɔ?»

³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan, m'je tɔnd metse. 'Taadamki tu:

⁴ kɛn ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, lɔɔu jikilinge?»

⁵ Gɔtn se, naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se, j'anɪki tɛrl j'ɔɔki ɔio? Kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa» ɛ, naan ajeki ɔɛekɪ ɔɔ: «Gen ɔi jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»

⁶ Num kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilinge ɓo ɔliɔ» ɛ, jee ɔɛnge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se ɛ paac jeel maakɔɔ ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.»

⁷ Gɔtn se, naade tɛrlɪn ɔɔ: «Gɔtn naan ɓaano se, naaje k'jeel eyo.»

⁸ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔn taadn debm kɛn ɛɔum tɔɔɔo gen tɛɛn nakgen se eyo.»

*Kaal naagɪ taara te jee tɛɛn naabgen jig eyo
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)*

⁹ Gɔtn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagɪ taara ɔɔ: «Gaaba kalan tɛɛ jinen ɓɪn, ɔnɪn kaam ji jeege ɔɔ taadden ɔɔ: kɛn jinenɛ se jaay oojga num naase kic aki kɔn ɓɛɔse. ɔɔ naan iin ɓaa mɛrte se gen tɛrl kɛske eyo.

¹⁰ Kɛn kaadn kugɪ koojɪn ɓɪn jaay aan se, naan ɔlo debm tɛɛn naabɪn gɔtn jeege tun lee tɛɛn naaba maakɪ jinenɪn ki se, taa anɔ 'kɔkɪ ɓɛɔɪna. Num gan jee se ɔk tɔnd ɔɛɛn debm kɛn naan ɔliɔ naaba se ɔɔ ɔnɪn ɓaa jin sik.

¹¹ Kɛn mɛl jinenɛ jaay aakin naan ɓaado jin sik se, naan ɔl debm tɛɛn naabm kuuy daala. Naan kic kɛn ɓaa aan se, naade naajɪna ɔɔ tɔnd ɔɛɛnɪna tuurɪn ɓaa jin sik.

¹² Tɛr naan ɔl debm tɛɛn naabm kuuy gen k-mɔtɔge. Naan se, naade tɔnd awarɪna ɔɔ tuurɪn naatn.

13 «Gōtn se, mēl jinēne se baag taad ute maakin̄ ɔ: «Kese tap 60 m'an̄ tēdn̄ m'ɔ ɔ dī? Borse maam m'aden̄ kəl goon maak-jema; bin sum 60 sōm naade 'tookj̄ kuun taariṇa.»

14 Num kēn goon maak-jen̄ jaay ɔṇde se, ɔ jee tēdn̄ naabge maakj̄ jinēne ki jaay aakin̄ se, naade baag taadn̄ ute naapa ɔ: «Naan̄ se 60, kēn bubiṇ̄ ooyga num utu 'tēd mēl jinēne se; iṇki k'tōliṇki ɔ jinēne se, ajeki kōɔpm̄ naajege tu!»

15 Bin se, naade ɔk teecṇsin̄ naatn̄ maakj̄ jinēne ki se ɔ baa tōnd tōliṇa.»

Isa tōnd metde ɔ: «Bin se, kēn mēl jinēne jaay baadoga num, jee se naan̄ aden̄ tēdn̄ ɔ dī?

16 Kēn naan̄ jaay baadoga se, jee se naan̄ aden̄ tōl naatn̄, ɔ jinēniṇ̄ se lē naan̄ an̄ kēdīn̄ kaam̄ jī jeege tun̄ kuuy.» Kēn jeege jaay booy taar kēn̄ Isa taadden̄ bin se, naade deek ɔ: «Nakgen̄ bin se, ɔṇte 'kaana!»

17 Gōtn se, Isa aakde daan̄ kaamde ki tēneṇ̄ ɔ deekden̄ ɔ: «Taar kēn Raa taadn̄ maakj̄ Kitap ki gōtn̄ ese, je deekj̄ ɔ dī kēn ɔ:

Ko kēn jee kiin̄ beege baatiṇ̄ se, naan̄ se 60 tēdga ko kēn 'gakj̄ bea.

18 ɔ debm̄ jaay oocga do ko kēn jee kiin̄ beege baatiṇ̄ se lē, 'tērece,

ɔ debm̄ kēn ko se oocga doṇ̄ ki lē, an̄ daala.*»

19 Gōtn̄ ese sum 60, jee jeel taadn̄ tōokj̄ mētn̄ Ko Taar Raage ute *magal jee tēdn̄ serke Raage tu jaay booy taar se, naade naar je an̄ kōkō, naḅo naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagj̄ taar kēn̄ Isa taad se, naade jeelga, kēse naan̄ taad ute naade.

Mētn̄ taar kōṇj̄ miiri gen̄ Gaar magal kēn̄ in̄j̄ *Rōm̄ k'dan̄j̄ Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

20 Naan̄ kēn se, jee jeel taadn̄ tōokj̄ mētn̄ Ko Taar Raage ute *magal jee tēdn̄ serke Raage tu se baagin̄ tōnd baala; naade ɔlin̄ jeege gōtiṇ̄ ki ɔ jee se aal raay aan̄ gō ɔ naade jee tēdn̄ nakgen̄ ute doobina. Naade je kēn̄ Isa jaay taad tujṇga num, naade an̄ kōkṇ̄ kōlin̄ kaam̄ jī magal taa naan̄ gōtn̄ ese.

21 Naade baado taadīn̄ ɔ: «Debm̄ dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara ɔ 'dooy jeege ute doobina, ɔ naai lē 'taad 'beer nam̄ ki eyo; doobm̄ Raa se naai 'dooyin̄ jeege tu ute kēn̄ mētn̄ ki.

22 Borse, 'taadjen̄ tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an̄ kōṇj̄ miiri, lōbu j'an̄ kōg ey lē?»

23 Gaṇ̄ Isa jeel raayde se, deekden̄ ɔ:

24 «Uun̄ 'baankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.» Naade uun̄ baano ute tamma se Isa ki ɔ naan̄ tōnd metde ɔ: «Kaam̄-nirl̄ doa te ro kēn̄ k'raan̄j̄ maak ki se tap 60 gen̄ naṇa?» Naade terliṇ̄ ɔ: «Gen̄ Gaar Sezar.»

25 Gōtn̄ se naan̄ terlden̄ ɔ: «Kēn̄ bin̄ num, nakj̄ gen̄ Gaar Sezar se, eḏiṇki nakiṇa, ɔ gen̄ Raa lē, eḏiṇki nakin̄ kici.»

26 Ute taar kēn̄ Isa jaay taadden̄ naan̄ jeege tu se, naade ɔṇj̄ naan̄ taad tujin̄ te eyo. Num taar kēn̄ naan̄ terldesin̄ se, ɔkden̄ taad eyo ɔ gōtn̄ se ɔlde naade do deḅ.

Mētn̄ taar jeegen̄ utu 'dur daan̄ yoge tu

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kōr 15)

27 Gōtn̄ se jeegen̄ k'dan̄de *Sadusege se, kandum̄ bini, baado ɔṇ̄ Isa. ɔ naade se 60 kēn̄ naaj̄ ɔ jeegen̄ ooyga kooy se, ade kōṇ̄ dur daan̄ yoge tu ey sum. Taa naan̄ se 60, naade tōnd mētn̄ Isa ɔ:

28 «Debm̄ dooy jeege, *Musa raan̄jeno maakj̄ Kitap ki ɔ: kēn̄ deba ɔk menda jaay ooy ɔṇ̄ te goon̄ ey se, beeki num, genaṇ̄ se 'kōkṇ̄ mēndina taa koojn̄ metjili gen̄naṇ̄ kēn̄ ooy se.

* 20:18 Aak KKR 118.22.

²⁹ 'Booyo, genaage cili, koŋde kalan. Debm deet deet se ak menda, naḅo ooy ooj te goon eyo.

³⁰ Debm k-dige se kic ḅaado ak mend se.

³¹ Ɔo debm gen k-mətəge tu se kic ḅo ḅaado ak mend se, bini ol naaden cili se təkŋ naamga mend se paac. Naḅo maakde ki se, deb kalan tap ḅo ooj te goon eyo.

³² Ɔo kaam məotn se, menda se kic ḅaado ooyo.

³³ Bin se, ḅii ken jaay jeegen ooyga kooy aḁe dur daan yoge tu se, mend se tap ḅo 'tedn mend nana? Taa naaden cili se le, tək naaminga paac.»

³⁴ Gaŋ Isa terlden ə: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute məndge se lee təkŋ naapa.

³⁵ Num ḅii ken Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee ken naan beer təddfenga tədn ken ḅaa tinj maakŋ duni ken kuuy se, naade se 'kəŋ təkŋ naap ey sum.

³⁶ Anum məotn naade 'kəŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gəə *kədn Raage. Ɔo naade se 'tedga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se.

³⁷ Ɔo mətŋ taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadŋga taad do dakiŋa, kaad ken naan aako poodo ak kək maakŋ ji kaag ki. Naan ken se ḅo, Musa dāŋ Məljege Raa ə Raa gen *Abraam, Raa gen Isaka ə Raa gen *Yakub.

³⁸ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zεεεε; gətn naan ki se, jeege paac utu inŋ zεεεε.»

³⁹ Gətn ese, jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage kandum, deekin ə: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadŋga jig aak eyo.»

⁴⁰ Taa naan se, gen tənd mətŋ do taarge tun kuuy se, məotn nam tənd te mətŋ ey sum.

*Daud ute *al-Masi

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Ter Isa tənd mətde ə: «'Ted ə di jaay naase 'taadki əki al-Masi, naan Goon Daud se?

⁴² Taa Daud mala, taad maakŋ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ə:

Məljege Raa taado Məlum ki ə:

'Baado inŋ do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'kiŋg dode ki.†*

⁴⁴ «Ken Daud jaay ḅo danŋ Məlum se, anum ted ə di jaay Melin 'tedn goon Daud se?»

Ɔndki kənd te jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage

(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Kaad ken jee denge paac inŋ booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mətŋ ki ə:

⁴⁶ «Ɔədkɪ dose ro jee jeel taadn təkŋ mətŋ Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal roḁe, ə ken ḅaaga ḅəə ki se, naade je jeege adn tedn təəse naade ki. Ɔo ken naade jaay aanga maakŋ *ḅee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg gətn naan ki ə ken aanga gətn kəs ki se, naade je gətn naan ki kici.

⁴⁷ Naade se ḅo jee ken əs nan ji mend-daayge ə ken naade jaay ḅaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege aḁe kaaka. Num gaŋ naade se, Raa utu aḁe dabar kuŋ aak eyo.»

† 20:43 Aak KKR 110.1.

21

*Mënd-daaye ɛd *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)*

¹ Gōtn se, daan bōor *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiñ aak jee maalgen ɔmb kōmb serke Raa ki maakñ tukul kaag ki se.

² Maakde ki se, naañ aak mënd-daay kalan kic ken ɔɔd kɔɔd yeeβiña baado ɔmb tammage seem seem dio.

³ Ɔɔ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki beε, m'asen taada: mënd-daay ken daay nañ takñ ese se, ɔmbga ðen cir jee baa se paac.

⁴ Taa jeege se paac se ɛd do nak ðende ki, gan mënd-daay se nakñ naañ ɔkñ ken an tiñg se ɔ, naañ baado ɔmbiñ paac.»

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se, jeege utu añ tɔko
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)*

⁵ Gōtn se jee mëtinge taad ɔɔ: «*Bee Raa se, ute kogen j'iiniinga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamariñ tef aak beε beε se.» Gan Isa deekden ɔɔ:

⁶ «Bii kalan se, bee ken aakiñki daar aak beε beε se, jeege utu añ ru nañ tak. Kongen rees aak beε beε se, utu wɔɔkñ kalan kalan ɔɔ ko tap ɔ k'kñ toodñ do naapiñ ko ki eyo.»

Biigen kaam mɔɔtn se gɔtɔ utu 'tuju

⁷ Gōtn se, jee metiñ ki se tɔnd metiña ɔɔ: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nuñ ki? Ɔɔ naañ se 'teɔn ɔɔ ði jaay ɔ naaje j'an kaakñ jeel ro ki se?»

⁸ Isa taadden ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ! Ɔñte 'kɔñki jeege asen kañ dala. Taa jeege ðena utu aɔe baa ute roma ɔɔ utu asen taadñ ɔɔ: «Maam ɔɔ *al-Masi ɔɔ: «Beεε, kaadñ dunia aan nañ se, ɔɔpga gɔɔɔ.» Jee bin se, ɔñte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan bɔɔɔ, ɔɔ jeege baagga teɔn pitini te naapa num, ɔñte 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana naɔ, duni se 'kñ nañ ey ɔɔɔ.»

¹⁰ Ter Isa taadden ɔɔ: «Naase utu aki kaakñ jee taa naañ kaam kalan utu kiñ bɔɔɔ ute jee taa naañ kuuy. Taa naañ gaar kaam kalan utu kiñ bɔɔɔ te taa naañ gaar ken kuuy.

¹¹ Maakñ naañge tun metiñ naaña utu 'te makɔñ ɔɔ gɔtgen mëtinge se ɔ utu 'tɔɔ ɔɔ kɔɔñgen ðet ðet se utu 'kaan do jeege tu. Maakñ raa ki se, naase utu aki kaakñ nakñ-kɔɔβgen magal magal ken utu 'teecn nirl jeege.

¹² «Kor jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tɔkɔ, j'asen dabara ɔɔ j'utu j'asen kɔñ bɔɔɔ maakñ *bee ken Yaudgen lee tusn maak ki se ɔɔ j'utu j'asen tɔl ðangay ki. Ɔɔ taa maam se, j'utu j'asen baa naañ gaaringe tu ute naañ magal taa naañge tu.

¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki teɔn saafumge.

¹⁴ Ken 'baaki baa se ɔndiñki dose ki jiga ɔɔ ɔñte 'saapki do taar ken naase anki nakñ dose,

¹⁵ num maam mala ɔɔ m'utu m'asen keɔn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kñ naañ do taarse ki eyo ɔɔ 'kñ doobm ken asen 'kñ terl taar eyo.

¹⁶ Ɔɔ ter kenŋsege ute bubsege, gɛnaasege, taassegen gɔɔɔ ute mɛdsege se, utu asen tɔkñ tɔl ji jee wɔɔysege tu ɔɔ maakse ki se, jee mëtinge j'utu j'aden tɔɔɔ.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen kɔɔdñ kundu.

¹⁸ Naɔ beεkñ dose kic ɔ, kalan 'kñ kut eyo.

19 Okki maakse tɔɔgɔ. Aayki kaamse ɔɔ naase aki kɔŋ *kaajŋ ɣɛn daayum.»

Jeruzalem utu 'terɛɛ

20 Ter Isa taadden daala ɔɔ: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado ɔl gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kɛse kaadn terɛɛɛɛɛ, ɓɛɛɛ aanga.

21 Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'j'aaŋ k'j'ook maakŋ koge tu ɔɔ jeegen ing maakŋ ɣɛɣɛr ken Jeruzalem ki se, k'j'aaŋ k'teeɛɛɛ naatn ɔɔ jeegen naatn le, j'ɔŋte terlo ɓeene.

22 Taa bii ken se ɓo, *Raa utu 'kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu aan ɣɔɔ ken Kitapm Raa taadno.

23 Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen ɣɛndɛge aay kaay si se, adɛn tɛdn ɔɔŋ aak eyo. Taa Raa se, maakŋ taariŋ do jeege tun taa naan ken ɣɔtɛn ese ɔɔ naade se, utu 'kɔɔdn ɣɛɛɓɓɛ dɛna.

24 Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tɔɔl ute ɣɔrd-jerle ɔɔ j'aden dirin ɓulu ɔɔ j'aden wɔɔkŋ maakŋ naanɣe tu paac. Ɔɔ Jeruzalem se, j'utu j'an kɔɔɔ, ɔɔ jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

**Goon Deba utu ade terle*

25 Ter Isa taadden daala ɔɔ: «Naan ken se, daan kaad ki, laap ki ɔɔ maakŋ k-dijge tu se utu aki kaakŋ nakŋ-kɔɔɓge. Ɔɔ kuulu utu 'kɔl do baar ki ɔɔ 'tɛdn maane 'tɔnd te naapa 'keem makŋ pum pum ɔɔ 'tɛdn jeegen do naan ki paac se, ɓeere adɛn kɔkɔ ɔɔ nirlde utu 'teece.

26 Jeege jaay 'kaakŋ nakgen ɔɔŋ utu baado do naan ki se, jee mɛtinge se ɓeere sum ɓo utu adɛn tɔɔɔ, taa nakgen ɔk tɔɔgɔ maakŋ raa ki paac se, utu 'tea.

27 Ɔɔtɛn se, jeege 'kaakŋ Goon Deba utu ade ɓɔɔy maakŋ gapara ki ade ɓaa ute tɔɔɣŋ Raa, ken 'tɛdn ɣɔtɔ wɔɔɔr kelɛŋ.

28 Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ɔɔ uunki dose raan, taa Raa se ɔɔɣga ɣɔɔɔɔ asen kɔɔdn dose.»

Kaal naaɣŋ taara ute ko ba

29 Ter Isa aalden naaɣŋ taara ɔɔ: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se.

30 Ken naade jaay baagga dɔɔɓ kamba num, naase 'jeelki ɔɔki mɛt-kijiri aanga ɔɔ ɓara ɔɔɣga ɣɔɔɔɔ.

31 Bin num, naase kic ɓo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakŋ Gaar Raa se ɔɔɣga ɣɔɔɔɔ.

32 'Booyki ɓɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɓɔrse se 'kooy nan ey sum ɓo, nakgen se paac utu 'kaana.

33 Maakŋ raa ute do naanɣa se utu 'deele, num taarumge se, 'kɔŋ deel eyo.»

Ingki do metekse ki

34 Isa taadden daala ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ. Ɔŋte 'derlki rose ɣɛn kaay koono, ro kɔs magal ki ɔɔ ɔŋte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bii ken *Goon Deba ade ɓaa se, asen kɔkŋ do jise ki,

35 aan ɣɔɔ gakala lee tɔnd daage se. Jeege paac do naan ki se kic ɓo nakŋ se utu adɛn kaan dode ki bini.

36 Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic ɓo asen tɛd dim eyo. Ɔɔ bii ken naane se, naase aki ɓaa daar naan Goon Deb ki.»

37 Bii-raa Isa lee dooy jeege daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki ɔɔ ken aanga nɔɔɔr num, naan teec ɓaa lee toof do *kɔsn ɔlɔl ki.

38 Ken ɣɔtɔ iipga num, jeege paac baado lee ɔŋŋŋ daan ɓɔɔɔ Bee Raa ki ɣɛn booy taariŋa.

22

*Magalge end tel kutn Isa
(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)*

- ¹ Bii laa mappan ak arɔm eyo ken k'danɔn *laa Paak jaay ɔɔp gɔɔr se,
² gɔtn se, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage je doobm an goon kɔkn Isa taa an ɔaa tɔɔɔ, naɔo naade beer beer jeege tu.
³ Gɔtn se *Bubm sitange ɔaado end maakn Judas, ken k'danɔn Iskariot se ɔo naan kic mɛtn jee Isagen ken sik-kaar-dio.
⁴ Naan ɔaa taad ute magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal jee ken lee bɔɔb *Bee Raa se, taa 'kɔn raay ken naan an kɔkn Isa adesiɔn kɛda.
⁵ Ken naade booy taar se, maakde raapo ɔo naade taadɔnga taad ɔo utu an kɛdn gurs.
⁶ Naan ken se, Judas tooko ɔo baag toom Isa taa ken naan jaay aak jeege gɔto num, naan adesiɔn taada ɔo naade an kɔkɔ.

*Isa tɛd *laa Paak ute jee mɛtin ki
(Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kɔr 11.23-29)*

- ⁷ Bii gen laa mappan ak arɔm ey jaay aan se, ɔii ken se ɔo bɛɛki num, k'tɔjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge.
⁸ Taa naan se ɔo, Isa ɔl Pier ute Jan deekden ɔo: «'Baa 'tɛdjeki kɔsɔ gen laa Paak taa j'aki ɔaa kɔsɔ.»
⁹ Naade tɔnd mɛtin ɔo: «Naai 'je j'aisiɔn tɛdn kaam gay?»
¹⁰ Isa tɛrlden ɔo: «'Booyki: ken 'ɔaaki ɔaa maakn gɛgɛr ki se, naase aki dɔɔdn ute gaaba uuno kɔɔyɔ dooc te maane se. ɔkki mɛtiɔna ɔo 'ɔaaki maakn bee ken naan an kɛnd maak ki se.
¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mel bee ki se ɔoki: «Debm dooy jeege ɔljeno ɔo k'tɔnd mɛti ɔo bee gay jaay ɔo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee mɛtin ki se?»
¹² Num naan asen taadn bee magala ken j'iiniɔn do bee ki raan, ɔo maakn bee se, nakinge paac aas kart. Gɔtn ese ɔo ajeki tɛdn kɔsn gen laa Paak.»
¹³ Ken naade ɔaa aan se, ɔn nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taadɛno. Gɔtn se ɔo naade tɛd kɔsn gen laa Paak.

Kɔsn gen Mɛljege

- ¹⁴ Ken kaadn kɔsɔ jaay aan se, Isa ɔaado inɔ kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge.
¹⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔo: «Maam m'je ute maakum paac m'kɔsn *laa Paak ute naase jaay ɔo m'dabara.
¹⁶ 'Booyki m'asen taada: maam mɔɔtn tap ɔo Laa Paak se, m'kɔn kɔs ey sum, bini nakn ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobin ki *maakn Gaar Raa ki.»
¹⁷ Gɔtn se naan uun *kɔɔpm ken ak tɔtn koojn bin se jin ki, tɔɔm *Raa ɔo deekden ɔo: «ɔkki ɔo 'nig aayinki ute naapa.
¹⁸ 'Booyki m'asen taada: tɔtn koojn bin ese se, mɔɔtn m'an kɔn kaaye dɔɔl ute naase ey sum, bini maakn Gaar Raa ade ɔaa.»
¹⁹ Tɛr naan uun mappa jin ki, tɔɔm Raa ɔo dup ɛddesiɔna ɔo deekden ɔo: «Kɛse ɔo roma ken m'ɛdin *serke taa naase. Nakn se 'lee 'tɛdinki bini ɔo 'saapki dom ki.»
²⁰ Ken naade ɔs aas se, naan uun kɔɔpm ak tɔtn koojn bin se ɔo tɛdin bin kici, taadɛn ɔo: «Tɔtn koojn bin ken maakn kɔɔpm ese se kɛse je taadn ɔo: *Raa dɔɔkga kiji ute naase ɔo kɛse ɔo moosum ken ɔɔy taa naase.»
²¹ Ken naade inɔ ɔs kɔs se, Isa deekden ɔo: «Aakki, debm am kut se ɔlga jin maakn baay ki ute maam tele.

22 *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken Raa taadni, num gan onn deb ken an kut se!»

23 Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa oo maakde ki se, nanja bo 'kon tedn nakj se.

*Jee metn Isa ki naar magala
(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)*

24 Gotn se, jee metn Isa ki baag tedn dekenne oo naaj ute naapa oo maakde ki se, nanja bo 'tedn magala.

25 Gan Isa deekden oo: «'Jeelki, gaaringen do naan ki se ing do jeege tu ted jeege kusina, oo magalgen ting do jeege tu se, je jeege aden dan jee bee.

26 Num naase se, onte 'tedki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tedn magal se, on 'ted ron aan goon cakoo oo debm je tedn naana se, on 'tedn debm kaan naabse.

27 Debm magal bo ken gay: debm ken ing os kos lobo debm ken kosoo ooyga num lee baado tondin jeege tu se ne? Debm os kos se bo debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan goo m'debm tedn naabse.

28 Ken maam maakj dubar ki se, naase bo, jee daayum ingkiro ute maama.

29 Aan goo Bubum onum gaara maam ki se, maam kic m'onnsen gaara naase ki,

30 taa naase aki baa kosoo oo aki kaaye ute maama maakj gaarum ki. Oo naase utu aki king do kaag doge tu gen konn booro do taa bee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa oo Pier utu an baatina

31 Gotn se Isa deek Simon ki oo: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tondga meta oo je ai looyo aan goo teen k'looyin maakj gert ki se.

32 Gan maam m'tondga metn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tedn cer eyo. Oo ken naai jaay terloga gotum ki num, genaaiige se, edden kaay kaama taa 'tedn jee toogo naan maam ki.»

33 Gan Pier terlin oo: «Meluma, maam m'tookj m'baa dangay ki ute naai oo m'kooy ute naai.»

34 Ter Isa terlin oo: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kor koronjo 'kooy ey sum bo, naai 'naajn dool moto oo 'deekj oo 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

35 Gotn se, Isa deekden daala oo: «Kaaf ken m'olseno naaba jaay m'taadsen m'oo onte 'kuunki gursi, boono oo saa se, dim baatsege la?» Naade terlin oo: «Dim baatje te eyo.»

36 Ter naan deekden daala oo: «Borse se, debm ok gurs le, uunu oo debm ok boono kic le, uunu; oo debm ok gord-jerle ey le dugj naatn ute kal magalina oo n'dugj gord-jerle.

37 Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobin ki ken oo: *naan se se j'aalga mun maakj jee tujge tu.**
«Taar se bo borse aanga doobin ki.»

38 Gan jee metin ki terlin oo: «Melje, naaje j'ok gord-jerle di ara.» Naan terlden oo: «Kese beega sum, taarse se oninki.»

*Isa tond metn Raa do *koon alib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

* 22:37 Aak Eza 53.12.

³⁹ Gōtn se Isa teec 6aa ook do kəs əlib ki, gōtn kən naan lee 6aan ro ki. Ɔ jee mētiŋ ki se, 6aa ute naana.

⁴⁰ Kən naade aan gōtn ese se, naan deekden ɔ: «'Tōndki mētn Raa taa naase aki kooçn maakŋ nakŋ naam ki eyo.»

⁴¹ Tēr Isa iik tək cēs ki daande ute jee mētiŋ ki se kaam kund koa; gōtn se naan ɛrg naan ki ɔ baag tōnd mētn Raa,

⁴² deek ɔ: «Bua, kən naai 'je num, *kəɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikiŋ naatn dəkə rom ki. Num gan 'təd aan gɔɔ kən naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ kən maam 6o m'je se eyo.»

⁴³ Gōtn ese *kədn Raa bəoyo maakŋ raa ki 6aado ɛdiŋ gaab təɔgɔ.

⁴⁴ Kən Isa jaay maakiŋ tuj kasak kasak se, naan tōnd mētn Raa bini gōtəŋgiŋ teec roŋ ki jaay tad naan ki se tec aan gɔɔ mooso.

⁴⁵ Kən naan tōnd mētn Raa jaay aas se, iin 6aado əŋ jee mētiŋ ki ɔ ute maak-tujde se əlden naade tood bia.

⁴⁶ Naan deekden ɔ: «Gen di jaay 'toodki bi se? Iiŋki raan ɔ 'tōndki mētn Raa, taa aki kooçn maakŋ nakŋ naam ki eyo.»

Jeege ək Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Kən Isa utu taad taad 6ərt sum 6o, jee denge teeco ɔ debm təɔddeno se roŋ Judas. Naan se mētn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan 6aado cē Isa ki, baam əkiŋa ɔ aay ciilin.

⁴⁸ Ɔ Isa tərliŋ ɔ: «Judas, ute baam kəkŋ kən naai 'baam əkuma ɔ aay ciilum se 6o, naai an kutn *Goon Deba ne?»

⁴⁹ Jee kən cē Isa ki jaay aak nakŋ kən utu 'təd se, naade deekiŋ ɔ: «Məlje, jee ese j'aden təŋŋ ute gərd-jərIjege se la?»

⁵⁰ Maakde ki se, deb kalaŋ ɔdo gərd-jərIina ɔ əg gaan te bi do ji daama gen debm tēdn naabm *magal debm tēdn serke Raa ki.

⁵¹ Num gan Isa taadden ɔ: «Ɔŋki! Ɔŋte 'tədki bini.» Ɔ Isa əl jin ut bi gaabm se ɔ gaabm se əŋ lapia.

⁵² Gōtn se Isa taad jeege tun 6aano kəkə ɔ jee se, magal jee tēdn serke Raage tu, magal jee kən lee bəb *Bee Raa ute magal taa 'Bee Yaudge ɔ deekden ɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd-jərIsege ɔ sirdsege se, aan gɔɔ '6aakiro kəkŋ debm 6oogo.

⁵³ Ey num 6ii-raa, maam m'tiŋgo ute naase daan bəɔr 'Bee Raa ki ɔ nam tap 6o əŋ əl te jin rom ki eyo. Na6o 6ərse se, kaadn naasen əkki təɔgɔ maakŋ gət kən ɔd se 6o, aanga.»

Pier naaj ɔ naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴ Kən naade jaay ək Isa se, naade 6aansiŋo maakŋ 6ee *magal debm tēdn serke Raa ki. Naan kən se, Pier lee təl goosde kaam məɔtn dəkə.

⁵⁵ Kən naade jaay aan se, əŋ gōtn se k'tuuyga tuuy poodo daan bəɔr ki ɔ jeege iŋg riib riibi ɔ Pier 6aado iŋg riib ute naade kici.

⁵⁶ Mənd tēdn naabm gōtn ese jaay aakiŋ naan iŋg riib riib poodo se, naan əndiŋ kaama tak ɔ deek ɔ: «Gaabm se kic debm naana.»

⁵⁷ Gan Pier naaj ɔ: «Mənd ara, 6ere, gaabm se maam m'jeeliŋ eyo.»

⁵⁸ Tēr cəkə sum 6o, deb kuuy aakiŋ se, deekiŋ ɔ: «Naai kic 'mētn naade.» Ɔ Pier tərliŋ ɔ: «A-a, maam mētn naade eyo.»

⁵⁹ Cəkə sum se, deb kuuy 6aado deekiŋ daala ɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kəɔd Galile.»

⁶⁰ Gaŋ Pier terlin ɔɔ: «Taari se tap ɔɔ, naai 'je deekŋ ɔɔ dɔo?» Gaŋ kɔr naan utu taad taad ɔɔrt se sum ɔɔ, kɔrɔŋjɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ.

⁶¹ Gɔtn se, Meljege terl aak Pier, ɔɔ ken kaamdɛ jaay dɔɔd se, Pier naar saap do taar ken Meljege taadɔno, ken ɔɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔŋjɔ tɔɔy ey sum ɔɔ, naai am baatn dɔɔl mɔɔɔ.»

⁶² Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

⁶³ Jee ing bɔɔb Isa se, naadɛ tɛrɛciŋ mɛtiŋa ɔɔ tɔndiŋa.

⁶⁴ Naadɛ teeliŋ kaamina, tɔndiŋa ɔɔ taadɔn ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se tap ɔɔ naŋa?»

⁶⁵ Gɔtn ese, naadɛ naajin rap rap.

*Isa j'ɔk k'baan naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge*

⁶⁶ Tanɔɔrin nɔɔrin se, magal taa ɔɔee Yaudge, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage, naadɛ se ɔɔ jee ken lee aak mɛtn taarge, naadɛ tusu paac ɔɔ ɔɔ j'ɔk k'baano te Isa naandɛ ki.

⁶⁷ Aan gɔtn se, naadɛ tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: «Ken naai ɔɔ *al-Masi lɛ, 'deekjeni.» Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadsenga kic lɛ, naase aki 'tookki eyo.

⁶⁸ ɔɔ ken m'tɔnd mɛtse kic lɛ, naase amki 'kɔŋ terl eyo.

⁶⁹ Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.»

⁷⁰ Naadɛ paac terlin ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekŋ ɔɔ naai ɔɔ 'Goon Raa daamo?» Isa terlden ɔɔ: «Kese naase malinge ɔɔ 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.»

⁷¹ Gɔtn se naadɛ deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajege lɛ, k'booyinkiga te bijege, naan mala ɔɔ taadjeki ute taariŋa.»

23

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

¹ Jee se iino paac taa naap ki, ɔɔko Isa ɔɔ baansin naan magal *Rɔmege tu k'danjin Pilat.

² Gɔtn se, naadɛ baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔŋo gaabm se tɛd tɛd pitini maakŋ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔnte kɔŋŋ miiri Gaar magal ing Rɔm ki ken k'danjin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan ɔɔ *al-Masi, naan ɔɔ gaarge.»

³ Gɔtn se Pilat tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai ɔɔ Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekiŋ se.»

⁴ ɔɔ Pilat terl aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee dɛnge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋin tuj te dim ken aas kutin eyo.»

⁵ Gaŋ naadɛ dɔɔk taar ɔŋ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs mɛtn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ hini ɔɔse aanga gɔtjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erɔd ki*

⁶ Ken Pilat jaay booy taardɛ se, tɔnd mɛta ɔɔ: «Gaabm se tap ɔɔ, 'tɛdn kɔd Galile la?»

⁷ Ken k'taadɔn j'ɔɔ Isa se mɛtn jee Gaar Erɔdge se, gɔtn se naan ɔɔlin gɔtn Erɔd ki, taa bii ken se, Erɔd kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Erɔd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dɔkin tap ɔɔ, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maaniŋa. ɔɔ naan je an tɛdn nakŋ-kɔɔbm gam naaniŋ ki ɔɔ naan 'kaaka.

⁹ Naan tɔnd mɛtiŋ dɔɔl cɔk cɔk, naɔo Isa terlin taar dim eyo.

10 Kaaf ken se, *magal jee tēdn sērke Raage tu ute jee jeel taađn tōōkŋ mētn Ko Taar Raage se tōliŋ taargen deer deer doŋ ki.

11 Ɔo Erōd ute asgaringe se tēđin rēŋ rēŋ ɔ tērečin mētiŋ ki. Ter naade uusin kal ute roŋa ɔmb birin birin, jaay ɔo naade ɔliŋ gōtn Pilat ki.

12 Ey num, do dōkin Erōd te Pilat se taarde ɔaa eyo; num gaŋ bii ken se sum ɔo, naade tēdn mēdn naapge.

Isa k'j'utinga
(Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

13 Gōtn ese Pilat dan tus *magal jee tēdn sērke Raage tu, magalgen gōtn ese ɔo ute jee denge paac,

14 ɔo naan deekden ɔo: «Naase ɔk 'ɔaamkiro te gaabm ese se ɔoki naan ɔas kōos mētn jeege ɔo naanse ki se sum ɔo, maam tōnd mētiŋa do taarge tun naase 'tōlinki doŋ ki paac se, naɔo maam m'ɔŋiŋ naan tuj te đim ken aas kutiŋ eyo.

15 *Erōd kic ɔo ɔŋ te taar ken aas tōliŋ eyo jaay ɔlumsiŋo gōtn ara se. Ɔo gaabm se ne đim naan tuj jaay j'ansiŋ tōl ro ki se gōto.

16 Borse, maam m'an kōnd ute mēeje ɔo m'an kōŋ 'ɔaa.»

17 [Ken *laa Paak jaay aanga tak ɔo, maakŋ jeeđege tun k'tōkde dangay ki se, Pilat lee tōd tōde tōl debm dangay kalaŋ.]*

18 Gōtn se naade dōɔb ɔd ɔy taa naapki caa ɔo: «Gaabm se, 'tōliŋa ɔo ɔd ɔjeno Barabasi!»

19 Ey num Barabas se, j'ōkiŋ dangay ki taa pitin ken naan tēdo maakŋ gēger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tōloga tōl deba.

20 Ter Pilat tōnd mēde daala, taa naan je doobm ken an kōđn kōl Isa.

21 Ken naade jaay booy taar se, ter dōɔb ɔy caa ɔo: «Naan se, 'tup 'tōliŋ ro kaag ki! 'Tup 'tōliŋ ro kaag ki!»

22 Gōtn se Pilat tōnd mēde gen k-mōtoge tu ɔo: «Gaabm se tap ɔo tujga đi? Ey num maam m'ɔŋ te ne đim ken aas tōliŋ eyo. Borse, maam m'an kōnd te mēeje ɔo m'an kōđn kōl.»

23 Gaŋ naade tōy makōŋo ɔŋ eyo ɔo taad ɔo: «Gaabm se k'tup k'tōliŋ ro kaag ki.» Ken naade tōy se, tēđ dir dir ɔaa deel doa.

24 Gōtn se Pilat took gen tēdn nakgen ken naade maakde jen ro ki se.

25 Naan ɔl k'ɔaa k'j'ɔd j'ɔlden gaabm ken naade jen se; ey num naan ɔo debm pitin tōl deba jaay j'ɔliŋ dangay ki se. Gaŋ gen Isa se, naan eđdesiŋ kaam jide ɔo deekden ɔo: «'Tēđiŋki aan gōɔ ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki
(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

26 Ken naade ɔaan ɔaa te Isa se, naade dōd ute gaaba kalaŋ k'danŋi Simon kōđ Siren. Naan iino naatn ɔo deel deel te doobm se. Naade ɔkiŋ taa tōgo gen kuun kaagŋ j'an ɔaa tupm Isa ro ki se ɔo naan uun kaagŋ se ɔo leen mētn Isa ki.

27 Ken Isa ɔaa ɔaa se, jeege đena ɔk mētiŋa. Maakde ki se mētiŋe mēndge ɔo mēndgen se jaay aakiŋ se, tōnd tarkaadđege† tōy ɔo eemiŋ nō.

28 Isa tērl aakde ɔo deekden ɔo: «Mēndgen Jeruzalem ki, ɔŋte 'keemki taa maama. Num eemki ɔo taa naase malinge ɔo taa gēnsege.

29 'Booyki, kaadiŋ utu 'kaan se k'đeekŋ j'ɔo: maak-raapo mēndkartge tu, mēndgen ooj nam te te eyo ɔo kēngen sidge gaange aay nam te te eyo.

* 23:17 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dōkiŋ se, mētiŋe maakde ki se gōto. † 23:27 Tōnd tarkaad gōtn naade ki se je đeekŋ ɔo: keem nō.

³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu oo: «'Tooocki doje ki oo 'taadn kooŋge tu oo: «'Deebki doje ki.»[‡]

³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zere se, do ko kaag ken tuutu se, tap bo 'tedn oo dno?»

³² Gōtn se k'tak k'baano ute jeege dio oo jee se, jee ken tujga tuj dīm, taa j'aden baa tōol ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gōtn k'darīn: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki oo jee ken tujga tuj dīm se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarīn do ji daamin ki oo deb kalan k'j'uun k'daarīn do ji jeelin ki.

³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarīn ro kaag ki se, deek oo: «Bua, 'tōoldē *kusiŋde, taa nakj naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nigj kal Isa se, naade tedīn salatia oo debm ken oociŋga bo uunu uunu.

³⁵ Gōtn se jee denge daar aakiŋa; oo jee magalge se, ooyin koogo metīn ki oo deek oo: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan bo *al-Masi ken *Raa beer oodīn deer num, borse ŋ'aaŋ roŋ mala.»

³⁶ Asgarge kic bo terecin metīn ki; naade baado ceŋ ki oo edīn tōtn koojīn bin ken mooy se,

³⁷ oo deekin oo: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!»

³⁸ Ken naade jaay utu tupīn tup ro kaag ki se bo, naade raan olin kaam don ki oo: Kese bo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakj jeege tun di ken tujga tuj dīm jaay k'tup k'tōoldē ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajīn oo: «Naai bo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi oo aajje naaje kici.»

⁴⁰ Gaŋ deb kalan uunīn kaamin deekin oo: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakj dubar ki aan goo naan kici.

⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobiŋa. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gaŋ naan se, tuj te dīm eyo.»

⁴² Gōtn se naan deek Isa ki oo: «Isa, giin naai ade baa maakj gaari ki se, 'saap dom ki.»

⁴³ Isa terlin oo: «'Booy bee m'ai taada: jaaki sum bo, naai 'baa te maam gōtn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naaŋa te magalin se gōto baa ilim dib bini aan katar do teger ki.

⁴⁵ Kaada paac, j'ōŋ j'aakiŋ eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakj *Bee Raa se, neepo raan daan ki bini aan naan ki tak.

⁴⁶ Gōtn ese, Isa ood ooy makōŋ oo: «Bua, kom se, m'ōŋisiŋ kaam ji.» Ken naan taad taarīn aas se, ŋ koŋ teece.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakj deel se, naan *nook Raa oo deek oo: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!»

⁴⁸ Oo jeegen ken baado aak nakj deel se, ken naade jaay uun terl baa baa se, maakde tuj se tōnd tarkaaddege.

⁴⁹ Num jee deelga deel ute naaŋa oo mendgen baago kōkj metīn taa naan Galile ki se, naade se paac daar gōtn dōko jaay bo aakiŋa.

Isa k'j'ōlin maakj iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gōtn se, gaaba kalan roŋ Yusup oo naan se, maakj magalge tun ken lee aak metn taarge se. Naan se debm bee oo debm daan ki.

[‡] 23:30 Aak Oz 10.8.

⁵¹ Gaabm se iino maakj geger Yaudge tun k'danjin Arimate. Jo nakj jeenge ted paac se, naan ol te taarin maak ki eyo. Taa naan injg aak kaak kaam *maakj Gaar Raa ken utu 'kaan se.

⁵² Gaabm se baa oj Pilat oo tond metina taa an kon ro Isa se, naan an baa kol maakj iif ki.

⁵³ Pilat oninsina oo naan baa booy ro Isa naatn ro kaag ki. Gotn se Yusup teelin ute kal duubu oo baa ol aalin maakj iif ken j'oj ko sum bo j'ud k'daapina. Jo iifm se, bii kalan j'ol k'naam te nam maak ki eyo.

⁵⁴ Bii se, jeege daap daap rode taa teger sum bo, *bii sebit se baaga.

⁵⁵ Mendgen baago daan Isa Galile ki se, baa te Yusup kalan gen baa kaakj iifm ken j'ol j'aal ro Isa maak ki se.

⁵⁶ Jo ken naade jaay ok terl been se, naade baa tedo nakj oot nijimi ute itir gen baa kotn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade injg tool maakde taa *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se gaasdenga gaasa oo j'onte tedn dim.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Bii dumas ki, tanooarin noorin sum bo, mendgen se iin baa taa baad ken j'ol j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakj oot nijimi oo ute itir ken naade tedino se.

² Ken naade jaay aan se, oj ko ken k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn.

³ Num ken naade jaay end maak ki se, oj te ro Meljege Isa eyo.

⁴ Naade aak nakj se, okden taad eyo. Gotn ese sum bo, naade naar aak gaage dio ute kaldege raap lak lak.

⁵ Ken naade aak jeegen se, dorlo oo nirlde teece oo gotn se naade no dode naan ki. Jo gaabgen se taadden oo: «Debm zere jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap bo, gen di?»

⁶ Gotn ara se, naan gotol! Gan naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki,

⁷ Ken naan deekseno oo: «*Goon Deba se j'utu j'an kokj kol ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki oo bii k-motoge tu se, naan utu 'duru.»

⁸ Gotn ese se naade naar saap do taar ken Isa taadeno se.

⁹ Taa baad ki se, naade ok terlo baado taad jee metin ken sik-kaar-kalanj ute jee kuuy paacj injg te naade se.

¹⁰ Mendgen baano ute labar se, naade Mari ken iino Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mendgen metinge kuuy kici; naade baado taadn nakj se *jee kaan naabm Isage tu.

¹¹ Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin aan goo taar jee derlge.

¹² Anum Pier se, iin aan baa taa baad ki. Jo ken naan jaay aan se, no aak maakj baada, aak kalge kalin ki sum oo num nakj ken deel se, okinj taad eyo. Gotn se naan ok terl baa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee metin ken dio

(Mk 16.12-13)

¹³ Bii ken se sum bo, jee metn Isa ken di se, iin baa baa maakj naan ken k'danjin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dok coko.

¹⁴ Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se.

¹⁵ Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gotn se Isa mala oj metde oo ok doob ute naade tele.

¹⁶ Naade aakinj ute kaamde, na6o dim gaasde naade oj aak okinj eyo.

17 Gōtn se Isa tōnd mētdē ɔɔ: «Mētn taar di jaay 'baaki ɔaa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gōtn se naade ɔk ɔaar yip ɔɔ maakde tuju.

18 Maakde ki se, deb kalan k'danjin Kleopas se terlin ɔɔ: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. Ɔɔ naai 'kali ki sum ɔo, 'booy te ey ne!»

19 Isa tōnd mētdē ɔɔ «Ɖi ɔo tēda?» Naade terlin ɔɔ: «Nakj jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki ɔɔ naan jeege tu se, naan taad taara ute tōɔɔɔ Raa ɔɔ tēd nakgen deel doa.

20 Ganj *magal jee tēdn serke Raajege tu, ute magaljege se ɔk ɔlin ji jeege tu ɔɔ ɔjin ɔɔɔɔɔ don ki taa j'an ɔaa tōɔɔ ɔɔ naade ɔaa tup tōɔlin ro kaag ki.

21 Ey num, naaje k'j'ing k'j'ond doje j'ɔɔ, naan ɔo debm ken utu kōɔdn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, ɔarse tēdga bii mōt.

22 Deere, mēndgen kandum maakje ki se, ɔaado taadjēn taar deel doa, taa naade, tanōɔrin nōɔrin se, iin ingo taa iib ki,

23 ɔɔ naade ɔj te ro Isa eyo. Naade ɔk tērl ɔaado taadjēn ɔɔ naade aako *kōdn Raage ɔɔ kōdn Raage se deekdeno ɔɔ: «Isa num, utu te kaamina!»

24 Jeejegen mētinge kic iin ingo taa iib ki ɔɔ ɔjɔo nakge se aan gōɔ ken mēndge taadjeno se sum, naɔo yon se, naade aaki te te eyo.»

25 Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Naase se dose biga ɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se ɛ, naase booy ɔkki mētin eyo ɔɔ naase ɛ 'took aalki maakse do ki yōkōd eyo!

26 Bēeki se, *al-Masi 'dabar, jaay ɔo Raa an *nooko.»

27 Ɔɔ naan baagden tōɔkɔ metn taargen ken Kitap taad ron ki ɔɔ naan uun mētin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

28 Ken naade jaay aan cēē naan ken naade ɔaa ɔaa maak ki se, Isa ɔaa aan gōɔ aki gaan taaro.

29 Num ganj naade ɔk ɔaar mētin ki tak deekin ɔɔ: «Ɖɔp te naaje, taa kaada ɔaaga ɔɔ gōtō kic ɛ, ɔkga jin.» Ɔɔ naan tooko end ɔaa ing ute naade.

30 Ken naade ing ɔs kōs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tōɔm Raa, dupina ɔɔ eddesina.

31 Gōtn se kaamde ɔɔd aaka ɔɔ naade aak jeelina; naɔo kaad ken se sum ɔo, naan iig naande ki.

32 Naade taad ute naapa ɔɔ: «Ken k'baakiro ɔaa doob ki jaay, naan taad tōɔkɔeki metn taar maakj Kitap ki se, taarin se ɔs maakjege aak eyo.»

33 Naan ken se sum ɔo, naade naar iij-ɔk tērl Jeruzalem ki; ɔɔ naade ɔaa ɔj jeeɔen sik-kaar-kalan se, tuga ute jee ken leedo ute naade kalan se.

34 Ken naade jaay aan se, jee se dōɔdden ute taargen se ɔɔ deekden ɔɔ: «Deere, Mēljege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔɔ teecoga naan Simon ki!»

35 Ɔɔ naade kic taadden nakj ken aanden doob ki ɔɔ kaad ken Isa uun mappa, tōɔm Raa jaay ɔo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun mētin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

36 Ken naade utu taad taad sum ɔo, gōtn se naade aak Isa mala ɔaar ɔaar daande ki. Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Ɖn tōɔsn Raa 'tēdn te naase!»

37 Num ken naade aaki se, nirlde tece ɔɔ beere ɔkde ɔɔ naade saap ɔɔ kaadn naane nirl nam.

38 Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se?»

39 Aakki jimge ute jemge. Kēse maam mala. Aakki ɔɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cēnge ute daa ro aan gōɔ gen maam se eyo.»

40 Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jinge ute jenge.

41 Ken naade aakin se, maakde-raapo nafo, maakde ok naaja taa nakn se deel dode do okden taad eyo. Gotn se Isa deekden do: «Gotse ki ara se, okki nakn koso la?»

42 Do naade eep edin kenj ken naade naannga naan se.

43 Naande ki se sum bo, naan uun do.

44 Ter Isa deekden do: «Kese bo taargen m'ing m'taadseno, kaad ken m'tingo te naase. Beeki num, taargen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobin ki paac.»

45 Gotn se, naan dodden bide gen booy kəkɔ metn taar maakn Kitap ki.

46 Ter naan deekden daala do: «Taa naan se bo, Kitap taad do: *al-Masi se utu 'dabara do 'kooyo do daan bii k-mətoge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu.

47 Anum j'ade kupm meta Jeruzalem ki do k'baa taadn metjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen terl maakde do Raa ki taa Raa se aden toal *kusiŋdege.

48 Do naase se bo amki 'tedn saadumge.

49 Do maam m'utu m'aseno kol nakn ken Bubum taad do utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔŋ toogɔn ade kiin gotn Raa ki se.»

Raa uun baan ute Isa maakn raa ki

(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)

50 Gotn se Isa baande naatn kaam aak Betani do ken naade jaay aan gotn ese se, naan uun jin raan do dodden booro.

51 Ken naan utu dodden kooɔ booro sum bo, gotn se naan iik took ute naade coko do Raa uun baansin maakn raa ki.

52 Ken naade jaay ergo naanin ki do toomino aas se, naade iij-ok terl baa Jeruzalem ki ute maak-raapo dena.

53 Do bii-raa, naade lee toom Raa daan boor *Bee Raa ki.

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan

Labar Jiga gen Isa al-Masi ken Jan raanjo se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy ken maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raanj tond daap taaringe kaam kuuy tec aan goo taar jigan ken jee kuuy raanden se eyo oo maakn taaringe tun naan taad se kic bo tec kuuy. Jo ko taargen maak ki se kic bo kaam kuuy. Taargen ken naan aakin jiga cir paac se, taargen ken jeege jeel metin eyo ken Isa taad oo ute nakgen ken naan teda. Labar Jigan gen Isa ken Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Jo tap tap se naan taad ute magalgen jeel too kn metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Naade se bo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic bo, Yaudge aan goo naade. Ken Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dende sum eyo, num naan taad ute jeegeen paacn do naan ki ken baate tookn taarina. Maakn kitapm ken Jan raan se, taad te metn taar koojn Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Nafo ken naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dena ken oo Isa se naan bo Taara oo Taara se baado uun ro deba oo tinj daan jeege tu taa aden 'tedn gaan Raage.

Isa se naan bo debm ken k'danjin Taara se

¹ Do dakin ken *Raa utu aalo kaal do naanja se, debm ken k'danjin Taara se, naan utu tap. Jo naan ting te Raa oo naan mala kic bo Raa.

² Anum do dakin ken Raa utu aalo kaal do naanja se, debm k'danjin Taara se, naan ing te Raa telc.

³ Nakgen ken Raa aalde paac se, naan aalde te debm ken k'danjin Taara se oo ne dim ken Raa aalin jaay te naan ey se, goto.

⁴ Debm ken k'danjin Taara se, naan bo debm ed kaaja jeege tu. Jo kaajn naan edden se bo, woorden goto.

⁵ Jo gotn woor se, woor maakn gotn ken odo nafo gotn ood se on gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa alo debm kaan naabina oo naan se ron Jan*.

⁷ Naan baado gen tedn saada, taa taadn saadn gotn woor se jeege tu, ken bin se jeege paac jaay booy okga taarin num, 'kuunu.

⁸ Jan se, naan bo gotn woor eyo, num naan se baado taadn saadn debm ken k'danjin gotn woor se bo jeege tu.

⁹ Debm k'danjin Taara se, naan se bo gotn woor mala mala, ken naan jaay baado do naan ki se, woor goto jeege tu paac.

¹⁰ Num debm k'danjin Taara se, naan baadoga do naan ki oo Raa aalo do naanja se utu ro naanja, nafo jee do naan ki se, on jeelin te eyo.

¹¹ Naan baado gotn taasinge tu, nafo taasinge mala kic bo baate doodn kakina.

¹² Num gan jee metingen took uunga taarina oo aalga maakde don ki se, naan ooddenga doobo taa naade tedn gaan Raage.

¹³ Ken naade jaay tedn gaan Raage se, naade se jikilimge bo toojde eyo oo kese ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala bo tedden naade se tedga geninge.

* 1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

14 Debm ken k'danjin Taara se, tedga debkilimi do naan baado ing daanjege tu do naaje se j'aakga *nookina; do nookn naan se Bubin Raa bo edino, naan bo Goonin kalan lak se. Do naan se, debm bee aak eyo do taad taar met ki do ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naana.

15 Ken Jan jaay aakin se naan taad saadin naan se jeege tu do: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'oo: «Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama do naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu tap.»

16 Taa naan se bo aan goo naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga bee den aak eyo. Do been se borse kic bo, utu tedjeki ted rok.

17 Do dakin se Raa olo *Musa bo baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad bee Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi.

18 Nam nam bii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tele se bo, taad jeege tu olden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

19 Gotn se magal Yaudgen maakin geger ken Jeruzalem ki olo *jee tedn serke Raage tu ute Lebiga baado tond metn Jan do: «Naai tap bo naana?»

20 Do Jan se oyden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal do: «Maam se, *m'al-Masi eyo.»

21 Ter naade tond metin daala do: «Bin se naai tap bo naana? Lo naai bo *Eli do dakin se la?» Naan terlden do: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala do: «Lo naai bo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden do: «Goto.»

22 Gotn se naade deekin do: «'Taadjen tu naai tap bo naana? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba gati ki taa naaje k'baa taadin jeege tun oljeno se. Naai mala tap bo taadjen tu, naai tap bo naana?»

23 Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danjin Ezayi ken taado do dakin do:

Maam bo mind debm ken taad do kod-baar ki m'oo:

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.†

24 Gan jeegeen magal Yaudge oldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se, *Parizige.

25 Gotn se naade tond metin on eyo do: «Ken naai bo al-Masi eyo, do *Eli eyo, do ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade baa se eyo, num naana taa di jaay do *batiz jeege se?»

26 Gan Jan-Batist terlden do: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelin ki eyo.

27 Naan bo debm ken utu baado metum ki do maam se, kol saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo.»

28 Nakgen se paac deel maakin naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gotn se bo gotn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan bo *Goon Baatn Raa*

29 Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu baado gotin ki se, naan deek do: «Aakki! Kese bo Goon Baatn Raa ken utu koodn *kusin jeegeen do naan ki se.

30 Taa naan se bo maam m'taado m'oo: debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakin j'oojum te ey bort se, naan utu tap.

31 Maam mala kic bo m'jeelin eyo ken kese bo naana se, anum m'baado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

† 1:23 Aak Eza 40.3.

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek oo: «Maam m'aako *Nirl Raa booyo maakn raa ki aan goo deere baado ing don ki.

³³ Ey num maam se, m'jeelin eyo nafo debm olumo oo m'batiz jeege ute maane se, naan bo debm taadumo oo: debm naai utu 'kaakn Nirl Raa 'booy baado king don ki se, naan se bo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal.

³⁴ Nakj se maam mala m'aako te kaamuma oo maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee metn Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist baado ing te jee metin ken di se gotn ese daala.

³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ondin kaama tak oo deek oo: «Aakki! Kese bo *Goon Baatn Raa.»

³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ok metn Isa.

³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu baado metin ki se, naan deekden oo: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin oo: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekn oo: Debm dooy jeege.)

³⁹ Gotn se Isa terlden oo: «'Baakiro aki baa kaaka.» Oo naade tumo te naan tele oo baado aak gotn ken naan ing. Oo naade opp ing te naana. Kaadken naade aan got ken ese se teger.

⁴⁰ Ganj maakn jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay oko metn Isa se, deb kalan se ron Andre; naan bo genaas Simon Pier.

⁴¹ Ken Andre jaay iin on Isa se, naan baa on genaas Simon Pier bo deete. Gotn se naan deekin oo: «Naaje se, j'ongga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Gerek se je deekn oo: *Krist).»

⁴² Andre se ok baan te genaas gotn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ond kaama ro Simon ki oo deekin oo: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay danj Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekn oo: delbe.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa gen baa taa naan Galile ki. Gotn se, naan on Pilip oo deekin oo: «Naai se ok metuma.»

⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida oo Betsaida se bo, maakn naan Pier ute gen genaas Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se baa on Natanael deekin oo: «Naaje j'ongga debm ken Raa ol *Musa raanjo maakn *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raajo taarin se kici. Naan bo, Isan kod Nazaret ken goon Yusup se.»

⁴⁶ Gotn se Natanael terlin oo: «Maakn naan ken Nazaret ki se bo, ade konj teecn nakn be kic dey la?» Ganj Pilip deekin oo: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu baado gotin ki se, naan taad jeege tu oo: «Aakki! Kese bo kod *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.»

⁴⁸ Gotn se Natanael terlin oo: «A-a naka, naai 'jeel onjum gay?» Ganj Isa terlin oo: «Ken Pilip jaay utu baai baa danja se, maam m'aaki naai ing king metn ko ba ki se.»

⁴⁹ Natanael terlin oo: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai bo Gaar Israelge.»

⁵⁰ Ganj Isa terlin oo: «Taa maam taadiga taad m'oo m'aakiga kaak metn ko ba ki se bo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakn nakgen magal cir naan se daala.»

‡ 1:41 Krist se je deekn oo: naan bo debm Raa bo olino gen kaajn jeege.

51 Ter Isa taadın ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: utu aki kaakɲ maakɲ raa utu kɔɔd wan ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kɔɔdn Raage utu ano bɔɔyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee mɛtin ki baa gɔtn kɔkɲ mɛnd ki

1 Ken bii di jaay deele ɔɔ aan bii k-mɔtɔge tu se, jeege baa kɔkɲ mɛnda maakɲ naan ken Kana ken taa naan Galile ki. Ɔɔ biin se ko Isa kic ɔɔ utu gɔtn ese.

2 Gɔtn se Isa kic ute jee mɛtin ki, k'danɲdeno baadoga gɔtn kɔkɲ mɛnd ken se kici.

3 Gan tɔtn koojn biɲ ken j'ɛd jeege tun baado se baa nanja. Gɔtn se ko Isa baa taad goonin Isa ki ɔɔ: «Bɛɛ, tɔtɔde se nanja.»

4 Num gan Isa tɛrl kon ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'tɛd se, naai ɔɔ am taad eyo, ɔɔ kaadn maam m'an tɛdn naabm se le, utu aan te ey ɔɔtɔ.»

5 Gɔtn se ko Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Nakɲ naan utu asen taad paac se, 'tɛdnɲsin ki.»

6 Anum gɔtɔde ki se, ɔk dugulgen gɛn koa mɛɛɛ ken Yaudge tɔmb maane gɛn lee tugɲ rɔde taa tɛdn aak bɛɛ naan *Raa ki ɔɔ duguldege se ɔs kɔɔyo ɔɔ ey le ɔs kɔɔyo mii.

7 Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se baa doocɔdeki ute maane.» Ɔɔ jee tɛdn naabge se, baa tak dooc maane dugulge tun se ɛɛlɛ ɛɛlɛ.

8 Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Bɔɔse se, 'tak 'bɛaa ɛdki debm ken j'ɔndin naan gɛn kɔsɔ se.» Ɔɔ naade tak baa ɛdn.

9 Ken naan jaay uum naam maane se, naamin delga tɔtn koojn biɲ. Num tɔtn se naan jeel gɔtn k'baansin eyo. Anum jee tɛdn naabgen tako maane se, naade kaldɛ ki sum ɔɔ jeel gɔtin. Gɔtn se debm ken j'ɔndin naan gɛn kɔsɔ se, naar danjo gaabm mɛnda se,

10 ɔɔ naan deekin ɔɔ: «Jeege paac ken jaay baadoga gɔtn kɔkɲ mɛnd ki num, j'ɛdden tɔtn koojn biɲ atak ɔɔ deete. Ɔɔ ken naade aay dɛɛɲga te maraadɛ jaay ɔɔ, j'ɛdden tɔtn ken atak baat se, kaam mɔɔtn. Gan naai num ɛd tɔtn atak baat se ɔɔ deete ɔɔ ɔɲ ken atak tap ɔɔ kaam mɔɔtn.»

11 Kana ken taa naan Galile ki se ɔɔ, gɔtn ken Isa baag tɛdn nakɲ-kɔɔbɛngen deet deetn ken j'ansin kaakɲ jeele. Nakɲ-kɔɔbɛngen naan tɛd se, naan taad *nookin jeege tu ɔɔ jee mɛtin ki se took aal maakɛ don ki.

12 Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te konja, jee mɛtin ki ɔɔ te genaange bɔɔy baa maakɲ gɛgɛr ken Kaparnayum ki. Nabɔ, Kaparnayum ki se, naade tingo bii kandum sum.

*Isa tuur jee tɛdn zogen maakɲ *Bee Raa ki*

(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)

13 Ken Isa jaay aak *laa Paakɲ gɛn Yaudge ɔɔpga gɔɔr se, naan iin ook baa Jeruzalem ki.

14 Ken naan aan Jeruzalem ki, jaay ɛnd daan bɔɔr Bee Raa ki se, ɔɲ jee tɛdn zo maranɲe, gɛn baatge, ute gɛn dɛɛrge ɔɔ gɔtn se, naan ɔɲ jee lee pelekɲ gursgen gɛn taa naanɲen kuuy utu inɲ king gɔtn ese kici.

15 Ken Isa jaay aakɛ se naan tɔs kɔɔ ɔɔ tɛdn ria. Gɔtn se naan tuurɛ paac daan bɔɔr Bee Raa ki se, baatɛge ute maranɲe. Naan tɔt tɔɔl tund te tabil jee pelekɲ gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic ɔɔ si wɔɔk kalan kalan.

16 Ɔɔ naan taad jee tɛdn zo dɛɛrge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔd teecɛdeki naatn gɔtn ara! Ɔɲte 'tɛdki bee Bubum se 'tɛdn gɔtn tɛdn suuk!»

17 Jee mētiñ ki jaay saap do nakñ naan̄ tēf se, naade saap əñ taar kēn k'raan̄iño do dōkiñ kēn ə: *Raama, maam se m'je bei. Maakje kēn maam m'ək do bee naai ki se dēn aak eyo əə tulum maakum ki aan gəə poodo.**

18 Gañ magal Yaudge taad̄iñ ə: «Nakñ kəəbm gay kēn naai ajen 'tēf jaay naaje j'an kaakñ jeel ro ki əə ajen taad̄n əə naai se ək dōobo gēn tēdn nakgen se?»

19 Isa tērdēn ə: «Bee Raa dāar se, 'təəkiñki naatn, daan biige tun mətə sum 60 maam m'an̄ kiñiñ gətiñ ki.»

20 Gətn ese magal Yaudge tērlin̄ ə: «Bee Raa se, naaje j'ək baara si-əə-kaar-mēē jaay j'iñ j'aasiña. Gañ naai num əə daan biige tun mətə ki sum 60 an̄ 'kiñ kaasn̄ gətiñ ki bin ne?»

21 Kēn Isa jaay taadēn taa bee bin se, naan̄ aaldēn kaal naagñ taara. Ey num naan̄ taad te roñ mala.

22 Taa naan̄ se 60 kēn Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee mētiñ ki 6aa saap əñ taar kēn naan̄ taadēno se əə tē naade took do taar kēn k'raan̄iño do dōkiña əə ute taargen Isa taadēno.

Isa jeel nan̄ nakñ maakñ debkilim ki

23 Kaad kēn Isa utu Jeruzalem ki maakñ *laa Paak gēn Yaudge se, naan̄ tēdoga nakñ-kəəbge dēna kēn taad jeege tu an̄ kaakñ jeel ro ki əə kēn jeege jaay aak nakñ-kəəbgen naan̄ tēf se, maakde ki se, jeege dēna aal maakde don̄ ki.

24 Gañ Isa aalde maak ki eyo, taa naan̄ se jeel nan̄ maakde paac.

25 Nakñ maakñ debkilim ki se naan̄ je nam 60 an̄ tēdn saad̄iñ eyo, taa naan̄ mala se jeel nan̄ nakñ kēn maakñ debkilim ki.

3

Nikodem 6aa tənd mētn Isa (Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

1 Maakñ jeege tun k'dan̄de *Parizige se, gaaba kalan̄ k'dan̄iñ Nikodem əə naan̄ se debm maakñ magal Yaudge tu kici.

2 Bii kalan̄ naan̄ 6aado əñ Isa nəə tənd mētiñ ə: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa 60 əlio, taa nakñ-kəəbgen naai 'tēdn̄ se, debm kēn Raa te naan̄ ey num an̄ kəñ tēdn̄ eyo.»

3 Gañ Isa tērlin̄ ə: «'Booy bēē m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'dəəlin̄ te kuuy ey se, naan̄ kəñ kaakñ *maakñ Gaar Raa eyo.»

4 Gətn se Nikodem tērlin̄ ə: «Debkilimi gəəga gəə kic 60 j'an̄ kəñ koojñ dəə la? Naan̄ 'kəñ kēnd maakñ kəñ ki daal jaay j'an̄ koojñ dəə ne?»

5 Isa tērlin̄ ə: «'Booy bēē m'ai taada: debm jaay j'oojiñ te ute maane eyo əə te *Nirl Raa ey se, naan̄ 'kəñ kēnd maakñ Gaar Raa ki eyo.

6 Debm kēn debkilimi 60 oojiñ se, naan̄ goon debkilimi, num gañ debm kēn Nirl Raa 60 oojiñ se, naan̄ se gēn Nirl Raa.

7 Taar kēn maam m'taad̄i m'ə: bēēki num j'asen koojñ dəə kuuy se, əñte deel doi.

8 Kēn kuulu jaay baagga kəə se, naan̄ əl 6aa gətn naan̄ jen ro ki; naai se 'booy booy 60 gətiñ sum, ey num gətn naan̄ iñno əə gətn naan̄ əl 6aa se, naai 'jeel eyo. Bin 60 debm kēn j'oojiñ te Nirl Raa se, tec aan̄ gəə naan̄ se kici.»

9 Gətn se Nikodem dēekiñ ə: «Nakñ se 'tēdn̄ əə dīo?»

10 Isa tērlin̄ ə: «Naai debm dooy *Israēlge kic 60, taar se naai 'jeel ək mētiñ ey la!

* 2:17 Aak KKR 69.10.

11 'Booy bεε maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ok metiṇa, ɔ k'taadsen nakṇ naaje j'aako te kaamje, gaṇ naase se ɔṇ 'tookki te do saadn naaje ki eyo.

12 Ken maam m'taadsen te nakgen do naaṇ ki se kic ɓo, naase 'tookki eyo. Ɔ ken m'baagsega taadn te nakgen maakṇ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔki dɔ?

13 Taa ɓii kalaṇ nam ook aan te maakṇ raa ki eyo; ken ɓɔɔyo maakṇ raa ki se, *Goon Deba kaliṇ ki sum.

14 Aan gɔɔ *Musa do kɔd-ɓaar ki se, daap wɔɔjṇ maala* ɔ uun daariṇ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɓo j'utu j'am kuun kɔlum raan bini.

15 Bin ɓo debm ken aalga maakiṇ do maam ki se, naaṇ 'kɔṇ *kaajṇ gen daayum.

16 Taa Raa se, naaṇ je jeege den aak eyo, naaṇ ɔlo Goon naaṇ kalaṇ lak, taa debm jaay aal maakiṇ do naaṇ ki se, naaṇ 'kɔṇ kut eyo, gaṇ naaṇ se kɔṇ kaajṇ gen daayum.

17 Raa jaay ɔlo Gooniṇ do naaṇ ki se, gen kɔjṇ ɓɔɔɔ do jeege tu eyo. Num gaṇ naaṇ ɔliṇo do naaṇ ki se gen kaajṇ jeege.

18 Debm jaay aalga maakiṇ do naaṇ ki se, ɓɔɔɔ koocṇ don ki eyo. Num gaṇ debm baate kaal maakiṇ do naaṇ ki se, naaṇ se ɓɔɔɔ oocga don ki. Taa naaṇ baatega kaal maakiṇ do Goon Raa kalaṇ lak se.

19 Kεse ɓo ɓɔɔr ken Raa utu kɔjṇ do jeege tu. Taa debm ken k'danṇ gɔtn wɔɔr se ɓaado do naaṇ ki, naɓo jikilinge se je gɔtn ɔɔf se ɓo cir gɔtn wɔɔɔ taa nakgen naade tɛd se, nakgen *kusiṇa.

20 Taa debm tɛdn nakṇ kusiṇ se, naaṇ je gɔtn wɔɔr eyo ɔ je adɛ ɓaa gɔt ken wɔɔr eyo taa naaṇ ɓeere sɔm nakgen naaṇ tɛd se metiṇ teece.

21 Gaṇ debm ken lee te ken met ki se, naaṇ ɓaa gɔt ken wɔɔɔ taa j'kaakṇ naabm naaṇ tɛd se 'tood tal ɔ naabiṇ naaṇ tɛdṇ se aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

22 Ken nakgen se jaay paac deel se, Isa iin ɓaa te jee metiṇ ki taa naaṇ Jude ki. Naade ɓaa tiṅ gɔtn ese ɔ Isa lee *batiz jeege.

23 Kaad ken se Jan-Batist kici utu iṅ Aynon ki ken cεε Salim ki, naaṇ kic lee batiz jeege, taa gɔtn se ɔk maane dena. Gɔtn se jeege ɓaado gɔtiṇ ki ɔ naaṇ batizɛ.

24 Taa kaad ken se, Jan-Batist j'okiṇ te dangay ki ey ɓortɔ.

25 Gaṇ ɓii kalaṇ maakṇ jee metn Jan-Batist ki se, baag naajṇ te kɔd Yaud kalaṇ bini taa tug ro ken debkilimi tɛdn aak bεε naan Raa ki se.

26 Jee metn Jan-Batist ki se, ɓaa ɔṇ Jan deekiṇ ɔ: «Debm dooy jeege, debm ken iṅgo te naai do jɛṇ ool Jordan ken kaam naane se, ɔ ken naai 'taado saadṇ jeege tu se, ɓɔrse naaṇ kic baagga batizṇ jeege ɔ jeege se paac ru ɓaa ɓaa gɔtn naaṇ ki.»

27 Jan-Batist tɛrlɛn ɔ: «Debkilimi se, ken Raa jaay undiṇ te kul dim ey se, naaṇ kaliṇ ki kɔṇ tɛdn dim eyo.

28 Naase mala saadunge ken maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gaṇ maam Raa ɔlumo kɔl ɓo naaniṇ ki.

29 Naase kic 'jeelki, debm ɔk menda se, naaṇ ɓo gaabm mend se ɔ mɛdn gaabm mend iṅ cεεṇ ki se booy taariṇa ɔ taariṇ se eɛdn maak-raap den aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔ maak-raapm se den aak eyo.

* 3:14 Taa debm wɔɔɔ ɔɔɔṅga jaay tɛrl aakga wɔɔjṇ ken k'daapiṇ ute maala se ɔṇ lapia. Aak Nmb 21.9.

³⁰ Bɛɛki se, ɔŋ naan magal ɓaa ute naaniŋa ɔɔ maam m'kɔɔpm baata m'booy m'ɓaa ute naanuma.»

Debm ken booyo maakŋ raa ki

³¹ Jan taad daala ɔɔ: «Debm ken booyo maakŋ raa ki se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac. Gaŋ debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki ɔɔ naan taad kic ɓo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken booyo raan se, naan magal do nakge tun ɓaa se paac.

³² Naan se saada do nakŋ ken naan aako te kaamiŋa ɔɔ ken naan booyo te biŋa, naɓo nam jaay tookŋ do saadŋ naan ki se goɓo.

³³ Gaŋ debm took do saadŋ naan ki se, naan jeel maakiŋ ki, Raa se taad taar meɗ ki *salal.

³⁴ Taa debm ken Raa ɔliŋo se, naan taad taar Raa, taa Raa eɗiŋ Niriŋa ɔɔ eɗiŋsiŋ te maraadiŋa.

³⁵ Raa Bubu se je Gooniŋa ɔɔ naan ɔŋiŋ nakge paac kaam jiŋa.

³⁶ Debm jaay aalga maakiŋ do Goon ki se le, naan koŋ *kaajŋ geŋ daayum. Ɔɔ debm jaay baate kaal maakiŋa do Goon ken se le, naan koŋ kaaj eyo, num gaŋ daayum Raa se maak-taariŋ iŋg don ki.»

4

*Isa taad te mend *Samari*

¹ Ken Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naan jee metiŋ ki teɗga deŋa ɔɔ naan lee *batiz jeege deŋ cir geŋ Jan se,

² ken tap se, Isa mala ɓo lee batiz jeege eyo, num jee metiŋ ki ɓo lee batiz jeege.

³ Goŋn se Isa iin ɔŋ taa naan Jude se ɔɔ ɔk teɾl ɓaa taa naan Galile ki daala.

⁴ Geŋ ɓaa Galile ki se, bɛɛki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo.

⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakŋ naan ken k'daŋiŋ Siikar. Ɔɔ Siikar se, naan ceɛ maakŋ goɗ ken *Yakub eɗo do dokiŋ gooniŋ Yusup ki.

⁶ Goŋn ese ɔk buɗu ɔɔ buɗn se k'daŋiŋ buɗn Yakub. Ken Isa jaay aan goŋn ese se, kaada aasga katara tir ɔɔ naan jaay lee ɔɔr se ɓaa iŋg ceɛ buɗ ken ese.

⁷ Goŋn se mend Samari kalan bini ɓaado geŋ takŋ maane. Isa deekiŋ ɔɔ: «Eɗumo tu maane m'kaaye.»

⁸ Kaad ken se jee metiŋ ki ɓaaga maakŋ geɗer ki taa aɗeno ɓaa dugŋ nakŋ koɔo.

⁹ Gaŋ mend ken mend Samari se deek Isa ki ɔɔ: «Naai le koɗ Yaud, num 'tɔnd meŋn maan kaaye goŋn maam mend Samari ki se, geŋ diɔ?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde ɓaa eyo.)

¹⁰ Goŋn se, Isa teɾliŋ ɔɔ: «Ken naai jaay 'jeel nakŋ ken *Raa utu keɗn jeege tu se num, debm ken deeki ɔɔ eɗumo maane m'kaay se, ey num naai ɓo 'tɔnd meŋn maan kaaye goŋn ki. Ɔɔ naan se ai keɗn maan daayum tood ɔɔy koɗ koɗ ɔɔ eɗ kaaja.»

¹¹ Gaŋ menda se deekiŋ ɔɔ: «Naka, buɗu se le jeɾle ɔɔ naai le ɔk deɗe eyo. Num maan daayum tood ɔɔy koɗ koɗ ɔɔ eɗ kaaja se an koŋ gay?

¹² Bugje Yakub ken uɗjeno buɗn se, naan mala, geŋiŋge ɔɔ te maaliŋge kic ɓo aayo buɗ ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?»

¹³ Isa teɾliŋ ɔɔ: «Debm ken aay maan buɗ ken ese se, teɗga sum ɓo maane utu an toɗ kuuy daala.

14 Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, mootn kuuy maane an tool eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn kooy kol kol maakin ki do an kedn *kaajn gen daayum.»

15 Gotn se menda deekin do: «Naka, edumo maan se taa mootn kuuy maane am toolum eyo, do maam le mootn m'ade baa ara gen takn maan ey sum.»

16 Isa deekin do: «'Baa danj gaabi do tum 'baakiro kalan gotn ara.»

17 Ganj menda se terlin do: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gotn se, Isa terlin do: «Taar ken naai 'taad do maam se m'ok gaab ey se, kese met ki.

18 Taa naai se 'tokoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.»

19 Gotn se menda deekin do: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki.

20 Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le doki gotn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.»

21 Isa deekin do: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kon keem do ko ken ara ki eyo do Jeruzalem ki eyo kici.

22 Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel okki metin eyo. Num ganj naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu.

23 Num kaadin se utu 'kaana do borse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki.

24 Raa se naan bo Mel-kaaja do jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan eddenga kaaja.»

25 Gotn se menda taadin do: «Maam se m'jeel debm k'danjn *al-Masi, ken ute taar Gerek k'danjn *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn toonj metn nakgen se paac kalan kalan.»

26 Isa terlin do: «Debm ken taadi se bo, maama.»

27 Gotn se jee metin ki baado onja. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se *, paac okden taad eyo. Num ganj debm ken jaay an taadn do naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se goto?

28 Gotn ese menda iin on kooyina do ok terl baa maakn geger ki do baa taad jeege tu do:

29 «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad toodumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?»

30 Jeege se teeco maakn geger ki do baado on Isa.

31 Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara do: «Debm dooyje, baado os jaayo.»

32 Ganj naan terlden do: «Nakn kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.»

33 Gotn se jee metin ki taad te naapa do: «Kaadin naane nam edinga nakn kos le daam?»

34 Ter Isa taadden daala do: «Kese bo nakn kosuma: maam Raa olumo se, taa m'an 'tedn nakn ken maakin jen ro ki, do naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina.

35 Naase lee 'taadki doki: «Kaadin koo se, doypga laapa soo jaayo.» Num maam m'deeksen m'oo: uunki kaam se, aakki maakn-goto se tedga gen koo.

* 4:27 Taa debm dooy jeegen maakn Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

³⁶ Debm kəjn maakj gətə se bərsə 60 baagga kəj bədina, taa naan tus tus nakgen naan ɔj† se gen tɪŋ gen daayum. Taa naan se debm kəɔɔ ute debm kəjn maakj gətə se, naade paac maakde raap aas kaasa.

³⁷ Kaan kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek ɔ: «Deb kalan baado ɔɔɔ, debm kuuy 60 baado ɔj.»

³⁸ Maam se m'ɔlse gəb kəjn maakj gətn ken naase 'naamki te dubar naabin eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan naase se, 'baado ɔjki 60 ɔjki kəj sum.»

³⁹ Maakj gəgər ken ese se *Samarige dɛna ken took aal maakde do Isa ki, do taar mɛnd ken deekdeno ɔ: «Naan taad tɔɔdumo mɛtuma do nakge tun maam m'tɛdo se paac.»

⁴⁰ Ken Samarige jaay baado ɔj Isa se, naade tɔnd mɛtɪŋ ɔ: «ɪŋ te naaje.» Gətn se Isa ɔp ɪŋ te naade bii dio.

⁴¹ Gətn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala.

⁴² Gətn se naade taad mɛnd ki ɔ: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije ɔ k'jeelinga deere, naan se 60 Debm Kaajn jeegen do naan ki.»

Magala kalan bin se Isa ɛd lapi goonɪŋ ken gaaba (Lk 7.1-10)

⁴³ Gətn se Isa tɛd bii dio, jaay 60 iɪŋ ɔj gətn ese ɔ ɔk tɛrl 6aa taa naan Galile ki daala.

⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taarina ɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakj naanɪŋ ki mala se aalɪŋ maak ki eyo.

⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki dɔɔd ɔkiŋ jiga taa naade kic ɪŋgo Jeruzalem ki gen *laa Paak ɔ naade kic aakkiga nakgen paacɪŋ ken Isa tɛdo se.

⁴⁶ Gətn se Isa tɛrlo maakj naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gətn se 60 ken naan dɛl maane tɛd tɔtn koojɪŋ bɪŋ se. Gan maakj Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonɪŋ gaaba kɔɔŋɔ.

⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'ɔɔ Isa iɪŋo taa naan Jude ki ɔ baadoga taa naan Galile ki se, gətn se naan baado ɔjɪna ɔ tɔnd mɛtɪŋ ɔ: «Jaamus, 'bɔy 'baado ɛdum lapi goonum ken ɔppga baata 6aa 6aa kooyo se.»

⁴⁸ Isa deekiŋ ɔ: «Ken naase se, jaay aakki te nakj-kɔɔb eyo, te nakj ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.»

⁴⁹ Magal se deekiŋ ɔ: «Jaamus, kər goonum ooy te ey bərt se 'bɔy 'baado.»

⁵⁰ Isa tɛrlɪŋ ɔ: «ɪŋ '6aa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakiŋ do taar ken Isa taadɪŋ se ɔ naan uun doobiŋa ɔk tɛrl 6aa.

⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo tɛrl bɔy 6aa 6aa se, jee tɛdn naabiŋge an baado dɔɔdina ɔ deekiŋ ɔ: «Gooni gaaba se aajga.»

⁵² Naan tɔnd mɛtde ɔ: «Goono se ɔj lapi kaad dɪ?» Naade tɛrlɪŋ ɔ: «Tɛrko katar do tɛgɛr ki sum 60 roŋ ɔj kɛdɛk se tɔalɪŋ.»

⁵³ Gətn se bubm goono saap ɔj kaadɪŋ ese 60, kaadɪŋ ken Isa taadɪŋ ɔ: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gətn ese se sum 60, naan ute jee maakj beɛŋ ki se paac took aal maakde do Isa ki.

⁵⁴ Kɛse 60 nakj-kɔɔbm gen k-dige, ken Isa tɛdɪŋ taa naan Galile ki kaad ken naan iɪŋo taa naan Jude ki.

† 4:36 Nakgen naan ɔj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

5

Isa ed lapi debm k'runGuy ki
(Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, so Isa ook baa Jeruzalem ki taa laade se.

² Jeruzalem ki se ok taa doobo, so taa doobm se k'danin taa doobm baatge, so goor te gotn ese ok goo ken j'iin k'daapin gen kokn maane. Goo se, k'danin te taar *Ebre *Betzata*, so gotn se ok daabgen gen leke, goto kaam mii, ken ol gurug goo ese.

³ Jo metn daabgen se, jee koonge tood dooc tak tak, jee kaam-tookge jee cekedge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se ing booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec.

⁴ Taa tedga num *koadn Raa kalan lee booy booy maakn maan ken se, so ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, debm koon jaay booy deet deet maakn maan ken se, ken koonin se koon so di kic bo, on lapia.]*

⁵ Taa naan se bo gaaba kalan bin se k'runGuyu, so gotn naan ted k'runGuyu sum se okga baara sik-moto-kaar-marta.

⁶ Ken Isa jaay aak gaabm se tood toodo, so Isa se jeele, gaabm se gotn naan terac k'runGuyu sum se, daanin dokga. Naan deekin so: «Naai 'je kon lapi la?»

⁷ Gan debm k'runGuyu se terlin so: «Naka, ken maane jaay baagga tedn dagalec dagalec se, nam am kuun kolom maak ki se goto. Kor jaay m'bo m'kiin baa se le, deb kuuy naar booy deet naanum ki.»

⁸ Gotn se Isa deekin so: «Iini! 'Teel raagi so 'lee 'baa.»

⁹ Gotn se sum bo gaaba se naar on lapia, naan uun raagina so baag lea. Gan bii se, *bii sebit.

¹⁰ Gotn se magal Yaudge deek gaab ken on lapi se so: «Jaaki se bii sebit; naai ok doobm gen kuun raagi eyo.»

¹¹ Gan gaabm se terlden so: «Gaabm ken edum lapi se bo deekumo so: Uun raagi se, iin 'lee 'baa.»

¹² Gotn se naade tond metin so: «Debm ken taadi so: Uun raagi so 'lee 'baa se, nana?»

¹³ Num gan gaabm se debm jaay edin lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, endga maakn jeege tun den se, naan jeel te gotin eyo.

¹⁴ Num gan coko se, Isa baa onin maakn boor *Bee Raa ki so deekin so: «Booyo, borse naai onga lapia. Mootn onte tedn *kusiin sum, ey num naan ki se naai utu 'kon nakn on cir naan se daala.»

¹⁵ Jo gaabm se baa taad magal Yaudge tu so ken edin lapi se, Isa.

¹⁶ Gotn se magal Yaudge baag je tedn kusiin Isa ki, taa naan tedga ted nakn se bii sebit ki.

¹⁷ Num gan Isa terlden so: «Bubum *Raa se borse kic utu ted ted naabin rok, so maam kic m'tedn naabm ese kici.»

¹⁸ Taa naan se bo magal Yaudge je on doobm taar kuuy ken 'cir naan se daala ken an tol Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, on doob te bii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gan naan taadga taad kici so Raa se bubin mala. Bin se naan ted ron aas te Raa mala.

Raa ed taa goonin ki

¹⁹ Isa terl taaddn daala so: «'Booyki be m'asen taada: goono se kon kuun do kalin ki jaay 'tedn nakn gen don eyo, num nakn ken Bubin ted se bo, naan

* 5:4 Taar se, maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goto.

aaka ðo tɛdɪn kici. Taa nakɲ kɛn Bubu lee tɛd se ʒo, Goono kic lee tɛdɪn bin kici.

²⁰ Taa Bubu se je Gooniŋa, ðo taadɪn nakgen naan mala ɪŋg tɛd se paac ðo naan utu an taadɪn nakgen magal cir kengen deel kɛn naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔkɲ taad eyo.

²¹ Aan gɔɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ðo ɛddɛn kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gɔɔ kɛn naan jen ro ki.

²² Bubu se naan ɔj bɔɔɔ do nam ki eyo, num gan gɛn kɔjɲ bɔɔɔ do jeege tu paac se, naan ɔɲɪn kaam ji Gooniŋa.

²³ Taa naan se ʒo jee paac aal Goono maak ki se, kese aan gɔɔ naade aal Bubu ʒo maak ki ðo debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kɛn ɔliŋo se kic ʒo naan aaliŋ maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ðo aal maakiŋ do deb kɛn ɔlumo se, naan ɔŋga *kaajɲ gɛn daayum. Naan se bɔɔɔ kooocɲ doŋ ki eyo. Num gan naan se teecga naatn maakiŋ yo ki ðo ɔŋga kaaja.

²⁵ «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ʒii kalarɲ kaadɪn utu 'kaana ðo ʒorse kaadɪn se aasga kɛn jeegen aan gɔɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ðo jee kɛn booy uunga se, utu 'kɔŋ kaaja.

²⁶ Taa aan gɔɔ Raa Bubu se naan ʒo Mɛl-kaaja, taa naan se ʒo Gooniŋ kic naan tɛdɪn tɛdga Mɛl-kaaja kici.

²⁷ Gen kɔjɲ bɔɔɔ do jeege tu se, naan ɔɲɪnsɪŋga kaam jiŋa taa naan se *Goon Deba.

²⁸ Naase taar se ɔŋte gɛn deel dose, ʒii kalarɲ kaadɪn utu 'kaan se jeegen ooyga kooy paac se utu 'booy mindɪna.

²⁹ Jee kɛn tɛdga nakɲ aak bɛɛ se, utu 'duru ðo utu 'tiŋg gɛn daayum. ʒo jee kɛn tɛd nakɲ aak kus se le, naade se kic utu 'duru, naʒo bɔɔɔ utu kooocɲ dofe ki.

³⁰ Nakɲ maam tɛd se, m'uun dom ki kalum ki ʒo m'tɛd eyo, maam m'ɔj bɔɔɔ te kɛn maam m'booyo ðo kɔjɲ bɔɔɔ maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se, m'tɛd nakɲ do maak-jem ki eyo, num gan maam m'tɛd nakɲ kɛn do maak-je deb kɛn ɔlumo.»

Saadn ken Raa taad ro Isa ki

³¹ «Kɛn maam mala ʒo m'tɛd saada gɛn dom sum num, saad maam se 'kɔsn kaay eyo.

³² Num gan deb kuuy ʒo tɛdum saaduma, ðo maam m'jeele saadn naan se saadn kɛn mɛt ki.

³³ Bii kalarɲ naase ɔlkiro jeege ɔotɲ Jan-Batist ki ðo saadn ken naan taadseno ro maam ki paac se, kɛn mɛt ki.

³⁴ Maam se m'je nam kuuy ʒo am taadn saadum eyo, num gan kɛn ɔlum maam taad bin se taa naase aki 'kɔŋ kaaja.

³⁵ ʒo Jan-Batist se, naan tecɲ aan gɔɔ lɔɔmpɔn kɛn j'ɔocɪŋga num wɔɔɔ ɔto se. Kaad kɛn naane se, naase maakse raapo do ɔotɲ wɔɔɔ kɛn wɔɔrseno ɔto se.

³⁶ Num gan saad maam se cir gɛn Jan-Batist. Kese ʒo naabm kɛn Bubum ɛdumo ðo m'an tɛdn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se ʒo kɛn taad saadn maama, ðo naade se ʒo taad ðo maam se Bu ʒo ɔlumo.

³⁷ Bu kɛn ɔlumo se, naan mala kic ʒo saaduma, naʒo naase se ʒii kalarɲ 'booyki te mindɪn eyo ðo aakiŋki te te eyo.

³⁸ ʒo naase le ɔkki taariŋ maakse ki eyo, taa di naase 'baate kaalki maakse do deb kɛn naan ɔliŋo se.

³⁹ Naase ing 'dooyki taargen k'raanjɔ do dɔkiɛ ese, maakse ki se, 'saapki ɔɔki te naan ese sum ɔ, naase aki 'kɔŋ *kaajɛ gen daayum. Gaŋ taar ken taad taargen se, taad te maama.

⁴⁰ Ken akiro ɔaa gɔtum ki jaay, gen kɔŋ kaajɛ gen daayum se ɛ, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege ɔ am nook eyo.

⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo.

⁴³ Maam ɔaado se, te ro Bubuma, num gaŋ naase 'baate 'tookki taaruma. ɔɔ deb kuuy ken utu ade ɔaa gen doŋ se, naan se naase utu aki tookɛ taariŋa.

⁴⁴ ɔɔ naase se 'jeki ɔ tɔɔm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa ɔ asen tɔɔm eyo. Bin se naase aki 'kɔŋ kaal maakse dom ki ɔɔ diɔ?

⁴⁵ ɔŋte 'saapki ɔɔki maam ɔ m'asen ɔaa kɔŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen ɔaa kɔŋ mindse se, *Musan ken naase ɔndki dose doŋ ki se.

⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kɔŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naan raanɔ se, taad te maama.

⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raanɔ do dɔkiɛ ey se, naase aki tookɛ taar maam taadsen se ɔɔ di?»

6

Isa ed kɔɔ gaabge tu dupu-mii (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan ɔaa taa baar Galile ki ken kaam naane ɔ baar Galile se ɔ k'danɛ baar Tiberiad se kici.

² Gɔtn se jeege dena ɔk metiŋa, taa naade aakga kaak nakɛ-kɔɔɔgen Isa tɛdo do jee kɔŋge tu se.

³ Taa naan se ɔ, Isa ute jee metiŋ ki se iin ook ɔaa ing do kɔɔ ki.

⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'danɛ *Paak se, ɔɔpga gɔɔɔ.

⁵ Gɔtn se, Isa uun kaamiŋa ɔ aak jee denge utu ɔaado gɔtiŋ ki. Naan deek Pilip ki ɔ: «'Je j'akiro ɔaa dugɛ mappa kaam gay jaay 'kaasn kɔsn jeege se?»

⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakɛ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakɛ ken jaay naan ɔaan tɛda se.

⁷ Gɔtn se Pilip tɛrlin ɔ: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugɛ mappa ɔ k'nigdesin ɔkɔ ɔkɔ kic ɔ aden kɔŋ kaas eyo.»

⁸ Maakɛ jeege tun metiŋ ki se deb kalan ron Andre, naan se ɔ ɔgenaa Simon Pier deekin ɔ:

⁹ «Goon gaaba utu ese se ɔk mappa mii ken k'tɛdin ute rujɛ ɔrj† ute kenjge seem seem dio. Num jee te denɛ se kese aden kaasn di?»

¹⁰ Gɔtn se ɔk mu zɛɛɛ dena; Isa deek jee metiŋ ki ɔ: «Jee se 'taaddeki j'ing naan ki.» Gɔtn se naade taadden ɔ naade ing naan ki. ɔ jee se gaabge kalin ki ɔ ɔaa ɔaa nakɛ dupu-mii.

¹¹ Gɔtn se Isa tɔs mappa jin ki, tɔɔm *Raa ɔ dup ɔl k'nigin jeege tun se paac. ɔ kenjge kic naan tɛdin bin naade ɔs dɛɛɛ te maraadde.

¹² Ken naade jaay ɔs dɛɛɛ te maraadde aas se, Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔ: «Togɛ ɔɔ se 'tuuninɛ, ɔŋte kɔŋki kalan 'kutɛ ɛɛɛ.»

¹³ Togɛ mappan mii ute kenjgen naade ɔs ɔɔ se, k'tɔsin se dooc gɔrno sik-kaar-dio.

* 6:7 Kaad ken se tamma kalan se aas kɔŋ deba gen naabm ɔii kalan. † 6:9 ɔrj se napar geme kici.

14 Ken jeege jaay aak nakŋ-kooŋm ken Isa tɛd se, naade deek ɔ: «Deere, kese ɔ debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ɔ te aɛe ɔaa do naan ki se, kese ɔo naana.»

15 Anum Isa se jeele, jee se utu an kuun kol gaara taa tɔɔg se, gɔtn se naan iin iik cɛɛs ki ɔaa inj do ko ki kalin ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

16 Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin ɔɔy ɔaado taa baar ki.

17 Naade ook maakŋ markab ki, gen ɔaa Kaparnayum ki, jɛn baar ken kaam naane. Kaad ken se gɔto tɛdga nɔɔɔ, ɔo Isa se aan ɔŋden te ey ɔɔto.

18 Gɔtn se kuulu dɔɔɔ ɔo ɔl makɔnɔ do maane ki. ɔo ɔlin maane se aal walak walak.

19 Kaad ken se naade ɔaaga nakŋ kilometir mii lo mɛɛɛ do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ɔo utu ɔaado ɔaa cɛɛ markab ki se. Gɔtn se naade ɔeere ɔkɛ.

20 Ganj Isa deekden ɔo: «Ŋnte 'ɔeerki, kese maama.»

21 Gɔtn se naade je an kuunin maakŋ markab ki, naɔo markaba se naar aanga jɛn ki, gɔt ken naade ɔaan ɔaa ro ki se.

Isa se naan aan gɔɔ kɔsn ɔɔyɔ raan

(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kɔr 11.23-26)

22 Metbeenki se, jee dengen ɔɔpo do jɛn ken kaam naane se, naade aako markaba se ɔɔpga kalan sum, ɔo Isa ute jee metin ki se ook te maakŋ markab ken se eyo. Jee metin ki se ɔaaga kalɛ ki.

23 Kaad ken se, markabgen kuuy iino Tiberiad ɔo ɔaado gɔɔr ute gɔtn ken Isa tɔs mappa jin ki, jaay tɔom Raa ɔo ɛd jeege tu ɔs se.

24 Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metin ki, gɔto gɔtn ese se, naade took maakŋ markabge tu ɔo ɔaa Kaparnayum ki taa ɔaa je Isa.

25 Ken naade jaay ɔaa ɔŋin naan baar ken kaam naane se, naade tɔnd metin ɔo: «Debm dooy jeege, naai tap ɔo aan gɔtn ara nuj ki?»

26 Gɔtn se Isa tɛrlɛn ɔo: «'Booyki ɔɛɛ maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakŋ-kooŋm maam m'tɛd se ɔo naase 'jeel ɔkkiga kɔk metin eyo, num ganj naase 'jemki se, taa nakŋ kɔsn naase ɔs 'dɛɛnkiro te maraadse se.

27 Ŋnte 'tɛdki naaba kalin ki gen nakŋ kɔsn ken tɛdga sum ɔo 'ruum se. Num 'tɛdki naaba taa nakŋ kɔsn ken 'ting gen daayum. Nakŋ kɔsn ese ɔo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen kɛda, taa Raa Bubu mala se ɛdga tɔɔgin goonin ki.»

28 Gɔtn se naade tɔnd metin ɔo: «Naabm Raa se j'an tɛdn ɔo di jaay ɔo j'aki tɛdn aan gɔɔ ken naan jen ro ki se?»

29 Isa tɛrlɛn ɔo: «Kese ɔo naabm ken Raa je ɔo naase aki tɛda; naan je ɔo aki kaal maakse do deb ken naan ɔliɔ.»

30 Naade tɛrlin ɔo: «Num naai tap ɔo ajɛn 'tɛdn nakŋ-kooŋm di jaay naaje k'kaaka, jaay ɔo j'kaal maakje doi ki se? Nakŋ naai 'ɔaa 'tɛda tap ɔo ne di?»

31 Do kɔd-ɔaar ki se, bubjeege ɔo nakŋ kɔsn ken k'danin maan, kese ɔo taar ken k'raaninɔ taado ɔo: *Gen kɔsdɛ se Raa ɛddɛno mappan ɔɔyɔ raan.*‡

32 Ganj Isa tɛrlɛn ɔo: «'Booyki ɔɛɛ m'asen deeke: ken ɛdseno mappan ɔɔyɔ raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken ɔɔyɔ raan se, Bubum ɔo, ɛdseni.

33 ɔo mappan gen Raa se, naan ɔo debm ken ɔɔyɔ raan, ɔo naan ɔo debm ɛd kaaja jeege tun do naan ki.»

34 Gɔtn se naade deekin ɔo: «Jaamus, bii-raa ɛdjen mappan ese.»

‡ 6:31 Aak Ekz 16.15 ɔo KKR 78.24.

35 Isa terlden ɔ: «Maam 6o mappan ken ɛd kaaja se, debm ken jaay 6aado gɔtum ki se, mɔɔtn 6o an tɔɔl eyo; ɔ debm jaay aal maakin do maam ki se, mɔɔtn maane an tɔɔl eyo.

36 Ey num maam m'taadsenoga, ɔ naase mala kic 6o aakumkiroga na6o naase 'baate 'kaalki maakse dom ki.

37 Jeegeen paacn Bu 6o ɛdumde se utu ade 6aa gɔtum ki, ɔ debm ken 6aado gɔtn maam ki se, maam m'an kɔn kɔɔdn kund eyo.

38 Taa maam m'booyo raan se, gen tɛdn nakn ken maam 6o m'je eyo, num gan m'6aado se, gen tɛdn nakn ken debm ɔlumo se 6o jea.

39 Debm ɔlumo se, nakn naan je se, jeegeen naan ɛdumsin paac se, m'ɔnte kutn deb kalan. Num naan je 6ii ken kaam mɔɔtn se, maam m'aden durin daan yoge tu.

40 Kese 6o nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ɔ aal maakin don ki se, naan se ɔnga *kaajn gen daayum. 'Bii ken kaam mɔɔtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

41 Gɔtn ese Yauage baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔ: «Maam 6o kɔsn ken booyo raan.»

42 Ter naade taad ɔ: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubin k'jeeldeki se ey la? Tɛd ɔ di jaay ɔorse num taad ɔ: «Maam booyo raan se?»»

43 Gɔtn se Isa terlden ɔ: «ɔnte 'taadki naan ki ute naapa rom ki.

44 Bu ken ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te gɔtum ki ey se, ade kɔn 6aa gɔtum ki eyo. ɔ debm ken Bu ɔlumsinga se, 6ii ken kaam mɔɔtn se maam m'an durin daan yoge tu.

45 Jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dɔkin ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.* §

«ɔ debm ken jaay ɔndga bin do taar Bubum ki, ɔ booy ɔkga taarin ken naan dooy jeege se, ade kɔn 6aa gɔtum ki.

46 Taa nam, 6ii kalan aak te Bu eyo. Debm ken iino gɔtn Raa ki se naan kalin ki sum 6o aakkiga Bua.

47 'Booyki beɛ m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ɔnga kaajn gen daayum.

48 Taa maam 6o m'mappan ken ɛd kaaja jeege tu.

49 Do kɔd-6aar ki, do dɔkin naane se, bubsege ɔso nakn kɔsn ken k'danin maan. Te naan se kic 6o naade ooyga.

50 Num kese 6o mappan booyo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kɔn kooy eyo.

51 Maam 6o kɔsn booyo raan ɔ ken ɛd kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu tinj gen daayum daayum. Kɔsn ken maam m'utu m'asen keɛ se, kese daa rom mala; naan se 6o ken utu keɛn kaaja jeege tun do naan ki.»

52 Ken Yauage jaay booy taar se, naade baag naajn te naapa makɔn ɔ: «Gaabm se jaay ɔ ajeki keɛn daa ron 6o j'aki kos se, j'anki kɔsn ɔ dfo?»

53 Gɔtn se Isa deekden ɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔ aayki te moosum ey se, naase aki kɔn kaajn mala eyo.

54 Debm ɔs daa roma ɔ aay moosum se, naan ɔnga kaajn gen daayum, ɔ ken naan ooyga kic 6o, 6ii ken kaam mɔɔtn se maam m'an durin daan yoge tu.

55 Deere, daa rom se, kese 6o nakn kɔsn mala mala, ɔ moosum se le, naan 6o nakn kaay mala mala kici.

⁵⁶ Ɔo debm tinj tɔs daa roma, ɔo tinj taay moosum se, naan se ing *dɔok ute maama, ɔo maam m'ing dɔok te naana.

⁵⁷ Aan gɔo Bua ken ɛf kaaja nakge tun ɔaa se paac se, naan ɔo debm ken ɔlumo ɔo naan ɔo debm ɛfum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɔo, debm ken ɔs daa ro maam se 'kɔŋ kaaja gɔtum ki.

⁵⁸ Kɛse mappan ken bɔɔyo raan. Naan se tec aan gɔo kɔsn ken bubsege ɔso do dɔkiŋ do kɔd-ɔaar ki se eyo. Ute naan se kic ɔo naade ooyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kɔŋ kaajŋ gen daayum.»

⁵⁹ Taargen se ɔo, Isa dooy jeege maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakŋ geger ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken metinge se, iin rɛsiŋa

⁶⁰ Jee metin ki, ken metinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadn ɔo: «Taa se, ɔon aak eyo! Nanja jaay 'kɔŋ 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde ken jee metin ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar ken naan taad se deekden ɔo: «Naase maakse tujga do taar ken se la?»

⁶² Num ken naase amki kaakŋ maam *Goon Deba m'kookŋ ɔaa gɔtum ken deet se, naase tap ɔo aki taadn ɔoki di?

⁶³ Ken ɛf kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kaldɛ ki se, 'kɔŋ kaajŋ rode eyo. Taargen maam taadsesiŋo se, iino gɔtn Nirl Raa ken lee ɛf kaaja jeege tu se.

⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee metinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gɔtn do dɔkiŋ tap ɔo Isa se, naan jeel jeege aal maakde don ki ey se, ɔo debm ken utu an kutin se kic ɔo, naan jeeliŋa.

⁶⁵ Ter Isa taadden ɔo: «Taa naan se ɔo maam taadseno m'ɔo: debm ken Raa ɔodŋ te doob ey se, naan ade kɔŋ ɔaa gɔtum ki eyo.»

⁶⁶ Ken jee metin ki jaay booy taar bin se, denin iin rɛsiŋa ɔo baate ɔaa ute naana.

⁶⁷ Gɔtn se Isa tɔnd metn jee metin ken ɔɔp sik-kaar-di se ɔo: «Num naase se, 'je aki ɔaa ey la?»

⁶⁸ Gɔtn se Simon Pier terlin ɔo: «Meluma, naai ɔo ɔk taar ken ɛf *kaajŋ gen daayum. Ken jaay kɔŋ naai se k'ɔaa gɔtn nan ki?»

⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔo k'jeeli naai se Debm *Salal ken iino gɔtn Raa ki.»

⁷⁰ Ter Isa taadden ɔo: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam ɔo m'ber tɔodseno ey la? Num gan maakse ki se, deb kalan se, tec sitan te kaamiŋa.»

⁷¹ Kɛse naan taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan ɔo debm ken maakŋ jeege tun sik-kaar-dio ken utu an kut se.

7

Isa se genaange mala kic ɔo aal maakde don ki eyo (Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)

¹ Ken nakgen se paac jaay deel se kic ɔo, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rok. Ɔo naan baate ɔaa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an tɔɔɔ.

² Kaad ken se, laa Yaudgen ken k'danin *laa Daabge se, ɔɔpga ɔɔɔɔ.

³ Gɔtn se genaange deekiŋ ɔo: «Bɛeki num, naai 'kiin ɔaa taa naan Jude ki, taa nakŋ-kɔɔɔgen naai 'ted gɔtn ara se, 'ɔaa tedŋ naane kici taa jee meti ki 'ɔaa kaaka.

⁴ Ken debm jaay je ɔ jeege jeel gɔtɪn se, naan tɛd nakge tal tal, ɔyɪn kɔy eyo. Taa dɪ nakɪ-kɔɔbgen naai 'lee tɛd se, ɓaa tɛdɪn naan jeege tu, taa jeege paac ai kaakɪ jeele.»

⁵ Taa gɛnaa Isage mala kic ɓo, naade aal maakde don ki eyo.

⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Gɛn tɛdɪn nakɪ ese se, kaadum aas te ey ɓɔrtɔ. Num gan gen naase lɛ, kaadɪn gay gay kic ɓo jɪgsen naase ki.

⁷ Jee do naan ki se asen kɔɪ kɔɔdɪn kund naase eyo; num gan maam se naade ɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔddɛn tɔdd mɛtɪn *kusiɪdege.

⁸ Gɛn ɓaa tɛdɪn laa se, naase 'ɓaaki. Ɔɔ maam se m'ɓaa eyo, taa kaadum aas te ey ɓɔrtɔ.»

⁹ Ken Isa jaay taad nan taariɪ se, naan ɔp ɪɪŋ taa naan Galile ki.

*Isa ɓaa gɛn tɛdɪn *laa Daabge*

¹⁰ Ken gɛnaange jaay ɪɪŋ ɓaa gɛn tɛdɪn laa se, naan kic ɪɪŋ ɓaa. Naɓo ken naan ɓaa ɓaa se goon goono ɔ ken aan naane se kic ɓo tɔy tɔy roŋa.

¹¹ Maakɪ ɓiige tun Yaudge tɛd tɛd laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔ: «Naan tap ɓo gay?»

¹² Jeege dɛna gɔtn se taad naan ki, ɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee mɛtiŋge deek ɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» Ɔɔ kɛngen kuuy deek ɔ: «Bɛɛ naan se, ɪɪg kiig ɓo jeege.»

¹³ Num gan debm jaay 'taadɪn taa Isa tal naan jeege tu se gɔtɔ, taa naade se ɓeer ɓeer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad ken jeege tɛd tɛd laa gɛn taal Daabge jaay aan daaniɪ ki se, Isa ɓaado end daan ɓɔɔ *Bee Raa ki ɔ ɓaag dooy jeege.

¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan ɪɪŋ dooy dooy jeege se, ɔkɛn taad eyo, deek ɔ: «Gaabm se lɛ, ɪɪŋgo te gɛn dooyo gam eyo, num jeel nakge dɛn bin se ɔɪɪŋo gay?»

¹⁶ Num gan Isa tɛrlɛn ɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛɛ daan dom ki eyo, num taargen se, debm kɛn ɔlumo se ɓo taadumsɪno.

¹⁷ Debm kɛn je tɛdɪn nakɪ ken *Raa maakiɪ ɓo jen ro ki se, kɔɪ 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'tɛɛɛ te daan dom ɓo m'taad eyo num taargen se ɪɪŋo naan Raa ki.

¹⁸ Debm kɛn jaay tɛɛɛ te daan don sum ɓo, taad se naan je jeege ɓo an *nooko. Num gan debm je jeege nookɪ debm ɔɪɪŋo naaba se, naan se taad taar mɛt ki ɔ ɔk taar-kɔɔb eyo.

¹⁹ Ken ɓaado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Gan maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num kɛn naase jaay 'je amki tɔɔ se taa dɪ?»

²⁰ Gɔtn se jee dɛnge tɛrlɪɪ ɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔ naai se tap ɓo nanja?»

²¹ Isa tɛrlɛn ɔ: «Bii kalaɪ se, maam tɛdo nakɪ-kɔɔbɔ kalaɪ bini, ɔ nakɪ-kɔɔbɪm se deelo dose, ɔ ɔksen gɛn taad eyo.

²² Musa se taadseno ɔ gaangen gaabge se 'tɔjɛki pɔndɔ, num gan *kɔɪɪ pɔndɔ se ɪɪŋo do bubge tun do dɔkiɪna, do Musa ki sum eyo. Taa naan se ɓo kɛn aanga *bii sebit ki kic ɓo, naase lee 'tɔjki pɔndɔ gensege tu.

²³ Taa naan se ɓo, naase 'tɔjki pɔndɔ gensege tu utu bii sebit kic ɓo tuj Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Num gan debkilimi ute magaliɪ ɓo maam m'ɛdɪn lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa dɪ?

²⁴ Ken jaay aki kɔɪɪ ɓɔɔɔ do nam ki num, ɔɪte kɔjki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔjki ɓɔɔɔ ute doobiɪna.»

²⁵ Gɔtn se jee Jeruzalɛm kɛn mɛtiŋge deek ɔ: «Kɛse ɓo gaabm kɛn k'je j'an tɔɔ se ey la?»

26 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔɔ tɔɔjjege se, nam tap ɔɔ taadɪn taar dim eyo. Lo bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne?

27 Num al-Masi jaay utu ade ɔɔa se, ɔɔtn naan ano kiin tap ɔɔ nam jeel eyo. Gan gaabm se le, naaje k'jeelki ɔɔtn naan iinno ro ki.»

28 Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan boor 'Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ɔɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔɔ 'jeelki ɔɔtn maam m'iinno. Anum, maam se m'iino ɔɔtn gen dom ɔɔ m'baado eyo. Num deb kuuy ɔɔ olumo, ɔɔ debm olumo se taad taar met ki. Num gan naan se naase 'jeelinki eyo.

29 Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino ɔɔtn ki, ɔɔ naan ɔɔ olumo.»

30 ɔɔtn se naade je an kɔkɔ naɔo nam ɔɔn ɔl te jin ron ki eyo, taa kaadɪn aas te ey ɔɔrtɔ.

31 Gan maakn jee denge tu se, jee metinge took aal maakde don ki ɔɔ naade deek ɔɔ: «Ken al-Masi utu ade ɔɔa se 'kɔn 'tedn nakn-kɔɔɔngen den cir ɔɔtn gaabm ese ted se la?»

32 ɔɔtn se *Parizige ɔɔa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ɔl asgargen lee boob 'Bee Raa se, ɔɔtn ɔɔa kɔkn Isa.

33 Gan Isa deekden ɔɔ: «Maam se, ɔɔpunga baata ken m'king te naase ɔɔ tedga ɔɔ maam ɔɔa kɔn debm ken olumo.

34 Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔn eyo. Taa ɔɔtn maam ɔɔa se, naase aki kɔn kaan eyo.»

35 ɔɔtn se Yaudge baag taadn te naapa ɔɔ: «Naan tap ɔɔ ɔɔa kaam gay, jaay naaje j'an ki kɔn kɔn ey se? ɔɔ ɔɔa ting daan Yaudge tun wɔɔk maakn Grekge tu se la? ɔɔ ɔɔtn naane se naan ɔɔa dooy Grekge la?»

36 Ey num taar naan taad ɔɔ: «Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔn eyo, taa ɔɔtn maam ɔɔa se, naase aki kɔn kaan eyo.» Taar se tap ɔɔ naan je deekn ɔɔ dɔ?»

Isa taad taar maan ken ed kaaja jeege tu

37 Bii magal cir paacn ɔɔtn *laa Daabge se, ɔɔtn ken kaam mɔɔtn. Biin se ɔɔ Isa iin daara ɔɔ uun mindin raan ɔɔ baag taada ɔɔ: «Debm ken jaay maane tɔɔlin se n'baado ɔɔtn ki ɔɔ n'kaaye.

38 Aan ɔɔ taar ken k'raanjo do dɔkin taad ɔɔ: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kɔn maan ken ed kaaja. ɔɔ maan ken ed kaaja se, ade kiin maakin ki ɔɔ 'toodn kɔɔy maakin ki kɔl kɔl aan ɔɔ maan maakn oolge tu.»

39 Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kɔnjo. Taa kaad ken se, Nirl Raa booy te ey ɔɔrtɔ; taa Isa se ook ɔɔa te raan ɔɔtn j'ansen nook ey ɔɔrtɔ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

40 Ken jeege jaay booy taar se, jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.»

41 Jee metinge taad ɔɔ: «Naan se ɔɔ *al-Masi.» Gan jee metingen kuuy taad ɔɔ: «Al-Masi ɔɔ ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese ɔɔtn.»

42 Ey num taargen do dɔkin k'raanjo raan se deek ɔɔ: *Al-Masi se, ade teecn metijl *Daud ki ɔɔ ade kiin Betleem ki, ken maakn naan Daud ki ey la?**

43 Taa Isa se jee den se, taarde ɔɔa ɔk metn naap eyo.

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔɔ Mis 5.1-3.

44 Gōtn se jeege kandum maakde ki se je an kōkō nābo nam ōn ol te jin rōn ki eyo.

45 Asgargen lee bōb *Bee Raa se ak tērlo baado ōn *magal jee tēdn serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ō: «Gen di jaay naase 'baate kōkŋ baansinŋiro se?»

46 Gōtn se asgarge tērdēn ō: «Bii kalan tap 60 nam ōn taad te taara aan gōo gen gaabm se eyo.»

47 Anum Parizige se, tērdēn ō: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la?»

48 Maakŋ magalge tu ey le maakŋ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taariŋ la?

49 Num gan jee dēn took taariŋ se naade jeel *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se eyo, ō naade se le jee kēn Raa naamdega naama.»

50 Gan maakŋ Parizige tu se gaaba kalan rōn Nikodem, naan se bii kalan inŋoga kiŋg gōtn Isa ki kici deekden ō:

51 «Ko Taar kēn Raa edŋekiro se, debkilimi jaay k'booy te taariŋ eyo, ō j'aak te nakŋ kēn naan tēd ey se, j'an kōkŋ mindiŋ j'ōo di?»

52 Gōtn se naade tērlin ō: «Naai kic 'tēdn kōd Galile la? 'Baa dooy ak taargen k'raandeno do dōkiŋ se jiga jaayo, bii kalan tap 60 debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

53 [Gōtn se, naŋa naŋa kic 60 iin uun doobm beeŋa beeŋa.]

8

Mēnd gaaba j'ōkiŋ ute gaabm kuuy

1 Naan kēn se Isa iin baa do *kōsn ōlib ki.

2 Metbeenŋi tanōriŋ nōōriŋ se, naan ak tērlo daan bōō *Bee Raa ki ō jeege paac baado ōniŋa. Gōtn se naan booy inŋ naan ki ō baagden dooyo.

3 Gōtn se jee jeel taadn tōōkŋ metn Ko Taar Raage ute *Parizige se ak baano te mēnd gaaba kalan bin se j'ōkiŋo te gaabm kuuy. Naade baado ōndiŋ daan jege tu.

4 Naade deek Isa ki ō: «Debm dooy jeege, mēnd se tēdga nakŋ *kusiŋa j'ōŋiŋo tood tood te gaabm kuuy.

5 Maakŋ *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se taadŋeki ō: «Mēndgen bin se j'aden tund tōl te koa.» Num gen naai ki num ō di?»

6 Kēn naade jaay taad bin se, je kēn naan taadga taar dīm cōkō sum 60, naade an goom kōkō taa an kōkŋ mindiŋa. Num gan gōtn se, Isa no doŋ naan ki ō baag raan naan ki ute goon jiŋa.

7 Aan gōo naade dōk taara tōnd metiŋ ōn ey se, gōtn se Isa uun doŋ deekden ō: «Maakŋ naase kēn 'paacki se, nam nam bii kalan jaay tēd te nakŋ kusiŋ ey num, uun koa und mēnd se deete.»

8 Gōtn se tēr naan no doŋ naan ki daala ō baag raan naan ki.

9 Kēn naade jaay booy taar ese se, naŋa naŋa kic 60 uun doobiŋ doobiŋa. Jee magalge se 60 baag kiin baa deet deet. Gōtn se ōp Isa kaliŋ ki te mēnd kēn naade ak baano daande ki se.

10 Num gōtn se Isa uun doŋ daala deek mēnd ki se ō: «Mēnda, jee se baaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kēnd teeli gen kuti se gōtō ne?»

11 Mēnda se deekiŋ ō: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gōtn se Isa deekiŋ ō: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baa nābo mōōtn ōŋte tēdn nakŋ kusiŋa.»

Isa se naan gōtn wōōr gen jeege paac

12 Isa deek jeege tu daala ɔɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gɛn jeege paac. Debm kɛn ɔaadoɔga mɛtum ki se, naan se lee maakɲ gɔt kɛn ɔɔd eyo. Gaɲ naan se 'kɔŋ gɔtn wɔɔr kɛn aɲ tɔɔdn kɔl gɔtn kɛn naan an kɔŋ kaaja.»

13 Gɔtn se *Parizige deekiɲ ɔɔ: «Naai ɓo 'tɛdn saadn gɛn naai mala se, saadn naai se ɔs aay eyo.»

14 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn maam m'tɛdn saadn maam mala kic ɓo, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iinno ɔɔ gɔtn maam m'an ɓaa. Num gaɲ naase gɔtn maam m'iinno lɛ, 'jeelki eyo ɔɔ gɔtn maam ɓaan ɓaa ro ki kic ɓo, naase 'jeelki eyo.»

15 Naase ɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu aan gɔɔ kɛn jikilimge lee tɛda. Num maam lɛ m'ɔj ɓɔɔɔ do nam ki eyo.

16 Kɛn jaay aanumga gɛn kɔjɲ ɓɔɔɔ kic num, kɔjɲ ɓɔɔɔ maam se kɛn mɛt ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu kɛn ɔlumo se kic utu te maama.

17 Maakɲ *Ko Taar kɛn Raa ɛdseno se, k'raanɲinga raan j'ɔɔ: kɛn jeege di jaay taad taardɛ ɔk mɛtn naapa se saadn naadɛ se, ɔs aaye.

18 Maam mala ɓo m'taadn saaduma ɔɔ Bubum kɛn ɔlumo se kic taad saadn maama.»

19 Gɔtn se naadɛ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase lɛ 'jeelumki eyo. Ɔɔ Bubum kic naase 'jeeliɲki eyo. Kɛn naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic ɓo naase anki 'kɔŋ jeel kici.»

20 Isa taad taargen se, kaad kɛn naan dooy dooy jeege daan ɓɔɔɔ *Bee Raa ki. Naan kɛn se, naan iɲg cɛɛ nakɲ kɛn jeege lee tɔmb *serkɛ maak ki; num gaɲ gɔtn se, nam ɔŋ ɔl te jiɲ ron ki eyo taa kaadn aas te ey ɓɔrtɔ.

Isa taad ɔɔ naan utu tɛrl gɔtn Bubiɲ ki

21 Isa taadden daala ɔɔ: «Maam se m'ɓaa ɓaaɔ ɔɔ naase utu amki jea, naɓo naase se utu aki kooy maakɲ *kusɲse ki. Taa gɔtn maam m'an ɓaa se lɛ, naase aki kɔŋ ɓaa eyo.»

22 Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔɔ: «Taar kɛn naan taad ɔɔ gɔtn maam m'ɓaan ɓaa se naase aki kɔŋ ɓaa eyo. Bin se, naan kaliɲ ki ɓo ɓaa ɓaa tɔɔl ron la?»

23 Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam lɛ, m'iinno raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'mɛtn jee do naan ki ara ki eyo.»

24 Taa naan se ɓo maam taadseno m'ɔɔ, naase se utu aki kooy maakɲ kusɲsege tu. Kɛn naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam kɛn m'iɲg daayum se, naase se utu aki kooy maakɲ kusɲsege tu.»

25 Gɔtn se naadɛ tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Naai tap ɓo naɲa?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Do kupm mɛt ki tap ɓo maam m'ɔŋ te eyo num m'taadsenoga.»

26 Do naase ki se, maam m'ɔk taarge dɛna kɛn m'asen taada ɔɔ gɛn kɔjɲ ɓɔɔɔ dose ki. Num gaɲ Debm kɛn ɔlumo se, naan taad taar mɛt ki. Ɔɔ taar kɛn maam taad jeege tu se, m'booyo gɔtn naan ki.»

27 Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naadɛ ɔnd te mɛtiɲ eyo.

28 Gɔtn se Isa deekɛn daala ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tup 'tɔɔlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daariɲkiga raan se, kaad kɛn se jaay naɓo naase aki jeele, maam se ɓo debm kɛn m'iɲg gɛn daayum. Ɔɔ maam se m'tɛd naka gɛn dom eyo, num maam taad se m'taad te nakɲ kɛn Bubum dooyumo.»

29 Debm kɛn ɔlumo se, naan utu te maama. Naan ɔŋ ɔŋnum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'tɛd nakɲ kɛn tɔɔliɲ naan ki.»

30 Gɔtn se kɛn jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dɛna took aal maakɛ doɲ ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange

31 Gōtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se do: «Ken naase jaay okki taarum maakse ki tooḡ se, naase aki tedn jee metum ken mala mala.

32 Ute naan se naase aki jeel taar met ki, do taar met ki ken naase aki jeel se bo, asen kōōdn dose maakn bul ki.»

33 Naade terlin do: «Naaje se k'metjil *Abraamge do bii kalan naaje k'ted te bul nam gam eyo. Naai 'taadjen do: naase aki kōn tedn bul ey sum se, taa dī?»

34 Isa terlden do: «'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay ted nakn *kusiñ se, naan doḡ tedga bul gen kusiña.

35 Bulu se naan kōn king maakn bee ki gen daayum eyo, num goono bo debm 'king maakn bee ki gen daayum.

36 Taa naan se bo ken Goon Raa jaay doḡsenga maakn bul ki num, naase aki kōn dose deer deer.

37 Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Naḡo naase 'baate 'kuunki taaruma do taa naan se bo naase 'je amki tooḡ.

38 Maam se m'taadsen nakn ken maam m'aako gōtn Bubum ki. Gan naase se 'tedki nakn ken naase 'booykiro gōtn bubse ki.»

39 Naade terlin do: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa terlden do: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tedn nakgen aan gōḡ Abraam tedo se.

40 Num ḡorse naase 'je amki tooḡ. Taa maam m'taadseenga taad taar met ki ken maam booyo gōtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam oñ tedn te eyo.

41 Num gan naase se 'tedki nakgen ken bubse lee tēda.» Naade terlin do: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ok Bubum kalan sum, do Bubm naaje se, Raa!»

42 Isa deekden do: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gōtn Raa ki do m'ḡaado kic bo taa naaḡa: maam se m'ḡaado gen dom eyo, num naan bo debm ken olumo.

43 Gen dī naase 'booy okki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiñki gen booy kōkin eyo.

44 Bubm naase se, naan Bubm sitange. Jo naase 'jeki tedn nakn ken bubse maakin jea. Do dōkin kic bo, naan bo debm teeso gen tooḡ jeege. Jo naan se taad taar met ki eyo, taa nakn met ki se gōtn naan ki gōto. Ken naan baaga taadn taar-kōḡḡ se taargen se naan uun don ki bo taada, taa naan se debm taar-kōḡḡ do bubm jee taar-kōḡḡge.

45 Num gan maam se m'taadsen taar met ki. Taa naan se bo naase 'baate 'tookki taaruma.

46 Maakse ki se naḡa jaay am kōn taadn kusiñ ken maam tēda do ken maam m'taad taar met ki num, naase 'baate kuunki taarum se gen dī?

47 Debm gen Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan se bo naase 'baate 'booyki taaruma.»

48 Gōtn se magal Yaudge taad Isa ki do: «Ken k'deek j'oo naai kōd *Samari do debm sitan se, taarje met ki.»

49 Gan Isa terlden do: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gan naase aalumki maak ki eyo.

50 Maam se m'je jeege bo am nook eyo, num deb kuuy bo je jeege am nooko, naan bo debm utu 'kōjn boḡo.

51 'Booyki bεε m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mōōtn naan se 'kōn kooy eyo.»

52 Gōtn se, magal Yaudge deekin do: «ḡorse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki ken do dōkin se kic

60 ooyga, garj naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo.

⁵³ Bin se bubjen Abraam ken ooyga se naai magal cirin la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic 60 ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te nanja?»

⁵⁴ Isa terlden ɔɔ: «Ken maam 60 m'nook rom mala sum num, nookɔ ro maam se nakɔ cɛɛ. Ken nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan 60 ken naase 'taadki ɔɔki naan 60 Raase se.

⁵⁵ Garj naase 'jeel ɔkiŋki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkiŋ mala mala. Ken maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkiŋ ey se, m'tedn debm taar-kɔɔɔ aan gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkiŋa ɔɔ m'ɔk taarin se maakum ki.

⁵⁶ Bubse Abraam se maakin raapo ɔɔ naan aak kaam 6iin m'ano '6aa do naan ki. Ken naan jaay aak naan se sum se, naan maakin raap den aak eyo.»

⁵⁷ Do taar ken naan taad se magal Yaudge deekin ɔɔ: «Naai ken 6aari si-mii kic aas te ey sum 60 aakga Abraam ne?»

⁵⁸ Isa terlden ɔɔ: «Booyki beɛ m'asen taada: kaad ken j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.»

⁵⁹ Gɔtn se naade tɔs koa je an tundu, na6o naan end iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan bɔɔr *Bee Raa ki se naatn.

9

Isa ed lapi gaab ken j'oojin tap 6o kaam-tɔɔkɔ (Mk 8.22-25, 10.46-52)

¹ Bii kalan Isa deel deel se, aak gaaba kalan bin se j'oojin 6o kaam-tɔɔkɔ.

² Gɔtn se jee metin ki tɔnd metin ɔɔ: «Debm dooyje, ken tuj *Raa ki jaay ɔl gaabm se j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, naan mala lɔbu bubin te koŋ le?»

³ Isa terlden ɔɔ: «Ken ɔl jaay k'j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, taa *kusin koŋ te bubin eyo, ɔɔ gen naan mal eyo. Num ute naan se, Raa 6o 'je taadn naabin jeege tu!

⁴ Ken kaada jaay utu se, beeki se, k'tedki naabm gen debm ɔlumo. Ey num ken nɔɔɔ jaay aanga num, nam 'kɔŋ tedn naab dim eyo.

⁵ Kaad ken maam m'utu do naan ki bɔrt se, maam 6o gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki.»

⁶ Ken Isa jaay taad nan taarin se, tup boorin naan ki, deepin te naanja ɔɔ uun ɔtinsin kaam gaab ken kaam-tɔɔkɔ se.

⁷ ɔɔ deekin ɔɔ: «Baa tug kaami maakɔ gɔɔ ken ɔk maane ɔɔ gɔɔ se 6o ken k'danjin Siloam se.» Siloam se je deekɔ ɔɔ: *j'ɔlinga*. Gɔtn se debm kaam-tɔɔkɔ iin 6aa tug kaamina ɔɔ ken naan terlo terl se, naan aak kaaka.

⁸ Jee do daambooginge ute jee jeelin do dakiŋa jaay aakiŋo naan le, baayo baay se deek ɔɔ: «Kese 6o debm kaam-tɔɔkɔ ken ing le baayo se ey la?»

⁹ Jee metinge deek ɔɔ: «Kese 6o naanja.» Kengen kuuy deek ɔɔ: «Gɔɔ! Kese naan eyo. Nam 6o tecin tece.» Garj gaabm kaam-tɔɔkɔ se taadden ɔɔ: «Kese maam mala.»

¹⁰ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Ted ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?»

¹¹ Naan terlden ɔɔ: «Gaabm k'danjin Isa se 6o deep boorin te naanja ɔɔ ɔtumsin kaamum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baa tug kaami maakɔ Siloam ki se.» Gɔtn se 6o maam m'iin 6aa tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.»

¹² Naade tɔnd metin ɔɔ: «Gaabm se utu gay?» Naan terlden ɔɔ: «Maam jeel gɔtin eyo.»

**Parizige tɔnd metn gaabm debm kaam-tɔɔkɔ Isa edin lapi se*

¹³ Gɔtn se j'ok k'6aan te gaabm, ken ingo kaam-tɔɔkɔ se, gɔtn Parizige tu.

14 Gañ bii kɛn Isa deep naanja ute boorin jaay ɔt kaam gaab kɛn debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔ kaamin ɔɔd aak se, biin se *bii sebit.

15 Taa naan se ɔ bo Parizige kic tɔnd metin ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔd aak se?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Gaabm kɛn k'danin Isa se ɔ bo, deep boorin ute naanja ɔɔ ɔtum kaamum ki ɔɔ m'ɔaa m'tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔd aaka.»

16 Maakn Parizige tu se jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic ɔ bo naan aalin maak ki eyo.» Gañ jee kuuy deek ɔɔ: «Debm *kusiñ naan Raa ki sum ɔ bo, 'kɔn tɛdn nakn-kɔɔɔngen deel do bin ne?» Gɔtn se taarde ɔaa ɔk metn naap eyo.

17 Gɔtn se tɛr naade tɔnd metn gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se daala ɔɔ: «Maak-saapm naai ki num, gaabm ɔɔdiɔ kaami se, naai ɔɔ di?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

18 Gañ magal Yaudge se baate tooko kɛn gaabm se jaay j'oojin ɔ bo kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔorse kaamin ɔɔd aakga kaak se; taa naan se ɔ bo, naade danjo kon te bubin se.

19 Gɔtn se naade tɔnd metde ɔɔ: «Gaabm se ɔ bo kɛse goonsen ɔɔki oojinki kaam-tɔɔkɔ se ne? Ɔɔ ɔorse 'tɛd ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se?»

20 Bubin ute kon tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛse goonje mala. Naaje se deere j'oojin ɔ bo kaam-tɔɔkɔ.»

21 Gañ tɛd ɔɔ di jaay kaamin ɔɔd aak se, naaje j'ɔnd eyo ɔɔ nam nam ɔɔdin kaamin se ɛ, naaje k'jeelin eyo. Naan ɛ debm magala, 'tɔndki metina naan mala asen taadn metina.»

22 Kɛn ɔl kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade ɔeer ɔeer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se ɔɔkga ɔɔk taarde ɔɔ debm kɛn jaay taadga ɔɔ: «Isa ɔ bo *al-Masi se» naade an tuurin maakn *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se naatn.

23 Taa naan se ɔ bo kon te bubin deek ɔɔ: «Naan ɛ debm magala, tɔndki metina.»

24 Tɛr Parizige se danjo gaabm kɛn ingo kaam-tɔɔkɔ se, daala, deekin ɔɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se ɛ naaje k'jeelin naan se debm kusiña.»

25 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn gaabm se ɔ bo debm kusiña, ɔ bo debm kusiñ eyo, maam jeel eyo. Nakn maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tɔɔkɔ ɔɔ ɔorse kaamum ɔɔd aakga.»

26 Naade taad gaab kɛn se ɔɔ: «Naan tap ɔ bo tɛdi ɔɔ di? Ɔɔ kaami se naan tɛdin ɔɔ di jaay ɔɔd aak se?»

27 Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Taar se maam taadsenga taad metina. Naɔo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Ɔɔ naase 'je aki tɛdn jee metin ki kic ɛ?»

28 Gɔtn se Parizige baagin naaja deekin ɔɔ: «Naai ɔ bo metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki.

29 Naaje k'jeel se Raa se taad Musa ki. Num gañ naan se iino gɔtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!»

30 Gɔtn se gaabm ingo kaam-tɔɔkɔ se tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn naase jaay ɔɔki 'jeelki gɔtn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan ɔ bo debm ɔɔdumo kaamuma.

31 Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusinge eyo. Num gañ Raa se booy keem nɔɔ debm kɛn aalin maak ki ɔɔ tɛd nakn kɛn Raa maakin jen ro ki.

32 'Bii kalan jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔɔdga kaam debm j'oojin ɔ bo kaam-tɔɔkɔ se gɔtɔ.

33 Kɛn gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔn tɛdn dim eyo!»

³⁴ Naade terlin ɔɔ: «Naai ɓo j'ooji maakɲ kusiɲ ki tappi ɔɔ gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gɔtn se naade tuur ɔɔdɪn naatn.

³⁵ Ken Isa jaay booy ɔɔ naade tuuringa naatn se, gɔtn se naan ɓaa je ɔɲɪna ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?»

³⁶ Gaabm se terlin ɔɔ: «Naka, 'taadum tu naan nanja jaay maam m'kaal maakum don ki se?»

³⁷ Isa deekiɲ ɔɔ: «Aaka! Debm ken naai aakiɲ ɗaar naani ki jaay taadi se, keɓe ɓo naana.»

³⁸ Gaabm se deek ɔɔ: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔɔ erg naaniɲ ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Maam m'ɓaado do naan ki se taa kɔɲɲ ɓɔɔɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamɗe kɔɔɗn kaaka, ɔɔ jeegen kaamɗe utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-tɔɔkge.»

⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekiɲ ɔɔ: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?»

⁴¹ Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay 'tedkiga ted jee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tedn jee kusinge eyo. Num gan ɓorse naase 'deekki ɔɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se ɓo naase utu ingki maakɲ kusinse ki se.»

10

Isa aal naagɲ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: debm end tɔɔɗn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gan aal gɔt kuuy se, naan se debm ɓoogo ɔɔ debm tujɲ jeege.

² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se ɓo debm gaam baatge.

³ ɔɔ debm ken ing ɓɔɔɓ taa doobo se, ɔɔdɪn kaam taara ɔɔ baatge se booy mindina. ɔɔ baatn naange mala se, naan danɗe te roɗe ɔɔ ɔɔɗ teecɲɗe naatn.

⁴ Ken naan jaay ɔɔɗ teecɲɗega naatn se, naan lee naande ki, ɔɔ naade ɔk metina taa naade booy jeel mindina.

⁵ Num naade se kɔɲ kɔɲɲ metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic ɓo aanɲɲ kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.»

⁶ Isa se taadden te kaal naagɲ taara, num gan jee se booy ɔk metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam beɛ

⁷ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki beɛ m'asen taada: maam se ɓo aan gɔɔ m'taa doobm baatge.

⁸ Jeegen ɓaado paac deet naanum ki se, naade se jee ɓoogge ɔɔ jee tujɲ jeege, nabo baatge se took te taarde eyo.

⁹ ɔɔ maam ɓo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔɲ kaaja. Naan kɔɲ kende ɔɔ teecɲ ɓaa gaam te maraadiɲa.

¹⁰ Debm ɓoogo ɓaado se, gen ɓoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'ɓaado se, taa jeege 'kɔɲ kaaja ɔɔ 'kɔɲ kaajɲ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam beɛ: debm gaam beɛ ken utu kutn koɲa taa baatinge.

¹² ɔɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu ɓaado se, naan an resn te baatge. ɔɔ k-sogsogi se ɓaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkɗe naatn.

¹³ Taa naan le ted naabm gen gurs sum, ɔɲɲ dɪm te baatge eyo.

14 Num maam se m'debm gaam bæ, maam m'jeel baatumge ð baatumge kic 6o jeelum maama

15 aan gø Bubum jeeluma ð maam jeeliñ naañ se, maam m'utu kutn koma taa baatumge.

16 ð maam m'øk baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic 6o m'utu m'adeno kəŋ 6aao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tēdn dōl baatgen kalañ ð debm gaamde kic 6o 'tēdn kalañ.

17 Bu se jema taa maam m'utu m'kedn koma ð tēdga num maam m'utu m'duru.

18 Nam nam jaay am kəōdn kəmb taa təōgə se gətə. Maam mala 6o m'kedn koma taa maam se m'øk təōgə ken m'je lē m'kedn koma ð m'øk təōgə ken m'utu m'duru. Kese 6o nakñ ken Bubum taadumo ð m'tēda.»

19 Gətn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde 6aa øk mētn naap ey daala.

20 Maakde ki se, jee den taad ð: «Naañ lē debm sitan ð do lē tēdga gen naañ eyo. Num iñg 'booyki taariñ se gen dī?»

21 Gañ jee mētiñge deek ð: «Debm sitan 'kəŋ taadn taargen bin eyo; ð sitan se 'kəŋ tōōdn kaam jee kaam-tōkge la?»

Yaudge ðð und Isa

22 Kaad ken se kaadn kuul ki, ð bii ken se Jeruzalem ki Yaudge tēd tēd maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tēdo salal*.

23 Gətn se daan bəər Bee Raa ki mētn daabm ken k'daŋiñ daabm Salomon se, Isa lee 6aa kaam ara kaam ara.

24 Yaudge 6aado əl gurugiña deekiñ ð: «Naaje tap 6o j'ai booy bini nuñ ki jaay naai ajesiñ taadn tal se? Ken naai 6o al-Masi lē, 'taadjesiña!»

25 Isa tērlēn ð: «Ey num maam m'taadsenga, na6o naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'tēd te ro Bubum paac se kic 6o, taad saadn maama.

26 Gañ naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo.

27 Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ð naade se øk metuma.

28 ð maam m'aden kedn *kaajiñ gen daayum. ð naade se 'kəŋ kut eyo ð nam kuuy aden kəŋ kujñ jim ki eyo.

29 Bubum ken dūmdeno se naañ magal do nakge tu paac, nam 'kəŋ kujñ ne dīm jiñ ki eyo.

30 Maam te Bubum se, naaje k'kalañ.»

31 Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tōso ko daala gen tund tōliña.

32 Gañ tēr Isa taaddēn ð: «Nakgen jiga sum se, maam m'tēdga dēna te ro Bubuma ð naase aakkiga te kaamse. Num taa nakñ ken gay jaay naase je amki tund tōl se?»

33 Yaudge tērlēn ð: «Taa nakñ jigan naai tēd se 6o, naaje k'je j'ai tund tōl eyo. Num gañ naai 6o naaj *Raa, taa naai debkilimi sum 6o 'tēd roi aan gø Raa.»

34 Isa tērlēn ð: «Maakñ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raaŋinga raanja j'ð: Naase se raage.»†

35 «'Booyki, Raa jaay dañ raage, jeegen ken naañ taaddēn taariñ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raaŋinga raan se nam añ kəŋ tōl eyo.

* 10:22 Laa ken ara se əl gaan *Israēlge saap do kaad ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dokiñ Antias tujino maakiñ se ð naañ se maakñ 6aar ken kaaru ute si-mēce-kaar-ðo (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey 6ortə. † 10:34 Aak KKR 82.6.

36 Gaŋ maam kɛn Bu mala ɓo bɛɛr ɔɔɗumo ɔɔ ɔlumo do naan̄ ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum ɓo, naase ɔɔki maam m'naaj naaj Raa.

37 Kɛn maam jaay m'tɛɗn naabm gɛn Bubum ey num, ɔntɛ 'kaalki maakse dom ki.

38 Num kɛn naabm maam m'tɛɗ se jaay gɛn Bubum num, kɛn naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab kɛn maam m'tɛɗ se. Ute naan̄ se naase aki kɔŋ jeel Bubum se, utu te maama, ɔ maam m'iŋg te naana.»

39 Gɔtn se magal Yaudge iin̄ daala, je an̄ kɔkɔ, gaŋ naan̄ iik uj jide ki.

40 Naan̄ ɔk tɛrl ɓaa iŋg do ool gɛn Jordan kɛn kaam naane, gɔtn se ɓo kɛn Jan lee *batizno jeege.

41 Gɔtn se jeege dɛna ɓaado ɔŋina, naade deek ɔɔ: «Deere, Jan-Batist ɔŋ tɛɗ te nakŋ-kɔɔɓm gam eyo, num gaŋ taargen paacŋ naan̄ taad ro gaab kɛn se, kalan̄ kic ooc te naan̄ ki eyo.»

42 Gɔtn se jeege dɛna took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

1-2 Gaaba kalan̄ k'dan̄in̄ Lazar, naan̄ se gɛnaa Mari te gɛn Mart ɔɔ naade se tiŋg Betani ki. Mari ese ɓo kɛn ɔto uubm oot koot jɛ Melje Isa ki, ɔɔ ɔtiŋsiŋ te bɛɛkiŋa. Gaŋ ɓii kalan̄ gɛnaana Lazar se ooc kɔɔŋɔ.

3 Gɛnaangen mɛndge se ɔl deba ɓaa taad Isa ki ɔɔ: «Melje ɓɛɛɛ, debm naai 'jɛn se oocga kɔɔŋɔ.»

4 Kɛn Isa jaay booy taar se, naan̄ deek ɔɔ: «Kɔɔŋ Lazar se an̄ kɔŋ tɔɔl eyo, num naan̄ se utu 'taadn̄ nookŋ *Raa. Ɔɔ ute kɔɔŋ Lazar se, Goon Raa *nookin̄ ute 'keeme.»

5 Ey num Mart te gɛnaana Mari ɔɔ Lazar se, Isa jede aak eyo.

6 Gaŋ gɔtn ese kɛn Isa jaay booy ɔɔ Lazar kɔɔŋɔ se, naan̄ ɔɔp tɛɗ ɓii dio gat kɛn k'ɓaado j'ɔŋin̄ se.

7 Kɛn ɓii di jaay deel se, naan̄ deek jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «J'iin̄ k'tɛrl k'ɓaaki taa naan̄ Jude ki.»

8 Gɔtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, gɔɔr gɔɔr ese sum ɓo Yaudge je ai tund tɔɔli te koa se ɓo, naai 'je tɛrl ɓaa gɔtn naane daal ne?»

9 Isa tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Gɔto jaay iipga ɔɔ kaada jaay ookga se naan̄ lek bini aan̄ tɛger jaay ooc ey la? Taa naan̄ se ɓo debm lee te kaam kaada se naan̄ rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan̄ aak nakgen do naan̄ ki.

10 Anum debm lee nɔɔr se, naan̄ 'rɔɔkŋ kooco taa gɔtn wɔɔr kɛn an̄ wɔɔr gɔto se gɔto.»

11 Kɛn Isa jaay taadnan̄ taariŋ se, naan̄ tɛr deekden ɔɔ: «Bɛɛɛ, mɛɗjege Lazar se, kaamiŋ ɔkga bia, gaŋ maam m'utu m'an̄ ɓaa duru.»

12 Jee mɛtiŋ ki se deekiŋ ɔɔ: «Melje, kɛn naan̄ jaay toodga bi se, naan̄ utu 'kɔŋ lapi.»

13 Ute naan̄ se Isa jeden̄ taadn̄ ɔɔ Lazar se ooyga. Gaŋ maak-saapm naade ki se, ɔɔ daan̄ naane Isa taadden te toodn̄ bi aan̄ gɔɔ kɛn jeege lee tood se sum.

14 Gɔtn se Isa taaddesiŋ tal ɔɔ: «Bɛɛɛ, Lazar se ooyga.

15 Num kɛn Lazar ooyjaay maam gɔto gɔtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Bɔrse j'iin̄ k'ɓaa k'j'ɔŋin̄ki.»

16 Gōtn se debm mētin ken k'danjin Tōma ð roŋ Tōma se je deekŋ ð rōŋ, naan deek jee mētn Isa ken mētinge se ð: «Naaje kic 6o j'iin k'baaki te naana j'aki 6aa kooy kalaŋ.»

Isa tōog maakŋ Mart te gen Mari

17 Ken Isa jaay aan se, ɔŋ Lazar ɔkga bii sōo maakŋ 6aad ken aan gōo iibi se.

18 Aan gōo Betani se gōor te Jeruzalem, daande se ɔk kilōmetir 6aa 6aa nakŋ matō sum se,

19 taa naan se 6o, Yaudge dēna 6aado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade.

20 Ken Mart jaay booy ð Isa utu 6aado se, naan iin 6aa ɔŋina, gan Mari se ɔp inŋ beene.

21 Ken Mart jaay aan se deek Isa ki ð: «Meluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane genaam 'kooy eyo.

22 Gan 6orse ken naan ooyga kic 6o maam m'jeele nakŋ paacŋ ken naai 'tōndga meta gōtn Raa ki se, Raa se naan aisin kēda.»

23 Isa deekin ð: «Genai se utu 'duru.»

24 Gōtn se Mart terlin ð: «Meluma, maam m'jeele 6iin dunia nan jaay jeege utu adē dur se, naan kic utu adē duru.»

25 Isa deekin ð: «Maam 6o debm dur jeege daan yoge tu ð ken ed kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic 6o utu 'kōŋ kaaja.

26 Debm jaay inŋ ð aal maakin do maam ki se, naan se mōōtn 'kōŋ kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?»

27 Gōtn se Mart terlin ð: «Yee Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai 6o *al-Masi, Goon Raa, ken utu adē 6aa do naan ki se.»

28 Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin 6aa ɔŋ genaan Mari ð taadin naan ki ð: «Debm dooyje se 6aadoga ð naan danji.»

29 Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin 6aa gōtn Isa ki.

30 Naan ken se Isa end te Betani ki ey 6ōrtō. Naan utu inŋ kinŋ gōt ken Mart ɔŋino se.

31 Gan Yaudge se inŋ kinŋ beene ute Mari, naade inŋ selin selē. Ken naade jaay aakin naan naar iin teec se, naade ɔk mētiŋa. Taa naade saap ð: «Kaadn naane naan 6aa 6aa taa 6aad ki se, gen 6aa keeme.»

32 Ken Mari jaay aan ɔŋ Isa gōt ken naan inŋ se, jaay naan aakin se, ooc mētn jen ki ð deekin ð: «Meluma, ken naai jaay utu gōtn ara ki num, kaadn naane genaam se 'kooy eyo.»

33 Ken Isa aak Mari te Yaudgen ɔko mētiŋa jaay baag keeme se, gōtn se Isa maakin ɔŋ daar eyo, gōtn se maakin tuju.

34 Naan tōnd metde ð: «Naase aalinŋkiga kaam gay?» Naade terlin ð: «Melje, '6aado kaaka.»

35 Gōtn se Isa eeme.

36 Gan Yaudge taad ð: «Aakki tu! Lazar se naan jen dēn aak eyo!»

37 Anum maakde ki se, jee kandum deek ð: «Debm kaam-tōkō kic naan ɔdōŋ kaamiŋa, num Lazar 6o ŋ'ɔŋ gaasin te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

38 Gōtn se ter Isa maakin ɔŋ daar ey daala, naan iin 6aa taa 6aad ki. Baadn se aan gōo iibi ð taarin se naade gaasin te koa.

39 Gōtn se Isa deekden ð: «Ko taar ki se ɔdōŋki naata.» Mart, gena debm ooy se, deekin ð: «Meluma, naan se ɔkga bii sōo maakŋ 6aad ki; 6orse naan tedn ootga.»

40 Ganj Isa deekin ɔɔ: «Maam taadɩga taada m'ɔɔ ken naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakɩ *nookɩ Raa ey la?»

41 Gɔtn se naade ɔɔd'und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiɩ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga.

42 Deere, maam se m'jeele daayum nakɩ maam m'tɔndga mɛti ɓo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee dɛn gurug aalum se, naade 'jeele naai ɓo ɔlumo.»

43 Ken Isa jaay taad nanj taariɩ se, naan ɔɔd ɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!»

44 Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamiɩ se naade deebiɩ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiɩki kalingen ron ki se naata ɔɔ ɔɩɩɩki naan ɓaa.»

Magalgen gen Yaudge se end tel gen tɔɔl Isa

45 Yaudgen ɓaado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakɩ Isa tɛd se, deniɩ took aal maakde don ki.

46 Ganj jee mɛtinge se ɓaa ɔɩ *Parizige ɔɔ taadden nakɩ ken Isa tɛdo se.

47 Gɔtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakɩ mɛtn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'aɩki tɛdn ɔɔ di? Naan le tɛdn nakɩ-kɔɔɓge dɛna ɔɩ eyo.

48 Ken jaay j'ɔɩɩɩ te naan se le, jeege paac utu 'tookɩ taar naana. ɔɔ bere ɔɔm *Romɛge se utu ade ɓaao ɔɔ utu an tɔɔkɩ te Bee Raajege ɔɔ utu an tɛɛɛɩ te naanjege.»

49 Maakde ki se gaaba kalan k'danɩɩ Kayip. Baar se, naan ɓo magal jee tɛdn serke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dim eyo.

50 Naase 'saapki kic ɓo ɔɩɩɩki eyo, ey num beeki se, deb kalan ɓo 'kooyo 'kɔɩ jee dɛna. Bin se naanjege se 'kɔɩ tɛɛɛɩ te magaliɩ eyo.»

51 Taa ɓaar se naan ɓo magal jee tɛdn serke Raage tu, bin se taar naan taad se iɩno maak-saapm naan maliɩ ki eyo, ganj taar naan taad se, iɩno gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te deniɩ,

52 ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kaliɩ ki sum eyo, num ganj kooy naan se utu 'tusun gaan Raagen gɔtn ɓaa se paac 'tɛdn kalan.

53 Bii ken se sum ɓo, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa.

54 Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakɩ Yaudge tu, naan iik tɔk ɓaa maakɩ naan ki kalan bini k'danɩɩ Epraim, ken gɔɔr te kɔd-ɓaara. Gɔtn ese ɓo naan ɓaa iɩng te jee mɛtiɩ ki.

55 Jeege dɛna iɩno taa naanɛ tun kuuy ɔɔ ɓaado Jeruzalem ki, gen tugɩ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakɩ gen Yaudge se ɔɔpga gɔɔɔ.

56 Daan ɓɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap ɓo 'saapiɩki ɔɔki diɔ? Bere, daam jaay ey num, Isa se ade kɔn ɓaa laa ki se eyo.»

57 Taa magal jee tɛdn serke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm ken jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtiɩna taa naade an ɓaa kɔkɔ.»

12

Mari ɔt itir je Isa ki (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

1 Ken Isa jaay aan Betani ki gɔtn ken naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpga ɓii mɛɛɛ sum ɓo, Yaudge 'tɛdn *laa Paak.

2 Gɔtn se k'tɛd kɔɔɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔɔɔ se, ɓaado tɔnddesiɩna. Ganj maakɩ jeege tun iɩng ɔɔ kɔɔ te Isa se, Lazar kic utu maakde ki.

³ Gōtn se Mari uuno itir aas kaam doocn kurku ðo itir se k'danjn *nard* ðo naan se itir salal ðo ðoño. Naan jεεr itir se do jε Isa ki ðo atinsin ute bækina ðo bee naade inŋ maak ki se, oot itir itir sum.

⁴ Gōtn ese maakj jee metin ki se, debm ken k'danjn Judas Iskariot se, naan 6o ken tɛdga num utu an kut se, deek ðo:

⁵ «Bæeki se, itir se jaay k'duginga utu tamma kaar-moto* ðo gursn se k'nign jee daayge tu num bæe ey la?»

⁶ Ken Judas jaay taad bin se, taa naan saap 6o do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm 6oogo; aan gɔo naan debm kɔkj gursde dey se, naan iinga num lee tuun tuun metn gursn ese.

⁷ Gōtn se Isa deek ðo: «Mɛnda se onin kaam kalan! Nakj naan tɛdum se kɛse 6o aasga gen bii duubuma.

⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔj king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔl Lazar

⁹ Kaad ken se Yaudge dena ken booy jaay j'ɔo, ðo Isa utu Betani ki se, naade iin baado. Naade baado se taa Isa sum eyo, num naade baado se taa kaakj Lazar ken naan duriño daan yoge tu se kici.

¹⁰ Gōtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu uun doa gen tɔl Lazar kici.

¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dena iin rɛsde ðo baado uun taar Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔo Gaarge

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹² Metbeenki se, jee den baado gen tɛdn *laa Paak se, booy ðo Isa utu baado Jeruzalem ki.

¹³ Naade gaanjo doomo jidege tu, ðo teec baado dɔɔd Isa. Naade dɔɔdin se, dɔɔb ɔy ðo:

«Ozaana†,

*Raa tɛdn bæen do deb ken baado te ro Meljege Raa, naan se 6o Gaar *Israelge‡.»

¹⁴ Isa on goon buur gaaba se ook inŋo do ki, aan gɔo taar ken k'raanjo do dɔkina ken deek ðo:

¹⁵ *Jee maakj gɛgɛr ken Sion ki, Sɔnte '6eerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu baado.**

¹⁶ Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metin ki se on jeel ok te metin eyo. Num gan ken Isa Raa *nookin se jaay 6o, naade saap onina nakj Isa tɛd se, taa nakj se k'raaninoga raanja do dɔkina ðo kɛse 6o nakgen ken jeege tɛdinsin se.

¹⁷ Anum jee den inŋo te Isa jaay aako ken naan danjo Lazar maakj baad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se 6o baado ɔɔs maanin jeege tu.

¹⁸ Aan gɔo naade booyga booy nakj-kɔɔbm naan tɛdo se, taa naan se 6o jeege teec baado dɔɔd Isa.

¹⁹ Gōtn se *Parizige baag taadn te naapa ðo: «Aakki! Naan se lɛ cirga dojege, ɔɔ ɔorse se lɛ, jeege paac baaga metin ki.»

Grɛkgen metinge baado je kaakj Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grɛkgen† metinge baado Jeruzalem ki gen keem Raa.

²¹ Naade se 6o baado on Pilip ken iino Betsaida ken taa naan Galile ki se ðo naade tond metin ðo: «Naka, naaje se k'je kaakj Isa.»

* 12:5 Tamma kaar-moto se aas kogñ deba maakj 6aar ki. † 12:13 Ozaana se je deekj ðo: Raa aaja. ‡ 12:13 Aak KKR 118.25-26. § 12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * 12:15 Aak Zak 9.9. † 12:20 Grɛkgen se jeege metijl Yaudge eyo.

22 Pilip ɓaa ɔŋ Andre ɔɔ taadɪŋ ɔɔ naaden di se paac ɓaa taad Isa ki.

23 Isa terlden ɔɔ: «Borse kaadn ken *Goon Deba *nookɪŋ keem se, aanga.

24 Booyki bEE m'asen taada: kaam teene jaay j'ɔɔciŋ te ey se, naan ing gɔtɪŋ ki sum. Num gan ken j'ɔɔcinga num, kaamiŋ se ut naatn, ɔɔ ken teeco se ɓaadɔ ooj dena.

25 Debm je ron se, utu kutn koŋa ɔɔ debm do naan ki ara jaay je Raa cir ron se, naan se utu 'kɔŋ *kaajŋ gen daayum.

26 Debm jaay je tedn naabm maam se, 'kɔkŋ metuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tedn naabum se kic 'kiŋg te maama. Ken debm jaay tedum naabm maam se, Bubum utu aŋ magala.»

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo

27 Ter Isa taad ɔɔ: «Borse maam m'ing se nirlum aayuma, num gan m'taadn m'ɔɔ di? M'taadn m'ɔɔ: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsiŋ naatn rom ki bin ne? Gɔɔ! Maam ɓaadɔ tap ɓo taa naan se.

28 Bua, *'nookŋ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakŋ raa ki ɔɔ: «Maam se m'nookinga ɔɔ m'utu m'aŋ nookŋ daala.»

29 Jee den ing gɔtn ese jaay booy se, taad ɔɔ: «Kese Raa ɓo aata.» Gan jee m'etinge deek ɔɔ: «Kese *kɔdn Raa gam ɓo taadɪŋ.»

30 Gan Isa terl taadɔden daala ɔɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase.

31 Borse kaadn ken Raa an kɔŋŋ ɓɔɔro do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ɓo *Bubm sitange, naan ɓo Gaar jee kusingen do naan ki se, j'aŋ tuuriŋ naatn.

32 Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tedn jeege paac ade ɓaa gɔtum ki.»

33 Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo.

34 Jee denge se deekiŋ ɔɔ: «Naaje k'booy maakŋ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔɔ: *al-Masi se ɓaadoga num naan se 'tiŋg gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔɔ: *Goon Debm j'aŋ tupm tɔɔl ro kaag ki ɔɔ j'aŋ kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?»

35 Isa terlden ɔɔ: «Gɔtn wɔɔr ken lee wɔɔrsen gɔɔ se, kaadɪŋ ɔɔpga gɔɔro. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakŋ gɔt ken wɔɔr se, taa bin se gɔtn ɔɔd se asen naar kɔkŋ do jise ki eyo. Taa debm lee maakŋ gɔt ken ɔɔd se le, naan jeel gɔtn naan ɓaan se eyo.

36 Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tedn gaan gɔt ken wɔɔro.»

Ken Isa jaay taad nanj taariŋ se, naan iin ɔŋde ɔɔ ɓaa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

37 Ute nakŋ-kɔɔbgen Isa ted den naande ki se kic ɓo, Yaudge baate kaal maakde doŋ ki rɔk.

38 Taa naan se ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobiŋ ki ken ɔɔ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nanja took uunga

ɔɔ *Meljege Raa tap ɓo 'tɔɔgin se, naan taadga nan ki?‡*

39 Yaudge jaay ɔŋ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔɔ:

40 *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔɔ tedden naade tedga jee do-mɔŋgge*

taa kaamde kaakɲ kəkɲ gət eyo ɔɔ *bide booy kəkɲ taar eyo*
 ɔɔ *ute maakde kic naade kəkɲ booy kuun jaay ade tɛrl ro maam ki,*
ey num kaad kɛn naane se, maam Raa m'aden kaaja. §

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookɲ Isa ɔɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic ɔɔ maakɲ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Naɔ taa *Parizige se, naade ɔɲ taadin tal naan jeege tu eyo, taa naade ɔɔ seɔm Parizige aden tuur naatn, maakɲ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se.

⁴³ Taa naade je tɔɔm kɛn jikilimge lee tɔɔmde se ɔɔ, bɛɛ cir kɛn Raa ɔɔ aden tɔɔmɔ.

Isa se naan ɔɔ gɔtn wɔɔr gɛn jee do naan ki

⁴⁴ Gan gɔtn se Isa uun mindin raan taad ɔɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb kɛn ɔlumo.

⁴⁵ ɔɔ debm kɛn aakunga maam se, aakga Debm kɛn ɔlumo se kici.

⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔɔr kɛn ɔaado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'kɔɲ king maakɲ gət kɛn ɔɔd eyo.

⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔɔ ɔkin maakin ki ey se, maam ɔɔ m'an kɔɲ bɔɔrɔ don ki eyo. Taa maam m'ɔaado se, gɛn kɔɲ bɔɔrɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'ɔaado se gen kaajɲ jeege do naan ki.

⁴⁸ Debm jaay ɔɔd unduma ɔɔ baate tookɲ taarum se, bɔɔrɔ utu kooɔɲ don ki. Taa ɔiin dunia an nan se, taargen maam m'taadin se ɔɔ utu an kɔɲ bɔɔrɔ don ki.

⁴⁹ Taargen maam taad se, m'tɛɛɛ te dom eyo. Kɛse Bu kɛn ɔlumo se ɔɔ ɔlum m'taad taargen se ɔɔ m'dooy jeege.

⁵⁰ Maam m'jeele taar kɛn naan taadumo gɛn tɛda se, kɛse ɔɔ taar kɛn ɛd kaaja gɛn daayum. Taar kɛn maam m'taad se, m'taadin aan gɔɔ kɛn Bu taadumsinɔ.»

13

Isa tug jɛ jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan gɔɔ ɔɔpɔga ɔii kalan sum ɔɔ Yaudge 'tɛdn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn kɛn naan 'kiin kɔɲ do naana an ɔaa gɔtn Bubiɲ ki se aasga. ɔɔ jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. ɔɔ naan jeden ute maakin paac.

² Ken aan kaadn kɔs ki jaay naade baag kɔsɔ se, kaad kɛn se *Bubm sitange endga kend maakɲ Judas goon Simon Iskariot ki, gɔtn se naan saap je doobm an kutn Isa.

³ Aan gɔɔ Isa se jeel Bu se ɛdinga nakge paac kaam jinɔ, taa naan iinɔ gɔtn *Raa ki ɔɔ tɛdga num utu 'tɛrl ɔaa gɔtn Raa ki se,

⁴ Ken naade utu ɔs kɔs se Isa iin ɔɔd aal kal magalina ɔɔ uun dɔɔk maakin ute kal kɛn k'lee k'jɔtn jɛ jeege.

⁵ Tɛr naan ɔmb maane maakɲ baay ki ɔɔ baag tugɲ jɛ jee metin ki ɔɔ ɔtɛsin te kal kɛn naan uun dɔɔkɲ maakin ki se.

⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier ɔeeɲ ɔɔ: «Mɛluma, naai ɔɔ am tugɲ jɛ maam ne?»

⁷ Isa tɛrlin ɔɔ: «Nakɲ maam tɛd se, ɔɔrse naai 'kɔɲ jeel metin eyo, num gan tɛdga jaay ɔɔm naai utu 'jeel kɔkɲ metin bɛɛ.»

⁸ Gōtn se Simon Pier deekiñ ɔɔ: «Naai ɓo am tugŋ jɛ maama! Gōtɔ!» Isa tɛrlin ɔɔ: «Kɛn maam jaay m'tugi te jɛi ey se, dīm jaay ai tum te maam se gōtɔ.»

⁹ Gōtn se Simon Pier tɛrlin ɔɔ: «Mɛluma, jɛm sum eyo, num tugum jimge ute dom paac kici.»

¹⁰ Isa deekiñ ɔɔ: «Debm jaay roogga roog se, kōŋ roogŋ kuuy ey sum kɛn ɔɔpɪn se 'tugŋ jɛŋ sum taa debm roogga se roŋ paac aacga walak ɔɔ naaŋ tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. Borse naase 'tɛdkiga jee aak bɛɛ naan Raa ki, naɓo 'paacki eyo.»

¹¹ Taa debm kɛn jaay utu an kut se, Isa jeeliŋa. Taa dɪ naaŋ deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bɛɛ 'paacki eyo.»

¹² Kɛn Isa jaay tug jɛ jeenge aas se, naaŋ uun uus kal magaliŋa, ɔɔ ɓaado iŋg gōt kɛn naade iŋg ɔs kōs se. Gōtn se naaŋ tōnd mɛtɛde ɔɔ: «Nakŋ maam m'tɛdsen se, naase 'jeel ɔkki mɛtiŋ deŋ la?»

¹³ Kɛn naase jaay 'danjumi ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Mɛlje» se, taarse se mɛt ki. Deere, maam ɓo m'Debm Dooyse ɔɔ Mɛlse.

¹⁴ Kɛn maam Mɛlse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay ɓo m'tugsen jɛsege se, bɛɛki se, naase kic 'lee 'tugki jɛ naapge bin kici.

¹⁵ Kɛn maam jaay m'tɛdsen naaŋ se, taa naase kic ɓo aki kōŋ tɛdn aan gōɔ gɛn maam m'tɛdseno se kici.

¹⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naaba gōtn deb ki se, naaŋ se magal cir debm kɛn naaŋ lee tɛdɪŋ naaba eyo ɔɔ debm aaŋ naaba deb ki se, naaŋ magal cir debm kɛn lee ɔliŋ naaba eyo.

¹⁷ Nakgen se, ɓorse naase 'jeel ɔkkiga mɛtiŋa kɛn naase jaay 'tɛdɪŋkiga naaŋ se num, maakse 'raapo.

¹⁸ Taar kɛn maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen kɛn maam ɓo m'bɛɛr m'tɔɔdde se, maam jeelde. Gaŋ taar kɛn k'raaŋiŋ do dakiŋ se, aanga doobiŋ ki kɛn ɔɔ: *Debm kɛn lee ɔs mappa te maam se, 'tɛrlumga naaga.**

¹⁹ «Kōr nakŋ se jaay ute kaan se, maam m'taadsesiŋ ɓorse. Bin se nakŋ se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm kɛn tiŋg gɛn daayum.

²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm dɔɔd ɔk debm kaaŋ naabum jiga se, naaŋ se dɔɔd ɔkum maam mala, ɔɔ debm dɔɔd ɔkum maam se dɔɔd ɔk Debm kɛn ɔlumo.»

Isa taad ɔɔ Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Kɛn Isa jaay taad naŋ taariŋ se, gōtn se maakiŋ tujju. Ɔɔ naaŋ taadɛsin tal ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se deb kalaŋ utu am kutu.»

²² Gōtn se jee mɛtiŋ ki baag tɛrl kaakŋ naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan tap ɓo taad te naŋa?»

²³ Deb kalaŋ maakŋ jee mɛtiŋ ki se, naaŋ se ɓo debm kɛn Isa jɛŋ se utu iŋg cɛɛŋ ki†.

²⁴ Gōtn se Simon Pier tɛdɪŋ nakŋ kɛn naaŋ an kaakŋ jeel ro ki ɔɔ: «Ŋ'tōnd mɛtiŋ naaŋ tap ɓo ŋ'taad te naŋa?»

²⁵ Gōtn se debm kɛn mɛtiŋ Isa kɛn ese se dej kaadŋ Isa ki tōnd mɛtiŋ ɔɔ: «Mɛluma, kɛse tap ɓo naŋa?»

²⁶ Isa tɛrlin ɔɔ: «Kɛse debm kɛn maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kōl maakŋ baay ki jaay m'an kɛd se.» Gōtn se Isa dup mappa ɔl maakŋ baay ki ɔɔ ɛd Judas goon Simon Iskariot ki.

* **13:18** Aak KKR 41.9. † **13:23** Yaudge se kɛn naade ɔs kōs num tood res yer kerle do ji jeele ɔɔ dofege se ɔliŋ kaam sak tabil.

²⁷ Ken Judas jaay ok mappan ji Isa ki se, gōtn ese sum bo *Bubm sitange baado end maakin ki. Gōtn se Isa deekin oo: «Nakj naai 'je 'teda se 'naar tedin yokado.»

²⁸ Ganj jee ing gōtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap bo booy jeel te metin eyo.

²⁹ Aan gōo Judas bo debm gursde dey se, jee metinge saap oo kaadn naane Isa jen taadn oo n'baa n'dugo nakj tedn laa, ey le jen taadn oo n'baa n'ed naka jee daayge tu.

³⁰ Ganj gōtn se, Judas jaay ok mappan k'dup k'l'edinsin sum se, naan naar teec naatn. Oo kaad ken se gōto tedga nooro.

Isa taadden oo k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek oo: «Borse se *Goon Deba se *nookin ute 'keeme oo ute ro Goon Deba se Raa kic nookin ute keeme.

³² Aan gōo Raa nookina utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic oopga baata Raa utu an nooko.

³³ Genumge‡ maam se m'konj king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea nafo aan gōo ken m'taadō Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, gōtn maam m'an baa se, naase aki konj baa eyo.

³⁴ Borse maam m'taadsen nakj naase utu aki ted se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gōo ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa.

³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Gōtn se Simon Pier tōnd metin oo: «Meluma, naai 'baa gay?» Isa terlin oo: «Borse gōtn maam m'an baa se, naai am konj daan eyo. Num kaadn naai am daan se, mōtn kuuy jaayo.»

³⁷ Pier terlin oo: «Meluma, gen di jaay naai oo borse maam m'ai konj daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!»

³⁸ Isa terlin oo: «Naai se bo 'kooy taa maam ne? 'Booy beε m'ai taada: kor koronjo 'kōoy ey sum bo, naai 'naajn dool mōto oo naai 'jeelum eyo.»

14

*Isa se naan doobm ken ol jeege gōtn *Raa ki*

¹ Onje 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki oo aalki maakse do maam ki kici.

² Gōtn kingi utu dena raan maakj bee Bubum ki. Ken jaay gōto num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam baa baa se taa m'asen baa daapm gōto.

³ Ken jaay m'baa daapsenoga gōto num, maam m'ade terle m'utu m'asen tōso taa j'aki baa king tele.

⁴ Naase 'jeelki doobm ken maam m'an baa se.

⁵ Gōtn se Tōma deekin oo: «Melje, gōtn naai 'baan baa se naaje k'jeel eyo, oo doobm se tap bo j'an jeel oo di?»

⁶ Isa deekin oo: «Maam bo doobo, m'taar met ki oo debm ken ed kaaja jeege tu. Oo debm jaay baa gōtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo.

⁷ Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Borse, naase 'jeelinki oo aakinjiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekin oo: «Melje, 'taadjen tu Bua, nafo beεjega sum.»

‡ 13:33 Genumge se gōtn se Isa je taadn oo jee metin ki se naan jede aan gōo gaan maakinge mala.

⁹ Isa deekiñ ɔɔ: «Do ɔkiñ maam m'tiŋg ute naase se ɔo ɔo naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naan se aakga Raa Bubub. Gen di jaay deekum ɔɔ: «'Taadjjen tu Raa Bubub se?»

¹⁰ Naai 'took ey la ken maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'tɛɛɛc ute dom eyo, gaŋ Bu ken naaje k'kalan se ɔo lee tɛɛɛn naabiŋa.

¹¹ 'Tookki taaruma ken maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakŋ-kɔɔɔɔgen maam m'lee m'tɛɛɛd se.

¹² 'Booyki bɛɛɛ m'asen taada: debm aal maakiŋ do maam ki se, 'kɔŋ tɛɛɛn nakgen aan gɔɔ maam m'lee m'tɛɛɛd se, ɔo naan se utu 'tɛɛɛn nakgen cir gen maam se daala, taa maam ɔaa ɔaa gɔtŋ Bubum ki.

¹³ Nakgen paacŋ naase utu aki tɔnd mɛta te ro maam se, maam m'utu m'an tɛɛɛda bin ɔo maam Goono se m'taadsn *nookŋ Bubuma.

¹⁴ Nakŋ ken naase 'tɔndki mɛta ute ro maam se, maam m'utu m'an kɔŋ tɛɛɛda.»

*Isa deek ɔɔ utu ade kɔl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵ «Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kɔŋ tɛɛɛn nakŋ ken maam m'taadsen gen tɛɛɛda se.

¹⁶ Maam m'utu m'tɔnd mɛtn Bubuma, ɔo naan utu aseno kɔl debm ken asen kiŋg noogŋ daayum.

¹⁷ Debm ken naan ade kɔl se, keŋe Nirl Raa mala ken taad taar mɛt ki. Naan se jee do naan ki an kɔŋ kɔŋ eyo, taa naade se ɔŋ aakiŋ eyo ɔo jeeliŋ eyo. Gaŋ naase se 'jeeliŋki taa naan utu te naase ɔo utu iŋg maakse ki.

¹⁸ Maam m'asen kɔŋ kɔŋ genaalge eyo, maam m'utu m'asen tɛrl kɔŋɔ.

¹⁹ ɔɔpɔga baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gaŋ naase se utu amki kaakum m'iŋg zɛɛɛɛ, ɔo naase kic num aki kɔŋ kaaja.

²⁰ Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'iŋg te Bubuma ɔo Bubum iŋg ute maam se, naaje k'kalan ɔo naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹ «Taar ken maam m'taadsen gen tɛɛɛda jaay debm tɛɛɛn se keŋe ɔo debm jema, ɔo debm jem maam se, Bubum kic an jea ɔo maam kic m'utu m'an jea ɔo m'an taadsn roma, taa naan am jeele.»

²² Judn ken Judas Iskariɔt ey se, deekiŋ ɔɔ: «Melje, naai ɔo ajen taadsn roi naaje ki sum ɔo jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensiŋ taadsn ɔo di?»

²³ Isa tɛrlin ɔɔ: «Debm jem maam se 'tookŋ kuun taaruma ɔo Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'ɔaa gɔtŋ ki, ɔo k'kiŋ tɛɛɛ ute naana.

²⁴ Debm ken jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar ken naase iŋg 'booyki maam m'iŋg m'taadsen se m'tɛɛɛc te dom eyo, gaŋ naan se Bubum ɔlumo se ɔo taada.

²⁵ Maam m'taadsen nakgen se kaad ken maam m'utu te naase.

²⁶ Bubub se utu ade kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo ɔo naan asen dooy nakge paac, ɔo utu asen tɛɛɛn naase aki saapm jeel mɛtn taargen maam m'taadseno se.

²⁷ «ɔŋte 'kuunki nirlse ɔo ɔŋte 'ɔeeri ki. Maam m'ɔaa ɔaa se m'asen kɔŋ tɔɔsuma ken asen tɔɔŋŋ maakse, ɔo tɔɔsn se ɔo ken utu maakŋ maam ki kici. Maam m'asesin kɛɛɛse aan gɔɔ gen jee do naan ki eyo.

²⁸ Naase 'booykiga taar ken maam m'taadsen m'ɔo m'ɔaa ɔaaɔ num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔŋɔ. Ken naase jaay 'jemki num maam ɔaa ɔaa gɔtŋ Bubum ki se, bɛɛki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama.

²⁹ Maam m'taadsen borse kor nakgen se aan te ey bort se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko.

³⁰ Naan ki se maam m'konj taadn den te naase ey sum, taa gaar gen do naanja se utu 'baado. Na bo deere, naan se ak tɔɔgɔ dom ki eyo.

³¹ Num ganj taa jee do naanj ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ɔɔ m'tedn nakn ken naan taadumi. Iin ki gɔtn ara; k'baaki!»

15

*Isa se naan *ko bin mala mala*

¹ Isa taad jeege tun metin ki daala ɔɔ: «Maam se aan gɔɔ ko bin mala mala ɔɔ Bubum se, naan bo mel ko bin se.

² Teletgen paacn dook ute maama ɔɔ ken ooj ey se, naan gaanj tund naatn. Ganj teletn ken ooj se naan gaanj daapina taa koojn den cir ken se daala.

³ Taargen ken maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga beɛ naan *Raa ki.

⁴ Ing 'dookki ute maama aan gɔɔ ken maam m'utu m'ing m'dook te naase se. Aan gɔɔ teletn ko bin k'gaanj k'j'undga naatn num ɔɔ ooj ey se se bin bo ken naase jaay ing 'dookki ute maam ey se, naase aki konj tedn nakn aak beɛ eyo kici.

⁵ Maam se m'ko bin ɔɔ naase se 'teletumge. Debm ing 'dook te maama ɔɔ maam m'ing m'dook te naan se, debm se utu 'tedn nakgen jiga den aak eyo. Anum ken naase jaay 'dookki te maam ey se aki konj tedn dim eyo.

⁶ Debm ken ing 'dook te maam ey se j'utu j'an gaanj kund naatn aan gɔɔ teletn ko bin k'gaanj j'undin se naan utu tuutu ɔɔ j'an tɔsn tɔɔcɔ.

⁷ Ken naase jaay ing 'dookki te maama ɔɔ taarum jaay ing maakse ki se, 'tɔndki metn nakn naase 'jeki ɔɔ naase anki konj.

⁸ 'Tedki nakgen beɛ dena, bin se naase aki 'tedn jee metum ki ɔɔ nakgen se *'nookn Bubuma.

⁹ Maam m'jese aan gɔɔ ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Ing 'dookki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese.

¹⁰ Ken naase jaay 'tedki nakn maam m'taadsen gen tɛda se num, kese naase ing dookki ute maam maakn maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'ted nakgen ken Bubum taadum gen tɛda se jaay m'ing *dook ute Bubum maakn maak-jen ki se.

¹¹ «Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki konj maak-raapuma, ɔɔ maak-raapse se 'tedn maak-raapm maraadin ki.

¹² 'Booyki! Nakn ken maam m'taadsen gen tɛda se: 'jeki naapa aan gɔɔ ken maam m'jese se.

¹³ Debm ken jaay ed konja taa medinge se, naan se jedɛ te maakin cir paac.

¹⁴ Nakn maam m'taadsen se jaay, naase 'tedin ki se, naase se bo medn maamge.

¹⁵ Maam se mɔɔtn m'asen konj danj bulumge ey sum, taa debm bulu se ɔɔ jeel nakn ken melin lee ted se eyo. Num naase se maam m'danɔe medumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacn ken maam booyo gɔtn Bubum ki.

¹⁶ Naase bo 'beɛ ɔɔdumki eyo, anum maam bo m'beɛ m'tɔɔdseno se taa m'asen kol naaba aki ba tɛdn nakn aak beɛ ɔɔ nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakn naase paac 'tɔndkiga meta ute ro maam se, Bubum asen 'konj kɛda.

¹⁷ Nakn maam m'taadsen m'ɔɔ aki ted se: 'jeki naapa.»

Jee do naanj ki utu kɔɔdn kund jee metn Isa ki

18 «Ken jee do naan̄ ki jaay ɔɔf undse se, 'jeelki naade ɔɔf undumoga maam ɓo deete.

19 Ken naase jaay mɛtn jee do naan̄ ki num, kaad̄n naane naade asen jea, taa naase aki 'tɛd̄n mɛtn naade. Gan̄ naase 'tɛdkiga mɛtn naade eyo, ɔɔ maam se m'ɓɛɛr m'tɔadseno maakj naade ki se, naase 'tɛdkiga kalse ki, taa naan̄ se ɓo naade ɔɔf undse naatn se.

20 'Saapki tu do taar ken maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tɛd̄n naaba gɔtn deb ki se, naan̄ se magal cir debm ken naan̄ tɛd̄n naaba gɔtin̄ ki se eyo. Jee se jaay dabarumɔ maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɓo, naade utu kuunu.

21 Naade utu asen tɛd̄n nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade lɛ jeel debm ɔlumo se eyo.

22 Ken maam m'ɓaado jaay m'taadden te taargen se ey num, naade 'tɛd̄n jee *kusinge eyo, num ɓorse maam m'ɓaado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔŋ ɔoobm ken naade an kɔɔdn dode eyo.

23 Debm ɔɔf undum maam se, ɔɔf und Bubum kici.

24 Nakj kɔɔbgen maam m'tɛd̄ daande ki ken ɓii kalan̄ nam tɛd̄in̄ te ey se, ken maam jaay m'tɛd̄in̄ te ey num, naade kɔŋ 'tɛd̄n jee kusinge eyo. Num ɓorse nakj-kɔɔbgen maam m'tɛddesin̄ se naade aakinga ute kaamdɛ. Ute naan̄ se kic ɓo naade ɔɔf undum maam te Bubuma.

25 Nakj naade tɛd̄ se aanga doobin̄ ki aan̄ gɔɔ k'raan̄in̄ maakj *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔf undum se, cɛrɛ sum.*»

26 Ter Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa jaay asen noogse, ade kiin̄ gɔtn Bubum ki, ɔɔ ken maam m'ɓaaga gɔtn Bubum ki num, m'asesin̄o kɔɔ. Naan̄ se ɓo Nirl naan̄ Raa mala ken taad̄ taar met ki ɔɔ ken iin̄o gɔtin̄ ki, ken naan̄ ɓaadoga se naan̄ mala utu am tɛd̄n saaduma.

27 Naase kic ɓo utu amki tɛd̄n saadumge taa gɔtn maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

1 «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se anki kɔŋ eyo.

2 J'utu j'asen tuur maakj *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ ken kaad̄in̄ utu kaan̄ se, jeege utu asen tɔɔɔ, maak-saapm naade ki num ɔɔ kaad̄n naane naade tɛd̄ tɛd̄ naabm Raa.

3 Naade utu 'tɛd̄n naan̄ se, taa naade jeelum maam eyo ɔɔ jeel Bubum eyo.

4 Gan̄ maam m'taadsen naan̄ se, ken kaad̄in̄ aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad̄ ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan̄ se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gɛn *Nirl Raa*

5 ɓorse maam taadga taad̄ m'ɔɔ m'ɓaa ɓaa gɔtn deb ken ɔlumo, naɓo maakse ki se, debm jaay 'tɔnd̄ mɛtum ɔɔ naai 'ɓaa gay kic ɓo gɔtɔ.

6 Num gan̄ taa taar maam m'taadsen bin se, tujsenga maakse.

7 Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; ken maam m'ɓaaga se asen tɛd̄n jiga naase ki; ken maam jaay m'ɓaa te ey num, Debm Noogo se ade kɔŋ ɓaa eyo. Num gan̄ ken maam m'ɓaaga num m'utu m'aŋo kɔɔ.

8 Ken naan̄ ɓaadoga num, naan̄ utu 'taad̄n jeege tun do naan̄ ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔkɔ do *kusin̄ ki, do nak ken ute doobina, ɔɔ ter do kɔŋ ɓɔɔr ken Raa utu kɔŋ do jeege tu se kici.

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

⁹ Maak-saap naade ɔk do kusin ki se le taa naade aal maakde dom ki eyo.

¹⁰ Ɔo maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobin se le, taa maam baa baa gotn Bubum ki ɔo maotn naase amki koj kaak eyo.

¹¹ Ɔo maak-saapm ken naade ɔk do kojn boor ken Raa utu kojn do jeege tu se le, taa gaar do naan ki se booro oocga don ki.

¹² «M'ok nakge dena ken m'asen taada, nafo ken m'taadsesinga borse kic bo, naase anki koj booy kok eyo.

¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar met ki utu ade baa se, naan utu asen taddo taa naase aki jeel taar met ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'terecn don ki bo 'taad eyo, gan naan se utu asen taadn taar ken naan utu ade booyo, ɔo utu asen taadn nakgen utu 'kaan se.

¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan ade booy gotum ki se utu asenin taadn naase ki.

¹⁵ Nakgen paacn Bubum ɔk se, nakgen se gen maam kici; taa naan se bo maam m'taadsen m'oo: nakgen jaay naan ade booy gotum ki se utu asenin taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔopga baata naase utu amki kaak eyo, ɔo tedga coko jaay som utu amki kaaka.»

¹⁷ Gotn ese maakn jeenge tu se jee metinge se taad te naapa ɔo: «Naan tap bo je deekn ɔo dio ken taad ɔo: ɔopga baata naase utu amki kaak eyo, ɔo tedga coko jaay som utu amki kaaka, ter deek ɔo: maam baa baa gotn Bubum ki se?»

¹⁸ Ɔo taarin ken ɔo ɔopga baata se, je deekn ɔo dio? Taar naan taad se naaje j'ond te metin eyo.»

¹⁹ Isa se jeele ken naade je tond metin se, naan deekden ɔo: «Naase je aki jeel ute naapa metn taar ken maam m'deeksen m'oo: Ɔopga baata naase utu amki kaak eyo, ɔo tedga coko jaay som utu amki kaak se.

²⁰ 'Booyki beε m'asen taada: naase maakse utu tuju ɔo aki keeme, gan jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujn deere, nafo tedga num, maak-tujse se 'del maak-raapo.

²¹ 'Saapki tu do mend ken baa baa koojo se: ken kaadn koojin jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Ken naan oojga num, dirigin te dubarin se naatn ɔo naan maakin raapo taa goon naan ooj se.

²² Taa naan se, naase kic borse utuki maakn maak-tuj ki, ɔo tedga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔo bin se maakse utu raapo ɔo maak-raapm naase se, nam an koj tuj eyo.

²³ «Bin bo, gii ken se, naase aki tond metn dim gotum ki ey sum. 'Booyki beε m'asen taada: nakn naase 'tondki meta gotn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen keda.

²⁴ Bini borse kic bo, naase 'tondki te metn dim te ro maam eyo; borse 'tondki meta ɔo utu aki kojn, bin se bo maakse 'raap maraadin ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagn taara. Gan kaadin utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagn taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesin taadn tal tal.

²⁶ 'Bin se naase aki tond metn nakge paac utu ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kon tond metn Bu ey sum;

²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔo naase 'jeelkiga maam se m'liino gotn Raa ki.

²⁸ Maam m'baado do naan ki se m'iino gōtn Bubum ki; borse maam m'kiin do naan ki se m'baa gōtn Bubum ki.»

²⁹ Gōtn se jee mētin ki deekin ɔ: «'Booyo, borse naai 'taadjen tal tal aaljen naagj taar ey sum.

³⁰ Borse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔ 'je nam 'tōnd mēti ey sum. Taa naan se ɔo naaje k'jeele naai se iino gōtn Raa ki.»

³¹ Isa tērlēden ɔ: «'Borse naase 'jeelkiga sum la?

³² 'Booyki! Kaadīn utu 'kaana, ɔ borse kaadīn se aanga, naase utu aki 'kaan wōkō ɔo nanja kic ɔo 'kuun doobīn doobīna ɔo utu amki kōj kalum ki, naɔo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama.

³³ Taargen maam m'taadsesin se, taa ute maam se naase aki 'kōj tōɔɛ. Deere, naase utu aki 'kōj dubar do naan ki, naɔo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

*Isa tōnd mētn *Raa taa jee mētin ki* (Eβ 7.24-28, 4.14-16)

¹ Ken Isa jaay taad nanj taarin se, naan uun kaamin raan deek ɔ: «Bua, bεɛ, kaadīn se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko.

² Naai eɔinga jikilimge paac kaam jina, taa naan keɔn *kaajn gen daayum jeege tun naai eɔinsinga se.

³ Kaajn gen daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalan lak ɔo am jeel maam Isa *al-Masi ken naai ɔlumo.

⁴ Do naan ki se maam nookiga ɔo naabi naai eɔum se, maam m'teɔ nanjga.

⁵ Borse Bua, 'nookum naani ki aan gōɔ ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey bōrt se.

⁶ «Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'bεɛ tōɔɔo do naan ki jaay eɔumden se. Naade se jee naaige, ɔo naai eɔumdenga kaam jima, ɔo naade booy uunga taar naai.

⁷ Borse naade jeele, nakj naai eɔumo paac se iino gōtn naai ki.

⁸ Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesinga kici. ɔo naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino gōtn naai ki ɔo naade tookga naai ɔo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tōnd mēti se taa naade sum, ey num gen jee do naan ken ɔaa se paac eyo. Anum m'tōnd mēti se gen jee naai eɔumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige.

¹⁰ Nakj maam m'ok paac se gen naai ɔo nakj naai ok paac se le, gen maama; ɔo ute doobm naade se ɔo, jeege 'kaakj nookuma.

¹¹ Naan ki se maam m'kōj kinj do naan ki ey sum. Ganj naade se utu kinj do naan ki ɔo maam le m'terl terl gōtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, bōɔbde ute tōɔgi ken naai eɔum se. 'Bōɔbde taa naade 'teɔn kalan aan gōɔ maam ute naai naaje k'kalanj se.

¹² Kaad ken maam m'ingō te naade se, maam le m'bōɔbdeno ute tōɔgri ken naai eɔumo se. Maam se m'bōɔbdenoga maakde ki se nam kalan tap ɔo ut eyo, ɔo deb kalan ken ut se le, taa taar k'raanj do dōkin se 'kaan te doobina.

¹³ Borse maam m'terl terl gōtn naai ki ɔo ken borse m'utu do naan ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kōj maak-raapuma ɔo maak-raapm naade se, 'teɔn maak-raapm maraadinj ki.

14 Maam m'taaddfenga taar naai, gan jee do naan ki se ɔɔd unddenga taa naade se metn jee do naan ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic metn jee do naan ken ɔaa se ey se.

15 Maam m'tond meti se taa aden tɔsn naatn do naan ki eyo, num taa aden bɔɔbm ro Deb ken ing ɔo gen tɛdn *kusiŋ sum se.

16 Naade se metn jee do naan ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic metn jee do naan ken ɔaa se ey se.

17 Ute taar naai met ki se, naai 'tɛddɛn naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar met ki.

18 Aan gɔɔ ken naai ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlden do naan ki.

19 Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar met ki.

20 «Ken m'tond meti se taa naade sum eyo, num m'tond meti, taa jeegen utu 'tookɔ taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici.

21 ɔnde naade paac 'tɛdn kalan. Bua, 'tɛdden naade 'tɛdn kalan ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'ing dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalan kici, jaay jee do naan ki se 'jeel naai ɔo ɔlumo.

22 Maam m'taaddenoga nookɔ naai ɛdumo se, ute naan se naade tɛdn kalan aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalan se.

23 Maam m'ing m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ dɔɔkɔ tɛdn kalan, jaay jee do naan ki se 'jeele naai ɔo ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se.

24 Bua, jee se naai ɔo ɛdumdeno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakɔ nookuma, nookɔ ken naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaad ken naai aalo te do naan ey ɔɔrtɔ.

25 Bua, naai se debm daan ki, naɔo jee do naan ki se jeeli te eyo, gan maam se m'jeeli, ɔɔ jee se kic jeelga ken naai ɔo ɔlumo.

26 Maam m'taadden naade jeelga roi, ɔɔ maam m'utu m'aden tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei ken naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkɔ te naade.»

18

Isa jeege ɔaado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

1 Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan iin te jee metin ki gan kaam maane k'danin Sedron deel ɔaa jen ken kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛnɛ ɔɔ naan ute jee metin ki se ɔaa end maak ki.

2 Gan Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metin ki se, lee ɔaado tus tus gɔtn ese.

3 Naan deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgargen ken lee ɔɔɔɔ *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn serke Raage tu ɔo ɔldenɔ. Naade ɔaado jinɛnɛ ki se, ute jel poodge te ɔɔmpdege ɔɔ ute nakɔ tɛdn ɔɔrdɛge.

4 Num gan Isa jeel paac nakɔ utu kaan don ki se, naan iiko cɛɛde ki deekden ɔɔ: «Naase 'jeki nanja?»

5 Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Kese ɔo maama.» Gan Judas debm ken je kutin se utu maakɔ jeege tun se kici.

6 Ken jee se jaay booy Isa deekden ɔɔ: «Kese maam se,» jee se ter te metde diwir ɔɔ naade paac si naan ki.

7 Ter Isa tond metde daala ɔɔ: «Naase tap ɔo, 'jeki nanja?» Naade terlin ɔɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.»

⁸ Isa terliden oo: «Maam m'taadnsenoga taada m'oo kese bo maama. Ken naase jaay, 'jemki maam sum num, onki jee metum ki se '6aao.»

⁹ Taar ken Isa taado se aanga doobin ki ken oo: *Maakŋ jeege tun ken naai edumdeno kaam jim paac se, nam kalan maam m'utin te eyo.**

¹⁰ Gotn se, Simon Pier ood gord-jerlin se, oo og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki. Naan gaan te bin do ji daama oo gaabm se k'danjin Malkus.

¹¹ Ganj Isa taad Pier ki oo: «Gord-jerli se alin saapin ki gotin ki! *Koo pm dubar ken Bubum edumo se, maam m'an kaayin ey la?»

*J'ok k'baan te Isa naan Annan ki
(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)*

¹² Gotn se dool asgar *Romge, ute bubde oo te asgargen ken lee boob *Bee Raa ken Yaudge oldeno se, iij-ok Isa oo dookina.

¹³ Naade ok baansino deet se gotn Annan ki. Oo Annan se bo moom Kayipm gaaba. Oo baar ken ese Kayipm bo *magal debm tedn serke Raa ki.

¹⁴ Kayipm ese bo ken taado magal Yaudge tu oo: ken asen tedn jiga naase ki se, deb kalan bo 'kooyo oo 'kon jee dena.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade oko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tedn serke Raa ki se jeelina, gotn se naan end te Isa kalan baa daan boor bee magal debm tedn serke Raa ki se.

¹⁶ Ganj Pier se oop ing naatn taa doob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tedn serke Raa ki jeelin se teeco. Oo baado taad mend ken ing boob taa doobo se, oo j'on Pier se endo.

¹⁷ Oo mend ken ing boob taa doobo se, naan deek Pier ki oo: «Naai kic bo maakŋ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin oo: «Maam se metn naade eyo!»

¹⁸ Bii ken se kuulu onoo, taa naan se bo jee tedn naabge ute asgargen ken lee boob *Bee Raa se, gotn se naade tuuy poodo oo daar riib riibi. Gotn se Pier kic daar riib te naade.

*Magal debm tedn serke Raa ki se tond metn Isa

¹⁹ Ganj magal debm tedn serke Raa ki se baag tond metn Isa se taa jee metin ki oo do taar ken naan lee dooyde.

²⁰ Isa terlin oo: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal oo daayum maam m'lee dooyo jeege maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo m'dooyo jeege daan boor *Bee Raa ki, gotn ken Yaudge paac le tusn se taar dim kalan tap bo maam m'oyin te eyo.

²¹ Naai tap bo 'tond metum bin se taa dio? Naai 'tond metn jeege ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. Oo metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.»

²² Do taar ken se sum bo maakŋ asgarge tun ken lee boob Bee Raa se deb kalan ken ceen ki se, ondin metn bin ki oo deekin oo: «Magal debm tedn serke Raa ki bo k'taadin taar ken bin ne?»

²³ Ganj Isa terlin oo: «'Taadum tu taar di ken maam m'taad m'tujin se! Oo ken maam jaay m'taadga taar met ki num, gen di jaay naai ondum se?»

²⁴ Isa jaay Annan alin gotn Kayipm ken magal debm tedn serke Raa ki se, Isa k'dookinga dooko.

* 18:9 Aak Jn 6.39 oo 17.12.

Piēr baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Piēr daar riib riib poodo gōtn ese se, naade deekin ɔɔ: «Maakj jeege tun mētn gaab ken se, naai kic ɔo maakde ki la!» Gōtn se Piēr naaj ɔɔ: «Maam se metn naade eyo.»

²⁶ Gaŋ maakj jee tēdn naabm *magal debm tēdn serke Raa ki se, deb kalan se taan gaabm ken Piēr ɔg gaŋo te biŋ se, naan deek Piēr ki ɔɔ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakj jinēn ki daamo?»

²⁷ Gaŋ ter gōtn se Piēr naaj daala ɔɔ kaad ken se sum ɔo gaŋ kōŋŋo naar ɔɔd ɔɔyɔ.

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanōrin nōrin se, naade ɔko Isa gōtn Kayip ki ɔɔ baansin bee magal *Rōmege tu ron Pilat. Gaŋ naade baate kēnd maak ki taa naade daapga daap rode gen kōsn *laa Paak, taa naade je tēdn kusina rode ki eyo.

²⁹ Gōtn se Pilat teec ɔŋde naatn ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se naase ɔkin ki mindin gen di?»

³⁰ Naade terlin ɔɔ: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum ɔo naaje j'ansino kōkŋ ɔaa gōti ki la?»

³¹ Gōtn se Pilat terlden ɔɔ: «Naase mala ɔk baansin ki, ɔɔ taar se, ɔaa aakin ki ute doobm naase.» Gaŋ Yaudge terlin ɔɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.»

³² Bin ɔo taar ken Isa taado ɔɔ te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobin ki.

³³ Gōtn se Pilat terl end maak ki daala, ɔl k'daŋo Isa, ɔɔ naan tōnd metin ɔɔ: «Naai ɔo Gaar Yaudge la?»

³⁴ Num Isa terlin ɔɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala ɔo saap ɔŋin lɔɔu, jeege kuuy ɔo taadi taa maam le?»

³⁵ Pilat terlin ɔɔ: «Naai aakum maam se, m'kod Yaud la? Kese jeeige mala naaden *jee magal tēdn serke Raa ki se ɔo ɔk baansio gōtum ki je ai kutu. Naai tap ɔo tujga dio?»

³⁶ Gōtn se Isa terlin ɔɔ: «Gaar maam se gen do naaŋa ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naaŋa ara num, asgarumge am kōŋ kōnum Yaudge am kōk eyo. Num ɔorse gaar maam se, gen do naaŋa ara eyo.»

³⁷ Gōtn se Pilat deekin ɔɔ: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa terlin ɔɔ: «Yeε aan gɔɔ ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se ɔo maam j'oojuma ɔɔ maam m'baado do naan ki se taa m'tēdn saada do taar ken met ki. ɔɔ debm jaay inŋ ute taar met ki se, booy kuun taaruma.»

³⁸ Pilat terl Isa ki ɔɔ: «Taar met ki se, taar gayo?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec ɔaa ɔŋ Yaudge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋ te taar dim kusin gōtin ki eyo.

³⁹ Aan gɔɔ aanga laa Paakŋ gen Yaudge tak ɔo, maam m'lee m'tōɔd tōlsen tōl maakj jee dangaye tu deba kalan se, ɔorse naase 'jeki m'asen kōɔdn kōl Gaar Yaudge se la?»

⁴⁰ Ter gōtn se naade baag tɔɔyɔ ɔɔ: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gaŋ Barabas se, naan debm tujn nakj jeege.

19

Isa jeege je an ɔaa kutu

¹ Gōtn se, Pilat ɔl ɔɔ j'ɔk k'baano te Isa ɔɔ k'tōndin ute meeje.

² Ɔo asgarge se, uj ɔaapo jεke gen kɔrɔndɔ ɔaado ɔndiɲ don ki, ter naade uun uusiɲ kal gaaringe aac boɲ.

³ Naade iiko cεɛɲ ki ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» Gɔtn se, naade baagiɲ tɔnd mεtn biɲ ki.

⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala ɔɔ deek Yaudge tu ɔɔ: «'Booyki, gaabm se maam m'aɲo kɔɔɔɲ teecɲ naatn. Taa naase aki jeele maam se m'ɔɲ te taar ɔim ken naase ɔkiɲki mindiɲ ro ki eyo.»

⁵ Gɔtn se Isa teeco naatn ute jεkɲ kɔrɔndɔ don ki ɔɔ te kal gaaringen aac se ron ki. Anum Pilat deekɔɔn ɔɔ: «Kεse ɔo gaabm se!»

⁶ Num ken *magal jee teɔɔn sεrke Raa ki te jeeɔeɔe jaay aakiɲ se, naade baag tɔɔɔɲ tɔɔɔɔ ɔɔ: «Naan se tupu tɔɔliɲ ro kaag ki! Tupu tɔɔliɲ ro kaag ki!» Gaɲ Pilat taadɔɔn ɔɔ: «Naase mala ɔk ɔaa tupu 'tɔɔliɲki ro kaag ki; ey num maam se m'ɔɲ te taar ɔim ken naase ɔkiɲki mindiɲ ro ki eyo.»

⁷ Yaudge teɔliɲ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk *Ko Taar ken Raa εɔo Musa ki ɔɔ maakɲ Ko Taar naajege se taad ɔɔ debm bin se j'aɲ tɔɔɔ. Taa naan teɔ ron Goon *Raa.»

⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, ɔeere ɔkiɲ cir daala.

⁹ Pilat teɔli ɔɔ: «Naai ki tɔnd mεtiɲ ɔɔ: «Naai tap ɔo iino gay?» Num gaɲ Isa baate teɔliɲ taara.

¹⁰ Gɔtn se Pilat deekiɲ ɔɔ: «Maam ara ɔo naai 'baate teɔlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ɔk tɔɔɔɔ ɔɔ ken m'je num, m'ai kɔɔɔɲ kɔɔ ɔɔ ken gɔto le m'ɔk tɔɔɔɔ ken m'ai tupm tɔɔl ro kaag ki se?»

¹¹ Gaɲ Isa teɔliɲ ɔɔ: «Naai se ken Raa jaay εɔi eyo te tɔɔɔ ey se, naai ɔk tɔɔɔɔ dom ki eyo. Taa naan se ɔo debm ɔk ɔlum ji naai ki se, teɔga *kusiɲ ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum ɔo, Pilat je ɔoobm an kɔɔɔɲ kɔl Isa. Num gaɲ Yaudge baag tɔɔɔɲ tɔɔɔɔ deek ɔɔ: «Ken naai jaay ɔɔɔ ɔlinga num, naai se mεɔn Sezar* eyo. Taa debm jaay teɔ ron gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.»

¹³ Ken Pilat jaay booy taarde se naan ɔl k'j'ɔk k'j'ɔɔɔo Isa naatn, naan ɔaado ɔndiɲ gɔt ken j'iini k'ɔaapiɲga ɔaap te koa ken naan lee ɔɲ ɔɔɔɔ jeege tu. Gɔtn se k'daniɲ te taar Ebre: *Gabbata*.

¹⁴ Aan ɔɔɔr te katar se, Pilat taad Yaudge tu ɔɔ: «Aakki, kεse ɔo gaarse!» Naan ken se, naade ɔaap ɔaap roɔe gen teɔɔn *Iaa Paak gen Yaudge teɔeɔ.

¹⁵ Num gaɲ Yaudge teɔli baag tɔɔɔɲ tɔɔɔɔ ɔɔ: «Naan se, nakiɲ yoa, naan se nakiɲ yoa! 'Baa tupu tɔɔliɲ ro kaag ki gam naane!» Pilat teɔliɲ ɔɔ: «Gaarse ɔo, naase 'jeki m'aɲ tupm tɔɔl ro kaag ki la?» Magal jee teɔɔn sεrke Raage tu teɔliɲ ɔɔ: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ɔk eyo!»

¹⁶ Gɔtn se sum ɔo, Pilat ɔk ɔɔɔn Isa taa naade an ɔaa tupm tɔɔliɲ ro kaag ki. Ɔo gɔtn se asgarge ɔk ɔaan te Isa.

Isa k'tupin ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken Isa teec teec maakɲ Jeruzalem ki se, naade ɔniɲ naan mala uun kaagɲ j'ansiɲ tupm ro ki se, daamiɲ ki. Ɔo naade ɔaansiɲ gɔt ken k'daniɲ kaadn do deɔa. Gɔtn se te taar *Ebre se, ron Golgota.

¹⁸ Ɔo gɔtn ese ɔo naade tupin ro kaag ki ɔɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daariɲ cεesiɲ ken kalan ɔɔ deb kuuy se j'uun k'daariɲ cεesiɲ ken kuuy ɔɔ naade ɔl Isa daar daan ki.

¹⁹ Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'ɔaa k'tupin raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. Ɔo taar naan raan se taad ɔɔ: «Isan kɔɔ Nazaret se, naan Gaar Yaudge».

* 19:12 Sezar se Gaar magal ing *Rɔm ki.

20 Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa gōtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gōr te Jeruzalem. Ō taar naan raanjin se le raanjin te taar Ebre, taar Laatin ō ute taar Grek kici.

21 Num *magal jee tedn serke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ō: «Ōnte raan ō: naan se Gaar Yaudge, num raan ō: naan ō taad ō naan Gaar Yaudge.»

22 Gan Pilat terlden ō: «Taar maam m'raanjin ga se, m'raanjin ga sum.»

23 Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tos kalinge ō nigin gōto kaam ō. Deba kic ō uun bedin bedina. Ōp kalin kalan ken naan uusinga num lee tuusin kalgen kuuy do ki se, ō kal se ond raan bini bōy aan naan ki se ōk gōtn kur eyo.

24 Gōtn se asgarge taad te naapa ō: «Kal se j'ōnte 'nēēpinkī, num gan k'tedin salatia, debm ken oocinga ō 'kuun sum.» Anum nakj se aanga doobin ki aan gō taar k'raanjo do dōkin ken ō:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ō kalum maak ki se le, naade tedinga salatia.†

Ō ke se ō naabm ken asgarge tēda.

25 Cēē kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaana mēnda, ō Mari mēnd Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu daar gōtn ese.

26 Gōtn se, Isa aak kōna daar daar cēē debm metin ken naan jen se, naan deek kōn ki ō: «Kaaya aaka, ke se ō gooni.»

27 Ter naan taad deb ken metin ki se, ō: «Aaka, ke se ō koi.» Bii ken se sum ō debm metn Isa ki se ōk baansin beēn ki.

28 Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan gō Isa jeel naabm ken naan baano ro ki se nanja, num taa taar k'raanjo do dōkin 'kaan doobin ki se, naan deek ō: «Maam se, maane tōluma.»

29 Gōt ken se ōk k'jelenje dooc te tōtn koojn bin ken mooyo se. Naade uuno kaagn nakj k'danin isop‡ ō uuno nakj uun maane se butin taar ki. Naade ōlin maakj tōtn koojn bin ken mooy mooy se ō uun ōlin taar Isa ki taa ū'suubu.

30 Ken Isa jaay suub naam tōtn koojn bin ken mooy mooy se, naan taad ō: «Naabum aasga.» Gōtn se naan no donā ō ōn kōn teece.

Isa j'ōsin cēnken ki te bōrō

31 Aan gō biin se Yaudge daap daap rode gen tedn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gōtn se naade baa tōnd metn Pilat ō: «Jee ken k'tupde ro kaage tun se, k'baa k'tōnd k'terēcden jedēge taa ooyga num j'adeno tōōdn bōy ro kaage tun k'tupdeno ro ki se.»

32 Ō gōtn se asgarge baado tōnd terēc je gaabm ken deete ō ter tōnd terēc je gaabm ken kuuy se kici. Jee se ō ken k'tup k'tōalde te Isa kalan se.

33 Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ōjin naan ooyga. Taa naan se ō naade baate tōnd terēcēn jenge.

34 Gan maakj asgarge tun se, deb kalan uuno bōrō ō ōsin cēnken ki. Gōtn se mooso te maane naar teeco.

35 Debm taad taar ara se, naan mala aakinga te kaamina ō saadn naan se, taar met ki. Ō naan jeele saadn naan se ken met ki, taa bin se naase kic ō aki tookj do taar ken naan taad se.

† 19:24 Aak KKR 22.18. ‡ 19:29 Isop se kaagn iin aan gō mōōkō ō k'tēdn nakj oot kooto. Aak Zak 12.10.

³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raanjo do dakin se, 'kaan doobin ki ken oo: *Naan se j'an k'oh ter'ech' c'ehgin gam eyo.*^S

³⁷ Jo terl got kuuy kic bo taar k'raanjo do dakin se taadga oo: *Jee asino se, naade utu an kaakj ute kaamde.**

Isa k'j'alinga maakj baad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kod Arimate se, naan kic maakj jeege tun metn Isa ki nabo taa Yaudge se, naan beere oo toy toy ron'a. Naan bo baa tond metn Pilat taa baa kodn ro Isa ro kaag ki. Gotn se Pilat tookin, on Yusup baa ood ro Isa.

³⁹ Jo Nikodem ken bii kalan injo gotn Isa ki noor se, naan kic baano te itir ken k'tedin te maan kaagn k'danin mir ute alues[†] se aas baa baa doocn kor sik-kaar-mii.

⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun booyo ro Isa se ro kaag ki. Jo uuno darkoyo oo tedin nakj oot nijimi ute itir se ro ki oo naade teelin tec aan go gen Yaudgen lee duubm yodege.

⁴¹ Gotn k'tupm Isa ro kaag ki se, gotn se ok jinene oo maakj jinen ken se, ok baada oo baadn se aan goo iibi, taarin se naade gaasin ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo.

⁴² Aan go Yaudge daap daap rode gen tedin *laa Paak se, gotn ese kic le, baada utu goor te naade dey se, naade uun ol ro Isa maak ki.

20

Naade baa oh te Isa maakj baad ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

¹ Bii dumas ki, tanoorin noorin ken goto utu ilim sum bo, Mari ken iino Magdala ki iin baa taa baad ki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad se, k'dircilinga naatn.

² Gotn se naan ok terl aan baa oh Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jen se, naan deekden oo: «Meljege se, nam oodinga naatn maakj baad ki, oo gotn k'baa j'olin se naaje k'jeel gotin eyo.»

³ Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gotn se naade teeco oo iin baa taa baad ki.

⁴ Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, nabo debm metn Isa ken kuuy se, aan deel Pier oo naan bo baa aan deet taa baad ki.

⁵ Jo ken naan jaay aan se no aak maakj baada, naan aak kalgen k'teelsin se, utu tood gotin ki gan naan baate kend maak ki.

⁶ Anum ken Simon Pier ken aanjo metin ki jaay aan se, naan end maakj baad ki. Jo naan kic aak kalgen k'teelsin se tood tood gotin ki.

⁷ Jo naan aak kal k'teelin kaamin se bo, tood te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga ces ki.

⁸ Naan ken se jaay debm metn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakj baad ki se. Naan aaka oo took aal maakin paac.

⁹ Ey num jee metn Isa ki se, booy ok te ey borto taar ken k'raanjo do dakin ken deek oo: Isa se, beeki num, ade dur daan yoge tu.

¹⁰ Gotn se sum bo jee metn Isa ken di se ok terl baa beedege tu.

Isa tec naan Mari ken iino Magdala ki

^S 19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 oo KKR 34.20. * 19:37 Aak Zak 12.10. † 19:39 Mir te alues se kaagn k'tedin dawa jeege tu ken j'ohin taa naan *Israelge tu.

¹¹ Ganj Mari daar eem taa baad ki ðo maakj keemin ki se naan no aak maakj baada.

¹² Ðo naan aak *kɔdn Raage dio inj king te kaldege raap raapo, gɔtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan inj kaam don ki ðo deb kalan inj kaam gɔtn jenge tu.

¹³ Naade deek Mari ki ðo: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terlden ðo: «Melum se nam ððinga naata ðo gɔtn k'baa k'j'ol k'j'aalsin ro ki se le, maam m'jeel eyo.»

¹⁴ Ken naan utu taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Nafo naan aak jeelin eyo.

¹⁵ Gɔtn se Isa tond metin ðo: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je nanja?» Num ganj Mari jaay aakin se, naan saap ðo daan debm bɔbɔm jinene se le daam. Gɔtn se naan taadin ðo: «Gaabm ara ken naai bo ððinga le, taadum gɔtin ken naai aalsin ro ki se ðo maam m'an baa kuunu.»

¹⁶ Ganj Isa danjin roj ki ðo: «Mari.» Ðo Mari terl aakin ðo deekin te taar *Ebre ðo: Raabuni. Kese je deekj ðo: Debm dooy jeege.

¹⁷ Gɔtn se Isa deekin ðo: «On te 'kɔkuma, taa maam m'ookj m'baa te gɔtn Bubum ki ey bɔto. Num naai se, 'baa oj genaamge se 'taadden ðo, maam se m'ookj m'baa baa gɔtn Bubum ki, ðo Bubum se, Bubm naase kici, ðo m'baa baa gɔtn Raam ki ðo m'Raam se *Raa naase kici.»

¹⁸ Ganj naan ken se jaay bo, Mari ken iino Magdala ki se baa oj jee metn Isa ki se taadden ðo: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamuma. Ðo 'booyki kese bo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metinge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum bo aan tegerin ki se, jee metn Isa ki se, end maakj bee ki ðo dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala baado daar daande ki. Ðo naan deekden ðo: «On tɔasn Raa se 'tedn te naase!»

²⁰ Ken naan utu daar taadden taad se, gɔtn se naan tuun taadden jinge ute gɔtn enken. Ken jee metin ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo.

²¹ Ter Isa deekden daala ðo: «Raa asen kɔdn tɔasina. Aan goð Bu olumo do naan ki se, maam kic m'olsen naase.»

²² Ken Isa jaay taad nanj taarin se, naan iibden kuulu dode ki ðo deekden ðo: «Okki *Nirl Salal.

²³ Jee ken tedga nakj *kusin jaay naase 'teddekiga kalde se, Raa kic aden tɔal kusindege. Ðo jeegeen naase oj 'teddeki te kalde ey le, Raa kic aden kɔj tɔal kusindege ey kici.»

Isa taad te Toma

²⁴ Ganj bii ken Isa jaay baado oj jeengen metin ki maakj bee ki se, Toma ken k'danjin Didim* ken maakj jee metin ken sik-kaar-di se, gɔto te naade.

²⁵ Jee metn Isa ken kuuy se, baa taad Toma ki ðo: «Naaje se j'aakkiga Meljege utu kaamje!» Ganj Toma terlden ðo: «Ken maam jaay m'aak te dol ken k'tupin te ponto jin ki eyo, ðo m'ol jim m'naam te gɔtin eyo ðo terl enken ki jaay m'ol jim naamin te ey se, maam kɔj tookj taarse se eyo.»

²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee metn Isa ki baado tus maakj bee ken se daala. Bii ken se Toma kic bo utu te naade. Ken Isa ojde se kaam taarde k'dekelinga dekele. Naan naar daar daande ki ðo deekden ðo: «Raa asen kɔdn tɔasina.»

* 20:24 Didim se je deekj ðo roj.

²⁷ Ter Isa deek Tōma ki ɔɔ: «Aak jimge, ɔɔ ɔl ji naam gōtina. Ter ɔl ji naam cɛŋkema. Ŋnte naajŋ taara num aal maaki dom ki.»

²⁸ Tōma terlin ɔɔ: «Naai se Mɛluma ɔɔ Raama!»

²⁹ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakumga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay ɔo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjɛn taa dɔ

³⁰ Isa se tɛdga nakŋ-kɔɔɔgen kuuy dɛna naan jeege tun mɛtin ki. Naɔo kengen mɛtinge se j'ɔŋ k'raanjɛn te maakŋ Kitap kɛn ese se eyo.

³¹ Num nakgen k'raanjɛn maakŋ Kitap kɛn ese se, taa asen kɔl naase aki jeele Isa se, naan ɔo *al-Masi, Goon Raa. ɔɔ kɛn naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kɔŋ kaaja ute ro naaŋa.

21

Isa teec naan jeenge tun mɛtin ki (Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Kɛn nakgen se jaay deel se, Isa terl ɔaado teec naan jeenge tun mɛtin ki taa baar kɛn k'danjɛn Tiberiad. 'Booyki tɛd ɔɔ di jaay naan teec naande ki se.

² Jee gɔtn ese se naade Simon Pier ute Tōma rɔŋɔ se, Natanael kɔd Kana kɛn iino taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee mɛtn Isa kɛn kuuy dio. Naade se iŋg kalan.

³ Num gaŋ Simon Pier deekden ɔɔ: «Maam se m'ɔaa ɔaa tɔkŋ kɛnjɛ.» Naade terlin ɔɔ: «Bin num naaje kic k'ɔaa te naai.» Naade teec ɔaa ook maakŋ markab ki. Num kɛn naade jaay aan se, maakŋ nɔɔr kɛn te magalin se, naade je kɛnjge bini ɔŋ te eyo.

⁴ Kɛn gɔtɔ jaay iip tɔok se, naade aak Isa daar daar do jɛŋ baar ki. Naɔo jee mɛtin ki se aakiŋa ɔɔ aak jeelin eyo.

⁵ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Naase gaange, kɛnjɛ cɔkɔ kic naase ɔkki ey daamo?» Naade terlin ɔɔ: «j'ɔk eyo.»

⁶ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Uun undki gɛndse se kaam do ji daam aak markaba. Gɔtn se ɔo naase aki kɔŋɔ.» Naade und gɛndde ɔɔ tɔsɔ maakŋ gɛndde ki se, kɛnjɛ dɛna num gen kiikin kic ɔo naade ɔŋ iikin eyo.

⁷ Gɔtn se debm mɛtn Isa kɛn Isa jɛŋ se, deek Pier ki ɔɔ: «Kese Mɛljege!» ɔɔ kɛn Simon Pier jaay booy j'ɔɔ kese Mɛljege se, naan ɔɔdga kɔɔd kalin kic ɔo, uun uusin gɔtin ki, dɔok maakŋ jaay aal ooc maan taa an ɔaa kɔŋɔ.

⁸ Kaad kɛn se, jee mɛtn Isa kɛn kuuy se, naade kic ɔɔpdɛnga gɔr kaam tal cili-kaar-di um ɔo, kookŋ kaan jɛŋ ki. Kɛn naade jaay ɔaado ɔaa te markabde se, tiiko gɛndden kɛn dooc te kɛnjɛ se.

⁹ Kɛn naade jaay aan taa baar ki se, booy naan ki ɔɔ gɔtn se naade aak naal poodo, ɔɔ do naal pood kɛn se k'nan nan kɛnjɛ ɔɔ naade aak mappa gɔtn ese kici.

¹⁰ Num Isa deekden ɔɔ: «Kɛnjgen naase 'tɔkkiro se, 'ɔaankiro kandum.»

¹¹ Gɔtn se Simon Pier ook maakŋ markab ki ɔɔ tiiko gɛnd dooc te kɛnjɛ se ɔaano do jɛŋ ki. ɔɔ kɛnj maakŋ gɛnd kɛn se, k'mɛt k'j'ɔŋin kɛnjgen magal magal salal ɔo kaar-te-si-mii-kaar-mɔtɔ. ɔɔ te dɛn kɛnjgen ese se kic ɔo, gɛndde nɛp te eyo.

¹² Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro aki kɔsɔ.» Gɔtn se jee mɛtin ki paac se, nam jaay 'tɔnd mɛtin ɔɔ: «Naai nanja» kic ɔo gɔtɔ. Taa Mɛljege se, naade paac aak jeeliga.

¹³ Isa ɔaado ɔŋde ɔɔ uun mappa se nigdesina, tɛr kɛnjɛ se kic naan uun nigdesina.

¹⁴ Kɛn Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec dɔɔlga mɔtɔ naan jeege tun metin ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Kɛn naade jaay ɔs aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gɔtn se Simon terlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kɛn m'jei se.» Isa terlin ɔ: «'Gaamum gaan baatumge.»

¹⁶ Ter naan deekin gen k-dige ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terlin ɔ: «Yɛɛ Meluma, naai 'jeele kɛn maam m'jei se.» Isa deekin ɔ: «'Tɛdn debm gaam baatumge.»

¹⁷ Ter Isa deekin gen k-mɔtɔge tu daala ɔ: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gɔtn se Pier maakin tuj se ro kɛn kɛn Isa tɔnd metin dɔɔlin mɔtɔ ɔ: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gɔtn se Pier terlin ɔ: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ɔ 'jeelum maam se, m'jei.» Ter Isa deekin ɔ: «'Gaamum baatumge.»

¹⁸ 'Booy hɛɛ m'ai taada: kɛn naai utu goon kɔdɔ se, naai mala ɔ tuus kali ɔ 'dɔɔk maaki ɔ gɔtn naai maaki je ɔ ɔaa sum. Num kɛn naai jaay ɔaado gɔɔlga num, utu kuun ji raan nam kuuy ɔ utu ai dɔɔkn maaki ɔ ai ɔaa kɔli gɔt kɛn naai maaki je eyo.»

¹⁹ Kɛn Isa jaay taad bin se je taadn ɔ Pier se ute dɔobm gay j'utu j'an tɔɔɔ ɔ yo naan se utu *nookn *Raa. Do taar kɛn se, ter Isa taadin ɔ: «Naai se ɔk metuma.»

²⁰ Gɔtn se Pier terl aak metin ki se, naan aak debm metn Isa kɛn Isa jen se utu ɔaado metde ki. Naan se ɔ kaad kɛn naade ɔso kɔs jaay naan dejo kaadn Isa ki ɔ deekin ɔ: «Melje, kɛn utu ai kuti se nanja?»

²¹ Kɛn Pier jaay aakin se, deek Isa ki ɔ: «Melje, naan se di an kaan don ki kaca?»

²² Gan Isa terlin ɔ: «Naan se, kɛn maam je m'an kɔnin 'ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli dɔo? Naai se, 'ɔaado 'daanuma.»

²³ Taar se jaay genaage ɔaa booyin se, naade taad ɔ: «Debm metn Isa kɛn ese se 'kooy ey sum.» Num gan taar kɛn ɔ naan 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔ: «Kɛn maam je m'an kɔnin ting bini maam m'utu m'ade ɔaa kic num, naai se ɔli di?»

²⁴ Debm kɛn taad nakgen se ɔ jaay raanin paac se, naan se ɔ debm metn Isa kɛn ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn met ki.

²⁵ Isa se tɛdga nakge kuuy kic ɔ dɛna. Nakgen se jaay k'raanin paac kalan kalan ɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taargen k'raanjo se do naanja te magalin kic ɔ an kɔn kɔk eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic 60 Luk 60 raanjo. Ken Isa ook 6aa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu na6o j'ɔŋ j'aakin aan gɔɔ debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken bɔɔyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki ɔɔ ken lee tɔɔdfe. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wɔɔkŋ Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan gɔɔ ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala 60 baago wɔɔkŋ Labarin Jiga se maakŋ naan magal Yaudge tun k'danjin Jeruzalem bini naade aan maakŋ naan magal k'danjin *Rɔm. ɔɔ Rɔm se naan 60 naan magal gen jeegen Yaudge eyo ɔɔ naan se magal cir naanjen 6aa se paac ɔɔ kaad ken se jee Rɔm se 60 ken ing do jeege tu paac. Luk se naan 60 debm taad ɔɔ ted ɔɔ di jaay 60 Nirl Salal ɔɔd doobo jeege tu gen booy kɔkŋ Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakŋ ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedŋ tedga gotɔ. Maakŋ kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mertn ken Pɔl leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, ɔɔ metinge se k'tɔɔlde. Na6o dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken tɔɔg cir nakge paac se tap 60 gotɔ.

Isa taadjeege tun metin ki ɔɔ *Raa utu adeno kɔl *Nirl Salal

1 Teopil, maakŋ kitapum ken deet deet se, maam m'raanjo metn taar nakgen paacŋ ken Isa tedo ute taagen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se,

2 bini bii ken Raa uun 6aansin maakŋ raa ki. Ken naan ook 6aa te maakŋ raa ki ey ɔɔrt se, naan bɛɛr tɔɔdɔ jeege ken an tedn jee kaan naabinge, ɔɔ ute tɔɔŋj Nirl Salal se, naan taadden nakŋ ken naade 'teda.

3 Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-sɔɔ se, naan lee teec naan jeege tun metin ki ɔɔ taadden ute doobm nakge dena ɔɔ taad ronɔ ɔɔ naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakŋ Gaar Raa.

4 Bii kalan ken naan jaay ing ɔɔ kɔs ute naade se, naan taadden ɔɔ j'ɔŋte teecn kɔn maakŋ geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakŋ ken Raa Bubu taaddeno ɔɔ utu adeno ked se. Kese 60 nakŋ ken naan taaddeno ɔɔ:

5 «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, ɔɔpga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook 6aa maakŋ raa ki

6 Jee ken tus ing cɛɛ Isa ki se, tɔnd metin ɔɔ: «Melje, ɔɔrse 60 kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israeŋge tu gotin ki la?»

7 Isa terlden ɔɔ: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute tɔɔgin se, naan kalin ki sum 60 jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo.

8 Gan Raa utu asen kedn tɔɔŋj *Nirl Salal ken utu ade bɔɔy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakŋ geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samari ɔɔ bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado yina do gōtn se naade on aakin ey sum.

¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gōtn se naade naar aak gaabge dio daar daar cede ki ute kaldege raap lak lak,

¹¹ do naade deekden do: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn raa ki se? Isan, Raa uunin daanse ki jaay baansin maakn raa ki se, utu ade terl aan go ken naase 'daar aakin ki naan ook baa baa maakn raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² Gōtn se, jee metn Isa ki iin on do *kōsn olib se do naade ok terl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute kōsn olib se, daanin aas nakn kilōmetir kalan.

¹³ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade baa beene. Gōtn se naade ook baa end maakn bee ken do bee ki raan. Gōtn se bo, gōtn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Toma, Bartelemi ute Matiye, Jakn goon Alpe, Simon ken je kujn naanina ute Judn ken goon Jak.

¹⁴ Naade paac maakde kalan do bii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa do ute gena Isage kici.

K'beer k'j'od Matias end go Judas ki

¹⁵ Maakn biige tun ese se, bii kalan genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege baa baa nakn kaar-ute-si-dio. Gōtn se Pier iin daar daande ki do taadden do:

¹⁶⁻¹⁷ «Genaage, 'jeelki Judas se naan debm naajeege, ey num naan kic ok naaba daanjege tu kici. Na bo metn taar Judas se, bugjeege *Daud kic bo taadoga taad taarina do dōkina. Naan bo debm deelo naan jeege tu do baado ol k'j'ok Isa se. Bin bo, taar ken *Nirl Salal ol Daud taadino jaay k'raanin maakn Kitap ki se, aanga doobin ki.

¹⁸ Judas ute gursn ken j'ogin gen kutn Isa se, naan baa dugn maakn-gōto. Jo gōtn se, naan baa ooc ud te mindina do gōtn se maakin oop pak do tiikinge ru naan ki.

¹⁹ Nakn aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyinga. Taa naan se bo maakn-gōtn ese se, naade danin ute taar naande do: *Akeldama*. Akeldama se je deekn do: maakn-gōtn gen mōoso.

²⁰ Kese bo taar ken bugjeege Daud raanino ro Judas ki maakn Kaa Keem Raa ki ken do:

On bee naan se 'toodn kuudu

do mōotn nam 'kinj maak ki eyo,*

do ter naan raano daala do:

Naabm naan se on nam kuuy an kuunu.†

²¹ Bin num, maakn jeege tun leedoga ute naajeege kaad ken k'leekiro metn Meljeege Isa ki,

²² jee ken baago lee ute naajeege gōtn ken Jan *batizno Isa bini aan bii ken Raa uun baansin maakn raa ki se; do jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakinga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'j'uunki deb kalan ken utu kend go Judas ki, taa 'tedn saada ute naajeege.»

²³ Ken naade jaay booy taar Pier se, naade tōodo jeege dio: deb kalan ron Yusupm ken k'danin Barsabas do ken jeege lee danin te ro Justus kici do deb kuuy se k'danin Matias.

* 1:20 Aak KKR 69.26. † 1:20 Aak KKR 109.8.

24 Gōtn se naade tōnd mētn Raa ɔɔ: «Melje, naai 6o debm kēn 'jeel nakn maakn jeege tu paac. Maakn jeege tun di se, debm kēn naai 'bēer ɔɔdīn se, 'taadjesīna,

25 taa naan 'kēnd gɔɔ Judas ki ɔɔ 'tēdn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala 6o rēs ɔn naabīna ɔɔ baaga gōtn kēn dɔɔdīn naan ki.»

26 Gōtn se naade tēf salatīa ɔɔ salatīa se ooc do Matias ki. Naan kēn se sum 6o, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalanj se.

2

**Nirl Salal bəyyo 6ii Laa Pantekot ki*

1 Kēn 6ii gēn tēdn laa k'danīn Pantekot *jaay aan se, 6ii kēn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gōto kaam kalanj.

2 Gōtn se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan gɔɔ kuul kēn ɔl makōn ɔɔ baado end maakn 6ee kēn naade tusn maak ki se ɔɔ gōto se, tēf dir dir.

3 Tēr naade aak ne dīmge se tec aan gɔɔ rōn poodge bəyy baado wɔɔk tis dodege tu.

4 Gōtn se Nirl Salal baado end dooc maakde ɔɔ naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kese Nirl Salal 6o ɔlde naade taad taar naanjen se.

5 Bii kēn se, Yaudgen ɔk doobm taar Raade ɔn se iino gōtn 6aa se paac ɔɔ baado Jeruzalem ki.

6 Kēn jee se jaay booy nakn tēf dir dir se, naade baado tus dēna gōtn se. ɔɔ kēn naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjege se, gōtn se doobm rōde tap 6o, naade jeel eyo.

7 Nakn se deel dode ɔɔ doobm taadn tap 6o naade jeel eyo ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ: «Jee taad taargen se le, naade paac Galilege,

8 tēf ɔɔ dī jaay 6o nanja nanja kic 6o booy naade taadn ute taar naanīn naanīn se?

9 Ey num naajege se jee mētinge iino Paart ki, jee mētinge iino Mēd ki ute Elamit ki ɔɔ jee mētinge iino Mēzapotami ki, jee mētinge iino taa naan Jude ki, jee mētinge iino taa naan Kapados ki, jee mētinge iino taa naan Pōn ki ute taa naan Azi ki,

10 jee mētinge iino taa naan Prigi ki ute gēn Pampili ki, jee mētinge iino taa naan Masar ute gēn Libi kēn cēē Sīrenai ki ɔɔ jee mētinge iino *Rōm ki,

11 paac naajen kēn k'Yaudge ɔɔ jeegen kēn tēdga tēf rōde Yaudge, jee iino Kret ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal kēn *Raa tēdn ute taar naanjege.»

12 Nakn se deel dode ɔɔ naade jeel doobm taadn eyo. Naade taad ute naapa ɔɔ: «Kese tap 6o je deekn ɔɔ dīo?»

13 Ganj jee mētinge se tērec mētn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ɔɔ deek ɔɔ: «Naade se le, 6ēre, aay oonga koono.»

Pier taadjeege tun tus gōtn ese

14 Kēn Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalanj kuuy se ɔɔ tūn mindīn raan taaddēn ɔɔ: «Naase Yaudge ute naase jee kēn ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar kēn maam m'asen taada ɔɔ nakgen deel paac se 'booy ɔkīnki jiga jaayo.

* 2:1 Laa Pantekot se Yaudge tēdga *laa Paak ɔk 6ii si-mii jaay 6o naade tēdn laa se. Bii se 6o naade saap do 6ii kēn Raa ɔɔdēno taa naan Masar ki, taa naan se 6o naade tēf maak-raapo. Maakn Kitapm kēn Raa *dōoko kiji ute jeege se 6ii Laa Pantekot ki se 6o, Nirl Salal bəyyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

15 Ken naase dooki jee se jaay jee kaay koonge num kесе met ki eyo, taa boorse se naaje j'utuki maakn kaadn mes ki boorto.

16 Num gan nakn aan se, kесе taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'darinj Jael ken taado do dookin se bo boorse aanga doobin ki, ken taado do:

17 Raa deek do:

*Biigen kaam moatn se, maam m'utu m'ade kol Nirlum
utu 'booy do jeege tu paac.*

Bin se gensegen gaabge ute kengen mendge se,

utu 'taadn taargen teeco taarum ki

do gensegen gaan kodge se

utu 'kaakn nakgen ken maam m'teecn naande ki

jaay m'aden taadn metina

do bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakn nidege tu.

18 Deere, bii ken se, maam m'ade kol Nirluma

utu 'booy do jee tedn naabunge tun gaabge ute kengen mendge

do naade utu taad taargen teeco taarum ki.

19 Maam m'utu m'tedn nakgen deel doa maakn raa ki

do m'utu m'tedn nakn-koooge do naan ki,

jeege 'kaakn mooso, poodo do ute saa 'kiin tul tul.

20 Kor Meljege jaay ade baa se, bii ken se kaada 'tedn ilim dib

do laapa se 'tedn aac den aan go mooso.

*Bii Meljege se 'tedn bii kalin ki do 'tedn bii bee den aak eyo,

nabo bii se 'kol beere jeege tu.

21 Biin se jaay debm eemga Meljege num,

naan 'kon kaaja.†»

22 Ter Pier taad do: «Naase gaan *Israelge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki do ken Raa olingo gotse ki se, naase 'jeelki Raase tedga nakn-koooge ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn toojn Raa.

23 Gaabm se, Raa mala bo onsesin jise ki. Taa do dookin tap bo, Raa se jeele nakn naase utu anki tedn don ki se. Taa naan se bo, naase ok olin ki ji jee *kusinge tu do naade baa tup toojin ro kaag ki;

24 num gan Raa se durinoga daan yoge tu do doofinga dona naatn maakn yo ki taa yo se ok toojo don ki eyo.

25 Taa naan se bo bugjege *Daud taado metn taar naana maakn Kitap ki do:

Daayum maam m'aak Meljege Raa naanum ki.

Taa naan utu cem ki se, maam tap bo m'beere dim ki eyo.

26 Do maam se maakum-raapo do m'ar kaa ute maak-raapuma;

ken m'ooyga kic bo, maam se m'ond dom do Raa ki.

27 Taa naai Meluma, naai se am kon konum maakn yoge tu eyo,

do naai 'kon kon medn doi se 'ruum maakn baad ki eyo.

28 Meluma, naai bo taadunga doobm kaaja

do daayum naai utu cem ki se, maam maakum-raap puk.‡»

29 Ter Pier taad daala do: «Genamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dokina. Naan j'uun j'olinga maakn baad ki do baadin se jaaki kic bo utu gotjege tu ara.

³⁰ Num gan aan goo naan debm taaf taar teeco taar Raa ki se, naan jeele taa Raa se naamga naam taariina oo tedga num maakn metjilin ki se 'kooon deb kalan se baado 'koon gaara gooon ki.

³¹ Taa naan se bo, Daud se, naan jeele *al-Masi se baado ooyga kic bo utu duru daan yoge tu. Taa naan se bo naan deek oo: «Raa se resin te maakn yoge tu eyo oo ron le, naan onin ruum te maakn baad ki eyo.»

³² Taa naan se bo maam m'taadseni: Raa se naan duroga Isa daan yoge tu oo naaje se paac j'aakinga oo naan se utu te kaamina.

³³ Raa uun baansinga utu tooqina maakn raa ki. Oo Raa Bubu se edinga *Nirl Salal ken naan taaf oo utu kedn jeege tu se. Oo Nirl se bo ken Isa olin borse booy wook doje ki aan gge ken naase aakin ki ute kaamse oo 'booyin ki ute bise se.

³⁴ Ey num buggege Daud le ook baa te maakn raa ki eyo, gan naan taaf oo: *Meljege Raa deek Melum ki oo: Naai se baado ing do ji daamum ki,*

³⁵ *bii kalan maam m'ai tedi jee taamooyige paac se, naai utu king dode ki.* §

³⁶ On gaan Israelige paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tooqin ki ro kaag ki se, naan se bo Raa tedn tedga Meljege oo naan bo al-Masi se.»

Jeege dupu-moto took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak oo naade tond metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se oo: «Genaajeege naaje tap bo k'tedn roje j'oo di?»

³⁸ Gotn se Pier terlden oo: «'Terlki maakse oo nanja nanja kic bo on ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an too *kusiina bin jaay Raa asen booy *Nirl Salal dose ki.

³⁹ Taa naan taadga taaf oo utu ade kol Nirl Salal dose ki, do gensenge tu oo do jeege tun ing dook te Raa oo do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.»

⁴⁰ Gotn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tedn naade 'tooko oo kaay kaamde. Naan deekden oo: «Jee duni ken borse se, bere, naade se jee ken baate Raa! 'Teeki naatn maakde ki taa naase aki 'kon kaaja.»

⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum bo k'batizde. Naade se baa baa nakn jeege dupu-moto oo naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacn ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde oo naade ing aan goo genaagen konde kalan oo bubde kalan. Naade lee os kalan oo lee eem Raa taa naapki.

⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa ted nakn-koooge dena ute nakgen ken taaf tooon Raa. Ute nakgen jaay naade tedse ol jeege paac beer Raa ki.

⁴⁴ Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ok taarde kalan oo nakn paacn jaay naade okse nig aakin ute naapa.

⁴⁵ Naade dugn naatn ute maakn-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakin ute naapa oo nanja nanja kic bo j'edn nakn ken an kaasn kingina.

⁴⁶ Daayum bii-rra naade tus daan booy *Bee Raa ki ute maakn kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gotn kosde ki se, naade lee os ute maak-raapo oo taar dim tap bo, naade ok maakde ki eyo.

⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade tooon Raa, oo te naan se bii-rra Meljege Isa al-Masi

lee aaj jeege maakn *kusiṅde ki ḵ daayum jeege ziif do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runḡuy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada mṵo ken k'lee k'l'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook ḵaa daan bṵor *Bee Raa ki gen keem Raa.

² Gṵtn se k'l'juun k'ḡaano ḡaa ute gaaba kalan gṵtn k'l'jooin tap ḡo naan k-runḡuy. Gaabm se, ḡii-raa naade ḡaado lee tṵl tṵndin ee taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se ḵ ḡii-raa, naan lee baay baay gṵtn jeege tun lee ḡaado daan bṵor Bee Raa ki se.

³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kenḵ daan bṵor Bee Raa ki se, naan baay ḡim gṵtde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taarin se, gṵtn se naade ḵk ḡaara ḵ ḵndin kaama tak ḵḵ Pier ḡeeḵin ḵḵ: «'Terl aakjen tu!»

⁵ Gṵtn se gaabm se terl aakde ḵ naan saap maakin ki ḵ kaadn naane naade an keḡn ḡim.

⁶ Gan Pier ḡeeḵin ḵḵ: «Daab ute pudda se maam m'ḵk eyo, num nakn maam m'ḵk se ḡo, m'aisin keḡa. M'ḵḵ ute ro Isa *al-Masi ken kṵdn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gṵtn se naan ḵkin ute ji daamina ḵ uun daarina ḵ gṵtn ese sum ḡo kaam kiricina ute kaam jeḡ se naar seej ḡaapa.

⁸ Gṵtn se naan iin kirit ḵ ḡaara ḵ baag lea! Naan end ute naade daan bṵor Bee Raa ki, lea, taala ḵ tṵom Raa.

⁹ Jee ute ḡende paac se aakina ken naan lea ḵ tṵom Raa se.

¹⁰ Jee se paac aak jeelina naan ḡo debm ken lee tinḡo ee taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakn teḡ ese se, nakn se deel doḡe ḵ ḵkden taaf eyo.

*Pier taaf jee denge tun daan bṵor *Bee Raa ki*

¹¹ Gṵtn se Pier ute Jan naade ḡaar ḡaar metn daab ki ḵ daabm se k'danin *Daabm Salomon*. Gaabm se kṵkn naan tṵkde se ḵḵ ḵkden eyo. Gṵtn se jeege ḡena an ḡaado ḵḡde taa nakn deel paac se ḵkden taaf eyo.

¹² Ken Pier jaay aak jee dengen an ḡaado gṵtde ki se, naan deekden ḵḵ: «Naase gaan *Israeḡe, gen ḡi jaay gaabm ese ḵḡ lapi sum ḡo jaay naase ḵksen taaf ey se? Naase aakjeki bin se gen ḡi? Gen naase ki num 'saapki ḵki gaabm ken iin lee se ute tṵḡje ḵḵḵ, ḵki j'ḵk taar Raaje se ḡo ḵḵḡ ḡo naan ḵḡ lapi le?»

¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka ḵ gen *Yakub se *, naan ḡo debm ken *nook Isan, debm teḡn naabina, ken naase ḵk ḵlinḡi kaam ji tṵḡge tu ḵ ḵḵ undinḡi naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je anḡo kṵḵdn kṵḵ.

¹⁴ Naan le, debm *salal ḵ debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatinḡi ḵ 'jeki debm tṵḵ jeege se ḡo, j'asesin kṵḵdn kṵḵ.

¹⁵ Num Mel-kaaja tap ḡo, naase 'tṵolinḡi. Gan Raa se durinḡa daan yoge tu ḵ naaje se j'aakinga ute kaamje.

¹⁶ Anum gaabm naase aakinḡi naanse ki ese se, naase paac 'jeelinḡi. Naan jaay ḵḡ lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num ḡorse, genaamge, maam m'jeele nakn naase ute magalsege 'teḡnḡi se, naase 'jeel ḵkḡiro te metin eyo.

¹⁸ Gan taar ken Raa ḵḵ jee taad taargen teeco taarin ki taado se ḡo, aanga doobin ki ken ḵḵ: *al-Masi ḡaadoga num, utu 'dabara.

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15.

19 Bin se naase 'terlki maakse oo 'baakiro gotn Raa ki, taa naan asen too *kusinse.

20 Bin jaay Meljege Raa asen kedn gotn too maaka oo utu aseno kol Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer oodseseino.

21 Kor se, Isa kinj maakj raa ki bini 'kaan bii ken Raa 'tond daapm nakge paac 'tedn kiji. Kesse bo nakj ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dokin se.

22 Ey num *Musa kic taadoga taad oo: *Maakj genaasege tu se, Melse Raa utu aseno beer koodn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gaa maama, oo taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuninki.*†

23 Oo debm jaay baate booy kuun taarin se, *maakj jeenge tu se j'an kəkj kutn naatn.*‡

24 «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacn iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken borse aanga se kici.

25 Genaaenge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dokina oo dookj ken *Raa dooko ute bubsege se, dook ute naase kici. Taa naan se bo, naan taad Abraam ki oo: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bee metjil jeege tun do naan ki paac.*§

26 Deet deet se Raa oodo debm tedn naabin Isa se naase gaan Israelge tu. Naan oino se taa asen tedn bee oo bin se nanja nanja kic bo 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tedin se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge*

1 Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu bort sum bo, *jee tedn serke Raage tun metinge, magal jeegen inj boob *Bee Raa oo ute *Sadusegen metinge baado onde.

2 Gotn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee denge oo taadden oo aan gaa *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic bo, naan utu aden dur bin kici.

3 Gotn se naade takde oo baa ombde tood iip dangay ki taa kaada se baaga.

4 Ute naan se kic bo, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se oo gotn se jee aal maakde do Isa ki se ziid baa baa nakj gaabge dupu-mii.

5 Ganj metbeenki se, magal Yaudge oo magal taa beedege ute jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage se, naade tus maakj geger ken Jeruzalem ki.

6 Maakde ki se gaabm ken k'danjin Annan se, naan bo *magal jee tedn serke Raage tu, Kayip ute Jan oo Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakj bee magal jee tedn serke Raage tu oo naade paac utu gotn ese kici.

7 Gotn se naade oodo Pier ute Jan se maakj dangay ki oo baandeno naande ki oo tond metde oo: «Gaabm se, naase edinki lapi se ute ro nanja oo toogj se tap bo, naase onjinkiro gay?»

8 Gotn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden oo: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se,

9 jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tond metje taa gaabm ken k-runguy jaay on lapi se. Oo naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay bo gaabm se on lapi.

10 Naase jeege paac oo naasen paacn gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret, ken naase 'tup toliniki ro kaag ki jaay, Raa

† 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jen 22.18 oo 26.4.

duriṅoga daan yoge tu se, ute tɔɔŋɪ Isan se ʒo, gaabm ɗaar naanse ki se ɔŋ lapi.

¹¹ Taar se k'raanṅinga raan maakŋ Kitap ki kɛn ɔɔ:
*Ko kɛn naase jee kiin beege baatiŋki jaay ɔɔd undiŋki naatn se,
naan se ʒo kɛn tɛdga ko kɛn gakŋ bea.**
Ko ara se, taad te Isa.

¹² Taa naan se ʒo 'booyki m'asen taada, kɛn ɛd kaaja se, Isa kaliŋ ki sum. Ey num, do naanɗa ute magaliŋ se, Raa ɔŋ ɔlo te nam gam kuuy kɛn 'kaajŋ jeege eyo.»

¹³ Naan kɛn se jee kɛn lee aak mɛtn taar jeege se booy taar kɛn Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se ɔkden taad eyo, gan naade saapm ɔŋŋ Pier ute Jan se jee bin sum, ɔŋ dooy te dɛn eyo. Naʒo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa.

¹⁴ Kɛn naade jaay aak gaabm kɛn ɔŋ lapi jaay ɗaar ɗaar cɛɛde ki se, taar ɗim kɛn naade aden tɛrl tap ʒo ɔŋ eyo.

¹⁵ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Pier ute Jan se, k'j'ɔɔd k'teecdɛ naatn maakŋ beɛ kɛn k'lee k'jaak mɛtn taarge se.» Ɔɔpɗen naade Yaudgen jee kaakŋ mɛtn taarge se ʒo taad dɔɔk taarde ute naapa.

¹⁶ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Jee se tap ʒo j'adeki tɛɗn ɔɔ ɗi? Taa jee Jeruzalem ki paac se ɛ, booyga nakŋ-kɔɔbm naade tɛɗ se. Ɔɔ nakŋ-kɔɔbm se ɛ tood tal j'aki kɔŋ naaj do ki eyo.

¹⁷ Num naaje se k'je eyo kɛn taar se jaay 'wɔɔkŋ jeege aŋ booy paac se. Bin se j'aacɗeki kaama taa naade mɔɔtn ro Isa se j'ɔŋte taadiŋ nam ki.»

¹⁸ Gɔtn se naade danjo Pier ute Jan ɔɔ aacɗen kaama ɔɔ: «Naan ki se mɔɔtn ro Isa se ɔŋte 'taadiŋki nam ki ɔɔ ɔŋte 'dooyki jeege ute mɛtn taar se!»

¹⁹ Gan gɔtn se Pier ute Jan tɛrlɗen ɔɔ: «Gen naase ki num naan Raa ki se, kɛn gay ʒo doobiŋa? K'booy kuun taar naase lɔbu k'booy kuun taar Raa ɛ!»

²⁰ Deer num, naaje se k'kɔŋ do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje ɔɔ k'booyo ute bije se.»

²¹ Gɔtn se Pier ute Jan se jee kaakŋ mɛtn taargen Yaudge se tɛr aacɗen kaama daala jaay ʒo tɔɔd tɔlde. Naade ɔŋ te doobm kɛn aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu ɔɔ do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa.

²² Anum gaabm kɛn Pier ute Jan tɛɗn nakŋ-kɔɔbɔ jaay naan ɔŋ lapi se, naan ɓaariŋ cir si-ɔɔɔ.

Jee Raage tɔnd mɛtn Raa taa aden kɛɗn kaay kaama

²³ Kɛn Pier ute Jan jaay k'tɔɔd k'tɔlɗeno se, naade ʒaado ɔŋ jeeɗege ɔɔ taaddɛn taargen kɛn *magal jee tɛɗn serke Raa ki ute magal taa beɛ Yaudge taaddɛno se.

²⁴ Kɛn jeeɗege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tɔnd mɛtn Raa ute maakŋ kalan deek ɔɔ: «Raa Sidburku, naai ʒo debm aalo maakŋ raa ute do naanɗa ɔɔ baarge ɔɔ ute nakgen maakde ki se paac.

²⁵ Buli bubje *Daud se, naai ʒo debm ɛɗiŋo *Nirl salal ɔɔ Nirl Salal ese ʒo kɛn ɔliŋ taado ɔɔ:

*Jee do naan ki ute metjildege paac tap ʒo iŋ ʒo gen je taamooyo
ɔɔ dɔɔk taarde kalan gen tɛɗn nakŋ ɔs aay ey se tap ʒo, taa ɗi?*

²⁶ Gaaringen do naan ki ɗaap rode gen tɛɗn bɔɔɔ;

ɔɔ magalgen do naan ki tusu

taa baatn Mɛljege Raa ute gaar kɛn naan beer ɔndiŋo se.†

* 4:11 Aak KKR 118.22. † 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

27 Deere, taar se taar met ki. Maakn geger ken Jeruzalem ki se, *Erød ute Pons Pilat, tus dook taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tedn naabi salal ken naai 'beer doofin.

28 Bin se ute tooji se, naai uunoga doa do naade tedinga aan goo ken naai maaki jen ro ki.

29 Melje, naai aaka kiibm kaacn ken naade iib aacje naajen k'bulige se, forse edjen gaab-toogo taa k'taadn taari kic bo k'beer eyo.

30 'Taad tooji jeege tu, ute ro Isan debm tedn naabi salal se, ed lapia jee koonge tu do 'tedn nakn-koooge ute nakgen deel doa.»

31 Ken naade jaay eem Raa aas se, gotn naade tusn ro ki se naanja tea. Gotn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Jo gotn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

32 Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade injg ute maakn kalan do taarde kic bo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn do nakn se gen maama se goto. Num gan nakn naade ok paac se ombin taa naapki.

33 Ute toojn Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap bo beer eyo do: «Melje Isa se duroga daan yoge tu do naaje j'aakinga ute kaamje.» Gotn se jee Raage paac se Raa eddenga beer den aak eyo.

34 Maakde ki se nam tap bo dim daayin eyo. Taa jee ok maakn-goto ute beege se dugina do baano ute gursina.

35 Jo gursn ese se naade baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Jo nanja nanja kic bo, j'edin nakn ken an kaasn kingina.

36 Maakde ki se, gaaba kalan ron Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danjin ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekn do: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebige do naan j'oojin taa naan Sipir ki.

37 Naan se dugn ute maakn gotina do gursin se, naan baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

5

Ananias ute Sapira ted taar-kooo

1 Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ok goto. Jo naade se dook taarde kalan baa dugn ute gotde se naata.

2 Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina do gotn se gaabin baan ute gursn oop se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

3 Gotn se Pier deekin do: «Ananias, gen di jaay naai do *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanjo met kooom gursi goti ki se kese taar-kooom ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki.

4 Ken dugin te ey le goto se gen naai tap ey la? Jo ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-kooo se gen di? Taar-kooom ken naai tedin se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedin *Raa ki.»

5 Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo do jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak.

6 Gotn se, gaan kodge baado teelin ute kala do uun baa olin maakn iib ki.

7 Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler moto se, mend Ananias baado end gotn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; nabo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo.

8 Gotn se Pier teesin do: «Gotsen naase 'dugin ki se, kese bo gursin paac sum ne?» Menda took do: «Yee. Kese bo gursina.»

⁹ Gōtn se Pier terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dooƙki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken ɔlo gaabi maakɲ iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gōtn jedɛ! Naade utu baado ai ɓaa kuun kɔli naai kici.»

¹⁰ Gōtn ese sum ɓo, mɛnda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kɔdɓe jaay aan se, naade end se ɔɲɲ naan ooyga ɔ naade uun ɓaa ɔlin maakɲ iib ki cɛɛ gaabin ki.

¹¹ Gōtn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere ɓaa ɔkɔde tak tak.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige tɛd nakɲ-kɔɔɓge dena

¹² Raa ɔl jee kaan naabm Isa al-Masige se tɛd nakɲ-kɔɔɓge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan ɔ lee tus mɛtn daabm Salomon ki.

¹³ Anum jee kuuy se nam tap ɓo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee tɔɔm jee aal maakɔde do Isa *al-Masi ki se.

¹⁴ Ute naan se kic ɓo jeege dena, mɛndge ute gaabge, took aal maakɔde do Isa al-Masi ki ɔ baado ziid do jeege tun aalga kaal maakɔde do Isa al-Masi ki se.

¹⁵ Taa nakɲ-kɔɔɓgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee tɛd se, ɔl jeege teecɲno ute jee kɔɔnge tuun taaldeno do danjalge tu ey ɓe do raagge tu; naade baado tɔndɛn do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlɲ deebga dode ki se, sɔm maakde ki se, nam kalan utu 'kɔɲ lapia.

¹⁶ Gōtn se jeegen kuuy kic ɓo dena ken iinɔ maakɲ naanɓe tun ken cɛɛ gɛgɛr ken Jeruzalem ki, naade ɓaano ute jee kɔɔndɛge ɔ jee ken ɔk kɔɔɲ sitange. Gōtn se naade paac ɔɲ lapia.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tɔk k'j'ɔmbɛn dangay ki

¹⁷ Do nakge tun tɛd se, *magal jee tɛdn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tɛdn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu ɔ gōtn se naade iinɔ rode ki.

¹⁸ Gōtn se naade tɔk ɔmbɛn dangay ken k'lee k'tɔkɲ k'tɔl jeege.

¹⁹ Gan maakɲ nɔɔr ki se, *kɔdn Raa baado tɔɔdn ute kaam taar dangayge se naatn ɔɔ ɔɔd teecɛeno naatn ɔɔ deekɛn ɔɔ:

²⁰ «'Baaki daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ 'taadki taargen paacɲ ken ɛd kaaja se jeege tu.»

²¹ Gōtn se naade took do taar kɔdn Raa ki ɔ tanɔɔriɲ nɔɔriɲ sum ɓo, naade ɓaa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ naade baag dooy jeege gōtn ese.

Ken *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gōtn naade lee aakɲ mɛtn taar jeege se, naade danɔ magalgen taa bee *Israɛlge tu ɔ ute jeegen lee aak mɛtn taar Yaudge se, gōtn se naade tusu ɔɔ ɔl ɔ k'ɓaa k'tɔɔdo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakɲ dangay ki ɔ k'ɓaandeno.

²² Num jee ken j'ɔlde naaba taa ɓaa kaakɲ jee dangayge se, naade aan se ɔɲɛn te eyo. Gōtn se naade ɔk tɛrl baado ɔɲ jee ɔldeno se ɔ taaddɛn mɛtn taar nakgen deel se paac ɔɔ:

²³ «Ken naaje jaay j'aaan se, k'j'ɔɲ kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute ɓeɓeɓe ɔ jee ken lee ɓɔɔɓ jee dangayge se ɓe, daar daar taar daa-doob ki. Naɓo ken naaje jaay k'tɔɔd kaam taara se, j'ɔɲ te nam maak ki eyo.»

²⁴ Ken magal jeegen lee ɓɔɔɓ Bee Raa ute magal jee tɛdn serke Raage tu jaay booy taar se, gōtn se taar naade 'taad tap ɓo jeel eyo. Anum naade tɔnd mɛtn naapa do nakge tun deel se.

25 Gan gōtn se deb kalan iinō daan bōor Bee Raa ki baado taadden ሕ: «'Booyki, ሄይ, jeegen naase tōk ombdeki dangay ki se, ሄorse naade utu daan bōor Bee Raa ki ሕ daar dooy dooy jeege.»

26 Gōtn se magal jeegen lee bōob Bee Raa se iin baa ute jeenge tōk baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, naፆo ute taa tōog eyo, taa naade beer beer jee denge tu ሕ sōm aden tund te ko ሄይ.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakፓ metn taarge

27 Ken jee ken lee bōob jee dangay ki jaay tōk baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakፓ metn taarge se, gōtn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde ሕ:

28 «Naaje k'gaassen j'ፊ ሕnten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakፓ naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se ፈ, naase 'taad 'dōōdfekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'kōōpm mindje ki.»

29 Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden ሕ: «Beeeki num, nakፓ ken Raa maakiፓ jen ro ki se ፆ, j'an ted jaay k'tedn nakፓ ken jikilimge maakde jea.

30 Naase ፆ jee ken tup tōolki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, durinoga daan yoge tu,

31 ሕ uun baa ሕndinga do ji daamin ki, ሕ tedn naan ፆ tedga gaar jeege ሕ Debm Kaajፓ jeege taa kōōdn ፊoobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, ሕ Raa aden tōl *kusiፓdege.

32 Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadiፓge ሕ *Nirl Salal ken Raa edjeege tun tookga taariፓ se, kic ፆ saada.»

33 Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde piriፓ aan gōፊo aki ፊoobo, ሕ naade je aden tōlo.

34 Num gan gaaba kalan naan kōd *Parizi, naan maakፓ Yaudge tun jee kaakፓ metn taarge se kici ሕ naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad tōokፓ metn Ko Taar Raa gen Yaudge ሕ gaan Israelge paac aaliፓ maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se ሕ taadden ሕ: «Jee se, ሕddeki naatn jaayo.»

35 Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ፊ k'teecedn naatn sum se, naan taadden ሕ: «Naase gennaamgen gaan Israelge, ሕndki kōndō do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese.

36 'Jeelki, gōor gōor ara sum ፆ, gaaba kalan k'danፓ Tedas. Naan se ted ron aan gōፊo debm k'jeel jeel gōtiፓ ሕ gaabge baa baa nakፓ kaar-ፊፊ se baa metiፓ ki. Gōtn k'tōoliፓ sum se, gaabgen metiፓ ki se aan wōkō ሕ naabde se ፈ daara.

37 Ter kaad ken magal jee taa naan *Rōm ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kōd Galile k'danፓ Judas se, naan kic ted jeege dena baa metiፓ ki. Ken naan jaay k'tōoliፓ se, jee metn naan ki se kic ፆ aan wōkō.

38 ሄorse, maam m'je m'asen taada: ሕndki dose dōkō ro jeege tun ese, ሕndeki naade baa. Ken nakፓ naade ted se jaay gen jikilimge sum ፈ, utu 'daar kalin ki.

39 Num, ken nakፓ naade ted se jaay gen Raa ፈ, naase anki kōፓ daar eyo! ሕndki kōndō, sōm baa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gōtn se naade took uun taariፓ.

40 Naade ሕ k'danፓ k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se ሕ gōtn se naade ሕ j'ፊndden ute meeፓe ሕ gaasde ሕ j'ፊnte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, ሕ bin jaay ፆ naade tōd tōde.

41 Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gōtn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se ሕde naade se jee an kaasiፓ gen dabar taa Isa.

42 Ute naan se kic 6o, gii-raa daan boor *Bee Raa ki oo maaknj 6eege tu se, naade daayum lee dooy jeege oo taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. Oo jeege se, naade lee taadden oo: Isa se 6o, al-Masi.

6

*Maaknj jeege tun maaknj *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba*

1 Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, 6aa ute naande. Num ganj maakde ki se, Yaudgen taad taar Gerek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gotn k'nignj naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Gerek se, k'lee k'dirigde dirigi.

2 Gotn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, danj tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac oo deekden oo: «Naaje se j'konj konj gen taadn taar *Raa jeege tu jaay 6o k'6aa lee nigj naknj kooj jeege tu eyo.

3 Taa naan se genaamge, maakse ki se 'beer 'toodki gaabge cili ken jeege aalde maak ki oo maakde dooc te *Nirl Salal oo jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin konj kaam jide.

4 Oo naaje se le j'konj roje paac gen keem Raa oo gen taadn taar Raa jeege tu.»

5 Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gotn ese paac se, took do taarde ki se. Gotn se jaay naade beer ood Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki oo maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer toodo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas oo Nikolas ken kod Antias ken tedga ronj kod Yaudge se kici.

6 Jee tus gotn ese baano ute jeegeen k'beer k'toodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu oo naade eemden Raa oo toonden jidege dode ki.

7 Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Oo jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maaknj gegger ken Jeruzalem ki. Gotn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kobj Etien

8 Etien se, Raa tedinga beena oo edinga toogo gen tedn nakgen deel doa ute nakj-kooogen magal magala naan jeege tu.

9 Ganj do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino gegger ken Siren ki ute kengen iino gegger Alekzandri ki, naade lee tus tus maaknj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danjin *Bee Yaudgen j'ooddenga kood dode maaknj bul ki* oo naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gotn se naaden jee gotj kaam soo se paac baag naajn ute Etien,

10 oo taar jaay *Nirl Salal olinj naan taadden se, taar naade 'konj jaay anj terl tap 6o, naade oj eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal 6o edin.

11 Aan goj taar naade anj terl kic 6o oj ey se, gotn se naade goonj 6aa rejo jee taar-koooge oo naade paac baado taad oo: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar inj kus ro *Musa ki oo ro Raa ki se.»

12 Gotn se naade oos metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage tu oo naade baado okina oo baansin naan Yaudge tun *jee kaaknj metn taarge.

13 Gotn se naade taad taar-koooge ro Etien ki daala oo: «Aakki gaabm daar se, naan 6o debm ken lee taad taargen inj kus ro *Bee Raa ki oo ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.»

14 Naade taad oo: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek oo Isan kod Nazaret se utu an tookj ute Bee Raa se naata oo ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu anj terl 'tedn kuuy.»

15 Ken jee paacn ing maakn bee ken Yaudge lee aakn metn taarge se, naade paac ond kaamde tenen Etien ki do naade aak daan kaamin se tec aan goo daan kaam *kooñ Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

1 Gōtn se *magal debm tēdn serke Raa ki tōnd metin do: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?»

2 Etien terlden do: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetin geger ken Aran ki ey bōto, gōtn se bo *Raa te magalin teec naanin ki,

3 naan deekin do: *Iin on naanji ute taasige do 'baa taa naan ken maam m'ai taada.**

4 Gōtn se Abraam iin on taa naan Kaldege do baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin do: «Iin on gōtn ese,» do naan iin baa ing taa naan ken borse naase utu ingki maak ki se.

5 Ken naan jaay aan gōtn ese, Raa taadin do utu an kedn taa naan ese do naan se 'koo pm metjilin ki. Gan kaad ken se gōto cōko kic bo, Raa edin te eyo do gōtn naan an kosn metin kic bo gōto. Ter naan ken se, Abraam goonō kic bo ok eyo.

6 Raa taadin do: *Metjilin se utu baa king taa naan jeege tu do jee se utu aden tēdn bulu do aden dabar gen baara kaar-sō.†*

7 Gan jeegen utu aden tēdn bulu se, Raa deek do: *Jee se, maam m'utu m'aden kojn bōto do de ki do ken nakgen se jaay deelga num, metjili se utu ade teecn maakn naan ken se do utu ade baa am lee keem gōtn ara.‡*

8 Gōtn se *Raa dook ute Abraam taadin do n'oj pōndō§. Bin bo Abraam oojn goonin Isaka do ken Isaka jaay j'oojin ok bii marta se, naan ojin pōndō. Jo Isaka kic bo ojn pōndō goonin *Yakub ki do Yakub toj pōndō geninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se bo bugjege.

9 «Gōtn se bugjege se tēd maak-kilimi ro genaade Yusup ki do naade ok baa dugin ji jeege tu do jee se uun baansin Masar ki. Gan Raa se utu te naana,

10 do naan oadin naatn maakn nakge tun on ken aan don ki se paac. Naan edin jeel-taara do tēdin tēd debm meteke do Gaar magal gen Masar se aakin se tōlin. Taa naan se bo, naan ondin magala taa naan Masar ki do onin been paac kaam jina.

11 Gan cōko se, bo end taa naan ken Masar ute magalina do maakn taa naan *Kanan ki kici. Bo se tōl dabar jeege dena do bugjege se je nakn kōso kic bo on eyo.

12 Ken Yakub jaay booy j'oo nakn kōso utu Masar ki se, deet se naan ol bugjege gen baa dugn nakn kōso.

13 Ter naan olden gen k-dige do naan ken se, Yusup tēd genaange aak jeelina do gōtn se sum bo, k'baa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se.

14 Yusup ol danj bubin Yakub ken ing taa naan Kanan ki do naan baado ute jeengen maakn been ki paac, do naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

15 «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakn been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gōtn ese bini ooy maak ki.

* 7:3 Aak Jen 12.1. † 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *Kojn pōnd ara se bo, kese nakn kaakn jeel ken taad do *Raa dookga ute Abraam.

16 Yodege se, naade tos baanden geger ken Sicem ki oo baa talden maakn iif ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

17 «Aan goo kaadin taar ken Raa taaf Abraam ki aan kaan doobin ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziid tedga dena.

18 Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gen Masar ken jeel Yusup eyo.

19 Gaar se, naan deb pitini oo derlo jeejege. Naan dabardeno oo tedden utu taa toooo oo alden naade bini on gendege naatn taa 'kooyo.

20 «Kaad ken se bo, j'oojin *Musa. Naan se goon aak bee ken too Raa ki. Naan ting bee bubin ki se laapa moto.

21 Ken bubin ute kon jaay baa ondinoo naatn oo resino se, gotn se goon Gaar magal Masar ki ken menda se, baa onina. Naan uun baansin been ki oo akin kaadin ki aan goo goonin mala.

22 Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, oo naan ted debm jeel-taara oo jeel tedn nakgen jiga jiga.

23 «Ken Musa jaay baarin aas si-ooo se, naan uun doa gen baa kaakn genaangen, gaan *Israelge.

24 Ken naan jaay iin baa kaakn genaangen gaan Israelge se, naan on kod Masar dabar dabar genaon kodn Israel. Gotn se naan baano naaka, oocin metina oo tond too ute kodn Masar se.

25 Bin se Musa saap oo tedn bin sum bo, genaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa bo onino taa aden koodn dode. Num gan naade se on jeel ok te metin eyo.

26 Metbeenki se, naan on genaangen gaan Israelge dio ted ted taara ute naapa. Gotn se naan je aden tedn num naade koken taasa ute naapa deekden oo: «Medumge, naase le 'genaa naapge, num gen di jaay naase 'tedki taara ute naapa se?»

27 Num gan debm ken dabar dabar debin se ot ol Musa naatn oo deekin oo: *«Naai se, ken ondi magala gen koin boroo doje ki tap bo, nanja?»*

28 *Lo naai 'je am too aan goo ken terko naai 'too lo kod Masar se le?**

29 Ken Musa jaay booy taar se, naan beere okina oo naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan goo ceko. Oo gotn naane se bo, naan toojo gaangen gaabge dio.

30 «Ken naan jaay ting aas baara si-ooo se, bii kalan naan iin baa do kod-baar ceey ko ken k'danin Sinai oo gotn se Raa teecin naanin ki aan goo *kodn Raa oo naan aakin se aan goo roon poodo ok kok maakn ji kaag ki.

31 «Ken Musa jaay aak roon poodo ok maakn ji kaag ki oo ji kaag se os ey se, naan aak se akin taaf eyo. Gotn se naan iiko gooro taa an kaakn koko. Gan naan booy mind Meljege Raa ken taadin oo:

32 *Maam bo m'Raa gen bugi, Abraam, Isaka oo Yakub.†* Gotn se, naan nirlin tece oo roon poodn ken ok kok maakn ji kaag ki se kic bo, naan je an kaak eyo.

33 Gotn se Meljege Raa deekin oo: *'Toodn ute saai jei ki se naatn, taa gotn naai 'daar se, naan gotn *salal.‡*

34 *Deere, koodn yeebm jeemge jaay lee ood yeebde Masar ki se, maam m'aakga oo daayden naade ing daay des des se kic bo, maam m'booyga. Oo m'b'oo m'baado se taa m'je m'aden koodn dode. Oo borse naai iin baado, maam m'je m'ai keli taa naan Masar ki.§»*

35 Ter Etien taadden daala oo: «Musan ken gaan Israelge ood undin jaay deekin oo: *Naai se ken ondi magal gen koin boroo doje ki tap bo nanja?** Naan

* 7:28 Aak Ekz 2.14. † 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 oo 10.

* 7:35 Aak Ekz 2.14.

se 6o ken Raa ute doobm kədn Raa teeciño naanin ki maakj ji kaag ki se 6o, ken tedga magalde ɔ debm kədn dode.

³⁶ Musan ese 6o ɔdden naatn taa naan Masarge tu ute nakj-kəɔbge ɔ ute nakgen deel do ken naan tedo. Ter naan tedo nakj-kəɔbge kaad ken naan gaanđeno Baar Aace ute ken naade tingo do kədf-baar ki baara si-ɔɔ se kici.

³⁷ Musan ese 6o ken ter taado gaan Israelge tu daala ɔ: *Raa utu aseno beer kədn maakj genaasege tu se, deb kalan ken utu 'tedn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama.*†

³⁸ Musan se 6o, kaad ken gaan Israelge tus do kədf-baar ki se, debm ken daar daan bugjege tu ute kədn Raa ken daar taadin do ko ken Sinai ki. Naan 6o debm ken Raa taadiño taargen ɛd kaaja jaay naan baado taadjesin ki se.

³⁹ Num ganj bugjege se baate tookj kuun taariña, ɔ naade ɔdf undiña. ɔɔ maakj maak-saapde ki se, naade je kəkj terl Masar ki.

⁴⁰ Gətn se naade taad *Aarun ki ɔ: *'Tedjeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ɔdfekiro naatn maakj taa naan Masar ki se le, dım jaay aanin don ki se, naaje j'ndki te metin eyo.*‡

⁴¹ Kaad ken se, naade ɔy daap naka tec aan gɔɔ goon maranja. Naade baado tojin *serke naanin ki ɔ nakj naade tedin ute jiden ese 6o, naade den ute maak-raapo aan gɔɔ raade.

⁴² Gətn se, Raa terlden naaga ɔ res ɔnden naade lee eem nakgen Raa tondden maakj raa ki gen wəɔr gəɔ se. Kese aan doobin ki aan gɔɔ taar ken k'raanin maakj Kitapm gen jeege tun taad taar teeco taar Raa ki ken ɔ:

Gaan Israelge, daagen naase 'tojkiro serke maakj baarge tun si-ɔɔ do kədf-baar ki se, naase 'tojinkiro maam ki ne?

⁴³ Gəɔ! Naase 'lee 'tuunkiro bee maragsen k'danjin Məɔk

ɔ 'lee 'tuunkiro nakj ken tec aan gɔɔ k-diji gen maragsen k'danjin Rapan;

nakgen ken naase 'tedinki ute jisegen se 6o tedsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki.

Taa naan se 6o, maam m'utu m'asen tuur kəl naan taa naan Babilon ki naane.§»

⁴⁴ Ter Etien taad ɔ: «Ken bugjege tingo do kədf-baar ki se, naade ɔk *kəɔr gətn ken naade lee dəɔdn ute Raa. Kəɔr se Musa daapin aan gɔɔ ken Raa taadiño ɔ naan tedin tec aan gɔɔ ken naan aako gətn Raa ki se ra ra.

⁴⁵ Ganj bugjege se, bee se naade ɔnin gendege tu ɔ gendege se bee se naade tuun baan ute naade ɔ kaad ken se Jəsuɛ 6o naande. Naade end maakj naan ken melinge Raa tuurde naatn ɔ ɔlden naade cirde. Bee se ing daande ki bini aan do Gaar *Daud ki.

⁴⁶ Raa se maakin raap do Daud ki ɔ Daud se tond metn Raa ɔ n'an kənin naan an kəɔm bee naan Raa gen Yakub se.

⁴⁷ Num ganj bee ese se goonin Salomon 6o baado iinina.

⁴⁸ Ganj Raa Taaro se beegen ken jikilimge 6o ɔb te jide se, naan ing maak ki eyo. Aan gɔɔ taar ken Raa taado maakj Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ɔ:

⁴⁹ *Maakj raa se gətn ken maam m'ing m'əsn gaara*

ɔ do naanja le gətn təɔbm jema.

Bee naase amki kəɔ tap 6o bee tec ɔ df?

ɔɔ gətn jaay am kaasn m'an jamak 6o gayo?

⁵⁰ *Nakgen baa se paac se, maam 6o m'tedin ute jim ey la?**»

† 7:37 Aak Dt 18.15.

‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23.

§ 7:43 Aak Am 5.25-27.

* 7:50 Aak Eza 66.1-2.

51 Ter Etien taadden daala oo: «Naase le jee naajni taarge oo bi se le booy taar eyo oo maakse le, mənəo. Naase le 'tecki bubsege oo taar *Nirl Salal taadsen le, naase 'tookki do ki eyo.

52 Jeegen taado taar teeco taar Raa ki do dakin se, bugsege lee dabardenoga. Naade tooo jee ken taado bii kaan *al-Masi Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase ood undinki oo ok tooinki.

53 Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kodn Raage, num ganj Ko Taarin se naase 'took ingki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'toolin ute koa

54 Ken Yaudgen *jee kaakni metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde pirin aan goo dooboo. Gətn se naade doon taardege oo iin ro Etien ki.

55 Ganj Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakni raa ki tenin oo naan aak *nookni Raa woor gəto kelən oo aak Isa daar daar do ji daam Raa ki.

56 Naan deekden oo: «'Booyki! Maam m'aak maakni raa ood wanj oo m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.»

57 Ken naade jaay booy taar se, gətn se naade tooo tooo makəno oo turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oociina.

58 Gətn se, naade ok teecnsin naatn maakni geger ken se oo baagin tund te koa taa an tooo. Jeegen saadge se tooo kal magaldege oo baado ombin metn je goon kod ki kalan k'danjin Sol.

59 Oo kaaf ken naade daar tundin tund te ko se, Etien taad oo: «Melum Isa, kom se okin kaam ji.»

60 Gətn se naan erg naan ki oo ood tooo makəno oo: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kaldə.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum bo, gətn se naan ooyo.

8

1 Sol took do taar jeege tun tooo Etien se.

Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki

Bii ken se sum bo, *eglizn maakni geger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacni gətn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki oo oop *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki.

2 Jee ken ok taar *Raa onn se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tooo dook taara on eyo.

3 Ganj Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn gəto. Naan baa bee ute bea toko mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se oo baado ombden dangay ki.

Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki

4 Jeegen wook se, naade baa lee maakni naanje tun kaam ara kaam ara oo naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu.

5 Ken Pilip jaay booy aan maakni geger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu.

6 Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakn-kooom ken naan lee ted se oo naade mala kic aakinga ute kaamde.

7 Gətn se sitange dena teec ro jeege tu oo ken naade teec teec se tooo tooo makəno oo jee koon sitange se on lapia. Gətn se jee k-rungyuge ute jee cekedge dena on lapia kici.

8 Taa naan se bo, jee ken maaknj geger ken ese se, maakde raap den aak eyo.

9 Kaad ken se gaaba kalanj utu tinj maaknj geger ken ese tap oo gaabm se ron Simon. Naan se, do dakinj tap bo naan debm kordo oo iinga num ted nakgen jee jee Samari ki aak kic okden taad eyo. Naan ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina.

10 Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalinj maak ki. Naade deek oo: «Gaabm se bo toojnj Raa mala ken k'danjnj *Toojnj Magal se.*»

11 Simon jaay baag tedn koradin sum se, daaninj dokga. Ute koradin se, naan iinga num tedden nakj-koooge oo ken naade aak tap bo okden taad eyo oo ted jeege paac aalinj maak ki.

12 Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar Raa oo taar gen Isa al-Masi se, gotn se mendge ute gaabge took uun taarinj oo naan *batizde.

13 Gotn se Simon kic bo took aal maakinj do Isa al-Masi ki oo naan kic k'batizina oo gotn se, naan ok metn Pilip tec. Ken naan jaay aak nakj-koooge ute nakgen deel do ken Pilip lee ted se, naan aak tap bo okinj taad eyo.

14 Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'oo jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade oldeno Pier ute Jan.

15 Ken naade jaay aan se, naade tond metn Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kedn *Nirl Salal,

16 taa maakde ki se nam kalanj tap bo onj te Nirl Salal ey borto, num naade se k'batizde bo ute ro Meljege Isa sum.

17 Gotn se Pier ute Jan baagden tond jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se oo naan ken se sum bo, naade onj Nirl Salal.

18 Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tond jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, gotn se Simon taad Pier ki ute Jan ki oo aden kedn gurs.

19 Naan taadden oo: «Edumkiro toojnj se kici, taa debm jaay ken maam m'ondga jim donj ki num, 'kunj Nirl Salal bin kici!»

20 Ganj Pier terlinj oo: «Naai ute gursi se, onj Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap oo ute gursi se sum bo naai 'kunj dugnj nakj ken Raa ed jeege tu cer se!»

21 Maaknj naab ken ese se, naai bedi goto ute naaje, taa maaknj naai naan Raa ki se, ted nakj ute doobinj eyo.

22 Nakj naai 'ted jig ey se, naai ood doi ro ki naatn oo tond metn Raa. Bin sum bo som daan Raa utu ai tooj *kusiingen maaki ki se.

23 Taa maam m'aaki naai se oo nakge paac se tedn gen naai, oo naai se oopga bulu gen tedn kusina.»

24 Pier ute Jan se, Simon terlden oo: «Naase mala 'tondki metn Raa taa maama, taa nakj naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

25 Ken Pier ute Jan jaay taado nakj ken naade aako oo booyo gotn Isa ki oo taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ok terl Jeruzalem ki. Ken naade baa baa se, maaknj naanj Samarige tun ute deninj se, gotn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip doodj ute kod *Etiopi*

26 Ken nakgen se jaay deel se, *koden Raa kalanj taad Pilip ki oo: «Iinj 'baa kaam kaam booyj ken gotinj kod-baara ken doobm ken iinj Jeruzalem ki jaay booy baa Gaza ki se.»

27 Gōtn se Pilip naar iin̄ baa. Ken naan̄ baa baa se, naan̄ uun kaamin̄ aak magala kalan, kōd Etiopi ð naan̄ se kaasi*. Ð Nεεl gen̄ jee Etiopi ken̄ k'dan̄in̄ Kandas se, naan̄ ðnin̄ maalin̄ paac kaam̄ jin̄a ð naan̄ ðo debm̄ ken̄ aakin̄ ðo maalinge tu se. Naan̄ in̄go Jeruzalem ki se gen̄ keem̄ Raa.

28 Ken naan̄ terl̄ baa baa se, naan̄ ook in̄g maak̄j puusin̄ ki ðo dooy makōn̄o taar ken̄ maak̄j Kitapm̄ gen̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi se.

29 Gōtn se *Nirl Raa deek̄ Pilip ki ðo: «Aan̄ ðj metn̄ debm̄ puus se.»

30 Gōtn se Pilip aan̄ ðj metn̄ debm̄ puus se, ðo naan̄ booy gaabm̄ se in̄g dooy dooy maak̄j Kitapm̄ gen̄ debm̄ taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi se. Gōtn se naan̄ tēdin̄ tōðε ðo deekin̄ ðo: «Taar naai in̄g dooyin̄ se tap ðo, naai 'jeel ðk metin̄ ðey la?»

31 Gaabm̄ se terlin̄ ðo: «Taar se jaay nam̄ taad tōokum te metin̄ ey se, m'an̄ jeel m'ðo ðio?» Gōtn se kōd Etiopi se taad Pilip ki ðo: «'Baado ook in̄g cεem̄ ki taa am̄ taad tōok̄j metin̄a.»

32 Kεse ðo taar Kitapm̄ ken̄ naan̄ in̄g dooyin̄ se ðo taar se taad ðo:

*Naan̄ se tec aan̄ gōð baatn̄ k'j'ok̄ k'baan̄ gen̄ baa tōðo,
ðo naan̄ aan̄ gōð *goon̄ baatn̄ ken̄ j'oj̄ bεekin̄ kic tōoy ey se,
naan̄ kic ðo tec bini taa naan̄ εεp te taarin̄ eyo.*

33 *Naan̄ se j'aakin̄ aan̄ gōð nak̄j cεε ðo gōtn̄ kōjn̄ bōðr ki se, nam̄ tap ðo baa te metin̄ ki eyo;*

*ðo met̄jil naan̄ se le, nam̄ tap ðo mōðtn̄ taad te taarin̄ eyo.
Ðo do naan̄ ki se kin̄g naan̄ se k'gaan̄in̄singa duuku.†*

34 Gaabm̄ se tōnd̄ metn̄ Pilip ðo: «'Mooyum tu, ara se debm̄ taad taar teeco taar Raa ki se tap ðo, taad ute nan̄a? Ute naan̄ malin̄ lōbu ute nam̄ nam̄ kuuy le?»

35 Gōtn se Pilip uun mindin̄a ðo baagin̄ taadn̄ do taar ken̄ naan̄ dooyin̄ se ðo ute taar se, naan̄ taad̄in̄ Labar Jiga gen̄ İsa.

36 Ken̄ naade uun doobo baa baa se, gōtn se naade aak maane ðo gaabm̄ se taad̄in̄ ðo: «Aaka, bεε j'ōn̄ga maane! Ne ðim̄ jaay am̄ gaasum am̄ *batiz ey se utu la?»

37 [Pilip deekin̄ ðo: «Ken̄ naai jaay aal maaki do İsa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm̄ se terlin̄ ðo: «Yεε, maam se m'tookga İsa al-Masi se Goon̄ Raa.»]‡

38 Gōtn se naan̄ taad ðo puus se k'daarin̄a ðo naaden̄ di se paac bōoy tēle maak̄j maan̄ ken̄ se ðo gōtn se Pilip batizin̄a.

39 Ken̄ naade jaay teeco maan̄ sum se, Nirl Raa uun baan̄ ute Pilip se gam. Gaabm̄ se jaay terl̄ aakin̄ se, aakin̄ naan̄ gōto. Num ken̄ naan̄ jaay uun doobin̄ baa baa se, baa ute maak- raapo.

40 Gan̄ Pilip aak kaak se, naan̄ aanga kaam̄ Azōtōs ki sum. Maak̄j gεgεrge tun naan̄ aalo maak̄ ki paac bini aan̄ maak̄j gεgεr Sezare ki se, naan̄ taad Labar Jiga gen̄ İsa al-Masi se jeege tu.

9

İsa teec naan̄ Sōl ki (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)

1 Gan̄ kaad ken̄ se, Sōl in̄g ðo gen̄ tēdn̄ *kusin̄a ðo gen̄ tōl jeegeen̄ aalga kaal maakde do Mēlje İsa ki. Gōtn se naan̄ iin̄ baa ðj *magal jee tēdn̄ sērke Raa ki

* 8:27 Do ðokin̄ se gaaringe se jee lee bōob̄ mēndge se naade lee tōndden̄ kaasi. † 8:33 Aak Eza 53.7-8.
‡ 8:37 Taar se, maak̄j Kitapge tun do ðokin̄ se, metin̄ge maakde ki se gōto.

² ɔɔ tɔnd metin ɔɔ an kedn maktubm ken an kon doobo ɔɔ ute maktubm se naan 'baa kedn magalge tun gen maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakn geger ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kon doobo ɔɔ ken jaay onga mendge lo gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tokn dookn baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan goor ute Damas se, gotn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki baado deebin bat.

⁴ Gotn se naan booy ooc naan ki ɔɔ booy mind deba danjin ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai tap bo 'dabarum bin se gen di?»

⁵ Gotn se Sɔl deek ɔɔ: «Meluma, naai tap bo nanja?» ɔɔ mind debm se deekin ɔɔ: «Maam bo Isan ken naai 'lee 'dabarum se.

⁶ Ganj borse se, naai iin 'baa maakn geger ken Damas ki ɔɔ gotn naane se j'ai baa taadn nakn naai utu 'teda.»

⁷ Ganj jee metin ken k'baa tel se beere okde se daar yip on taadtaar eyo. Naade booy mind deba nafo aak te melin eyo.

⁸ Gotn se Sɔl iin daara ɔɔ ken naan jaay ɔɔd kaamin se, kaamin on aak eyo. Gotn se jeenge okin jin ki jaay bo tɔɔd baansin Damas ki.

⁹ Daan biige tun moton naan ting se, kaamin le on aak eyo, ɔs dim eyo ɔɔ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakn geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakin do Isa ki kici. Gotn se Meljege Isa teecin naanin ki ɔɔ danjin ɔɔ: «Ananias!»

Ananias took ɔɔ: «ɔoy Meluma!»

¹¹ Meljege Isa terlin ɔɔ: «lin 'baa doob ken k'danjin doobm seej Taal se ɔɔ 'baa bee Judas ki se, 'kon gaabm ken k'danjin Sɔl ken kod Tars se. Naan utu inj gotn se eemum keeme,

¹² ɔɔ aaki aan goɔ naai Ananias, end baado onjina ɔɔ naai ondin ji don ki ɔɔ kaamin ɔɔd aaka.»

¹³ Num ganj Ananias terlin ɔɔ: «Meluma, maam m'booy jeege ɔɔsumga maan gaabm se, taa nakgen kusiin ken naan lee tedin jeeige tun Jeruzalem ki se.

¹⁴ Maam se m'booyga j'ɔɔ *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokn dookn jeeigen gotn ara.»

¹⁵ Ganj Meljege taadin ɔɔ: «Ute naan se kic bo, iin 'baa on gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'ɔɔdin. Naan bo debm ken am tedn naabuma ɔɔ utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege ɔɔ baa taadn gaan *Israelge tu kici.

¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kon taa maama.»

¹⁷ Gotn se Ananias iin baa end bee Judas ki, on Sɔl ɔɔ naan ond jin don ki, deekin ɔɔ: «Sɔl genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo olumo goti ki taa kaami kɔɔdn kaaka ɔɔ *Nirl Salal ai dooc maaki.»

¹⁸ Gotn ese sum bo nakge tec aan goɔ naagrn kenj parpa se naar sido kaamin ki ɔɔ gotn se kaamin ɔɔd aak gotin ki. Naan iin daara ɔɔ gotn se *k'batizina.

¹⁹ Ken naan jaay ɔɔ ɔɔ aay se, naan on tɔɔgo gotin ki.

*Sɔl taadtaa *al-Masi maakn geger ken Damas ki*

Gotn se Sɔl tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakn geger ken Damas ki.

²⁰ Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden ɔɔ: «Isa se, naan bo Goon *Raa.»

21 Jeegeen paacn lee booy taarin naan lee taadden se, taar se akden taad eyo do naade taad ute naapa do: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeegeen aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing Jeruzalem ki se ey la? Do naan baado tap bo taa anden tok dookn baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?»

22 Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak do taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal do Isa se naan bo al-Masi. Do Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

23 Gotn se Sol tingiga bii dena maakn geger ken Damas ki do kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an tolo.

24 Num gan deb kalan baado oj Sol do: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting boob nooro do katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an kokn tolo.»

25 Gan bii kalan noor se, jee metn Sol ki se ok baansina, olin maakn baar ki magala do uun booyin naatn naagn durdur ki.

Sol baa maakn geger ken Jeruzalem ki

26 Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nabo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan go naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki.

27 Gotn se Barnabas took okina do baansin naan *jee kaan naabm Isage tu do taadden do ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege do Meljege se taadino ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden do Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo.

28 Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se okin cede ki. Do kaad ken se maakn Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara do ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo.

29 Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Gerek do daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an tolo.

30 Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Sol se maakn geger ken Sezare ki do gotn naane se, naade olin baa maakn geger ken Tars ki.

31 Kaad ken se *eglizn gotn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki do *Safari ki paac ing ute lapia. Naade se ok togo ro taar Raa ki, beer Meljege tu do *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

32 Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ing maakn geger ken Lida ki.

33 Ken naan jaay aan se, naan oj gaaba kalan k'rungyuy k'danjin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gotn naan teroc k'rungyuy sum se, okga baara marta.

34 Gotn se Pier deekin do: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapia; iini, naai mala 'teel nakn tood!» Gotn se Ene naar iin daar tal.

35 Jeegeen paacn ing Lida ki ute jeegeen paacn ing taa naan Saron* ki jaay aak nakn se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo do Pier durina

36 Maakn geger ken Japa ki se, ok menda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki do mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Gerek se naade danjin

* 9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal do ok kaaga kic dena.

Dorkas*). Mænd se daayum naan tēd bēe jeege tu əo lee eɗ nakiŋge *sērke jee daayge tu.

³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki ɓort se, Tabita ooc kooŋə əo ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogiŋa əo uun ook ɓaa aaliŋ maakŋ bee ken raan ken j'iiniŋ do naapiŋ ki se.

³⁸ Aan goə Lida goor ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken iŋg Lida ki se, booy əo Pier utu goŋn ese se əo naade əl gaabge dio ɓaa danjiŋo deekiŋ əo: «'Baado əŋje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin ɓaa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ək ɓaansin maakŋ bee ken j'aal yo maak ki se. Əo mēnd-daayge se paac ɓaado əŋiŋ ute keeme. Goŋn se naade taadiŋ kaldegen Tabita tojdeno kaad ken naan utu zere se.

⁴⁰ Goŋn se Pier deek jeege tun goŋn ese əo: «K'teec naatn.» Əo ken jeege jaay teec se, naan erg naan ki əo eem Raa. Naan terl kaamiŋ aak debm ooyga kooy se deek əo: «Tabita iini!» Goŋn se naan əod kaamiŋa əo ken naan jaay aak Pier se, naan iin iŋg ute metiŋa.

⁴¹ Pier əl jin əkiŋa əo uun daariŋa. Goŋn se naan danjo jee Raage ute mēnd-daayge. Ken naade jaay ɓaado se, Pier taadden əo Tabita se, naan duroga.

⁴² Ken jeegen paacŋ maakŋ geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu.

⁴³ Maakŋ geger ken Japa ki se, Pier tingga dena goŋn gaab ken debm ruiŋ daar k'danjiŋ Simon se kici.

10

**Kodn Raa teec naan Korney ki*

¹ Maakŋ geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danjiŋ Korney əo gaabm se asgargen kaaru se, naan ɓo bubde. Naan maakŋ dool asgarge tun k'dandɛ Italige.

² Gaabm se ək taar *Raa əŋə əo naan ute jee maakŋ been ki paac se, beer Raa ki. Naan tēd bēe Yaudge tun jee daayge əo daayum naan lee eem Raa.

³ Bii kalan kaadn teger ki se, Korney aak kodn Raa tal tal endo kend been ki əo kodn Raa se danjiŋ əo: «Korney!»

⁴ Ken Korney jaay aak kodn Raa se, beer əkiŋa əo naan taad kodn Raa ki əo: «Kese dio, Jaamus?» Kodn Raa terliŋ əo: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tēdn bēe ken naai lee tēd jeege tu se, Raa diriŋiŋ te eyo.

⁵ Borse, əl jeege Japa ki taa adɛ dan Simon ken k'danjiŋ Pier se.

⁶ Əo naan utu iŋg bee gaab ken k'danjiŋ Simon ken debm ruiŋ daara se əo gaabm se, naan beena taa baar ki.»

⁷ Əo ken kodn Raa jaay taad taariŋ aas jaay ɓaa se, goŋn se Korney danjo maakŋ jee tēdn naabiŋge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsiŋ kaam jin se, əo asgar se, ək taar Raa əŋə.

⁸ Taar kodn Raa taadiŋ se, Korney taadden metiŋ paac, jaay ɓo əlden k'ɓaa Japa ki.

Pier aak nakj iino goŋn Raa ki

⁹ Goŋn se jee ken Korney əlden naaba se iin ɓaa, əo metbeen ken naade ɓaa ɓaa doob ki jaay aan goor ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Əo naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa.

10 Gañ gōtn se Pier nam 6o tōoliṇa ɔɔ je kōsɔ. Kaad ken jaay k'tedīn tɛd kōsɔ se, naan naar aak ne dīm iino gōtn Raa ki.

11 Naan aak maakŋ raa ɔɔd wan ɔɔ aak naka aan gɔɔ kala magala k'dookin taariŋ gōtɔ kaam sɔɔ ɔɔ nakŋ se bɔɔyɔ bini aan naan ki tak.

12 Maakŋ nak ken aan gɔɔ kala se, naan aak napaar daage paac: kengen jedege sɔɔ sɔɔ, kengen erg kerɛ ɔɔ ute napaar yeelge paac.

13 Gōtn se naan booy mind deba deekiŋ ɔɔ: «Pier iini, daagen se 'tɔk 'tɔɔɔ ɔɔ ɔsɔ.»

14 Pier terliŋ ɔɔ: «A-a Meluma! Gōtn maam tiŋ tap 6o daagen gen kōs ey se, 6ii kalan maam m'ɔs te eyo.»

15 Ter naan booy mind debm se taadīn kuuy daala deekiŋ ɔɔ: «Nakŋ ken jaay Raa tediŋ tɛdga jiga se, naai ɔnte kaakiŋ aan gɔɔ nakŋ aak kusu.»

16 Mind debm ese se taad dɔɔliŋ mɔtɔ, jaay 6o nakŋ aan gɔɔ kala se terl ook 6aa maakŋ raa ki gōtiŋ ki.

17 Pier, nakŋ naan aak se, deel doŋa ɔɔ saap mɛtn taar nakŋ se tap 6o, naan ɔnd ut mɛtiŋ eyo. Na6o kaad ken se sum 6o, jee Kōrney ɔldeno se, je je 6ee Simon ɔɔ kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki.

18 Gōtn se naade dan jee maak ki ɔɔ tɔnd mɛtɛ ɔɔ: «Gaabm ron Simon ken k'danjiŋ Pier se, utu gōtn ara ki la?»

19 Kaad ken Pier jaay utu iŋg saap saap 6ortɔ do nakŋ ken naan aako se, gōtn se *Nirl Salal taadīn ɔɔ: «'Booyo Pier! Gaabge mɔtɔ utu daar gōtn ese jei jea.

20 Iiŋ bɔɔy keske '6aa ɔŋde, ɔnte 'naaja ɔɔ '6aaki kalan taa jee se, maam 6o m'aldeno gōti ki.»

21 Gōtn se Pier bɔɔy 6aa ɔŋ jee se ɔɔ deekden ɔɔ: «Maam 6o debm ken naase 'jenki se. Num naase '6aakiro gōtum ki tap 6o bɛɛ dey la?»

22 Naade terliŋ ɔɔ: «Naaje se bubm asgargen k'danjiŋ Kōrney se 6o ɔljeno. Naan se debm daan ki ɔɔ beer Raa ki ɔɔ Yaudge ute dɛnde paac se, tōomiŋa. Naan se, 6ii kalan *kōdn Raa 6aadɔ taadīn ɔɔ ŋ'ɔl k'6aa k'danjo Pier ade 6aa been ki, taa aŋ taadn taar Raa naan 'booyo.»

23 Gōtn se Pier 6aanden 6eene ɔɔ ɔndɛ mɛrtɛ ɔɔ naade tood iip gōtiŋ ki.

Pier 6aa gōtn Kōrney ki

Mɛtbeenki Pier iin 6aa ute naade ɔɔ genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier.

24 Mɛtbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakŋ geger ken Sezare ki. Gañ kōr naade utu aan te ey se, Kōrney danjo taasinge ute mɛdn donge, naade tus iŋg aak kaamiŋa.

25 Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gōtn se Kōrney 6aadɔ dɔɔdiŋa ɔɔ ooc mɛtn jen ki aan gɔɔ debm ken 6aa keem Raa se.

26 Gañ Pier ɔk jiŋa ɔɔ uun daariŋ deekiŋ ɔɔ: «ɔnte 'tɛdn bini; iin raan! Bɛɛɛ, maam kic m'debkilimi aan gɔɔ naai sum.»

27 Pier ute Kōrney jaay end kend been se, naade 6aa 6aaɔ ɔɔ lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, ɔŋ jeege tusga dɛna.

28 Gōtn se Pier deekden ɔɔ: «'Jeelki, maakŋ *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje ɔɔ j'ɔnte kiŋg ute jeegen Yaudge eyo ɔɔ j'ɔnte lee 6eedege tu. Gañ maam se, Raa taadumga tal ɔɔ m'ɔnte kaakŋ jee kuuy se aan gɔɔ jee aak kusu naaniŋ ki.

29 Taa naan se 6o, ken naase ɔlki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'6aadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap 6o 'danumkiro se taa dī?»

³⁰ Korney terlin do: «Borse tedga bii mato aan kaadn do teger ki aan goo kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakn beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak.

³¹ Naan taadum do: «Korney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga do bee ken naai lee ted jeege tu se le, Raa dirigin te eyo.

³² Borse, ol jeege Japa ki, taa ade dan Simon ken k'danin Pier se, taa ade baa gotn ara. Naan ute bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daar ken been taa baar ki se.»

³³ Gotn se maam m'naar m'al jeege Japa ki, taa ai baa dana do ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, borse naaje k'tusga paac naan Raa ki do k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadio do ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun bee Korney ki

³⁴ Gotn se Pier eep taariina deekden do: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan beer nam eyo.

³⁵ Ganj maakn metjil jikilinge tun gay gay kic bo, debm ken beer Raa ki do tedn nakgen ute doobin se, naan se bo ken taal Raa ki.

³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu do ute doobm Isa *al-Masi se, naan baanoga te Labar Jiga ken 'keden toose jeege tu. Taa Isa se, naan bo Mel jeege paac.

³⁷ Naase 'jeelki nakgen borse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se.

³⁸ Naase 'jeelki Raa ken beer doof Isan kodn Nazaret se, edinga toogha *Nirl Salal. Do naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gotn baa se paac do naan ted bee jeege tu do ed lapia jeege tun ken *Bubm sitange tokdega tok kaam jinna, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaanje do k'booyga ute bije, nakn ken naan tedo maakn naan Yaudge tu do maakn geger ken Jeruzalem ki se. Naan se bo ken Yaudge ok tup taaln ro kaag ki se.

⁴⁰ Ganj ken ted bii mato se, Raa durinoga daan yoge tu do alin naan teec naan jeege tu,

⁴¹ nafo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Ganj naan se teec naan naaje ken Raa beer toodjenoga tood do dokina taa naaje k'tedn saadinge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic bo, naaje j'osoga do j'aayoga ute naana.

⁴² Naan taadjeno do k'baa k'taad Yaudge tu nakn ken naaje k'j'aako do k'booyo se do j'aden taadn j'oo: Isa se bo, debm ken Raa beer doofno gen kojn booro do jeege tun ooyga kooyo do kengen utu zere.

⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dokin se paac taadoga saadn naana; naade deek do: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an taal *kusiin se paac naatn.»

*Raa ed *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu daar taadden taad bort sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy do jeege tun paac ing booy booy taarin se.

⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken baado ute Pier jaay aak nakn se, okden taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic bo, naan took edden Nirl Salal!

⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy do toom Raa do: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gotn se Pier taadden do:

⁴⁷ «Borse, jee se le, Raa eddenga Nirl Salal aan goo naaje kici. Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.»

48 Gōtn se naan taaddēn ɔ: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»
 ɔ jee kēn k'batizde se taad Pīer ki ɔ: «J'ɔɔp j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pīer taad mētn taar nakj kēn deelo Sezare ki gēnaage tun Jeruzalem ki

1 *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute gēnaagen doobm Isa *al-Masi kēn taa naan Jude ki se, ɔaa booy ɔ jeegeen Yaudge ey se kic ɔo booyga taar *Raa ɔ took aalga maakde do ki.

2 Kēn Pīer jaay ɔk terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se ɔaado tēesina, ɔ baagin mooyo.

3 Naade deekin ɔ: «Naaje k'booyga j'ɔ naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo ɔ ɔsoga ute naade!»

4 Gōtn se Pīer uun mētn taar nakj deel se paac, taaddēsīn tak tak ɔ:

5 «Bii kalan, maam maakj gēger kēn Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakj raa ki: nakj se magala tec aan gɔo kala k'dookin taarin gōtɔ kaam ɔo; nakj se iin raan bini booy aan naan ki cēem ki.

6 Kēn maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen ɔene, daagen naata, kengen erg kerge ɔ yeelge.

7 Gōtn se, maam booy mind deba deekum ɔ: «Pīer iini, daagen se 'tɔk, 'tɔo ɔ ɔsɔ.»

8 Gōtn se maam terlin m'ɔ: «A-a Mēluma! Gōtn maam m'ting tap ɔo, daagen gen kɔs ey se, bii kalan maam m'ɔs te eyo.»

9 Ter maam booy mind debm se taadum maakj raa ki kuuy daala ɔ: «Nakj kēn jaay Raa tēdin tēdga jiga se, naai ɔnte kaakin aan gɔo nakj aak kusu.»

10 Mind debm se taad doolum mōtɔ, jaay ɔo nakj aan gɔo kala se, terl ook ɔaa maakj raa ki.

11 Kaad kēn se sum ɔo, gaabge mōtɔ naar aan taa doobm ɔee kēn naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki ɔ j'ɔldeno gōtum ki.

12 ɔ *Nirl Salal taadum ɔo m'ɔaa ute naade, m'ɔnte naaja. 'Booyki, gēnaagen mēce kēn doobm Isa al-Masi kēn ɔaado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se ɔo kēn ingo ute maam ɔee gaab kēn ese.

13 Gaabm se taadjen ɔ naan aakga *kōdn Raa ɔaado ɔeen ki ɔ kōdn Raa se deekin ɔ: «Borse ɔ jeege Japa ki, taa aio ɔaa dan gaabm roŋ Simon kēn k'danjin Pīer se.

14 Naan utu ai taadn taar Raa ɔ taar se ɔo ai kēdn kaaja naai ki ute jeegeen maakj ɔee ki paac.»

15 Kēn maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum ɔo, gōtn se Nirl Salal naar booy doɔde ki aan gɔo kēn naan booyɔ deet dojege tu se.

16 Gōtn ese sum ɔo, maam m'naar m'saap do taar kēn Mēljege Isa taadjekiro kēn ɔ: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.

17 Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan gɔo kēn naan edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap ɔo m'nanja jaay m'gaasn Raa do nak kēn naan ɔaa ɔaa tēda se?»

18 Kēn naade jaay booy taar kēn Pīer taadden se, naade paac ɔaa doa. Gōtn se naade *nook Raa deek ɔ: «Deere, Raa se ɔdga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kōj *kaajn gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

19 Kēn jaay k'tɔal Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se ɔo, naade aan wōok ɔaa taa naange tun kuuy. Jee mētinge

6aa taa naan Penisi ki oo kengen metinge 6aa taa naan Sipir ki oo metingen kuuy 6aa maakn geger ken Antios ki. Oo gotn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum.

²⁰ Ganj maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn geger ken Siren ki jaay aan maakn geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici.

²¹ Gotn se toojn Meljege Raa utu te naade; taa naan se bo jeege dena took taar Raa oo aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se 6aa ooc bide ki se, gotn se naade ol Barnabas taa ade 6aa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn geger ken Antios ki se.

²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakn paac do Isa al-Masi ki, oo naan se maakn dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak beε ken Raa ted jee Isa al-Masige tun gotn ese se, naan maakn raapo oo dejde oo j'ing k'dook ute Meljege Isa al-Masi se toojo. Gotn se jeege dena took taar Meljege oo ziid do jee Isa al-Masige tun gotn ese.

²⁵ Gotn se Barnabas iin onde oo 6aa geger ken Tars ki gen 6aa je Sol.

²⁶ Ken naan jaay 6aa onin se, naade k'baado kalan maakn geger ken Antios ki. Maakn baar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gotn ese oo jeege dena naade lee dooye ute taar Raa. Maakn geger ken Antios ki sum bo, jeegeen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakn geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakn geger ken Antios ki.

²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Agabus, *Nirl Salal onin naan iin daara oo taad jeege tu oo: «Goto 6aa se paac, bo utu taal tedn daama jeege tu.» Oo bo ken Agabus taadn ese se, tooo jeege do Gaar magal *Rom ken k'danin Klod.

²⁹ Gotn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad oo: «Nanja nanja kic bo, nakn naan ok se baano kaam do ron rona, taa j'an 6aa noogn genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.»

³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sol ki taa an 6aa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erød taal Jak oo ok ol Pier dangay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erød baag dabar jee *eglizgen metinge.

² Naan ken se Jak genaa Jan se, Erød ol k'gaan dona ute gorf-jerle.

³ Ken naan aak nakn naan ted jaay taal Yaudge tu se, ter naan ok Pier se onin dangay ki oo kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ok orom eyo.

⁴ Ken naan jaay ok kol Pier dangay ki se, gotn se naan tomb asgarge soo soo goto kaam soo taa an boobo. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan ano koken 6aa naan Yaudge tu taa an koin booro don ki.

⁵ Ganj ken Pier jaay dangay ki se, gotn se jee egliz ki se daayum tond metn *Raa ute maakde paac taa naana.

*Kodn Raa ood Pier naatn maakn dangay ki

⁶ Ey num, oop metbeenki sum bo *Erød je utu 'koin booro do Pier ki naan jeege tu. Ganj maakn naarin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio

oo jinge se, j'olɪn zinzi do jin ken kaam ara oo do jin ken kaam naane kici oo asgargen kuuy daar boob boob taa doobo.

⁷ Gan gɔtn ese sum bo, kɔdn Meljege Raa naar baado daar ceɛn ki oo maakn dangay ute magalin se wɔor kelɛn oo kɔdn Raa tond dur Pier deekin oo: «lin ɔkɔdo!» Gɔtn se, zinzirogen jin ki se tɔɔd si naatn kalde ki.

⁸ Oo kɔdn Raa terlin oo: «'Dɔɔk maaki oo tɔɔl saai jei ki.» Pier took taar kɔdn Raa oo ted aan gɔo ken naan taadin. Ter kɔdn Raa taadin daala oo: «Uun uus kal magali se roi ki oo ok metuma.»

⁹ Gɔtn se Pier teeco naatn maakn dangay ki oo ok metn kɔdn Raa se. Maakn saapin ki se oo daan naan ni nia le daam; ey num, gɔtn se naan jeel te eyo nakn kɔdn Raa ted jaay deer se.

¹⁰ Gɔtn se, naade deel on asgargen j'ombde deet deet se, oo kengen gen k-dige se kic, naade deel onde oo naade aan ceɛ kaam taar ken k'daapin ute maala ken j'ɔodinga num j'end k'baa maakn gegɛr ki se. Ken naade jaay aan gɔtn ese se, taa doobo se ɔɔd kalin ki sum. Ken naade teec gɔtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn kɔdn Raa se gɔo ceɛn ki.

¹¹ Gɔtn se Pier nam ok roŋa oo deek oo: «Borse jaay, maam m'jeel m'ɔkga deer deer, Meljege Raa se ɔloga kɔdin baado ɔɔdumga naatn kaam ji Gaar Erɔd oo aajumga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.»

¹² Ken naan jaay jeel ok roŋ sum se, naan baa bee mend ki kalan bini roŋ Mari. Mari se naan bo ko Jan ken k'danin Mark kici. Gɔtn ese se, jeege tusga dena tond tond metn Raa taa naana.

¹³ Ken naan aan jaay baag tond taa kaam taar se, gɔtn ese mend tedn naabm ken k'danin Roda se, booy Pier tond tond kaam taara se, naan baado taa an kɔdn kaam taara.

¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin raapo, oo kaam taara se naan baate kɔɔdina, gan naan ok terl aan baa taad jeege tun maak ki oo: «Beɛ, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.»

¹⁵ Naade terlin oo: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dook taara on eyo taadden oo: «Deere.» Gɔtn se naade taadin oo: «Kaadn naane 'tedn kɔdn Raana le daam.»

¹⁶ Gan Pier se daar tond kaam taara se on eyo. Ken naade baado ɔɔd kaam taara jaay onin naan se, paac tap bo ɔkden taad eyo.

¹⁷ Gɔtn se Pier taadden ute jina oo k'doa. Oo naan taadden metn taar ken ted oo di jaay Meljege ɔɔdino maakn dangay ki naatn se. Gɔtn se naan taadden oo: «K'baa k'taad Jak ki te genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec onde oo baa gɔt kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier gɔo maakn dangay ki se, gɔtn se naade nirdɛ teece oo doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taad te naapa oo: «Pier tap bo, baaga gay?»

¹⁹ Gɔtn se Erɔd ol jeege gen je Pier; naɔo naade je onin eyo. Naan danjo asgargen ing boob Pier se, tond metde taa Pier. Ken naade jaay on terlin te taar dim ey se, naan un kulu jeege tu oo jee se k'tɔalde naata.

Naan ken se, Gaar Erɔd iin taa naan Jude ki se baa tinj cɔkɔ maakn gegɛr ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erɔd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidon ki se, nakn kɔsde paac se iino taa naan Gaar Erɔd ki. Bii kalan, Gaar Erɔd se maakin taarin dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kɔkn taasa ute naana. Gɔtn se naade baa on gaaba kalan bini k'danin Blatus oo Blatus se, naan bo debm ken lee boob bee ken gaarge lee

toodn se. Naade tedn naan tooko olde naade baa on gaarge taa baa kəkɲ taasa ute naana.

²¹ Gətn se Gaar Erəd gaanɲden biia ə ə ken bii naan gaanɲden jaay aas se, naan uun uus kal gaariŋa ə baado inj do kaag do ki ə gətn se naan baag taadn taara jeege tu.

²² Ken jee inj gətn ese jaay booy taar naan taaf se, naade taaf makən ə ə: «Ken taaf se debkilimi sum eyo; num kəse aan gəə Raa mala 60 taada.»

²³ Ken Erəd jaay booy taar jeege taadn bin se, naan don oopo ə magal ronə ə gətn se naan baate *nookɲ Raa. Kaad ken se sum 60, *kədn Raa tedn ooc kəən ə ə əlin kuuru maakin ki ə ə əlin naata.

²⁴ Naan ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziid ted ro naapki dənə ə gətn se jeege dənə took aal maakde do taar Raa ki.

²⁵ Naan ken se, Barnabas ute Sol jaay nan naabde Jeruzalem ki sum se, naade baa baa se ək baan ute deb kalan k'danin Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal ə Barnabas ute Səl naaba*

¹ Maakɲ jeege tun *egliz ken Antios ki se, gətn se ək jee ken taaf taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simeon ken k'danin Debm ilimi, Lusius ken kod Siren, Sol ə Manaen ken teep ute *Erəd Antipas.

² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa ə uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal əlin deekden ə: «Barnabas ute Sol se, 'ber təddeki maam ki taa m'aden kedn naabm ken maam m'danɲdeno taariŋa.»

³ Ken naade jaay eem Raa aasa ə baag kəsə se, gətn se naade tondden jide dode ki ə ə olde gen baa tedn naabm ken Nirl Salal danɲeno taariŋ se.

Kese naabm deet deet ken Səl tɛfa

*Barnabas ute Səl baa taa naan Sipir ki**

⁴ Aan gəə *Nirl Salal 60 əlden gen tedn naabin se, Barnabas ute Səl iin booy baado Selusi ki. Gətn se naade ook maakɲ markab ki ə gaan baar baa taa naan Sipir ki.

⁵ Ken naade jaay aan maakɲ geger ken Salamin ken taa naan Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakɲ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaad ken se, Jan-Markɲ ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakɲ geger ken k'danin Papos. Gətn se naade on kod Yaud kalan bini k'danin Bar-Isa. Naan debm kərdə ə ə ted ron aan gəə debm taaf taar teeco taar Raa ki.

⁷ Naan se tinj te magal gen taa naan gətn ese. Magal ese se ron Sirgus Polus ə gaabm se debm jeel naka. Naan danɲ Barnabas ute Səl beən ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo.

⁸ Anum, debm kərdɲ ese se ute taar Grək se k'danin Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Səl ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naan gətn ese jaay 'kaal maakin do Isa ki se.

⁹ Gətn se Səl, k'danin Pəl, jaay Nirl Salal dooc maakin se, gaabm se naan aakin on ciu,

¹⁰ ə naan deekin ə: «Naai le, taar-kəəbə deeligə deele ə 'lee 'derl derl jeege. Naai le, 'goon *Bubm sitange ə nakɲ ute doobin se le, naai je eyo ə nakɲ ken Meljege jen ro ki se le, daayum naai je an tujin naatn.

* 13:3 Taa naan Sipir se baar 60 əl gurugiŋa.

11 Borse 'booyo: Raa ai koki ute kaaka oo naai utu tedn kaam-tooko oo bii kando kando naai 'konj kaakj kaad eyo.»

Gotn ese sum bo, goto naar tedn ilim dib oo naan on aak dim eyo oo naan terl kaam ara kaam ara je nam an kokj jin ki oo an toodo.

12 Ken magal taa naan gotn ese jaay aak nakj ken aan do gaab ken ese se, naan took aal maakin do Isa ki. Gotn se taar Meljege se endga maakin ki deer deer.

Pol taad taar Raa jeege tun Antios ken taa naan Pizidi ki

13 Papos ki se, Pol ute jeenge ook maakj markab ki, oo gaan baar baa maakj geer ken k'danin Perg ken taa naan Pampili ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, Jan-Mark iin resde oo ok terl baa Jeruzalem ki.

14 Gan Pol ute jeenge iin Perg ki, naade uun doobm Antios ken taa naan Pizidi ki. Ken naade jaay aan gotn ese se, bii kalan aan *bii sebit ki se, naade baa end ing maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se.

15 Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gotn se magalgen gen bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ol deba baa taadden oo: «Genajjege, ken naase jaay okki taar jaay anki dejn jeege num, iin 'taaddeki.»

16 Gotn se Pol iin daara tedden ute jinna taa k'doa oo deekden oo: «Naase gaan *Israelge oo ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se.

17 Raa naajen Israelge se, beer toodo bubjege; naan dirde ooj ted dena taa naan Masar ki, oo ute toogin se, naan odddeno naatn maakj taa naan Masar ki.

18 Do kod-baar ki se, nakj baa baa baara si-soo se, naan bo aakdeno dode ki.

19 Ter, taa naan ken *Kanan ki se metjil jeegen kaam cili se, naan utden naata oo naande se, naan edin gaan Israelge tu oo naan se tedden naande mala.

20 Ken nakgen se jaay daanin deel paac se, ok nakj baa baa baara kaar-soo-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tondden magalge daande ki, gen kaakj metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tonddesin bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se.

21 Aan do Samuel ki se, bubjege tond metn Raa, oo naade je gaarge. Gotn se Raa ondden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki oo naan se os gaara gen baara si-soo.

22 Ken baara si-soo jaay aas se, Saul se Raa oddin maakj gaarin ki naatn oo naan beer oddden *Daud bo tedden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad oo: *Maam m'onga Daudn goon Jese ken maam jena. Naan bo debm ken utu 'tedn nakgen paacn ken maakum jen ro ki*†.

23 «Maakj metjil Daud ki se, Raa beer oodo gaaba kalan daan Israelge tu ron Isa, taa aden kaaja. Bin bo, taar do dokin Raa taado Daud ki se, aanga doobin ki.

24 Kaad ken Isa tees te naabin ey bort se, Jan-Batist gaado taad gaan Israelge tu paac oo: «Terlki maakse do Raa ki oo 'baakiro j'asen *batizi.»

25 Aan do nan naabin ki se, Jan-Batist taado oo: «Maakj maak-saapse ki se, naase tap bo okki maam se naja? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamin se eyo! 'Booyki, naan se utu gaado metum ki oo naan se, gen toodn saa jen ki kic bo, maam m'aas eyo‡.»

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

26 «Genaaamge, naasen ken metjil *Abraamge, oo naasen injki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja.

27 Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeelin te aan goo al-Masi eyo. Jo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dakin jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyin se, naade tedinga aanga doobin ki. Taa naan se bo, naade ojin booro don ki.

28 Ey num, naade on te taar dim ken aas toolin eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki oo: «K'toolin naatn!»

29 Ken Yaudge jaay tedin nakge don ki aas aan goo ken Kitap taado do dakin se, maakde ki se, jee metinge baado uun booyin naatn ro kaag ki oo baa olin maakn iif ki.

30 Num gan Raa se durinoga daan yoge tu.

31 Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakn biige tu dena, naan lee teec naande ki. Jo jee se bo borse tedga saadinge naan jeege tu.

32 «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici oo labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dakiina oo tedga num naan utu aden kedn nakn naan taadga oo utu aden ked se.

33 Taar ken naan taado do dakin oo an ted se, borse naan tedinga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan goo taar ken k'raanjino do dakin maakn Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken oo:

Naai se bo 'goonuma.

Gotn jaaki sum se, maam bo m'tedga bubis.

34 «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan onin ruum te maakn baad ki eyo. Kese bo taar ken naan taado Daud ki do dakiina ken taadin oo:

Maam m'utu m'asen tedn bee den aak eyo oo nakgen met ki

ken maam m'deeko m'oo m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesin kedn deer deer*.

35 Taa di got kuuy kic maakn Kitap ki se, Daud taad Raa ki oo:

Debm naai se, naai an k'on k'onin ruum maakn baad ki eyo†.

36 Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tedin aas se, gotn se naan ooyo oo j'uun j'ol k'j'aalin maakn iif ki do bubinge tu oo naan kic ruumga aan goo naade se kici.

37 Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakn iif ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

38 «Genaaamge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakn ken jaay Isa tedo se. Ute nakn naan tedo se bo, Raa toolsenga *kusiñsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on noogse 'tedki te aak bee naan Raa ki eyo.

39 Num gan debm jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusiñin paac se, Raa toolin singa naata.

40 Bin se, ondki kondoo, bere, taar se onte 'baatinki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dakin maakn Kitap ki se, som asen kaan dose ki cere, ken oo:

41 'Booyki bee, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakn se le, deelga dose oo aksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakn ken deel doa

oo nakn se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic bo,

naase le aki 'took ey tap.‡»

42 Ken Pól ute Barnabas jaay teec teec naatn maakñ 6ee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gótn se jeege taadden ɔɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'terl '6aakiro ajeki taadn metn taar se daala.»

43 Ken jeege wɔɔk nanj se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tedga ted rofe Yaudge ken ɔk taar Raa ɔɔñ se 6aa ute Pól ɔɔ Barnabas. Ken naade jaay 6aa 6aa se, Pól ute Barnabas se taad ute naade, dejde ɔɔ beɛ Raa se, j'ɔkin ɔɔñɔ.

Naan ki se Pól ute Barnabas kaamde se aan kaakñ jee ken Yaudge eyo

44 Anum, *6ii sebit ken kuuy se, jee maakñ geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin 6aado tus gen booy taar Meljege.

45 Num ken Yaudge jaay aak jeege 6aado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pól ute Barnabas ki ɔɔ naade baag naajn Pól ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Taar ken Pól taad se, taar ken met ki eyo.»

46 Gótn se Pól ute Barnabas se, taad aal dode sen deekden ɔɔ: «Beeki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu 6o jaayo. Aan gɔɔ naase le 'baateki dey se, keɛ se naase malinge 6o 'tedki murs rose ki gen konj *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'6aa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo.

47 Kɛse 6o naabm ken Meljege ɔljeno ɔɔ taadjeno ɔɔ:

*Maam se m'tedi naai 'tedga gótn wɔɔr gen wɔɔr metjil jeege paac,
taa naai aden 6aa taadn taar Raa jeege tu*

bini 'kaan gótn duni 'daar ro ki ɔɔ aden taadn ɔɔ: Raa se aden kaaja. S»

48 Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek ɔɔ: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gótn se, jee ken Raa beɛr tɔɔddenga tɔɔd gen konj kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

49 Gótn se, taar Meljege Raa se wɔɔk dɔɔd taa naan gótn ese paac.

50 Ganj Yaudge se ɔɔs metn magalgen maakñ geger ken gótn ese ute mendgen jee fege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade ɔlde metde taa j'dabar Pól ute Barnabas ɔɔ naade tuurde naatn maakñ taa naande ki.

51 Ken Pól ute Barnabas jaay 6aa 6aa se, tup kudn jedege tu * ɔɔ naade iin 6aa Ikoniom ki.

52 Ganj jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gótn ese se, Raa dɔocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pól ute Barnabas maakñ geger ken Ikoniom ki

1 Ken Pól ute Barnabas jaay aan maakñ geger ken Ikoniom ki se, naade 6aa end maakñ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki aan gɔɔ ken naade tedo maakñ geger ken Antios ki se. Gótn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki.

2 Ganj Yaudgen baate tookñ taarde se ɔɔs metn jee gen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki.

3 Ute naan se kic 6o, Pól ute Barnabas tingoga dena maakñ geger ken ese ɔɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔɔ naade taadden taa beɛ Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. ɔɔ gótn se, Raa ɔlden naade ted nakñ-kɔɔbge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔɔ taar naade taad se, taar met ki.

4 Do taarde ki se, jee gen maakñ geger ken ese se 6aa gaan naapa gɔto kaam dio: jee gen metinge 6aa metn Yaudge ɔɔ kengen kuuy se le 6aa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gōtn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen 6aa koocn *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tōol ute koa.

⁶ Ken Pōl ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan 6aa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gōtn naane se, naade 6aa ting maakn geger ken Listir ute ken Derbe ki ɔo ute naanqe tun cees ki cees ki.

⁷ Ken naade jaay aan gōtn naane se kic 6o, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pōl ute Barnabas maakn geger ken Listir ki

⁸ Maakn geger ken Listir ki se, ɔk gaaba kalan bin se gōtn tingin 6o naan ki sum. ɔo gaabm se, gōtn k'l'oojin tap 6o k-runquyu; gii kalan naan lee te eyo.

⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pōl taad se. Gōtn se Pōl ɔndin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kōn lapia.

¹⁰ Gōtn se, Pōl uun mindin raan deekin ɔo: «lin 'daara!» ɔo gaabm se naar iin daar kirit ɔo baag lea.

¹¹ Ken jee denge jaay aak nakn Pōl ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, ɔo naade taad ɔo: «Bere, raage se delga jikilinge ɔo booy baadoga gōtjege tu!»

¹² Gōtn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deekn ɔo: *gaar gen raage*. ɔo Pōl le, naade danin Ermez. Ermez se je deekn ɔo: *debm taadin bedina*.

¹³ Raaden Zeus se, been ceɛ taa doob ken j'end maakn geger ki se, ɔo debm ken lee tōj serkn maakn bee ken se, tōk baano ute kōs-targe dio ɔo tamardeno ute pōon kaage jaay 6o baandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tōjn *serke Barnabas ute Pōl ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pōl, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju ɔo neepm te kaldege ɔo gōtn se, naade naar aan 6aa ɔj jee denge se, taadden makōn ɔo:

¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-kōobm di bini! Bere, naaje se k-jikilinge aan gōo naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakde do Raa ki naan ken ting zere se! Naan 6o debm aalo maakn raa ute do naanja ɔo aalo baar ɔo nakgen 6aa se paac.

¹⁶ Do dōkin se, metjil jeegen gay gay kic 6o, Raa ɔnden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki.

¹⁷ Ute naan se kic 6o, Raa se daayum tedden beɛ ɔo beɛ ken naan lee tedden se, naan eedden maane oojden nakdege ɔo edden kōs ute maraadiŋa ɔo raapden maakde sakan.»

¹⁸ Ute taar ken naade taadden se kic 6o, Pōl ute Barnabas tedden bini jaay 6o 6aa gaas jee denge gen tōjn serke se.

¹⁹ Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antioṣ ki ɔo kengen metinge iino Ikōnion ki baado Listir ki ɔo ɔs metn jee denggen gōtn ese ɔo taadden taar Pōl ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gōtn se, Pōl naade tundin ute koa ɔo tiik teecnsin naatn maakn geger ki se ɔo 6aa undin naata, naade saap ɔo kaad naane, naan ooyga.

²⁰ Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gōtn se Pōl iin daara ɔo ɔk terl 6aa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gōtn ese ɔo 6aa Derbe ki.

Pōl ute Barnabas ɔk terlo Antioṣ ken taa naan Siri ki

²¹ Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pōl ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gōtn se, jeege dena took aal maakde

do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ok terl baa maakn gegere ken Listir ki oo Listir ki se naade iin baa maakn gegere ken Ikoniom ki oo Ikoniom ki se, naade iin baa maakn gegere ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki.

²² Maakn gegere tun, naade aanga tak 60 naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki oo taadden oo doobm Isa al-Masi ki se j'okin tooo oo ter taadden oo: «Naajeege se, j'utu j'aki dabar den jaay 60 j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.»

²³ Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeege 'tedn naandege. Gotn se, naade uun *siam oo eem Raa jaay 60, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴ Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki.

²⁵ Ken naade jaay aan maakn gegere ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese oo baa maakn gegere ken gotn k'lee k'daar markabge oo gegere se ron Atalia.

²⁶ Naade iin maakn gegere ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn gegere ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se 60, metn-jiki naade iino ro ki oo maakn gegere ken ese 60, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se.

²⁷ Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gotn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se oo ter taaddeno oo: «Borse se, Raa oddga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.»

²⁸ Gotn se, naade tinogoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn metn taara (Gal 2.1-9)

¹ Gotn se jee metinge iino taa naan Jude ki oo baado maakn gegere ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki oo: «Ken naase jaay j'ojnen te pondoo aan goo ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'konj kaaj eyo.»

² Gotn se Pol ute Barnabas took eyo do taar naade ki se oo do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se 60, jee gotn ese uun doa gen kol Barnabas ute Pol oo genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa baa konj *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem ki gen baa kaakn metn taar se.

³ Gotn se, eglizn Antios ki edden ne dim ken naade an baa merte jaay 60 olden doob ki.

Ken naade baa baa se, aal teec ute taa naan Penisi oo ute taa naan *Samari. Gotn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo.

⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, dood okde merte. Gotn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa oldeno naade tedo se.

⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gotn se naade iin taad jeege tu oo: «Beeki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tojn pondoo oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gōtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakɿ metn taar se.

⁷ Ken naade naaj te naapa makōɿ bini jaay 60, Pier iin daara ɔ taaddēn ɔ: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa bēer ɔɔdum daanse ki se do dōkiɿa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookɿ kaal maakde do Isa ki.

⁸ Taa Raa se naan jeel naɿ maak-saapm jikilimge ɔ jee ken Yaudge ey se kic 60, naan took ɔkdēga ɔ eddēnga *Nirl Salal aan gōɔ ken naan edjekiro naajege tu se kici.

⁹ Raa se, aakjeki naanɿ ki se naaje j'utu naade se j'aaska kaasa. Taa naan se 60, naade kic aal maakde do Isa ki sum 60, Raa *tug daapdēnga maakde.

¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujɿ maakɿ Raa se ɔ naase je aki kōnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajege se j'ōɿ j'aasinkiro te gen kuunɿ eyo.

¹¹ Bin num, kēse met ki eyo ken j'aki tēdn naan se! K'jeelki naajege kic j'aalki maakjege do bēe gen Mēljege Isa ki aan gōɔ naaden ken Yaudge ey se kici, jaay 60 naaje j'ōɿki kaaja aan gōɔ ken naade ɔɿ se kici.»

¹² Gōtn se jee tus ute dēndē se do dēk ɔ naade ɔɿ gōtɔ Pōl ute Barnabas ki taaddēn metn taar nakɿ-kōɔbge ute nakgen deel doa ken Raa ɔldēno naade tēdo daan jeege tun Yaudge ey se.

¹³ Ken naade jaay taad naɿ taarde se, gōtn se Jak uun taara ɔ dēekdēn ɔ: «Genaamge, udumki bia!

¹⁴ Simon *taadjekiro ɔ metn-jiki tap 60 Raa se bēer tōɔdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tēdn jee naange.

¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobɿ ki aan gōɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɿeno do dōkiɿ ken ɔ:

¹⁶ Mēljege Raa deek ɔ:

Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade ɔaao

ɔ kaagɿ bēe Gaar *Daudn ken tēreɿ se, maam m'utu m'an daar gōtiɿ ki

ɔ gōtn ken tujga aan gōɔ dī kic 60, maam m'an daapɿ 'daar tōɔgɿ gan.

¹⁷ Bin 60 jeegegen ɔɔp se utu am je maam Mēldē.

Deere, jeegegen ken maam m'utu m'adēno daɿ se utu 'tēdn jee maamge.

Kese 60 nakɿ ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ ɔ taar se 60 ken maam m'taado metɿ jeege tun do dōkiɿa.»

¹⁹ Ter Jak taaddēno ɔ: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegegen Yaudge eyo jaay tērlga maakde do Raa ki se, j'ōɿte kōnddēki nakɿ ɔɿn dode ki.

²⁰ Num gan 60se, k'raanɿdeki maktub j'ōɿki: j'ōɿte kōsn daa maragge, j'ōɿte kēesn naapge rēɿ rēɿ, j'ōɿte kōsn daagen moosde ɔy te naan ki eyo ɔ j'ōɿte kōsn mooso kici.

²¹ Taa do dōkiɿ se, maakɿ gēgēr ki tak 60 aanga *6ii sebit ki 60, jeege lee taad tōk metn Kō Taar ken Raa edo Musa ki se ɔ dooyɿɿ maakɿ *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²² Gōtn se jee egliz ki ute jee naande ki ɔ jee kaan naabm Isa al-Masige dōk taarde kalan ɔ bēer tōɔd jeege daande ki gen 6aa ute Pōl ɔ Barnabas Antiōsn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade bēer tōɔdde se debm kalan roɿ Judas ken k'danɿɿ Barsabas se kici, ɔ ken kuuy se k'danɿɿ Silas. Naade se gēnaage paac aalde maak ki.

²³ Naade raan eddēn maktub jidē ki ɔ maakɿ maktub ken ese naade dēek ɔ:

* 15:14 Simon se naan 60 Pier sum kici. † 15:17 Aak Am 9.11-12.

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gotn ara paac k'tedsen tɔɔse dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki ɔɔ maakn geger ken Antios ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin iin gotje ki ara jaay ɔɔa gɔtse ki se, naade utu taar naaden ɔɔa taadsen se tujsega maakse ɔɔ teecsenga nirlse. Berɛ, jee se naade ɔɔa gen dode, ey num naaje ɔɔo k'j'olden eyo.

²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'berɛ k'tɔɔd jeege maakje ki taa ɔɔa ute gena ɔɔon maakjege Pol ute Barnabas se gɔtse ki.

²⁶ Taa Pol ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi.

²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen ɔɔa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raanjen maakn maktub ken ese.

²⁸ Nirl Salal ɔɔ naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raanjen j'ɔɔ aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum,

²⁹ ken ɔɔ: ɔnte koski daa maragge, ɔnte koski mooso, ɔnte koski daagen moosde ɔɔy te naan ki eyo ɔɔ ɔnte keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tednkiga num, kese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gotn ara k'tedsen tɔɔse dena.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gotn se naade ɔɔlde ɔɔ naade iin ɔɔa maakn geger ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade darj tus genaagen doobm al-Masi ki ɔɔ edden maktubm ese.

³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gotn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde ɔɔa raap aak eyo ɔɔ taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se ɔɔo, naade dejdenga dena edden kaay kaama ɔɔ do kaal maakde ki se, j'ok maakde tɔɔgo.

³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gotn ese jaay ɔɔo, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken ese ɔɔlde ɔɔ k'ɔɔa lapia, ɔɔ naade ɔk terl ɔɔa gotn jeege tun ɔɔdeno.

³⁴ [Naɔo, Silas se je king gotn ara ɔɔii kandum‡.]

³⁵ Anum Pol ute Barnabas se ɔɔp ing Antios ki. Gotn ese, naade ute jeege kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege ɔɔ taadden Labar Jiga.

Pol gaan ute Barnabas (Gal 4.13-15)

³⁶ Ken naade jaay ting aas gotn ese se, Pol deek Barnabas ki ɔɔ: «J'ok k'terl k'ɔɔa kaakn genaagen doobm *al-Masi ken ing maakn gegerge tun paacn gotn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'ɔɔa k'j'aakden tu, naade tap ɔɔo ing ɔɔ di.»

³⁷ Gotn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danin Mark se kic ɔɔo ɔɔa ute naade.

³⁸ Num gan Pol took eyo, taa Jan-Mark se res ɔndenga ɔɔon taa naan Pampili ki ɔɔ naan ɔn aay ute kaamin gen tedn naaba ute naade eyo.

³⁹ Gotn se, naade naajga taara dena, naɔo taarde ɔɔa ɔk te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakn markab ki gen ɔɔa taa naan Sipir ki;

⁴⁰ num Pol se le, berɛ uun Silas gen ɔɔa ute naana ɔɔ genaagen doobm al-Masi ken gotn ese tondde metn Raa ɔɔ daayum Meljege n'tedden berɛna.

‡ 15:34 Taar se maakn kitapge tun do ɔɔkin se metinge maakde ki se gɔto.

Pəl ɓaa merte gen k-dige

⁴¹ Pəl iin gɔtn ese ɔɔ ɓaa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki ɔɔ gɔtn naan aanga ro ki se, naan ɛd kaay kaama *eglizge tu.

16

*Timote ɓaa ute Pəl ɔɔ Silas gen tɛdn naabm Isa *al-Masi*

¹ Ter Pəl ute Silas jaay aan maakɗ geger ken Derbe ute gen Listir ki se; gɔtn ese naan ɔɗ gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubiɗ se, kɔd Gɾek.

² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakɗ gegerge tun Listir ute ken Ikoniom ki, paac se tɔomiɗa.

³ Gɔtn se Pəl je ɔɔ k'ɓaa tɛɛ, nafo taa Yaudgen ing maakɗ gegerge tun ese se, naan ɔjin pɔndɔ, taa jeegen paacɗ gɔtn ese se jeeliɗ naan se bubiɗ kɔd Gɾek.

⁴ Ken naan jaay ɔj pɔndɔ Timote ki aas se, naade iin gɔtn ese ɔɔ ɓaa lee maakɗ gegerge tu ɔɔ naade taad genaage tu nakin ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taariɗ Jeruzalem ki se ɔɔ naade taadden ɔɔ: «J'ing do taar ken se.»

⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gɔtn ese se tɛd jee al-Masigen mɛc, ɔɔ bii-raa naade ziid ɓaa ute naande.

Pəl ni maakɗ geger ken Troas ki

⁶ Pəl ute Silas se je ɓaa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; nafo *Nirl Salal taadden maade ki ɔɔ j'ɔnte ɓaa. Num gɔtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki.

⁷ Ken naade jaay aan cɛɛ taa naan Misi ki se, naade je ɓaa taa naan Bitini ki; nafo gɔtn ese kic Nirl gen Isa gaasde.

⁸ Taa naan se ɓo, naade aal teec taa naan Misi ki ɔɔ ɓɔɔy ɓaa maakɗ geger ken Troas ki gɔt ken k'lee k'daar markabge se.

⁹ Maakɗ Troas ki jaay Pəl tood tood nɔɔr se, naan nia ɔɔ maakɗ niɗ ki se, naan aak aan gɔɔ kɔd Masedoan kalan daar daar naaniɗ ki ɔɔ eemiɗ nɔɔ metiɗ ki ɔɔ: «Iiɗ 'ɓaado Masedoan ki ara taa ajen naaka.»

¹⁰ Ken Pəl jaay taadden metn taar ninga sum se, gɔtn se sum ɓo naaje *k'naar k'je doobm j'an ɓaa Masedoan ki, taa ute metn taar niɗ se, naaje k'jeelga maakɗe ki keɛse Raa ɓo danje gen ɓaa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gɔtn naane.

Pəl aan maakɗ geger ken Pilip ki (Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakɗ geger ken Troas ki se, gɔtn se naaje k'j'ook maakɗ markab ki ɔɔ k'j'omb k'gaan baar k'ɓaa taa naan Samotras ken maane gurug aaliɗ se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakɗ geger ken Neapoli ki gɔtn ken k'lee k'daar markabge se kici.

¹² Gɔtn se, naaje k'j'iin k'ɓaa maakɗ geger ken Pilip ki ɔɔ maakɗ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala ɔɔ ɔk *Romege dena. Gɔtn ese se, naaje k'tingga ɓii kandum.

¹³ Ken *ɓii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakɗ geger ken se ɔɔ k'ɓaa taa oolo ki k'saap j'ɔɔ kaad naane j'kɔɗ gɔtn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'ɔɗ mendge kandum sum ɓo tusga, k'j'iing cɛɛde ki ɔɔ k'taadden taara.

* 16:10 Gɔtn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

14 Maakde ki se, menda kalan roṅa Lidi ḡ naan iino maakṅ geger ken Tiতির. Mend se, naan beer Raa ki ḡ ḡk kalge gen zoa ḡ kalinge se kalgen te rodege ḡ aac kaace. Ken Pól jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tedín maakin ki gen booy kóṅṅ taar Pól se ḡ naan aal maakin doṅ ki.

15 Gótn se, naan ute jeegen maakṅ been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ḡ k'baa been ki ḡ deekjen ḡ: «Ken naase l'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gótn se, naan doje bini olje naaje k'took k'baa been ki.

Pól ute Silas se k'tók k'j'ombde dangay ki

16 Ganṅ bii kalan naaje k'baa baa gót ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon menda kalan bin se baado onje ḡ naan mend dukaaka ḡ ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mend se, melinge onj gurs ro ki dena.

17 Naan lee ok metje naaje j'utu Pól ḡ tóoy metje ki makónḡ ḡ dook taara on eyo deek ḡ: «Jee ese se, naade jee tedín naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadín doobm kaaja!»

18 Mend se ok metje bii kando kando bini ol bii kalan Pól or se, terl aakiṅa ḡ deek sitan ken roṅ ki se ḡ: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ḡ: 'teec naatn ro mend ken se!» Gótn se sum bo, sitan se naar teec naatn roṅ ki.

19 Ken melinge jaay aakin naan dukaakin le gótoga ḡ doobm naade an kón gurs kic bo gótoga se, naade tók Pól ute Silas ḡ baanden naan magalge tun gótn ese.

20 Ter naade baanden naan magalge tun *Rómegge tondde se ḡ taadden ḡ: «Jee se le, Yaudge ḡ baado se gen tujn naanjje!»

21 Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Rómegge se oljeki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kón ted eyo.»

22 Kén se ol jee denge se iin ro Pól ute Silas ki. O magalgen Rómegge tondde se iin tóodn ute kaldege taa tóogḡ ḡ ol k'j'ondde te meje.

23 Ken naade jaay tond derenje aas se, naade baa ombden maakṅ dangay ki ḡ taad magal jee dangayge tu se ḡ jee se k'bóobde jiga.

24 Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadín se, naan tók ombden maakṅ dangay ken maak ki ḡ tondden poolo jedege tu.

Magal jee dangayge took aal maakin do Isa ki

25 Ken aan góor ute daan bea se, Pól ute Silas se eem keem Raa ḡ tóomin tóom ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, ing booy kaadegen naade ing aar kaar se.

26 Ganṅ gótn ese sum bo, naanja naar te makónḡ ḡ ol bee ken naade ing maak ki se kic bo ute magalin te rig rig. Gótn se kaam taargen gen bee se tóod kalde ki, naan ken se zinzir k'dóokṅ jee dangayge se kic bo tóod si kalde ki.

27 Ken magal jee dangayge jaay dól iin maakṅ bin ki se, naan aak kaam taar jee dangayge se paac toodga wan wan. Gótn se naan saap ḡ kaad naane jee dangayge se aanga. Taa naan se bo, naan ḡod górd-jerliṅa je tól roṅa.

28 Ganṅ Pól ḡod dooy makón ḡ: «Ay onḡ, onte tól roi, bere naaje j'utu paac!»

29 Gótn se magal jee dangayge se beere okiṅa ḡ roṅ ook marga, taad ḡ j'óocino poodo taa an kaakṅ gót. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end baa maakṅ dangay ki ḡ baa ooc metn je Pól ute gen Silas ki.

30 Gótn se naan ḡod teecdeno naatn ḡ tond metde ḡ: «Nakage, maam tap bo m'tedín rom m'ḡ di jaay m'kón kaaja se?»

31 Naade terlin ḡ: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki ḡ ute naan se, naai ute jeeigen maakṅ bei ki paac se, aki kón kaaja.»

³² Gōtn se naan̄ ute jee maakŋ beēŋ ki se, naade taad̄den taar Meljege Isa.

³³ Maakŋ nōor ken ese sum 60, magal jee danggayge se baanden gōtn ok maane. Gōtn ese naan̄ tug daap̄den taan-dudege. Jo naan̄ ken ese sum 60, naan̄ ute jee maakŋ beēŋ ki se, Pōl ute Silas *batizde.

³⁴ Gōtn se Pōl ute Silas se naan̄ dan̄ baanden beēŋ ki o edden koso. Gaabm se, ute jeengen maakŋ beēŋ ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki.

³⁵ Ken gōto jaay iip se, magalgen *Rōmege tōndde se, olo asgarge baa taad magal jee danggayge tu o: «Jee se, 'tōd tōlde.»

³⁶ Magal jee danggayge baado taad Pōl ki o: «Magalgen Rōmege tōndde se, olo asgarge o baado taadum o k'tōd k'tōlse. Bin num 'teeckiro naatn maakŋ danggay ki o 'baaki te lapia.»

³⁷ Gan̄ Pōl deek asgarge tu se o: «Naade aakjen te metn taarje ey sum 60 ol k'tōndje naan̄ jeege tu, o baa olje danggay ki, ey num bere, naaje kic k'Rōmege. Num gan̄ borse num naade je ajen tōdn̄ tōl nam 'jeel gōtje ey se met ki eyo. Bin se, oŋde naade malinge 60 ade baa utu ajen tōdn̄ naatn maakŋ danggay ki se.»

³⁸ Asgargen j'ōldeno jaay ok terl baa se baa taad taar se magalge tun Rōmege tōndde se. Ken magalgen se jaay booy o Pōl ute Silas kic 60 Rōmege se, gōtn se beere baa okde.

³⁹ Naade baado oŋde o tedden kalde jaay tōd tōlde o taad̄den o k'j'iin̄ k'j'oŋde maakŋ gegerde se.

⁴⁰ Ken Pōl ute Silas jaay teeco maakŋ danggay ki se, naade baa gōtn Lidi ki. Ken naade aan se, oŋ genaagen doobm *al-Masi ki. Gōtn se, naade edden kaay kaama, jaay 60 iin̄ baa.

17

Pōl ute Silas baa maakŋ geger ken Tesalonik ki (1Tes 1, 2.1-16)

¹ Ken Pōl ute Silas jaay iin̄ oŋo geger Pilip se, naade aal teeco maakŋ geger ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. Jo naade baado maakŋ geger ken Tesalonik ki. Gōtn se, Yaudge ok bee ken naade lee tustn maak ki.

² Aan gōo nakŋ se, naan̄ deelga deel ro ki se, Pōl baa oŋ Yaudge o daan suukge tun mōto se, aanga *ōii sebit ki tak 60, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakŋ Kitap ki.

³ Naan̄ taad tōakden metiŋa o taad̄den metn taar maakŋ Kitap ken taad o: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan̄ ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamiŋ se, naan̄ 60 Isan ken maam m'taad̄sen taariŋ se.»

⁴ Gōtn se Yaudgen metinge se, taar se baa end maakde ki o took baa tum ute Pōl o Silas. Naan̄ ken se Grekgen beer *Raa ki se kic 60 dena ute mēndge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵ Gan̄ Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, ted̄ maak-kilimi ro Pōl ute Silas ki o oŋ jee mursgen lee daan doobge tu se rejdeno ute gurs. Naade baado o metn jee denge taa tujŋ gōto. Gōtn se, naade iin̄ baa terec bee Jason gen je Pōl ute Silas. Ken naade jaay oŋdenga num, anden tōkŋ baa naan̄ jee denge tun tusga se.

⁶ Ken naade baa jaay oŋden te ey se, naade ok baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan̄ tōogge tun gōtn ese. Gōtn se, naade tōd tōy o: «Jee tuj *dunia te magaliŋ se, bere, borse naade aanga ara!

⁷ Ɔ Jason se 6o, debm ken ɔkden been ki ɔ jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rɔm ki se, naade ɔ ansin dim eyo ɔ naade taad ɔ Gaar magal kuuy utu ɔ naan se 6o, ken ron Isa se.»

⁸ Ken jee ute dende ute tɔggen gɔtn ese jaay booy taar se, naade maakde 6aa tuju.

⁹ Gɔtn se naade ɔ Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, 6aado dɔnd gurs den jaay 6o, naade tɔɔd tɔlde.

Pɔl ute Silas 6aa maakɲ geger ken Bere ki

¹⁰ Maakɲ nɔɔr ken ese sum 6o, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɔ Pɔl ute Silas 6aa geger ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade 6aa maakɲ *6ee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se.

¹¹ Gan naade 6aa ɔɲ Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakɲ Kitap ki se taa naade an kaakɲ jeel ro ki taar ken Pɔl lee dooyden se, met ki lɔ met ki ey le.

¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki ɔ mɛnd Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakɲ geger ken Tesalonik ki jaay booy ɔ Pɔl 6aaga taadn taar Raa maakɲ geger ken Bere ki kic se, naade 6aado ɔs metn jeege taa tujɲ gɔtɔ daala.

¹⁴ Gɔtn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ɔ Pɔl 6aa taa baar ki gen 6aa kookɲ maakɲ markab ki. Num Silas ute Timote se le ɔɔp ing Bere ki.

¹⁵ Jeege 6aa kɔl Pɔl se, naade ook maakɲ markab ki ute naana, bini ɔliɲo maakɲ geger ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pɔl taaddɛn ɔ ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'6aado j'ɔɲɲ keske.

Pɔl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kɔr Pɔl utu booy booy Timote ute Silas maakɲ geger ken Aten ki se, naan aak maakɲ geger ese se dooc ute maragge sum ɔ naan aak se maakin tuj kasak kasak.

¹⁷ Gɔtn se, naan iin 6aa maakɲ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge ɔ ute jee 6eer Raa ki. Ɔ bii-raa bɔɔr maakɲ geger ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gɔtn se jaay jee dooy jeege uun taar Epikirus ute jee dooy jeege uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee metinge deek ɔ: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap 6o je deekɲ ɔ di?» Jee kuuy deek ɔ: «Naan 6ere 6aanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pɔl se taaddega taad taa Isa ɔ ute metn taar dur jeege utu dur daan yoge tu se.

¹⁹ Naade ɔk 6aansin do ko ken naade lee tusn aakɲ metn taardege se, ɔ gɔtn se k'danɲ Areopag. Gɔtn se naade taadɲ ɔ: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijɲ ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kɔkɲ metina.

²⁰ Ute metn taarigen 6ii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, 6aado taadjen metin tu, taa naaje k'je k'jeel kɔkɲ metina.»

²¹ (Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mertgen 6aado 6aao ɔ kengen ting ting gɔtn ese se, naade ing 6o gen booyo ɔ gen taadn metn taargen kiji ken naade ɔɲga num 6aado lee taad metin se)†.

²² Gɔtn se, Pɔl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ɔ deekden ɔ: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee ɔkki maragge se ɔɲ aak eyo.

* 17:18 Jee uun taar Zenon se k'dandɛ Stoyisige. † 17:21 Kese Luk mala ken taad taar ese.

23 Kεn maam m'leedfo maakŋ gegerse ki se, maam m'aako gōtn kεn naase 'lee eemki maragsege ɔɔ m'ɔŋo gōtn tōjn serke kaam kalan bin se k'raanjin ro ki j'ɔɔ: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se ɔo, maam m'baado se m'asen taadn Raa kεn naase eeminiki jaay 'jeeliniki ey se.

24 «Raa se, naan ɔo debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ɔo naan ɔo mel maakŋ raa ute do naanja ɔo naan se injg maakŋ beege tun jikilimge ɔo iinin ute jide se eyo.

25 ɔo naan le, ɔlin dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum ɔo ed koa nakge tun injg ɔaa se paac ɔo naan ɔo debm edjeki nakgen 'kaasn tinjjege.

26 Naan aalo deb kalan sum ɔo kεn tooj dirɔl metjil jikilimge do naan kεn ɔaa se paac. ɔo naan ɔo debm tɔnddeno kaadn toojdege ɔo kaadn kooydege ɔo gaan edden taa naanje ɔo tɔnddesin te naan guuringe.

27 «Raa tedn naan se taa naade an jea ɔo bin sum ɔo daan naane naade an kɔŋ le daam? Taa naan le dok ute naajege eyo.

28 Taa naan se ɔo, naaje j'ingki ɔo k'leeki se kic ɔo ute naanja ɔo ɔorse kεn j'utuki zεεε se kic le ute naanja. Kese ɔo maakŋ jee kaar bal-zεεεsege tu se, deb kalan maakŋ kaaniki se taad ɔo: «Naajege se k'gaan Raage.»

29 Aan gɔo naajege k'gεninge dey se, bin num naaje j'aki kɔŋ saapm j'ɔoki Raa se tec aan gɔo maraggen kεn k'tedden ute daab, pudda ey le ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tedden ute tirddεge sum.

30 'Booyki! Do dakin kεn naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan kεn se kic ɔo, Raa ŋ utsen te eyo. Num ɔorse se, naan dan jeegen gōtn ɔaa se paac taa tɛrl maakde ade ɔaa gōtn naan ki.

31 Taa naan se ɔo, Raa se ɔndga kɔnd ɔiin kεn naan an kɔjn ɔɔɔɔ ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm kεn naan beεr ɔɔdin gεn kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu se, debm se ɔo kεn naan durin daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

32 Ken naade jaay booy Pɔl ɔo Raa duroga nam daan yoge tu se, gōtn se jee metinge baagin tεreɔin metin ki. Gan jee kuuy se taadin ɔo: «Do taari ki se, ɔiin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan gɔo kεn ese daala.»

33 Naan kεn se sum ɔo, Pɔl teec ɔnde.

34 Num gan, jee metinge ɔaa ŋ Pɔl ɔo took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan roŋ Denis, naan kic maakŋ jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ɔo mɛnda kalan roŋ Damaris ute jeegen kuuy kic ɔaa te naanja.

18

Pɔl ɔaa maakŋ geger ken Korint ki (1Kor 1.1-9, 2.1-5; 2Kor 11.5-12, 12.12-13)

1 Kεn Pɔl jaay iin ŋ geger Aten se, naan iin ɔaa maakŋ geger ken Korint ki.

2 Gōtn se naan ɔaa dɔɔd ute kɔd Yaud k'danjin Akilas utu aan kaana ɔo naan j'oojin taa naan Pɔŋ ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendina roŋa Prisil, taa Gaar magal gεn *Rɔmεgen k'danjin Klɔd se ɔl k'tuur Yaudge naatn paac maakŋ geger kεn Rɔm ki se. Naan kεn se, Pɔl ɔaa deel ute naade,

3 taa naabin le, tec gɔo gεn naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kɔɔɔ. Taa naan se ɔo, Pɔl ɔaa injg ute naade ɔo naade lee tɛd naaba tɛle.

4 Aanga *ɔii sebit ki tak ɔo Pɔl ɔaa maakŋ *ɔee kεn Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Gɛkge tu taa naan je naade 'tookŋ do taarin kεn naan taadden se.

⁵ Gan ken Silas ute Timote ken iino Masedoan ki jaay aan sum se, Pól on ron paac gen taadh taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal o *al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isa se.

⁶ Gan gotn se, Yaudge se iin ron ki o naajina. Naan ken se, Pól ok mind kalaña o deekden o: «Bere, naase se ken dim jaay aanga dose ki kic num, maam se olum eyo o j'am kokn mindum eyo. Naan ki se bere, maam m'baa taadh taar Raa jeege tun Yaudge eyo.»

⁷ Naan iin teec gotn ese o baa bee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm beer Raa ki o been se ond daamboogo ute bee ken Yaudge lee tusn maak ki se.

⁸ Gotn se Krispus, naan ken magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakn been ki paac took aal maakde do Melje ki, o jee Korint ken den lee booy taar Pól se kic, took aal maakde do Isa ki kici o *k'batizde.

⁹ Ken aan noor se, Meljege Isa mala teec naan Pól ki o taadin o: «Onge beer jeege tun se, num taad taar Raa baa ute naani sak sak, onte doa.

¹⁰ Taa maam m'utu te naai se nam kon kol jin roi ki eyo. 'Jeele, maakn gegere ken ese se, maam m'ok jeege dena.»

¹¹ Gotn se Pól oop tingg maakn gegere ken Korint ki se baara ute laapa mace. Gotn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

*Pól j'ok k'baansin naan magal *Romage tu*

¹² Kaad ken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dook taarde baa ok Pól o baansin gotn kon boor ki.

¹³ Gotn se, naade deek Galion ki o: «Gaabm se os metn jeege o j'onte keem Raa tec aan go ken naaje k'lee k'leem se.»

¹⁴ Ey num Pól se je taada, nafo Galion naar taad Yaudge tu o: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay ted te nakn ute doobin eyo, lo tujga dim kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakn metn taarse.

¹⁵ Gan naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, kese nakn naase malinge! Maam se, m'kon kon booro do nakge tun bin eyo.»

¹⁶ Gotn se, naan tuur doodeno naatn gotn kon boor ki se.

¹⁷ Gotn se jeege paac iin gotn ese, iij-ok Sosten magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki o tond derenina naan jeege tun gotn kon boor ki se. Nafo Galion ken magal Romage aak nakn ken naade ted se, don cok kic bo dirinin eyo.

Pól ok terlo maakn gegere ken Antios ken taa naan Siri ki

¹⁸ Maakn gegere ken Korint ki se, Pól tingga dena, jaay bo naan iin on genaagen doobm Isa *al-Masi ken gotn ese. Naan iin baa ute Prisil o Akilas maakn gegere ken Sankre ki got ken k'lee k'daar markabge. Gotn se, naan das dona taa naan naamga naam taarina, jaay bo naade ook maakn markab ki o baa taa naan Siri ki.

¹⁹ Ken naade jaay aan maakn gegere ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pól onden gotn ese o naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa.

²⁰ Naade tond metin o: «Oop ing ute naaje,» nafo Pól baate.

²¹ Ken naan iin onde kon se deekden o: «Ken Raa jaay je num, giin kuuy jaay m'ade baa gotse ki.» Gotn se naan iin maakn gegere ken Epez ki se, ook maakn markab ki o baa.

²² Ken Pól jaay aan maakn gegere Sezare ki se, naan ook baa Jeruzalem ki gen tedn toose *egliz ki, jaay bo, naan booy baa maakn gegere ken Antios ken taa naan Siri ki.

²³ Gøtn se, naan tingga bii kandum jaay iin 6aa leedo maakn gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gøtn naan aanga tak 6o, naan ed kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apøls 6aa maakn geger ken Epez ki ute gen Korint ki

²⁴ Kaad ken se gaaba kalan, kod Yaud k'danin Apøls o naan se k'joojin maakn geger ken Alekzandri ki. O naan iin baado maakn geger ken Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo o jeel ok metn Kitap jiga.

²⁵ Naan se k'dooyinga ute metn taar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se maakn raap do ki sakan, o taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Nafo, naan se, jeel 6o metn taar *batem gen Jan-Batist sum.

²⁶ Maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apøls baag taadn taar Raa jeege tu kic 6o, 6eer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gøtn se naade ok baansin ute naade o taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala.

²⁷ Apøls se, je 6aa taa naan Akayi ki gen 6aa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se 6o, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, edin kaay kaama o raan edin makub jin ki, taa n'6aa kedin genaage tun gøtn naane, taa ken naan aanga num, naade an doodin koken jiga. Ken naan jaay aan gøtn naane se, ute bee ken Raa edin se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gøtn naane se, naan noogden dena.

²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gøtn ese o taar ken naade an terl kic 6o, naade on eyo. O ute taargen maakn Kitap ki se, naan taadden o: Isa se, naan 6o al-Masi.

Pøl 6aa mertε gen k-møtøge

19

Pøl terl maakn geger ken Epez ki daala

¹ Kaad ken Apøls utu maakn geger ken Korint ki se, Pøl aal teeco taa naan Azi ken maakn koge tu se o baado maakn geger ken Epez ki. Gøtn se, naan on jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki.

² O naan tond metde o: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap 6o booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin o: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.»

³ Ter Pøl tond metde o: «Naase tap 6o *k'batizse j'oo di?» Naade terlin o: «Naaje se, k'batizjen aan goo ken Jan lee batizo jeege se.»

⁴ Pøl taadden daala o: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. O naan taad Yaudge tu o j'aal maakde do deb ken utu baado metin ki se o naan 6o debm k'danin Isa se.»

⁵ Ken naade jaay booy taar Pøl taadden se, gøtn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa.

⁶ Naan ken se, Pøl tond jin dodege tu o gøtn se Nirl Salal booyo dode ki o naade baag taadn taar naanjen naade jeel metin eyo o naade taad taargen teeco taar Raa ki.

⁷ Naade paac se, aas nakn gaabge 6aa 6aa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mto se, daayum Pøl lee baado maakn 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gøtn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu o naan taadden kic 6o 6eer eyo. Naan je taa jeegen ing booyin taarin se, 'tookn do taarin ken naan taadden se.

⁹ Gan jee metinge se ted do mongo o baate tookn taarina. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gøtn se Pøl iin onde

oo baa ute jee metin ki baa maakn lokol gen gaaba kalan k'danin Tiranos oo gotn se bii-*raa*, naan lee dooyde ute taar *Raa*.

10 Gotn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ol Yaudge ute Grekgen taa naan *Azi* ki paac se, baa booy taar *Meljege*.

Nakn ken gaan Sebage teda

11 Anum *Raa* ol Pol ted nakn-*kaabgen* deel *doa*,

12 bini, ol jeege baa tuuno kalge taal do Pol ki ey le baano ute kalge utn rona oo naade tas baano oo taalin do jee kaonge tu oo jee kaonge se on *lapia* oo jee kaon sitange se kic bo, sitange teec onde.

13 Gotn se, Yaudgen metingen lee maakn naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro *Isa* kici. Naade taad sitange tu oo: «Ute ro *Isan* ken Pol lee taad taarin jeege tu se, m'oo: 'teECKi naatn ro jeege tu se!»

14 Jeege ten naan se, naade cili. Naade se, gaan kod Yaud kalan bini k'danin *Seba*, oo naan se maakn *magal jee ten serke Raage tu.

15 Gan bii kalan, gaabm ok sitan se taadden oo: «*Isa* se, maam m'jeelina oo Pol kic le maam m'jeelina, num naase ara tap bo, 'nanje?»

16 Gotn se, gaabm ken ok kaon sitan se iin oocde; ken naan jaay baa cirde sum se, naan tond award oo neepm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini on dode jaay aan teec se, kaldege kic bo, neepden dode ki rosom rosom.

17 oo ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakn geger ken Epez ki jaay booy taar se, gotn se naade beere baa okde. Taa naan se, naade baa *nook ro *Meljege* *Isa* se cir daala.

18 Gotn se, jeege dena ken aaloga kaal maakde do *Isa* ki se, baado tood metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee ted se.

19 Maakde ki se, jee den ken lee ooj rodege se, baano ute maktubdegen ok metn taargen naade lee oojn rode se oo gotn se naade tocin naan jeege tu oo maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii*.

20 Bin bo, ute toogj *Meljege* se taar *Raa* se wook ziid baa ute naanina.

Jee Epez ki iin gen ten taara

21 Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl *Salal* ol Pol uun *doa* gen baa *Jeruzalem* ki oo naan aal teec ute doobm taa naan *Masedoan* oo ute gen *Akayi* ki. Gotn se, naan deek genaage tun doobm *Isa* *al-Masi ki oo: «Beeki num, ken m'aanga *Jeruzalem* ki jaay bo, som m'utu m'baa *Rom ki kici.»

22 Jee noogingen di *Timote* ute *Erast* se, naan olde oo j'ond naana oo k'baa *Masedoan* ki. oo naan mala se, oop ing oko taa naan *Azi* ki.

23 Kaad ken se, jeege maakn geger ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara *gajalan* taa *Doobm* *Isa*.

24 Taa gotn se, ok kod koron toob ron *Demetrus*. Naan se lee ooy pudda gen daapm beegen seem seem ken tec be magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin *Artemis* se†. Ute naabden ese se, naan ute jeege k'ted naaba tele ese, naade lee on gurs dena ro ki.

25 Bii kalan, naan dan tu jee ken naade ten naaba tele ute jee ken naabde tec aan go gen naade se, oo deekden oo: «Medumge, naase 'jeelki maal naaje k'l'okki se k'l'onin ki ute naabm ese.

26 Num gan naase aakkiga oo 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se oo Pol ese se deek jeege tu oo raagen naaje mala k'tedin ki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ol jeege dena took taarina oo

* 19:19 Tamman gen puddn ese se aas gen kogj nam ken ten naaba gen bii dupu-si-mii. † 19:24 *Artemis* se, marag ken menda. Jeege saap oo naan se ooj nakge, dirl maatge oo ted mendge ooj.

baaga metin ki. Nakn se, naan tedn Epez ki sum eyo, num ganj taa naan Azi ute magalin paac kici.

²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, berε, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kol jeege maragjegen magal Artemis se kic bo, naade utu an kaal maak ki eyo ε been se kic le, naade an kaakn aan goo nakn cere. Ey num, Artemis se bo, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemina.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen gotn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin ε baag tooy dookn taara ε: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!»

²⁹ Gotn se, jeege iin ul taara gajalan maakn gegεr ken se, ε toko Gayus ute Aristark ken iino Masedoan ki ε lee te Pol tele se. Naade naar baandeno daan boor ken gotn k'lee k'jojn booro se.

³⁰ Ey num Pol se, je baa gotn jeege tun tus se kici, nabo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasina.

³¹ Oo maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Polge ε naade ol nam baa taad Pol ki ε: «Berε, onte baa gotn jeege tun tus se!»

³² Kaad ken jeege tus gotn ese se, jee metinge ul gen dode ε jeegeen kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gotn ese se, metn taar jaay olde naade tusn ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo.

³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud ron Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge olin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se.

³⁴ Nabo ken jee Epez ki jaay booy ε naan kod Yaud se, gotn se naade doob tooy taa naapm caa ε: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» Gotn se naade tooy dook taara on eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam moatn se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gotn ese se, ted jeege bini baa doa ε deekden ε: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege bo ken k'j'okki bee maragn magal ron Artemis se. Oo maragjege mala se le, naan ooco maakn raa ki.

³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num onki ro se urlu ε nakn se 'saap okinkn jiga jaayo.

³⁷ Jeegeen naase 'tok baandekiro ara se le, naade uun te dim maakn bee maragjege tu se eyo. Oo naade le, taad te taar ing kus ron ki eyo.

³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ok taara ute nam le, naaje j'okki bii gen kojn booro ε jee kojn booringe kic le utu. Bin num, taar se on k'baan gotn naane bo, naade an kaakn ute doobina.

³⁹ Oo ken naasen jee denge se jaay okki taar dim kuuy le, bii ken jeege tusga sum bo, j'utu j'kaakn metin ute doobina.

⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro baa te nakn on dojege tu. Berε Romεge se le, utu ajeki kokn mindjege 'deekn ε: naajege se bo, jee tujn naange. Taa ken Romεge jaay baado 'tond metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kon taar dim, jaay j'adeki kon taad eyo.»

⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wookde.

20

Pol ok terl baa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu

(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pol ol k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki ε naan edden kaay kaama jaay bo deekden ε injki lapia ε naan uun doobm taa naan Masedoan.

² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay bo naan iin baa taa naan Grekge tu.

³ Gotn se, naan ting laapa moto. Aan kaad ken jaay naan baa kookn maakn markab ki gen baa taa naan Siri ki se, naan booy do Yaudge se, dookga dook taarde ron ki gen kutina. Taa naan se bo, naan uun doa gen terl baa taa naan Masedoan ki.

⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se bo: Sopatros goon Pirus ken iino maakn geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn geger ken Tesalonik ki do Gayusn ken iino maakn geger ken Derbe do Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan do kese Timote.

⁵ Jee se ond naana baa booyje* maakn geger ken Troas ki.

⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ak orom eyo aas jaay bo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted bii mii jaay bo k'baa k'j'ohde maakn geger ken Troas ki. Gotn se, naaje k'tinggo bii cili.

Pol taadjee Troas ki do injki lapia

⁷ Ken aan *bii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'os kalan jaay bo k'j'uun sen-sen†. Gotn se Pol baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gotn ese. Aan goo naan metbeeki sum bo baa baa se, naan taaddn taara bini aan daan bea.

⁸⁻⁹ Maakn bee ken k'j'obin do naapin ki gen k-motoge tu se, gotn se bo naaje k'tus maak ki do maakn bee ken ese se, k'toc k'tondga loompoge dena. Gotn se, goon koddo kalan k'danjin Utik se, naan inj king taa peneter ki. Aan goo Pol taadon ey se, gotn se bi baa okin se tood sen. Gan maakn toodn bin ki se, naan iik ujo do aal ooc naan ki. Ken deb kalan booy baa onin jaay je an kuun se, onin naan ooyga.

¹⁰ Gotn se Pol booyo do no uunin okin kaadin ki do deekden do: «Naase onki rose urlu. Bere, naan utu zere!»

¹¹ Gotn se, Pol ak terl ook baa maakn bee ki gotin ki, naan dup edden mappa do k'j'os tele. Ter, naan baagdén taadn daala bini goto iipi, jaay bo naan deekden do: «Injki lapia. Maam se m'baaga jaayo!»

¹² Num, ken goon kodn duro se le, naade ak baansin been ki do gotn se, jee paacn ken aakin se, maakde raapo.

*Pol danjoo naan *eglizge tu*

¹³ Naan ken se, naaje k'j'ook maakn markab ki j'ond naana gen baa maakn geger ken Asos, gen baa kuun Pol gotn ese. Taa Pol se, uunga kuun doa gen baa ute jena.

¹⁴ Ken Pol jaay baa onje maakn geger ken Asos ki se, gotn se naaje k'j'uunin maakn markab ki do k'baa maakn geger ken Mitelen ki.

¹⁵ Metbeenki k'j'iin gotn ese do k'baa maakn geger ken Sio ki, do metbeen ken kuuy se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Samos ki. Ter, bii ken kuuy se, j'iin Samos ki se, k'baa maakn geger ken Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pol se, beeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tedn Laa Pantekot. Taa naan se bo, naan deel ceé geger ken Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal rona taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Ken naaje k'j'aan maakn geger ken Mile ki se, Pol ol k'baa k'danjo jee naan eglizn Epez ki, taa utu an kon gotn ese.

* 20:5 Gotn se Luk kic utu te naade. † 20:7 Sen-sen se, kosn ken taadfeki do Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

18 Ken naade jaay aan onjin se, Pol tedden toose do deekden do: «Gotn maam m'aan gotse ki jaay m'tingo maakse ki sum se, naase 'jeelumki.

19 Ken maam m'tingo maakse ki se, maam m'wopo rom baat jaay bo m'tedo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakn kaa-maan ki do m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tool se.

20 'Jeelki, naan ken se, maam m'dooyenso do m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, do maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap bo, maam m'dirign te eyo.

21 Maam m'taad Yaudge tu ute jeegeen Yaudge eyo m'wo k'terl maakde do Raa ki do j'aal maakde do Meljege Isa ki.

22 «Borse, maam se m'baa baa Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal bo olum do m'baa do maam se m'jeel eyo nakn jaay utu kaan dom ki gotn naane se.

23 Nabo, maakn gegere ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal wolum do ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am baa kol dangay ki do j'utu j'am dabar dena.

24 Ganj maam se m'aak kingum do naan ki se, aan goo nakn cere; nakn ken onnum maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobina do naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi do ute naan se bo, Raa tedn beena jeege tu.

25 «'Booyki, maam ken m'tingo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se mooton naan ki se, naase amki kaak ey sum.

26 Taa naan se bo, jaaki maam m'ok mind kaluma do m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se olum eyo.

27 Taa maam se m'taadsenoga nakn ken paacn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalan tap bo, maam m'oyesen te eyo.

28 «Borse, naase se ing ondki kondoo do saapki do egliz ken Nirl Salal edsesin kaam jise se do aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan goo dool baatge, taa egliz se Raa duginga dugu ute moosina.

29 «Maam m'jeele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan goo k-sogsogigen endga maakn dool baatge tu num, lee woakde se.

30 Jo maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kol jeegeen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic bo utu kuun taarde.

31 Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakn baar ken moto se, nooro katara, maam m'on te eyo do nana kic bo, maam m'dejinga do taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

32 «Borse, maam m'onse kaam ji Raa do naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'wo: Raa se naan debm bee. Ute taar se bo, naan asen kedn toogo do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kon bedse ute jee ken naan tedfenga tedga jee naangen salal se.

33 «Ganj maam le, m'jede te gurs nam eyo do daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo.

34 Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'tedf ute jim mala se bo, maam m'ute jeemge se aasjen kingje.

35 Ute naabm daayum maam m'tedf daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'wo: 'tedki naaba jaay bo j'anki noogj jee daayge. Jo k'saapki do taar Meljege Isa ken taad do: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edn keda.»

36 Ken Pol jaay taad nanj taarin se, naan erg naan ki ute naade paac do eem Raa.

37-38 Gōtn se naade paac baag keeme ḡ naṅa naṅa kic ḡo ḡaado baam ḡk Pōl kaadiṅ ki kaadiṅ ki, ḡ nakṅ ken ḡl maakde tuj se, taa ken Pōl taaddenga taad ḡḡ: «Naan ki se, mōōtn naase amki kaak ey sum.»

Gōtn se, naade ḡaa ḡliṅ meṅn markab ki ḡḡ deekiṅ ḡḡ: «'Baa te lapia.»

21

Pōl ḡaa Jeruzalem ki

¹ Ken naaje jaay k'j'iin j'ḡnde Milē ki sum se, naaje j'ook maakṅ markab ki ḡḡ k'gaanṅ k'ḡaa maakṅ ḡḡḡer Kōs ki; ḡ metbeenṅki se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakṅ ḡḡḡer ken Rōd ki. Ken naaje jaay k'j'iin Rōd ki se, k'ḡaa maakṅ ḡḡḡer ken Patara, ḡōtn ken k'lee k'daar markabḡe.

² Patara ki se, naaje j'ḡṅ markabm ken ḡaa ḡaa taa naanṅ Penisi ki, j'ookṅ maak ki ḡḡ k'ḡaa.

³ Ken naaje jaay k'ḡaa ḡaa do baar ki se, naaje j'aak taa naanṅ Sipir se do ji jeelje ki ḡḡ naaje k'deel k'ḡaa taa naanṅ Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakṅ ḡḡḡer ken Tir ki se, naaje k'bōy ḡōtn ese, taa ḡōtn ese ḡo, nakṅ maakṅ markab ki se j'aṅ bōy naatn.

⁴ Maakṅ ḡḡḡer ken Tir ki se, naaje j'ḡṅ ḡenaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, ḡ ḡōtn se naaje k'tingṅ ḡii cili ute naade. Gaṅ jee se, *Nirl Salal taadden nakṅ ken utu 'kaan do Pōl ki ḡḡ naade taad Pōl ki ḡḡ: «N'ḡnte ḡaa Jeruzalem ki.»

⁵ Ken k'tingṅ ute naade ḡii cili aas jaay j'iin k'ḡaa ḡaa se, ḡenaagen ḡoobm Isa al-Masi ken ḡōtn ese ute mēndḡe ḡḡ gaange paac ḡlje, bini k'teec k'j'ḡṅ maakṅ ḡḡḡer se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naanṅ ki do kēes ken taa baar ki se, ḡḡ ḡōtn se, naaje k'tōnd meṅn *Raa.

⁶ Ken naaje jaay k'j'iin k'ḡaa ḡaa se, naaje k'taadden j'ḡḡ: «ṅḡki lapia.»

Gōtn se, naaje j'ook maakṅ markab ki ḡḡ naade lē ḡk tērl ḡaa ḡeedeḡe tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaanṅ k'ḡaa maakṅ ḡḡḡer ken Putolemais ki. ḡḡ ken naaje jaay j'aan se, k'ḡaa k'ted tōḡse ḡenaage tun ḡoobm Isa al-Masi ken ḡōtn ese. Naaje k'tood ḡii kalanṅ ute naade ḡḡ ḡōtn ese sum ḡo, naaje k'bōy k'j'ḡṅ markaba.

⁸ Metbeenṅki se, naaje k'j'iin k'ḡaa maakṅ ḡḡḡer ken Sezare ki ḡḡ k'ḡaa k'bōy ḡee Pilip ken lee wōk Labar Jiga ḡen Isa al-Masi jeeḡe tu se. Pilipm se, debm maakṅ jeeḡe tun cilin ken k'bēer k'tōddēno Jeruzalem ki ḡen nooḡṅ *jee kaan naabm Isa al-Masige se.

⁹ Pilip se, ḡk gaangen mēndḡe ḡḡḡ ken tōk te gaabḡe eyo, ḡḡ naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gōtn se, naaje k'tingḡoga ḡii dēna ḡḡ naanṅ ken se, gaaba kalanṅ iinḡo taa naanṅ Jude ki, roṅ Agabus, ḡaado ḡṅje. Naanṅ se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici.

¹¹ Ken naanṅ jaay aan ḡṅje se, naanṅ uun nakṅ Pōl lee ḡōkṅ maakiṅ se, ḡōkṅ jinge ute jēḡe, jaay taadden ḡḡ: «Aakki, Nirl Salal se taadum ḡḡ: nakṅ ḡōkṅ maakṅ nam ese se, malinṅ jaay ḡaaga Jeruzalem ki num. Yaudḡe se utu aṅ ḡōkṅ bin kici ḡḡ naade utu aṅ kōkṅ kōl ji jeeḡe tun Yaudḡe eyo.»

¹² Ken naaje ute ḡenaagen ḡoobm Isa al-Masi ken maakṅ ḡḡḡer ken ḡōtn ese jaay k'booy taar se se, ḡōtn se naaje k'j'eem nōḡ meṅn Pōl ki j'ḡḡ n'ḡnte ḡaa Jeruzalem ki.

¹³ Gaṅ naanṅ tērljen ḡḡ: «Naase eemki bin se ḡen dī? Kese naase ḡjumki kōj maakum ḡo maane. Maam se m'took naade am ḡōk sum eyo, num maam m'tooko ḡen ḡaa kooy Jeruzalem ki taa Meljeḡe Isa.»

14 Aan gɔɔ, naan̄ lɛ took taarje ey dey se, naaje kic k'j'ɔn̄ina ɔɔ k'baate taadin̄ taar d̄im̄ kuuy sum. Ɔɔ gɔtn̄ se naaje k'taad̄ j'ɔɔ: «Ɔn̄ Mɛljɛge 'tɛdn̄ nak̄n̄ kɛn̄ maakin̄ jen̄ ro ki.»

15 Kɛn̄ naaje jaay k'tinḡ Sezare ki bii kandum se, gɔtn̄ se naaje k'daap roje gen̄ kook̄n̄ ɓaa Jeruzalem̄ ki.

16 Kɛn̄ k'j'iin̄ Sezare ki jaay k'ɓaa ɓaa se, gɛnaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi kɛn̄ gɔtn̄ ese se, ɓaa ute naaje. Kɛn̄ naaje jaay j'aan̄ Jeruzalem̄ ki se, naade ɔlje k'ɓaa k'booy gɔtn̄ gaab ki kalan̄ k'dan̄in̄ Mnason, kɛn̄ iinō taa naan̄ Sipir ki. Gaabm se, gɔtn̄ aal maakin̄ do Isa al-Masi ki sum se, daan̄in̄ ɔkga.

Pɔl aan Jeruzalem̄ ki se ɓaa aak̄ Jak

17 Kɛn̄ naaje jaay j'aan̄ Jeruzalem̄ ki sum se, gɛnaagen doobm̄ Isa *al-Masi kɛn̄ gɔtn̄ ese, dɔɔd̄ ɔk̄je ute maak-raapo.

18 Mɛtbeenki se, naaje j'utu Pɔl k'ɓaa gɔtn̄ Jak ki. Gɔtn̄ se, naaje j'ɔn̄ jee naan̄ *eglizge se tɔsga gɔtn̄ ese kici.

19 Kɛn̄ naaje k'tɛdden̄ tɔɔɛ aas se, gɔtn̄ se Pɔl taadden̄ mɛtn̄ nakgen̄ kɛn̄ Raa alin̄ jaay naan̄ tɛdo daan̄ jeege tun̄ Yaudge eyo se, kalan̄ kalan̄.

20 Jee se jaay booy taar Pɔl taadden̄ se, gɔtn̄ se naade *nook̄ Raa ɔɔ taad̄ Pɔl ki ɔɔ: «'Booyo gɛnaaje, ɓɔrse Yaudgen̄ dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, nabō naade se ɔk̄ *Ko Taar kɛn̄ Raa ɛdō Musa ki se ɔn̄ aak̄ eyo.

21 Ɔɔ 'jeele, naade se lɛ booyga taar kɛn̄ jeege lee taad̄ roi ki se, ɔɔ naai lee dooy Yaudgen̄ kɛn̄ inḡ maak̄n̄ jeege tun̄ Yaudge ey se, ɔɔ lee taadden̄ ɔɔ: «J'ɔntē kuun̄ Ko Taar kɛn̄ Raa ɛdō Musa ki se ɔɔ gɛndege se lɛ, j'ɔntē tajden̄ pɔndɔ ɔɔ j'ɔntē tɛdn̄ nak̄n̄ bubdege.»

22 Gɔtn̄ naai ɓaadō gɔtn̄ ara sum se, ɓɛɛɛ, naade lɛ booyga. Bin se, j'aki tɛdn̄ j'ɔki d̄i?

23 Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad̄ se. Naaje j'ɔk̄ gaabge ɔɔɔ, kɛn̄ naamga naam̄ taardege naan̄ Raa ki.

24 Jee se 'ɓaandē ute naai daan̄ bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ tuḡ 'daapki rose naan̄ Raa ki ɔɔ ɔgden̄ nak̄n̄ kɛn̄ naade an̄ tɛdn̄ *serkɛ Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kɔn̄ dosn̄ dode ɔɔ ute naan̄ se, jeege paac̄ 'jeele taar kɛn̄ k'lee k'taad̄ roi ki se, mɛt ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, inḡ do Ko Taar kɛn̄ Raa ɛdō Musa ki se.

25 Gɛn̄ jeegen̄ Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se lɛ, naajege k'raan̄deki raan̄ j'ɔki: j'ɔntē kɔsn̄ daa marage, j'ɔntē kɔsn̄ mooso, j'ɔntē kɔsn̄ daagen̄ moosin̄ ɔy te naan̄ ki eyo ɔɔ j'ɔntē kɛesn̄ naapge rɛn̄ rɛn̄.»

26 Gɔtn̄ se, Pɔl took taarde ɔɔ mɛtbeenki se, Pɔl ɓaa ute jee se gen̄ ɓaa tuḡn̄ daapm̄ rode naan̄ Raa ki. Naan̄ kɛn̄ se, Pɔl ɓaa daan̄ bɔɔr bee Raa kɛn̄ maak̄ ki ɔɔ ɔn̄ *debm̄ tɛdn̄ serkɛ Raa ki se, ɔndin̄ ɓiia, ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Bii kɛn̄ naaje *k'tuḡ k'daapga roje naan̄ Raa ki num, nan̄a nan̄a kic ɓo anō ɓaa ute serkin̄ serkin̄ naan̄ Raa ki.»

*Pɔl se j'ɔkin̄ daan̄ bɔɔr *Bee Raa ki*

27 Kɛn̄ bii cili jaay ɔppga gɔɔr 'nan̄ se, kaad̄ kɛn̄ se Yaudgen̄ iinō taa naan̄ Azi ki jaay aak̄ Pɔl daan̄ bɔɔr 'Bee Raa kɛn̄ maak̄ ki se. Gɔtn̄ se, naade ɔɔs mɛtn̄ jee den̄ge ɓaadō iij-ɔk̄ Pɔl.

28 Gɔtn̄ se naade dɔɔb̄ ɔy ɔɔ: «Gaan̄ *Israelge, ɓɛɛɛ, j'oorkjetro! Gaabm̄ kɛn̄ lee dooy jeege gɔtn̄ ɓaa se paac̄ ute taargen̄ jiḡ ey se, ɓaadoga ara. Naan̄ ɓo debm̄ kɛn̄ lee taad̄ taargen̄ jiḡ eyo ro gaan̄ Israelge tu, ro *Ko Taar kɛn̄ Raa ɛdō Musa ki ɔɔ ro 'Bee Raa ki. Ɔɔrse, naan̄ ɓaadoga daan̄ bɔɔr 'Bee Raa kɛn̄ maak̄ ki se, ute jeegen̄ Yaudge eyo ɔɔ Bee Raa se lɛ, naan̄ tujinga.»

²⁹ Taa naade aakga kaak Pəl ute Tropim ken kəf'εpez se, lee lee kalan maakŋ geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se 60, naade saap ɔ kaad naane Pəl ɔk baanoga ute Tropim daan bɔɔr 'Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gətn se, jeegeen maakŋ Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ɔ jeege dena ken aan baado gətn ese. Pəl se, naade iij-ɔkiŋa ɔ tiik ɔdɪŋ naatn daan bɔɔr 'Bee Raa ki ɔ naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn.

³¹ Gətn se, naade je an tɔl ute Pəl, gaŋ naan ken se, nam 6aa taad bubm asgarge tu ɔ: «Bεε, maakŋ geger Jeruzalem se, tujga!»

³² Gətn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan 6aa gətn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pəl ken naade tɔndɪŋ tɔnd se kic 60, gətn se naade ɔŋiŋa.

³³ Ken bubm asgarge jaay aan ɔŋ Pəl se, naan ɔl asgarge se ɔkiŋa ɔ naade taso zinziri dio baado dɔkiŋa. Gətn se, naan tɔnd mɛtn jeege ɔ: «Gaabm se tap 60, iinɔ gay ɔ naan tap 60 tujga dɪ?»

³⁴ Gaŋ jee dengen tus gətn ese se, ul taara gajalan ɔ bubm asgarge se le, je booy kɔkŋ mɛtn taarde se, na60 ɔŋ booy ɔk eyo. Maakŋ kul taarde ki se, naan ɔl asgarge ɔk baano ute Pəl maakŋ *6ee tɔɔŋ ken naade lee toom maak ki se.

³⁵ Aan gɔɔ 6ee se le, do 6ee ki raan dey se, ken Pəl jaay ook kook se, jee denge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uuniŋ dode ki raan;

³⁶ taa gaan Israelgen tus gətn ese paac jaay ɔko mɛtiŋ se naade tɔɔf tɔɔy ɔ: «Gaabm se 'nakiŋ yoa!»

*Pəl taad mɛtn taariŋ Yaudge tun tus gətn ese
(NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17)*

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge 6aan 6aa kal maakŋ *6eede ken tɔɔŋ ken naade lee toom maak ki se, Pəl taadiŋ ute taar Grɛk ɔ: «ɔŋum tu gɔtɔ, maam se m'ɔk taara gen taada.» Gətn se, bubm asgarge terliŋ ɔ: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grɛk ki.

³⁸ Naai se 60, kəf Masar ken gɔɔr gɔɔr jaay teec sawara 6aa tiŋg do kəf-baar ki ute gaabge dupu-ɔɔ ken lee ɔs jeege se ey la?»

³⁹ Gaŋ Pəl terliŋ ɔ: «Maam se, m'kəf Yaud ɔ j'oojum kic 60 maakŋ geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ɔ geger Tars se, jeege paac jeeliŋa. ɔ maam m'goon naan gətn ese, ɔ maam m'eemi nɔɔ ɔŋum m'taadŋ jeege tun se.»

⁴⁰ Gətn se, bubm asgarge ɔŋiŋ gɔtɔ. Pəl daar gɔt ken k'lee k'j'ookŋ k'6aan maakŋ 6ee ken raan se. Gətn se, naan uun jin je taadŋ jeege tu ɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔ gətn se, naan baagden taadŋ ute taar Yaud.

22

¹ Pəl taadden ɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki 6ɔrse maam m'je m'asen taadŋ mɛtn taaruma.»

² Ken naade jaay booy Pəl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gətn se naade ter do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ɔ:

³ «Maam kic m'kəf Yaud, na60 j'oojum maakŋ geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Gaŋ maam se, m'teep maakŋ geger ken Jeruzalem ki ara ɔ gətn ara 60, gətn ken Gamaliel dooyumo ute doobiŋa *Ko Taar ken Raa ɛdo bubjege tu se. Taa naan se 60, maam m'ɔk taar *Raa se ɔŋɔ, aan gɔɔ gen naasen 6ɔrse utu ingki do ki se kici.

⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔɔ. ɔ mɛndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'dɔɔkdeno ute zinziri ɔ m'6aado m'ɔmbden dangay ki.

5 *Magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa ʒee Yaudge se kic ʒo, jeele nakŋ ken maam m'tēdo se. Naade se ʒo, ken ɛdumo maktub jim ki, taa m'ʒaa kēdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se ʒo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gōtn naane se, m'aden ʒaa tōkŋ dōokŋ ute zinziri ɔɔ m'andeno ʒaa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pəl taad mētn taar nakŋ ken aan doŋ ki

6 «Ken maam ʒaa ʒaa doob ki jaay, kaada aan gōor ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gōor ute Damas. Gaŋ gōtn ese sum ʒo, m'naar m'aak poodo iino maakŋ raa ki raap lak lak ʒaado deebum bat.

7 Gōtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danjum ɔɔ: «Səl, Səl, naai 'tap ʒo dabarum bin se, gen dī?»

8 Maam m'tōnd mētiŋ m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ʒo nanja?» Gaŋ mind debm ese se tērlum ɔɔ: «Maam ʒo Isan, kōd Nazaretn ken naai 'lee 'dabariŋ se.»

9 Gaŋ jeegen ʒaa ʒaa ute maam se, naade aak poodŋ ken iino maakŋ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo.

10 Gōtn se, maam m'taadŋ m'ɔɔ: «Meluma, maam tap ʒo m'tēdn rom m'ɔɔ dī?» Ɔɔ Meljege tērlum ɔɔ: «Iiŋ 'ʒaa maakŋ gēger ken Damas ki ɔɔ gōtn naane se ʒo, j'ai ʒaa taadŋ nakgen paacŋ ken Raa je ɔɔ naai anŋiŋ tēd se.»

11 Gaŋ poodŋ ken iino maakŋ raa ki raap lak lak jaay ʒaado deebum se, tēdum maam m'ɔŋ m'aak eyo. Taa naan se ʒo, jeemgen k'ʒaa tēl se, ɔkum jim ki, jaay ʒo tōod ʒaansum Damas ki.

12 «Maakŋ gēger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan roŋ Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔŋŋ, ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, paac se, naan tēdiŋ ute doobiŋa. Gaabm se, Yaudgen inŋ gōtn ese paac tōomiŋa.

13 Gōtn se, naan ʒaado ɔŋuma ɔɔ deekum ɔɔ: «Səl, genaama, ɔŋ kaami se 'kōodŋ kaaka!» Ɔɔ gōtn ese sum ʒo, kaamum naar ɔod aak gōtiŋ ki ɔɔ Ananias se lē, maam m'aakiŋ tal tal.

14 Ter naan taadum ɔɔ: «Səl, naai se, Raa gen bubjege ʒo bēer ɔodio se kaad ken j'ooji te ey ʒort, taa naai 'jeel nakŋ ken tōliŋ naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakŋ ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadŋ ute taariŋ mala.

15 Taa naan se ʒo, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadiŋ jeege tu paac.

16 Num ʒorse tap ʒo, naai 'booy dī daala? Iiŋi, ɔŋ j'ai *batizi ɔɔ tōnd mētn Isa se, taa ai tōl *kusiŋge se naatn.»

Pəl taad mētn taar naabm naan 'tēdo daan jeege tun Yaudge eyo

17 «Ken maam jaay m'ok tērl m'ʒaa Jeruzalem ki se, naan ken se, ʒii kalan maam m'ʒaa daan bōor *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dīm teeco naanum ki.

18 Gōtn se, maam m'aak Meljege Isa ɔɔ naan deekum ɔɔ: «'Naar 'teec ɔŋ Jeruzalem se naatn kēskē, taa jee gōtn ese lē, naade kōŋ took eyo do nakge tun naai aden taadŋ taa maam se.»

19 Gaŋ maam m'terliŋ m'ɔɔ: «Meluma, kaadŋ ken maam m'lee m'tōko jee aalga kaal maakde do naai ki maakŋ ʒeege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ɔl k'tōnddeno ɔɔ j'ōmbdeno maakŋ dangay ki se, nakŋ se paac, naade jeele.

20 Gōtn ken naade tōlo debm saadŋ naai Etien se kic ʒo, maam m'utu ɔɔ nakŋ naade tēd se kic ʒo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee tōliŋge se, maam ʒo m'debm bōobm kaldege.»

²¹ Ganj Meljege deekum oo: «Ute naan se kic iin '6aa; maam se m'je m'ai kali dokoo maakj jeege tun Yaudge eyo.»

Pól ute bubm asgar *Rómēge

²² Yaudge se inj booy taar Pól bini aan do taar ken jaay naan deek oo: «Meljege deekum oo: «maam m'ai kali gótn jeege tun Yaudge eyo.» oo do taar ken se, naade doob oo makón oo: «Gaabm se, 'taólin̄ki naatn! Debm bin se on̄te kón̄inki 'king do naan ki!»

²³ Gótn se, naade dooy dokoo taara oo toódn ute kal magaldege jaay tóndin naan ki ood kudu putur putur.

²⁴ Jo ken bubm asgar Rómēge jaay aak bin se, naan ol oo k'j'ok k'baano ute Pól se maakj *beee ken toogj ken asgarge lee toom maak ki, oo naan je oo j'an kóndin ute meejje taa bin se naan 'taadn nakj ken naan ted'jaay bo ol jeege tood tooyin metin ki se.

²⁵ Gótn se, naan ol oo Pól se k'dookina, ganj Pól taad magal asgarge tun ceeñ ki oo: «Kod Rómē jaay j'aak te metn taarin ey sum bo, naase se okki doobm ken anki tond ute meejje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gótn ese jaay booy taar se, naan 6aa taad bubm asgarge tu oo: «Kese naai 'je tedn di bini, bere, gaabm se le, naan kod Rómē.»

²⁷ Gótn se, bubm asgarge baado onj Pól oo tond metin oo: «Deekum tu, naai tap bo kod Rómē deer ne?» Pól terlin oo: «Yee, maam m'kod Rómē.»

²⁸ Bubm asgarge terl Pól ki oo: «Ken olum jaay m'ted kod Rómē se, maam m'ogdenga kogj gurs den aak eyo.» Jo Pól terlin oo: «Ganj maam se, gótn j'oojum tap bo, m'kod Rómē.»

²⁹ Gótn se sum bo, jee ken baan 6aa kóko jaay an kónd se, naar onina. Jo ken bubm asgarge se jaay 6aa jeel Pól kod Rómē sum se, naan beere 6aa okina, taa naan dookinga dokoo ute zinziiri.

Pól k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay okj mind Pól se. Taa naan se bo, metbeenki se, naan ol k'danjo *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakj metn taarge se paac. Gótn se, Pól se, naan ol k'tuutn ute zinziiri oo ok baansin naande ki.

23

¹ Ken Pól jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge se, naan ondden kaama tak oo deekden oo: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.»

² Ganj Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken cee Pól ki se oo: «Pól se, k'j'ondin taarin ki.»

³ Gótn se Pól terlin oo: «Naai ken tec aan goo durdur j'olin ron raap raap se, Raa utu ai kónd naai. Naai bo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo oo gótn ese se 'je am kójn booro dom ki ute Ko Taar Raa oo ol oo k'j'onduma.»

⁴ Ganj jee inj cee Pól ki se, taadin oo: «Naai se bo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?»

⁵ Gótn se, Pól terlden oo: «Genaamge, ken gaabm se jaay magal debm ted serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga oo: *Magal jee taa naaji ki se on̄te naajina.*»*

⁶ Yaudgen jee kaakj metn taargen tus se, Pól jeel maakde ki se, jee metinge se *Sadusege oo kengen metinge se le *Parizige. Taa naan se bo, naan taadden

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

makəndə ɔ: «Genaamge, maam se m'kənd Parizi ɔ bubum kic ɔ Parizi, naɓo kən əl k'j'ək k'baansumo gətn kəjn bəɔr ki se, taa maam se m'ənd dom do Raa kən utu dur jeege daan yoge tu se.»

⁷ Kən naade jaay booy Pəl taaddən taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa ɔ əl jee dengen tus gətn ese se, ɓaa gaan naapa gətə kaam dio.

⁸ Taa Sadusege se saap ɔ jee ooyga kooy se ɛ, 'kəj dur ey sum ɔ *kədn Raage ute sitange se kic ɔ naade gətə; gan Parizige se paac tooko ɔ nakgen se utu.

⁹ Gətn se, naade iin ul taara gajalan. Ɔə maakj Parizige tu se, jee mətige se jee jeel taadn təkj mət n Ko Taar Raage, naade se iin taad makənd ɔ: «Gaabm se, j'ənte 'kəkinki mindina taa naan ɛ tuj te dīm eyo. Kaadn naane kədn Raa gam lə dīm gam ɔ, taadina ɛ daam.»

¹⁰ Aan gəɔ naade ul taar gajalan ɔj ey se, əl bubm asgarge se kic ɔ beere ɓaa əkina ɔ səm naade an təɔl ute Pəl se cɛɛ. Taa naan se ɔ naan taad asgarge tu ɔ: «'Bəɔy 'baaki maakj jeege tun ese, ɔ Pəl se ək ɓaansinkiro maakj *beekən təɔg kən asgarge lee toom maak ki se ara.»

¹¹ Ganj maakj nəɔr kən ese se sum ɔ, Mɛljege ɓaadə teec naan Pəl ki ɔ dɛekiɔ ɔ: «Aay kaami! Aan gəɔ naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, beeki num, 'ɓaa taadn saadum jeege tun maakj gɛgɛr kən *Rəm ki kici.»

Jeege end tɛl gen kutn Pəl

¹² Mɛtbeenki se, Yaudgen mətige dək taarde ɔ naam rode naan Raa ki ɔ: «Pəl se, jaay k'təɔlin te ey num, naaje se j'kəs eyo ɔ j'kaay eyo.»

¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-ɔ.

¹⁴ Jee se ɓaa ɔj *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa be Yaudge ɔ dɛekden ɔ: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, kən Pəl se jaay k'təɔlin te ey num, naaje se j'kəs eyo ɔ j'kaay eyo.»

¹⁵ Bin se, 'baaki ute ro *jee kaakj mət n taarge se, 'ɓaa ɔjki magal asgarge se 'taadinki əki n'ək n'baano ute Pəl gətn kəjn bəɔr ki ara. Naase se 'tɛdki raay aan gəɔ jee kən je kaakj kəkj mət n taarin jiga. Ganj naaje se ɛ, k'daapga daap roje kər naan 'kaan gotse ki ey sum ɔ, naaje j'an təɔl.»

¹⁶ Num ganj, taar se ɓaa ooc bi goon gena Pəl kən mɛnda. Naan naar iin *beekən təɔg kən asgarge lee toom maak ki se ɔ end ɔj Pəl se ɔ aalin biɔ ki.

¹⁷ Maakj magal asgarge tu se, Pəl danj deb kalan ɔ dɛekiɔ ɔ: «Goon kədn ese se, ək ɓaansin gətn bubm asgarge tu, taa naan se ək taara je an taada.»

¹⁸ Gətn se, magal asgarge se ək ɓaansino gətn bubm asgarge tu se, ɔ dɛek bubm asgarge tu ɔ: «Pəl debm danjay se ɔ, danjumo ɔ taadum ɔ 'baano ute goon kədn ese se, taa naan se ək taara je ai taada.»

¹⁹ Gətn se, bubm asgarge se ək toon kəɔ se jin ki ɔ iik təkɔnsin cɛɛs ki ɔ tənd mətɔn ɔ: «Taari naai 'je am taad se tap ɔ, taar di?»

²⁰ Anum, goon kəɔ se taadɔn mət n taarin dɛekiɔ ɔ: «Maam m'booy Yaudge se, dəkga taarde ɔ utu 'tənd mɛti. Taa Pəl se, naade je ɔ mɛtbeeki se, naai ansin ɓaa naan Yaudge tun jee kaakj mət n taarge ɔ naade se ɛ, 'tɛdn raay aan gəɔ jee kən je kaakj kəkj mət n taarin jiga se.»

²¹ Num ganj, taar naade se ɔntə kuunu taa gaabge cir si-ɔ se oom koom Pəl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki ɔ kən naade jaay təɔlin te ey num, naade se 'kəs eyo ɔ 'kaay eyo. Ɔə kən ɔp se, naade booy kən naai aden tookj taarde sum.»

²² Ken goon koda se jaay taad metn taarin aas se, bubm asgarge se taadin oo: «Metn taar ken naai taadum metin se, onte taadn nam ki.» Jaay bo, naan olin baao.

Pal k'juun k'baansin maakj geger ken Sezare ki

²³ Gotn se, bubm asgarge danjo maakj magal asgarge tu se, gaabge dio deekden oo: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili oo asgargen lee ute boorde se kic bo kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keeski se, naase aki baa maakj geger ken Sezare ki.

²⁴ 'Daapki sendgen ken Pal 'kookj king do ki se kici, taa ansinki baa gotn Peliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.»

²⁵ Gotn se, naan raanjin maktub oo maakj maktubin ki se, naan taadin oo:

²⁶ Kese maam Klodius Lisias bo m'raanji maktubm ese. Maam m'raan m'oli toose naai Peliks, ken magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raanji se taa gaabm ken maam m'ok m'olin goti ki se, ey num Yaudge je an toob. Na6o, ken maam m'booy jaay j'oo gaabm se kod *Rome se, taa naan se, maam m'baado ute dool asgarumge jaay bo m'ok m'oodino jide ki.

²⁸ Aan goo maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge okin mindin se, maam m'okj baansino naan jeege tun lee aakden metn taardege se.

²⁹ Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'onjin gaabm se naade okin mindin taa *Ko Taar Raade. Gan gen naajege num, gaabm se ted te dim jaay 'kaasn j'ansin toob, ey le j'ansin kol dangay ki se eyo.

³⁰ Ter k'j'oojum j'oo Yaudge se dookga taarde gen kutina. Taa naan se bo, maam m'naar m'olin goti ki, oo jee ken okin mindin se le, ken naade ok taar dim num onde naade ai baa taadn metin naai ki.

³¹ Gotn ese sum bo, asgarge iin ted nakj ken bubm asgarge taaddesin se. Naade ok Pal oo maakj noor ken ese sum bo, naade uun booy baansin goto kaam kalan k'danjin Antipatris.

³² Metbeenki se, asgargen baa ute jedege se, ok terl baado *6ee ken toogj ken naade lee toom maak ki se, oop jee sendge kalde ki sum bo, baan ute Pal.

³³ Ken jee se jaay aan maakj geger ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raan eddesin jide ki se, naade edin ji magal ken taa naan Jude ken inj gotn ese se. Oo Pal se kic bo, naade edinsin kaam jina.

³⁴ Ken magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tonnd metn Pal oo: «Naai tap bo kod di?» Pal terlin oo: «Maam se, m'iino taa naan ken Silisi ki.»

³⁵ Oo ken magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pal se, naan deekin oo: «Jee okki mindi se jaay baadoga sum bo, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gotn se, naan baa olin k'boobin maakj 6ee ken *Erod iinin se.

24

Pal j'okin mindin naan Peliks ki

¹ Ken Pal aan Sezare ki jaay ted bii mii se, naan ken se, Ananias ken *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa 6ee Yaudge kandum se, naade oko gaaba kalan ron Tartelus. Oo gaabm se jeel kojn booro k'baado tele Sezare ki. Gotn se, naade sakak Pal gotn magal ken taa naan Jude ki se.

² Ken naade aan se, magal taa naan ken gotn ese ol k'danjo Pal oo gotn ese sum bo, Tartelus se, baagin kak mindina. Naan magal taa naan ken gotn ese, naan taad oo: «Jaamus, barka ute naai jaay bo boorse naanje daap se. Oo ute meteki se sum bo, boorse naai 'noogjen j'ing lapia ute maradje se.

³ Maakḡ naanḡe ki se, gōṭo 6aa se paac daayum naaje k'tōomi taa bεε ken naai tēdjen se.

⁴ Bōrse se, maam m'je m'ai tujḡ naabi eyo, num 'mooyje ud'bi do mētn taar ken naaje j'ai taad se.

⁵ Gaabm ese se, naaje j'ōḡiḡ naan debm jig eyo. Naan se 6o, ken lee εc Yaudgen gōṭo 6aa se paac əḡ jee uun dōobm kod Nazaret se lε, naan 6o bubde.

⁶ Ey num, naan 6o je an tujḡ te *Bee Raa se kici. [Taa naan se 6o, naaje k'j'ōkiḡo əḡ k'je j'an kōḡḡ bōṛṛo don ki aan gōḡ ken *Ko Taar Raaje taadjen ro ki.

⁷ Gaḡ gōṭn se, bubm asgarge 6aado ute asgaringe ədḡḡn ute taa tōḡ jije ki.

⁸ Naan taadjen əḡ debm jaay je kōkḡ mind Pōl num adε 6aa gōṭi ki.] * Anum, Jaamus, naai mala 6o 'tōnd mētn gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum 6o, naai 'jeel taar ken naaje k'taad roḡḡ ki se, taar mētn ki.»

⁹ Yaudgen 6aado ute naan se kic took do taar ken se əḡ taad əḡ: «Deere, taar naan taad se, mētn ki.»

Pōl taad mētn taariḡ Peliks ki

¹⁰ Gōṭn se magal taa naan Jude ki se, tēd ute jḡḡ Pōl ki əḡ ḡ'taada. Naan ken se, Pōl εεp taariḡ əḡ: «Jaamus, m'jeele gōṭn naai baag kōḡḡ bōṛṛo do Yaudge tu sum se, əkga 6aara dεna; taa naan se 6o, maam m'beer eyo ken m'ai taadn mētn taarum se.

¹¹ Gōṭn m'6aado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan bōṛṛ *Bee Raa ki sum se, aas te 6ii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur mētiḡ kic 6o an kōḡḡḡ doobiḡ ki.

¹² Daan bōṛṛ Bee Raa ki lō maakḡ *6eege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey lε maakḡ gεgεr ki gōṭn ken jeege lee tusn se kic 6o, naade, 6ii kalaḡ, əḡum te naaj naaj te jeege eyo əḡ m'ōs kōs mētn jeege eyo.

¹³ Mētn taar naade jaay əkum mindum ro ki se, naade aisiḡ kōḡ taadn mētiḡ tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakḡ maam m'jeel se, maam se m'uun dōobm Raa bubjege ute dōobm ken naade aakiḡ aan gōḡ dōobm se dōobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raaniḡo maakḡ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dōkiḡ se kici.

¹⁵ Maam se, m'ōnd dom do Raa ki əḡ do mētn taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken tēd naka ute doobiḡa əḡ kengen tēd naka ute doobiḡ eyo aan gōḡ naade kici.

¹⁶ Taa naan se 6o, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki əḡ naan jeege tu se ute maakḡ kalaḡ.

¹⁷ Maam se, m'əkga 6aara dεna m'6aado te Jeruzalem ki eyo. Num, ken bōrse jaay m'6aado se, m'6aano ute nakḡ noḡḡ jee daaygen maakḡ naanum ki əḡ m'6aano ute *sεrke Raa ki kici.

¹⁸ Naan ken se, naade əḡum daan bōṛṛ Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se lε, jeege tus te cεem ki eyo əḡ jeege lε ul te taar ey kici.

¹⁹ Gaḡ Yaudgen iḡḡo taa naan Azi ki se 6o, jee mētiḡe 6aado əḡuma. Ken bεεḡ ki se, ken maam jaay m'tujga dīm num naade se 6o, jee ken adε 6aa naani ki am kōkḡ minduma.

²⁰ Ey lε, jee ken 6aado naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade əkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakḡ mētn taarge se, k'taadum nakḡ ken maam m'tujga se.

* 24:8 Taar se (6b-8a) maakḡ Kitapge tun do dōkiḡ se, mētiḡe maakde ki se gōṭo.

²¹ Nakɿ ken maam m'jeel se, m'taadga 60 taara kalan: kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ɔɔ m'deekdeno m'ɔɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔjn bɔɔɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliks magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metina. Taa naan se 60, naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔnki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay 6aadɔ gɔtn ara ki sum 60, maam m'asen kaakɿ metn taarse se.»

²³ Gɔtn se Peliks ɔl magal asgargen naan ɔnin Pɔl kaam jin se, ɔɔ n'6aa n'ɔɔɔ Pɔl se maakɿ dangay ki naɔɔ j'ɔnin doobo ɔɔ j'ɔnte gaasn jeenge taa 6aadɔ an lee kaaka ɔɔ an kaakɿ don ki.

Pɔl ting maakɿ dangay ken gɔtn ese baara dio

²⁴ Ken ted bii kandum se, Peliks ute mendiɿ Drusil ken mend Yaud se, ɔl k'danɔ Pɔl, taa naade se, je Pɔl aden taadn metn taar doobm *al-Masi, Isa.

²⁵ Num gan, kaad ken Pɔl jaay baagden taadn ɔɔ: «Bee ki num, debkilimi se, 'ted nakɿ ute doobina naan Raa ki ɔɔ ɔɔbm ronɔ, taa Raa se, bii kalan, utu kɔjn bɔɔɔ do jeege tu.» Ken Peliks jaay booy taar se, nirlin 6aa teece. Gɔtn se, naan deekin ɔɔ: «Borse se, iin '6aa gɔti ki, 'tedga jaay sɔm, maam m'aio danɔ.»

²⁶ Naan saap ɔɔ kaadn naane Pɔl an kedn gurs le daam, taa naan se 60, naan dan doolin cɔk cɔk gen kees ute naan se.

²⁷ Ken Peliks jaay ted baara di se, Porsius Pestus se k'6aadɔ j'olin gɔɔn ki. Aan gɔɔ Peliks je raapm maakɿ Yaudge se, naan 6aa 6aa se ɔn Pɔl ting maakɿ dangay ki gɔtin ki.

25

Pɔl naan Pestus ki

¹ Ken Pestus jaay aan Sezare ki, ted bii mɔɔ sum se, gɔtn se naan ook 6aa Jeruzalem ki.

² Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tedn serke Raa ki ute magal Yaudge se, 6aadɔ sakak Pɔl gɔtin ki. Gɔtn se, naade taad dook taara,

³ ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Bee ki num, naaje k'je Pɔl se, ajensiɿ kɔn ade 6aa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pɔl taa ken naan jaay 6aa 6aa num, naade an tɔɔl doob ki.

⁴ Gan gɔtn se, Pestus terlden ɔɔ: «Pɔl se, utu dangay ki Sezare ki naane ɔɔ maam kic m'tedga sum 60 m'utu m'terl naane.

⁵ ɔnki magalsege kandum se '6aa ute maam tele. ɔɔ ken gaabm se jaay tujga dim le, amki 6aa taadn metin naane.»

⁶ Ken Pestus aan Jeruzalem ki se, naan tedɔ bii marta lɔ bii sik sum. Ken naan jaay terl 6aa Sezare ki se, metbeenki sum 60, naan 6aa ing gɔtn kɔjn bɔɔɔ ki ɔɔ ɔl k'6aa k'danɔ Pɔl.

⁷ Ken Pɔl jaay aan gɔtn kɔjn bɔɔɔ ki se, Yaudgen iino Jeruzalem ki 6aadɔ ute Pestus se, 6aadɔ guruginɔ ɔɔ baagin tɔɔl taargen ing kus dena don ki. Naɔɔ taardegen naade taad se, debm jaay kɔn taar met ken an kɔkɿ mindin tap 60, gɔɔɔ.

⁸ Gan Pɔl taad metn taarin ɔɔ: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edɔ Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ɔɔ Gaar magal ing *Rɔm ki ken k'danin Sezar se kic le, m'tujin te dim eyo.»

⁹ Gan Pestus je raapm maakɿ Yaudge se, taad Pɔl ki ɔɔ: «Ken 'kookɿ 6aa Jeruzalem ki jaay j'ai 6aa kaakɿ metn taari naanum ki se 'took la?»

10 Ganj Pəl terlin̄ ɔ: «Aan gɔɔ maam m'ḡaadoga gɔtn kɔjn̄ bɔɔr kɛn gen Sezar dey se, maam m'je j'am kɔjn̄ bɔɔrɔ gɔtn ara. Taa Yaudge se ɛ, maam m'tujden te dim eyo aan gɔɔ kɛn naai kic 'ljeelin̄ tak se.

11 Deere, kɛn maam jaay m'tujga dim lɔ tɛdga nakɔ jaay aas tɔɔlum se, naan se, maam m'tooko j'am tɔɔlɔ. Num ganj jee ɔkum mindum se ɛ, nakde met ki eyo; bin se, nam tap ɔ am kɔn̄ kɔkɔn̄ kɔlum jide ki eyo. Maam se, j'am ɔaa kɔjn̄ bɔɔrɔ naan Sezar ki.»

12 Kɛn Pestus jaay booy taar se, gɔtn se naan̄ ɔaa taad ute jeenge, jaay ɔo ɔaadɔ terl Pəl ki ɔ: «Naai 'je j'ai kɔjn̄ bɔɔrɔ naan Sezar ki dey se, ɔarse maam m'ai kɔli 'ḡaa naan naan̄ ki.»

Pestus dan̄ ɔaano ute Pəl naan Gaar Agripa ki

13 Kɛn naade aak metn taar Pəl jaay tɛd̄ bii kandum se Pestus aan Sezare ki, gɔtn se Gaar Agripa ute genaan̄ mɛnda, ron̄ Berenis, ɔaano tɛdn̄ tɔɔse.

14 Aan gɔɔ naade tingga bii dɛna gɔtn ese se, bii kalan̄ Pestus taadin̄ metn taar Pəl se, ɔɔ deekin̄ ɔ: «Kɛn Pɛliks ɔaa ɔaa se, naan̄ ɔn̄ga gaaba kalan̄ maakɔ dangay ki ara.

15 Kaad̄kɛn jaay maam m'ingɔ Jeruzalem ki se, *magalgen gen jee tɛdn̄ serke Raage tu ute magal taa ɔee Yaudge se, ɔaadɔ sakakin̄ gɔtum ki ɔɔ deekum ɔ: «Gaabm se ɔjin̄ bɔɔrɔ don̄ ki.»

16 ɔɔ maam m'tɛrlɛn̄ m'ɔɔ: «Naaje *Rɔmɛge se, deba se j'aak metn taarin̄ jaayo. Taa jee ɔkin̄ mindin̄ se, adɛ ɔaa k'booy metn taarde ɔɔ metn taar naan̄ kici, ey num j'an̄ kɔn̄ kɔjn̄ bɔɔr don̄ ki, bin sum eyo.»

17 Gɔtn se, magal Yaudge se, iin̄ ɔaadɔ ute maama Sezare ki, ɔɔ maam kic m'tood̄ te bi do taar kɛn se eyo. Mɛtbeen̄ki sum ɔo, maam m'ḡaadɔ gɔtn kɔjn̄ bɔɔr ki ɔɔ m'ɔl k'dan̄ k'ḡaano ute Pəl.

18 Kɛn jee kɛn ɔkin̄ mindin̄ jaay aan se, maam m'saap m'ɔɔ kaad̄ naane, naade ɔkin̄ mindin̄ se do nakge tun̄ *kusin̄ kɛn naan̄ tɛda. Num ganj, do nakge tun̄ kɛn naade ɔkin̄ mindin̄ se, kɛn met ki tap ɔo, maam m'ɔn̄ te eyo.

19 Ganj maam m'ɔn̄de se, naade naaj naaj ɔo do doobm naade Yaudge tu ɔɔ do gaab ki kalan̄ k'dan̄in̄ Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naɔo ganj Pəl ɔɔ gaabm se utu in̄g zɛɛɛ daayum.

20 Taa naan̄ se ɔo, taargen bin se, maam se m'jeel taad̄ metin̄ eyo. Naan̄ kɛn se ɔo, maam m'taad̄ Pəl ki m'ɔɔ n̄'je num n̄'ḡaa Jeruzalem ki j'an̄ ɔaa kaakɔ metn taarin̄ naane.

21 Ganj Pəl baate tookɔ do taar kɛn se. Naan̄ deek ɔ: «Naan̄ se, j'an̄ ɔaa kɔl gɔtn Sezar ki se ɔo an̄ ɔaa kaakɔ metn taarin̄a.» Taa naan̄ se ɔo, maam m'ɔl asgarumge utu bɔɔbin̄ maakɔ dangay ki, bini bii kɛn m'an̄ kɔlin̄ gɔtn Sezar ki.»

22 Gɔtn se, Gaar Agripa taad̄ Pestus ki ɔ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taarin̄a.» ɔɔ Pestus terlin̄ ɔ: «Kese jiga. Mɛtbeeki sum ɔo, naai utu 'booy metn taarin̄a.»

23 Mɛtbeen̄ki se, Gaar Agripa ute genaan̄ mɛnda ron̄ Berenis, naade tuso kal gaaringe ɔɔ ɔaadɔ ute magal asgarge ute magalgen gen̄ maakɔ gɛgɛr gɔtn ese. Naade ɔaadɔ end maakɔ ɔee kɛn jeege lee tusn se. Gɔtn se, Pestus ɔl k'dan̄ k'ḡaano ute Pəl.

24 ɔɔ Pestus ɛɛp taarin̄ ɔ: «Gaar Agripa ɔɔ naasen in̄gki ute naaje maakɔ ɔee ki ara ki paac, aakki, kɛse ɔo gaabm se, Yaudge ute dɛnde ɔaadɔ ɔnum Jeruzalem ki bini k'ḡaadɔ Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se ɔɔ tɔɔd̄ tɔɔy ɔ: «Gaabm se, k'tɔolin̄ naatn!»

²⁵ Ɔo ken maam jaay m'booy metn taariṅ se, m'ɔŋiṅ naan se tuj te diṁ jaay 'kaasn j'ansin tɔl ro ki eyo. Num gan naan mala taad ɔ j'ansin ɔaa naan Gaar magal ken ing Rɔm ki dey se. Taa naan se ɔo, maam m'je m'an kol gɔtn naane.

²⁶ Num maam se, taar m'kon jaay m'raan Gaar magal ken ing Rɔm ki se, m'ɔk eyo. Taa naan se ɔo, maam m'ɔk m'ɔaansino naanse ki ɔ ken tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taariṅ num. Bin sum ɔo, amki kon metn taar ken maam m'raan Gaar magal ken ing Rɔm ki se.

²⁷ Ey num, ken debm dangay jaay j'ɔŋ te nakj ken naan tuj te ey se, j'an kol kol Rɔm ki j'ɔo di?»

26

Pɔl taad metn taariṅ naan Gaar Agripa ki (NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gotn se, Gaar Agripa taad Pɔl ki ɔo: «Borse j'ɔŋiga doobo 'taad metn taari.» Naan ken se, Pɔl uun jin raan tedden tɔɔse jaay baagden taadn metn taariṅa ɔo:

² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ɔk doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee ɔkum mindum se.

³ Taa naai le, j'eele nakj bubdegen naade lee tɔda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se ɔo, maam m'eemi nɔo meti ki ɔo uɔum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se j'eeluma taa maam le m'teep daande ki Jeruzalem ki ara.

⁵ Do dakin tap ɔo, naade j'eeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tedn ɔŋ den se. Naade se jeele ken naade je kic ɔo am tedn saadumge.

⁶ Jaaki jaay k'j'ɔk k'ɔaansumo gɔtn konj bɔɔɔ ki se, taa maam m'ɔndga kondom do nakge tun *Raa taado bubjege tu ɔo utu ajeki keɔ se.

⁷ Taa naan se ɔo, taa beejegen sik-kaar-di se eem Raa nɔɔɔ katara; taa naade ɔnd doɔe ɔo utu kon nakgen ken Raa taad ɔo utu ajeki keɔ se. Bin ɔo Gaar Agripa, maam kic m'ɔnd dom do nakge tun se kici, ɔo taa naan se ɔo, Yaudge lee ɔkum mindum se.

⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge ɔoki Raa se 'kon dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakj saapum ki se, ute doobm gay kic ɔo m'do do m'je ro Isan koɔ Nazaret se se 'tedn gɔɔ.

¹⁰ Kese ɔo nakj ken maam m'tɔdo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu se ɔo, undumo kulu ɔo maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena ken m'tɔk m'ɔmbdeno dangay ki. Ɔo ken naade jaay dook taarde gen tɔalde le, maam kic m'took ute naade.

¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakj *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se maam m'tɔdde ute taa tɔɔɔ. M'je naade an resn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum doɔe ki se, ɔlum bini m'ɔaa m'dabarden maakj gegerge tun ken maakj taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pɔl taad Agripa ki ɔo: «Taa naan se ɔo, bii kalan *magal jee tedn serke Raage tu se, ɔlum ɔo m'ɔaa Damas ki gen ɔaa tɔkj jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gɔtn naane se.

¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'ɔaa ɔaa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakj raa ki. Ɔo poodn se, raap cir kaada, ɔaado deebje maam j'utu jee k'ɔaa ɔaa doob ki tel se.

14 Gōtn se, naaje paac k'si naan ki ɔɔ maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge ɔɔ: «Səl, Səl, naai 'dabarum tap ɔɔ taa dī? Kese naai 'dabar roi cεε aan gɔɔ maal ken ɔɔn rɔn mēlin dabarin ute mεmεyε se*».

15 Maam m'tond metin m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ɔɔ nana?» ɔɔ Meljege tɛrlum ɔɔ: «Maam ɔɔ Isan ken naai 'lee dabarin se.

16 Num gōti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'bεer m'ɔɔdī taa am tēdn debm tēdn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakumga ute kaami se, maam m'utu m'teec naani ki ɔɔ m'ai taadn nakgen kuuy daala.

17 Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'ɔli gōtde ki se, maam m'ai kaaj jide ki.

18 Maam m'ɔli gōtde ki se taa ade kɔɔdn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay ɔɔ, naade ade teecn maakn gōt ken ɔɔd se, ɔɔ ade ɔaa gōt ken wɔɔɔ. ɔɔ naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu ɔɔ 'ɔaa gōtn Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusindege ɔɔ naade kɔn bεdde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde dō maam ki.»

19 «Taa naan se ɔɔ Gaar Agripa, nakn Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'ɔn m'baate te eyo num m'tookga do ki.

20 Gan tun booyo deet deet se, maam m'taadō taar Raa jeege tun Damas ki ɔɔ jeege tun Jeruzalem ki ɔɔ m'taad m'dɔɔdō jeege tun taa naan Yaudge tu paac ɔɔ tɛr m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadde m'ɔɔ, k'tɛrl kingde ɔɔ j'aal maakde do Raa ki ɔɔ k'tɛd nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔɔ naade se 'tɛrlga kingde.

21 Taa naan se ɔɔ, Yaudgen kandum se ɔkum daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ naade je am tɔɔɔ.

22 Ute naan se kic ɔɔ, bini jaaki, Raa utu bɔɔbum bɔɔbɔ ɔɔ maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina taadō ɔɔ 'tɛdga num al-Masi utu ade ɔaa se. Kese ɔɔ taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese ɔɔ taaruma,

23 m'ɔɔ: al-Masi se dabarga ɔɔ naan ooyga ɔɔ maakn jeege tun ooyga kooy se, naan ɔɔ debm ken duro deet daan yoge tu ɔɔ naan ɔɔ debm ken wɔɔr gōtō Yaudge tu ɔɔ jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pəl taad taara Gaar Agripa ki ɔɔ n'aal maakin do Isa ki

24 Ken Pəl jaay utu taad taad mɛtn taarin sum ɔɔ, Pɛstusn ken magal taa naan gōtn ese se uun mindin raan deekin ɔɔ: «Bεε Pəl, naai se debm dɛrlɛ ɔɔ jeel nakgen ken naai ɔk se, biga doi.»

25 Gōtn se Pəl tɛrlin ɔɔ: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen mɛt ki ɔɔ ken ute doobina.

26 ɔɔ Gaar Agripa se ɛ, nakgen deel se naan 'jeel mɛtina. Taa naan se ɔɔ, maam m'taad naanin ki kic ɔɔ m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se ɛ, ken naan jeel mɛtin ey se gōtō. Taa nakgen deel ɔɔrse ese se ɛ jeege paac booyinga.

27 Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taadō do dɔkin se, tap ɔɔ naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.»

28 Gōtn se Gaar Agripa tɛrlin ɔɔ: «Ute taari se, naai saap ɔɔ bin sum ɔɔ, naai 'naar am tēdum m'tēdn debm *al-Masi bin aa!»

29 Pəl tɛrlin ɔɔ: «Ken ɔɔrse ɔɔ tɛdga jaayo, maam se m'tond mɛtn Raa. Naai ute jeegen ɔɔrse inj 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tēdn aan

* 26:14 Mεmεyε se, maal k'dɔɔkn ro duwal sind ki.

gɔɔ maama. Naɔo nakɩj maam m'je 'kaan dose ki ey se, ziɩzir ken k'dɔɔkɩj sum se sum.»

³⁰ Ken Pɔl jaay taad nanj taarin sum se, gɔtn se Gaar Agripa, magal taa naan gɔtn ese, Berenis, ɔ jee ing ute naade gɔtn ese se, paac se iin ɔn gɔtn ese.

³¹ Ken naade jaay iik tɔɔk cɛɛs ki se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an tɔɔɔ lo j'an kɔkɩj danɔay ki eyo.»

³² Gɔtn se, Agripa taad Pɛstus ki ɔɔ: «Ken gaabm se jaay taad te ɔ j'an ɔaa gɔtn Sezar ki ey num, naai an kɔɔdn kɔɔ.»

27

*Pɔl j'ɔlin ɔaa *Rɔm ki (2Kɔr 11.25-26)*

¹ Naan ken se, Pɛstus uun doa ɔ j'ajen kɔl taa naan Itali ki ute markaba. Gɔtn se Pɔl ute jee danɔaygen kuuy se, naan ɔnden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakɩj magalge tun gen dɔɔl asgargen gen Sezar Ogusta.

² Markabm j'ookɩj maak ki se, iino gɛgɛr ken Adramit ki. ɔ naan se ɔaa ɔaa maakɩj gɛgɛrge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gɔtn se, naaje j'iin k'ɔaa. ɔ maakɩj markab ken ese se, Aristarkus kɔd Masedoan ken iino maakɩj gɛgɛr ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Mɛtbeenki se, naaje j'aan maakɩj gɛgɛr ken Sidɔn ki ɔɔ aan gɔɔ Julius ro Pɔl ki naan bɛɛ dɛy se, naan ɔnin dɔobo gen ɔaa kaakɩj mɛdɩnge, taa naade anɔ kɛdn nakɩj ken an noogo.

⁴ Ken naaje jaay j'iin j'ɔn Sidɔn se, naaje j'aal gɔɔr ute do jɛn taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ɔl deeb doje ki.

⁵ Gɔtn se, naaje j'ɔmb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili ɔɔ naaje k'j'aan maakɩj gɛgɛr ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki.

⁶ Ken naaje jaay j'aan gɔtn ese se, magal asgarge se, ɔn markaba ken iino maakɩj gɛgɛr ken Alekzandri ki ɔɔ ken ɔaa ɔaa taa naan Itali ki. Gɔtn se, naan tɔɔ ɔmbje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se ɔn an dɛn eyo, kɔr jaay j'aan maakɩj gɛgɛr ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dɛna. Anum, aan gɔɔ kuulu le ɔl deeb doje ki se, gaasje gen ɔaa ute naanje. Naaje j'aalo cɛɛ ool kooy ken k'danin Salomone gen ɔaa kɔn gɛgɛr Kret ki ken maane ɔl gurugin se, taa ajen gaasn kuulu.

⁸ Ken naaje k'ɔaa ɔaa se kic ɔo, k'ɔaa ute dubar. Bini j'aan gɔt ken markabge lee daarni gɔtn se k'danin gɔtn daar markabgen bɛɛ. Naan se cɛɛ gɛgɛr ken k'danin Lazaya se.

⁹ Naaje k'ɔaa ɔaa se k'tɛdga dɔob ki bii dɛna ɔɔ kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa adɛn tɔɔl *kusiɩde se *kic ɔo, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. ɔ markab se le 'kɔn kɔmb gaan baar eyo. Taa naan se ɔo Pɔl taadden ɔɔ:

¹⁰ «Mɛdɩmge, 'booyki. Baa mɛrtjege se, maam m'aakin utu 'tɛdn aak kusu, taa markaba ute nagen maak ki paac se dɛnin utu kutu, ɔ ken ted te bɛɛ eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.»

¹¹ Gan magal asgar Rɔmɛge se, uun taar debm tuur markabm ute gen mɛl markabge se cir gen taar Pɔl.

¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gɔtn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se ɔo, jee maakɩj markab ken ute dɛnin se, naade taad ɔɔ: «J'iin j'ɔnki gɔtn ese. Bɛɛki num, naaje j'aki ɔaa gɔtn daar markab ken k'danin Peniks se.»

* 27:9 Aak Lb kɔn 16.

Kese 6o g0tn daar markabgen gen jee Kret ki. G0tn se sak kaam aak g0tn kaada toocni 0 naade se je king g0tn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray d00b do baar ki

13 Kuulu jaay iino do ji jeelje ki 0 baag kol salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa 0: «Kese 6o nakn ken k'saapinkiro. G0tn mertjege se utu 'kaan kaama.» G0tn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uunino maakn maane ki se naata 0 naade lee 6aa ute j0n baar ken taa naan Kret ki se.

14 Ken k'6aa c0k0 sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar d00b0 mak0n0 do ko Kretge tu 0 baado aal doje ki.

15 G0tn se, guduray se baado uun markaba se 0 jeenge se 0n 0k gaas te markaba se eyo 0 g0tn se, naaje j'0n roje guduray tuun 6aanje.

16 Ken j'aan se, j'0n g0t0 kaam kalan 0 g0tn se, maane 0l gurugina 0 naan0 se k'danin Koda. G0tn se 6o ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay 6o, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab ken magal se.

17 G0tn se jee markabge se b00y maan jaay d00k daap markabm magal se ute k0l0, taa naade 6eer 6eere 0 sam 'koocn do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se 6o, kaagn ken naade d00k jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin 0nin b00y maan. Naan ken se, naade 0n kuulu 6o t0d 6aanje.

18 Metbeenki se kic 6o, guduray se 0l ted daama 0 tuun markaba se 6aan kaam ara kaam ara. Taa naan se 6o, jee markabge se, t0s sin ute nakgen metingen maakn markab ki se, maakn baar ki.

19 Bii k-m0t0ge tu se, jee tuur markabge mala t0s nakn ken naade lee tedn naabm markaba se 0 sin maakn baar ki.

20 Daan 6ii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'0n j'aakde eyo 0 guduray se le, 0l ted daama. Taa naan se 6o, naaje k'saap j'0 naaje se j'k0n kaaj ey sum.

21 Naajen maakn markab ki se, j'0kga 6ii dena j'0s te eyo. G0tn se, P0l iin daar daande ki 0 deekden 0: «Medumge, 'booyki! Beeki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin k0n Kret eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap 6o 'tuj eyo 0 'kiig eyo.

22 B0rse se, 'booyki m'asen taada: 0kki maakse t00g0, taa maakse ki se, nam kalan tap 6o 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum 6o, utu 'kutu.

23 Ken 0lum jaay m'taad bin se, taa maakn n00r ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eemin se, 0lo k0din kalan 6aado teec naanum ki.

24 0 naan taadum 0: «P0l, 0nte 6eere! Deere, naai utu '6aa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.»

25 Taa naan se, medumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki 0 m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan g00n ki.

26 Na0 'jeelki, markabjege se utu 'k0sn do j0n ken kaam gam 0 utu 'teεεε.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

27 Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, g0tn guduray d00b0 sum se 0kga 6ii sik-kaar-00 0 guduray se, tuun 6aanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan n00r ki se, jee markabge se saap 0 j'aanga g00r ute naan0.

28 Taa naan se 6o, naade d00k maala taa kolki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, 0n maane se j0rlin aas keyε sik-dio 0 ter naaje j'iik c0k0 se, naade undin daala 'd00jin se, 0nin keyε sik-kaar-mii.

²⁹ Gōtn se, naade beere akde se saap oo: «Sōm, markaba se '6aa kōsn ro ko ken gam.» Taa naan se 6o, naade tuun maalgēn deer se sōo ken naade lee daar markabde se booyde kaam mōōtn maakj maane ki. Gōtn se, naade booy nuñ ki nuñ ki sum 6o gōto aden kiipi.

³⁰ Ganj jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se oo naade taad jeege tu oo: «Naaje se k'6aa booy nakj ken k'lee k'daar markaba se maan.» Ganj naade nakde raaye. Naade se je 6o 'kaan kōñ markaba se.

³¹ Gōtn se, magal asgarge ute asgaringe se Pōl taadden oo: «Ken jee se jaay oñdeki booy oñga markaba se num, bere, naase se aki kōñ kaaj eyo.»

³² Taa naan se 6o, asgarge se ganj ute kōl ken k'dōōkij markabm baat se, oo naade oñij 6aa do baar ki kaliñ ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nuñ ki sum 6o gōto kiip se, Pōl taadden oo: «J'aay kaamde, j'os dim! Oo borse j'ōkkiga bii sik-kaar-sōo se, naase oski te dim eyo oo injki 6o uunki kuun nirlse sum. Maakj biige tun ese se, dim tap 6o naase os naamki te eyo.

³⁴ Borse, 'booyki m'dejse, oski jaay anki kōkij tōōgō taa maakse ki se, nam tap 6o kalan, 'kut eyo.»

³⁵ Ken naan jaay taad nanj taariñ se, naan uun mappa jin ki oo tōōm Raa naan jeege tun gōtn ese, jaay 6o naan dupiña oo baag kōsō.

³⁶ Ken naade jaay aak Pōl os sum se, gōtn se naade nirlde baado kaadde ki oo naade kic baag kōsō.

³⁷ Maakj markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mēce.

³⁸ Ken naade jaay os aasde se, gem ken oop maakj markab ki se kic 6o, naade siñ naatn maakj baar ki, taa markaba se aden 'kōōpm cēpe.

Jeegen maakj markab ki se paac nam kalan tap 6o ut eyo

³⁹ Ken gōto jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, na6o naade jeel gōt eyo. Ganj naade aak taa jēñ baar ken ak doobm ken maane baadoga num ooy end maak ki se, gōtn se, naade saap oo: «Beeki num, naaje j'daar markabje gōtn ese.»

⁴⁰ Gōtn se, naade ganj ute kōl nakj ken lee gakde markabde do baar ki se oo nakgen se le naade oñde maakj baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tōōdn markaba se le, naade tuutiña oo gōtn se, naade uun dōōk raan kal ken kuulu tēdinga num lee tōōd markaba se, taa kuulu se, aden tōōdn kōl do kees ken taar baar ki se.

⁴¹ Ken naade jaay aan gōto kaam kalan se, naade 6aa os dode do kees ken maakj maane ki oo naan markabde se 6aa end ne6o maakj kees ken ese. Gōtn se, kuulu ol makōñ se, uuno maane baado ond tēreçij ute mētn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tēreç sum se, naade je an tōōl ute jee dangayge se, taa naade beer oo sōm maakde ki se, deb kalan 'kaan kōto.

⁴³ Aan gōo magal asgarge je kaajñ Pōl se, taad asgarge tu oo j'ōnte tēdn naan se. Gōtn se, naan taad jee dangayge tu oo: «Jee jeel maane se, k'j'omb k'teec k'deel deete.»

⁴⁴ Ter naan taad jeege tun kuuy se oo: «Jee mētinge se 'tōkki kaagj markaba se oo kēngen kuuy se le, 'tōkki nakj markabm ken tēreçga tēreç se oo okki mētn jeegen jeel maane se.» Ute naan se 6o, tēd jeege paac aan do jēñ ki ute lapiā.

1 Kēn naaje jaay j'aan do jēn ki sum se, k'taadjen j'oo: «Naan baar ol gurugin se, roŋ Malti.»

2 Jee naanjen goṭn ese se, naade dooḏ okje jiga. Aan goḏ maane le eed keede oo kuulu kic le ooŋ den se, goṭn se naade baado tuuyjen poodo taa k'riibi.

3 Naan ken se, Pōl toso ciiri gen baa kōmb poodn se; gan goṭn se, wōjo jaay naam poodo se, teec baado teel ji Pōl ki.

4 Kēn jee se jaay aak wōjn teel ji Pōl ki se, naade taad ute naapa oo: «Gaabm se, debm toal jeege deer deer. Ey num, ken naan aajga kaaj del del maakn baar ki se, ute naan se kic 6o, *Raa ken ted naka ute doobin se, onin te eyo utu an tolo.»

5 Goṭn se, Pōl siik jinā oo und ute wōjo se maakn pood ki oo naan naam goṭin gam tap 6o onin eyo.

6 Jee se ing aak kaama oo nun ki jin se 'koopo ey le 'naar kaal kooṇ 'kooyo. Gan ken naade ing aak kaam bini jaay aak dim tedin ey se, goṭn se naade baag taadn oo: «Bin eyo! Gaabm se, tedn raa le daam.»

7 Cee goṭ ken ese, gaaba kalar k'danin Publius, naan se ok goṭo. Naan 6o, magal deet deet gen maakn naan goṭn ese oo gaabm se, dooḏ okje jiga been ki, gen bii moṭo.

8 Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan kōnō oo roŋ oŋgo oo rōoŋ mooso. Goṭn se, Pōl baa aakiŋa oo tandin metn Raa, andin jin don ki oo edin lapiā.

9 Kēn jee Malti ki jaay booy se, jee kōoŋdege se baado goṭn Pōl ki oo naade kic paac oŋ lapiā.

10 Goṭn se, naade aalje maak ki oo okje oŋō oo kaad ken naaje jaay k'jiin k'baa baa se, naade edjen nakgen ken ajen kaasn gen baa mertje.

*Pōl baa *Rōm ki (Rm 1.9-15)*

11 Maakn Malt ki se, naaje k'ting laapa moṭo, jaay 6o k'jiin k'baa. Kēn naaje k'baa baa se, j'ook maakn markab ken iino maakn geger ken Alekzandri ki. Markabm se roŋ raa roŋgoe oo kaadn kuul ki se, naan ting Malti ki.

12 Naaje j'omb k'gaan k'baa maakn geger ken Sirakuz ki oo goṭn se naaje j'ok bii moṭo.

13 Kēn naaje jaay k'jiin goṭn ese se, j'aal goor ute taa baar, bini j'aan maakn geger ken k'danin Regio. Metbeenki se, kuulu doobo metje ki oljen daan bii di sum 6o, naaje j'aan maakn geger ken Puzol ki.

14 Goṭn se, naaje k'baa k'je k'joŋ genaagen doobm Isa *al-Masi ki oo naade dan baanje beedege tu oo naaje k'ting bii cili ute naade, jaay 6o k'jiin k'baa ute jee maakn geger ken Rōm ki.

15 Kēn genaagen doobm Isa al-Masi ken Rōm ki jaay booy oo naaje j'utu k'baado se, jee metinge baado dooŋjen suuk ken k'danin Apus. Oo jee kuuy se baado dooŋjen maakn naan ken ok bee toodn mertge moṭo se. Kēn Pōl jaay aakde se, edin kaay kaama oo goṭn se naan toom Raa.

16 Kēn naaje jaay j'aan Rōm ki sum se, Pōl se naade onin baa je oŋ bea oo bee naan ing maak ki se oŋ kōgo oo goṭn se naan baa ing maak ki ute asgargen lee boobin se.

*Pōl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rōm ki*

17 Kēn jaay k'ted bii moṭo sum se, Pōl ol k'danino magal Yaudgen ing goṭn ese. Naade jaay baado tus sum se, goṭn se Pōl taadfen oo: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo oo nakn bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic 6o, m'baa Jeruzalem ki

sum 6o, Yaudge iij-ɔkumo ɔɔ ɔlum ji Rɔmɛge tu ɔɔ maam m'taad te taar ɔim inj kus rode ki eyo.

¹⁸ Gan ken Rɔmɛge jaay tɔnd metum sum se, ey num, naade je am kɔɔdn kɔɔ, taa naade se, ɔɔ te nakɔ ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen tɔlum eyo.

¹⁹ Ute naan se kic 6o, Yaudge ɔnum eyo. Taa naan se 6o, m'ɔ maam se, ɔɔ j'am 6aa gɔtn Sezar ki 6o, am 6aa kaakɔ metn taaruma ɔɔ maam le m'je sakakɔ jeemge eyo.

²⁰ Taa naan se 6o m'ɔl k'6aa k'danɔseno ɔɔ maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dɔɔkum ute zinziri se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu inj aak kaamin se.»

²¹ Gɔtn se naade tɛrlin ɔɔ: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, ɔɔ raanjen te maktub eyo. ɔɔ maakɔ genaage tun 6aado gɔtn ara ki se kic le, nam tap 6o ɔɔ taadjen te metn taari eyo ɔɔ naaje le k'booy te taar inj kus roi ki eyo.

²² Num ɔorse se, naaje k'je naai malin 6o ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele gɔtɔ 6aa se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gɔtn se, naade gaanɔn 6iia. Ken 6ii naade gaanɔn jaay aas se, naade 6aado jeege den cir ken deete, ɔɔ Pɔl 6een ki. Gɔtn se, Pɔl uun metn taara tanɔɔrin se taadden bini aan tɛger ɔɔ, ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raanɔ do dɔkin se, naan taadden metn taar *maakɔ Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gɔtn se naan taaddɛsin ute tɔɔgin paac, naan je naade 'tookɔ do taar ken se.

²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se le, baate tooko.

²⁵ Ken Pɔl aakde naade taarde ɔk metn naap eyo, jaay iin 6aa 6aa se, taadden ɔɔ: «Taar ken *Nirl Salal jaay ɔl debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dɔkin busege tu se, taar se met ki.

²⁶ Naan deek Ezayi ki ɔɔ: 'Baa ɔɔ jee se taadden ɔɔ:

*Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kɔk eyo
ɔɔ utu aki kaakɔ ute kaamse nabo aki kaakɔ kɔk eyo.*

²⁷ Taa jee se le, taara ɛnd dode ki ey sum
ɔɔ naade le tɔlga kamba bide ki ɔɔ turumga kaamde.

*Ey num, naade se ɔk kaam ken an kaaka ɔɔ ɔk bi ken an booyo
ɔɔ ɔk maakɔ ken an kɔkɔ taara se.*

*Ute naan se, naade ade kɔkɔ tɛrl gɔtn maam Raa ki ɔɔ maam m'utu m'aden
kaaja.»*

²⁸ Tɛr Pɔl taadden ɔɔ: «'Jeelki taar ken ɛd kaajn ese se, Raa ɔl k'6aanga taadn jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade se utu 'booy kuunu.»

²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pɔl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pɔl tinɔ 6aara dio maakɔ 6ee ken naan mala lee ɔg se. Jeege dena 6aado lee aakiɔna ɔɔ naan ɔkden jiga.

³¹ Naan taadden metn taar maakɔ Gaar Raa ɔɔ dooyden metn taar Meljege Isa *al-Masi se ute maraadiɔna beer eyo.

* 28:29 Taar se, maakɔ Kitapge tun do dɔkin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

Maktubm ken Pəl raanjin jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin jeege tun Rəm ki

Pəl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-motoge nabo on aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan raan olden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je baa gotde ki so taadden metn taar ken naan 'baa dooy jee al-Masigen maakj geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan jeege tun Rəm ki se, naan taad took metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakj taaringe tun paac paac se, naan tumin do ko taar ken so: jikilingen jaay Raa aakde aakin bee naanin ki se, jee ken took aal maakde don ki so ute kaal maakj ese se bo, aasga sum (kon 1.17). Maakj taarge tun naan dooyde se, naan gaanin goto kaam moto: Ken deet deet se (kon 1-8), naan taad tookde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon 9-11), naan taad took metn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-motoge tu se (kon 12-15), naan taad took metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki so naan jeege tu. Do taar toolin ki se (kon 16), Pəl tedga toose jeege tu dena.

*Pəl raan ol toosin jee Raage tun maakj geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'bul Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se. Maam se *Raa bo tedum m'ted *debm kaan naabm Isa al-Masi so beer addum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dokin tap bo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taarin ki so taar ese se naade raaninoga raanja maakj Kitapm Raa ki.

³ Labar Jigan ese se taad te Goonin Isa so Goonin jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakj metjil Gaar *Daud ki.

⁴ So ken Raa jaay durino daan yoge tu se, *Nirl Salal taad toogin Isa jeege tu tal so naan Goon Raa so naan bo Isa *al-Masi, ken Meljege se.

⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bee so m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taarin jeege tun paacn ken Yaudge eyo taa naade tookj kaal maakde don ki so king do taarin ki so an *nookj ronja.

⁶ So naasen ken Raa danjeno 'tedkiga gen Isa al-Masi se, naase kic bo metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raansen naasen ken ingki maakj geger ken Rəm ki, ken Raa jese so danse se taa aki tedn jee naange. On Bubjege Raa so Meljege Isa al-Masi asen tedn beede so asen kedn lapia.

*Pəl je baa kaakj genaagen *Rəm ki (Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'toom Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki goto baa se paac, jeege osn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se.

⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tedin naabin ute maakj kalan gen taadn Labar Jigan gen Goonin se jeege tu, so bii-raa, maam m'saap dose ki.

¹⁰ Daayum maam m'tond metn Raa taa ken naan jaay je num, am koodn doobo m'utu m'baa gotse ki.

¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen 6aa kaaka, taa nakn ken *Nirl Salal edum se, j'an'ki 6aa nign ute naapa. Jo ute naan se jaay, naase aki tedn jee toogin naan Raa ki.

¹² Tapki num, ken m'je m'6aa gotse ki se, taa j'aki 6aa kedn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakn naase se am kedn kaay kaama do kaal maakn maam le, asen kedn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaaenge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'oo daayum m'6aa gotse ki, na6o 6orse kic Raa do dum te doob eyo. Aan goo maam m'lee m'ted naaba gotn jeege tun Yauadge ey ken goto 6aa se paac jaay aan kaama se, m'je gotn naase kic 'kaan kaama bin kici.

¹⁴ Naabm ken Raa je do m'an tedn tak se taa m'6aa taadn taarin jeege tun kaamde doo aakga kaaka do jeege tun kaamde doo aak te eyo. M'6aa gotn jeege tun dooyga dooyo do kengen paacn dooy te ey se kici.

¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen 6aa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakn geger ken Rom ki se kici.

*Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se 6o Raa aaj jeege*

¹⁶ Maam se sokon toolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se toogin Raa mala. Jo debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadino Yauadge tu oo ter k'taadn jeege tun 6aa se paac kici.

¹⁷ Labar Jigan ese 6o, taad jeege tu ute doobm gay jaay 6o Raa 'tedn jikilimge aak bea naanin ki. Jo Raa tedn naan se, ute kaal maakn do Isa ki kalin ki sum, do kupm met ki bini do taar toolin ki. Taa naan se 6o Kitapm Raa taad do: *Debm ken ted nakge ute doobin se 6o 'kon kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ak tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun ted nakgen jig eyo do aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusin ken naade lee ted se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki.

¹⁹ Ey num nakn ken j'an kaakn jeel Raa se, naan teddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala 6o teddesin toodga tal.

²⁰ Anum Raa se, bii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia do ute nakgen naan ted paac se, ute metekde se, kese jikilimge an kon kaakn jeele, naan 6o Raa, naan ting gen daayum do toogin kic ting gen daayum. Taa naan se 6o, naade kon taar ken naade an kon kaadn dode eyo.

²¹ Ey num naade se jeel Raa, na6o baate *nookina do baate toomin aan goo ken, beeki num, jeege an lee ted se. Num gan naade se le jee derlge do jeel dim eyo, do naade ing 6o gen saapm do nakge tun ren ren sum.

²² Naade se jee derlge num naade tedn rode aan goo jee jeel-taara,

²³ ey num beeki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade doo do nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jedege soo soo ute kuurgen erg kerg se 6o, naade lee erg naande ki do lee eemde.

²⁴ Taa naan se 6o kusin ken naade ted on ey se 6o, Raa onde maakn kusinde ki, gen tedn nakgen kusin goo ken naade maakde jea. Bin 6o naade tuj rode do ol rode maakn sokon ki.

²⁵ Taar met ken gen Raa se, naade resina do naade uun taar-ko6o 6o ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo do lee eemde. Num gan naade baate kerin naan Raa ken Mel Kaal nakge naan ken, beeki num, jeege paac daayum lee toomin se. *Amin.

* 1:17 Aak Aab 2.4.

²⁶ Taa nakɲ jig ey ken naade tɛd se ʋo, Raa ɔnde ɣen tɛdn nakɲ sɔkɔnge. Ey num mɛndge se lee tood ute gaabdege, num ɣanj naade tɛrlɪn mɛndge ʋo lee tood ute naapa.

²⁷ Ɔo gaabge kic lee tɛd bini. Naade ɔn mɛndge ɔ je ʋo ʋaa lee toodn ute naapa. Naade tɛd nakɲ sɔkɔnge. Taa naan se ʋo kusiɲ ken naade lee tɛd se, nakɲ ɔn lee aan dode ki.

²⁸ Aan ɣoo naade baate je jeel Raa se, Raa kic ʋo ɔnde ute maak-saapdegen jig ey se ɔ naade lee tɛd nakgen kusiɲ ʋaa ute naande, bin jaay naade lee tɛd nakgen ɣen tɛd ey se.

²⁹ Naade maakde dooc ute kusiɲa: naade lee tɛd nakɲ ute doobiɲ eyo, naade tuj ʋaa ute naande, tɛd jee tamage ɔ tɛd nakgen kusiɲa, dɔn nakɲ jeege, tɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade tɛd nakɲ ken maakde jea ɔ taad taagen ɪŋ kus ro jeege tu,

³⁰ naade lee ɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, tɛd jee koonge, ɔde ʋo je doobm ɣen tɛdn kusiɲ jeege tu, took taar bubdege ute kenɛdege eyo,

³¹ naade se jee tɔj eyo, jee tuj ɔrmdɛ, naade je jeege eyo ɔ ɛɛj do jeege tu ey kici.

³² Jee se jeel bɔɔr ken Raa utu kɔjɲ do jeege tu ute doobiɲ se, taa Raa taadɣa taad ɔ: jee tɛdn nakgen bin se, bɛɛki num, j'aden tɔɔɔ. Ɔo ute naan se kic ʋo, naade ɪŋ ʋo ɣen tɛdn nakgen se. Naade ʋo lee tɛdn sum eyo, num ɣanj maakde raap sakan do jeege tun lee tɛd nakgen kusiɲ se kici.

2

**Raa utu kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲa (Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee ɔj bɔɔrɔ do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kɔn kɔɔdn doi eyo. Taa nakɲ naai 'taad jeege tu ɔ ɔntɛ tɛdn se, naai kic 'lee tɛdn. Anum bin se, taari mala ʋo ai kutu.

² Deere, k'jeelki, jee ken lee tɛd nakgen bin se, Raa utu adɛn kɔjɲ bɔɔrɔ dode ki ute ken mɛt ki.

³ Ken naai jaay aakga jeegegen tɛdɣa *kusiɲ jaay 'lee ɔjde bɔɔrɔ dode ki se, ɔ kusiɲ se naai 'lee tɛdn kic se, ken bin num, bii ken Raa kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu se, naai 'saap ɔ 'kaan kɔn ne?

⁴ Bin num Raa ken tɛdi bɛɛ dɛn se, naan tɛd maakiɲ deer roi ki ɔ kɛrɛl roi ki se, ɔntɛ kaakiɲ aan ɣoo nakɲ ɛɛɛ. Naan tɛdi bɛɛ taa naai 'tɛrl maaki don ki.

⁵ ɣanj naai ɛ, debm do mɔŋɔ ɔ 'baate tɛrl maaki. Bin se naai mala 'ʋaano ute maak-taar Raa doi ki. Ɔo 'jeele bii ken Raa utu kɔjɲ bɔɔrɔ do jeege tu ute doobiɲ se, naai bɔɔrɔ utu 'kooɔɲ doi ki ɔ utu 'dabar dɛna.

⁶ *'Jeele, nanɲa nanɲa kic ʋo, Raa an kɛdn bɛdn do naabiɲ ken naan lee tɛda*.*

⁷ Jee ken aay kaamde ɔ je nakɲ ken tɔl Raa ki, naade je Raa ʋo adɛn tɔɔmɔ ɔ adɛn *nooko ɔ adɛn kɛdn *kaajɲ ɣen daayum. Kɛse ʋo nakɲ ken Raa utu adɛn kɛda kaad ken naade ʋaa ting ɣen daayum ute naan se†.

⁸ Num ɣanj jee mɛtinge se tɛd jee taamooy Raage ɔ je taar mɛt ki eyo ɔ ɔn rode ʋo ɣen tɛdn nakgen ute doobiɲ ey se, jee se, Raa maakiɲ taariɲ dode ki, ɔ naan utu adɛn dabara.

⁹ Deere, jee paacɲ ken lee tɛd nakgen kusiɲ se, Raa utu adɛn dabar makɔnɔ ɔ adɛn kɔɔdn yɛɛbde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tɛdn maak ki ɔ jeegegen Yaudge ey se kici.

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

10 Anum jee ted bɛɛ se, Raa aden keɗn tɔɔsiɲa, aden nooko ɔɔ aden tɔɔmɔ: maakɲ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki ɔɔ tɛr jeegen Yaudge ey se kici.

11 Taa Raa se, naan bɛɛr nam eyo.

12 Jee ken jeel Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusina num, naade utu kutn naatn ɔɔ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se le, naade olde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusina num, Raa aden kojɲ bɔɔrɔ ute doobm Ko Taar ese se.

13 Debm jaay Raa aakiɲ naaniɲ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada ɔɔ ing do ki ey se, debm bin se Raa aakiɲ naaniɲ ki se debm daan ki eyo.

14 Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, naade jeeliɲ eyo. Naɔo goɲn metiɲ se, naade lee ted nakgen aan gɔɔ ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se, je taadn ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se utu maakde ki.

15 Ken naade jaay ted nakgen bin se, keɛse naade je taadn ɔɔ Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala ɔo eddesinga keɗ maakde ki, taa naade jeel nakɲ ken naade je tɛda. Bin ɔo, maakde lee taadden taara, goɲn metiɲ ken naade tedga kusiɲ kic ɔo, naade jeele ɔɔ tedga bɛɛ kic le, naade jeele.

16 Nakgen maam m'taadsen se, utu teɛɲ toodn tal ɔii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojɲ bɔɔrɔ do jeege tu se. Nakgen jikilimge ɔyiɲ koy paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metiɲ se.

Yaudge se ɔɲ took ing te do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo

17 Num naai ken 'taad ɔɔ: «Maam se m'kod Yaud ɔɔ maam m'jeel *Ko Taar Raa» ɔɔ naai 'tɔɔm roi ɔɔ naai se debm Raa;

18 naai 'jeel nakɲ ken Raa maakiɲ jea, ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadiga ɔɔ naai 'jeel bɛɛr kuun nakɲ ken jiga.

19 Naai 'saap ɔɔ naai ɔo debm tɔɔɗ jee kaam-tɔɔkge ɔɔ naai ɔo goɲn wɔɔr ken lee wɔɔr jeegen maakɲ gɔt ken ɔɔɔo.

20 Naai ɔɔ naai ɔo 'tedga debm dooy jeegen jeel Ko Taar Raa eyo, ɔɔ 'tedga debm deɲɲ jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. ɔɔ ute doobm Raa se naai 'saap ɔɔ 'jeel nakge paac ɔɔ 'jeel taar met ki.

21 Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu ɔɔ ɔɲten 'ɔoogki ɔɔ naai tap ɔo 'ɔoogo.

22 Naai ɔɔ jeege ɔɲten keɛsn mɛnd jeege, ɔɔ naai 'lee ɛs mɛnd jeege. Naai ɔo ɔɔɗ und nakgen k'ɔɔciɲ jaay jeege lee eemiɲ aan gɔɔ raa ɔɔ tɛr naai sum ɔo 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakɲ beedege tu se, naai ki.

23 Naai maaki raap sakan taa naai ɔk Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, num gan naai se baate tookɲ king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa.

24 Taa nakgen bin se ɔo, Kitap taad ɔɔ: «Taa naase Yaudge se ɔo, jee ɔɔp baa se paac naaj Raa[‡].»

25 Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, *koɲɲ pɔndi[§] se ɔs aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey se, ken naai ɔjga koj pɔndo kic ɔo koɲɲ pɔndi se aan gɔɔ nakɲ cɛɛɛ.

26 ɔɔ debm ɔɲ te pɔnd ey jaay ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan gɔɔ debm ken ɔjga koj pɔndo.

‡ 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Koɲɲ pond ken Yaudge lee ɔɲ se taad ɔɔ naade tedga gen Raa.

27 Ɔo naai ken j'ojiga koj pɔndɔ ɔɔ j'eel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'ojin te pɔnd eyo ɔɔ ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojɔn bɔɔɔ doi ki.

28 Anum kɔf Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama ɔo k'jeelin eyo ɔɔ kojɔn pɔnd mala mala kic ɔo aan gɔɔ ken jikilimge lee tɔj se eyo.

29 Daala kɔdn Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakin ɔɔ kojɔn pɔnd mala mala se le, nakɔ ken *Nirl Salal ted maakɔ debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge ɔo an tɔɔm eyo, num Raa ɔo an tɔɔm.

3

**Raa tuj ɔrmin eyo*

1 Bin num debm ken kɔf Yaud tap ɔo beɛn di? Ɔo *kojɔn pɔnd ken naan ɔj se, jigin di?

2 Deere, nakgen se ken j'aakin num noogde aak eyo. Naɔo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakɔ ken Raa utu ked se, naan taadɔno Yaudge tu.

3 Anum Yaudgen metinge jaay tuj ɔrmdɔ ro taar ken se, naan kic kɔj tujɔn ɔrmin bin ne?

4 Kɛse gɔtɔ! Ken jikilimge paac ted jee taar-kɔɔge kic ɔo, Raa se naan daayum taad taar met ki. Taa naan se ɔo Kitap taad ɔɔ:

Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se ɔo jeege jeelin taar met ki.

Gɔtn kojɔn bɔɔr ki kic ɔo, naai nam tap ɔo kɔj kɔj taar jaay ai kɔkɔj mindi eyo.*

5 Ken naase jaay 'taadki ɔoki *kusiɔ ken k'lee k'tedki se ɔo, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, ken bin se, j'asen terl ɔɔ di? Bin num ken Raa jaay lee dabar jeege taa kusiɔdege se, nakin tedn met ki ey daamo? (Ɔo taar maam m'taadsen ese se, kɛse taar ken jikilimge ɔo lee taada.)

6 Anum gɔtɔ! Raa se, naan ted nakge ute doobina. Bin ey num naan kojɔn bɔɔɔ do jeege tu ɔɔ di?

7 Gɔtn metin jee kuuy 'kɔj taadn ɔɔ ken maam m'ted nakɔ met ki ey sum ɔo ɔl jeege jeel Raa se taad taar met ki ɔɔ *nookin se, anum gen di jaay j'ojum bɔɔɔ dom ki aan gɔɔ debm kusiɔ se?

8 Ken bin num j'aki kɔj taadn j'ɔaki: «Tɛdki kusiɔ k'ɔaaki ute naanjege, ɔo te kusiɔjege se ano ɔaa ute beɛ.» Taargen se jee ken lee taad taar ing kus roje ki se ɔo taad ɔɔ naaje ɔo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. Ɔo jee se ɔo, bɔɔɔ utu kooɔn dode ki.

9 M'tɔnd metse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ɔɔp ɔaa se paac la? Gɔtɔ. Taa taar se maam m'taadga taad metina m'ɔɔ: naaje Yaudge ute jeegeen Yaudge ey paac se, kusiɔna ɔk tɔɔgɔ dojege tu.

10 Taa naan se ɔo Kitap taad ɔɔ:

Debm daan ki naan Raa ki se gɔtɔ; kalan kic ɔo gɔtɔ.

11 *Maakɔ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakɔ met ki se, kalan kic ɔo gɔtɔ.*

Ɔo nam jaay je doobm an jeel Raa kic le, gɔtɔ.

12 *Naade se paac terlga naaga Raa ki ɔo naade paac iigga.*

Maakɔ ki se, debm jaay 'tedn beɛ jeege tu gɔtɔ, kalan kic ɔo gɔtɔ.†

13 *Yo maakɔ baad ki jaay ruumga oot ing kus se,*

taar ken teec taarde ki se kic ɔo, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

Ɔo taar teec taarde ki se, tec aan gɔɔ saam wɔɔjɔn ken lee tɔɔl jeege se.§

14 *Ute taardege se, naade naam jeege ɔo taad taar kataka jeege tu.**

* 3:4 Aak KKR 51.6. † 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10. § 3:13 Aak KKR 140.4.

* 3:14 Aak KKR 10.7.

15 Jēde se le cēep gen baa tōol jeege.

16 Gōtn naade aanga tak 6o, naade tuj nakge ɔɔ ɔɔd yēɛbm jeege.

17 Doobm ken naade an kinj lapi ute jeege tap 6o naade jeel eyo†.

18 Naade se, jeegen ken beer Raa ki eyo‡.

19 K'jeelki, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad se taad ute jeegen jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se 6o debm jaay 'kōn taar jaay an kōɔdn don naan Raa ki se gōtɔ. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga.

20 Anum debm ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum 6o, 'tēdn debm daan ki naan Raa ki se, gōtɔ. Taa ute doobm Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔlde 6o naade jeel kusiŋ sum.

*Debkilimi 'tēdn ɔɔ dī jaay tēdn debm aak bēɛ naan Raa ki
(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)*

21 Anum 6orse se jaay 6o, Raa taadga doobm ken debkilimi 'tēdn aak bēɛ naaniŋ ki. Ɔɔ doobm se, ɔlin eyo ute nakŋ ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeegen taad taar teeco taar Raa ki kic 6o do dōkiŋ se, taadoga saadiŋ jeege tu.

22 Nakŋ ken ɔl debkilimi tēdn aak bēɛ naan Raa ki se, kaal maakŋ do Isa *al-Masi ki. Taa naan se 6o jeegen paacŋ ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan tēddenga jee aak bēɛ naan Raa ki, taa Raa se le, naan bēɛɛ nam eyo.

23 Taa jikilimge paac se le tēdga *kusiŋa naan Raa ki ɔɔ tēdga dōk ute Raa ɔɔ kōŋ kaan maakŋ *nookiŋ ki eyo.

24 Num Raa ute bēɛŋ se, naan tēdden tēdga aak bēɛ naaniŋ ki se, cēɛ. Ɔɔ ute doobm Isa al-Masi se 6o, naan dugdenga dode.

25 Al-Masi se, Raa ɔlin taa 'kēdn ron *serke taa naajeege ɔɔ moosiŋ se tugjeki kusiŋjeege naajegen ken j'aalkiga maakjeege do Isa ki. Ute naan se 6o Raa taad jeege tu ɔɔ naan se debm daan ki, taa kusiŋ ken jeege lee tēdo do dōkiŋ se, Raa jeele na6o kaad ken se naan dabarden te eyo.

26 Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Ɔɔ 6orse naan taad jeege tu ɔɔ naan se, debm daan ki. Bin 6o naan taad jeege tu ɔɔ naan se debm daan ki ɔɔ jeegen ken aal maakde do Isa ki se, naan tēddenga jee aak bēɛ naaniŋ ki.

27 Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki te doobiŋ se, naan kōŋ tōom rona na6o debm 'kōŋ tēdn naan se gōtɔ. Taa dī? Taa debkilimi se ken naan aal maakŋ do Isa al-Masi ki se, ɔs aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki.

28 'Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bēɛ naaniŋ ki se, taa naade 6o tookga Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ ing do ki eyo, num taa naade 6o aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki.

29 Bin num, Raa se gen Yaudge kaliŋ ki sum la? Gōtɔ. Naan gen jeegen 6aa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac.

30 Raa se, naan kalaŋ lak ɔɔ ute Yaudge, ey le jeegen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakŋ do naan ki se, tēdga aak bēɛ naaniŋ ki.

31 Ken k'taad jaay j'ɔɔ debm aal maakŋ do Isa al-Masi ki jaay tēdn aak bēɛ naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uum j'aalga Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan ki la? Gōtɔ. Naaje se j'uun j'ɔndiŋ kōnd 6o doobiŋ ki.

4

**Abraam tēd ɔɔ dī jaay tēd aak bēɛ naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

† 3:17 Aak Eza 59.7. ‡ 3:18 Aak KKR 36.2.

1 K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap bo ɔŋga di ɣɛn naan debkilim ki sum se?

2 Ken naan jaay tɛdga tɛf naabm jiga naan Raa ki sum bo tɛdɪn debm aak bɛɛ naan Raa ki se, naan 'kɔŋ tɔɔm rɔŋa. Num gan naan Raa ki se, naan 'kɔŋ tɔɔm rɔŋ eyo.

3 Taa naan se bo Kitap taad ɔɔ: *Abraam took aal maakiŋ do Raa ki ɔɔ taa naan se bo, Raa aakiŋ aan gɔɔ debm daan ki.**

4 'Jeelki, debm tɛdn naaba se j'ɔgin ɔt-tɔŋgina. Nakŋ ken j'ɔgin se aan gɔɔ j'ɛdɪnsɪŋ cɛr eyo, num j'ɔgɪnsɪŋ taa naabm ken naan tɛda.

5 Ken debm jaay tɛf naab eyo, naɔo aal maakiŋ do Raa ken tɛf jee *kusinge aak bɛɛ naanɪŋ ki se, kaal maakiŋ ken naan aal do Raa ki se, tɛdɪn naan tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki.

6 Taa naan se bo maakiŋ kaa tɔɔm Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken tɛf te naab dim eyo, num aal maakiŋ do Raa ki se. Debm ese se Raa aakiŋ aan gɔɔ debm daan ki. Gɔtŋ se naan deek ɔɔ:

7 *Maak-raapo jeege tun ken Raa tɔɔldenga tujdege ɔɔ kusindege se naan diriginga naata.*

8 *Maak-raapo deb ken Mɛljeege tɔnd te mɛtn kusiniŋ eyo†.*

9 Taar ken Gaar Daud taad se je taadn ɔɔ: maak-raapo se jeege tun ɔjoga kɔj pɔndɔ kalde ki sum la? Gɔtɔ. Maak-raapo jeege tun ɔj te pɔnd ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam tɛf aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakiŋ bo, do Raa ki.

10 Num ken Raa jaay aak Abraam aakiŋ bɛɛ naanɪŋ ki se, kaad ken naan ɔjga kɔj pɔndɔ lɔbu ɔj te ey lɛ? Ɔɔ kaad ken se, naan ɔj te ey bɔrtɔ.

11 Abraam se k'taadɪn te taa *kɔjn pɔnd ey bo, naan tɛdga tɛf aak bɛɛ naan Raa ki taa kaal maakiŋ ken naan aal do Raa ki se. Ɔɔ kɔjn pɔndɔ se, kese Raa tɛdɪn nakŋ j'an kaakiŋ jeel ro ki, Raa se tɛdɪn naan tɛdga aak bɛɛ naanɪŋ ki ute kaal maakiŋ ken naan aal don ki se. Taa naan se bo Abraam se tɛdga buŋj jee ɔj te pɔnd eyo ken aal maakiŋ do Raa ki, taa naade kic tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki.

12 Abraam se naan buŋj jeege ɔjga kɔj pɔndɔ kici, naɔo naade se kɔnd dofe bo do kɔjn pɔnd ki sum eyo, num naade kaal maakiŋ do Raa ki aan gɔɔ ɣɛn buŋje Abraam se jaayo.

Raa taadga ɔɔ naan utu kɛdn naka jeege tun aal maakiŋ don ki (ɛb 11.8-19)

13 Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔɔ metjilin ki ɔɔ utu aden kɛdn do naanɔ ute magaliŋ se naade ki. Ey num Raa ɔɔ anɪŋ kɛd se taa naade bo took inŋga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakiŋ bo do Raa ki. Kese bo ken tɛdɪn naan aak bɛɛ naan Raa ki se.

14 Ken jee took inŋ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum bo 'kɔŋ naan se num, debm aal maakiŋ do Raa ki se kaal maakiŋ se tɛdga nakŋ cɛrɛ ɔɔ nakŋ ken Raa taad ɔɔ ute kɛdn jeege tu se kic lɛ, 'tɛdga nakŋ cɛrɛ.

15 Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, jeege ɔŋ inŋ te do ki jig ey se bo ɔl Raa maakiŋ taariŋ dofe ki. Ɔɔ ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay gɔtɔ se, tujɔ kic bo, gɔtɔ.

16 Taa naan se bo nakŋ ken Raa taado ɔɔ utu kɛdn jeege tu se, debm aalga maakiŋ do naan ki jaay bo 'kɔŋ nakŋ se taa Raa lɛ ute bɛɛŋ se, naan ɛd jeege tu cɛrɛ sum. Bin bo nakŋ ken Raa ɔɔ utu kɛdn metjil Abraam ki se, metjilin ken inŋ do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kaliŋ ki naan eyo, num metjilin ken aal

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2.

maakde do Raa ki aan goo gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac.

¹⁷ Taa naan se bo Raa taad Abraam ki maakn Kitap ki oo: *Maam m'tediga naai 'tedga bugn metjil jeege dena*‡. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Oo Raa bo debm ken dur jeegen ken ooyga kooyo oo naan bo debm ken taado ute taarin sum bo, nakge teda.

¹⁸ Ey num Abraam se kon konnd don do dim ki eyo. Ute naan se kic bo, Abraam aay kaami ond don do Raa ki oo naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se bo naan tedga bugn metjil jee dena aan goo taar ken Raa taadin oo: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo*§.

¹⁹ Kaad ken se Abraam baarin baar baar nakn kaaru, naan gool nanga tak tak oo mending Sara kic le magalga 'kon koojn goon ey sum. Ute naan se kic bo, naan aal maakin paac do Raa ki.

²⁰ Anum Abraam se jeele nakn ken Raa taadnga oo utu ansin ked se, Raa ansin keda. Naan naaj eyo, ak kaal maakin do Raa ki se toooo oo naan *nook Raa.

²¹ Naan jeel maakin ki, Raa se, nakn naan taadga oo utu an ked se, naan ak toooo an kon teda.

²² Ute naan se bo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki*.

²³ Ken Kitap jaay taad oo: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo,

²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak bee naanin ki se kaad ken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo,

²⁵ oo naan bo on jeege toooino taa *kusinge oo Raa se durinoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak bee naanin ki.

5

*Isa akjeki taasa ute *Raa (1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)*

¹ Deere, Raa tedjeki jaay j'aki bee naanin ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. Oo ute Meljege Isa *al-Masi se, naajege j'onkiga tooo ute Raa.

² Naajege k'jeelki ute kaal maakn ken j'aalki do Isa ki se bo, Isa aljeki k'j'onkiga bee Raa oo bee Raa se bo, boorse naajege j'ingki do ki. Oo naajege maakjege raapo do konnd do ken j'onndki do Raa ken utu ajeki kol maakn *nookin ki se.

³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, ter daala ken dubar aanga dojege tu kic bo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ed kaay kaama taa j'aki tedn jee toooo.

⁴ Oo kaay kaama se ted deba ted debm mec. Taa naan se bo naajege k'tedkiga jee mec oo j'onndkiga dojege do Raa ki.

⁵ Konnd do ken j'onndki do Raa ki se, cer eyo taa Raa se edjeki maak-jen den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan edjeki se.

⁶ Deere, naajege do donkin se, naajege j'okki doobm ken j'an ki koon dojege eyo. Anum kaad ken Raa ondin jaay aan doobin ki se, al-Masi baado ooy taa naajegen jee *kusinge.

‡ 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔŋ rɔŋ jaay j'an tɔlɪŋ taa debm tɛd naka ute ɔoobɪŋ se, bɛɛ, tookɪŋ an tɛdɪŋ ɔɔŋɔ. Baat ey num, daan naan tookɪŋ j'an tɔl kic ɔo taa debm kɛn lee tɛd bɛɛ jeege tu.

⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jɛŋ do naajege tu! Kaad kɛn naajege k'jee kusɪŋ se ɔo, Isa al-Masi baado ooy taa naajege.

⁹ Ute moosɪŋ se, bɔɾse al-Masi tɛdjekiga k'tɛdkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔŋ bɔɔy dojege tu ey sum.

¹⁰ Do dɔkɪŋ se, naajege k'jee taamooy Raage, num bɔɾse, ute yo Goonɪŋ kɛn ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekiga taasa ute naana. Kɛn naajege jaay j'ɔkkiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan kɛn duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja.

¹¹ Kɛse daar ara sum eyo, num tɛr ute ɔoobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa bɔɾse Raa ɔkjekiga taasa ute naan kici.

*Bubjege Adum ute Mɛljege Isa *al-Masi
(1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)*

¹² 'Booyki! Bubjege Adum kalɪŋ ki sum ɔo kɛn baano ute *kusɪŋa do *duni ki. ɔɔ kusɪŋ ese se ɔo kɛn baano ute yo dojege tu. Taa naan se ɔo yo se utu tɔl jeege paac, taa jeege paac ɔk kusɪŋa.

¹³ Kaad kɛn Raa ɛdo te *Ko Taarɪŋ *Musa ki ey bɔɾt se, kic ɔo kusɪŋ utu do duni ki tap. Naɔo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taarɪŋ jeege tu ey bɔɾt se, taa kusɪŋ naade tɛd se, Raa tɔnd te mɛtɪŋ kusɪŋde eyo.

¹⁴ Ute naan se kic ɔo iɪŋ do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔk tɔɔgɔ dode ki. Ey num naade se tɛd te kusɪŋ tec aan gɔɔ gɛn Adum se eyo kɛn baate tookɪŋ taar Raa se, ute naan se kic ɔo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan gɔɔ debm kɛn utu ade ɔaa se.

¹⁵ Num gan kusɪŋ kɛn Adum tɛd se, aas ute bɛɛ kɛn Raa tɛd jeege tu cɛɛ se eyo. Deere, taa kusɪŋ deb kalaŋ tɛd se ɔo, ɔl jeege dɛna utu ooy kooyo. Mɛt kando bɛɛ Raa se dɛn aak eyo ɔɔ jeege dɛna, naan tɛdden bɛɛ cɛɛ sum ute ɔoobm deb kalaŋ k'danɪŋ Isa al-Masi se.

¹⁶ Nakɪŋ kɛn Raa ɛd cɛɛ se, naan tec aan gɔɔ kusɪŋ kɛn Adum baano do duni ki se eyo. Ute ɔoobm kɛn Adum tujɪno deet deet se ɔo ɔl Raa kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu paac. Num kɛn Raa jaay tɛd bɛɛŋ jeege tu se, kɛn jeege ɔo kusɪŋdege dɛn aan gɔɔ dɪ kic ɔo, naan tɛd jeege aak bɛɛ naanɪŋ ki ɔɔ bɔɔɔ kɔŋ kooɔɔ dode ki ey sum.

¹⁷ Deere, ute kusɪŋ deb kalaŋ lak sum ɔo yo aan do jeege tu paac, mɛt kando ute Isa al-Masi kalɪŋ ki sum ɔo, Raa tɛd bɛɛŋ dɛna jeege tu. Bɛɛ se, naan tɛddesɪŋ cɛɛ sum ɔo naan tɛddɛnga naade tɛdga aak bɛɛ naanɪŋ ki. ɔɔ ute Isɔ al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔɔ ɔaa tɪŋg ute naana.

¹⁸ Taa kusɪŋ Adum kɛn tɛd kalɪŋ ki se ɔl bɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɔo ute naabm Isan kalɪŋ ki kɛn tɛdɪŋ ute ɔoobɪŋ se sum ɔo, naan ɔɔd do jeege maakɪŋ kusɪŋ ki ɔɔ ɛdden kaaja.

¹⁹ 'Booyki! Do dɔkɪŋ se deb kalaŋ sum ɔo baate tookɪŋ taar Raa ɔɔ ɔl jeege ute dɛnde tɛd jee kusɪŋge. Gan Isa se, naan kalɪŋ ki sum ɔo debm took taar Raa ɔɔ ute naan se, tɛd jeege dɛna tɛd aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁰ Kɛn Raa jaay ɛdo Ko Taarɪŋ Musa ki sum se, kusɪŋ se zɪɪd ɔaa ute naanɪŋ. Num gan gɔtɪŋ jaay kusɪŋ zɪɪd ɔaa ute naanɪŋ se, bɛɛ Raa se zɪɪd cir kusɪŋ se daala.

²¹ Taa naan se ɔo aan gɔɔ kusɪŋ baano te yoa do jeege tu se, bɔɾse se bɛɛ Raa kic tɛdga jikilimge aakga bɛɛ naan Raa ki. Bin ɔo ute ɔoobm Mɛljege Isa al-Masi se j'aki kɔŋ *kaaja gɛn tɪŋg daayum.

6

**Kusin se ak tɔɔgɔ dojege tu ey sum
(Kɔl 3.1-10)*

1 Anum j'aki taadn j'ɔɔki di? Naajege j'aki lee tɛdn kusin ɔo taa bɛɛ *Raa se 'ziidn tɛdn dɛn la?

2 Gɔtɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ɔo ute kusin se lɛ, k'gaanjkiga. Bin num, j'aki king maakn kusin ki ɔo di daala?

3 'Jeelki ey la? Ken naajegen paacn jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tɛlɛ ute naana.

4 Ute *batɛm ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔo k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔgin se, naajege kic ɔo, naan tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji.

5 Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. Ɔo aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan gɔɔ gen naan se kici.

6 K'jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔlin do kaag ki se, naajege ute kingjegen do dɔkin se kic ɔo j'ooykiroga ute naana tɛlɛ. Taa naan se ɔo daa rojegen ken ɔljeki k'tɛdki kusin se, 'kɔkn tɔɔgɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔn tɛdn bul gen tɛdn kusin ey sum.

7 Deere, debm ooyga se, ɔɔdnɔga ute kusina.

8 Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki ɔaa king ute naana kici.

9 K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔn kooy eyo, taa yo se ak tɔɔgɔ don ki ey sum.

10 Num Isa se ooyga ɔo naan ooy se jɛ-kalan sum taa kusin jikilimge ɔo mɔɔtn naan kooy ey sum. Ɔo ɔɔrse jaay naan utu ing zɛɛr se king naan ing se, gen Raa.

11 Ɔo naase kic ɔo ingki aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ken 'gaanjkiga ute kusina. Ɔo ɔɔrse ingki king gen Raa, taa naase 'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

12 Ɔnte kɔnki kusin kɔkn tɔɔgɔ do daa rose ken utu kooy se ɔo ɔnte 'tɛdki nakn naan ɔo je se. 'Jeelki, ɔii kalan se, naase utu aki kooyo.

13 Ɔnte 'kɔnki doobo daa rose ki dimin kalan kic ɔo ɔnten 'tɛdn kusina; ɔo ɔnten 'kɔniniki *Bubm sitange an lee tɛdn kusina; num gan ɔnki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tɛdn nakgen ute doobina, aan gɔɔ jeegen ooy duroga duru daan yoge tu.

14 Bin num kusin se kɔn kɔkn tɔɔgɔ dose ki ey sum, taa naase se ingki do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute bɛɛ gen Raa.

Naajege k'tɛdkiga bul Raage

15 Kɛse tap ɔo je taadn ɔo di? Aan gɔɔ naajege lɛ k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo, num naajege lɛ k'j'ingki ute bɛɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔn tɛdn *kusina aan gɔɔ ken maakjege je la? Gɔtɔ!

16 'Jeelki, ken naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔo 'tookki taarin se, naase 'tɛdkiga bul debm ken naase 'tookinki taarin se. Taa naan se ɔo ken kusin jaay ak tɔɔgɔ dose ki se, naase 'tɛdkiga bulu gen tɛdn kusina ɔo kusin naase 'tɛdki se, asen kɔl yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kɛse naase 'tɛdkiga bul gen Raa ɔo naan asen tɛdn aki kaakn bɛɛ naanin ki.

17 Do dɔkin se, naase ingkiro bulu gen tɛdn kusina, num gan ɔɔrse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar met ken k'dooyoseno se. Taa naan se, k'tɔɔmki Raa!

18 Naase se Raa ɔɔdsenga dose naatn maakn kusin ki. Ɔo ɔɔrse naase 'tɛdkiga bul Raa gen tɛdn nakgen ute doobina.

19 Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilimge lee tɛd se, taa naase 'booy ɔkumki yɔkɔd eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gɔɔ naase ɔŋkiro rose gen tɛdn nakgen aak kusu ɔɔ jig eyo ken ɔlse naase iŋki king gɔrdio naan Raa ki se, ɔrse ɔŋki rose 'tɛdki ɔul Raa gen tɛdn nakgen ute doobiŋa; kɛse ɔ ken asen tɛdn jee *salal.

20 Ken naase iŋkiro bulu gen tɛdn kusin se, nakŋ jaay asen kɔl naase aki tɛdn nakŋ te doobiŋ taa tɔɔgɔ se, gɔtɔ.

21 Anum kusin ken naase 'tɛdkiro se tap ɔɔ ɔŋkiga di ro ki? Taa nakgen naase iŋ 'tɛdkiro se, ɔrse ɔlseno maakŋ ɔkɔŋ ki. 'Jeelki nakgen se ɔl jeege maakŋ yo ki.

22 ɔɔ gan ɔrse Raa ɔɔdsenga dose naatn maakŋ kusin ki ɔɔ 'tɛdkiga buliŋge. Bin num ɔrse Raa tɛdsenga 'tɛdkiga jee salal ɔɔ naase utu aki kɔŋ *kaajŋ gen daayum.

23 Aan gɔɔ debm tɛdga naaba num j'ɔgin gɔt-tɔŋgin se, bin ɔɔ debm tɛdga kusin se kusinŋ se, bɛdin yoa. Num gan Raa se, kaajŋ gen daayum se, naan ɛdjesinŋki cɛɛ taa naajege k'tɛdkiga kalan ute Mɛljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa ɔɔdɛga dɔdɛ do doobm jikilimge tu (ɛp 5.25-31; Gal 2.19,20)*

1 Genaaŋge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilimge lee uuno ɔɔ maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinŋki, doobm jikilimge lee tɛd se ɔk tɔɔgɔ do debkilim ki kaad ken naan utu zɛɛr sum.

2 'Booyki m'asen taada: mɛnda jaay ɔkga gaaba se. Kaad ken jaay gaabin utu iŋg zɛɛr se, doobm jikilimge lee tɛd se, gaasiŋ gen rɛsn gaabiŋa. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm jikilimge lee tɛd se, ɔk tɔɔgɔ doŋ ki ey sum ɔɔ naan kɔŋ kɔkŋ gaabm kuuy.

3 Anum ken gaabin utu zɛɛr sum ɔɔ, naan teec ɔaa ɔk gaabm kuuy se, j'an danŋ mɛnd kɛesn gaaba. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm ken jikilimge lee tɛd se ɔk tɔɔgɔ doŋ ki ey sum. Ken naan ɔk gaaba kuuy kic ɔɔ, j'an kɔŋ dan mɛnd kɛesn gaaba ey sum.

4 Genaaŋge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔɔgɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. ɔrse naase se 'tɛdkiga mɛtn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se ɔɔ naajege j'aki tɛdn nakgen tɔɔl Raa ki.

5 Deere, do dɔkin se, naajege k'tɛdkiro nakŋ ken daa rojege ɔɔ jea. ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do rojege tu se ɔɔ ken ɔljeke k'tɛdki nakgen ken ajenki kɔl yo ki.

6 Do dɔkin se, naajege j'iŋkiro bulu do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, num ɔrse naajege se aan gɔɔ jee ooyga kooyo naɔo al-Masi ɔɔdjekiga dojege maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay tɛdŋki bulge se. Bin ɔɔ naajege ɔrse j'ɔŋkiga doobm kiji gen tɛdn naabm Raa. ɔɔ doobm se, *Nirl Salal ɔɔ taadjesinŋki. Bin num naajege se, k'tɛdki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay k'raanŋinoga raan do dɔkin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

*Naabm ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki tɛda*

7 Tap ki num j'aki taad j'ɔki di? Ken ɔl jeege tɛd *kusin se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki la? Gɔtɔ! Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kusin la? Gɔtɔ! Num ken ɔlum jaay maam m'jeel kusin se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay taad ɔɔ: ɔŋte dɔŋɔ,* ey se ken maam m'dɔŋ kic

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

num, m'jeelin nakɲ se m'tɛd te kusin eyo.

⁸ Num kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay taadum m'jeel kusin sum se, kusin ɔɲ doobo ɔɔ ɔlum m'baag dɔɲ napar nakgen ɔaa se paac. 'Jeelki, kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se jaay gɔto se, kusin kic ɔo, gɔto.

⁹ Do dɔkin kɛn maam m'jeel te Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zɛɛɛ. Num kɛn Ko Taar Raa ɛdo Musa ki taadum nakgen gen tɛda sum se, kusin baado taad tɔɔgin dom ki,

¹⁰ ɔɔ kusin kɛn ɔk tɔɔɔ dom ki se, tɛdum maam m'ooyga. ɔɔ maam kɛn debm m'ooyga kooy se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey num am kɛdn kaaja se, ɔɔrse, ɔlumga yo ki.

¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔɔ gen tɛda se, kusin ɔɲ doobo ɔɔ dɛrlum ɔlum m'tɛdn kusina ɔɔ tɔɔluma.

¹² Ey num Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se doobm *salal ɔɔ nakgen naan taad ɔɔ gen tɛd se kic ɔo, salal, ute doobina ɔɔ jiga.

¹³ Bin num nakɲ jigan ese se ɔo tɛdga nakɲ kɛn am tɔɔ la? Gɔto! Num gan kɛn tɔɔlum se, kusina. Ute nakgen jiga se ɔo, kusin ɔɲ doobo gen tɔɔluma. Bin jaay ɔo k'jeele kusin se, naan kusin deer deer. Anum ute Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa kɛn taadjeki ɔɔ j'ɔnte 'tɛdki kusin se, ute naan se ɔo, kusin taad naabin tood tal ɔɔ naan se, kusin aak eyo.

Kusina se ɔk tɔɔɔ do jikilinge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se iino gɔtn Raa ki, num maam lɛ, goon debkilim sum ɔɔ *kusin se, tɛdungga maam tɛdga ɔulina.

¹⁵ Deere, nakɲ maam m'tɛd se m'ɔnd te metin eyo, taa maam m'tɛd nakɲ kɛn maam m'je eyo; ey num nakɲ maam m'je, tap ɔo maam m'ɔɲ tɛdin eyo.

¹⁶ Kɛn maam jaay m'tɛd nakɲ kɛn maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, naan jiga.

¹⁷ Anum kɛn ɔlum jaay m'tɛdn nakɲ jig ey se, maam mal eyo, num kusina kɛn utu maakum ki se ɔo, ɔlum m'tɛdn naan se.

¹⁸ Maam m'jeele maakɲ maam goon debkilim ki se, nakɲ bɛɛ tap ɔo gɔto. Taa maam se m'je m'tɛdn nakɲ bɛɛ, naɔo maam m'ɔk tɔɔɲ gen tɛdn naan se eyo.

¹⁹ Deere, bɛɛ kɛn maam m'je se, tap ɔo maam m'ɔɲ tɛdin eyo; gan kusin kɛn maam m'je ey se ɔo, maam m'lee m'tɛdina.

²⁰ Kɛn maam jaay m'tɛd nakɲ kɛn maam m'je ey se, kɛse maam mala ɔo tɛdin ute maakum eyo, num kusin kɛn maakum ki se ɔo, ɔlum m'tɛd naan ese.

²¹ Maam m'jeelin ute maakum se, bɛɛki num, m'tɛdn nakɲ bɛɛ, naɔo kusin se ɔk tɔɔɔ dom ki ɔɔ ɔlum ɔo gen tɛdn kusin sum.

²² Saapm maam ki se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se tɔɔlumi.

²³ Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy kɛn ɔk tɔɔɔ ɔɔ ɔɲ ɔnum saapm ɔɲ tɛd nakɲ bɛɛ eyo ɔɔ kusin se ɔo tɛdum m'tɛdga ɔulu gen tɛdn nakgen jig eyo.

²⁴ Maam se kapin tɔɔluma! Num nanja jaay am kɔɔdn doma maakɲ daa ro kɛn am kɔl yo ki se?

²⁵ Kɛse ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔɔmki Raa!

Taa naan se ɔo ute saapum se maam m'je m'tɛd nakɲ bɛɛ; num gan maakɲ daa rom ki se, kusin se ɔk tɔɔɔ dom ki.

8

*Jeegen ok *Nirl Salal maakde ki
(Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, borse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, moon *Raa aden kojn booro dode ki eyo.

² Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ok tsoogo se, edunga kaaja oo adunga doma maakn *kusiñ ken ok tsoogo dom ki oo am kalum maakn yo ki se.

³ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, oko tsoogñ gen koonñ kusiñ eyo. Taa jikilimge kic le oko tsoogo gen boobm kəkñ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala bo, tedñ ute doobm ken naan olo Goon maakina oo Goon maakn se uuno ro tec gen jikilimge oo ed ron *serke taa kusiña. Ute naan se Raa on booro ooc do Goonin ki taa koonñ kusiñ jeege.

⁴ Raa tedjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tedki nakñ ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tedjeki se bo, taa nakñ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'anñki tedñ ute doobina.

⁵ Deere, jee ken lee aan goo ken daa rode bo je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. Oo jee ken Nirl Salal bo tsoode se le, naade saap bo do nakge tun Nirl Salal bo je se.

⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro bo je se, an kol yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kon kaaja ute lapia.

⁷ Taa jee ken je nakñ ken daa rode bo je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se le on aasin eyo.

⁸ Jee ken saap bo do nakge tun daa rode bo je sum se, naade kon taal Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan goo ken daa rose bo je se eyo, num aan goo ken Nirl Salal bo jea, taa naase se, nana nana kic bo *Nirl Raa se utu maakñ ki. Oo debm jaay ok Nirl gen al-Masi ey se, naan se debm naan eyo.

¹⁰ Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusiñ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan goo Raa tedsenga aak bee naanin ki se, Nirl Salal se edsenga kaaja.

¹¹ Ken Nirl Raa ken duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa ken duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirliñ ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naan se bo, genaamge, Raa je oo tak bo j'aki king aan goo ken Nirl Salal bo jea, num j'onte kingki aan goo ken daa rojege bo je se.

¹³ Taa ken naase jaay ingki aan goo ken daa rose bo je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay onki Nirl Salal bo tsoode se, nakñ ken daa ro onsen 'lee tedki se, naase anki resn naata oo naase aki kaaja.

¹⁴ Taa jee paacñ ken Nirl Raa tsoode se, naade se tedga gaan Raage.

¹⁵ Nirl Raa, ken edsens se taa asen tedñ bulge eyo oo jee ken ok beere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tedsenga 'tedkiga aan goo geninge mala. Ute Nirliñ se bo, naajege k'danñ Raa j'ooki: *Abba* ken je deekñ oo: Bua.

¹⁶ Nirl Raa se bo ken taadjeki maakjege tu oo naajege se k'gaan Raage.

¹⁷ Deere, naajege k'geninge se, j'utu j'aki kon nakgen jig aak eyo ken naan boobin jeenge tu se oo nakñ ken Raa boobin se gen al-Masi oo naajege se j'utu j'aki kon bedjege ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki gaa kend maakñ *nookin ki kici.

*Raa utu kol geninge maakñ nookin ki
(jn 10.27-30)*

18 Maam m'jeele, dubarjegen ken borse jaay, k'doɔjɪn ute doobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookɪn se, dubar se paac paac aas dɪm eyo.

19 Taa nakgen Raa aal paac se, ɪŋg aak kaama booy nunj ki, Raa utu 'taadn genɪnge jeege tu tal.

20 Nakgen ken Raa aaldeno paac se, 'tedga nakɪ cɛɛ ɔ kɛse naade malinge bo je eyo, num tɔɔŋɪ kuuy bo tedden naade tɛdn nakɪ cɛɛ. Ɔɔ ute naan se kic bo, Raa eddenga nakɪ ken naade an kɔnd dode ro ki.

21 Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu aden kɔɔdn dode naatn maakɪ nak ken ɔk tɔɔgɔ dode ki ɔ tedden naade 'ruumu ɔ naade utu kɔŋ dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kenɔd maakɪ nookɪn ki.

22 K'jeelki, bini borse kic bo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mɛnd diig baa baa koojo.

23 Anum naade kalde ki sum bo dabar eyo, num naajegen j'ɔŋkiga *Nirl Raa deet deet ɔ naan utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mɛnd baa baa koojo se. Kaad ken naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa ken utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakɪ dubar ki ɔ j'aki tɛdn genɪngen mala mala se.

24 Deere, Raa se aajjekiga naɔo naajege j'ɔŋ j'aakki ey bɔrtɔ num naajege j'ɔndki dojege doŋ ki. Ɔɔ nakɪ jaay j'aakɪnkiga ute kaamjege se j'ɔndki do, do ki ey sum, taa nakɪ jaay j'aakɪnkiga se, j'ɔŋɪnkiga. Nanja jaay 'kɔnd doŋ do nakɪ ken naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tɛdn naan se tap bo, gɔɔ.

25 Num naajege j'ɔndki do se, do nakge tun k'l'aakɪnki te ey bɔrtɔ ɔ ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'ɪŋg j'aakki kaamina.

26 Daala, naajegen ken j'ɔkki tɔɔgɔ doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se bo baado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd mɛtn Raa ute doobɪn eyo, num Nirl Raa bo eem Raa taa naajege. Naan eemin ɔ daay des des se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki mɛtn Raa se.

27 Ɔɔ Raa se le, naan jeel nanj maakɪ jikilimge ɔ jeel saapm *Nirl Salal se kici. Ɔɔ Nirl Salal se tɔnd mɛta taa jee naange. Naan tɔnd mɛta se aan gɔɔ ken Raa maakɪn jen ro ki.

28 K'jeelki, nakɪ paacɪ ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdn paac aan kaama taa aden tɛdn bɛɛ. Do dokɪn tap bo, Raa se uunoga kuun doa ɔ danɔn taa tɛdn nakɪ ken naan maakɪn jen ro ki.

29 Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap bo, jeegen ken naan aden tɛdn 'teɪn Goonɪn se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonɪn se tɛdn goon paragɪn gen genaagen dena.

30 Ken Raa jaay uun doa gen tɛdn nakɪ se, naan danɔde gen tɛdn jeenge. Ɔɔ ken naan jaay danɔde sum se, naan tedde tedga aak bɛɛ naanɪn ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jeejeki aak eyo

31 Bin num j'aki taadn j'ɔɔki dɪ? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap bo nanja?

32 Raa se, Goonɪn kic bo naan ɔnɪn baado ooy taa naajege paac. Ɔɔ ken Raa jaay edjeki Goonɪn mala se, deer deer naan ajeki kɔŋ kɛdn nakgen baa se paac kic ey la?

33 Jee ken Raa bɛɛɛ tɔɔddenga tɔɔd tedga jee naange se, nanja bo aden kɔkɪ mindde? Ɔɔ jee se le, Raa mala bo tedden tedga aak bɛɛ naanɪn ki.

34 Bin num ken aden kɔŋ bɔɔɔ dode ki se tap bo, nanja? Gɔɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tɛr Raa durɪnoga daan yoge tu ɔ borse, naan utu ɪŋg do ji daam Raa ki ɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Ken ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap 6o di? Dubar la? Nakn ɔɔn deel do la? Jee ken lee ɔɔɔfjeki yɛɛbjege se la? Bo la? Daaye la? Gɔtn jig ey ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔto! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔto.

³⁶ Aan gɔɔ taar ken Kitap taaf ɔɔ:
Taa naai Raa se, bii-*raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ*;
ɔɔ *naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado baa tɔɔɔ se* *.

³⁷ Num ute tɔɔɔɔ debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac.

³⁸ Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'kinɔg bɔɔrse, *kɔɔn Raage, nakgen ɔk tɔɔɔɔ raan, nakgen bɔɔrse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔɔɔ do jikilinge tu,

³⁹ nakgen raan ɔɔ kengen maakn naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kɔn gaan ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se tap 6o, gɔto.

9

**Raa ute jeengen gaan *Israelge (Gal 4.22-31)*

¹ Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ɔk taar-kɔɔɔ eyo. ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se met ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se.

² ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nakn se ɔɔnum aak eyo.

³ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy gɔto num, ɔn Raa am naama ɔɔ m'gaan ute al-Masi, ken naan se jaay 'tedn bɛɛ genaamge tun metjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔn kaaja se, taa naan se maam m'tooko.

⁴ Naade se 6o gaan Israelge ken Raa bɛɛɛ tɔɔɔɔdeno taa tedn geninge. Naade ki 6o Raa taadɔno *nookina, *dɔɔko ute naade, taadɔno *Ko Taar ken naan ɛɔɔ *Musa ki, taadɔno doobm ken naade an lee keeme ɔɔ taadɔno nakn ken naan utu aden kɛɔa.

⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do dɔkina ɔɔ ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic 6o teeco metjil bugge tun se. ɔɔ al-Masi se, naan 6o Raa ɔɔ naan ting do nakge tun 6aa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔɔmina. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔnte 'saapki j'ɔoki nakn ken Raa taado ɔɔ utu kɛɔn jeege tu se tedga nakn cɛɛ. Taa naan se 6o 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo.

⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, na6o naade paac se geningen aan gɔɔ ken Raa taadn se eyo. Taa naan se 6o, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Metjil Isaka se 6o, 'ted metjil naai.* *

⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadnɔ geningen mala mala se, kɛɔgen ken Raa mala taadnɔga taad ɔɔ utu anɔn kɛɔ se.

⁹ Nakn ken Raa taadn ɔɔ utu an kɛɔ se, naan deekin ɔɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade terle ɔɔ m'kɔn mɛndi Sara se te goon gaaba jin ki*†.

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki.

¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojn deet se utu 'tedn bul gen debm baat se*‡. Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey bɔɔɔ ɔɔ naade le ɔn ted te jiga ey le *kusiɔ ey bɔɔɔ kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn ɔɔ naan tedn nakn ken maakin jen ro ki. Naan dan debm

* 8:36 Aak KKR 44.22. † 9:7 Aak Jen 21.12. ‡ 9:9 Aak Jen 18.10, 14. † 9:11-12 Aak Jen 25.23.

ken naan bo beer doofina. Do debm ken naan beer doofin se, taa naan bo tedga ted nakn bee eyo.

13 Aan gdo taar maakn Kitap ki Raa taad do: *Maam m'jedoga *Yakub do Ezo se, maam m'oad m'undinoga naatn.* §

14 Bin num j'aki taadn j'ooki di? Raa se tedn nakge ute doobin ey la? Goto!

15 Taa naan se bo, do dookin Raa taad Musa ki do:
Maam m'tedn bee debm ken maam m'je m'an tedn bee
do m'keejn do deb ken maam m'je m'an keejn don ki*.

16 Ken Raa jaay beer doo deba se taa deba se bo je eyo lo tedga ted nakn bee eyo, num kese Raa mala bo, tedn bee.

17 Ter maakn Kitap ki Raa taad Gaar magal gen Masar ki do: *Maam m'oli Gaarge se taa maam m'taadn doogum doi ki do jeegen do naan ki paac am nooko†.*

18 Taa naan se bo, Raa aak taa-daay debm ken naan je an kaakn taa-daayina do debm don monje se, Raa onin tedn do monje baa ute naanina.

Raa se naan aan gdo debm kob

19 Daan naane naai am taad do: ken Raa jaay beer doo jeege bin se gen di jaay naan mooy jeege? Nakn ken Raa baa ted se, nanja jaay 'tookn do ki ey se?

20 Naai debm taad bin se: naai tap bo nanja jaay 'naaj ute Raa se? Nakn j'obinga kob ute nenje se kon taad debm ken obin se do: naai tap bo osum bin se, gen di? Goto!

21 Debm kobm nakge se, naan se mel nenje. Ken naan je se ute nenjen ese sum bo, naan ob nakn aak bee ken k'toodden naatn ute bii laa, ey le ob nakgen kuuy se ken bii-raa k'lee k'tedn naaba, bin ey la?

22 Ken Raa jaay je tedn aan gdo debm kobm nakge se, naai tap bo oli di maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taarin ute doogina nabo naan aay kaamin dena serkjee ken taarin maakin, naaden ken nakn naade ted se aasdenga ken Raa utu aden kutu.

23 Ute nakgen naan ted paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala do ak *nooko do naan je naajegen ken naan tedjeki bee se j'aki kend maakn nookin ken naan daapinga daap do dookin se.

24 Jee ese se Raa taad ute naajeege. Do Raa se beer doodo maakn Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan beer dooddega maakn jeege tun baa se paac kici.

25 Aan gdo ken Raa taad maakn Kitapm Oze ki do:
Jee ken do dookin jee maamge ey se, borse maam m'taadden m'oo: naase se 'tedkiga jee maamge.

Do metjil jee ken maam m'jede ey se, borse maam m'taadden m'oo: maam se m'jese‡.

26 Daala, jee ken k'taadden j'oo:
naase se jee maamge ey se, borse k'taadden j'oo: naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zere. §

27 Taa maakn gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic bo taadga taad taarina maakn Kitap ki do dookin do:

Ken gaan Israelge jaay tedga dena aan gdo keesn taa baar ki kic bo, maakde ki se jee metinge sum bo 'kon kaaja.

28 *Taa Meljege Raa taarin naan taad se, naan utu an naar tedn kaasn ute doobina.**

§ 9:13 Aak Mal 1.2-3. * 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26

Aak Oz 1.10. * 9:28 Aak Eza 10.22.

29 Daala, maakŋ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taad daala ɔɔ:

Ken Mɛljege Sidburku jaay ɔnte jeejegen mɛtinge ey se, kaadn naane mɛtjil naajege se k'j'utkiga aan gɔɔ jee maakŋ gɛgɛr ken Sɔdɔm ki ute ken Gɔmɔr ki se.†

Ken tɛd debkilimi aak bɛɛ naan Raa ki (Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)

30 Anum j'aki taadn j'ɔɔki dɛ? Jeegeen Yaudge ey se, je te doobm ken tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gan naade se ɔo tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naade aalga maakde don ki.

31 Ey num gaan *Israelgen ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔnɔ ɔɔ ute naan se sum ɔo, naade je tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki se, nabo naade ɔŋ aasin te eyo.

32 Anum ken tɛdden jaay naade ɔŋ aasin ey se tap ɔo ne dɛ? Naade jedɛ te eyo ken naade tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki ute doobm kaal maakde se, taa naade se saap ɔɔ taar ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad se, ken naade tɛd aasinga ute doobin sum ɔo, naade kaakŋ bɛɛ naan Raa ki. Kɛse ɔo ken ɔlde naade ɔk ko se ɔɔ tooc se.

33 Taar se Kitap kic ɔo taadga taad ɔɔ:

Aakki! Maam m'ɔndga ko maakŋ gɛgɛr ken Sion ki

ɔɔ ko se utu rɔkŋ jeege ɔɔ naan se lin ken utu 'tɛdn jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakin do lin ken ese se, naan kɔŋ kend maakŋ sɔkɔŋ ki eyo‡.

10

1 Genaamge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kɔŋ kaaja. Taa naan se ɔo, maam m'eem *Raa taa naade.

2 Deere, maam m'jeele naade se dɔk maakde do Raa ki, nabo Raa se naade jeel ɔkin te mala mala eyo.

3 ɔo naade jedo te doobm ken Raa tɛdn jeege aak bɛɛ naan ki se eyo. Num naade malinge ɔo je doobm ken aden 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se ɔo, doobm ken Raa tɛd jeege aak bɛɛ naan ki se, naade baate tookŋ do ki.

4 Taa tɔɔŋ gɛn *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔk do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacŋ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki.

Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se ɔŋga kaaja

5 'Booyki taar ken *Musa raan do dɔkin maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdɔ se, naan ɔɔ taargen Ko Taar Raa taad ɔɔ gɛn tɛda se: *Debm ken tɛd aasin ute doobin paac jaay ɔo 'kɔŋ kaaja*.*

6 Num doobm ken ɔl jeege aal maakde do Raa ki jaay tɛdn aak bɛɛ naan ki se, Kitap taad ɔɔ: *ɔnte taadn ute maaki ɔɔ: «Nanja jaay 'kookŋ maakŋ raa ki» kɛse je deekŋ ɔɔ: nanja ade dan al-Masi ade bɔɔy do naan ki se.*

7 *Tɛr ɔnte taadn ɔɔ: nanja jaay bɔɔy baa maakŋ bee yoge tu, kɛse je deekŋ ɔɔ: nanja ade dan al-Masi ade teecn daan yoge tu.*

8 Num maakŋ Kitap ki taad ɔɔ: *Taar Raa se, naan gɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔɔ taari ki.†*

Taar Raa ese ɔo naaje k'lee k'taadn jeege tu j'ɔɔ j'aal maakde do Raa ki.

9 Ken naai jaay 'took ute maaki ɔɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔɔ 'taad naan jeege tu ɔɔ Isa se naan ɔo Mɛli se, kɛse naai 'kɔŋ kaaja.

† 9:29 Aak Eza 1.9. ‡ 9:33 Aak Eza 8.14 ɔɔ 28.16. * 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14.

10 Taa ken naajege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bee naan Raa ki. Do ken k'taadki naan jeege tu j'ocki: naan bo Meljege se, j'aki kon kaaja.

11 Aan goo taar ken Kitap taad oo: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, sokon an taal eyo*.‡

12 Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade onga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bee jeege tun paacn ken lee eemina.

13 Taa naan se bo Kitap taad oo: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja*.§

14 Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bort se, naade an keem oo di? Naade kaal maakde don ki oo di? Do ken nam jaay baado taadde te taarin ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se?

15 Do ken j'ol te jee taadn Taar Raa gotde ki ey se, nana jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad oo:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

16 Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum bo took aal maakde do ki. Taa naan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakn Kitap ki oo:

Melje, taar ken naaje k'taadjeege tu se, nana bo took uunga?†

17 Anum 'booyki: debm jaay took aal maakin do taar ken ese se, booy k'taadnga taar se jaayo. Do taar ken naan booyin ese se, iino gotn al-Masi ki.

18 Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyin te ey la? Gotol! Taar se naade booyinga aan goo ken Kitap taad oo:

Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gotn baa se paac,

oo taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

19 Ter m'tond metse daala: metn taar se tap bo, gaan *Israelge booy akin te ey la? Deere, naade booy okinga nabo baate tookn do ki. Taar se Musa bo uuno metin deete oo taadden taar ken Raa oo:

Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege tun ren ren.

Do m'asen tedn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dim eyo.§

20 Ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden daala oo:

Maam Raa se, jee ken jem ey se bo, onunga.

Do jee ken je te doobum ey se bo, maam m'taadden roma.*

21 Gan ute gaan Israelge se Raa taad oo:

Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge m'oo ade baa gotum ki nabo naade se, jee naajn taarge oo baate tookn Taaruma.†

11

*Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo*

1 Ter m'tond metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gotol! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kod Israel, m'teeco metjil *Abraam ki oo m'teeco taa bee Benjamin ki.

2 Bin num Raa se jeengen naan beer taadden do dookin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyinki te ey la, taar ken k'raano maakn Kitap ki, ken

‡ 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13 Aak J1 2.32. * 10:15 Aak Eza 52.7. † 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4. § 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2.

taad ute *Eli, debm ken taad taar teeco taar Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Israelege gōtn Raa ki, naan ɔɔ:

³ Mɛlum, jee ken taad taar teeco taari ki se, naade tɔaldenoga ɔɔ gōtn ken k'lee k'tɛdi *serke se le, naade tɔakinga naatn. Ɔɔ maam le, m'ɔɔpga m'kalum ki sum. Ɔɔ naade je am tɔɔɔ.*

⁴ Num Raa tap ɔɔ terlin ɔɔ di? Jeege dupu-cili se, maam m'ɔɔɔbdenga ɔɔ naade se ɔɔ ɛrg te naan maragj k'danjn Baal ken jeege lee eemin se eyo.†

⁵ Ɔɔrse kic ɔɔ, maakj gaan Israelege tu se, ɔɔpga jeege ɔɔkɔ ken Raa bɛɛr tɔɔddenga ute bɛɛnɔ.

⁶ Raa bɛɛr tɔɔddɛ se taa naade ɔɔ tɛdga nakj bɛɛ eyo, num naan bɛɛr tɔɔddɛ se ute bɛɛnɔ, ken bin ey num, bɛɛ Raa se kɔɔj tɛdn bɛɛ ey sum.

⁷ Taar se tap ɔɔ je taad ɔɔ di? Gaan Israelege se nakj naade je se tap ɔɔ ɔɔ te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se ɔɔ, ɔɔnga nakj se. Num jee kuuy se le, tɛdga jee naajn taarge.

⁸ Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

*Raa tɛdden naade se jee taara end dode ki eyo,
deebdenga kaamde naade ɔɔ aak ɔk eyo
ɔɔ turumdenga bidege naade ɔɔ booy eyo;
bini jaaki kic ɔɔ, naade utu inɔ gōtn kinɔdeki se sum‡.*

⁹ Maakj Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic ɔɔ taad rɔde ki ɔɔ:

Ɔɔn kɔsdɛge se adɛn tɛdn aan gɔɔ rɛɛɛn ken adɛn tɔnd kɔkɔ.

Ɔɔn tɛdn aan gɔɔ nakj adɛn rɔkɔj naade tooco ɔɔ ɔɔ Raa adɛn dabara.

¹⁰ Ɔɔn Raa adɛ tɔɔkɔj kaamde mɔɔtn naade kɔɔj kaakj dim eyo,

ɔɔ ɔɔ adɛn tɔnd daam deere dode ki§.

¹¹ Maam m'je m'tɔnd metse daala: ken gaan Israelege jaay rɔkɔj tooc se, gen sɔɔrɔkin la? Gɔɔ! Num ute rɔkɔj toocn ken naade tooc se, kaad ken se ɔɔ, Raa kaajn jee ken Yaudge eyo. Anum ken Raa jaay aaj jee ken Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde adɛ kɔɔnɔ ɔɔ je doobm kaaja kici.

¹² Num kaad ken gaan Israelege jaay baate tookj taar Raa se ɔɔ, Raa tɛdn bɛɛnɔ dɛna jeege tun ɔɔa se paac. Ɔɔ ken Yaudge jaay tɛdn jee naajn taarge sum se, Raa tɛd bɛɛnɔ jeege tun do naaj ki paac. Anum 'saapki tu, kaadn ken jaay gaan Israelege utu kɔɔj kaaja se, bɛɛ Raa ese se, utu tɛdn dɛn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

¹³ Ɔɔrse, maam m'je taadn ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se ɔɔ, maam maakum raapo do naab ken Raa ɛdumsin se.

¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee metinge kaakj naabum se adɛ rɔɔn maakde ɔɔ adɛn kɔl naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee metinge utu kɔɔj kaaja kici.

¹⁵ Ken Raa rɛs gaan *Israelege kaad ken se sum ɔɔ, naan ɔk taasa ute jee ken Yaudge eyo. Num kaad ken jaay Raa utu tɛrl kɔkɔj gaan Israelege jiga se, kese tɛdn ɔɔ di? Kese tɛdn nakj bɛɛ aak eyo, tɛdn aan gɔɔ jee ooyga kooyo ken Raa utu adɛn kɛdn kaaja.

¹⁶ Ken mappja jaay k'dup ɔɔkɔ j'ɛdga Raa ki se, mappan ɔɔp se paac tɛdga gen Raa. Ken kaaga jaay j'ɛdga met kon Raa ki se, letin se kic ɔɔ, tɛdga gen Raa.

¹⁷ Gaan Israelege se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm maakj jinɛnɛ ki ken k'tɔngga ute letingen metinge se. Ɔɔ naai ken kɔd Yaud ey se tec aan gɔɔ letn ko ɔlibm

* 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18. ‡ 11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

maakŋ kaag ki ɔ naai j'ɔgio ɔ k'baado j'ɔli gɔɔ lɛtn ko ɔlib kɛn k'tɔgŋga tɔg lɛtingɛn mɛtinge se. Bɔrse, naai kic iŋg te tɔɔgŋ mɛtn ko ɔlibm kɛn maakŋ jɪnɛ ki se.

¹⁸ Taa naan se ɔ, ɔnte koono do lɛtn ko ɔlib kɛn k'tɔgdenoga se. Kɛn ɔli oon tap ɔo taa dɪ? Naai lɛ lɛtɛ sum. Naai ɔo gak ko kaag eyo num ko kaaga ɔo gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalaŋ am taadŋ ɔ: «Raa se naan ɔo debm 'tɔgŋ lɛtge ɔo ununumo ɔo baado ɔlum gɔɔde ki.»

²⁰ Deere, naade se jaay Raa tɔgde se taa naade baatega kaal maakde don ki ɔo naai jaay baado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num ɔnte magal roi, ɔo ɔnd kɔndo.

²¹ Ey num Yaudge se ɔo lɛtgen deer deer. Ute naan se kic ɔo, Raa ɔŋ ɔnde te eyo. Anum naai lɛtn k'baado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, kɛn naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kɔgŋ kundi naatn kici.

²² Jeelki, Raa se naan debm jiga naɔo naan debm kɔjŋ bɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɔŋ doobm Raa se, naan utu adɛn kɔjŋ bɔɔɔ dode ki ɔo ute naai se, kɛn naai jaay iŋg aal maaki do bɛɛŋ ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, bɛɛɛ, naan ai kɔɔdn kundi kici.

²³ Bin ɔo kɛn Yaudge jaay tɛrloga gɔtn Raa ki se, Raa adɛn kɔŋ tɔl gɔɔde ki daala, taa Raa se ɔk tɔɔɔ kɛn tɛdn naan se.

²⁴ Naasen kɛn Yaudge ey se, 'tecki aan gɔɔ lɛtn ko ɔlibm maakŋ kaag ki kɛn k'tɔgino jaay k'baado k'tɔlin gɔɔ lɛtn ko ɔlib kɛn maakŋ jɪnɛ ki se. Kɛn Raa jaay tɛdn nakŋ ese se, Yaudge se kic, naan adeno tɛrl tɔl gɔɔŋ ki ey ne, naadɛn kɛn lɛtn ko ɔlibm mala mala se?

Yaudge kici utu kɔŋ kaaja

²⁵ Anum genaamge, maam m'je m'asɛn taadŋ nakŋ kɛn Raa baa tɛda jaay naase *j'jeelki mɛtin ey se. Bin ɔo naase aki tɛdn rose aan gɔɔ jee jeel taar eyo. Taa kɛn gaan *Israɛlgen mɛtinge jaay baate tookŋ kaal maakde do Raa ki se, bini jee baa se paac adɛ baa gɔtn Raa ki jaayo.

²⁶ ɔo bin ɔo gaan Israɛlge paac utu 'kɔŋ kaaja bin kici aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔo:

Debm utu 'kɔɔdn do jeege se,*

utu adɛ kiin maakŋ gɛgɛr kɛn Sion ki.

ɔo mɛtjil *Yakub se, naan utu adɛn kɔɔdn dode maakŋ naajŋ taarde ki.

²⁷ Tɛr Raa taad ɔo:

Kɛse *dɔɔkŋ kɛn maam m'utu m'dɔɔkŋ ute naade,

kaad kɛn se ɔo maam m'ade tɔl *kusɪndege†.

²⁸ Yaudge se baate tookŋ Labar jiga gen Isa; taa naan se ɔo naade tɛdga jee taamooy Raage. Kɛse tɛdsɛnga bɛɛ naase ki. Ey num naade se Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔd do dɔkiŋa. Naade se Raa jedɛ, taa bugdege.

²⁹ Kɛn Raa jaay bɛɛr ɔɔdga deba ɔo ɛdɪŋga naka se, mɔɔtn naan tɛrl taariŋ ey sum.

³⁰ Do dɔkiŋ se, naasen kɛn Yaudge ey se, 'baatekiro tookŋ taar Raa. Num kɛn bɔrse jaay Yaudge baate tookŋ taar Raa sum se, Raa se tɛdsɛnga bɛɛ.

³¹ ɔo kɛn Yaudge jaay baate tookŋ taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsɛnga bɛɛ. Bin ɔo, bɔrse Yaudge Raa utu adɛn tɛdn bɛɛŋ kici.

³² Taa Raa se ɔŋ jikilimge paac baate tookŋ taariŋ se naan ɔnde gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan je adɛn tɛdn bɛɛŋ paac.

* **11:26** Debm utu 'kɔɔdn do jeege se k'danŋn Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20.

Raa se naan magal aak eyo, k'taominiki

³³ Deere, bεε Raa se den bεε eyo! Raa se naan jeel-taara do nakge paac naan jeelde. Nakn naan saap jaay uun do se, nam tap bo jeel taadn tɔɔkɲ metiŋ eyo. Nakgen ken naan tedden paac se, nam tap bo ɔŋ ɔnd ute metiŋ eyo.

³⁴ Taa Kitap taad do:

Saapm Meljege Raa se nana tap bo jeele? Bii kalan tap bo nana deŋinga?†

³⁵ *Lɔbu bii kalan nam eŋinga ne dim deet Raa ki jaay Raa terliŋ nakiŋ la?‡*

³⁶ Deere, nakgen baa se paac, naan bo Mel-kaalde. Naan bo debm ken aakde dode ki do nakge se paac kaam jiŋa. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

*Raa aajjeki se gen tedn naabiŋa

(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)

¹ Genaaŋge, 'booyki m'asen taada: aan goo Raa tedjekiro bεε se, bin se daayum edki rose paac Raa ki, do kingse se ɔŋiŋki *serke Raa ki. Kεse bo serkɲ *salal ken tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je do j'aŋ keeme ute doobm se.

² ɔŋte gen tedki aan goo gen jee duni ken borse lee ted se. Num gan ɔŋki Raa asen 'terl maakse ute saapm kuuy ken naan asen ked se. Ute naan se jaay bo, naase aki jeel nakn Raa maakiŋ jen ro ki. ɔo nakn Raa maakiŋ jen se, kεse nakn jiŋa, nakn tɔɔliŋ naan ki do nakn mεc.

³ Ute bεε ken Raa tedum se, maam m'taadsen paac m'ɔo: maakn kingse ki se ɔŋte 'kuunki magala; ingki ute goŋn kingse se sum aan goo ken nana nana kic bo Raa eŋinga naabiŋ naabiŋ do kaal maakiŋ ki se.

⁴ 'Jeelki, debkilimi se ok ro kalan sum, nafo ron se, tɔp kaam dena, do nana kic ute naabiŋ naabiŋa.

⁵ ɔo naajege kic k'denki, nafo taa naajege k'doakkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tedkiga daa ro kalan do naajege kic k'tum k'tedkiga kalan bini.

⁶ Naajege se Raa edjekiga naaba, nafo nana nana kic bo ute naabiŋ naabiŋa. Nana kic bo tedn naaba ute bεε ken Raa tedn. Taa naan se bo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, ɔŋ taargen naan taad se ade teecn taar Raa ki te doobm ken Raa taadn ro ki se.

⁷ Debm jaay Raa eŋinga naabm gen noogn jeege se, n'aay kaamiŋ n'noog jeege do debm ken Raa eŋinga naabm gen dooy jeege le, n'aay kaamiŋa n'dooy jeege.

⁸ Ken debm jaay naabiŋ gen kedn kaay kaam jeege tu se, n'aay kaamiŋ n'ed kaay kaama jeege tu. ɔo debm ken ednaka jeege tu se le, n'ednaka jeege tu ute maakn kalan. ɔo debm ken Raa jaay eŋinga naabm gen tɔɔdn jeege se, naabiŋ se n'tedn ute doobiŋa. ɔo debm ken Raa jaay tedniga debm kaakn taar-daay jeege se, naabiŋ se, n'tedn ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakn kalan. ɔoɔki dose naatn ro *kusiŋ ki. 'Tedn bεε se, okiŋki tɔɔgo.

¹⁰ 'Jeki naapa aan goo genaagen je naapa se do okki naapa ɔoɔo.

¹¹ ɔŋte 'tedki jee kaar-naabge, nafo aayki kaamse, 'tedki jee tedn naabge. ɔo Meljege se, 'tediŋki naabiŋ ute maakn kalan.

¹² Aan goo naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔŋki maakse 'raapo. Ken nakn ɔoŋ aanga dose ki le, okki maakse tɔɔgo do aayki kaamse, eemki Raa.

¹³ Genaaŋgen doobm al-Masi ken ok dim ey se, aakdeki dode ki. ɔo jee paacn ken baa gotse ki se okdeki jiŋa.

14 Jee ken lee dabarse se, ɔnte 'naamɔeki naɔo 'tɔndki mɛtn Raa aden tɛɔn bɛɛ.

15 'Tɛɔki maak-raapo ute jee ken maakɲ maak-raap ki, ɔ eemki ute jee ken maakɲ kaa-maan ki.

16 Inɲgi bɛɛ ute naapa. ɔnte 'magalki rose. ɔ ken j'ɛɔsenga naabm baat gɔɔ ɔ ki kic ɔo, 'tɛɔɲki. ɔnte 'tɛɔki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

17 Debm tɛɔsenga kusiɲa se, ɔnte 'tɛrlɲsiɲki. ɔ aayki kaamse, 'tɛɔki bɛɛ jege tu paac.

18 Ken naai jaay ɔk ɔoobo num, aay kaami inɲ ute lapia ute jeege paac.

19 Genaa maak-jemge, ken nam jaay tɛɔsenga kusiɲa se, ɔnte kɔgki sɛɛse, num ɔɲki Raa ɔo 'bɔɔy maak-taariɲ ɔɔ ki. Taa maakɲ Kitap ki se, Mɛljege Raa taadga taad ɔo: *Taar-don ɔnumsiɲki maam ki ɔo maam ɔo m'asen kɔgɲ sɛɛse.**

20 Bin num Kitap taad ɔo:

Ken debm taamooyi jaay ɔo tɔɔliɲ se, ɛɔɲ kɔɔɔ;

ɔo ken maane ɔo tɔɔliɲ lɛ, ɛɔɲ 'kaaye.

Bin se, naai an kɔl maakɲ ɔɔkɔɲ ki.†

21 ɔnte kɔɲki kusiɲ se asen ciri, num naase ɔo 'ciriɲki ute bɛɛ ken naase aki tɛɔɔ.

13

'Sookki tɔɔgge tu

(1Pr 2.13-17)

1 Tɔɔggen inɲ do jeege tu paac se, 'sookɔeki. Taa tɔɔgge se paacɲ iɲo gɔtn *Raa ki ɔo kengen ɔorse utu do naan ki se kic ɔo Raa ɔo tɔndɔe.

2 Taa naan se ɔo, debm baate sookɲ tɔɔgge tu se, kɛse aan gɔɔ naan baate tookɲ tɛɔn nakɲ Raa maakiɲ jen ro ki. ɔo jee baate sookɲ tɔɔgge tu se, nakɲ ɔon utu kaan ɔɔɔ ki.

3 Anum jee tɛɔn nakɲ bɛɛ se, naade beer tɔɔgge tu eyo, num jee tɛɔn nakɲ *kusiɲ se ɔo, ken beer tɔɔgge tu. Ken naai jaay 'je beer tɔɔgge tu ey num, 'tɛɔ bɛɛ. Bin se naade ai tɔɔmɔ.

4 'Jeelki, tɔɔgge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tɛɔn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tɛɔkiga kusiɲ se, 'beerɔeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndɔe se cer eyo, num naan tɔndɔe se taa an tɛɔn naabiɲa gen dabar jee ken tɛɔn nakɲ kusiɲa. ɔo ute ɔoobm se ɔo, Raa taad maak-taariɲ do jeege tun tɛɔ nakgen jig eyo.

5 Ken bin num, 'sookki tɔɔgge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookɔeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute ɔoobiɲa.

6 Taa naan se ɔo, naase 'lee ɔɔɔeki miiri. ɔo jee ken k'tɔndɔe gen lee tiir gurs miiri gɔtse ki se, naabm ken naade lee tɛɔɲ ute ɔoobiɲ se, naade tɛɔɲ gen Raa.

7 Jee se jaay nakɲ ken naade je ɔo j'ade kɔgse, ɔɔɔesiɲki. *Jee tɔkɲ miirge se, 'tiir ɛɔɔeki nakɔe ɔo nakgen paacɲ gen kɔgɔ se, ɔɔɔesiɲki. Tɔɔggen ken aɔeki sook se, 'sookɔeki. Jeegen aalɔeki kaal maak ki se aalɔeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

8 ɔnte kɔɲki sɛɛ nam dose ki. Num sɛɛ ken 'tɛɔn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiɲ se, kɛse *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se, naan tɛɔ aasiɲa ute ɔoobiɲa.

* 12:19 Aak Dt 32.35. † 12:20 Gɔtn ese se taad ɔo k'tɔs naal pɔoɔo ɔo j'ɔmbiɲ don ki. Aak KKT 25.21.

⁹ Taa nakgen ken Raa taad ða gen tæda ken ða: *Ŋnte 'keesn mænd nam, Ŋnte 'keesn gaaba nam, Ŋnte 'tæd nam, Ŋnte 'boogh nakŋ nam, Ŋnten 'dŋ nakŋ nam se.* Taargen kuuy ðap se kic paac koŋ ðo ken ða: *'Je naapi aan gðo roi mala.**

¹⁰ Anum debm je naapin se tædin *kusin eyo. Taa naan se ðo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad paac se, naan tæd aasinga ute doobiŋa.

'Daapki rose gen kaakŋ kaam Isa

¹¹ Bin ðo genaamge, 'tædki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn borsen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadn j'an ki kiin maakŋ bijege tu se aanga. Taa kaadn ken Raa utu ade baa asen kaaj se, ðapga gðo. Kaadn se, ðak eyo aan gðo kaadn ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum.

¹² Nðo deega, gðo ðapga baata kiipi. Nakgen ken jeege lee tæd maakŋ got ken ðad se, ðadki dose ro ki. 'Jeki nakgen ken j'an kudn bðo maakŋ got ken wðo.

¹³ K'j'ingki aan gðo debm ken lee maakŋ katara ki. Ŋnte 'kðski anki deel te gðtiŋa ða Ŋnte 'kaayki tðt kic anki deel te gðtiŋa, Ŋnte 'keeski naapa reŋ reŋ, Ŋnte 'tædki nakŋ sðkðŋge, Ŋnte 'mooyki te naapa, ða Ŋnte 'tædki maak-kilimi do naapge tu.

¹⁴ Num ŋki gaab tðggse se 'tædn Meljege Isa *al-Masi. Ŋnte jeki nakŋ ken daa rose ðo dŋŋ gen tædn nakŋ maakse jea.

14

*Ŋnte 'kðski bðo do genaage tu
(1Kor 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)*

¹ Genaaamge, jee maakjege tun ken ðk tðgð do doobm *al-Masi ki ey se, ðkdeki jiga. Ŋnte kðski bðo do nakge tun naade lee saapin se.

² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ða. Jee mætinge se saap ða ðk doobo gen kðsn nakgen baa se paac. Num jee mætingen ðk tðgð doobm Meljege tu ey se, ðs daa eyo, naðo lee ðs kamb zεεε sum.

³ Debm ðs daa se, Ŋnte kaakŋ genaam ken ðs ey se aan gðo debm naan aalin maak eyo; ða debm ðs daa ey se, Ŋnte kðŋ bðo do genaam ken ðs daa se. Taa naade paac se, *Raa ðkdega jiga.

⁴ Naai ara tap ðo naŋa, jaay kðŋ bðo ro deb ken tæd naaba nam ki se? Ken naan jaay tæd jig ey le melin ðo an kaaka. ða naan se daar tðgð, taa Melin Raa se ðk tðgð ken an kðŋ naan 'kðŋ kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mætinge saap ða biigen mætinge se cir biigen kuuy; num gan jee mætingen kuuy se, taad ða naan Raa ki se, biige paac aas kaasa. Bin se, naŋa naŋa kic ðo tædn aan gðo ken naan jeelin maakin ki mala mala.

⁶ Debm saap ða bii mætinge cir kengen kuuy se, ute saapin se naan *nook Meljege. Debm ken ðs daa se, naan kic tædin gen nookŋ Meljege, taa ken naan baa kðs se, tðm Raa. Debm ken baate kðsn daa se kic, naan tædin gen nookŋ Meljege, taa naan kic ðo tðm Raa.

⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ðo ing gen doŋ eyo ða nam tap ðo ooy gen doŋ ey kici.

⁸ Taa naan se ðo, ken j'utu j'ingki zεεε le, naaje j'ingki gen Meljege. ða ken j'aki kooy kic ðo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zεεε lð j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege.

⁹ Taa al-Masi se ooyga ða duroga daan yoge tu ða naan ðo Mel jee utu ing zεεε ða Mel jee ooyga kooy kici.

* 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

10 Naai tap 6o naŋa jaay oj bɔɔɔ do genaai ki se? Ɔɔ tɛr naai tap 6o naŋa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki 6aa naan Raa kɛn utu ajeki kɔjŋ bɔɔɔ dojege tu.

11 Taa naan se 6o Kitap taad ɔɔ:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔɔ jeege paac utu '6aa kɛrgŋ naanum ki

ɔɔ naade paac utu am nookŋ maam Raa.*

12 Taa naan se 6o, naŋa naŋa kic 6o naan malin 6o '6aa taadn taarin naan Raa ki.

13 Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔɔ do naapge tu. Naase ɔnte 'tedki nakŋ kɛn 'ted genaase 'kooɔn doobm al-Masi ki ey lɛ kɛn an gaasn gen tedn bɛɛ.

14 Anum aan gɔɔ maam te Meljege Isa k'tedga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakŋ kɔsn jaay kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔɔ. Num kɛn debm jaay aak nakŋ kɔs se aan gɔɔ nakŋ an tujŋ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ.

15 Kɛn taa kɔsɔ jaay naai tujŋ maakŋ genaai se, kɛse naai ɔk maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naan, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn genaai.

16 Nakŋ kɛn naai saap ɔɔ jiga se, ɔn jee kuuy kic 6o an kaakin aan gɔɔ nakŋ jiga.

17 *Maakŋ Gaar Raa se, ɔlin ute nakŋ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakŋ Gaar Raa se je nakŋ ute doobina, lapia ɔɔ maak-raapm kɛn *Nirl Salal lee ɛd jeege tu.

18 Debm doobm al-Masi ki jaay tedn naabm ese se, naan tɔɔl Raa ki ɔɔ jeege paac tɔɔmina.

19 Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tedki nakŋ kɛn ajeki noogo j'aki ziidn 6aa ute naanjege doobm al-Masi ki.

20 Taa kɔsɔ se, ɔnte tujŋ naabm Raa. Deere, nakŋ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se gɔɔ, nabo taa kɔs sum 6o, 'ted genaai 'kooɔn doobm al-Masi ki num, ɔnte kɔsn kɔsn se.

21 Bɛɛki se, nam ɔnte ted nakŋ kɛn 'ted genaan kooɔn doobm al-Masi ki: taa naan se 6o ɔnte kɔsn daa, ɔnte kaay tɔɔ ɔɔ ɔnte tedn ne dim kuuy kɛn 'tedn genaai kooɔn doobm al-Masi ki.

22 Nakŋ kɛn naai jeel maaki ki se, 'bɔɔbina. Ɔn nakŋ se 'tedn daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se 6o, debm kɛn ted naka jaay maakŋ naaj eyo ɔɔ jeel nakŋ naan ted se jaay jiga se, naan se maakŋ raap aak eyo.

23 Num debm ted naka jaay maakŋ naaj do ki ɔɔ jeelin nakŋ naan ted se jig ey se, bɔɔɔ utu kooɔn don ki, taa naan maakŋ naaj naaja ute naan se kic 6o naan ɔs tap. Bin num nakgen k'ted paac jaay, kɛn k'jeelin ki maakjege tu ɔɔ k'naajki do ki ɔɔ k'tedinkiga num, kɛse k'tedkiga *kusina naan Raa ki.

15

'Jeki bɛɛ jeege tun kuuy kici

1 Naajegen k'tɔɔgki doobm *al-Masi ki se, k'ɛrkkki genaajegen ɔk tɔɔg eyo gen king doobm *Raa ki se ɔɔ j'ɔnte jeki nakŋ kɛn ajeki tɔɔl naajege tu sum.

2 Naŋa naŋa kic 6o je nakŋ kɛn tɔɔl naapin ki taa an tedn bɛɛ ɔɔ an noogin kɔkŋ doobm al-Masi se tɔɔgŋ 6aa ute naanina.

3 'Jeelki, al-Masi se je te bɛɛ naan mala eyo, num aan gɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Naajn kɛn k'naaji naai Raa se, kɛse k'naajum maama.**

* 14:11 Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18. * 15:3 Aak KKR 69.9.

⁴ Anum taargen ken k'raanjin^o do dakin maakn Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se bo ken ajeki kedn kaay kaama o ajeki sel maakjege taa j'aki kond dojege do Raa ki.

⁵ On Raa debm kedn kaay kaama o debm sel jeege se, asen tedn aki king dookn tarsee kalan aan goo ken Isa al-Masi jen ro ki.

⁶ Bin jaay bo, maakse 'tedn kalan o mindse kic tedn kalan, naase aki *nookn Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum okki naapa jiga aan goo ken al-Masi oksen naase jiga se. Bin se aki kol jeege 'nookn Raa.

⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay baado ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakn ken Raa taado bugn Yaudge tu o utu aden ted se, naan teddesinga ute doobina o kese je aden taadn o Raa se naan tuj ornin eyo.

⁹ Oo naan baado se, taa jeege ken Yaudge ey kic bo nookn Raa taa beeta aan goo ken Kitap taad o:

Taa naan se bo, maakn jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai tadm;
o maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookn roi.†

¹⁰ Ter Kitap taad o:

Naasen jee baa se paac se 'tedki maak-raapo
ute jee ken Raa beer taddenga tadd o naade tedga jee naange se.‡

¹¹ Oo ter daala Kitap taad o:

Naasen paacn ken Yaudge ey se, 'tadmki Meljege Raa
o on jeege baa se paac, an nooko.§

¹² Oo ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic taadga daala o:

Deba utu ade teecn metjil Jese* ki se o naan se utu ade baa kdsn gaara do jeege
tu paac

o metjil jeege do naan ki paac utu kond dode don ki.†

¹³ On Raa ken ted jeege ond dode don ki o ken naase aalki maakse don ki se, asen kedn maak-raap dena ute lapia. Taa naan se bo, ute toogn *Nirl Salal se, naase aki kond dose paac don ki.

Pol taad metn taar naabina
(2Kor 10.13-18)

¹⁴ Genaaenge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeege ken lee ted nakgen bee. Oo taar met ki se kic, naase 'jeel okkiga metina. Oo naase se, aaskiga gen dejn naapa.

¹⁵ Nabo maakn maktub ken m'raansen ese se, nakgen metinge se maam m'taadsenoga metin tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeelinkiga jeele. Oo ken olum jaay m'taadsen metn nakgen se tal se, taa bee Raa ken tedum se,

¹⁶ m'tedga debm tedn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'edrom paac gen taadn Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic bo 'kaal maakde don ki o bin se, naade tedn goo *serkn ken tol Raa ki. Oo ken tedde jaay naade ted jee Raage se, kese *Nirl Salal.

¹⁷ Taa naan se bo, maam ken m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'ted Raa ki.

¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dim ey sum, num m'je bo m'taadn nakn ken al-Masi ted ute doobm maama ken taa jeege Yaudge ey se tookn

† 15:9 Aak KKR 18.49. ‡ 15:10 Aak Dt 32.43. § 15:11 Aak KKR 117.1. * 15:12 Jese se bubm Gaar *Daud. † 15:12 Aak Eza 11.10.

taar Raa. Ɔo naabm se, naan tɛdɪn ute naabum ken maam m'tɛda ɔo ute taarum ken maam m'taada,

¹⁹ ɔo ute tɔɔgɪ Nirl Salal se, naan ɔlum m'tɛdn nakɪ-kɔɔɔge ute nakgen deel doa. Bin ɔo gɔtɔ ɔaa se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakɪ gɛgɛr ken Jeruzalem ki bini m'aan taa naan ken Iliri ki.

²⁰ Naɔo maam se daayum m'je taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se, gɔtn ken k'taad te ro al-Masi ey ɔrtɔ. Anum jee ken booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ɔaa gɔtn ese ey sum, taa maam se m'je tɛdn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki.

²¹ Taa naan se ɔo, maam m'tɛd aan gɔo ken Kitap taada:

Jee ken booy j'ɔɔsde te maanɪ ey se, naade utu an kaaka.

Ɔo jeegeen ken booy te taariɪ ey se le, naade utu booy kɔkɪ taariɪa.‡

Pɔl je ɔaa mɛrɛ

²² Kɛse ɔo nakɪ gaasumga doobo mɛt dena gen ɔaa gɔtse ki.

²³ Anum ɔorse jaay ɔo, naabum gɔtn ara se nanɪga. Ey num m'ɔkga ɔaara dena ken maam m'je m'ɔaa gɔtse ki, naɔo m'ɔɪ te doob eyo.

²⁴ Anum ken maam jaay m'ɔaa taa naan Espan ki se, maam m'kaal gɔtse ki. Deere, ken am kolum m'ɔaa gɔtse ki se, taa m'asen ɔaa kaak jaay am tɔɔɔ ɔo ken maam jaay m'aanga gɔtse ki se, m'tɪng ɔkɔ jaay ɔo sɔm amki noogɪ gen ɔaa taa naan Espan ki.

²⁵ Num ɔorse se, maam m'ɔaa ɔaa maakɪ gɛgɛr ken Jeruzalem ki taa ɔaa noogɪ jee Raagen gɔtn naane.

²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tɔsn naka gen noogɪ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk dɪm ey se.

²⁷ Deere, naade se malinge ɔo uuno doa taa ade noogo. Ken deer se, naade kic ɔk sɛɛ doɔde ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kɔɪ bɛɛ Raa. Bin num jeegeen Yaudge ey se, naade noogɪ Yaudge ute maalde kici.

²⁸ Ken naabm se jaay m'nanɪnga ɔo nakse jaay ɔaa m'ɛdɪnga genaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'ɔaa taa naan Espan ki ɔo maam m'utu m'kaal gɔtse ki kici.

²⁹ Maam m'jeele, ɔii ken m'kaan gɔtse ki se, *al-Masi asen tɛdn bɛɛɪ den aak eyo.

³⁰ Genaamge, 'booyki m'asen taada: aan gɔo naajeege j'aalki maakjeege do Mɛljeege Isa al-Masi ki ɔo ute maak-je ken *Nirl Salal ɛdɪeki do naapge tu se, aayki kaamse 'dɔki gen tɔnd mɛtn Raa taa maama.

³¹ Tɔndki mɛtn Raa ken maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee ken aal maalde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. Ɔo tɛr 'tɔndki mɛtn Raa taa nakɪ ken maam m'ɔaa kɛdn jee Raage tun maakɪ gɛgɛr ken Jeruzalem ki se, nakɪ se naade an kɔkiɪ jiga adɛn tɛdn bɛɛ.

³² Bin ɔo, ken Raa jaay je num, maam m'utu m'ɔaa gɔtse ki ute maak-raapo ɔo ken m'aanga naane se, m'utu m'ɔaa tɔɔl maakuma.

³³ Ɔɪ Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, 'kiɪg ute naase paac. *Amin.

16

*Pɔl ɔl tɔɔsiɪ jeege tun *Rɔm ki*

¹ Maam m'ɔlsen genaajegen mɛnd ken rɔɪ Pɛbɛ, naan se mɛnd mɛc ɔo tɛdn naabm *Raa maakɪ *egliz ken maakɪ gɛgɛr ken Sankrɛ ki.

² Ken naan aan onsega num, aan goo jee Raagen lee ok naapa jiga se, naase kic okinki jiga bin kici. Maakn naabin ken naan je ted paac se aakinki jaay dim baatinga num 'nooginki. Taa naan se noogoga jeege dena oo maam mala kic, naan noogunga.

³ Tedki toose Priska ki ute gaabin Akilas ki. Naade se ted naabm Isa *al-Masi ute maam kalan.

⁴ Naade mala kic bo jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakn naade tedo ese se, maam m'kalum ki sum bo m'toomde eyo, num eglizge paacn maakn taa naange tun malinge Yaudge ey se kic bo toomde.

⁵ Tedki toose eglizn ken lee tus beede ki se kici.

⁶ Tedki toose medn dom Epynet ki. Taa naan Azi ki se, naan bo debm aal maakin deet do al-Masi ki.

⁷ Mari ken tedga naaba den taa naase se kic, 'tedinki toose.

⁸ Tedki toose Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge oo k'tokjeno dangay ki kalan kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gotde. Oo naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

⁹ Tedki toose Ampliatu ki. Doobm Meljege tu se, naan medn doma.

¹⁰ Tedki toose Urban ki. Naan se debm ken k'edn naabm al-Masi kalan se. Oo Stakis ken medn dom se kic, 'tedinki toose.

¹¹ Tedki toose Apelēsn ken ok doobm al-Masi oon se. Oo 'tedki toose jee maakn bee Aristobul ki kici.

¹² Tedki toose taasum Erōdion ki. Oo jee maakn bee Narsis ken aal maakde do Meljege tu se kic 'teddeki toose.

¹³ Tedki toose Tripen ute Tripoz ki, mendgen se tedoga naaba dena Meljege tu. Tedki toose genaam ken mend ken ron Persid ken maam jen doobm al-Masi ki se. Naan kic tedga naaba den aak eyo Meljege tu.

¹⁴ Tedki toose Rupus ki, naan ken Meljege beer oodnga kood se. Oo 'tedki toose kon ki oo kon se tedn aan goo ko maam kici.

¹⁵ Tedki toose Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaangen ute naan se kici.

¹⁶ Tedki toose Pilolog ute Juli ki oo Nere ki ute genaam mend Olympas oo jee Raagen paacn utu inq te naade se kici.

¹⁷ Ken 'baaki baa tedn toose se, 'baam 'tokki naapa oo aayki ciil naapge. Eglizgen paacn gen al-Masi ken gotn ara se, tedsen toose.

Dejn Pol ken kaam moatin

¹⁸ Genaamge, 'booyki m'asen taada: ondki kondoo ute jee ken gaan jeege oo iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Oodki dose dokoo rode ki!

¹⁹ Taa jee se naade tedn naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap bo do maakde ki sum. Naade lee taadden taar nijim ute taargen ken tool jeege tu oo ute taargen se naade lee derl jeege ken jeel met nakgen ese se eyo.

²⁰ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tedn jee jeel-taarge gen jeel tedn beer, oo beer ese se, *kusiñ cakoo kic bo onte deepmsiñki.

²¹ Raa ken debm kedn lapia jeege tu se, oopga baata *Bubm sitange se naan utu aano terēcn toogin metn jese ki.

Oon Meljege Isa se asen tedn beerna.

²² Timote ken k'tedn naaba kalan se tedsen toose. Oo Lusius, Jason oo Sosipater ken taasumge se kic, tedsen toose.

²² Ɔo maam Tertius, kęn Pól ɔlum raan maktubm ara se kic, m'tędsen tɔɔse ute ro Męljegen kęn tumjekiga k'tędkiga kalan se.

²³ Gayus kic ɔo tędsen tɔɔse; maam Pól se, naan ɔo debm kęn ɔkum ɔeen ki ɔo jee *ęgliz ki kic ɔo lee tus gɔtin ki kici. Erastn kęn debm ɔɔɔb gursn ęen ęęęę se kic, tędsen tɔɔse ɔo Kartus ęenaaje kic ɔo, tędsen tɔɔse.

²⁴ [Naase paacki se, ɔn Męljege Isa al-Masi asen tędn ɔęęęa. *Amin.]*

*K'nookki Raa

²⁵ K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan ɔk tɔɔgɔ ɔo ute Labar Jigan ęen Isa *al-Masi kęn maam m'lee taad jeege tu se, asen tędn naase aki kɔkɔ doobm al-Masi se tɔɔgɔ. Taa do ɔkɔn se mętn taar se, *Raa taad te mętin jeege tu eyo,

²⁶ num ɔorse ute taargen kęn jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do ɔkɔn se, naan taadga mętn taar se toodga tal. Bin ɔo Raa kęn Daayum se ɔl k'taadga mętin jeege tun ɔaa se paac taa naade kic paac kɔn doobm ęen tookɔn kaal maakde ɔon ki ɔo tookɔn taariņa.

²⁷ 'Tɔɔmki Raa kęn kalin ki sum ɔo debm jeel-taara se, ɔo daayum daayum k'nookin ki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

---

* **16:24** Maakɔn Kitapge tun do ɔkɔn se, mętinge maakde ki se, bersen ara se, goto.

Maktubm deet deetn ken Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki Kupm m̄etn taar taad̄jeki doobm gen dooy maktubm deet deetn ken Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki

Eglizn ken maakṅ geger Kōrint ki se, Pəl 60 ɔndiṅ kaad ken naan̄ inḡo merte gen k-dige gen tɛdn naabm Meljege Isa. Maakṅ gegerge tun ken taa naan̄ Grɛkge tu se, geger Kōrint se k'jeel jeel gōtiṅa. Naan̄ ɔk maala taa gōtn se ɔk gōtn daar markabge se gōtɔ kaam dio. Anum geger Kōrint se ɔk bulge ute jee daayge dɛna. Den jeege se inḡ tɛdn nakgen gōrdio. Kaad ken naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegen kuuy 60 lee 6aano ɔ uun doobm raadege dɛna. Den jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maakṅ jeege tun ese se kici. Pəl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔ 7.11) ken aak king jee Kōrint se ɔ kingdɛn ute jee uun doobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔ tɔnd m̄eta dɛna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pəl maakṅ maktubiṅ deet deet se, raan̄ tɛrdɛn do taardege tu se.

Pəl ɔ tɔɔsiṅ eglizn Kōrint ki

¹ Ken ara maam Pəl 60 m'raan̄sen maktubm se ute genaajege Sostɛn. Maam se *Raa 60 dan̄umo gen tɛdn *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan gɔɔ ken naan̄ maakiṅ jen ro ki.

² Maktubm se, maam m'raan̄sesiṅ naase jee *egliz ken gen Raa ken maakṅ geger ken Kōrint ki. Ute doobm Isa al-Masi se, Raa tɛdsenga tɛdkiga jee *salal. ɔ Raa dan̄sɛno se, taa aki tɛdn jee naange ute jee gōtn 6aa se paacṅ ken lee eem ro Meljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ 60 Mɛldɛ ɔ Mɛl naajege kici.

³ ɔṅ Bubjege Raa ute Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapija.

Pəl tɔɔm Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tɔɔm Raa taa naase, taa bɛɛ ken naan̄ tɛdseni ute doobm Isa *al-Masi se.

⁵ Deere, dɔɔkṅ ken naase 'dɔɔkkiga tɛdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa ɛdsenga nakgen bɛɛ den aak eyo, ken tap ki se tɛdsenga 'jeelkiga taadn Taar Raa ɔ ɛdsenga jeel nakge paac.

⁶ Taar ken naaje k'taad̄sen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkiṅkiga maakse ki tɔɔgɔ.

⁷ Bin 60, nakgen paacṅ ken Raa ɛd̄ jeen̄ge tu se, naase kic ɔṅkiga naasen ken inḡ aakki kaak kaam Meljege Isa al-Masi ken utu ad̄ teecṅ naanse ki pirsil se.

⁸ Raa se naan̄ 60 debm ken asen kɛdn tɔɔgɔ bini aki kaan̄ do taar tɔɔliṅ ki. Bin 60 bii ken Meljege Isa al-Masi ad̄ 6aa se, j'kɔṅ ne d̄im aak kus rose ki eyo.

⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj ɔrmiṅ eyo, naan̄ 60 debm ken dan̄sɛno, taa aki tum tɛdn kalan̄ ute Gooniṅ Isa al-Masi ken Meljege se.

*Jee *eglizn Kōrint ki tɔp naapa*

¹⁰ Borse genaamge, ute ro Meljege Isa al-Masi se, m'eemsen nɔɔ m̄etse ki m'ɔɔ: ɔṅte 'tɔpki naapa, na60 naase 'paacki ɔkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔṅki maakse 'tɛdn kalan̄ ɔ saapse kic 60 ɔṅiṅki 'tɛdn kalan̄.

11 Deere gēnaamgen dōobm *al-Masi ki, jee maakŋ 6ee Klɔɛ* ki 6aadɔ taadum ɔɔ maakŋ kingse ki se, naase se taarse ɔk metn naap eyo.

12 Num do taar kēn se 6o, maam m'je m'asen taadn metiŋa: maakse ki se, deb kalan taad ɔɔ: maam se m'debm Pɔl, debm kuuy deek ɔɔ: maam se m'debm Apɔlɔs, ɔɔ debm kuuy taad ɔɔ: maam se m'debm Piɛr, ɔɔ debm kuuy kic deek ɔɔ: maam se lɛ m'debm al-Masi.

13 'Saapki tu al-Masi se, j'an kəŋ nigŋ ne? Maam Pɔl 6o kēn k'tup k'tɔolum ro kaag ki taa naase se la? Lɔ *k'batizseno se ute ro maam m'Pɔl la?

14 Maam m'tɔam Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum.

15 Taa naan se 6o, nam maakse ki se 'kəŋ deekŋ ɔɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pɔl.

16 Waay, tɛdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakŋ 6ee Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum.

17 Taa al-Masi se, ɔlumo gen batizn jeege eyo, num gen taadn Labariŋ Jiga se 6o jeege tu. Ɔɔ taariŋ se, maam m'an taadn ute taar nijim kēn jeege booyiŋ aan gɔɔ gen debm jeel-taar lee taad se eyo, taa kēn maam jaay taad ute jeel-taar gen jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakŋ cɛɛ.

*Jeel-taar Raa se j'ɔŋiŋ gɔtn *al-Masi ki*

18 Deere, jee iig kiig se, taar kēn k'taadn gen Isan ooy do kaag ki se, kɛse naade aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se lɛ, taar se 6o kēn taadjeki tɔɔŋŋ Raa.

19 Taa maakŋ Kitap ki se Raa taad ɔɔ:

Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'an daara;

ɔɔ metɛkdege se lɛ, maam m'utu m'an tɛdiŋ 'tɛdn gɔtɔ.†

20 Bin num gɔtn se jee jeel-taarge se, tap 6o taadn ɔɔ di? Ɔɔ jee jeel taad tɔɔŋŋ metn Kɔ Taar Raage se kic 6o taadn ɔɔ di? Ɔɔ jee jeel dōobm taadn taargen maakŋ *duni kēn 6orse se taadn ɔɔ di daala? Taa Raa se, jeel-taar gen jikilimgen ɔk se, naan tɛdiŋ tɛdga nakŋ jee dɛrlge.

21 Deere, jikilimge, ute jeel-taar kēn naade ɔk paac se kic 6o, jeel-taar Raa se naade ɔŋ jeel ɔk te labar eyo. Taa naan se 6o, Raa uunoga doa gen kaajŋ jee kēn aal maakde do Labar Jigan kēn k'lee k'taadden se ɔɔ taar se jee kuuy aakiŋ aan gɔɔ taar jee dɛrlge.

22 Jeegen Yaudge se je kaakŋ nakŋ-kɔɔ6gen iino gɔtn Raa ki ɔɔ jee Gɛkge se lɛ, naade je dōobm kēn an jeel-taara.

23 Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔɔ al-Masi kēn Raa taadn se 6o k'tup k'tɔoliŋ ro kaag ki: kɛse 6o taar kēn tuj maakŋ Yaudge ɔɔ jeegen Yaudge ey se lɛ aakiŋ taar ese se, taar jee dɛrlge.

24 Num gan jee kēn Raa danɛdeno maakŋ Yaudge tu ey lɛ maakŋ Gɛkge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan 6o tɔɔŋŋ Raa ɔɔ jeel-taar gen Raa ki kici.

25 Taa nakŋ kēn Raa tɛdjaay jeege aakiŋ aan gɔɔ nakŋ jee dɛrlge se, ute naan se kic 6o, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔɔ nakŋ Raa tɛdjaay jeege aakiŋ aan gɔɔ naan ɔk tɔɔg ey se lɛ, naan tɔɔg cir tɔɔŋŋ jikilimge.

26 Gēnaamgen dōobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad kēn Raa danɛseno se kēn gen jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-taarge se, dɛn eyo. Ɔɔ jee tɔɔg kic 6o, naase ɔkki dɛn eyo. Ɔɔ jeegen k'jeel jeel gɔtde maakŋ 6eedege tu kic 6o naase ɔkki dɛn eyo.

* 1:11 Klɔɛ se daan naane mend tɛdn suukŋ kēn lee daan geger Kōrint ute gen Epez ki. † 1:19 Aak Eza 29.14.

²⁷ Anum Raa se bēer tōdō jeegen kēn jikilimge aakden aan gōō jee dērlge se 60 taa 'kōl jee jeel-taarge se, sōkōnō aden tōōb; òō jeegen kēn jikilimge aakden aan gōō jeegen òk tōōg ey se, Raa bēer tōōddeno se taa 'kōl jeegen òk tōōgō se, sōkōnō aden tōōb.

²⁸ Raa bēer tōdō jeegen kēn jikilimge aakden jeegen tōōl sēr eyo, j'aalden maak ki eyo òō j'aakden aan gōō nakŋ gōtō se, bin 60 ute dōobm naade se, jee kēn tēd rodē magal magal se, Raa aden tēdn naade se 'tēdn jee rēŋ rēŋ.

²⁹ Raa tēdn naan se taa nam nam 'kōŋ tōōm rōŋ naanŋ ki eyo.

³⁰ Deere, naase se Raa dōōksenga ute Isa al-Masi òō jeel-taar naajegen kēn iino gōtn Raa ki se, naan 60 al-Masi se. Òō al-Masi se naan 60 tēdjekiga k'tēdkiga jeegen aak bēe naan Raa ki òō bēer tōōdjekiga k'tēdkiga jee naange òō naan òōdjekiga dojege maakŋ *kusiŋ ki.

³¹ Taa naan se 60 Kitap taad òō: *Debm jaay je tōōm rōŋ num, ŋ'tōōm rōŋ do nakge tun Mēljege tēda.*‡

2

*Pōl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki*

¹ Genaaŋge, kēn maam jaay m'ingō gōtse ki taa m'asen taadŋ *nakŋ kēn Raa ōyinga kōy taad te metiŋ jeege tu ey se, maakŋ taarumge tu se, maam m'taadŋ se taargen òōŋ òōŋ eyo òō ute jeel taargen deel do eyo.

² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dīm kuuy eyo, nakŋ kēn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi òō Isa al-Masi se 60 k'tup k'tōōliŋ ro kaag ki se.

³ Kēn maam m'ingō gōtse ki se, maam m'naam m'ōk rom se tōōgum baata, maam m'6eere òkuma òō rom ook marga jēg jēg.

⁴ Taar kēn maam m'taadŋ se ute dooy kēn maam m'dooyŋ se, m'taadŋ se ute jeel-taar kēn jikilimge lee taadŋ nijim se eyo, num gan maakŋ taar kēn maam m'taadŋ se, kēse *Nirl Raa 60 taad tōōgiŋa.

⁵ Bin 60, kaal maakŋ naase aalki se, 'tēdn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōōgŋ Raa ki.

*Jeel-taar kēn *Nirl Raa ēd jeege tu*

⁶ Anum kēse 60 jeel-taar kēn naaje k'dooy jee al-Masigen kēn jeel òkga kōk dōobm Mēljege. Jeel-taar ese se gēn do *duni ara ute jeegen òk tōōgŋ ing do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se 60 kēn utu 'kut se.

⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se kēn jikilimge jeel metiŋ eyo taa taar se Raa ōydesiŋoga kōyo. Ey num Raa se kaad kēn naan aalo te do naan ey bōrt se 60, naan uunoga kuun doa taa ajeki kēdn jeel-taarŋa gēn kēnd maakŋ *nookiŋ ki.

⁸ Òō jeel-taar se maakŋ magalge tun ing do jeege tu se nam kalaŋ tap 60 booy òk te metiŋ eyo. Ey num kēn naade jaay booy òkoga kōk metiŋ num, Mēljegen k'nookiŋ se, naade aŋ kōŋ tupm tōōl ro kaag ki eyo.

⁹ Num gan aan gōō kēn Kitap taada:

Nakŋ se nam bii kalaŋ aakiŋ te ute kaamiŋ eyo

òō booyiŋ te ute biŋ eyo

òō nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tōnd daapiŋoga daap jeege tun jeŋa.*

¹⁰ Deere, nakgen se te dōobm Nirl Raa se, Raa taadŋjekiga metiŋ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel nar nakge paac bini nakŋ maakŋ maak-saap Raa ki kici.

‡ 1:31 Aak Jer 9.23. * 2:9 Aak Eza 64.3.

11 Saapm debkilimi se tap 6o, naŋa jeele? Goto! Ken jeel saapm debkilimi se, naan malin sum. Jo Raa kic 6o nam jeel saapin eyo; ken jeel saapin se, Nirl naan malin sum.

12 Anum Nirl naajege k'j'okki se gen do duni ara ki eyo, num Nirl ken naajege k'j'okki se iino gotn Raa ki. Ute naan se 6o naajege k'jeelki be ken Raa tedjeki ute maraadin se.

13 Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar ken jikilinge lee dooy jeege se eyo, na6o naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar ken Nirl Raa edjeni. Naaje k'taad metn nakgen iino gotn Nirl Raa ki jeege tun ken ok Nirl ese se.

14 Goon debkilim ond don do saapm naan malin ki sum se, 'kōŋ tookŋ do nak ken iino gotn Nirl Raa ki eyo. Naan aakin aan gōo nakŋ jee derlge do naan le, ŋj aasin gen booy kōkŋ metin eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kalin ki sum 6o 'taadn tōkŋ metin jeege tu.

15 Num garŋ debm ok Nirl Raa se, naan aak ok metn nakge paac. Jo naan malin le, nam kuuy an kōŋ kōŋ bōoŋ don ki eyo.

16 Aan gōo Kitap taad ɔ:

Saapm Meljege se tap 6o naŋa jeele ɔ naŋa tap 6o dejiŋoga?†

Anum naajege se j'okki saapm gen *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tedn naabm Raage

1 Deere genaamge, maam m'ōŋ m'aasin te eyo ken m'taadŋ taadn naase ki aan gōo jee ken ok *Nirl Raa. Naase se ingki aan gōo jee do *duni ki ɔo aan gōo gaangen seeme ken doobm *al-Masi ki, taa naan se 6o maam m'taadŋ.

2 Maam se m'edŋeno kōsn deer eyo, na6o m'edŋeno si sum. Taa kōsn deer se, naase anki kōŋ kaas eyo. Jo bōrse kic 6o m'jeele, naase anki kōŋ kaasn gen kōsn kōsn ken deer se eyo,

3 taa naase se ingki aan gōo jee do duni ki. Taa naase okki maak-kilimi do naapge tu ɔo 'tedki deken se ute naapa keŋe je taadn ɔo naase se ingki aan gōo gen jee do duni ki, ɔo kingse se tec aan gōo gen jikilingen 6aa se paac ey ne?

4 Ken naase jaay deb kalaŋ taad ɔo: maam ara m'debm Pōl ɔo deb kuuy taad ɔo: maam ara le m'debm Apōlōs, nakŋ naase ing 'tedki se, keŋe tec gen jikilingen 6aa se paac ey ne?

5 Apōlōs tap 6o naŋa ɔo maam Pōl 6o naŋa? Naaje se k'jee tedn naabm Raage sum ɔo ute doobm naaje se 6o, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Jo naaje se, naŋa naŋa kic 6o tedn naabm ken Meljege edinō kaam jinā.

6 Anum maam se m'ōoco, Apōlōs debm ɔoyiŋo maane, num garŋ debm tedn teep se, naan *Raa.

7 Bin 6o debm ɔoco ute debm kōoy maane se, naade se paac ok nook eyo. Na6o ken ok nooko cir paac se, Raa ken tedn teep se.

8 Debm kōoco ute debm kōoy maane se, naade aas kaasa ɔo naŋa naŋa kic 6o Raa utu an kōŋ dal dubar naabin ken naan tēda.

9 Taa naaje se k'tedn naaba tēle ute Raa ɔo naase 6o 'tedkiga aan gōo maakŋ-gōtn gen Raa ɔo aan gōo bee ken Raa utu iinŋ kiŋi.

10 Ute be ken Raa tedum se, maam m'ōndga metn bea aan gōo debm tirdi. Jo debm kuuy se iin do ki. Na6o naŋa naŋa kic 6o, ond kōnd ɔo ute raay ken naan 'kiŋ do ki se.

† 2:16 Aak Eza 40.13.

11 Bēre, metn bēe se, j'uunga kuun metiṇa. Ɔo nam ɔnte kuun metn bēe kuuy. Metn bēe ken maam m'taadsen se le, Raa bo uuno metiṇa ɔ metn bēe se, naan bo Isa al-Masi.

12 Do bēe ken j'uun metiṇ se, jee metinge 'kiin do ki ute daab, ute pudda ɔ ute kogen jiga jiga ɔ jeegen kuuy 'kiin do ki ute kaagge, ute mumburu ɔ ute tɔɔɔ.

13 Num gan bii ken Raa 'kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, nanja nanja kic bo naabin ken naan tɛd se utu 'toodn tal. Taa bii se 'tɛdn aan gɔɔ poodn ken ɔy daab nakge se ɔ bii ken se bo nanja nanja kic bo 'kaakṇ jeel naabin ken naan tɛdo.

14 Debm jaay naabin naan tɛd se ɔt te pood ey num, naan se Raa an kɔṇ bɛdina.

15 Num debm jaay naabin naan tɛd se ɔsga poodo num, naan se 'kiin ute jina. Naan maliṇ se 'kɔṇ kaaja nafo aan gɔɔ debm ken k'naak k'j'ɔodn don maakṇ pood ki.

16 'Jeelki, naase se bo 'bēe gen Raa. Ɔo Nirl Raa se utu inṇ maakse ki.

17 *Bee Raa ese se jaay debm tɔkinga num, naan kic Raa an kutu. Taa bēe Raa se naan *salal ɔ bēe Raa ese se, taad ute naase.

18 Bin se, nam ɔnte kaan ron dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔ naan debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-targen do duni ki ara num, bēeki se, n'tɛd ron debm dɛrlɛ naan jeege tu ɔ bin jaay n'tɛdn debm jeel-taar mala mala.

19 Taa jee jeel-targen do duni ki ara se, Raa aakden naanin ki se aan gɔɔ jee dɛrlge. Taa naan se bo Kitap taad ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tɔkde do metekde ki**

20 Ter Kitap taad daala ɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Mɛljege Raa jeel saapde ɔ saapm naade se, naan jeelin saapm tɔɔl ser eyo.*†

21 Bin num nam ɔnte tɔom ron ute nakṇ ken jikilinge lee tɛda. Taa nakge paac se 'gen naase:

22 maam Pɔli, Apɔlɔsi, Pieri, duni bɔrse, nakṇ ken utu kaan do kingjege tu ey le do yojege tu ɔ nakgen 'kaan maakṇ kingjege tun bɔrse ey le ken 'tɛdn naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase.

23 Taa naase se 'tɛdkiga gen al-Masi ɔ al-Masi se le naan gen Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

1 Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tɛdn naabm al-Masige ɔ nakṇ *Raa ken ɔyinga kɔy ken jeege jeel metiṇ ey se, Raa ɛdjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu.

2 Anum debm j'ɛdinga naka kaam jin se, n'ɔnte tujn ɔrmin do ki.

3 Maam se ɔlum eyo ken naase bo amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki, ey le ken jee kɔjn bɔɔrge bo am kɔjn bɔɔrɔ dom ki. Ɔo maam mala kic bo, m'kɔjn bɔɔrɔ dom ki eyo.

4 Deere, maakum ki se, m'jele maam se m'tuj te dim eyo. Nafo kɛse am kɔṇ ɔaapm taarum eyo. Anum debm ken am kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, Mɛljege.

5 Taa naan se bo ken kaadin j'ɔndin jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Mɛljege adɛ ɔaa jaayo. Naan bo nakṇ ken j'ɔyinga kɔy maakṇ gɔt ken ɔd se, naan utu an kɔodn 'toodn tal. Ɔo taar ken maakṇ jikilinge tu se, naan utu an kɔodn 'toodn tal kici. Jaay bo, nanja nanja kic j'an tɔomin do naabin ken naan tɛda.

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

⁶ Taa naan se 6o genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apōlos ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'ted se 6o asen dooyo ɔ bin se naase aki kōn deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin se naaja naaja kic 6o ɔnte magal roŋ gen beer kuun deb kalan ɔ deb kuuy se naan aŋ kōdn kundu.

⁷ Anum naai tap 6o 'ted roi jukudum se gen di? Nakŋ naai ɔk se le, Raa 6o edi. Ɔo nakŋ ken jaay j'edisin kēd sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan gōo Raa 6o edisin ey se?

⁸ Naase 'saapki ɔki nakŋ maakse je paac 6o, ɔjinkiga ɔ naase 6o 'tedkiga jee nak denge ɔ naase 6o 'tedkiga gaaringe ɔ naaje le, k'gaaringe eyo! Maam m'je se ken naase 6o gaaringe deer num, ɔ ute naan se naaje kic j'kosn gaara 6orse ute naase.

⁹ Maam m'saapm m'ɔo naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tedjen k'tedga metn jeege tu aan gōo jee ken k'tokde gen 6aa tōlo. Aan gōo naade se Raa ɔnje naaje kic do *duni ki se j'aakjen metje naan *kōdn Raage tu ɔ naan jikilimge tu.

¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gōo jee derlge, num gan naasen ken 'dōkkiga ute al-Masi se le, jeege aaksen naase se 'tedkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gōo jee ɔk tōg eyo ɔ naase le, jeege aakse naase se jee ɔk tōg! Naase se jeege aalsen maak ki, na6o naaje se le, nam tap 6o aaljen maak ki eyo!

¹¹ Bini 6orse kic 6oa ute maane utu tōljen tōl rōk. Kal tuusje kic 6o utu daayjen daaye ɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ naaje j'utu k'lee lee wari rōk.

¹² Naaje k'dabar k'tedn naaba ute jije jaay 6o k'l'ɔo. Jeege naaje ɔ naaje k'l'ɔodden 6ooro. K'dabarje kic 6o naaje k'l'aay kaamje k'l'aasiŋa.

¹³ Naaje se, jeege lee taadjen taar inŋ kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim ken edden kaay kaama. Bini 6orse kic 6o jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gōo idikŋ roa ɔ aan gōo nakŋ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pol jede aan gōo geninge

¹⁴ Ken ɔlum jaay maam m'raansen taargen se, taa m'asen kōl maakŋ ɔkōn ki eyo, num aan gōo naase gaan maakjemge se, m'je 6o m'asen kaal bisi ki.

¹⁵ Anum ken doobm *al-Masi ki jaay ɔkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. Ɔo maam ken m'taadsen Labar Jigan gen al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum 6o m'tedga bubse.

¹⁶ Bin 6o maam m'dejsen m'ɔo: uunki bōlōtn maama.

¹⁷ Taa naan se 6o, maam m'olsen Timote ken goon kōnŋ maakuma ɔ debm tuj ɔrmin eyo doobm Meljege tu. Ken naan jaay 6aa ɔnsega se, naan asen taadn doobm ken maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. Ɔo gōtō 6aa se paac, maam m'dooy jeegegen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸ Jee metinge maakse ki se, magal rode. Naade saap ɔ maam m'kōn terl 6aa gōtse ki eyo.

¹⁹ Ken Meljege je num, ɔm m'utu m'6aa gōtse ki, ɔ ken maam m'aanga num, m'6aa booy metn taar jee ken magal rode se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ ken naade lee tēda.

²⁰ Ken jeegeen jaay Raa ɔs gaar dode ki se, naade taadŋ ute taare sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad tōgŋ Raa.

²¹ Naase tap 6o 'jeki di? M'asen 6aa kōn ute taar urlu ɔ ute maak-je lōbu 'jeki m'asen 6aa kōn ute sirdi le?

5

Jee Raage se mētinge cēēpm ute rode

1 Gōtō baa se paac, jeege taad əɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ. Nakŋ kɛn debse tɛdɪŋ se, jee jeel *Raa mal ey kic bō əŋ tɛd naan se eyo: naan se tood te mɛnd bubina.

2 Ute naan se kic bō naase 'təomki təom rose. Ey num naase se, maakse 'tuju əɔ debm jaay tɛd nakŋ bin se, bɛɛki num, 'tuurinki naatn maakse ki.

3 Deere, maam se m'dəkō nabo saapum se te naase. Anum debm tɛd nakŋ bin se, maam m'əjɪŋa bōrō doŋ ki aan gōo maam m'utu maakse ki.

4 Kɛn naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase əɔ gōtn se Mɛljege Isa taadn tōɔɪŋa.

5 Naase se, debm tɛd nakŋ bin se, j'əŋɪŋ kaam ji *Bubm sitange aŋ dabara taa maakje daa ro kɛn naan ək se 'tɛdɪŋ gōtō əɔ bin bō *bii kɛn Mɛljege adɛ baa se, koŋ se 'kōŋ kaaja.

6 Nakŋ naase 'tɛdki jaay 'təomki rose ro ki se, doobɪŋ eyo. Naase 'jeelki ey la, ərōmō cōkō jaay j'əmbɪŋa do ruŋ gɛm kɛn j'ɛcɪŋa kɛc se, iɪŋɪŋ paac.

7 Ɔrōm kɛn do dəkɪŋ kɛn taad te *kusɪŋ se, əɔdki dose ro ki. Bin bō aki tɛdɪŋ aan gōo ruŋ gɛm kɛn j'utu j'ɛcɪŋ kɛc jaay j'əmbɪŋ te ərōm ey se. Taa *al-Masi se, naan bō ɛd rōŋ *serkɛ taa naajege aan gōo *goon baatn kɛn Yaudge lee tōɔ bii *laa Paakdɛ ki se.

8 J'əŋte 'tɛdki laajege ute mappan kɛn ək ərōm do dəkɪŋ se. Ɔrōm ese se, je taad ute nakgen jig eyo əɔ ute nakgen kusɪŋa. Anum k'tɛdki laajege se ute mappan kɛn ək ərōm eyo, kɛse je deekŋ əɔ ute maakŋ kalan əɔ ute kɛn mɛt ki.

9 Maakŋ maktub kɛn maam m'raanŋsen kaam mōətn se, maam m'deeksenga m'əɔ: jee kɛn lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ se, əŋte təkdekɪ mɛdɛ.

10 Kɛse maam m'je taad ute jee do *duni kɛn lee ɛɛs naapge rɛŋ rɛŋ, ey lɛ jee lee dōŋ nakŋ jeege, ey lɛ jee boogge, ey lɛ jee maragge paac se eyo. Kɛn bin num, jee do duni ki se, naase adɛki teecŋ kōŋ.

11 Gōtō, bin eyo! Maam m'raanŋsen se taa debm taad əɔ naan gɛnaa doobm Isa ki, jaay bō ɛɛsn mɛndge rɛŋ rɛŋ, bōogo, tɛd maraga, əɔd jeege, aay tōtō deel te gōtɪŋa, əɔ kucun jeege se. Debm bin se, əŋte 'kōkɪŋki mɛdɛ əɔ kōsō kic bō, əŋte 'kōski ute naana.

12-13 Anum jee kɛn doobm al-Masi ki ey se, maam bō m'adɛ kōŋ bōrō dōdɛ ki eyo, num naade se Raa bō kɛn utu adɛn kōŋ bōrō dōdɛ ki. Num naase se, əjki bōrō do gɛnaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad əɔ: *Debm kusɪŋ se, 'tuurinki naatn maakse ki.**

6

Gɛnaagen doobm *al-Masi ki sakak naapa

1 Kɛn maakse ki jaay deb kalan ək taara ute gɛnaan num, naase, əŋki jee Raage əɔ 'sakakɪŋki gōtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gɛn dɪ?

2 'Jeelki jee Raage bō utu kōŋ bōrō do jeege tun do *duni ki se. Num kɛn jee duni ki jaay naase bō utu adɛki kōŋ bōrō num, taargen sɛɛm sɛɛm daanse ki se, naase əŋ aaski gɛn tōɔlɪŋ ey nɛ?

3 Naajege bō j'utu j'aki kōŋ bōrō do *kōdɪŋ Raage tu se, naase tap bō 'jeelki ey la? Kɛn bin num, mɛt kando naajege j'aŋki kaasn gɛn taadn tōɔ taargen do duni ki se!

4 Nabo kɛn naase jaay əkki taara daanse ki se, naase 'baaki gōtn jee kōŋ bōrge tun *egliz aalden maak ki eyo.

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

⁵ Maam m'taadſen taa səkōŋ asen tōɔɔ. Maakse ki se, genaa kēn jeel-taar kēn asen kaakŋ mētn taarse se tap ɔo, ɔotŋ ne?

⁶ Num ɔarŋ j'aak genaa kēn doobm Isa al-Masi ki kēn ək taara ute genaan kēn doobm al-Masi kic se ɔo ɔaa sakakiŋ naan jeege tun doobm al-Masi ki eyo.

⁷ Anum kēn əkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kēse naase oockiga doobm Raa ki. Kēn deba jaay tujsega se naase ɔŋ aasiŋki ey ne? Kēn deba jaay 'ɔoogga ne dīmse se naase ɔŋ aasiŋki ey ne? Kēn naase ɔŋ aasiŋkiga se, bēe cir kēn naase adeki ɔaa sakak se.

⁸ Num ɔarŋ naase ɔo 'lee 'tujki jeege tu ɔo 'lee ɔoogki nakŋ jeege. Ɔo jee kēn naase 'lee 'teddeki nakŋ se dode ki se, naade se ɔo genaasegen doobm Isa al-Masi ki.

⁹ Naase 'jeelki, jeegegen kēn tedn nakge ute doobiŋ ey se, 'kōŋ kend *maakŋ Gaar Raa ki eyo. Ɔŋte 'kaanŋki rose dala: jee lee ees naapa rēŋ rēŋ, jee maragge, gaabgen lee ees mēnd jeege ute mēndgen lee ees gaabm jeege, gaabgen paacŋ kēn lee ees naapa,

¹⁰ jee ɔoogge, jee tamage, jee aay tōtō deel te ɔotina, jee kōɔdn jeege, jee tujŋ nakŋ jeege, naade se paac 'kōŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo.

¹¹ Bin ɔo do dakiŋ maakse ki se, jee mētinge tedo nakgen se, num ɔarŋ ute ro Meljege Isa al-Masi ɔo ute Niriŋ se, Raa *tug daapsega, tedſenga 'tedkiga jee naange ɔo aakkiga bēe naaniŋ ki.

**Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad ɔo: Maam se, m'ək doobo gen tedn nakge paac. Deere, maam se m'ək doobo gen tedn nakge paac naɔo, nakge paac maakiŋ se, ɔŋ tōlum sēr eyo. Deere, maam se m'ək doobo gen tedn nakge paac, naɔo maam se m'kōŋ kōŋ rom gen tedn ɔul ne dīm eyo.

¹³ Ter nam taad ɔo: Nakŋ-kōsɔ se, k'tedn taa maaka, ɔo maaka se le gen nakŋ-kōsɔ. Deere, num nakŋ-kōsɔ ute maaka se Raa utu aden tedn 'tedn ɔotō. Num ɔarŋ ro se, Raa tedn gen kēesn naapm rēŋ rēŋ eyo, taa rojege se naan gen Meljege, ɔo Meljege se le naan ɔo Mel rojege.

¹⁴ Ɔo Raa kēn duro Meljege daan yoge tu se, ute tōɔgiŋ se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nana nana kic ɔo maakŋ ro *al-Masi ki se, naan tedga ron kaam kalan. Bin se, maam se m'kōŋ kuun ro al-Masi kaam kalan jaay m'an tum ute ro mēnd kēesn gaaba la? Kēse ɔotō.

¹⁶ 'Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tedga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ɔo: *Naaden di se tum ted daa ro kalan.**

¹⁷ Num ɔarŋ debm dook ute Meljege se, naan tum tedga kalan ute naana.

¹⁸ 'Booyki, kēesn naapm rēŋ rēŋ se, ɔodki dose naatn doko ro ki! *Kusiŋ paacŋ kēn debkilimi lee ted se, ɔŋ tuj rōŋ aan ɔoo kēesn mēndgen rēŋ rēŋ se eyo, num ɔarŋ debm jaay ees mēndge rēŋ rēŋ se, naan ɔl rōŋ paac maakŋ kusiŋ ki.

¹⁹ Naase 'jeelki rosege se tedga ɔee gen *Nirl Salal kēn Raa edsesiŋo ɔo ɔorse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tedga gen naase 'malinge eyo.

²⁰ Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔoŋo. Kēn bin num, ɔŋki rose se 'nookŋ Raa.

7

Mētn taar gen tōkŋ naapa

¹ Ɔorse maam m'je m'asen terle do taar kēn naase 'raanumkiro maakŋ maktubse ki se. Kēn 'tedn jiga num gaaba ɔŋte kōkŋ mēnda.

* 6:16 Aak Jen 2.24.

² Naḅo, taa aki lee keesn naapge reṅ reṅ ey se, gaabm gay gay kic ḅo, ṅ'ək mēnda ḅ mēnd gay gay kic le ṅ'ək gaaba.

³ Gaaba jaay je mēndiṅ se, mēnda ṅṅte gaasiṅ roṅa. ḅo ken mēnda ḅo je gaabiṅ kic le, gaabiṅ ṅṅte gaasiṅ roṅa.

⁴ Taa gaaba se, ək tḅḅḅo do roṅ ki eyo, roṅ se tēdga gen mēndiṅa ḅ mēnda kic le, ək tḅḅḅo do roṅ ki eyo, roṅ se tēdga gen gaabiṅa.

⁵ Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd metn *Raa se, do naaṅ ki se 'taad tḅḅḅiṅki ute naapa; ḅ kaad ken naase 'gaaski rose naapge tu se, ṅṅte 'kiṅki do ki daaniṅ tēdn dḅkḅ, num 'tērl iṅki aan gḅḅ ken do dḅkiṅ naase 'tiṅkiro se. Ey num ken ṅṅ aasiṅki te do rose ki ey se, sḅm *Bubm sitange 'kḅṅ ḅoobo asen naama.

⁶ Ken ḅlum jaay m'taad bin se, keese maam m'undsen kund ḅo kul eyo, num maam m'taadsen taad ḅo ḅoobo sum.

⁷ Maam m'je se, jeege paac 'kiṅ aan gḅḅ maama ken m'ək te mēnd ey se. Naḅo naṅa naṅa kic ḅo Raa eḅiṅ naabiṅ gen doṅ doṅa. Deb kalaṅ Raa ḅḅiṅ ḅoobo gen kḅkiṅ mēnda ḅo deb kuuy se le, Raa tēdiṅ gen 'tiṅ arbiya.

⁸ Arbige ute mēnd-daayge se, m'taadden m'ḅḅ: ken aden 'tēdn jiga se num k'j'iṅṅ aan gḅḅ maam ken m'ək mēnd ey se.

⁹ Anum ken naade jaay aṅ kaasn do rōdege tu ey se, mēndge le k'tḅkiṅ gaabge ḅḅ gaabge kic le k'tḅkiṅ mēndge. Taa debm jaay ək kḅk se, bee cir debm ken ək te eyo ḅḅ aakga mēndge num lee dḅṅde ute maakiṅ se.

¹⁰ Borse m'je taadn ute jeege tḅkga tḅk naapa ḅoobm *al-Masi ki. Taar se maam ḅo m'taadiṅ eyo num Meljege ḅo taadiṅa: mēnd jaay əkga gaaba se, ṅṅte resn ute gaabiṅa.

¹¹ Ken naaṅ reṅṅa ute gaabiṅ le, ṅ'ṅṅte kḅkiṅ gaabm kuuy. ḅo ken naaṅ ḅo jega gaaba le, ṅ'tēro ro gaabiṅ ki. Anum gaaba kic ṅ'ṅṅte piir ute mēndiṅa.

¹² Jeege tun kuuy se, keese maam ḅo m'taadden ey num Meljege eyo, m'ḅḅ: genaa ḅoobm al-Masi ki jaay mēnd naaṅ iṅṅ ḅee se jaay aal te maakiṅ do al-Masi ki ey se, ḅ mēnd se jaay took je kiṅṅ ute naaṅ num, ṅ'ṅṅte piiriṅa.

¹³ ḅḅ mēnd ḅoobm al-Masi ki jaay, gaabm naaṅ iṅṅ ḅee ute naaṅ se jaay aal te maakiṅ do al-Masi ki ey se, ken gaabm se jaay took je kiṅṅ ute naaṅ num, mēnd se ṅ'ṅṅte 'resiṅa.

¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakiṅ do Isa ki eyo ḅḅ ək mēnd ken aalga kaal maakiṅ do Isa ki se, taa mēnd naaṅ ək se tēdiṅ naaṅ tēdga gḅḅḅ ute Raa. Mēnd ken aal te maakiṅ do Isa al-Masi ki ey jaay, ək gaabm ken aalga kaal maakiṅ do Isa ki se, taa gaabm naaṅ ək se tēdiṅ naaṅ tēdga gḅḅḅ ute Raa kici. Ken bin ey num, genḅeḅe se 'tēdn dḅk te Raa, num gan deer deer, naade se gḅḅḅ ute Raa.

¹⁵ Ken deba aal te maakiṅ do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mēndiṅ ken aalga kaal maakiṅ do al-Masi ki se, ṅṅdeki ken naade jaay je piiri num, k'piiri. Ken 'tēdn gaaba ey le mēnda ḅim jaay aden tum ute debm ken aal te maakiṅ do Isa ki ey se, gḅḅ. Taa Raa danṅeno se, taa aki kiṅṅ ute lapia.

¹⁶ Anum naai mēnd ḅoobm Isa al-Masi ki se, 'jeeliṅ gaabi se aṅ kḅṅ kaasn gen tḅḅḅḅ kḅḅ gḅṅ kaaj ki la? ḅḅ naai gaabm ḅoobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeeliṅ mēndi se aṅ kḅṅ kaasn gen tḅḅḅḅ kḅḅ gḅṅ kaaj ki la?

Naṅa kic iṅṅ gḅṅ kiṅṅiṅ ken Raa danṅiṅ ro ki

¹⁷ Taar ken kuuy ken m'je m'asen taad se, naṅa naṅa kic ḅo, iṅṅ gḅṅ ken Meljege ḅḅiṅ ro ki ḅḅ gḅṅ kiṅṅiṅ ken ese ḅo Raa danṅiṅḅ. Anum taargen se ḅo ken maam m'lee m'dooy *eglizge paac.

18 Kēn Raa danj 6o naai ojga koj pōndō lē, ōntē kōyina*, num injg ute *kōjn pōndi se. Jō kēn Raa danj jaay naai utu oj te pōndō ey lē, ōntē kōjn pōndō.

19 Debm ojga pōndō ə debm kēn oj te eyo, paac 6o tēd dīm eyo. Num nakj jiga cir paac se, debm tēdn nakgen kēn Raa ə k'tēdn se.

20 Anum nanja nanja kic 6o, ōn 'king gōtn kingin kēn Raa danjō ro ki se.

21 Kēn Raa danjō se, naai 'bul lē? Ōntē kuun nirlī, num ganj kēn naai jaay ək doobo gen kōōdn doi maakj bul ki se lē, kēse 6o nakj jiga.

22 Bul jaay Meljege Raa danjōga se, naan ōjga don gōtn Meljege tu; bin 6o debm bul ey jaay Meljege Raa danjōga se, naan tēdga bul gen *al-Masi.

23 Naase se Raa dugsega dose ute zo ənō; bin num naase se ōntē 'tēdki bulu gen jikilimge.

24 Gēnaamge, nanja nanja kic 6o injg gōtn kingin kēn do dōkin gōtn kēn Raa danjō ro ki se.

Mētn taar jee kēn tək te gaabge ute mēndge eyo ə ute gen mēnd-daayge

25 Borse maam m'je m'asen tērlē do mētn taar jeege tun kēn tək te gaabge ute mēndge eyo. Jō taar se Meljege 6o undum te kul eyo, num maam 6o m'saapa ə m'je m'asesin taada; ə naase 'jeelumki maam se Meljege tēdumga bēē ə taar kēn maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ōrmum eyo.

26 Ute dubar kēn j'aakinjki borse se, m'saap m'ə: kēn 'tēdn jiga se gaaba ey lē mēnda se ŋ'king bini.

27 Kēn ək mēnda lē, ōntē piirina. Jō kēn ək te ey lē, ōntē kəkō.

28 Num ganj kēn əkga mēnda kic num, naai 'tēd te *kusin eyo. Jō kēn goon mēnda 6o əkga gaaba kic num, tēd te kusin ey kici. 'Jeelki jee injg king bēē se kingde utu aden tēdn ənō. Taa naan se 6o maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

29 'Booyki m'asen taada gēnaamge: bēē, kaadn kēn Raa gaanj se əppga baata. Bin num naan ki se, gaabgen kēn ək mēndge se, k'tēdn naaba Raa ki aan gō jee kēn tək te mēndge eyo;

30 jee kēn eem keem se, k'tēdn naaba Raa ki aan gō jee kēn eem keem eyo, ə jee kēn maakde raap se lē, k'tēdn naaba Raa ki aan gō jee kēn maakde raap eyo, jee kēn lee dugj nakge se lē, k'tēdn naaba Raa ki aan gō jee ək dīm eyo,

31 ə jee kēn tēdn naaba ute nakgen naade ək do *duni ki se lē, j'ōntē kōnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

32 Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se 6o debm jaay ək te mēnd ey se, naan saapm do naabm Meljege tu ə naan je doobm nakj kēn 'tōl Meljege tu.

33 Num ganj debm jaay ək mēnda se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ə naan se saap 6o je doobm nakj kēn 'tōl mēndin ki.

34 Debm bin se, saapin tēdn kaam dio. Anum mēnd ək te gaab ey se, ey lē goon mēnda se, naade se saap do naabm Meljege tu ə maakde ute rode paac, naade ōnin Meljege tu. Num ganj mēnd ute gaabin se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ə naan se je doobm nakj kēn 'tōl gaabin ki.

35 Maam m'taadse bin se, taa asen tēdn bēē, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakj maam m'je naase aki tēd se, nakj kēn bēē cir daala ə aki tēdn naabm Meljege se ute maakj kalan.

* 7:18 Kaadn naane se Yaudgen ojga koj pōndō se jee mētinge daar pōndden naade ojginga koj se 6o naade je an tuutn bōy gōtin ki.

³⁶ Kēn goon kōdō saap òò mēnd kēesin se jaay naan òkin te ey num, an tuj maakin se òò kēn naan jaay je mēnd kēesin se deel te gōtin, aakin bēeki num, an kōk se, ōn ōkina. Kēn naan òkinga kic bō, tēd te kusin eyo.

³⁷ Num gan kēn goon kōdō òk mēnd kēese, òò kēn naan jaay aasin do ron ki, òò naan mala bō uun doa, nam bō gaasin gen kōkin ey se, òò saap òò an kōn kōk ey se, òò kēn naan jaay ōn aasin do ron ki ōn baa te ron ki ey se, naan tēdga jiga naan Raa ki.

³⁸ Bin bō debm òk mēnd kēese jaay òkinga num jiga, num debm jaay òkin te ey se, tē tēdga jiga cir daala.

³⁹ Kēn mēnda jaay gaabin utu ooy te ey se, naan òk dōobm an rēs eyo. Anum kēn gaabin ooyga jaay bō, naan òk dōobo gen kōk gaabm kuuy kēn naan maakin jea. Na bō gaabin se 'tēdn debm dōobm *al-Masi ki jaayo.

⁴⁰ Jiga se n'ōnte kōk gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kēse bō saapm maama òò maam m'jeele maam kic m'òk *Nirl Raa maakum ki.

8

Daa maragge

¹ Bōrse, maam m'je m'asen tērl do mētn taar daa maragge tu. Aan gōò naase òòki: Deere, naajege paacki se k'j'òkki jeele. Na bō jeel nakn kēn debkilimi òk se, oopin dōna. Num gan maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn baa ute naanjege.

² Kēn nam jaay saap òò naan òk jeele se, kēse naan utu jeel te dīm ey bōrtō.

³ Num gan debm jaay je *Raa se, Raa jeelina.

⁴ Naase òòki: daa maragge se, naajege j'òkki dōobo gen kōsō lōbu gen kōs ey lē? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakn rēn cēre òò Raa lē naan kalan lak, Raa kuuy se, gōtō.

⁵ Deere, jee mētinge taad òò raagen kuuy utu maakn raa ki òò do naan ki kici. Jee bin se òk raage ute melge dēna kēn naade lee erg naandēge tu òò eemde.

⁶ Num gan naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalan lak. Naan bō Bubjege òò nakge paac iino gōtn naan ki òò kēn naajege j'utu j'ingki se kic bō, ute naana. Òò Meljege kic bō kalan sum, naan bō Isa *al-Masi òò ute naan se bō, nakge paac utu tīng gōtde ki òò naajege kic bō kingjege kaam ji naana.

⁷ Num gan taar mēt kēn ese se, jeege paac jeel òk te mētin eyo. Jee mētinge se, deelga deel ute maragge òò bōrse kic bō kēn naade òs kōs daa maragge num, aakin aan gōò daa se gen maragge. Anum ute saapden kēn ōn jeel òk mētn nakge mēc ey se, naade saap òò kēse tujdēnga naan Raa ki.

⁸ K'jeelki, nakn kōsō se, ajeki kōn naakn naan Raa ki eyo. Kēn j'òskiga lē, ajeki ziidn dīm eyo òò kēn j'òski te ey kic lē, dīmjegen 'kut tap bō gōtō.

⁹ Naase se òkki dōobo kēn kōsn nakge paac, na bō òndki kōndō, ōnte 'kōlki jeege òk tōgō naan Raa ki ey se, 'kooçn dōobm Raa ki.

¹⁰ Aan gōò naai kēn 'jeel nakn mēt ki jaay, ing bēe marag ki òò ing òs kōs daa maraga se, gēnaai kēn saapin ōn jeel òk te mētn nakn mēc ey se jaay aakki naai ing òs kōs se, naai an kōlin naan kic bō 'kōsn daa maraga se.

¹¹ Bin bō ute jeeli kēn naai òk se, gēnaa kēn saapin jeel òk te mētn nakn mēc ey se, naai an kōlin naan 'kutu, ey num gēnaa ese bō kēn al-Masi ooy taarin se.

¹² Kēn naai 'tēd bin se, kēse naai 'tēd *kusin gēnaaige tun saapde ōn jeel òk te mētn nakge mēc ey se òò 'tujde maakde. Bin se naai 'tēd kusin bō al-Masi ki.

¹³ Taa naan se bō, kēn taa kōsō sum bō 'kōl gēnaam kooçn dōobm Raa ki se, mōōtn maam m'kōsn daa eyo taa gēnaam se 'kooçn dōobm Raa ki eyo.

9

Nakgen kēn *jee kaan naabm Isa al-Masige ak doobo do ki

1 Anum, maam se nakŋ ak tōgō dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? Ɔ Meljege Isa se, maam m'aakiŋoga ute kaamum ey la? Naase se, maam bo m'baanseno doobm Meljege tu ey la?

2 Kēn jee kuuy jaay ɔ maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic bo, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gō naase 'dōkkiga ute Meljege se ute naase se bo, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

3 Jee kēn okum mindum se, kēse bo taar kēn maam m'oko kēn m'je m'aden terle:

4 taa naabm kēn naaje k'ted se, naaje j'ok doobo kēn naase ajeki kēdn kōso ute kaaye ey ne?

5 Naaje se j'ok doobo gen tōkŋ mēndgen doobm *al-Masi ki ɔ gen lee ute mēndjege aan gō jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute genaa Meljege Isa ɔ aan gō Pier se ey la?

6 Lōbu maam m'ute Barnabas kaljeki sum bo, k'tēdn naaba ute jije jaay j'an kōsn ne?

7 Naase 'booykiga la kēn deba uunga asgar jaay, naan malin bo 6aa jedo gurs taa an kōgŋ ro naan malin se, utu ne? Bii kalan jaay deba naab maakŋ gōtiŋ jaay 'kōŋ kōsn nakŋ maakŋ gōtiŋ ki ey se, utu ne? Lō debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

8 Anum nakŋ kēn maam m'taadsen se, jikilinge bo lee tēdn sum eyo, num *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki kic bo taadŋga taada.

9 Taa Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se k'raan j'ɔ: *Maran tiiko nakŋ tōnd geme se, j'onte kōlin dīm taariŋ ki kēn an gaasn kōso.**

Bin num gōtn ese se *Raa taad ute maranŋe la?

10 Naan taad ute naaje ey ne? Deer deer, taar se k'raanŋin taa naajege. Taa naan se bo debm naabm maakŋ gōtiŋa ɔ debm tōnd gemin se nanja nanja kic bo ɔnd don do nak kēn naan utu 'kōŋ se.

11 Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan gō debm kēn ɔc maakŋ gōtiŋa ɔ kēn k'tōndga metse j'ɔ k'je dīm gōtse ki se kēn bin num k'tōndga metse k'deelga utu gōtiŋ den den la?

12 Kēn jee kuuy jaay ak doobo gen kuun dīm gōtse ki num, naaje se met kando j'ok doobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan se kic bo naaje se j'uun te dīm gōtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiŋa, taa Labar Jigan gen al-Masi se naaje k'je k'tēdn nakŋ jaay 'gaasn jeege gen booy 'kuun taar se eyo.

13 'Jeelki, jee kēn tēdn naaba maakŋ *Bee Raa ki se, kōsde se naade ɔŋ maakŋ nakge tun jeege 6aano *serke maakŋ Bee Raa ki se. Ɔ jee kēn tēdn naaba *gōt kēn k'lee k'tōjn mooso Raa ki se le, naade se kic ɔŋ bedde gōtn ese.

14 Bin bo Meljege taad ɔ: jee kēn lee taad Labar Jiga gen al-Masi jeege tu se, ɔŋ jeegeen k'lee k'taadsen se aden kēdn nakŋ kēn 'kaasn gen tingde.

15 Ey num maam se m'ok doobo, na6o m'uun te nakŋ nam eyo ɔ kēn m'raansen maktub se kic bo, ɔnte 'saapki ɔki maam se m'je dīm gōtse ki. Maam se kēn m'kooy kic num 6ee cir kēn m'tōnd metn dīm gōtse ki se ɔ nakŋ maam m'tōm rom do ki se m'je nam amsin kōof eyo.

* 9:9 Aak Dt 25.4.

16 Gen taadn Labar Jiga gen al-Masi se, maam m'ok doobm ken m'an tōom rom eyo taa taar se le Meljege bo edumsino so m'an taadn jeege tu tak. So ken maam jaay m'taad Labarin Jiga te ey le, naan se am tedn so n aak eyo.

17 Ken naabm se jaay maam m'tedin ute maraadum sum num, naan se maam m'ok doobo ken j'am kōgn dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se le, Raa bo edumsin kaam jima so m'an tedn tak.

18 Maam tap bo j'am kōgn di? Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu cere se bo, 'tedga beduma. Ey num maam se m'ok doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga kōgn dim, na bo maam malin bo baate.

*Pal je ano baa ute jeege paac gotn *al-Masi ki*

19 Deere, maam se m'bul nam eyo. Num gan m'tedn rom aan goo bulu se taa jeege paac, taa m'tedn jeege dena ade baa doobm al-Masi ki.

20 Ute Yaudge se, maam m'ted rom kod Yaud, taa m'ano baa ute Yaudge doobm al-Masi ki. So ken ute jeege ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki le, maam kic m'ted rom aan goo maam kic m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. So ken deere num, maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum. Ken olum jaay maam m'ted naan se, taa m'je jee ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ade baa doobm al-Masi ki.

21 Ute jeege jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam kic m'ted rom aan goo m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki so Ko Taar maam se, naan Ko Taar gen Labar Jiga gen al-Masi. Ken maam jaay m'ted rom bin se, taa m'aden tedn naade ade baa doobm al-Masi ki.

22 Ken maam jaay m'ute jeege ok tōogo naan Raa ki ey se, maam m'ing aan goo naade taa m'andeno baa doobm al-Masi ki. So maam m'ted ute jeege paac ute doobm gay gay kic bo taa m'kaajn jee metingen maakde ki se.

23 Nakgen paac jaay maam m'tedin se, taa Labar Jigan gen Isa al-Masi se 'wōōkō baa ute naaniṇa. So maam kic bo m'kōn beduma maakn bεε Raa ken utu 'tedn jeenge tu se.

24 Jeeelki, jee paacn j'ombde gen nan nan deete ki se, jee paacn aan se, deb kalan aan deel se bo j'aalin aace so j'edin bedina. Bin num naase kic aan ki aan goo gen debm aan deel se taa j'asen kaal aace so aki kōn bedse kici.

25 Jee paacn ken lee aan gotn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rode den aak eyo. Naade tedn se taa j'aden kaal aace so kōn bedde†. Na bo kaal aacn k'lee k'jaalden naade ki se, tedga sum bo gotin utu 'deele. Num gan kaal aacn ken j'aaljeki naajege tu se gotin 'deel eyo, naan se 'ting gen daayum.

26 Taa naan se bo maam kic m'aañ gotn ren eyo, gan m'aañ ute doobina taa m'kaan gotn kaan ki. So maam se m'tec aan goo debm deelga deel gen cεεpm gen tōnd naapa, na bo gotn tōndki se m'ōnd gotn ren eyo.

27 Maam m'dabar rom dena, taa m'an bōōbm kōkō. Ey num maam ken m'taadō taar gen Isa al-Masi jeege tu se, sōm m'kutn naan a cere.

10

Ŋnte 'daanki maraga

† 9:25 Kaal aacn k'taadn ara se k'tōndden laatge bo doodege tu so laatgen se j'ujden ute kamb kaagge.

1 Genaamgen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn metn taar bubjegen do dokiŋa. Kaad ken *Musa jaay doo do Bubjege do kod-baar ki se, naade paac se gapara* bobbdeno do naade paac gaanjo Baar Aace†.

2 Jo gapara jaay bobbdeno ute gaanj baar ken naade gaanjo se, kese aan goo *k'batizdenga kalanj ute Musa.

3 Naade paac oso kohn ken booyo maakŋ raa ki.

4 Naade paac aay maan iino gotn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko ken Raa eddeno do ko ese se, lee ute naade‡. Jo ko se, naan bo al-Masi.

5 Ute naan se kic bo, maakde ki se jee denin bo tedn nakŋ ken taal Raa ki eyo do maak-taar Raa booy dode ki. Naade ooyo do yodege se doo do kod-baar ki.

6 Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu do bin se j'aki konj donj nakŋ *kusiŋ eyo aan goo ken naade donjo se.

7 Onje 'daanki maraga aan goo jee metingen maakde ki tedo se. Taa naan se bo Kitap taad do: *Naade inj naan ki, oso do aayo jaay bo naade iin baag daama do ccep ute rode.*§

8 J'onje 'keeski naapge ren ren aan goo jee metingen maakde ki lee tedo se. Taa naan se bo maakŋ bii kalanj ki sum bo, jeege dupu-si-di-kaar-moto ooyo.

9 J'onje 'naamki Meljege aan goo jee metingen maakde ki naamingo se. Taa naan se bo jee se wajo togg taalde*.

10 Onje 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan goo jee metinge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se bo *kohn Raa debm kohn ko jeege se 'baado taalde.

11 Nakgen se jaay Raa onin aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Jo ken naan jaay onin k'raaninj maakŋ Kitap ki se le, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga goor ute bii ken duni an nanj se.

12 Taa naan se bo debm saap maakin ki do naan togg doobm Raa ki se, n'onj kondo, n'onje kooco.

13 'Jeelki nakŋ naam ken aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Jo Raa se naan debm tuj ormin eyo do naan 'konj konj nakŋ naam ken aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakŋ naam ken aan dose ki se, naan asen taadn doobm ken naase anki kaan koto do naan asen kedn toggŋ ken naase anki kaasn gen serkiŋa.

14 Taa naan se bo, jee maakjemge, doo ki dose doko ro maragge tu.

15 M'taadsen naase ki se aan goo jee saap on taara jaay taada. Taar ken maam m'taadse se, naase 'saap okki metin jiga.

16 Ken naajege k'baaki baa kohn, kohn Meljege jaay j'uunki *kooŋm gen toto koojn bin jaay k'toomki Raa se, kese je taadn do: ute moosn Isan dooy se, naajege k'tum k'tedkiga kalanj ute Isa ey ne? Jo ken j'uunki mappa jaay k'dupki k'nigin ki ute naapa gen koso se, kese je taadn do: k'tum k'tedkiga ro kalanj ute al-Masi ey ne?

17 Taa mappan se le kalanj sum do naajege k'paacki se k'nig k'j'oski naan ese sum; bin bo naajegen ute denjege se, k'tum k'tedkiga ro kalanj.

18 'Jeelki, gaan *Israelgen lee oso daa ken naade lee tojin *serke *gohn ken k'j'inin gen lee tedn serke Raa ki se, naade se *dook ute Raa kalanj†.

19 Taar ken maam m'taadsen tap bo m'je taadn m'bo dio? Bin num daa maraga ute maraginge se tap bo taal serε ne?

* 10:1 Gapar ara se je taadn do Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † 10:1 Kaad ken se Baar Aace gaanj kaam dio do naade aal daan ki do kees ken tuutu. Aak Ekz 14.22-29. ‡ 10:4 Taar ara se Pol uuno taar ken jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § 10:7 Aak Ekz 32.6. * 10:9 Aak Nmb 21.5-6. † 10:18 Aak Lb 7.6.

²⁰ Bεεε ɔtɔ! Naade se tɔl ser eyo. Naɔo aan ɔɔ serkɪ naade lee tɔj se le, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se ɔo maam m'je naase aki 'dɔɔkɪn ute sitange eyo.

²¹ Anum naase aki kɔɪ kaay tɔtn koojɪn biɪ kɛn maakɪ kɔɔpm Mɛljege tu jaay tɛr aki ɔaa kaay kɛn maakɪ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔɔ naase se aki kɔɪ kɪɪg kɔsn kalan do tabil ki ute Mɛljege ɔɔ tɛr aki ɔaa kɔsn ute sitange eyo.

²² Lɔɔu k'je j'aki kookɪ do Mɛljege tu se le? Naajege se k'tɔɔg k'ciriɪki naan la?

*Nakge paac se k'tɛdɪɪki taa *nookɪ Raa*

²³ Nam taad ɔɔ: «Debkilimi ɔk doobo ɛn tɛdɪn nakge paac.» Naɔo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeke ser eyo. Deere, debkilimi ɔk doobm ɛn tɛdɪn nakge paac, naɔo naajege tu se ɔɪ noogjeki ɛn ɔaa ute naanjege eyo.

²⁴ Nam ɔɪte 'saapm do naan malɪn ki sum, num n'saap do jeege tun kuuy.

²⁵ Naase ɔkki doobo ɛn dugɪ kɔsn daagen paacɪ maakɪ suuk ki. Kɛn 'ɔaaki ɔaa kɔs se, ɔɪte 'tɔndki mɛta ɔɔ maakse, ɔɪte naajɪ do ki.

²⁶ Taa Kitap taad ɔɔ: *Do naanɔa ute nakgen do ki paac se ɛn Mɛljege Raa.*‡

²⁷ Aan ɔɔ debm aal te maakiɪ do Isa ki ey jaay danse ɔɔ aki ɔaa ɔɛɛɪ ki se ɔɔ kɛn jaay 'ɔaakiga num, kɔsn kɛn naan ɛdsen se, ɔski, ɔɪte 'tɔndki mɛta ɔɔ maakse, ɔɪte naajɪ do ki.

²⁸ Kɛn nam jaay deeksen ɔɔ: Kɛse le daa maraga se, naase ɔɪte 'kɔski; bin se debm kɛn aalse bise ki se, naase aɪki 'tɛdɪn maakiɪ 'naajɪ do kɔs ki se eyo.

²⁹ Maam m'taad ara se ute maakɪ naan kɛn utu naaj naaja ey num, ute ɛn naase eyo. Maam le m'ok doobo. Bin num ɛn dɪ jaay debm maakiɪ utu naaj naaja am gaasn ɛn kɔsn nakge se?

³⁰ Kɛn maam m'ɔaa kɔɔɔ jaay m'tɔɔm Raa num, ɛn dɪ jaay naai 'taadum taar ɪɪg kus do kɔs kɛn maam m'tɔɔmga tɔɔm Raa taariɪ se?

³¹ Bin ɔo kɛn aki kɔsɔ, kɛn aki kaaye lɔ aki tɛdɪn dɪ dɪ kic ɔo, 'tɛdɪɪki paac ɛn nookɪ Raa.

³² Bin num kɛn ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey le ute *ɛglizɪ ɛn Raa se, paac se, maakɪ kɪɪgse ki se, ɔɪte 'kɔlki nam 'kooɔɔ doobm Raa ki.

³³ Bin ɔo ɪɪgki aan ɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔɔ do nakge tu paac se, m'je m'tɛdɪn nakɪ kɛn 'tɔɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malɪn ki eyo, num maam m'saap taa bɛɛ jee dena m'je taa Raa adɛn kaaja.

11

¹ Aan ɔɔ maam m'uun ɔɔlɔtn *al-Masi se, naase kic ɔo uunki ɔɔlɔtuma.

*Kaad kɛn mɛndge ute gaabge tusga ɛn keem *Raa*

² Maam se m'tɔɔmse, taa naase se tɛdga tak ɔo, naase 'saapki dom ki ɔɔ naase utu ɪɪg 'bɔɔbki taar kɛn maam m'dooyoseno se.

³ Naɔo maam m'je taar se, naase aɪki jeel kɔkɪ jɪga: gaabge paac se, *al-Masi ɔo doɔde ki ɔɔ mɛnda le, gaaba ɔo doɔn ki ɔɔ al-Masi le, Raa ɔo doɔn ki.

⁴ Kaadɪ keem Raa ki jaay ɔo gaabm kɛn taad taar teeco taar Raa ki ey le eem keem Raa jaay aal kala doɔn ki se, kɛse naan ɔl al-Masi ɔo maakɪ ɔɔkɔɪ ki.

⁵ Num ɪɪg kɛn mɛnda jaay kaadɪ keem Raa ki, ɔaa taadɪ taar teeco taar Raa ki ey le ɔaa keem Raa jaay aal te kala doɔn ki ey se, kɛse naan ɔl gaabiɪ ɔo maakɪ ɔɔkɔɪ ki ɔɔ mɛnd bin se tec aan ɔɔ mɛnd k'dɔsɪnga dɔs doɔna kɛn ɔlɪɪ ɔɔkɔɪ tɔlɪɪ se.

‡ 10:26 Aak KKR 24.1.

6 Ken menda jaay baate kaal kala don ki se, beekin se k'dosinsin naatn. Jeelki, ken menda jaay j'oj k'nanjina beekin tak tak ey le k'dosinsinga se, tedin sokon toolina. Bin num on menda tak bo kaal kala don ki don ki.

7 Num ken gaaba jaay ba keem Raa num, onte kaal kala don ki, taa gaaba se Raa aalin tecin naana taa an *nooko. Gan menda le, Raa aalin se gen nookj gaabina.

8 Taa gaaba se teeco ro mend ki eyo, num menda bo teeco ro gaab ki*.

9 Gaaba se Raa aalino taa mend eyo, num menda le nookj gaabina.

10 Taa *kadn Raage se bo menda se n'aal kala don ki do ute kal ken naan aal don ki se je taadn do naan se sook deb ken ok togo don ki se.

11 Ute naan se kic bo, naan Meljege tu se, menda kalin ki sum se kon kaan kaam eyo do gaaba kic le kalin ki sum se kon kaan kaam ey kici.

12 Aan go menda le teeco ro gaab ki se, gaab kic le menda bo oojina; num naade paac se iino gotn Raa ki.

13 Naase malinge aakinki tu. Ken jeege tusga gen keem Raa jaay menda aal te kala don ki ey sum bo eem Raa se, doadn ne?

14 Ken j'aakin kaak bin kic bo, gaaba jaay ul beekin ted jerl se, sokon ey ne?

15 Gan menda jaay beekin den se, okina. Beekin ken Raa edin den se, tedin tec aan go mend ken aalga kaal kala don ki.

16 Jo debm jaay je tookj do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen gen Raa se le, kese bo nakj ken naaje k'lee k'teda.

Kosn gen Meljege Isa

17 Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kon toom eyo. Taa ken naase jaay 'tuskiga gen keem Raa se, naase 'tedki nakgen *kusin bo cir ken be.

18 Anum nakj deet deet se k'taadum j'oo: ken naase jaay 'tuskiga gen keem Raa num, naase 'lee 'gaanji ute naapa. Jo do taar ken se, m'jeelin kengen metinge se, met ki.

19 Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaanj ute naapa, bin jaay bo j'kaakj jeel jee ken ok taar Raa on se.

20 Ken naase 'tuskiga gen keem Raa jaay oski kos ute naapa se, ken maam m'aakin ara ki num, aan go kosn gen Meljege eyo.

21 Taa ken naase jaay ingkiga gotn kos ki se, nana nana kic bo naar os kosin kosin ken naan baano. Bin bo jee metinge le, bo toalde toalo do jeegen kuuy se le, aay bini oon koono.

22 Ken bin num, oski do aayki beesege tu. Lo naase okki beege ey ne? Ken naase jaay 'tedki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gen Raa se bo naan ki do genaagen ok dim ey se le, naase aakdeki kaakj metde. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadn m'oo di? M'asenga toom la? Goto. Do nakge tun naase 'tedki se, maam m'asen kon toom eyo.

23 'Booyki! Kese bo taar ken Meljege dooyumo do maam kic m'doyseno m'oo: maakj noor ken j'an kokj Meljege Isa se, naan uun mappa jin ki,

24 do ken naan jaay toom Raa aas se, naan dupina do deek oo: «Kese bo roma ken m'edin *serke taa naase. Nakj se 'lee 'tedinki bini do 'saapki dom ki.»

25 Ken naade jaay os aas se, Meljege uun *koojpm dooc ute totn koojn bin se do tedin bin kici, taadden oo: «Totn koojn bin ken maakj kooj ken ese se je taadn ute moosum 'kooj se, kese je taadn oo: *Raa dookga kijj ute naase. Daayum ken naase 'baaki ba kaaye se, 'tedinki bini do 'saapki dom ki.»

* 11:8 Aak Jen 2.18-23.

²⁶ Daayum kēn naase jaay 'tuskiga gēn kōsn mappan ese se† ɔ gēn kaay tōtn koojɪn biɪ kēn maakɪ kōp kēn ese se, kēse naase 'taadki mētn taar kooy Meljege bini, biɪ kēn naan ade tērl ro ki.

²⁷ Taa naan se ɔ, debm ɔs mappa gēn Meljege ɔ aay tōtn koojɪn biɪ kēn maakɪ kōp Meljege tu ute doobin ey se, bōrɔ utu kooçɪ doɪ ki taa daa ro Meljege ute moosin se, naan aaldēn te maak ki eyo.

²⁸ Taa naan se ɔ naɲa naɲa kic kēn ɔaa ɔaa kōsn mappm ese se ɔ ɔaa 'kaay tōtn koojɪn biɪ kēn maakɪ kōp kēn ese, n'saap do roɪ ki jaay 'kōsɔ ɔ 'kaaye.

²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔ aay tōtn koojɪn biɪ kēn maakɪ kōp ki se, saap te do ro Meljege tu eyo jaay ɔsɔ ɔ aay se, kēse naan malin ɔ tēd bōrɔ ooc doɪ ki.

³⁰ Taa naan se ɔ maakse ki se jeege dēna tēdga kōnɔ, jeege dēna kōnɔ tujdenga ɔ jēe mētinge ooyga.

³¹ Kēn naajege jaay k'jeelki kōjɪn bōrɔ do naaje malinge tu se, Raa ajeki kōjɪn bōrɔ dojege tu eyo.

³² Anum kēn Meljege jaay ɔjjeeki bōrɔ dojege tu se, kēse naan dejjeki deyje. Taa gii kēn naan 'kōjɪn bōrɔ do *duni ki se, bōrɔ 'kooçɪ dojege tu ey sum.

³³ Bin ɔ gēnaamgen doobm al-Masi ki, kēn 'tuskiga gēn kōsn, kōsn Meljege se, 'booyki naapa.

³⁴ Kēn debm jaay ɔ tōlin lē, n'ɔs ɔ bēen ki. Bin ɔ kēn naase 'tuskiga se, bōrɔ 'kooçɪ dose ki eyo. Taargen ɔp se, kēn maam m'ɔaaga gōtse ki jaay ɔ, m'asen ɔaa taadn naɲ mētiɲa.

12

*Naabm kēn *Nirl Salal ɛd jeege tu gēn tēdn naabm *Raa*

¹ Gēnaamgen doobm al-Masi ki, ɔrse maam m'je m'asen tērl do mētn taar naab kēn *Nirl Raa ɛd jeege tu se. Maam m'je m'asen kōn naase aki king do dērlse ki eyo.

² Do dōkin, kēn naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kēn naane se, nakɪ ɔk tōgɔ dose ki se 'tōd ɔseno gōtn raasege tun ɔɲ taad taar ey se, ɔ naase lē ɔɲ aasinkiro gēn daar tōgɔ eyo.

³ Taa naan se ɔ, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad ɔ: ɔɲ Raa 'naam Isa se, debm bin se naan ɔk Nirl Raa maakiɪ ki eyo. ɔ debm taad ɔ: Isa se Meljege se, debm bin se ɔk Nirl Salal maakiɪ ki.

⁴ Nirl Salal se, naan kalan sum, naɔo nakgen kēn naan ɛd jeege tu se, dōlin dēna.

⁵ Meljege se kic naan kalan sum, naɔo naabm kēn naan ɛd jeege tu se, dōlin dēna.

⁶ Raa kēn tēdn naaba maakɪ jeege tu paac se, naan kalan sum, naɔo doobm kēn naan ɛdɔ gēn tēdn naabin se, dōlin dēna.

⁷ Naɲa naɲa kic ɔ Raa ɛdɪn Nirl Salal maakiɪ ki se, taa an tēdn naabm kēn 'noogɪ jee Raage paac.

⁸ Deb kalan se, Nirl Raa ɛdɪn jeel-taara gēn taadn taar jeege tu ɔ deb kuuy se, Nirl Raa ese sum ɔ ɛdɪn jeele gēn jeel naka.

⁹ Nirl Raa ese sum ɔ, tēd deb kalan aal maakiɪ do Isa ki cir gēn jeegen kuuy se ɔ deb kuuy se, naan ɛdɪn tōgɔ gēn kēdn lapij jee kōngɔ tu.

¹⁰ Deb kuuy lē, Nirl Raa ɛdɪn tōgɪ gēn tēdn nakɪ-kōdɔge, deb kēn kuuy naan ɛdɪn tōgɪ gēn taadn taar teeco taar Raa ki. ɔ deb kēn kuuy se, naan ɛdɪn tōgɪ kēn an jeel nakgen kēn iɪno gōtn Nirl Salal ki ey lē gōtn sitange tu. ɔ deb kēn

† 11:26 Mappan ese se Meljege Isa taad ute daa roɪ mala.

kuuy se, naan edin tooḡn gen jeel taadn taar naanḡen jeege jeel eyo. Ɔo ter deb ken kuuy le, naan edin tooḡn gen jeel taadn tooḡn metn taar naanḡen jeege jeel ey se.

¹¹ Ɔo keḡe Nirl Raa kalaḡ ese sum bo tedin nakgen se paac oo naḡa naḡa kic bo naan edin naabin naabin aan goḡ ken naan maakin jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tedga aan goḡ ro kalaḡ

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalaḡ sum, naḡo tḡp kaam dena. Ute tḡpm ken naan tḡp kaam den se kic bo tum ted ro kalaḡ. Jeeḡen ken doḡka ute al-Masi se kic bo tec bini.

¹³ Ɔo naajege paacki se ken Yaudge ey le Grekge, fulge ey le bulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalaḡ ese sum oo k'tum k'tedkiga aan goḡ ro kalaḡ. Ɔo Raa edjekiga Nirliḡ se maakjege tu.

¹⁴ Bin bo ro debkilimi se naan kaam kalaḡ sum eyo, naḡo naan tḡp kaam dena.

¹⁵ Je se 'koḡ taadn oo: «Maam le m'ji ey se, m'koḡ tedn maakḡ ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum bo, 'koḡ tedn maakḡ ro debkilim ki ey ne?

¹⁶ Bi se 'koḡ taadn oo: «Maam le m'kaama ey se, m'koḡ tedn maakḡ ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum bo, 'koḡ tedn maakḡ ro debkilim ki ey ne?

¹⁷ Ken ro debkilimi jaay kaam kalin ki sum num, naan tap bo 'booy ute dio? Ɔo ken ro paac bo bi kalin ki sum num, naan 'kootn ute dio?

¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tondinsinga ute doobin tak tak aan goḡ ken naan maakin jen ro ki.

¹⁹ Ro debkilim jaay ok ro kaam kalaḡ sum num, keḡe j'an koḡ dan ro ute magalin eyo.

²⁰ Deere, ro debkilimi se tḡp kaam dena naḡo ken tumga se, ted ro kalaḡ.

²¹ Kaama 'koḡ taadn ji ki oo: «Maam se m'an dim ute naai eyo.» Ɔo do le 'koḡ taadn jege tu oo: «Maam se m'an dim ute naase eyo.»

²² Num gan roi kaam kalaḡ ken naai aakin oo ok tooḡ ey se, ken naan jaay goḡo num, kinḡi se ai tedn oḡo.

²³ Maakḡ ro ki se goḡn ken kaam kalaḡ j'aalden maak ki ey se, naade se bo ken k'lee k'j'okdeki oḡo. Ɔo kengen k'lee k'toydeki toy se bo, ken k'lee k'j'aakki dodege tu dawal dawal,

²⁴ gan kengen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tedn bin eyo. Anum ro kaam kalaḡ k'toyde toy se bo, Raa tondden se, taa j'adenki koḡn oḡo.

²⁵ Ro jaay Raa tedin bin se, taa 'tḡpm naap eyo, num taa naade 'kaakḡ do naapge tu.

²⁶ Ken ro kaam kalaḡ jaay oḡga dubara se, ro ute magalin paac dabara. Ɔo ken ro kaam kalaḡ jaay bo tedga nakḡ beḡ k'toominga le, ro ute magalin paac 'ted maak-raapo.

²⁷ Aan goḡ ro debkilimi tḡp kaam den jaay doḡk tum ted ro kalaḡ se, deere, naase kic bo 'denki, naḡo 'tum 'tedkiga ro *al-Masi oo naḡa naḡa kic bo utu goḡin goḡina.

²⁸ Bin bo, maakḡ *egliz ki se, deet deet se, Raa tond *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan beḡ tḡod jee ken taad taar teeco taarin ki. Gen k-motoge tu se, naan tond jee dooy jeege. Ɔo metn naade ki se, naan tond jee tedn nakḡ-koḡge, ter naan tond jeeḡen ed'lapi jee koḡnge tu oo tond jee metinge gen nooḡn jeege. Jee metinge naan tondde jee ken 'tḡodn jeege ute jee ken taadn taar naanḡen jeege jeel eyo.

²⁹ Aakɔeki tu: naade paac se ɛ jee kaan naabm Isagen metn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tɛɔn nakɔ-kooɔge sum la?

³⁰ Naade paac se jeegeen kɛn ɛɔ lapi jee kooɔge tu sum la? Paac se, jee kɛn taad taar naanɔge jeege jeel ey se sum la? Ɔo naade paac se jeel taadn tɔokɔ taar naanɔge jeege jeel ey se sum la?

³¹ Bin num naabm jigan kɛn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dɔŋki kɛn jiga cir paac.

Ɔorse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm kɛn jiga cir paac paac kɛn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kɛn maam ɔo m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔo kɛn m'jeel taar *kooɔn Raage kic ɔo, naɔo kɛn maam m'ok maak-je ey se, kɛse maam m'tec aan gɔo ganɔa ey ɛ aan gɔo mɛnde kɛn j'ɔndinga num eem tɔkɔ bi kiric se.

² Kɛn maam ɔo m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔo kɛn m'jeel nakgen paacɔn jeege jeel metin eyo ɔo m'jeel metn nakge paac, ɔo kɛn maam ɔo m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔo j'iin k'dɛɛɛ j'ɔn gɔtn se jaay naade took taarum kic ɔo, num kɛn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tɔɔ sɛr eyo.

³ Kɛn maam ɔo m'nig maalum paac jee daayge tu ɔo bini m'ɔn rom k'tɔɔcin poodn kic ɔo, anum kɛn maam jaay m'je jeege ey se, kɛse maam m'kɔn di ro ki?

⁴ Debm ok maakje do jeege tu se, naan maakin deere ɔo kɛrɛɛɛ. Naan ok maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔo magal ron eyo;

⁵ debm ok maak-je do jeege tu se, naan tɛɔ nakɔ sɔkɔn eyo, naan debm nakɔɔn eyo, tɛɔ maak-taar eyo, ok nam ute taar-maak eyo;

⁶ debm kɛn je jeege se, nakgen ute doobin ey se, naan maakin raap do ki eyo, num naan maakin raap do taar kɛn mɛt ki.

⁷ Debm ok maak-je se, kɛn k'tɛɔn *kusin kic ɔo, naan an dim eyo. Daayum naan tuj ɔrmin ute jeege eyo, ɔnd don paac do Raa ki ɔo ɔn sɛrk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kɔn nan eyo. Taargen k'taadin kɛn teeco taar Raa ki se ɛ, kaadin utu 'deele. Ɔo taar naanɔge jeege jeel ey se utu 'nanɔa ɔo jeel nakge se ɛ, kaadin utu 'deel kici.

⁹ Taa jeel naajege se jeel nan metn nakge paac eyo. Ɔo taargen k'taadin kɛn teeco taar Raa ki se ɛ, ɔn aas ute gen Raa mal eyo.

¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay aɔe ɔaa se, nakgen paacɔn kɛn aas te ute doobin ey se, kaadin utu 'deele.

¹¹ Kaadkɛn maam m'utu m'baat se, napa taadn taaruma, saapuma ɔo booy kɔkuma, paac se, aan gɔo gen gaan sɛɛmge; anum kɛn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakɔn gaan sɛɛmge se maam m'ɛsinga naatn.

¹² Ɔorse se, naajege j'aakki nakge naɔo j'aak j'okki metɛe eyo aan gɔo debm aak daan kaamin maakɔn kaam-kaay-naan kɛn aak ɔɔɔ ey se. Num ɔii kalan se, j'utu j'an kaakin 'toodn tal. Ɔorse se, maam m'jeel m'ok metn nakge paac eyo, naɔo ɔii kalan m'utu m'jeel kɔkɔn metn nakge se mala mala aan gɔo kɛn Raa jeelum maam se.

¹³ Ɔorse nakgen kɛn 'kooɔm 'tinɔ se: kaal maakɔn do Raa ki, kɔnd do kɛn j'ɔndki do Raa ki ɔo maak-jea. Ɔo maakɔn naade kɛn mɔɔ se, kɛn cirɛe paac se, maak-jea.

14

Naabm *Nirl Salal ed jeege tu se taa noogn jee dena

¹ Jeki maak-jea ɔɔ 'dɔŋki naabm kɛn Nirl Salal ed jeege tu ɔɔ kɛn tap ki se, 'jeki doobm gɛn taadn taargen teeco taar *Raa ki.

² Taa debm kɛn taad taar naan kɛn jeege jeel ey se, kɛse naan taad jikilimge tu eyo, num taad Raa ki. Ɔɔ taar naan kɛn naan taad se lɛ, nam jeel metin eyo. Ute tɔɔŋj Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kɛn jeege ɔnd ute met kon eyo.

³ Num gan debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilimge tu, noogde gɛn ziidn ɔaa ute naande, dejde ɔɔ edden kaay kaama.

⁴ Debm taad taar naanjen jeege jeel metin ey se, kɛse noogin naan mala gɛn ziidn ɔaa ute naanina, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn ɔaa ute naande.

⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naanjen jeege jeel eyo. Naɔo kɛn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kɛn taad taar naanjen jeege jeelin ey se, ɔn deb kalan 'taad tɔɔkɔj metin jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn ɔaa ute naande, kɛn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm kɛn taad taar naanjen jeege jeelin ey se.

⁶ Bin ɔo, genaamgen doobm *al-Masi ki, aan gɔɔ ɔorse maam m'ɔaa gɔtse ki jaay m'taadsen ute taar naanjen kɛn naase 'jeelki ey se, taarumgen m'taadsen se lɛ ɔn taadsen metn nakgen Raa taadum metin se eyo, edsen te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔɔ dooysen ey se, kɛse asen kɔn noogn ɔɔ di?

⁷ Bin ɔo 'jeelki, silɛɛɛ ute kurundu jaay ɔaa metn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ɔɔ di?

⁸ Num debm tuuy ɔɔrlɔ gɛn ɔɔɔɔ se jaay tuuyin met ki ey se, jeege 'kɔn daapm rode gɛn ɔaa ɔɔɔɔ ki ne?

⁹ Gɛn naase kic ɔo tec bini. Kɛn naase 'taadki taar naanjen jeege booy ɔk metin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kɔkɔj metin ɔɔ di? Kɛn bin num, taar naase ulki se, ulki rɛnɛ.

¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naange naparin dena ɔɔ maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'l'ɔkin ey se, gɔɔɔ.

¹¹ Kɛn deba jaay taadum ute taar naanin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se mɛrtɛ. Ɔɔ maam kic lɛ naan am jeelum maam se, mɛrtɛ.

¹² Aan gɔɔ naase 'lee 'dɔŋki naabm kɛn Nirl Salal ed jeege tu se, 'dɔŋki naabm kɛn 'noogn jee egliz ki 'ziidn ɔaa ute naande.

¹³ Taa naan se ɔo, debm taad taar naanjen jeege jeel ey se, n'tɔnd metn Raa an kɛdn jeele gɛn terl taar se jeege tu.

¹⁴ Kɛn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naɔo taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute metin eyo.

¹⁵ Kɛn bin num m'tɛdn m'ɔɔ di? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naɔo maam m'je m'an keemin ute doobm kɛn saapum kic ɔo jeel ɔk metina. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naɔo, m'je m'kaar kaa ute doobm kɛn saapum kic ɔo jeel ɔk metina.

¹⁶ Kɛn jeege tusga gɛn keem Raa jaay naai 'tɔɔm Raa ute saapi paac ute taar naanjen kɛn jeege jeel ey se, ɔɔ nam lee ɔaadɔ booy taar Raa sum jaay utu

maakde ki se, naan 'kən tookŋ *amin əɔ ðio, taa taari kən 'təəm Raa se le, naan ənd ute metiŋ eyo.

17 Baat ey num, taari kən naai 'təəm Raa se nijim aak eyo, naʒo debm iŋg booyi jaay jeel metiŋ ey se, əŋ noogiŋ gen ziiðn ɓaa ute naaniŋ eyo.

18 Maam m'təəm Raa taa maam se m'jeel taadn taar naanŋen jeege jeel ey se m'cirsən, naasen kən iŋg 'ɓaaki se paac.

19 Naʒo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum kən jeege jeel metiŋa taa aden dooyo, naan se cir kən m'taad taara dupu kando kando ute taar naanŋen jeege jeel metiŋ ey se.

20 Genaamge, əŋte 'saapki aan gəɔ gen gaan seemge, num 'saapki aan gəɔ jee magalge. Num gaŋ gen teðŋ *kusiŋ num, 'teðki rose aan gəɔ gaangen seeme kən jeel teð kusiŋ ey ɓort se.

21 Taa naan se ɓo maakŋ *Ko Taar kən Raa eðo Musa ki raaniŋ se Meljege Raa taad əɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naanŋen kuuy

əɔ m'ade kəl jee kuuy ɓo utu aden taadn ute taar naanŋege.

Ute naan se kic ɓo naade 'booy kuun taarum ey tap.*

22 Taar naanŋen k'taad jaay jeege jeel ey se, keese Raa ɓo taad təogiŋ do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kən aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naanŋen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gaŋ debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, keese naan taad ute jee kən aalga kaal maakde do Isa ki əɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se olde naade maak ki eyo.

23 Kən aan gəɔ egliz ute magaliŋ tus jaay jeege paac taad taar naanŋen jeege jeel eyo, jaay, jee lee ɓaado booy taar Raa sum ey le jee aal maakde do Isa ki eyo ɓaado maakse ki se, asen taadn əɔ naase se jee deŋlge ey ne?

24 Num gaŋ kən naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naanŋen kən jeege jeeliŋ se, debm aal maakiŋ do Isa ki eyo, ey le debm lee ɓaado maakse ki gen booy taar Raa sum se, kən naan booy taarsege se, an keðŋ saapa əɔ naan 'jeel roŋ ki naan se debm kusiŋa,

25 əɔ taar kən maakiŋ kən jeege jeel ey se le, 'toodn tal. Gətn se naan 'keŋgŋ kənd naaniŋ naan ki naan Raa ki əɔ an keeme əɔ naan 'taadn makəŋ əɔ: Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobiŋ tak tak

26 Genaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'əɔ ði? Kən 'tuskiga gen keem Raa se, naŋa naŋa kic ɓo kən ɓaa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ kən Raa taadiŋo, taadn taar naanŋen jeege jeel eyo, ey le terl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki teð paac se, 'teðiŋki taa 'noogŋ *egliz 'ziiðn ɓaa ute naaniŋa.

27 Kən jeege baag taadn taar naanŋen jeege jeel ey se, əŋ jeege dio əɔ kən cirga le jeege mətə sum. Kən aki taad kic num, deb kalan taad aasga ram jaay ɓo deb kuuy 'taada. Əɔ əŋ nam kuuy an terliŋ jeege tu.

28 Kən debm kən an terliŋ taar se jeege tu gətə num, gena kən taad taar naan kən jeege jeel ey se, n'əŋte taadn naan jeege tu, num n'taad ute maakiŋa əɔ n'taad Raa ki.

29 Num gen jee taad taar teeco taar Raa ki se le, əŋ jeege dio ey le mətə sum ɓo, 'taada. Əɔ jee metiŋge se, k'booy k'j'ək metn taar se jiga, taar se ɓaa ute metn taar Raa ləɓu gətə.

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadn̄ m̄etn̄ nakn̄ gam̄ ə̄ je taadn̄ m̄etn̄ nakn̄ se jeege tu se, deb kuuy ken taad taad se n̄'doa ə̄ n̄'ə̄n̄ gətə deb ken se.

³¹ Deere, paacki se, ə̄kki doobo ken aki taadn̄ taar teeco taar Raa ki, nafo ken deb kalan taad aasga jaay 6o kə̄n̄ gətə naapin̄ ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ə̄ adeki kedn̄ kaay kaama.

³² Debm̄ jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ bə̄əb̄ ə̄k taarin̄a.

³³ Nakn̄ ute doobin̄ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki kinḡ ute lapia.

Naase 'tədki aan gə̄ə eglizgen gen̄ jee Raagen 6aa se paac,

³⁴ Ken̄ jee al-Masige jaay tusga se, m̄endgen̄ maakse ki se, k'doa. Aan gə̄ə ken̄ *Ko Taar ken̄ Raa ə̄d̄o Musa ki taada, maakn̄ jee al-Masige tun tusga se, m̄endge se ə̄k doobo gen̄ taadn̄ taar eyo num k'l'inḡ kaam kalan̄.

³⁵ Ken̄ naade 6o je tond̄ m̄eta l̄e, k'6aa k'tond̄ m̄etn̄ gaabdege beene. Ey num ken̄ jee al-Masige tusga num, m̄endge jaay 'taadn̄ taara se d̄ə̄əf̄ eyo.

³⁶ Lə̄bu taar Raa se uuno m̄etin̄ gətse ki sum la? Ɔə̄ taar se, naase kalse ki sum 6o 'booyin̄kiro l̄e?

³⁷ Maakse ki debm̄ jaay saap ə̄ naan̄ ə̄k *Nirl̄ Salal̄ maakn̄ ki ey l̄e t̄ədga debm̄ taadn̄ taar teeco taar Raa ki se, n̄'jeele taar ken̄ maam m'raans̄en se, k̄ese M̄eljege mala 6o taadsen nakn̄ gen̄ t̄əd̄a.

³⁸ Anum taar ken̄ maam m'raans̄en se jaay debm̄ baate tookn̄ do ki se, debm̄ bin se Raa kic 6o, jeelin̄ eyo.

³⁹ Bin se, gen̄aamgen̄ doobm̄ al-Masi ki, 'd̄ə̄n̄ki gen̄ taadn̄ taar teeco taar Raa ki ə̄ jeegen taad taar naan̄gen̄ jeege jeel ey se, ə̄nt̄e 'gaaski gen̄ taada.

⁴⁰ Nafo nakn̄ paacn̄ ken̄ naase aki t̄əd̄ se, 't̄əd̄in̄ki ute doobin̄ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ Genaamgen̄ doobm̄ *al-Masi ki, t̄er maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm̄ do Labar Jigan gen̄ al-Masi ken̄ maam m'taadseno ə̄ naase 'tookkiro do ki se ə̄ b̄arse kic utu ə̄kin̄ki ə̄n̄ə̄.

² Ute Labar Jigan gen̄ al-Masi ese se 6o, naase ə̄nkiga kaaja ken̄ naase jaay inḡki do ki aan gə̄ə ken̄ maam m'taadseno se. Ey num, 6̄er̄e, kaal maaksen do al-Masi ki se, 't̄əd̄n̄ nakn̄ c̄er̄e.

³ Nakn̄ cir paac paac jaay maam m'dooseno deet deet se, taar maam mala m'ə̄n̄j̄ino gət̄n̄ al-Masi ken̄ ə̄: al-Masi se ooyga taa *kusin̄jege aan gə̄ə ken̄ Kitap taadno.

⁴ Naan̄ ooy se, j'ə̄l̄ino maakn̄ 6aad̄ ki, 6ii k-mət̄əge tu se naan̄ duro daan yoge tu, aan gə̄ə ken̄ Kitap taadno ro ki se kici.

⁵ Ken̄ naan̄ duro se, naan̄ teeco naan̄ Pier ki ə̄ t̄er naan̄ teeco naan̄ jee kaan̄ naabinge tun k'dand̄e ute ro jee sik-kaar-di se.

⁶ T̄er naan̄ teeco naan̄ gen̄aage tun doobm̄ Isa al-Masi ken̄ tus inḡ kinḡ taa naapki ə̄ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee d̄enin̄ utu z̄er̄e ə̄ kengen̄ m̄etin̄ge se, ooyga.

⁷ T̄er naan̄ teeco naan̄ Jak ki ə̄ t̄er naan̄ teeco naan̄ jee kaan̄ naabinge tu paac.

⁸ Anum kaam m̄ə̄ətn̄ se, naan̄ teeco naan̄ maam ki kici, maam ken̄ aan gə̄ə goon ken̄ j'oojin̄ laapin̄ aas te eyo.

⁹ Deere, maakn̄ *jee kaan̄ naabm̄ Isa al-Masige tu se, b̄eeki num, maam se 6o debm̄ ken̄ k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken̄ j'am dan̄ *debm̄ kaan̄ naabm̄ Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn̄ gen̄ *Raa se, maam m'dabarin̄oga.

10 Num gan̄ Raa tēdumga bēē ɔɔ ute bēē naan̄ tēdum se maam m'tēdga aan̄ gɔɔ kēn bōrse naase 'jeelumki se. Anum bēē Raa kēn tēdum maam ki se, tēd te nak̄j cēr eyo. Naʒo maak̄j jee kaan̄ naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tēd naaba m'cirde. Num kēn tēd naabm se, maam eyo, naʒo bēē Raa ese se ʒo alum maam m'tēd naabm se.

11 Bin ʒo kēn 'tēdn̄ maama, lɔ naade, kēse ʒo taar kalan̄ kēn naaje k'taad̄seni ɔɔ do taar kēn se ʒo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

12 Naaje k'taad̄sen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gēn di jaay jee mētingen maakse ki se, taad̄ ɔɔ jee ooyga kooy se, adē kōj 'dur daan yoge tu ey se?

13 Kēn jeege jaay adē kōj dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo duro utu te daan yoge tu eyo.

14 Kēn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taad̄seno se, taar rēnē ɔɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lē, cērē.

15 Deere, kēn jee ooyga kooy jaay adē kōj dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo Raa durino te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tēdga saadgen gēn Raa kēn taad̄ taar mēt ki eyo taa naaje k'taad̄ jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se.

16 Kēn jee ooyga kooy jaay kōj dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ʒo, duro te daan yoge tu eyo.

17 Anum kēn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan̄ ki kic ʒo, cērē. ʒo bōrse kic ʒo, naase utu inḡki maak̄j *kusiņse ki.

18 Kēn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga.

19 Kēn naajege jaay k'j'ɔndki dojege do al-Masi ki gēn tinḡ do naan̄ ki ara sum num, maak̄j jikilinge tun̄ do naan̄ ki ara se, ey num bēeki se, naajege sum ʒo kēn jeege ajeki kēiņj̄ dojege tu cir kēn jeegeen ʒaa se paac paac.

20 Num gan̄ deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay durino deet deet se, jejeki taad̄n ɔɔ: jeegeen ooyga kooy se naan̄ utu adēn 'dur bin kici.

21 Ute doobm deb kalan̄ sum ʒo, yoa aan̄ do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalan̄ kuuy se, jeege utu adē 'dur daan yoge tu.

22 Aan̄ gɔɔ jikilinge paac teeco mētjil Adum ki se, naade paac ooy aan̄ gɔɔ naana. Bin ʒo gēn jeegeen paac̄n̄ dɔɔk ute al-Masi se, naade paac utu 'kōj kaaja ute naan̄ kici.

23 Num Raa adē 'dur jeegeen ooyga kooy se naan̄ adēn rēesn̄ ute doobin̄ doobiņa. Al-Masi se naan̄ ʒo debm duro deet daan yoge tu jaay ʒo jee naangē se utu adē 'dur daan yoge tu ʒii kēn naan̄ adē ʒaa se.

24 Num sitange, maragge ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu adēn 'tēdn̄ 'tēdn̄ gɔtɔ, jaay ʒo duni se 'naņa ɔɔ kaad̄ kēn se sum ʒo al-Masi 'kōj gaara kaam ji Bubiņ Raa.

25 Taa al-Masi se 'kɔsn̄ gaara *bini jee taamooyinge se Raa adēn tēdn̄ naan̄ ʒo kinḡ dode ki.**

26 Debm wɔɔy kaam mɔɔtn̄ kēn j'an̄ kutiņ kap se, yoa.

27 Ter Kitap taad̄ga taad̄ ɔɔ al-Masi se: *Raa ēdinga nakge paac kaam jina.*† Kēn Kitap jaay taad̄ ɔɔ nakge paac tēdga kaam jin̄ se, ɔɔp Raa sum ʒo kaam jin̄ eyo. Taa Raa se, naan̄ ʒo debm kēn ēdin̄ nakge paac kaam jina.

* 15:25 Aak KKR 110.1. † 15:27 Aak KKR 8.6.

28 Kēn Raa jaay edga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan̄ Goonin̄ mala se, 'koōpm kaam ji Raa kēn edin̄ nakge paac kaam jin̄ se. Bin se jaay 6o Raa utu 'koon̄ gaara do nakge tun 6aa se paac.

29 Jee kēn je ɔ j'ade *batizn̄ taa jeegen ooyga kooy se tap 6o, *batem se aden̄ tedn̄ di naade kēn jee ooyga kooy se? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōn̄ 'dur daan yoge tu ey num, gen̄ di naade ɔn̄ rode k'batizde taa naade se?

30 Kēn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gen̄ di jaay naajege daayum k'lee k'6aa ɔotn̄ ɔon̄ kēn j'an̄ kutn̄ koje ro ki se?

31 Genaaingen̄ doobm̄ al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl̄ yo ki. Kese taar met̄ ki, ɔ aan̄ ɔoo ɔotn̄ Meljege Isa al-Masi ki se, maam m'toom̄ roma taa naase se, taar se met̄ ki kici.

32 Genaainge, maakj̄ ɣeɣer̄ kēn Epez̄ ki se, maam m'dodega ute jeegen aan̄ ɔoo daa gaabge se. Kēn jaay gen̄ nakgen̄ do *duni ki sum num, maam tap 6o m'kōn̄ di ro ki? Kēn jeegen ooyga kooy jaay ade kōn̄ dur daan yoge tu ey num: *J'oski ɔ j'aayki ute maraadjege, taa naajege se le, metbeeki j'aki 'kooyo.* §

33 ɔntēn̄ 'kaanki rose dala, 6ere: Medgen̄ jig ey se 6o kēn tuj̄ kinḡ beɣeege*.

34 'Terki saapse ɔ ɔntē 'tedki kusina! Maam m'aak jee metinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen̄ bin se taa ɔokōn̄ asen̄ ɔoolo.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec ɔo di

35 Nam̄ 'kōn̄ tond̄ meta ɔo: jeegen ooyga kooy se tap 6o ade 'dur ɔo di daan yoge tu? ɔo rode tap 6o 'tecn̄ ɔo di?

36 Kale, debm̄ derle! Kaam nakj̄ naai ɔoɔinga se, ruumga† jaay teec ey la?

37 Naai 'lee ɔoc se, ɔoc kaam teen̄e ey le kaam ne dim̄ kuuy, num naai 'lee ɔoc gardin̄ eyo.

38 Kēn naai jaay ɔocga se, Raa teeciṅa ɔo teep̄ tedn̄ magala aan̄ ɔoo kēn naan̄ maakin̄ jen ro ki. Kupm̄ kaam naka tak̄ 6o tecn̄ naparin̄ kalin̄ ki kalin̄ ki.

39 Nakgen̄ oo ko se paac rode se tec naap̄ eyo. Gen̄ jikilimge le tec kalin̄ ki, gen̄ daage le kalin̄ ki, gen̄ yeelge kic le kalin̄ ki ɔo gen̄ kēnjge kic kalin̄ ki.

40 Aan̄ ɔoo nakgen̄ do naan̄ ki ɔk roge se, kengen̄ maakj̄ raa ki se ɔk kici. Na6o kaakj̄ beedege se, tec te naap̄ eyo.

41 Kaada woorin̄ tec kalin̄ ki ɔo laapa kic kalin̄ ki ɔo k-dijge kic 6o woorde tec kalde ki. ɔo ter̄ k-dijge ute naapa kic woorde tec kalan̄ eyo.

42 Bin 6o bii kēn jeege ade dur daan yoge tu se, 'tedn̄ bin kici. Debkilimi jaay ooy j'olinga maakj̄ baad̄ ki se, ruum naatn̄. Num gan̄ bii kēn naan̄ ade 'dur daan yoge tu se, ro kēn Raa an̄ ked̄ se 'kōn̄ ruum ey sum.

43 Ro debkilim̄ ooy jaay j'olinga maakj̄ baad̄ ki se, naan̄ ted̄ aak kusu. Num bii kēn naan̄ ade 'dur daan yoge tu se, Raa an̄ ked̄n̄ ro aak beɣe. Ro debkilim̄ ooy jaay j'olinga maakj̄ baad̄ ki se, naan̄ ɔk ɔooḡ eyo. Num bii kēn naan̄ ade 'dur daan yoge tu se, Raa an̄ ked̄n̄ ro kēn ɔk ɔooḡ.

44 Debm̄ jaay ooyga num kēn j'olinga maakj̄ baad̄ ki se, kесе j'al̄ daa ro sum. Num kēn naan̄ jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecn̄ ute ro kēn *Nirl̄ Salal̄ an̄ ked̄a. Aan̄ ɔoo do naan̄ ki debkilim̄ ɔk daa ro se, maakj̄ raa ki kic 6o Raa an̄ 6aa ked̄n̄ ro kuuy.

45 Kese 6o Kitap̄ taad̄ ɔo: debkilim̄ deet deet se ron̄ Adum, naan̄ se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam̄ moont̄ se‡, naan̄ se Nirl̄ kēn̄ ed̄ kaaja jeege tu.

‡ 15:29 Taar Pōl taad̄ ara se taad̄ ute jee al-Masi gen̄ metingen̄ batiz̄ taa jee ooyga kooyo num gan̄ Pōl se uun̄ te kul eyo gen̄ batiz̄n̄ taa jee ooyga kooyo. § 15:32 Aak Eza 22.13. * 15:33 Taar se Pōl uuno taar gen̄ kod̄ Grek̄ debm̄ kaar bal-zere. † 15:36 Ute taar kēn k'raanj̄ Kitapm̄ se taad̄ ɔo kaam naka se ooy, jaay teece. ‡ 15:45 Adum kaam̄ moont̄n̄ se taad̄ ute *al-Masi.

⁴⁶ Debm kēn ɓaado deet deet se, debm ək Nirl kēn ɛd'kaaja se eyo, num debm ək daa ro ɓo ɓaado deete ɔɔ debm ək Nirl kēn ɛd'kaaja se, ɓaado kaam mɔɔtn.

⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔɓiŋ ute naanja. Debm k-dige se, naan se iino maakŋ raa ki.

⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm kēn j'ɔɓiŋ ute naanja se. Ɔɔ jeegen maakŋ raa ki se lɛ, tec aan gɔɔ debm kēn iino maakŋ raa ki se kici.

⁴⁹ Aan gɔɔ ɓorse naajege k'teck ki debm kēn j'ɔɓiŋ ute naanja se, naajege k'j'utu j'aki tec debm kēn iino maakŋ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki genaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: ɓere, debkilimi ute daa ron ək mooso se 'kɔŋ ɓaa *maakŋ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se kēn utu 'ruum se lɛ, naan se 'kɔŋ tiŋg gen daayum eyo.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakŋ kēn jeege jeel metiŋ ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki terl rojege kaam kuuy.

⁵² Bii kēn pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'ted yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamin sapac se, kaad kēn pulu 'keem se, jeegen ooyga kooy se utu 'duru ute ro kēn 'kɔŋ ruum eyo. Ɔɔ naajegen j'utuki zɛɛr se lɛ, Raa utu ajeki terl rojege kaam kuuy.

⁵³ Ro kēn utu 'ruum se, tak ɓo j'utu j'an kɛdn ro kēn 'kɔŋ ruum eyo ɔɔ ro kɔŋ kooy se lɛ, j'utu j'an kɛdn ro kēn 'kɔŋ kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad kēn ro kēn utu 'ruum se, jaay utu terl ro kēn 'kɔŋ ruum eyo, ɔɔ ro kēn 'kooy se lɛ j'utu j'an terlin ute ro kēn 'kɔŋ kooy ey se, bin ɓo taar kēn Kitap taad do dakiŋ se 'kaan doobiŋ ki kēn ɔɔ:

Bere, yo se Raa ciringa naan tedga gɔɔ.

⁵⁵ *Naai yoa, tɔɔgi kēn naai 'cir jeege se tap ɓo gay?*

*Ɔɔ tɔɔgi kēn naai lee tɔɔl jeege se tap ɓo gay?*⁵

⁵⁶ Tɔɔŋ kēn naai 'lee tɔɔl jeege se lɛ, kɛse *kusiŋa. Ɔɔ kusiŋ lɛ, kēn ɛdiŋ tɔɔgɔ se, *Ko Taar kēn Raa ɛdo Musa ki.

⁵⁷ Anum ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, k'tɔomki Raa kēn ɛd'jeki tɔɔgɔ k'cirki nakgen ək tɔɔgɔ dojege tu!

⁵⁸ Bin ɓo, gena naak-jemge, 'daarki tɔɔgɔ. Ɔnte 'terlki mɔɔtn! Naabm Mɛljege se ɔnte 'kɔŋiŋki, 'ted'ɓaansiŋki ute naaniŋa. 'Jeelki, naabm kēn naase 'lee dabara 'tediŋki Mɛljege tu se, ɛer eyo.

16

*Genaagen doobm *al-Masi ki tiir gen noogŋ genaagen Jeruzalem ki*

¹ M'je m'asen taada taa gursn kēn aki tiir gen noogŋ jee Raagen Jeruzalem ki se: maam m'taaddega taad metiŋ *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tediŋki bin kici.

² Bii dumas ki tak ɓo, nana nana kic ɓo do naabiŋ kēn naan ted jaay ɔŋo se, maak ki se ŋ'ɔɔd ŋ'ɔmbiŋ gen doŋa taa an noogŋ genaagen doobm al-Masi kēn Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kɔŋ booy ɓiin kēn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum.

³ Kēn maam jaay m'ɓaa m'aanga gɔtse ki num, jee kēn naase 'bɛɛr 'tɔɔddeki se, maam m'ade kɛdn maktub ute nakŋ kēn naase 'tiir 'tusiŋki jide ki se. Ɔɔ maam m'ade kol naade aan ɓaa ute nakgen se, Jeruzalem ki.

⁴ Kēn aakiŋki bɛɛr jaay maam mala ɓo m'ɓaa kic lɛ, naade 'ɓaa ute maama.

Pɔlje ɓaa merte

⁵ Ken maam m'utu m'ḡaa gōtse ki se, maam m'kaal teecŋ taa naaŋ Mase-
doan ki, taa maam m'kaal ute ḡoobm ese.

⁶ Ken maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tiŋg cōkō ute
naase, lōbu kaadŋ kuulu se kic daan m'aŋ deel gōtse ki jaay ḡo sōm naase amki
je nakŋ ken am noogŋ gen tēdŋ mērtum naan ki.

⁷ Anum ken ḡorse m'ḡaa ḡaa gōtse ki se, m'je m'asen kaakŋ ute do jem sum
eyo, naḡo ken Meljege jaay ḡōdumga ḡoobo num, maam m'je m'kiŋg ute naase
cōkō.

⁸ Num gaŋ ḡorse maam se m'tiŋg maakŋ gēger ken Epez ki se, bini m'kaan
kaadŋ laa Pantekōt ki.

⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ōŋga ḡoobm gen tēdŋ naaba *Raa ki den aak eyo
naḡo jee wōoyge kic ḡo dena utu gōtn ese.

¹⁰ Ken Timote jaay aanga gōtse ki num, aakiŋki doŋ ki. Bin jaay ḡo naaŋ kic
niriŋ aŋ kaay eyo; taa naaŋ kic le tēdŋ naabm Meljege aan gōḡ maama.

¹¹ Bēre, Timote se, nam ōŋte kuum kaaliŋ naaŋ ki, num eḡiŋki nakŋ noogo
ken naaŋ ade kōkŋ tērl gōtum ki ute lapiā. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn
ara se, j'utu j'iŋg j'aak kaamiŋa.

¹² Gēnaajege Apōlōs se, ey num maam m'eḡiŋga kaay kaam aak eyo m'ōḡ
ute gēnaage se, ŋ'ḡaa gōtse ki, naḡo naaŋ took eyo gēn ḡaa gōtse ki ḡorse se.
Anum ken naaŋ ōŋga jiiŋ jaay sōm utu 'ḡaa gōtse ki.

Pōl naŋ taariŋa ḡo ol tōsŋiŋ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋgki zēere, kaal maaksen do Raa ki se ḡkiŋki tōḡḡo. 'Tēdki jee mēc
ḡo 'daarki tōḡḡo.

¹⁴ ḡo nakŋ naase aki 'tēd paac se, 'tēdŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ
beēŋ ki se, naade ḡo jee ken took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naaŋ
Akayi ki se ḡo naade se ḡo, jee ōŋ rode gēn tēdŋ naabm Raa maakŋ jee Raage
tu.

¹⁶ Jee bin se ḡo, 'tookki taarde ḡo jee ken lee dabar tēd naaba ute naade se
kic ḡo, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Ken Stepanas, Portunatus ute Akaykus ḡaado aakum se, maam maakum
raap aak eyo; gōḡ naase ki se, naade ḡaado noogumga.

¹⁸ Taa naade se tēdum maakum tōḡḡga kaam kalaŋ aan gōḡ naade tēdsen
naase ki se kici. Bin num jee bin se, ḡkdeki ḡōŋḡo.

¹⁹ *Eglizgen taa naaŋ Azi ki se, tēdsen tōḡse. Akilas ute Priska ḡo ute egliz
ken lee tus beede ki se kic tēdsen tōḡse den aak eyo ute ro Meljege.

²⁰ Gēnaagen ḡoobm Isa al-Masi ken gōtn ara se, tēdsen tōḡse paac.

'Tēdki tōḡse naapge tu ḡo 'baam 'tōkki naapa ḡo aayki ciil naapge aan gōḡ
gēnaa naapge.

²¹ Gōtn ara se, keŋe maam Pōl ḡo m'raaŋsen tōḡsn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Meljege ey se, ōŋ Raa aŋ naama. Maranaata! (Keŋe je deekŋ
ḡo: ōŋ Meljege se ŋ'ḡaado.)

²³ ḡŋ Meljege Isa asen tēdŋ bēēŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajese k'dōak k'tēdkiŋga kalaŋ ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taad̄jeki dōobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pəl raan̄iṅ eglizn Kōrint ki

Kēn Pəl raan̄ga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōṅ labar jee Kōrint ki ɔɔ tēr naad̄e raan̄ təl maktubge dēna ute naapa kici (koṅ 2.3). Gōtn se, Pəl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taard̄e 6aa ɔk mētn naap eyō. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tērl te gōtde ki ey bōrt se, naan̄ raan̄den taa aden tērl kingd̄e. Maak̄ṅ maktub̄iṅ ki se Pəl taad̄ jeege tu ute dōobm ɔɔ dī jaay naan̄ tēd̄ debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deek̄ṅ ɔɔ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔlin̄ naaba. Kēn gēn Pəl ki num naan̄ se nakiṅ kaan̄ naaba sum. Ɔɔ maak̄ṅ naabiṅ kēn naan̄ tēd̄ se, naan̄ ōṅga nakgen ɔṅṅ kēn aan̄ doṅ ki, ōṅga dubar ɔɔ nakgen kēn ɔl bēere deb ki ɔɔ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōṅ aayga kaamiṅa. Na60 nak̄ṅ naan̄ je se gōtō 6aa se paac̄ jeege 'jeel Raa Bubu ɔɔ Isa al-Masi. Kēn Pəl jaay taad̄ taa naan̄ maliṅ se, nak̄ṅ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatiṅ eyo ɔɔ 'kōṅ baatn dooyin kēn naan̄ dooydeno se ey kici (koṅ 1-7). Gēn k-dige se, Pəl raan̄den ɔɔ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koṅ 8-9). Gēn k-mōtōge tu se, Pəl taadden ɔɔ jee kēn tēd̄ rode aan̄ gōɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōṅte booy kuun taard̄e (koṅ 10-13).

Pəl raan̄ ɔl tōɔse egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pəl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōɔ kēn *Raa maak̄ṅ jen rō ki ɔɔ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōɔse naase ki jee *eglizn kēn maak̄ṅ gēgēr kēn Kōrint ki ute jee Raagen paac̄ṅ taa naan̄ Akayi ki ute magaliṅa.

² Ɔṅ Bubjege Raa ɔɔ Mēljege Isa *al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔɔ asen kēdn̄ lapia.

Raa debm ɛd̄ kaay kaama jeege tun maak̄ṅ dubar ki

³ K'tōɔmki Raa, Bubm Mēljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēēṅ dēna ɔɔ naan̄ 60 Raa debm ɛd̄ kaay kaama ute maraadiṅa.

⁴ Maak̄ṅ nakge tun ɔṅṅ kēn aan̄ dojege tu paac̄ se, naan̄ 60 debm ɛd̄jeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛd̄jeki se, naajege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn̄ kaay kaama jeege tun maak̄ṅ nakge tun ɔṅṅ se kici.

⁵ Aan̄ gōɔ naajege j'ōṅki dubar dēna ute al-Masi se, bin 60 ute dōobm al-Masi se Raa ɛd̄jeki kaay kaam dēn bin kici.

⁶ Kēn nak̄ṅ ɔṅṅ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn̄ kaay kaama kēn asen kōl gōtn̄ kaaj ki. Ɔɔ naaje jaay Raa ɛd̄jen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num an̄ki kōṅ kaasa aan̄ gōɔ kēn naaje dubar aan̄ doje ki jaay j'ōṅ j'aasiṅ se kici.

⁷ Ɔɔ naaje k'jeel maak̄je ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mēc. Taa naaje k'jeele naase ɔṅkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kēdn̄ kaay kaama aan̄ gōɔ naan̄ tēd̄o naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen dōobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan̄ Azi ki se k'dabarjenoga dēn aak eyo. Ɔɔ dubar kēn naaje k'j'ōṅo se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōɔ naaje se j'kōṅ kaaj ey sum.

⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōɔ biije nan̄ga sum, naaje j'kooyo. Na60, naaje se j'ōnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ōnd doje do Raa ki, naan̄ 60 debm lee dur jeege daan̄ yoge tu.

¹⁰ Ɔo Raa se ɔɔɔfenoga doje maakɔ yɔ kɛn gɔtn ese se ɔɔ naan̄ ajen kɔɔɔn̄ doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ɔnd̄ doje doŋ ki, gɔt kuuy kic ɔo naan̄ utu ajen kɔɔɔn̄ doje daala.

¹¹ Naase kic ute keem Raa kɛn naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔo ute tɔnd̄ mɛtn̄ kɛn jeege dɛna tɔnd̄ mɛtn̄ Raa taa naaje se, Raa ajen tɛɔn̄ bɛɛ. Ute naan̄ se jeege dɛna 'tɔɔm Raa taa bɛɛ kɛn naan̄ tɛɔfen se.

Gɔtn Pɔl uun doa je ɔaa Kōrint ki naɔo ɔn̄ ɔaa te eyo

¹² Anum nakɔ tɛɔfen jaay naaje k'tɔɔm roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'linḡ maakɔ jeege tu, ɔɔ tap tap ute naase se, j'linḡo ute kɛn mɛt ki ɔɔ ute maakɔ kalan̄ naan̄ Raa ki. Num naaje k'j'inḡo bin se ute jeel-taar gen̄ jikilimge eyo, num ute bɛɛ Raa kɛn tɛɔfen se.

¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan̄sesin̄ se, naaje k'raan̄sen te taar ɔim̄ kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ɔɔ 'booy ɔkin̄ki se. Aan̄ gɔɔ ɔorse naase naka kaam kalan̄ 'booy ɔkɛkɛro te mɛtin̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kɔkɔ mala ɔɔ kɛse ɔo taar kɛn maam m'je taada se: *ɔii kɛn Mɛljege Isa aɔe ɔaa se, naaje k'tɔɔm roje ute naase ɔɔ naase kic lɛ aki tɔɔm rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'ɔaa gɔtn naase ki ɔo deet jaayo, taa bin se naase aki kɔn̄ bɛɛ maam kɛn m'ɔaa gɔtse ki ɔɔl di se.

¹⁶ Maam m'kiin̄ gɔtse ki se m'ɔaa Masedoan ki ɔɔ kɛn m'tɛrl̄ tɛrl̄ Masedoan ki kic ɔo, m'ade kaal dose ki. Ɔo naase ɔo amki je nakɔ kɛn am m'kaasn̄ gen̄ ɔaa mɛrtɛ taa naan̄ Jude ki.

¹⁷ Kɛn maam m'uun̄ do gen̄ ɔaa mɛrtɛ se, ute maakum paac ey la? Ey lɛ nakɔ maam m'ɔaa ɔaa tɛɔa paac se, m'tɛɔn̄ aan̄ gɔɔ gen̄ jikilimgen̄ do nak kɛn kalan̄ sum ɔo kɛn naade ɔaan̄ ɔaa tɛɔa num deek ɔɔ: «Yɛɛ» ɔɔ «Yɛɛ eyo» se la?

¹⁸ Taar se Raa kic ɔo jeele, do taar kɛn kalan̄ se, naaje j'ɔn̄ k'taadseno te j'ɔɔ: «Yɛɛ» ɔɔ «Yɛɛ eyo».

¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote kɛn k'ɔaado k'taadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi gɔtse ki se, do taar kɛn kalan̄ sum ɔo, naaje k'taaf te ey «Yɛɛ» ɔɔ «Yɛɛ eyo». Num gan̄ taar naaje k'taaf se, daayum «Yɛɛ».

²⁰ Ɔo nakɔ kɛn Raa taado utu tɛɔ se, ute doobm al-Masi se paac 'tɛɔn̄ mɛt ki. Bin ɔo ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ɔɔki: *amin̄ Raa ki gen̄ *nookɔ ron̄a.

²¹ Raa ɔo kɛn ɔɔɔkɛki ute al-Masi k'tɛɔkiga tɔɔg se ɔɔ naan̄ ɔo debm tɛɔɔjeki k'tɛɔkiga jee naange.

²² Naan̄ ɔo debm kɛn tɛɔɔjeki nakɔ kaakɔ jeele, kɛse Nirlin̄ kɛn naan̄ ɛɔɔjeki maakjege tu kɛn je deekɔ ɔɔ naajege se k'tɛɔkiga jee naange ɔɔ ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taadn̄ ɔɔ utu ajeki kɛɔn̄ nakɔ kɛn naan̄ taado ɔɔ utu ajeki kɛɔ se.

²³ Maam se ɔn̄ Raa am tɛɔn̄ saaduma ɔɔ maam se lɛ m'taaf taar mɛt ki. Kɛn maam jaay baate tɛrl̄o maakɔ geɔer kɛn Kōrint ki se, m'je m'asen̄ tujɔn̄ maakse eyo.

²⁴ Naaje k'je j'asen̄ tɛɔn̄ utu taa tɔɔg eyo gen̄ kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse lɛ, naase utu ɔkin̄ki tɔɔgɔ. Anum naaje k'je j'aki tɛɔn̄ naaba tɛlɛ, taa naase kic ɔo maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'kɔn̄ tɛrl̄ gɔtse ki jaay, m'asen̄ ɔaa tujɔn̄ maakse ey sum.

² Anum kɛn maam jaay 'tujsega maakse se, maam kic ɔo maakum 'tuju, bin se nam am tɛɔm̄ jaay maakum raap se gɔɔ, taa naase lɛ paac, maakse tujga.

³ Kēn olumo jaay m'raan̄seno maktub se, taa maam m'je eyo kaad kēn m'ḡaa gōtse ki se, jeeḡen am kēdn̄ maak-raap se ḡo, 'tērl̄ am tuj̄n̄ maakuma. Maam m'jeel̄ maakum ki, kēn maam jaay maakum raap se, naase kic ḡo 'paacki maakse 'raapo.

⁴ Kaad kēn maam m'raan̄seno se, maam maak̄n̄ maak-tuj̄ ki ḡo m'maak̄n̄ kaa-maan̄ ki ḡo m'uun̄ nirlum̄ dēna dose ki. Maam m'raan̄seno se taa m'asen̄ tuj̄n̄ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese dēn̄ aak eyo.

Pəl taad̄ ḡo: debm̄ tēdga *kusiḡ se, k'tēd̄iḡ kaldē

⁵ Kēn deba jaay tujga maak̄n̄ jeege se, kēse naan̄ tujum̄ maak̄n̄ maam eyo, num naan̄ tujsen̄ maak̄n̄ naase paacki. Naḡo taar se j'ḡōḡte 'tēd̄iḡki 'deel̄ doa.

⁶ Gēn debm̄ bin se, kēn jee dēna uuninga kaamin̄ se ḡo, bēēḡga sum.

⁷ Taa naan̄ se ḡo naase 'tēd̄iḡki kaldē, ḡo ēd̄iḡki kaay kaama, ey num sōm̄ maak-tuj̄n̄ ese se 'deel̄ doḡa.

⁸ 'Booyki m'asen̄ taada, debm̄ bin se 'taad̄iḡki tal, naan̄ 'jeele, naase se 'jeḡki.

⁹ Anum kēn olumo jaay maam m'raan̄seno maktubm̄ se, kēn naase jaay 'tookki taarum̄ paac lē, maam m'kaak̄n̄ jeel̄ ro ki.

¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm̄ jaay naase 'tēd̄iḡkiga kaldē se, maam kic m'tēd̄iḡga kaldē, kēn maam ḡo m'tēd̄iḡga kaldē naan̄ al-Masi ki kic num, taa naase.

¹¹ Bin ḡo *Bubm̄ sitange ajeki kōḡ kaan̄ dal eyo, ḡo nak̄n̄ naan̄ je tēda se lē, naajege k'jeeliḡki tak.

Pəl uun̄ niriḡ do Tit ki

¹² Kēn maam jaay m'aan̄ maak̄n̄ gēḡer kēn Troas ki gen̄ taad̄n̄ Labar Jiga gēn *al-Masi jeege tu se, ey num ḡōḡn̄ se Mēljege ḡōḡm̄ga ḡōobo ute maraadiḡa.

¹³ Naḡo kēn m'aan̄ jaay m'ōḡ te gēnaam̄ Tit ey se, maakum tap ḡo ḡḡ ḡāar eyo. ḡōḡn̄ se maam m'iin̄ m'ōḡ gēnaagen̄ ḡōobm̄ al-Masi ki ḡo m'ḡaa taa naan̄ Masedoan̄ ki.

Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac

¹⁴ K'tōom̄ki *Raa, ute ḡōobm̄ al-Masi se daayum̄ naan̄ tēdjeki k'leeki j'ōkki mēḡn̄ Isan̄ cir nakge paac se. ḡōḡn̄ ḡaa se paac Raa ḡjen̄ naaje se ḡo k'taad̄ taar al-Masi se jeege tu taa an̄ jeele. ḡo taar naan̄ se lē, tec aan̄ ḡōḡ nak̄n̄ oot̄ nijimi kēn oot̄ wōak̄ ḡōḡd̄ ḡōḡ ḡaa se paac se.

¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan̄ ḡōḡ nak̄n̄ oot̄ nijimi kēn al-Masi ēd̄ Raa ki se. Naajege k'taad̄ki taar al-Masi jeege tun̄ Raa utu adēn̄ kaaja ḡo jeege tun̄ Raa utu adēn̄ kut̄ kici.

¹⁶ Jee mēḡtingen̄ uun̄ ḡōobm̄ kutu se lē, nak̄n̄ oot̄n̄ nijim̄ ese se oot̄den̄ aan̄ ḡōḡ nak̄n̄ ooyga kooyo kēn adēn̄ kōl̄ ḡōḡn̄ yo ki ḡo jee mēḡtingen̄ kuuy uun̄ ḡōobm̄ kaaja se lē, nak̄n̄ oot̄n̄ nijim̄ ese se oot̄den̄ aan̄ ḡōḡ nak̄n̄ inḡ zēēē kēn adēn̄ kōl̄ ḡōḡn̄ kaaj̄ ki. Num naabm̄ magal̄ ese se tap ḡo naja jaay an̄ kaasn̄ gēn̄ tēdn̄ naan̄ se?

¹⁷ Naaje se k'tecki aan̄ ḡōḡ jee dēngen̄ kuuy eyo, kēn lee taad̄ taar Raa jeege tu tēd̄iḡ aan̄ ḡōḡ nak̄n̄ suuk̄n̄ gēn̄ kōḡ ḡim̄ ro ki se. Num gan̄ k'tēdkiga kalar̄ ute al-Masi se, naaje k'taad̄ki taar mēḡ ki ute maak̄n̄ kalar̄ aan̄ ḡōḡ jee kēn Raa ḡo ḡldeno.

3

*Raa ḡōak̄ kiji ute jeege se kēse ḡo jee tēdn̄ naabiḡe

¹ Naase aki taađn ɔki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lɔ naaje kic ɓo k'je j'ajen raan̄ k'edn̄ maktub̄ jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan̄ gɔɔ jee m'etingen k'raan̄deno maktub̄ jide ki jaay ɓaado taadsen naase ki ɔ je naase kic adeki raan̄ k'ed̄ kic la?

² Maktubm̄ naaje se, naase malinge. Naan̄ se k'raan̄inga raan̄ maakje ki ɔ maktubm̄ se jeege paac dooyina ɔ jeeleina.

³ Deere, naan̄ se tood̄ tal, naase se ɓo maktubm̄ ken̄ *al-Masi raan̄ina ɔ edjesin̄ kaam̄ jije. Naan̄ raan̄in̄ se ute maan̄ nakgen k'raan̄ ro maktubge tu se eyo, num̄ ute *Nirl̄ Raa zεεε. Naan̄ raan̄in̄ te ro tircil̄ ki eyo, num̄ naan̄ raan̄in̄ maakn̄ jikilimge tu.

⁴ Ken̄ ɔlje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm̄ al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ɔnd̄ doje do *Raa ki.

⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas t'edn̄ d̄im̄ eyo, num̄ Raa ɓo t'edjen̄ j'aasga gen̄ t'edn̄ nakgen se.

⁶ Naan̄ ɓo t'edjekiga j'aaskiga gen̄ t'edn̄ jee t'edn̄ naabm̄ ken̄ Raa dɔɔk̄ kiji ute jeege se. ɔ dɔɔk̄ ken̄ Raa dɔɔk̄ kiji ute jeege se iino ro *Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki eyo, num̄ naan̄ se iino gɔtn̄ *Nirl̄ Salal̄ ki, taa Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki se, ɔ jeege maakn̄ yo ki anum̄ gen̄ Nirl̄ Salal̄ se ɔ jeege gɔtn̄ kaaj ki.

⁷ Do dɔkin̄ se, Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki se, Raa raan̄ino ro tircil̄ ki. Kaad̄ ken̄ naan̄ raan̄in̄ raan̄ se *nookn̄ Raa t'ed̄ gɔto wɔɔr̄ kelen̄. Bin̄ ɓo daan̄ kaam̄ *Musa kic ɓo wɔɔr̄ bin̄ kici ɔɔ gaan̄ *Israelge se ɔn̄ ɔnd̄ kaamde ro daan̄ kaam̄ Musa ki eyo taa daan̄ kaamin̄ se wɔɔr̄ ɔs̄ kaam̄ ki kiric, naɓo t'edga sum̄ ɓo t'ed̄ gɔto. Num̄ ken̄ Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki ɔ jeege gɔtn̄ yo ki jaay taađn̄ nookn̄ Raa ɔ t'ed̄ gɔto wɔɔr̄ kelen̄ se,

⁸ daala, met̄ kando Raa 'taađn̄ nookina jeege tu, kaad̄ ken̄ Nirl̄ Salal̄ t'edn̄ naabin̄ se.

⁹ Taa Ko Taar ken̄ Raa edo Musa ki se, t'ed̄ bɔɔrɔ ɔɔc do jeege tu ɔ ute naan̄ se kic ɓo taađn̄ nookn̄ Raa se, met̄ kando dɔɔk̄ ken̄ Raa dɔɔk̄ kiji ute jeege jaay t'edjeki k'tedki jeegeen̄ aak̄ bεε naanin̄ ki se, naan̄ se ajeki taađ nookn̄ Raa cir naan̄ se daal ey la?

¹⁰ Nookn̄ Raa ken̄ wɔɔrɔ gɔto do dɔkin̄ kelen̄ se, jaay k'dɔɔjin̄ ute nookn̄ ken̄ Raa dɔɔk̄ ute jeege kiji se, nookn̄ ken̄ do dɔkin̄ se aas te d̄im̄ naanin̄ ki eyo.

¹¹ Deere, dɔɔk̄ ken̄ Raa dɔɔko do dɔkin̄ ute jeege se tiŋ te gen̄ daayum̄ eyo. Ute naan̄ se kic ɓo Raa taađga nookina, num̄ met̄ kando dɔɔk̄ ken̄ Raa dɔɔko kiji ute jeege gen̄ daayum̄ se, magal̄ cir̄ naan̄ se dɔko.

¹² Taa naan̄ se ɓo naaje k'jeel maakje ki, nakn̄ naaje j'ɔnd̄ doje ro ki se ɓo, naaje k'taadin̄a.

¹³ Naajege se k'tedki aan̄ gɔɔ gen̄ Musa eyo ken̄ daan̄ kaamin̄ wɔɔrga num̄, naan̄ aalin̄ kala taa gaan̄ Israelge se ɔn̄ aasin̄ gen̄ kaakn̄ t'erin̄ eyo daan̄ kaamin̄ ken̄ wɔɔr̄ ɔs̄ kaam̄ ki kiricn̄ ɔ ken̄ t'edga num̄ cɔko cɔko jaay 'deel se.

¹⁴ Num̄ gan̄ gaan̄ Israelge se ɔn̄ booȳ ɔk̄ metn̄ taar se eyo. Jaaki kic ɓo, met̄jildege booȳ ɔk̄ ey kici. Ken̄ naade jaay dooȳ Kitapm̄ ken̄ Raa dɔɔko do dɔkin̄ ute jeege se, naade booȳ ɔk̄ metn̄ nakgen se eyo aan̄ gɔɔ jeelde se k'deebinga deeb̄ ute kala. Anum̄ deb̄ dɔɔkga ute al-Masi jaay ɓo kala se t'edn̄ gɔto ɔ naan̄ se booȳ ɔk̄ metn̄ taar se.

¹⁵ Deere, jaaki kic ɓo ken̄ naade jaay dooȳ dooȳ Kitapm̄ Musa se, naade booȳ ɔk̄ metin̄ eyo, aan̄ gɔɔ jeelde se k'deebinga ute kala.

¹⁶ Aan̄ gɔɔ Kitapm̄ Raa taađni: *Ken̄ Musa jaay ɓaaga naan̄ Raa ki se, naan̄ ɔđn̄ ute kal̄ daan̄ kaamin̄ ki se naatn̄.**

¹⁷ Taa M'eljege se naan̄ nirli ɔ gɔtn̄ jaay Nirl̄ M'eljege utu se, jeege ɔn̄ dode.

* 3:16 Aak Ekz 34.34.

18 Ɔo naajegen paacn j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ɔdɔŋga naata. Naajege j'aakki nookɔ Mɛljege ɔo nookin se tɛdʒeki naajege k'teciŋki tece. Bin ɔo nookɔ Raa j'aakin ɔɔtn naajege tu se, daayum ziidn ɔaa ute naaniŋa. Kɛse ɔo naabm Nirl Mɛljege tɛdɔŋa.

4

Kɔrbɔtn maakɔ dukul nenj ki

1 Taa naan se ɔo aan ɔɔo *Raa ute beɛŋa ɛdʒega naabin ese se kaam jije se, naaje j'ɔk maakje tɔɔɔ ro ki.

2 Nakgen jig ey ken k'tɛdɔn k'j'ɔyin kɔyɔ ute nakɔ ɔɔkɔŋge se, naaje k'tɛrlɛdɛnga naaga. Naaje se k'j'aaŋ nam dal eyo ɔo taar Raa kic ɛ, k'tɛrlɛn kaam kuuy eyo. Num gan taar mɛt ki se, naaje k'taadin tood tal, bin ɔo nanja nanja kic ɔo jeel maakin ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar mɛt ki.

3 Anum jee mɛtɔŋge Labar Jigan ɔɛn *al-Masi ken naaje k'taadɛn se, naade booy ɔk te mɛtɔn eyo. Jeelɛ se aan ɔɔo k'deebɔŋga ute kala. Kɛse ɔɛn jeeɔen ɔaa ɔaa ɔɔtn kuɔ ki.

4 Jeeɔen ese se aal maakɛ do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan ɔo raa ken do *duni ki se, gaasɛ ɔn jeel ɔk mɛtɔn eyo taa naade 'kɔn kaakɔ ɔɔtn wɔɔr ɔɛn Labar Jigan ɔɛn al-Masi se eyo. Ey num kɛse ɔo ken taadn *nookɔ al-Masi, ɔo al-Masi se naan ɔo ken tec Raa mala mala se.

5 Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'ɔo: al-Masi se, naan Mɛl jeege paac. Num naaje se ɛ, taa Isa se, k'taadɛn j'ɔo naaje se k'jee tɛdɔn naabsege.

6 Taa Raa ese sum ɔo ken deeko ɔo: Ɔn ɔɔtn wɔɔr se, 'wɔɔr maakɔ ɔɔt ken ɔɔɔ,* ɔo naan ɔo debm 'wɔɔrjen maakjege kici. Ɔo ɔɔtn wɔɔr ese ɔo taadʒeki nookɔ Raa ɔo nookɔ Raa ese se ɔo ken j'aakin wɔɔr kɛɛɛn daan kaam Isa al-Masi ki se.

7 Num naaje se k'tec aan ɔɔo dukul nenjɛ naɔo ɔk kɔrbɔtn Raa maak ki. Bin num tɔɔɔn deel do ese se iino ɔɔtn Raa ki, ey num ɔɔtn naaje ki eyo.

8 Kaam ara kaam ara paac ɔo ɔɔtɔ tɛdʒen ɔɔnɔ, naɔo nakgen se ɔn deel te doje eyo; doobm roje tap ɔo k'jeel eyo, naɔo ute naan se kic ɔo j'ɔn doobm ken k'j'ɔɔdɔn doje.

9 Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara naɔo Raa resjen te eyo; k'tɔnd k'tundje naan ki naɔo j'ɔnki cirjen te eyo.

10 Daayum jeege je ajen tɔɔɔo aan ɔɔo ken naade je aɛ tɔɔl Isa se, bin ɔo ute naan se jeege kaakɔ jeele, Isa se utu iŋg zɛɛɛ ɔo naan ɔo debm ken ɔɔɔbjeki j'utu j'iŋki zɛɛɛ se kici.

11 Maakɔ kinjje ki se jeege je ajen tɔɔɔo aan ɔɔo ken naade tɔɔl Isa se, bin ɔo ute tɔɔɔgen ɔɔtɔ se kic ɔo, naaje j'oooy te eyo. Kɛse ɔo ken taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu iŋg zɛɛɛɛ.

12 Bin ɔo naaje se k'took ɔɛn lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadɛn se, naase aki kɔn kaaja.

13 Kitapm Raa taad ɔo: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se ɔo maam m'taad taarin jeege tu.*† Taa naaje kic ɔo j'aal maakje tec aan ɔɔo debm ken Kitap taadno se, taa naan se ɔo naaje k'taad taarin jeege tu kici.

14 Naaje k'jeelki debm duro Mɛljege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici ɔo naan anjenki ɔaa ute naase tɛɛ naaniŋ ki.

* 4:6 Aak Jen 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

¹⁵ Nakɩ naaje k'ɛrkiɩ paac se, taa asen noogo, bin ɔ bɛ Raa se 'ziidɩ ɔaa ute naanɩa do jeege tu ɔ jeege 'ziidɩ tɛdɩ dɛna kɛn aɩ tɔmɔ ɔ naade paac taa naapki aɩ nooko.

¹⁶ Taa naan se ɔ naaje j'ɔk maakje tɔɔɔ. K'jeelki, daa rojege se tɔɔɔɩ naɩ ɔkɔ ɔkɔ binɩ aɩ kɔliɩ yo ki. Num gaɩ bii-raa Raa ɛɔjeki tɔɔɔɩ maakjege tu ɔ t'ɛɔjeki jee kiji.

¹⁷ Nookɩ Raa kɛn j'utu k'j'aki kɛnd maak ki jaay j'aki kɔɩ bɛɛ se k'dɔɔɩɩn ute dubargen ɔrse j'ɔɩɩɩki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dɩm eyo ɔ dubarjege se naan ɔkɔ sum ɔ utu 'deele. ɔ naan se daapjeki daap ɔ gen kɛnd maakɩ nookɩ Raa kɛn tiɩɩ gen daayum daayum se.

¹⁸ Anum naajege se, j'ɔndki kaamjege do nakge tun j'aakiɩn ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ɔɩ k'j'aakɛn eyo. Taa nakgen k'j'ɔɩ k'j'aakɛn ute kaama se utu 'deele, num gaɩ nakgen j'ɔɩ j'aakɛn ey se ɔ, 'tiɩɩ gen daayum daayum.

5

¹ Deere, k'jeelki, kɛn rojegen kɛn tec aan gɔɔ kɔrɔr do naan ki se jaay 'tujga kic ɔ, *Raa utu ajeki kɛdɩ ro kuuy aan gɔɔ bɛɛ maakɩ raa ki. ɔ ro se tec aan gɔɔ bɛɛ kɛn jikilimge lee ɔɔ se eyo, num naan se Raa ɔ mɛl kɔɔɩɩa. ɔ bɛɛ ese se 'tiɩɩ gen daayum.

² Kaad kɛn naajege k'j'utuki do naan ki ara se, naajege k'dɔɩ k'saap j'ɔl koje pir k'je naɩa naɩa kic ɔ, Raa aɩ kɛdɩ ro kiji kɛn iɩɔ maakɩ raa ki se.

³ Kɛn Raa jaay ɛɔjeki ro kiji kɛn iɩɔ maakɩ raa ki se, kojege se 'kɔɩ lee aan gɔɔ kɛn naan ɔko ro ey se sum.

⁴ Num kaad kɛn naajege j'utuki ute daa rojegen kɛn tec aan gɔɔ kɔrɔr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dɛs dɛs aan gɔɔ jeeɩgen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tɛdɩ gɔt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tɛrl rojege kiji aan gɔɔ debm uus kala kiji do kalɩ ki, bin ɔ ro kijiɩ 'tiɩɩ gen daayum se naan ɔ pɛlekɩ daa rojegen kɛn utu 'kooy se.

⁵ Raa mala ɔ 'daapjeki taa j'aki kɔɩ ro kijiɩ ese se, ɔ Nirlɩn kɛn naan ɛɔjeki se, naan jekiki taadɩ ɔ utu ajeki kɛdɩ nakɩ kɛn naan taadɩ utu ajeki kɛdɩ se.

⁶ Taa naan se ɔ daayum naajege j'ɔkki maakjege tɔɔɔ. Anum k'jeelki kɛn naajege jaay j'utu k'jee daa roge ɔrt se, naajege j'utu k'dɔkki k'j'aanki te gɔɩ Meljege tu eyo.

⁷ Taa do naan ki se, naajege k'j'ingki ɔ ute kaal maakɩ kɛn naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ɔɩ j'aakiɩn eyo.

⁸ Deere, naajege se j'ɔkki maakjege tɔɔ aak eyo. ɔ daa rojegen aan gɔɔ bɛɛ se, naajege k'je j'an teɛn kɔɩ naata gen ɔaa king ɛɛ Meljege tu.

⁹ Kɛn naajege ɔ j'utu j'ingki do naan ki, ey lɛ rojegen aan gɔɔ bɛɛ se ɔ k'teɛc k'j'ɔɩɩɩkiga naata gen ɔaa king ɛɛ Meljege tu kic ɔ, kɛn deet deet se, k'tɛdki nakɩ kɛn tɔliɩ naan ki.

¹⁰ Taa bii kalan se naajege paac j'utu j'aki ɔaa naan *al-Masi ki taa naan ajeki kɔɩɩ ɔɔɔɔ dojege tu. Gɔɩn se naɩa naɩa kic ɔ j'an kɔɩɩ bɛdɩ do naabiɩ kɛn naan tɛdɔ kaad kɛn naan tiɩɩ do naan ki; kɛn naan tɛdɔga bɛɛ ey lɛ bɛɛ eyo, j'an kɔɩɩ bɛdɩ do naabiɩ kɛn naan tɛdɔ.

Raa je jege paac kɔkɩ taasa ute naan

¹¹ Gen ɔeer Meljege tu sum se, naaje k'jeel metiɩa. Taa naan se ɔ naaje k'je jeege paac 'tookɩ do taar kɛn se. Naaje se lɛ, Raa jeel ɔkɩ mala mala ɔ maam m'saap, naase kic ɔ, maakse ki se 'jeel ɔkɩki mala mala kici.

¹² Naase se 'taadki ðaki naaje se k'magal magal roje daala. Goto! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan naaje se k'taadsen doobm ken naase anki toom rose ute naaje. Bin 6o jee ken baagga taadn taargen ing kusu roje ki se, naase adeki kōj terle. Taa jee se le, tedn nakj ken naade je jeege 6o aden kaak sum, ey num ken maakde ki eyo.

¹³ Jee metinge jaay taad ðo naaje k'jee derlge se. Ken naaje 6o k'jee derlge kic num, taa Raa. Ken naaje 6o k'jee metekge le, taa j'asen noogo.

¹⁴ K'jeelki, nakj naaje k'tedki paac se, maakje *al-Masi 6o ðjeki k'tedinki. Ɔo k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gōo jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naana.

¹⁵ Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin 6o jeegeen utu ing zere se 'tedn nakj ken toalden naade ki eyo, num 'tedn nakj ken toalin naan ken ooyo ðo duroga taa naade se.

¹⁶ Taa naan se 6o mōtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gōo ken jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do ðokin al-Masi jaay 6o j'aalino maak ki aan gōo goon debkilimi kic 6o borse se, naaje j'aakin kaam ken bin ey sum.

¹⁷ Bin 6o debm jaay ðoōkga ute al-Masi se, naan tedga debm kiji. Ɔo kingin do ðokin se le deelga, borse nakge paac tedinga kiji.

¹⁸ Nakgen ese se paac, Raa 6o tedina. Ɔo naan ðlo al-Masi se, taa j'aki kōkj taasa ute naan Raa. Ɔo naan edjenga naabin kaam jije se taa j'ano 6aa ute jeege gen kōkj taasa ute naana.

¹⁹ Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala 6o okoga taasa ute jikilimge. Kaad ken se *kusin jikilimgen tedo se, naan tōndo te met eyo. Anum, naan ðje se taa k'6aa taadn jeege tu j'ōo: Raa se, je kōkj taasa ute naase.

²⁰ Taa naan se 6o naaje se k'tedkiga bi al-Masige. Bin 6o j'eemsen nōo ute doobm naaje se aan gōo Raa mala 6o danjeno ðo ute ro al-Masi se: okki taasa ute Raa.

²¹ Anum al-Masi se naan ōj ted te kusin eyo na6o, Raa ðlin uun kusin naajege 6o don ki. Bin 6o aan gōo naajege k'tedkiga kalan ute naan se, ute doobm al-Masi se 6o, naajege j'aki tedn jee aak beē naan Raa ki.

6

¹ Aan gōo naaje k'tedn naaba kalan ute *Raa se, naaje k'j'eemsen nōo j'ōo: beē Raa ken naan tedsen se, ōnten 'tedinki aan gōo nakj cere.

² Taa Raa taad maakj Kitap ki ðo:

Kaadn m'an tedn beē jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi

ðo kaad ken maam m'an kaajn jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai naaka.*

Bin 6o 'booyki genaamge, borse 6o kaadn ken Raa je tedn beēna jeege tu se aanga ðo borse 6o kaadn ken naan an kaajn jeege se, bere, aanga kici.

Pōl taad taa dubarina

³ Naaje se k'je 'tedn nakj ken 'tujn maakj jeege doobm Raa ki eyo, taa maakj naabje ki se k'je jeege 'kōj nakj aak kus maak ki eyo.

⁴ Num gan do nakge tun naaje k'ted paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ðo naabm naaje k'ted se gen Raa. Bin 6o naaje j'aay kaamje j'aasin do nakge tun ðōn ken aan doje ki, ðo do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje,

* 6:2 Aak Eza 49.8.

⁵ K'tōndje, k'j'ombje dangay ki, j'ol mētn jeege iin roje ki, k'tēdn naaba k'j'ōor k'nan tak tak, gōtn mētin bi kaamje kic 6o k'tood eyo, ɔo gōtn mētinge se kōso kic 6o j'os eyo.

⁶ Gen taadn jeege tu naaje k'jee tēdn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakn kalan, naaje k'jeel nakgen mēt ki, k'tēdn maakje deere, jee bēē, ɔo ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ok *Nirl Salal ɔo k'je jeege ute maakje paac.

⁷ Jeege se naaje k'taadden taar mēt ki ɔo ute tōgŋ gēn Raa. Naaje se k'tēd nakgen ute doobina ɔo naan se tec aan gōo bōorgen do ji daamje ki gēn tēdn bōoro ute jee wōoyjege ɔo tec aan gōo daragn j'okin ute ji jeelje gēn naakn roje se.

⁸ Jeege mētinge aaljeki maak ki, jeege mētinge aaljeki maak ki eyo, jee mētinge taad taar ing kus 6o roje ki ɔo jee mētinge se lee tōmje tōmō. Naade aakje aan gōo jee taar-kōobge, num gan naaje se k'lee ute kēn mēt ki.

⁹ K'tēden aan gōo nam tap 6o jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan gōo jee k'baaden 6aa tōlo, gan naaje se j'utu j'ing zēere, k'j'ōodjen yēēje na6o k'tōljen te eyo.

¹⁰ Jeege tuijen maakje na6o daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje 6o k'tēd jeege tēd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gōo jee ok dīm eyo, num gan naaje se j'ok nakge paac.

¹¹ Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadsenga taar tood tal ɔo j'ōodsenga taar maakje ki se ɔo naaje k'jese.

¹² Naaje se j'ōod k'nansenga taar maakje ki, num naase 6o 'baate kōodjeki taar maakse ki.

¹³ Anum maam se m'taadsen aan gōo bubm kēn taad gēninge tu: ɔodjeki taar maakse ki ɔo 'jejeki aan gōo kēn naaje k'jese se.

*Ŋnte 'tumki kalan ute jeege kēn aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo*

¹⁴ Jeege aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ŋnte 'dōkki taar se kalan. Anum nakn ute doobina ɔo nakn kēn *kusiŋ se, nakn ade tum kalan se utu la? Gōtn wōor ute gōtn ɔod se kōŋ tum kalan la?

¹⁵ Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kōŋ dōkn taarde kalan la? Debm aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki ute debm kēn aal te maakin ey se 'kōŋ dōkn taarde kalan la?

¹⁶ *Bee Raa ute 6ee maragge se, dīm aden dōkn tum kalan se utu la? Taa naajege paacki se 6o 6ee Raa kēn ing zēere, aan gōo kēn naan maliŋ taadn maakn Kitap ki ɔo:

Maam m'king ute naade ɔo m'lee daande ki,

maam m'tēdn Raade ɔo naade 'tēdn jeemge.†

¹⁷ Taa naan se 6o Meljege Raa taad jeenge tu ɔo:

'Teecki naatn maakn jeege tun kusiŋ se ɔo '6aa ingki gēn dose.

Nakn kēn asen tujn naanum ki se

Ŋnte 'lekin ki ɔo maam m'asen dōdn kōkn jiga.‡

¹⁸ *Ter Meljege Sidburku deek ɔo: maam m'asen tēdn Bubse*

ɔo naase amki 'tēdn gēnumgen gaabge ute kēngen mēndge.§

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ɔo Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

7

1 Jee maak-jemge, aan gōō *Raa taadjenkiga taad ɔo utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔo j'ɔnte 'tɛdki nakj *kusiñ naan Raa ki. Aan gōō naajege k'beerki Raa ki se, injgi king ken *salal naaniñ ki.

Pəl maakiñ raap do jeege tun Kōrint ki

2 Ɔɔɔjeki maakse ɔo 'jejeeki. Naaje ɛ, k'tɛd te nakj *kusiñ nam ki eyo, k'rej te nam gen tuj nam eyo, ɔo nam ɛ j'aañin te dal gen kuun ðimiñ eyo.

3 Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kɔkj mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadiñoga taada m'ɔo: naaje se k'jese ɔo ken yoje lɔbu kaajje, naaje se k'tɛdkiga kalañ ute naase.

4 Maam se m'jeelse, maakum tap ɓo naaj dose ki eyo. Ute nakgen ɔoñ ken aan doje ki se kic ɓo, maam m'ɔk maakum tɔɔgɔ ɔo ute naañ se kic ɓo, maakum raap ðen aak eyo.

5 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naañ Masedoan ki se, naaje j'ɔñ te gɔtn tɔɔl maakje eyo. Num gɔto ɓaa se paac nakgen ɔoñ aan doje ki, jeege iño roje ki ɔo gɔtn se nirlje ɔndje gak gak.

6 Num Raa debm ɛɔjen kaay kaam se, naañ ɓo seljenga maakje ɔo ɛɔjenga kaay kaama ute kaan Tiñ gɔtn ara se.

7 Num ute kaaniñ gɔtn ara sum eyo, naɓo Tit taadjenoga ɔo naase ɛɔñkiroga kaay kaama. Kese ɓo ken seljen maakje ɔo ɛɔjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ɔkki amki kaakj ute kaamse tak. Taa nakj naase 'tɛdki jig ey se ɛɔsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wɔɔyumge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap ðen aak eyo.

8 Taa naañ se ɓo, maktubm ken maam m'raañsen se jaay tujsenga maakse kic num, naɓo maam ki se m'aakiñ se ɔk taar eyo. Deere, mɛtn-jiki se, maam m'ɔo m'raañin te ey kic ɓo jiga, taa maktubm se maam m'aakiñ se tujsenga maaksen ðen aak eyo, naɓo ken tujsen maakse se daaniñ ɔak te eyo.

9 Num gan ɓorse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raañsen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken ɔlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiñse ɔo 'terlkiga maakse do Raa ki. Taa naañ se ɓo, maak-tujñ naase se aan gōō ken Raa maakiñ jen ro ki, bin se naaje se k'tɛdsen te kusiñ eyo.

10 Taa maak-tujñ ken iño gɔtn Raa ki se ɔl deba terl maakiña ɔo ɔlin gɔtn kaaj ki; ɔo maak-tujñ bin se ɔk taar eyo. Num gan maak-tujñ gen do *duni se ɛ, naañ se ɔl deba yo ki.

11 Deere, maak-tujñ naase se iño gɔtn Raa ki. Aakki nakj ken naañ ɔlse naase 'tɛdki: ɓorse naase 'naar 'terlkiroga gen tɛdn nakj bɛɛ, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakj naase 'tɛdkiro se 'saapiñki ɔoki ken ɛɔñkiro te ey kic ɓo bɛɛ, kusiñ naase 'tɛdki se ɔlsenga ɓeere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'ɔñki 'je aki tɛdn nakj ken Raa maakiñ jen ro ki, ɔo debm ken tɛd kusiñ se, naase 'jeki j'an dabara. Ute nakgen naase 'tɛdki paac se, naase 'jeki taadñ jeege tu ɔkki maakj nakge tun se, ɔlsen naase eyo.

12 Bin ɓo, maktubm ken maam m'raañsen se, maam m'raañ debm ken tɛd kusiñ naapiñ ki se eyo, ey ɛ deb ken naañ k'tujiñ maakiñ se eyo kici. Num maam m'raañsen se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeeki ute maakse paac ɔo 'jeelki taar naaje k'taadsen se ɛ, taar met ki.

13 Kese ɓo nakj ken ɛɔjeno kaay kaama. Naañ se ɛɔjeno ɓo kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo ðen aak eyo ken j'aak Tit jaay maakiñ raap se, taa naase paac 'raapiñkiroga maakiñ aak eyo.

¹⁴ Kēn maam jaay m'olin̄ gōtse ki se, maam m'tōomsenga naanin̄ ki ɔ borse naase ɔlumki te maakɲ səkɔn̄ ki eyo. Taa taargen paacɲ naaje k'taadseno se, mēt ki ɔ tōom kēn naaje k'tōomseno naan Tit ki se kic ɓo, mēt ki, k'ted̄ te taar-kōɔb̄ eyo.

¹⁵ Kaad̄ kēn naan̄ in̄go gōtse ki se, naase 'dōɔd̄ ɔkiŋkiroga jiga, aalin̄kiroga maak ki ɔ took uunkiroga taariŋa. Kēn naan̄ jaay saap do nakge tun naase 'ted̄in̄kiro paac se, ɔlin̄ naan̄ jese dēn cir kēn deete.

¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kēn maam m'kɔŋ kaal maakum dose ki paac.

8

Pɔl ɔ k'tiir gēn noogɲ gēnaagen Jeruzalem ki

¹ Gēnaangen dōobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakɲ kēn *eglizgen taa naan̄ Masedoan ki ted̄ se. Kese taad̄ ute bēe kēn *Raa ted̄den.

² Naade se ute nakgen ɔn̄ dēn kēn aan dōdē ki ɔ naaden̄ kēn daay nan̄ tak tak se kic ɓo, naade maakdē raap aak eyo ɔ ed̄ga nakge dēna ute maraadde.

³ Kaam do rodē sum se, naade ed̄ga ɔ maam se m'saada, nakɲ naade ed̄ se dēn cir kēn naade kɔŋ ked̄a. Ɔo nakɲ se naade malinge ɓo uuno doa gēn ked̄n nakgen se.

⁴ Naade tōnd̄ meta daar cirr mētje ki ɔ kēn bēeki se, naade kic ɓo je ked̄n dīm gēn noog gēnaagen dōobm al-Masi kēn taa naan̄ Jude ki.

⁵ Nakɲ naade ed̄o se cir nakɲ kēn naaje k'j'ōndo doje do ki. Deet deet se naade ed̄o rodē Mēljege tu, tēr naade took gēn ted̄ nakɲ kēn naaje k'taad̄deno, aan gōɔ Raa maakin̄ jen ro ki.

⁶ Aan gōɔ Tit baagoga tiir tūsn nakge gōtn̄ naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan̄ se ɓo naaje k'taad̄ mēt̄in̄ j'ɔ: ŋ'terl̄ ŋ'ɓaa ŋ'n̄an̄ naabin̄ jiga se gōtse ki.

⁷ Naan̄ Raa ki se, naase ɔkki nakge dēn aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taad̄n taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mēt ki, ɔo napaar kaay kaam ute maak-je kēn naaje j'ok̄ dose ki jaay, naase aakin̄ki se, naase kic ɓo 'lee 'ted̄in̄ki aan gōɔ gēn naaje se kici. Taa naan̄ se ɓo, naase kic num, naabm gēn tiir ese se, 'ted̄in̄ki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taad̄sen se, m'je naase aki 'tiir se taa tōog eyo, naɓo kēn ɔlum jaay m'taad̄sen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakɲ noogo dēna. Ute naan̄ se ɓo, maam m'je aki ted̄n bin se taa aki taad̄n jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici.

⁹ Anum naase 'jeelki bēe* gēn Mēljege Isa al-Masi se: ey num naan̄ se debm kēn nakge paac kaam jin̄a, naɓo taa naase se, naan̄ ɔŋ ron̄ ted̄ debm daaye, taa ute daayin̄ se, asen ted̄n naase jee nak denge naan̄ Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki ked̄ se, maam m'je m'asen taad̄n maak-saapuma kēn asen ted̄n bēe naase ki: dōgōtge tu se, naase ɓo uunkiro do deet deet gēn ked̄a, ɔo naase ɓo jee 'baagkiro tiir deet deet kici. Ɔo bēeki num, ɓorse se, naabm kēn naase uunkiro do ro ki se, 'ted̄ nan̄in̄ki.

¹¹ Bin num ɓorse naabm se 'ted̄ nan̄in̄ki. Aan gōɔ naase uunkiro do jiga gēn ted̄in̄ se, 'naar 'ted̄ nan̄in̄ki ute nakɲ kēn naase ɔkki jise ki se kici.

¹² Kēn naase jaay ed̄ki dīm ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ kēn naase jaay ɔkki dīm ey se, naan̄ kic tōnd̄ mētse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen ted̄n jee daayge taa jee kuuy ɓo kɔŋ dōdē eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa.

* 8:9 Bēe ese se je taad̄ ute kercele.

14 Anum borse naasen ken əkki nakge den se, ədki jeege tun ken baatde baata, taa biin kuuy jaay naase əkki baata əə naade ək den se, naade asen kədn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa.

15 Tədn aan gəə ken Kitap taad əə: *Ken jeege jaay təso kəsn k'darjın maan*se, jee təso den se le əəə əəp te eyo əə jee ken təso baat se le, kəəə baatden te eyo kici.*

Pəl əl Tit Kōrint ki

16 K'təəmki Raa ken təd maakɲ Tit ki jaay jesen den se, aan gəə ken naan tədə maakɲ naaje ki se kici.

17 Tit se naaje k'təndga mətɲə əə naan kic 60 tookga gen 6aa gətse ki. Num naaje sum 60 k'taadɲ j'əə n'6aa eyo, num naan mala 60 uunoga doa gen 6aa gətse ki, taa naan je asen 6aa noogo.

18 Ɔə naaje k'j'əlin ute genaa kuuy ken *eglizge paac təəminə taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan taadɲ jeege tu jig aak eyo.

19 Tər do naabɲ ken naan təd se, eglizge bəer əədnə taa k'6aa merte telə, taa ajen noogɲ gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kəse *'nookɲ Meljege mala əə taadɲ jeege tu əə naaje se j'ək maak-jea gen noogɲ jeege.

20 Gursn ken jeege tiir ədjeno jije ki se, tədga dənə. Gursn se, naaje k'bəəbin jiga taa naaje k'je jeege kəɲ taadɲ taar ɲɲ kus roje ki eyo.

21 Taa naaje k'je k'tədn nakɲ ute dəəbin se naan Meljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

22 Ɔə ute jeegeen 6aa se se naaje k'j'əlsenga genaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dəəlingə dəələ naəə naaje se j'əɲɲ naan se je naabm Raa. Borse kic 60, tər daala, naan əd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ərmse eyo.

23 Tit se le, naan debuma əə naaje k'tədə naaba telə gətse ki. Genaaen k'6aa tel se, eglizge 60 bəer təədde əə əlden gen 6aa tədɲ naaba gəə naade ki əə ute naabm naade lee təd se, nookɲ al-Masi.

24 Taa naan se 60, jee se, naase əkdeki əəɲə. Bin 60 eglizgen əldeno se jaay booyga num, təəm ken naaje k'təəmsen naase se, naade jeele, taarje se mət ki.

9

Ədki ute maak-raapo

1 Taa nakgen ken k'tiir k'tusɲ gen noogɲ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum.

2 Maam m'jeele naase 'je ədeki noogo əə naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'təəmseno m'deekden m'əə: «Jee taa naan Akayi ki se dəgətge tu tap 60, naade dāapga dāap rode gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, dənɲ je tiir gen noogɲ jee taa naan Jude ki kici.

3 Naəə maam m'əlsen genaaen ese se, taa təəm ken maam m'təəmseno naase se təd nakɲ cərə eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirɲkiga tiir aan gəə ken maam m'taadseeno ro ki se, 'dāapɲki jiga.

4 Ey num ken jee Masedoan ki jaay baadoga ute maam telə əə əɲsen naase 'dāapki te rose gen tiir ey bərt se, səmə naase amki kəl maakɲ səkəɲ ki, taa naaje se k'taaddeenga taad j'əə naaje k'jeelse, naase se 'dāapki dāap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic 60 səkəɲ asen təəə.

5 Taa naan se 60, maam m'saap m'əɲɲ təd jiga se, maam m'əl genaae kənd naana 6aa gətn naase ki do naaje ki. Ɔə maam m'je nakgen naase aki tiir se

† 8:15 Maan ese se kəsn ken Raa bəəɲno maakɲ raa ki əə ədə gaan *Israelge tu do dəkɲə do kəf-6aar ki. Aak Ekz 16.18.

an̄ki tushn d̄aapa. Bin 6o k̄or maam m'6aa se, m'an̄ k̄oŋ naase 'tus 'd̄aapink̄iga. Ute naan̄ se jeege jeele naase mala 6o uunki doa gen̄ tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam 6o ɔlsen taa tɔɔg eyo.

⁶ Jeeiki, debm jaay ɔc c̄kɔ se ɛ, k̄oŋ kic 6o c̄kɔ sum, ɔ debm jaay ɔc den se ɛ, k̄oŋ kic 6o dena.

⁷ Ōŋ nan̄a nan̄a kic 6o nak̄ŋ naan̄ uunga do ro ki se eđin̄ ute maakin̄ paac, ɔŋte 'naaja. Nam ɔŋte k̄olsen taa tɔɔgɔ gen̄ tiiri. Taa *Raa se je debm ken̄ eđ ute maak-raapo.

⁸ Raa se ɔk tɔɔgɔ asen tēdn̄ b̄eɛŋ paac ute maraadina, taa daayum naase aki k̄oŋ nak̄ŋ ken̄ asen kaasn̄ kinḡse, ter naan̄ asen 'ziidn̄ nakge do ki ɔ ute nakgen naase ɔkki se, naase aki 'tēdn̄ b̄eɛ paac jeege tu.

⁹ Aan̄ gɔɔ ken̄ Kitap taad̄ ɔ:

Naan̄ eđga nakge ute maraadina jee daayge tu

ɔ b̄eɛ ken̄ naan̄ tēd̄ se, daayum naan̄ tēdn̄ ute doobina.*

¹⁰ Raa 6o eđ kupu jeege tu gen̄ k̄ɔcɔ ɔ naan̄ 6o eđden̄ nak̄ŋ k̄ɔɔ; naan̄ utu asen kēdn̄ nakge naase ki kici ɔ nakgen se naan̄ utu an̄ 'ziid̄, ɔ ute naan̄ se 6o naase aki k̄oŋ tēdn̄ b̄eɛ dena jeege tu ute doobina.

¹¹ Raa asen kēdn̄ nakgen asen kaasa, bin 6o ute nakgen se naase aki tēdn̄ b̄eɛ jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase eđjekiro jaay naaje k'6aad̄o k'j'eđden̄ se, naade utu tɔɔm Raa ro ki.

¹² Ute naabm ken̄ naase 'tēdki gen̄ tiir tushn nakge se, gen̄ nooḡŋ jee Raage sum eyo, num ute naan̄ se 'k̄ol jeege paac tɔɔm Raa den̄ aak eyo.

¹³ Naabm naase aki tēd̄ se taad̄n̄ jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ɔrmse eyo ɔ deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen̄ *al-Masi ki ɔ 'took̄ inḡkiga do ki. Taa naan̄ se 6o ken̄ jee den̄ jaay 'kaakse, naade *nook̄ŋ Raa do ki ɔ ter, naade an̄ tɔɔm̄ taa naase eđki naksege ute maakse paac jee Raage tu ɔ jeege tun̄ kuuy kici.

¹⁴ Raa tēdsenga b̄eɛŋ den̄ aak eyo. Ken̄ jeege jaay kaak̄ŋ b̄eɛ Raa tēdsen se, naade asen jea, t̄ond̄ mētn̄ Raa taa naase ɔ tɔɔm Raa.

¹⁵ K'tɔɔmki Raa taa b̄eɛ naan̄ tēdfjeki se, tap 6o gen̄ taad̄ eyo.

10

P̄ol t̄erl̄ jeege tun̄ ɔkin̄ mindin̄ do naabin̄ ki

¹ Maam m'6o ken̄ jeege taad̄ ɔ ken̄ naan̄ jaay utu te naaje se, naan̄ *debm beere*, ɔ ken̄ naan̄ jaay 6aaga d̄ɔk se, *naan̄ taad̄ beer nam ki eyo*. Num aan̄ gɔɔ *al-Masi debm b̄eɛ ɔ dalul se, maam kic maakse ki se m'je tēdn̄ aan̄ gɔɔ naan̄a.

² Maam m't̄ond̄ mētsē, 't̄erlki saapse bin 6o ken̄ m'6aa ḡotse ki se, m'asen taad̄n̄ aan̄ gɔɔ debm taad̄ beer nam ki ey sum. Taa jee mētinge utu maakse ki se taad̄ taar-k̄ɔɔb̄ ɔ: maam m'tēd̄ naaba se taa m'aan̄ je d̄im ro ki aan̄ gɔɔ jikilimgen̄ lee tēd̄ se. Jeegegen taad̄ bin se, maam m'aden̄ taad̄n̄ m'6beer eyo.

³ Deere, naaje se k'jikilimge aan̄ gɔɔ jeegegen 6aa se paac. Na6o d̄o ken̄ naaje k'd̄o se, tec aan̄ gɔɔ gen̄ jikilimge se eyo.

⁴ Gan̄ nakgen naaje k'j'ud̄n̄ b̄ɔɔɔ se tec gen̄ jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'ud̄n̄ b̄ɔɔɔ se, iin̄o ḡotn̄ *Raa ki. Nakgen se ɔk tɔɔgɔ gen̄ t̄ɔk̄ŋ *b̄ee t̄ɔḡŋ ken̄ jee w̄ɔyge lee toomni. Jeegegen ɔk saapm̄ jiḡ ey se taargen naade 6aa taada se, naaje k'gaasde.

* 9:9 Aak KKR 112.9.

⁵ Bin 60 nakgen paacɔ̄ kɛn ɔk tɔɔgɔ ɔɔ magal rode se kɛn gaas jeege ɔɔ jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tɛdden naade tɛrlga maak-saapde taa tookɔ̄ taar al-Masi.

⁶ Kaad kɛn jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee kɛn baate tookɔ̄ taariɔ̄ se lɛ, naaje j'utu j'aden kɔnd doob ki.

⁷ Naase aakki nakɔ̄ kɛn j'aakiɔ̄ ute kaama sum. Kɛn nam jaay deek ɔɔ naan tɛdga gɛn al-Masi se, ɲ'kɔɲ jeele naaje kic 60 gɛn al-Masige.

⁸ Kɛn do naabum ki se jaay, maam m'tɔɔmga rom dɛn dɛna do tɔɔgɲ kɛn Mɛljege ɛdumo se, maam sɔkɔɲ tɔɔlum eyo. Taa Mɛljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidɔ̄ 6aa ute naan se, ey num gɛn kutse eyo.

⁹ Ute maktubum gɛn maam m'raanɔ̄ se, maam m'je tɛdn aan gɔɔ debm kɛn je asen kɔl beere maakse ki eyo.

¹⁰ Taa jee mɛtinge taad ɔɔ: «Kɛn Pɔl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere ɔɔ ɔɔɲɔ, num gan kɛn naan jaay 6aadɔ̄ maakjege tu se, naan tɔɔgin lɛ gɔtɔ ɔɔ taariɔ̄ lɛ tɔɔl sɛr eyo.»

¹¹ Debm jaay taad bin se, ɲ'jeele, taargen naaje k'dɔk jaay k'raanɔ̄ den maakɲ maktubge tu se, kɛn naaje jaay k'6aaga maakse ki se, naaje j'an tɛdn aan gɔɔ kɛn naaje k'raanɔ̄ se.

¹² Bɛrɛ, jeege ese se tɛd rode 60 jee magalge, ɔɔ naaje se lɛ j'kɔɲ k'taadɔ̄ j'ɔɔ j'aas kaas ute naade eyo! Kɛn naade aak rode se, nam aas ute naade gɔtɔ ɔɔ kɛn naade 6aa 6aa dɔɔɲɲ rode lɛ dɔɔj ute naade malinge sum. Naade se jee do tɛdga gɛn naade eyo.

¹³ Num gan naaje se j'kɔɲ tɔɔm roje j'an deel ute gɔtiɲ eyo. Num naaje se k'tɔɔm roje ute gɔtn naan gur naabm kɛn Raa taadjeni kɛn ɔlje bini k'j'aano gɔtse ki.

¹⁴ Kɛn naaje jaay j'inɔgo te gɔtse ki ey num, kɛse aan gɔɔ naaje k'j'aal k'deelga naan gur kɛn Raa taadjeni. Num naaje k'j'ɔɲki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje 60 j'aano deet deet gɔtse ki ute Labar Jigan gɛn al-Masi se.

¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kɔɲ tɔɔm roje eyo, taa naaje lɛ maakɲ naabje ki se, k'tɔɔm roje k'deel te gɔtiɲ eyo. Num gan naaje j'ɔnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidɔ̄ 6aa ute naaniɲa. Ute naan se 60 naaje k'tɛdn naaba ɔɔ naabje se ziidɔ̄ 6aa ute naaniɲa aan gɔɔ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki.

¹⁶ Tɛɲ, naaje k'6aa maakɲ naange tun dɔk cir naan naase se, taa gɛn 6aa taadɔ̄ Labar Jiga jeege tun kɛn biɲ kalarɲ booyiɲ te eyo, taa naaje se k'je tɔɔm roje do naab jeege tun kuuy eyo.

¹⁷ Gan aan gɔɔ kɛn Kitap Raa taad ɔɔ: *Debm jaay je tɔɔm roɲ num, ɲ'tɔɔm roɲ do nakge tun Mɛljege tɛda.**

¹⁸ Taa debm iɲ sum 60 tɔɔm roɲ se, tɔɔm roɲ kɛn naan tɔɔm se mɛt ki eyo; num gan tɔɔm rɔ̄ kɛn mɛt ki se, debm kɛn tɛd nakɲ kɛn tɔɔl Mɛljege tu.

11

Pɔl ute jee kɛn tɛd rode ɔɔ naade *jee kaan naabm Isa al-Masige

¹ Bɔrse maam m'je m'asen taadɔ̄ aan gɔɔ debm dɛrlɛ naɔɔ do taarumge tu se aayki kaamse aasiɲki do ki. Genaamge, maam se kic 60 aayki kaamse 'sɛrkumki.

² Maam se m'saap do naase ki aan gɔɔ kɛn *Raa saap dose ki kɛn tec aan gɔɔ mɛnd kaan ni taa gaabiɲ se. ɔɔ maam m'je m'asen kɛdn gaab ki kalarɲ ɔɔ gaabm

* 10:17 Aak Jer 9.23.

ese se naan̄ 60 *al-Masi. Taa naan̄ se 60 maam m'je m'asen 6aa naan̄n̄ ki aan ɔɔ goon m̄end ken̄ inḡ ɔɔɔɔb̄ ron̄ gaabm̄ k̄ees̄in̄ ki sum se.

³ Aan ɔɔ do d̄akin̄ w̄oɔɔ 6aaɔ d̄erl̄ Awa se, maam m'6eer m'ɔɔ s̄om nam asen d̄erl̄ bin̄ kici ɔɔ saapse se t̄ed̄n̄ jiḡ eyo ɔɔ aki tuj̄ ɔ̄rmse ɔɔ aki k̄on̄ d̄oɔk̄n̄ ute al-Masi ute maak̄n̄ kalan̄ eyo.

⁴ Nam kuuy 6aaɔ taadsen̄ m̄etn̄ taar Isan kuuy tec aan ɔɔ ɔɔn̄ naaje k'taadsen̄ se eyo, ɔɔ taadsen̄ m̄etn̄ taar nirl̄ kuuy tec aan ɔɔ ken̄ naaje k'taadsen̄ se eyo ɔɔ ken̄ naan̄ jaay 6aaɔ taadsen̄ Labar Jigan̄ kuuy ken̄ tec aan ɔɔ ɔɔn̄ naaje ey se kic 60, naase 'serk̄d̄eki tap.

⁵ Jeeɔn̄ naase aak̄d̄eki aan ɔɔ jee kaan̄ naabm̄ Isagen̄ k'jeel̄ jeel̄ ɔ̄t̄d̄e ese se, naade se ɔn̄ cirum maam eyo.

⁶ Deere, maam m'jeel̄ taad̄n̄ taara jiga d̄en̄ eyo, na6o jeel̄ nakge sum se maam m'ɔk̄o. Naase kic 60 'jeelki maak̄n̄ nakge tun̄ naaje k't̄ed̄ paac se, naaje k'taads̄es̄inga tal̄ m̄et̄ d̄ena.

⁷ Ken̄ maam m'taads̄eno Labar Jiga ɔɔn̄ Raa se, maam m'ɔɔp̄ rom̄ baata ɔɔ m'uuns̄en̄ ro naase 60 raan̄. Labar Jiga ɔɔn̄ Raa se l̄e maam m'taads̄eno c̄er̄e. Bin̄ se maam m'tuj̄inga la?

⁸ Kaad̄ ken̄ maam m't̄ed̄o naaba ɔ̄t̄se ki se, maam m'tooko *eglizgen̄ kuuy 60 ɔ̄gumo ɔɔ naade utu j̄id̄e taa maama.

⁹ Kaad̄ ken̄ maam m'inḡo ɔ̄t̄se ki jaay, naka 6aa baatum se, maam m't̄ond̄ te m̄etn̄ d̄im̄ ɔ̄t̄se ki eyo. Na6o ɔ̄n̄aagen̄ doobm̄ al-Masi ken̄ taa naan̄ Masedoan̄ ki se 60 6aaɔ ɛ̄dum̄ nak̄n̄ ken̄ aasum̄ kinguma. Kaad̄ ken̄ se, maam se m't̄ond̄ te m̄et̄ d̄im̄ ɔ̄t̄se ki eyo ɔɔ 6̄rse kic l̄e, m't̄ond̄ m̄et̄se eyo.

¹⁰ Aan ɔɔ maam m'd̄oɔk̄ ute al-Masi se, maam m'taad̄ taar̄ m̄et̄ ki, do nakge tun̄ se nam̄ jaay am̄ gaasn̄ ɔ̄n̄ t̄oɔm̄ rom̄ maak̄n̄ taa naan̄ Akayi ki se, ɔ̄t̄o.

¹¹ ɔ̄n̄ d̄i jaay maam m'baate ɔ̄n̄ kuun̄ naka ɔ̄t̄se ki se? Bin̄ se maam m'jes̄en̄ ey la? Num̄ Raa jeele, maam se m'jes̄e.

¹² Nak̄n̄ maam m't̄ed̄ se 6̄rse kic 60 m't̄ed̄ aan ɔɔ naan̄ ese se. Taa bin̄ se jee t̄ed̄ rod̄e aan ɔɔ jee kaan̄ naabm̄ al-Masige se k̄on̄ t̄oɔm̄ rod̄e eyo d̄eek̄n̄ ɔɔ naabm̄ naade se, tec aan ɔɔ ɔ̄n̄ naaje.

¹³ Jee se t̄ed̄ rod̄e aan ɔɔ naade jee kaan̄ naabm̄ al-Masige, ɔɔ ute naabm̄ ken̄ naade t̄ed̄ se, naade aan̄ jeege dala ɔɔ naade t̄ed̄ rod̄e aan ɔɔ jee kaan̄ naabm̄ al-Masige.

¹⁴ Nak̄n̄ naade t̄ed̄ se ajenki k̄on̄ k̄ok̄n̄ taad̄ eyo. Taa *Bubm̄ sitange kic 60 t̄ed̄ ron̄a aan ɔɔ *k̄od̄n̄ Raa ken̄ t̄ed̄ ɔ̄t̄o w̄oɔr̄ k̄el̄en̄ se.

¹⁵ Bin̄ num̄ nakgen̄ se ɔ̄n̄ten̄ 'k̄ok̄sen̄ taad̄ eyo ken̄ jee t̄ed̄n̄ naabm̄ Bubm̄ sitange jaay t̄ed̄ rod̄e aan ɔɔ jee t̄ed̄n̄ naabm̄ ute d̄oob̄in̄ se. Bii ken̄ 6̄iide 'nan̄ se, Raa utu ad̄e dabar do nakge tun̄ ken̄ naade t̄ed̄o se.

P̄al̄ taad̄ taa dubar̄ ken̄ naan̄ ɔn̄ maak̄n̄ naabin̄ ki

¹⁶ M'an̄ taad̄n̄ d̄oɔl̄ daala, nam̄ ɔ̄n̄ten̄ kaakum̄ aan ɔɔ debm̄ d̄erl̄e. Ken̄ naase jaay 'saap̄ ɔ̄ki maam debm̄ d̄erl̄e kic, num̄ 'tookki aan ɔɔ ken̄ naase 'saap̄in̄ki se, bin̄ se ɔ̄n̄um̄ki maam kic m't̄oɔm̄ rom̄ c̄ōk̄o.

¹⁷ Taar maam m'je m'an̄ taad̄ se M̄el̄jege 60 undum̄ kul̄ eyo, na6o ken̄ maam jaay m't̄oɔm̄ rom̄ se, maam se m'taad̄n̄ aan ɔɔ debm̄ d̄erl̄e.

¹⁸ Aan ɔɔ jeege d̄ena lee t̄oɔm̄ rod̄e ɔ̄n̄ nakgen̄ do *duni ki sum se, maam kic 60 m't̄oɔm̄ roma.

¹⁹ Kal̄e, naasen̄ jee jeel̄-taarge, jee d̄erl̄ge se kic 60, naase 'serk̄d̄eki ute maak̄-raapo.

²⁰ Ken̄ jeege t̄ed̄sen̄ bulu, aansen̄ dala, ɔs̄ jise, kujunse, naade t̄ed̄ rod̄e magal̄ cirse naase ɔɔ naade t̄ond̄se m̄etn̄ bise ki kic 60, naase se aasin̄ki.

²¹ Taar m'taadīn se səkōn kic ɓo tɔluma taa naaje se j'ɔk tɔɔg eyo gēn tēdn aan gɔɔ gēn naade se. Num gan ken deba jaay ɔk nakn ken naan an tɔm ron ro ki se, maam kic m'ɔk nakn ken m'an tɔm rom ro ki kici. Kese maam taad aan gɔɔ debm dērle ɓo taada.

²² Ken naade ɓo *Ebrege le, maam kic m'kɔf Ebre. Ken naade ɓo gaan *Israelge le, maam kic m'kɔf Israel. Ken naade ɓo metjil *Abraam le, maam kic metjilina.

²³ Ken naade ɓo ɔ naade jee tēdn naabm al-Masige se le, maam se m'cirde naade se. (Gɔtn se maam m'taad aan gɔɔ debm dērle ɓo taada.) Maam m'tēdo naaba m'ɔr nan tak tak, k'tɔkumoga dangay ki met dēna, k'tɔndumoga ute mēje den aak eyo, met dēna ɔp cəkɔ sum ɓo ey num j'amo tɔlɔ.

²⁴ Mētn mii se, magal Yaudge ɔkumoga tak ɓo tɔnd dɔlum ute mēje met sik-mɔtɔ-kaar-jernan* .

²⁵ Mētn mɔtɔ j'ɔk k'tɔndumo ute sirdi, jē-kalan k'tundumo ute koa je j'am tɔlɔ, mētn mɔtɔ markaba terece ɔ maam m'ɔpo maakn maane ki, jē-kalan se m'toodo ɔ m'lēko maakn baar ki.

²⁶ Maam m'leedoga merte met dēna, m'nirlum teece gēn gaan oolge se, jee ɓoogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma ɔ jee ken Yaudge ey kic ɓo teecumo nirluma, maakn gēgerge tu se beer tēdumoga, do kɔf-baarge tu se beer tēdumoga, do baar ki beer tēdumoga ɔ jee ken tēd rode aan gɔɔ jeegen dɔobm *al-Masi ki se kic ɓo, teecumo nirluma.

²⁷ Maam m'dabar m'tēdn naaba m'ɔr nan tak tak met dēna, bi kaamum kic m'tood eyo. Gɔtn mētinge se ɓo tɔlumo ɔ maane kic ɓo tɔlumo, met dēna m'ɔs dīm eyo, kuulu ɔnnuma ɔ kala kic ɓo aasum eyo.

²⁸ Dubargen kuuy kic ɓo utu, naɓo m'kɔn taad ey sum. Daayum maam se m'saap dēna do *eglizge tu paac.

²⁹ Ken nam jaay ɔk tɔɔg ey se, m'aakiñ se tēdum ɔnɔ aan gɔɔ maam kic ɓo tɔɔgum gɔtɔ. Ɔ ken nam jaay tēdga gēnaan oocga maakn *kusiñ ki se, m'aakiñ se tēdum ɔnɔ aak eyo.

³⁰ Maam se m'je tɔm rom eyo num ken naase 'jeki maam m'tɔm rom tak kic num, m'tɔm rom do tɔɔgum ken baat se.

³¹ Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tɔmin gēn daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kɔɔb eyo.

³² Do dakiñ ken maam m'ingɔ maakn gēger ken Damas ki se, gaar taa naan gɔtn ese ron Aretas, magal ken naan ɔndin maakn gēger ken ese se, tɔnd jeege taa-dɔobge tu taa am kɔkɔ.

³³ Gan naade uun ɔlumo maakn baar ki ɔ uun ɓɔyumo naagn durdur ki ute taa peneter ɔ gɔtn se, maam m'aan m'ɔtɔ.

12

Nakn ken Meljege teec naan Pɔl ki ɔ taadīn metina

¹ Maam m'je tɔm rom eyo naɓo naase ɔlumki m'tɔm rom tak. Naɓo m'aakiñ se tɔl ser eyo. Ɔorse maam m'je m'taadīn ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo metin se.

² Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, ɓorse ɔkga ɓaara sik-kaar-ɔɔ, ɔ gaabm se *Raa uun ɓaansiñ maakn raa ken raan cir paac paac, jaay ɓo ɔk tērlo. (Ken naan ook ɓaa raan se ken utu ronɔ lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa ɓo jeele).

* 11:24 Maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ɔnte tɔndin ute mēje cir ji si-ɔɔ.

3-4 M'jeele, gaabm se Raa uun ɓaansinga gōtn naan ki mala (naɓo ken naan ook ɓaa raan se utu roŋa lɔ ute roŋ eyo, maam m'jeel eyo, keese Raa ɓo jeele) ɔɔ ken naan jaay aan gōtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kōŋ kaasn taad eyo ɔɔ Raa undiŋ te kulu gen taadn naan se ey kici.

5 Ey num gen debm bin se, maam m'kōŋ tōom roma, naɓo gen maam maliŋ se, m'tōom rom do tōogum ken baat se sum.

6 Ken maam jaay m'je tōom rom kic ɓo, maam m'kōŋ tēdn debm dērl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar met ki. Naɓo maam se m'je tōom rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōɔ debm k'jeel jeel gōtiŋa ɔɔ am kōkŋ maam ɓo ɔɔŋ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdɔ se.

7 Taa nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadum mētiŋ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōŋ tōom rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mēljege ɔŋo nakŋ aan gōɔ kōrōndɔ* maakŋ rom ki, ɔɔ nakŋ aan gōɔ kōrōndɔ se *Bubm sitange ɓo ɔlo kōdiŋ taa am dabara ɔɔ am gaasn m'kōŋ tōom rom eyo.

8 Mēt mōtɔ maam m'eem nɔɔ mētn Mēljege tu m'ɔɔ nakŋ se ŋ'ɔɔdumsiŋ naan rom ki.

9 Num garj naan tērlum ɔɔ: «Bee maam m'tēdi se ɓo, aasiga sum. Taa kaad ken naai 'tōogi baat se ɓo, maam m'taadn tōogum ute maraadiŋ doi ki.» Bin ɓo maam se m'tōom roma do tōogum ken baat se, taa al-Masi se taadn tōogiŋ dom ki.

10 Taa naan se ɓo do tōogum ken baat se, ken k'naajuma, nakgen ɔŋ ken aan dom ki, ken k'dabaruma, ken k'lee k'teecum nirluma, ken nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad ken maam tōogum baat se jaay ɓo, maam m'ɔŋ tōogɔ.

Pɔl saap do jee Kōrint ki

11 Maam m'taadseno aan gōɔ debm dērlē se, ɔɔ naan se naase ɓo ɔlumki taa tōogɔ. Ey num naase ɓo jee ken amkiro magala. Ken naade jaay taad ɔɔ maam se m'tōal ser eyo kic ɓo, naaden jee ken aak rode aan gōɔ *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ɔŋ cirum eyo.

12 Ken maam jaay m'iŋgo gōtse ki se, naase ɔŋumki maam se m'debm maakum deere, ɔɔ m'aasiŋ do nakge tun paacŋ aan dom ki. Ɔɔ ute tōogŋ Raa se, maam m'tēdoga nakŋ-kōɔɓge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se ɓo ken taadsen ɔɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi.

13 Anum nakgen ken maam m'tēdɔ *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic ɓo maam m'tēdiŋoga. Nakgen ken maam m'tēdiŋo te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn dīm gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiŋ la? Ken tēdsega kic num, 'tēdumki kaldē gen ken maam m'tōnd mētn dīm gōtse ki ey se!

14 'Booyki m'asen taada: ter daala ɓorse maam m'daapga roma gen ɓaa gōtse ki gen k-mōtɔge, ɔɔ m'ɓaa gōtse kic ɓo maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge ɓo tus naka gēndege tu ey num gaange ɓo, tus naka bubdege tu eyo.

15 Maam se ken m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, naɓo rom paac kic ɓo m'an kēdiŋ taa naase. Anum ken maam jaay m'jese den bin se, naase kic amki kōŋ je baatn ne?

16 Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn dīm gōtse ki eyo. Naɓo jeegegen mētiŋge maakse ki se taad ɔɔ maam se nakum mēteke ɔɔ maam m'aanseno kaan ɓo dala ey num maam m'ɔŋga dīm gōtse ki.

* 12:7 Nakŋ aan gōɔ kōrōndɔ ara se taad ute kōŋ ken dabariŋ maakŋ roŋ ki.

¹⁷ Maakŋ jeege tun maam m'alden gōtse ki se, deb kalan maakde ki se osga jise la?

¹⁸ Maam m'daar metn Tit ki cirr ɔ m'ɔl genaa kuuy ken maam m'taadseno taarin se ute naana. Ken Tit jaay inŋo gōtse ki se osoga jise la? Lɔ maam m'ute Tit se naabm ken naaje k'tedɔ se ɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanŋseno maakŋ maktub ken ese se, naase 'saap ɔki kaadn naane naaje k'je daapm taarje ɔ naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gɔɔ ken al-Masi jen ro ki ɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn ɔaa ute naanse doobm al-Masi ki.

²⁰ Anum ken ɔlum maam m'beer se m'ɔɔ kaadn ken jaay maam m'ɔaa gōtse ki se, m'asen kōŋ aan gɔɔ ken maam m'jen ro ki eyo ɔ naase kic le amki kaakse amki kōŋum aan gɔɔ ken naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōŋ naase 'tedki ted dekenɛ ute naap eyo, 'tedki ted maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tedki ted taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔɔki kɔɔd naap eyo, 'taadki taad taar inŋ kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔ ecki kec naap eyo.

²¹ Maam m'beer m'ɔɔ sɔm ɔii ken maam m'terl gōtse ki kuuy daal se, Raam am kolum sɔkōŋɔ am tɔɔl naanse ki. Maam m'beer m'ɔɔ sɔm, ken m'kaan gōtse ki se, m'kōŋ jee kusinge dena ken terl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu inŋ ted nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki ɔ lee ees naapa ren ren ɔ ted nakgen jig eyo ken maakde jen ro ki. Taa naade se ɔ ken am kolum maam m'utu m'ɔaa keeme.

13

Dejn Pɔl kaam mɔɔtn

¹ Maam m'je ɔaa gōtse ki ɔ ken ara se tedn gen k-mɔtɔge. Aan gɔɔ ken Kitap taadni: «Gen kaakŋ metn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege dɔo ey le mɔtɔ 'tedn saadge.*»

² Ken maam m'inŋo gen k-dige gōtse ki se, jee ken tedɔ *kusin deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum ɔorse maam dɔk ute naase se kic ɔo, maam m'taadden daala m'ɔɔ: «Bii ken maam m'ɔaa gōtse ki se maam m'ade kōŋ eyo.»

³ Ute doobm maam se, maa naase je aki jeele, kese aan gɔɔ *al-Masi mala ɔo taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tɔɔgin baat eyo, num naan se ted naaba ute tɔɔgina.

⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔŋ ron k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki aan gɔɔ debkilim ken tɔɔgin gɔɔ se. Num ute tɔɔŋ *Raa se, naan duroga daan yoge tu ɔ ɔorse naan utu inŋ zere. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naana. Ken k'jaakje se, naaje kic num aan gɔɔ jee tɔɔgde baata nabo naaje j'asesin taada, naaje se j'inŋ k'dɔɔk ute al-Masi se ute tɔɔŋ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔ tɔndki metn rose jaayo, ken naase ɔo aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic ɔo aki jeele. 'Jeelki ey la ken Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Ken naase jaay aak ɔkki te metn rose jig ey num, ɔere, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo.

⁶ Maam m'saapm m'ɔɔ naase utu aki 'jeele ɔ naaje le k'taadsesinga nakŋ ken naase anjenki kaakŋ jeel ro ki se.

* 13:1 Aak Dt 19.15.

⁷ Naaje k'tond metn Raa se k'je aki koodn dose ro kusin ki. Naaje se ken jeege bo aakje aan go jee ken taad taar met ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakn naase aki tedn nakn bεε.

⁸ Taa naaje se j'an konn kaasn gen tedn nakn ken baa kalan ute taar met ki ey se, num naaje se j'ok tōgo gen taadn taar met ki sum.

⁹ Kaad ken jaay naase 'tōgki, o naaje tōgje baat se, keεe naaje maakje raapo. Keεe bo olje naaje k'tond metn Raa, taa asen terl daapm rose gen kaal maaksen do naan ki.

¹⁰ Taa naan se bo ken maam m'dak ute naase kic num, m'raanjen maktubm se taa bii ken maam m'aanga gotse ki se, ute tōgkjen Meljege edum se, m'asen tedn on ey sum. Taa tōgkjen naan edumsin se, gen kutn jeege eyo, num gan gen noogjen jeege 'ziidn baa ute naande.

Pol taadnan taariṇa o tedden tōse

¹¹ Genaaṅgen doobm *al-Masi ki, borse do taar tōlin ki se, m'je m'asen taadn m'oo: ingki ute maak-raapo, 'tedki bεε 'baaki ute naanse, edki kaay kaama naapge tu, okki taarse kalan o ingki ute lapia. O Raa debm je jeege o edden lapia se, 'king ute naase.

¹² Ken 'baaki baa tedn tōse se, 'baam 'tokki naapa o aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi ken gotn ara paac se, kic bo tedsen tōse.

¹³ On bεε gen Meljege Isa al-Masi, maakje gen Raa o tum ken *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tedn ute naase.

---

† **13:12** Jeeṅgen Pol raanḡen se, ken naade baa baa tedn tōse naapge tu se, baam tok naapa o aay ciil naapge.

Maktubm ken Pɔl raanjin jee eglizge tun taa naan Galat ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Galat ki

Maktubm ken Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanjin jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɲ taa naan Turki ken ɔrse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɲ lee mertin ken gen k-dige tu ɔɔ ken gen k-mɔtɔge tu se ɔɔ, Pɔl tɛdɔ naaba jaay tɔndo eglizgen metinge se. Num gan gɔtn metin ki se, jee kuuy ɔaado taadden taar kuuyu. Aan gɔɔ den eglizge se, eglizn gen taa naan Galat kic ɔɔ k Yaudgen aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔɔ Yaudge se naade ing do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki. Kese ɔɔ ken lee gaasde gen kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee ken tɔj te pɔnd ey se. Jee ken taarde ɔaa ute Pɔl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ing do Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se ram jaay ɔɔ k'kaal maakde do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gen Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɔɔ Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa aden kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔse *eglizge tun taa naan Galat ki (Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔɔ m'raanjeni, maam ken *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɔɔ bɛɛr ɔɔdum eyo ɔɔ debkilimi ɔɔ ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubɔ ken duriɲo daan yoge tu, naade se ɔɔ ken ɔlumo.

² Maam ute genaagen gɔtn ara, k'tɛdsen tɔɔse naase jee eglizge tun taa naan Galat ki.

³ ɔɔ Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔɔ asen kɛdn lapia.

⁴ Isa al-Masi se ɛd ron *sɛrke taa *kusiɲjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɲ nake tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakin jen ro ki.

⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookin ki. *Amin.

Labar Jiga kalan tak (Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)

⁶ Ken maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa ken danjeno ute bɛɛ *al-Masi ken tɛdseno ɔɔ gan yɔkɔd bin sum ɔɔ, naase 'resɲki ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'terlkiga naaga Raa ki ɔɔ uunkiga labar jigan kuuy,

⁷ m'aakin se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se ɔɔ bɛɛ, gɔɔ. Naɔo jee kuuy maakse ki se je an tujɲ ute Labar Jigan gen al-Masi se.

⁸ Num ken nam kuuy jaay ɔaado taadsen labar jigan kuuy ken tec gɔɔ ken maam taadsesin ey se, ken tɛdn naaje, ey le *kɔdn Raa booy raan kic ɔɔ, Raa an naamina!

⁹ Naaje k'taadsenoga, ter ɔrse m'asesin taadn dɔɔl daala, nam kuuy jaay ɔaado taadsenga labar jigan ken tec aan gɔɔ ken naase 'booyin kiro ey se, nam bin se, ɔɔ Raa an naamina!

¹⁰ Anum ɔrse m'raanjen bin se, m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm ɔɔ Raa le? Maam m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm eyo. Ken m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm num, maam kɔn tɛdn debm tɛdn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga kɛn Pɔl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20,23,30)*

¹¹ 'Booyki gɛnaamge m'asen taadɔ: Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iino gɔtn debkilim ki eyo.

¹² Taa taar se, maam booyino gɔtn debkilim ki eyo, ɔɔ nam ɓo dooyum eyo, num ganj Isa al-Masi mala ɓo teec naanum ki ɔɔ taadumo mɛtiŋa.

¹³ Naase mala 'jeelki kingum do dakiŋ se paac, kɛn maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad kɛn se, maam lee m'dabaro dena *egliz gɛn Raa, ɔɔ m'je doobm m'adeno kutu.

¹⁴ Maakŋ mɛtjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam ɓo debm kɛn m'okiŋ ɔɔŋ dena m'cir jee mɛtiŋe. Taa do doobm bubjege tu se maam ɓo debm m'ing dɔɔk maakum ro ki.

¹⁵ Raa kɛn bɛɛr ɔɔdumo maakŋ koyum ki se, danumo ute bɛɛŋa taa m'aŋ jeeliŋa, ɔɔ ganj kaadŋ Raa jen ro ki jaay aan se,

¹⁶ ɔɔ tɛr taadum m'jeelga Gooniŋa taa m'aŋ taadŋ jeege tun Yaudge eyo. Naan kɛn se naar maam m'ɓaa m'tɔnd te mɛtn nam gam ey sum.

¹⁷ Ganj kaad kɛn se maam m'ɓaa m'aano te Jeruzalem ki eyo gɛn kaakŋ *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num ganj maam ganj m'ɓaa taa naan Suge tu ɔɔ m'ɔk m'tɛrl ɓaadɔ maakŋ gɛgɛr kɛn Damas ki.

¹⁸ M'tɛd ɓaara mɔɔ jaay ɓaa Jeruzalem ki, taa k'ɓaa jeel naapa ute Pɛr. Gɔtn se maam m'ingɔ bii sik-kaar-mii ute naan tɛle.

¹⁹ Gɔtn se maam m'aako Jak kaliŋ ki gɛnaa Meljege Isa al-Masi, ey num m'ɓaa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum.

²⁰ Raa jeele taar maam m'raanjesiŋ se, taar mɛt ki.

²¹ Tɛr maam m'iin m'ɓaa taa naan Siri te gɛn Silisi.

²² Naɓo eglizgen taa naan Jude ki kɛn gɛn al-Masi se aakum te bii kalaŋ eyo.

²³ Naade booy booy sum ɓo ɔɔ debm lee dabarjekiro do dakiŋ se, ɓorse aalga maakiŋ do Isa ki ɔɔ baagga taadŋ taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se ɓo kɛn do dakiŋ naan je anj tu se.

²⁴ Kɛn naade jaay booyo taar maam se, naade tɔɔm Raa taa maama.

2

*Pɔl ute *jee kaan naabm Isa al-Masige kuuy
(NJKN 15.1-29)*

¹ Tɛr kɛn tɛd ɓaara sik-kaar-ɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔɔ m'ɔk Tit kici k'tɛrl k'ɓaa Jeruzalem ki tɛle.

² Kɛn ɔlum ɓaa se, taa *Raa ɓo teec naanum ki ɔɔ taadum ɔɔ m'ɓaaɔ. Kɛn j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadden Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi kɛn maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'tɛd tɛd se 'kutn cɛr eyo.

³ Debum Tit se naan kɔd Grek*, ganj te naan se kic ɓo naade tɛdŋ te taa tɔɔg eyo taa *kɔjŋ pɔndɔ.

⁴ Jeegegen tɛd rode aan gɔɔ naade ɓo gɛnaagen doobm al-Masi ki se ɓo, ɓaadoga maakjege tu. Naade deek ɔɔ bɛeki num j'aŋ kɔjŋ pɔndɔ. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakŋ ɔɔ di jaay naajege j'iŋki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tɛdn bulu daala do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki.

* 2:3 Grekge se naade tɔj pɔnd eyo.

⁵ Jee se naaje j'ɔndɛ te doob eyo ɔɔ taardɛ lɛ k'took te eyo. Taa naaje k'l'je Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn mɛt ki se, naadɛ aŋ kɔŋ tuj eyo, num ɔŋiŋki 'kiŋg maakse ki gɔtiŋ ki.

⁶ Jee kɛn j'aakdɛ j'ɔɔ jee magal se, magal naadɛ se maam m'an dɪm eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taaddɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn maam lee taad jeege tu se. Num naadɛ se ɔŋ taadum te taar dɪm kuuy ey sum.

⁷ Gan naadɛ jeelga Raa se ɛdumga taariŋ aan gɔɔ kɛn ɛdɔ Pier ki se kici. Maam ki naan taadum ɔɔ m'ɔaa taadn Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier ɔaa taad Labar Jiga, Yaudge tu se.

⁸ Taa Raa kɛn ɔl Pier tɛd *debm kaan naabm Isa al-Masi, gɛn ɔaa taad Taariŋ Jiga Yaudge tu se, naan ɔo debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan naabm Isa al-Masi, gɛn ɔaa taadn Taariŋ Jiga se jeege tun Yaudge eyo.

⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, kɛn jee Raage jeeldɛ aan gɔɔ jee magalɛge se, naadɛ se kic ɔo jeele Raa se ɛdumga naabiŋ jɪm ki. Taa naan se ɔo naadɛ ɔl jidɛ tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekŋ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan. Gɔtn se naaje j'iin k'ɔaa taadn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naadɛ lɛ, ɔaa taad Yaudge tu.

¹⁰ Naadɛ taadjen naka kalan sum ɔo gɛn tɛda. Naadɛ deekjen ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse ɔo nakŋ kɛn maam m'ɔŋ dirigiŋ te eyo.

Pɔl mooy Pier

¹¹ Bii kalan se, Pier ɔaadɔ kaakŋ jee Antioɔ ki; ɔii se maam taadɪnsiŋ tal naan jeege tu, taa nakŋ naan tɛd se jig eyo.

¹² Ey num Pier se lee tɔs tɔs te gɛnaagen doobm *al-Masi kɛn Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakdɛ se iik tɔɔk cɛs ki, baate kɔsn te naadɛ taa naan beer beer jeege tun se.

¹³ Yaudgen mɛtinge kɛn doobm al-Masi ki se kic ɔo tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pier se, ɔɔ ɔl Barnabas kic ɔo tɛd aan gɔɔ naadɛ.

¹⁴ Kɛn maam m'aakdɛ jaay naadɛ lee ute kɛn mɛt ki eyo do Labar kɛn Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai kɛn kɔd Yaud jaay iŋg aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gen dɪ jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

*Jeege se aalga maakdɛ do *al-Masi ki jaay ɔo kɔŋ kaaja*

¹⁵ Naaje se k'mɛtjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ mɛtjil jeege Yaudge eyo kɛn jee *kusiŋge se.

¹⁶ Kɛn bin num naaje k'jeelki, debm kɛn Raa aakiŋ bɛɛ naaniŋ ki se debm kɛn aal maakiŋ do nakge tun Isa al-Masi tɛdɔ se, ey num debm kɛn iŋg do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se eyo. Taa naan se ɔo naaje k'l'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdɔ se kici, taa Raa ajeki kaakŋ kaamiŋ ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num kɛn ajeki tɛdn j'aki kaakŋ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki eyo, ey num te Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔtɔ.

¹⁷ Kɛn naaje Yaudge kic ɔo kɛn k'l'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Kɛn k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusiŋgen iŋg ɔaa se paac se. Kɛn bin num al-Masi se ɔljekiga maakŋ kusiŋ ki la? Anum gɔtɔ.

¹⁸ Bin eyo kɛn maam jaay m'ɔk tɛrl gɛn kiŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki kɛn maam rɛsiŋoga rɛs se num, kɛse maam mala ɔo m'ɔŋ ɔɔɔɔ ooc dom ki.

¹⁹ Gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dɔkiŋ k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy[†] ute naana.

²⁰ Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi ɔo ing maakum ki. Ken ɔorse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, ɔɔ ɔŋ roŋ ooy taa maama.

²¹ Bɛɛ Raa se maam m'an kɔŋ tɛdn nakŋ cɛr eyo; taa maam se m'kɔŋ terl gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar ken Raa edo Musa ki se num, kese je deekŋ ɔɔ kooy al-Masi se, nakŋ cɛrɛ.

3

Jeegen uun *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa *al-Masi ki

(Rm 4, 8.14-17)

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee dɛrlge, naŋa jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'tɔɔksenga metiŋ pak pak.

² Naka kalan tak sum ɔo maam m'je tɔnd metse: 'taadumki tu metiŋa *Nirl Raa ken *Raa edsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔo ɔŋiŋki lɔbu Raa edsesin se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔo aalkiga maakse do ki se le?

³ Ken ɔlse 'derlki bin se tap ɔo ne di? Naase uunkiro metiŋ te tɔɔŋ gen Nirl Raa, num gen di jaay ɔorse je anki nan je tɔɔgse mala se?

⁴ Jeeelki nakŋ aan dose ki paac se, naase 'saapiŋki num ɔoki nakŋ Raa tɛdsen se cɛrɛ ne? Gɔɔ, maam jeele nakŋ Raa tɛdsen se cɛr eyo!

⁵ Raa ɔo edsen Nirlina ɔo tɛd nakŋ-kɔɔbge dena daanse ki! Naan tɛdiŋ se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lɔbu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔo aalkiga maakse don ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se ɔo tɛdga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kese ɔo taar ken Kitap taado ro Abraam ki ɔo: *Abraam se, aal maakin do Raa ki ɔo Raa se aakiŋ debm daan ki.**

⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se ɔo tɛdga metjil gen Abraam.

⁸ Kitap taad ɔo: ɔii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tɛdn jee aak bɛɛ naaniŋ ki. Taa naan se ɔo Abraam booyo do dɔkiŋa Labar Jiga ken Raa taadiŋo ɔo: *Ute metjil naai se, maam m'tɛdn bɛɛ jil jeege tun do naan ki paac.*†

⁹ Abraam aal maakin do Raa ki ɔo Raa tɛdiŋ bɛɛna. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tɛdn bɛɛŋ kici.

¹⁰ Num jee saap ɔo naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum ɔo ɔo aasga se, naade se Raa utu aden kɔŋŋ ɔoɔɔ dode ki, taa Kitap taad ɔo: *Debm ken jaay ɔŋ tɛd te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasiŋ te kart doobiŋ ki ey se, Raa an kɔŋŋ ɔoɔɔ don ki.*‡

¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum ɔo ɔo tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se, gɔɔ, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se ɔo debm 'kɔŋ *kaajŋ gen daayum*§.

† 2:19 Kooy ese se kooy deer eyo num je deekŋ ɔo debm gaanga gen tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se. * 3:6 Aak Jen 15.6. † 3:8 Aak Jen 12.3. ‡ 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4.

12 Ganj debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se goto, taa Kitap deek do: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay bo kōj kaaja.**

13 Borse, naaje j'onj j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan on ron k'toolin se taa ajeki dugj dojege, gen ken Raa naamjeki. Taa naan se bo Kitap taad do: *Debm ken k'tool k'daarin ro kaag ki se, kесе debm ken Raa naamja naama.*†

14 Isa al-Masi ted bin se, taa beε ken Raa taad do tedn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic bo 'kōj kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'kōj *Nirl Salal ken Raa taad do ajeki keda, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'kōj tujn beε ken Raa do ted se eyo

15 Genaaenge, 'booyki m'asen taadn nakj ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay okga taasa do dookga taarde kalan se, nam kuuy kōj kol taarin maak ki eyo.

16 Te Raa kic bo bini. Do dokin Raa taadga taad do tedn beε *Abraam ki te metjilina num deek te do metjilinge tu eyo. Num ganj metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum do naan bo *al-Masi se.

17 Kese bo nakj maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, ted baara kaar-soo-te-sik-moto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kōj tujn dookj ken Raa dooko ute Abraam jaay taadin do an tedn beε se eyo.

18 Ken Raa jaay je tedn beεn jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kесе je deekj do bin se beε ken naan taado do tedn jeege tun se ted ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada do utu an tedn beεna.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

19 Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakj *kusina bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad do an tedn beεn se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan edinji ji kodn Raage tu do naan olo nam bo tedin debm doobina.

20 Anum ken Raa taad do tedn beε Abraam ki se, naan mala bo taadin te taarina, ol te debm doobm gam eyo; do Raa se kalan lak.

21 Bin se je deekj do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute beε ken Raa do ted se tum ey la? Anum goto, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ed kaaja jeege tu num, jee tun doobm se kaadn naane tedga jee aak beε naan Raa ki.

22 Num ganj Kitap taad do jee do naan ki paac se ing maakj kusin ki. Taa naan se bo Raa ted beεna ute nakj ken Isa *al-Masi tedo se, do jeege tun aal maakde don ki.

23 Kaad ken jeege onj te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjeki aan go jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakj ken Isa al-Masi tedo se.

24 Anum Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tedn jee aak beε naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tedo se.

25 Borse, kaadn j'anki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tedo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok toog do jege tu ey sum.

26 Taa naasen paacn aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tedo se, 'tedkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

* 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

²⁷ Deere, naasen paacɲ jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tedkiga aan gɔɔ naana.

²⁸ Bɔrse nam te metiɲ gɔtɔ, ken naai ɓo kɔd Yaud, ken kɔd Yaud eyo, ted dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic ɓo ted dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba ted dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tedkiga kalan.

²⁹ Ken naase jaay 'tedkiga jee al-Masige num, kɛse naase 'tedkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kɔɲ bɛɛ Raa, ken Raa taad ɔɔ tedn Abraam ki te metjilin ki se.

4

Naaje k'bulge ey sum

¹ Kɛse ɓo nakɲ maam saapin m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ bul booy taar melina. Ey num nakge paac kaam jina.

² Num gan ken naan utu goon cɔkɔ se, jeege ɓo aakin don ki ɔɔ dejiɲa; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubin mala jen ro ki.

³ Naajege kic ɓo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen seem se, nakgen ɔk tɔɔɔ do *duni ki se tedjekiro bulge.

⁴ Gan kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Gooniɲ do naan ki. ɔɔ naan se menda ɓo oojiɲa ɔɔ ingo do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki,

⁵ taa dugɲ do jeege ing maakɲ bul ki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. Ute naan se ɓo j'aki tedn gaan Raage.

⁶ Nakɲ ken taad ɔɔ naase 'tedkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Gooniɲa maakse ki ken dan ɔɔ *Abba*. Abba se je deekɲ ɔɔ: *Bua*.

⁷ Bin se ɓorse naai bul ey sum, num 'tedga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tedga gooniɲ se, Raa ute beɛɲ se utu ai kedn nakɲ naan ɔɲ geɲinge tu se kici.

Pɔl uun nirlin do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do dakiɲ ken naase 'jeelki Raa ey ɓort se, naase ingkiro bul maragge, num gan maragge se raagen deer eyo.

⁹ Num ɓorse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'deekɲ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔɔ do naan ki ara ɔɔ ken tɔɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king bulu do nakge tun se daal la?

¹⁰ Taa naase 'taadki ɔɔki giigen metinge bii *serke, laapgen metinge ɔɔki gen serke, kaadgen metinge ɔɔki gen serke, ɔɔ baargen metinge kic ɓo ɔɔki gen serke.

¹¹ Nakɲ naase 'tedki se ɔlum beere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tedn daanse ki se kutn cer eyo.

¹² Genaaɲge m'eemsen nɔɔ: ɓorse maam tedga aan gɔɔ naase se, naase kic ɓo 'tedki aan gɔɔ maama. Ey num naase le 'tujumki te dim eyo.

¹³ Naase 'jeelki, ken maam m'ingo daanse ki se, kaad ken se maam m'kɔɔɲo. Naan ken se ɓo, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet.

¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama ken maam kɔɔɲo se. Num gan te naan se kic ɓo, naase 'baatumki te eyo ɔɔ 'resumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan gɔɔ *kɔdn Raa, ɔɔ aan gɔɔ Isa al-Masi mala.

¹⁵ Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di ɓorse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jele ken m'ingo maakse ki se, ken ɔkki doobm ken jaay aki toodn kaamsege amdekiro ked kic num, kaadn naane edumdekiroga.

¹⁶ Num ɓorse ken m'taadsen taar met ki se ɓo, m'delga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki ɓaa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Gan ken naade ted bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki ɓaa te naade.

18 Bɛɛki se, ɔŋki jeege jaay taarden naade taaf se mɛt ki num, dɔɔkki taarse daayum ute naade. Kɛn maam gɔtɔ kic num, bɛɛki se, taar se ɓo naase aŋki kɔkŋ maakse ki daayum.

19 Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen ɗeeke: maam se ter dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd ɓaa koojo. Dubar kɛn maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tɛɗn aan gɔɔ al-Masi.

20 Maakum ki se m'je m'tɛɗn te naase jaay, m'jeel doobm taadɩna, ey num ɓorse se taar se ɔkum taaf eyo.

*Dɔɔkŋ kaam dio kɛn Raa dɔɔk te jeege

21 'Deekumki tu, naase jeegeŋ 'jeki ɔɔki aki kiŋg do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki mɛtiŋ dey?

22 Kitap ɗeek ɔɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: kɛn kalan ɓuliŋ ɓo oojiŋ ɔɔ kɛn kalan goon mɛnd gɛndiŋa.

23 Goon kɛn ɓuliŋ ɓo oojiŋ se, j'oojiŋ aan gɔɔ gaangen ɓaa se paac. Gaŋ goon gɛn mɛnd gɛndiŋ se koojiŋ tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala ɓo taadga taaf Abraam ki ɔɔ utu aŋsiŋ kɛɗa.

24 Raa je ajeki taadn te doobm nakgen deel se, naaŋ je ɗeekŋ ɔɔ, mɛndgen dio se tec aan gɔɔ dɔɔkŋ kaam dio, kɛn Raa dɔɔk te jeege. Agar, mɛndiŋ kɛn ɓulu se, tec aan gɔɔ dɔɔkŋ Raa dɔɔko te *Musa do ko kɛn Sinai. Num gaan Agarge se j'oojɗen ɓo ɓulge.

25 Agar, se naaŋ aan gɔɔ ko Sinai kɛn ute taa naaŋ Suge tu se. Ɔɔ ter naaŋ aan gɔɔ Jeruzalem kɛn utu iŋg ɓorse se, taa jeegeŋ iŋg maak ki se naade ɓulge do Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se.

26 Num gaŋ Jeruzalem maakŋ raa ki se, jeegeŋ iŋg maak ki se, naade se ɓulge eyo. Kɛse ɓo naaŋ naajege ɔɔ naaŋ se ɓo aan gɔɔ konjege.

27 Taa Kitap taaf ɔɔ:

Naai mɛnd, mɛndkarta raap maaki, naai kɛn bii kalan naam te dubar kooj ey se tɔɔl niri,

taa mɛnd kɛn gaabiŋ rɛsiŋga rɛs se utu 'kɔŋ gaange den cir mɛnd ute gaabiŋa*.

28 Gɛnaamge, ɓorse se naase 'tɛdkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakŋ kɛn Raa taado do dɔkiŋ Abraam ki, ɔɔ te aŋsiŋ kɛɗ se.

29 Num gaŋ goon k'l'oojiŋ aan gɔɔ gaangen ɓaa se paac se, lee dabaro goon kɛn j'oojiŋ te tɔɔŋŋ *Niri Raa se. Ɔorse kic ɓo utu bin kici.

30 Num 'saapki tu Raa tap ɓo taaf ɔɔ dɩ maakŋ Kitap ki: *'Tuur mɛnd ɓulu se ute gooniŋ naata. Taa goon mɛnd ɓulu se kɔŋ kɔsn kaagŋ bee tɛk ute goon mɛnd gɛndi se eyo.*†

31 Ɔorse gɛnaamge, naajege se k'gaan mɛnd kɛn ɓulu se eyo. Num gaŋ k'tɛdkiga aan gɔɔ gaangen gɛn mɛnd gɛndiŋ se.

5

Ɔŋte 'kɔŋki rose j'asen tɛɗn ɓulge do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki

1 *Al-Masi se ɔɔɗjekiga dojege ɗeer ɗeer. Bin num, ɗaarki tɔɔgɔ ɔɔ ɔŋte 'kɔŋki nam asen 'tɛɗn ɓulu daala.

2 'Booyki! Kɛse maam Pɔl ɓo m'ɗeekseni: kɛn naase jaay je aki tɔjŋ pɔndo num, nakŋ al-Masi tɛɗsen se 'tɛɗga nakŋ cɛɛ.

3 'Booyki m'asen taadn daala: ɗebm jaay je *kɔjŋ pɔndo se, bɛɛki num, Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se naaŋ aŋ tɛɗiŋ aas kart.

* 4:27 Aak Eza 54.1. † 4:30 Aak Jen 21.10.

4 Bin se naase jeegen 'saapki ɔ̃ki ɪŋkiga do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum 6o, aki tɛdn jee aak bɛɛ naan *Raa ki se; ken bin num naase se 'gaan̄kiga te al-Masi ɔ̃ naase se aki kɔŋ bɛɛ Raa ey sum.

5 Ken gen naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do bɛɛ Raa ken tɛda. Naan̄ 6o debm utu ajenki tɛdn j'aki kaakŋ bɛɛ naan̄ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se. Taa naan̄ se 6o j'utu j'aak kaamin̄ te tɔɔŋj *Nirl Salal.

6 Ken debm jaay tɛdga gen Isa al-Masi se, ken ɔj pɔndo, ɔj eyo tɛd d̄im eyo. Ken ɔn̄ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan̄ ki, ɔ̃ naan̄ se 6o ajeki tɛdn j'aki je naapa.

7 Do dɔkin̄ se naase 'leekiro jiga jiga; num ɔorse se nan̄a jaay gaassen gen kuun taar met ki se?

8 Raa ken dan̄sɛno ɔ̃ aki tɛdn jeeŋge se, nakŋ ɔorse naase 'lee tɛdki se naan̄ 6o ɔlsɛn eyo.

9 'Booyki taar jeege lee taad ɔ̃: ɔ̃rɔmɔ ɔ̃kɔ jaay j'ɔmbinga do rujn̄ gɛm ken j'ɛcinga kɛc se, iin̄in̄ paac*.

10 ɔorse se naajege paac k'tɛdkiga te Mɛljege kalan̄ ɔ̃ maam m'jeele maak-saapm naase kic 6o tec aan̄ gɔɔ gen maama. Gaŋ debm jaay ɔ̃aado ɛcse se ken tɛdn nan̄a nan̄a kic 6o, Raa utu an̄ dabara.

11 Genaaŋge, ken ɔorse jaay maam m'utu m'taad taad mɛtn taar kɔjn̄ pɔndo num, gen di jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Ken bin num gen di jaay k'lee k'taad mɛtn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki ken lee tuj maakŋ jeege se.

12 Jeegen ɛcse do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔ̃ aki kɔjn̄ pɔndo se, bɛɛki num, m'je naade se tɔjn̄ pɔnddege sum eyo, num k'l'ɔjin̄ te gɔrumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

13 Anum naase genaage, naase se Raa 6o dan̄sɛno taa aki kɔŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔn̄te tɛdki nakŋ maakse 6o jea. Num j'eki naapa ɔ̃ 'noogki naapa.

14 Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar ken kalan̄ ese sum. Taar se ɔ̃: *'Je naapi aan̄ gɔɔ roi mala.*†

15 Num ken naase jaay 'baagkiga tɛdn aan̄ gɔɔ daagen maakŋ kaag ken don̄ tɔl ɔs naapa se, ɔndki kondɔ, ey num naase aki kutn naapa.

ɔŋki rose *Nirl Salal 6o asen tɔɔdo

16 'Booyki m'asen taada: ɔŋki rose Nirl Salal 6o asen tɔɔdo, bin se naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ daa rose 6o je eyo.

17 Nakŋ ken daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔ̃ nakŋ Nirl Salal je se le, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalan̄ eyo. Taa naan̄ se 6o naase ɔŋ tɛdki nakŋ ken naase j'eki ro ki ey se.

18 Ken Nirl Salal 6o tɔɔdse num, naase aki kɔŋ tɛdn bulu do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey sum.

19 Nakŋ ken daa ro debkilimi je se, naan̄ tood tal. Nakgen naan̄ je se: kɛɛsn̄ naapm rɛn̄ rɛn̄, nakŋ tuj debkilimi naan̄ Raa ki, tɛdn nakŋ maakin̄ jea,

20 daan̄ maragge, oojn̄ roŋa, tɛd dɛkin̄ te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do roŋ ki sum, gaŋ te naapa, taarin̄ ɔk mɛtn naapa ute jeege eyo,

21 dɔŋ nakŋ jeege, je kaay koono, kaam kɔsɔ ɔ̃ tɛd nakgen kuuy kic 6o tec aan̄ gɔɔ naadegen se. 'Booyki m'ɔj se, ey num taar se m'taadseŋga taad tap m'ɔ̃: jeegen tɛd nakgen bin se kɔŋ kend *maakŋ Gaar Raa ki eyo.

* 5:9 Kɛse je deekŋ ɔ̃: kusin̄ ɔ̃kɔ bin sum 6o, tujn̄ jeege paac Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. † 5:14 Aak Lb 19.18.

²² Num ganj 'booyki, nakj ken Nirl Salal ted se: ted jeege je naapa, inj te maak-raapo, inj te lapia, tedde jee maakde deere, tedde jee bee, jeel tedn bee jeege tu, tedden naade tuj armde eyo,

²³ tedde jee dalul oo boob ok rode; num Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay oo onte tedn nakgen se num, goto.

²⁴ Jee tedga gen Isa *al-Masi se, nakgen ken daa rode je paac se, naade resinga. Gen naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki.

²⁵ Ken naajege jaay j'ingki ute Nirl Salal num, j'onjinki naan bo ajeki toodo.

²⁶ J'onte magalki rojege oo j'lookki do naapge tu eyo oo j'onte tedki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

¹ Gennaamge, ken onkiga nam jaay ted ted *kusiñ num, naasen ken okki *Nirl Raa se 'nooginki, taa naan ade terl doob ken jiga. Num 'tedinki te taar urlu. Naai debm an noog se ond kondo ey num som naai kic 'kooonj maakj kusiñ ki.

² Ken jee metinge maakse ki jaay inj maakj dubar ki num, 'noogki naapa. Ken 'tedinkiga naan se num, naase 'ted aaskiga taar *al-Masi.

³ Ken debm jaay aak ron, oo naan sum bo cir jeege paac se, naan se debm cere, oo derl derl bo rona.

⁴ Naña kic bo aak kinjina, ken aakinj jiga le, beenj naan ki. Ey num konj toom ron te nam kuuy eyo.

⁵ Naña naña kic bo konj kaakj naabinj ken *Raa edinj jin ki.

⁶ Debm ken lee dooy jeege te taar Raa se, jeegen naan lee dooyde se, beeki num, an kedn nakj jiga jigan naade ok se.

⁷ Onte 'derlki rose, Raa se gen cere eyo; k'jeelinkj kupm jaay deba ooc se, aanga kaadn koj ki kic bo naan kojñ naan se sum.

⁸ Ken bin num debm ken jaay ted nakj daa ron bo je sum se, naan se tec aan go debm ooc koooc ken tedga num utu kojñ nakinj se, ganj naan se utu kutn rona. Num debm ken ted nakj Nirl Raa je se, naan se tec aan go debm ooc koooc ken tedga num utu kojñ nakinj se kici, nafo gen naan se, konj *kaajñ gen daayum.

⁹ Taa naan se bo j'onte 'kooorki gen tedn bee jeege tu oo j'onte konjinki doob ki oo ken kaadinj jaay utu kaan se, nakj naaje j'oockiga koooc se j'utu j'anjki konjina.

¹⁰ Bin num ken borse kaadinj utu se, k'tedki bee jeege tu paac oo ken tap tap se, j'onte dirigki genaagen doobm al-Masi ki.

Pal taad nanj taarina

(Plp 3.2-11)

¹¹ Aakki maktubm ken raanjñ magal magal se, kese maam mala bo m'raanjñ te jima.

¹² Jeegen je oo aki *kojñ pondo taa toog se, jee se je taa jeege aden toomoo. Ganj ken naade jaay ted naan se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se.

¹³ Ey num jeegen tojga toj pondo kic bo, onj took inj te do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ute doobinj eyo. Naade je j'asen tojñ pondo se, taa naade an toom rodege*.

* **6:13** Kojñ pondo gotn Yaudge tu se, kese doobm ken naade ol jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan se bo naade toom rode.

¹⁴ Kεn gεn maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Mεljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin̄ ki sum. Taa naan̄ se ɓo, nakɲ *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakin̄ aan gɔɔ nakɲ cεε taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi.

¹⁵ Kεn debm ɔjga pɔndɔ, lɔ ɔj te eyo, tεd dīm eyo. Nakɲ kεn bεε cir paac se, Raa tεdjekiga k'tεdkiga aan gɔɔ jee kiji.

¹⁶ Jeegen kεn uun doobm taar kεn maam m'dooydeno ese se, ɔn̄ Raa aden̄ kεdn̄ lapia ɔɔ aden̄ kεejɲ dode ki ɔɔ do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan̄ ki se nam ɔn̄te kεcum sum, taa dɔlgen rom ki se taad̄ ɔɔ maam se m'tεdga gεn Isa.

¹⁸ Gεnaamge, ɔn̄ bεε gεn Mεljege Isa al-Masi se kin̄g ute naase paac. *Amin.

Maktubm kɛn Pɔl raanɩ eglizn Epeɓ ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm kɛn Pɔl raanɩ eglizn Epeɓ ki

Maktubm ara se Pɔl raanɩ eglizn Epeɓ ki ute eglizge tun kuuy kɛn taa naan Turki kɛn bɔrse. Kaad kɛn se naanɩ dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakɩ maktubiɩ ki se, taargen kɛn naanɩ lee dooydeno kaam mɔɔtn maakɩ eglizge tun taa naanɩ gɔtn ara se, taargen maakɩ maktub kɛn ara se tumden paac. Naanɩ raanɩ maktubm se jeege tun kɛn Yaudge eyo. Ko taarinɩ tap tapm naanɩ je taada se ɔɔ: Raa utu 'tusn nakgen maakɩ raa ki ute kengen do naanɩ ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɩ bo 'tedn gaarde (1.10). Ko taarinɩ kuuy kɛn Pɔl taad maakɩ maktubiɩ ki ara se taad met taar kɛn Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkɩ naanɩ se, naanɩ taadden ute nakge kaam mɔɔtɔ: deet deet se egliz tec aan gɔɔ ro debkilimi ɔɔ do se naanɩ al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan gɔɔ bea ɔɔ al-Masi se naanɩ bo ko kɛn gak bee se; gen k-mɔɔge se aan gɔɔ menda ute gaabiɩa ɔɔ egliz se aan gɔɔ mend al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dookɩ ute naapa se kɛn naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pɔl ted tɔɔse jeege tun Epeɓ ki

¹ Maktubm se maam Pɔl bo m'raanɩseni, maam se *Raa bo je m'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'olsesin naase jee Raage tun Epeɓ ki kɛn tujki te ɔrmse eyo ɔɔ inɩ dookki kalanɩ ute Isa al-Masi se.

² ɔɩ Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔɔ asen kedn lapia.

*Bee kɛn Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K'tɔɔmki Raa, naanɩ bo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naanɩ tedjekiga bee ɔɔ edjekiga nakgen jiga aak eyo paacɩ kɛn iino maakɩ raa ki ɔɔ tedjekiga k'dookkiga kalanɩ ute al-Masi.

⁴ Kɛn do dokinɩ Raa aalo te duni ey bɔrt se, Raa beɛr tɔadjekiroga tɔɔdo taa j'aki dookɩ kalanɩ ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɔɔ jee ɔk dim aak kus rode ki eyo naanɩn ki.

⁵ Aan gɔɔ naanɩ jeje ki se, naanɩ uunga kuun doa do dokinɩ tap bo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan gɔɔ geninge mala te doobm Isa al-Masi. Kese bo nakɩ kɛn naanɩ maakinɩ jen ro ki.

⁶ Taa naanɩ se bo j'anɩki tɔɔmɔ gen beɛn kɛn jiga aak ey se. Bee se naanɩ tedjesinɩki ute maraadiɩa taa k'tedkiga kalanɩ te Goon maak-jeɩa.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniɩa, taa te Gooniɩ se naajege k'tedkiga kalanɩ. Naanɩ tɔljekiga *kusinjege ɔɔ naanɩ ted bin se je ajeki taadn bee naanɩ kɛn den se.

⁸ Bee kɛn naanɩ tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tedkiga jee jeel-taarge ute jee jeel nakge.

⁹ Nakɩ kɛn maakinɩ jen ro ki se naanɩ *taadjekiga metiɩa. Kese bo nakɩ kɛn naanɩ uuno doa je anɩ tednɩ ute doobm Isa al-Masi,

¹⁰ nakɩ kɛn naanɩ je tɛda se jaay kaadɩn aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakɩ raa ki ɔɔ ute kengen do naanɩ ki paac kaam ji Isa al-Masi ɔɔ naanɩ bo tedn dode.

¹¹ Raa tɛd nakge paac aan gɔɔ kɛn maakin jɛn ro ki. Taa do dɔkin tap ɓo naan uunga kuun doa taa naajege j'aki tɛdn kalan te Isa al-Masi, ɔɔ naan ɛdjekiga bɛdjege maakɲ nakge tun jiga kɛn naan ɛd jeenge tu se.

¹² Bin se naajege kɛn j'ɔndkiga kɔnd dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se ɓo jeege an *nooko ɔɔ an tɔɔmɔ.

¹³ Naasen 'tɛdkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar kɛn mɛt ki, kese ɓo Labar Jigan gɛn Isa al-Masi kɛn aaj jeege se. Kɛn naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki ɔɔ 'tɛdkiga kalan ute naan se, Raa tɛdsenga nakɲ j'ansen kaakɲ jeel ro ki, kese ɓo Nirlin kɛn naan taado ɔɔ utu ajesiŋki kɛd se.

¹⁴ Naan jaay ɛdjekiro Nirlin se, naan jejeki taadn ɔɔ utu ajeki kɛdn nakɲ kɛn naan utu kɛdn jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kɔɲ se kaad kɛn Raa utu ajeki kaajn mala mala. Taa naan se ɓo jeege an nooko ɔɔ an tɔɔmɔ.

*Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki
(Kɔl 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se ɓo kaad kɛn jaay maam booy j'ɔɔ naase aalkiga maakse do Meljege tu Isa ki ɔɔ 'jeki jee Raage paac se,

¹⁶ daayum kɛn maam jaay m'ɓaa tɔɔm Raa taa naase se, maam m'tɔnd metin m'ɔɲ eyo taa naase kici.

¹⁷ Ɔɲ Raa kɛn gɛn Meljege Isa *al-Masi, naan ɓo Raa Bubm kɛn *k'nookin gɔtn ɓaa se paac, naan ɓo asen tɛdn naase aki tɛdn jee jeel-targe. Bin ɓo naase aki jeel kɔkɲ Raa mala mala.

¹⁸ Maam m'tɔnd metin kici taa asen tɛdn maakse ki aki jeel nakgen jiga kɛn naase ing ɔndki dose ro ki, taa naan se ɓo naan dajseno se. Ɔɔ maam m'je se naase aki jeele maakɲ nakge tun jigan kɛn naan utu 'kɛdn jeenge tu se, naase kic utu aki kɔɲ bɛdse.

¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ɔk tɔɔgɔ dɛn aak eyo. Taa di ute tɔɔgin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa tɔɔɲ Raa se naan cir nakge paac.

²⁰ Raa, ute tɔɔgin se ɓo, duro al-Masi daan yoge tu ɔɔ uun ɔndin do ji daamin ki maakɲ raa ki.

²¹ Gɔtn se Isa al-Masi ing do *kɔdn Raage tu, do *Bubm sitange tu, do marage tu ɔɔ do nakge tun ɓaa se paac, maakɲ duni kɛn ara lɔ maakɲ duni kɛn kuuy kic ɓo nam j'an kɔnd magal jaay an cir naan se num, gɔtɔ.

²² Deere, nakge paac Raa ɛdɲsinga kaam jinɔ ɔɔ Raa uun ɔndinga do nakge tu paac ɔɔ naan tɛdin tɛdga do egliz.

²³ Egliz se naan aan gɔɔ ro Isa al-Masi ɔɔ naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bɛɛ Raa paac se, utu gɔtn naan ki.

2

*Naajege j'ɔɲkiga kaaja ute *al-Masi
(Kɔl 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dɔkin kɛn aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan gɔɔ jee kɛn ooyga kooyo maakɲ *kusiŋse ki ɔɔ do nakge tun kɛn naase 'lee tɛdin ki jig ey se.

² Naase ingkiro bini kici kaad kɛn se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan ɓo debm kɛn utu ing ɔs gaara daan maakɲ raa ute do naanɔ. Naan ɓo kɛn ɓorse utu ing tɛd naaba maakɲ jeege tun baate tookɲ taar *Raa se.

³ Naajege paac kic ɓo j'ingkiro aan gɔɔ naade ɔɔ do dɔkin se k'tɛdo nakgen kɛn daa rojege jea ɔɔ daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo kɛn maakjege

jea. Bin se naajege kic k'tedkiro k'jee kusinge aan gɔɔ naade ɔɔ naajege kic ɔɔ jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

4 Num gan Raa se naan ɔɔ debm ɛɛjjeki dojege tu den beɛ eyo taa maak-je naan ken den ɔlin naan jejeki naajege se,

5 kaad ken jaay naajegen aan gɔɔ jee ooyga kooy maakɲ kusinge tu se, naan ɛɛjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute beɛn sum.

6 Aan gɔɔ naajege k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naana ɔɔ Raa se uun ɔaanjekiga maakɲ raa ki ute Isa al-Masi gen kosn gaara tele.

7 Anum naan tedjeki beɛn se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojɲ do naan ki paac se, ɔɔ naan ɔɔ debm beɛn den aak eyo.

8 Raa aajse se te beɛn sum ute kaal maakɲ naase aalki don ki. Ken bin num kaajn ken naan aajse se ɛɛr sum. Kɛse Raa mala ɔɔ ɛɛɛɛn kaajn ese.

9 Taa naan se ɔnte 'saapki ɔɔki naase 'tedkiga nakgen jiga ɔɔ naan aajse, num gan naan se aajse ɛɛr sum; taa bin se nam kon toom ron eyo.

10 Deere, naajege se Raa mala ɔɔ tedjekiga. Naan ɔɔ debm ken ɛɛɛɛn kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tond daapinoga daap do dakin se, taa naajege j'an ki kon tɛda.

Gɔtn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tedga kalan (Eb 10.19-22)

11 'Saapki tu do dakin se naasen ken Yaudge ey se ɔɔ kaad ken se Yaudge se danse ɔɔ: naase se jeegen toj pɔnd eyo; gan naade taad te *kojn pɔndɔ se le kojɲ pɔnd ken jikilimge lee toj se sum.

12 'Saapki tu kaad ken naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mertge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔɔko te gaan Israelge ɔɔ taadɛno ɔɔ ute aden kedn nakɲ jiga ɔɔ nakɲ jigan naan ɔɔa kedn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mertge ɔɔ dim jaay naase aki kond dose ro ki se, gɔɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo.

13 Gan naasen ken do dakin 'dɔkki te Raa se ɔɔɔse 'baakiroga gɔɔɔ ute kooy gen Isa al-Masi ken ooy taa naase se.

14 Do dakin se naka aan gɔɔ durdur se, daaro daan Yaudge tu ute jeegen ken Yaudge eyo. Nakɲ se ɔɔ ken tedjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔɔɔse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tookinga naata. ɔɔ jee kaam di ese se tum tedga metjil kalan. Naan ɔɔ debm ken ɔaanjekiro te toɔse daanjege tu.

15 *Ko Taar ken Raa ɛɛɔ *Musa ki ute nakgen naan taad ɔɔ gen tɛda te doobin se, al-Masi toolinga naata. Naan ted naan se taa tum Yaudge ute jee ken Yaudge ey se 'tedn kalan. ɔɔɔse, naade se tedga metjil jee kiji. Naan ɔɔ debm ken ɔaano ute toɔse daande ki.

16 Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔɔɛɛn taasa ute Raa. Nakɲ ken ɔɔɔse jaay naade je naap ey se, ɔɔɔse naan toolinga naata.

17 Naan ɔaano ute toɔse naase jeege tun Yaudge eyo ken dɔkki ute Raa se ɔɔ naan ɔaano ute toɔse kici Yaudge tun ken gɔɔr te Raa.

18 Ute nakɲ ken al-Masi ted se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nir Raa ken kalan se, naajege j'ɔnkiga doobm ken ajeki kol gɔtn Raa ken Bubu.

19 Bin se, naase se mertge ey sum ɔɔ ɛɛkge eyo. Naase se 'tedkiga gaan naanje mala ute jee Raage se. Taa naase 'tedkiga jeegen maakɲ ɔɔee Raa ki aan gɔɔ naade.

²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin bea, num ko j'uun metn bee ese se, naade bo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan bo ko ken gak bee se.

²¹ Ute Isa al-Masi se bo bee se daar tɔɔgɔ ɔɔ iin baa ute naanin raan, taa 'tedn *Bee Raa *salal gen Meljege.

²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tedkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tedkiga Bee Raa ken Nirlin an king maak ki.

3

*Raa bo je Pɔl 'taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici (Kɔl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)

¹ Taa di maam Pɔl ken j'ɔkum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ² deere, naase 'booykiga naabm ken Raa edumsina taa m'an tedn taa naase se. Naabm se Raa edumsin se ute beɛna.

³ Nakn naan uun do do dɔkin gen tɛda ken naajege *k'jeel metin ey se, naan taadumga metina. Taa naan se bo maam m'raansen taargen kandum se.

⁴ Ken jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakn ken Raa uuno do gen tedn te al-Masi do dɔkin se, naan taadum maam m'jeelga metina.

⁵ Do dɔkin nakn se Raa ɔn taado te metin jeege tu eyo. Num borse ute Nirl naan ken *salal se, naan taadga metin *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki.

⁶ Nakn ken jaay k'jeel metin ey se, borse k'jeelkiga metina: taa naasen ken Yaudge ey kic bo ɔnkiga bedse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. Borse naase 'tedkiga aan gɔɔ daa ro kalan. Bin se nakn ken Raa utu kedn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔnkiga bedse.

⁷ Raa se naan m'tedumga beɛ ɔɔ ute tɔɔgin se, naan tedum m'tedga debm tedn naabina, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

⁸ Maakn jee Raage tu paac se, maam bo m'ko kaam moɔtde. Ute naan se kic bo Raa tedumga beɛ ɔɔ tedum m'tedga debm taadn taarin gen Isa al-Masi ken beɛn nan ey se, do jeege tun Yaudge eyo.

⁹ Naan edumga naabin taa m'taad tɔɔkn metn nakn jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan ken Mel-kaal nakge paac se, do dɔkin se nakn se naan ɔn taad te metin nam ki eyo.

¹⁰ Anum borse ute *egliz se, Raa taad *kɔdn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔgɔ paacn maakn raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo.

¹¹ Kɛse bo nakn ken Raa aal te duni ey tap bo, naan uunga kuun doa gen tedina. Borse ute doobm Meljege Isa al-Masi se nakn se naan tedinga.

¹² Ute Isa al-Masi se naajege k'tedkiga kalan taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se bo naajege j'ɔnkiga dojege ɔɔ ken k'baaki baa gotn Raa ki kic bo k'beerki ey paac paac.

¹³ Bin se bo maam m'taadсени m'ɔɔ maakse ɔnte tuju taa dubar ken maam m'ɔn taa naase se. Dubar ken maam m'dabar se beɛn naase ki.

Ter Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki

¹⁴ Taa naan se bo, maam m'erg naan Bubjege tu Raa.

¹⁵ Naan bo Bubm jeege ken maakn raa ki ɔɔ gen jeegeen do naan ki paac.

¹⁶ Deere, Raa se naan magal aak eyo, ɔɔ naka paac kaam jina. Taa naan se bo maam m'tond metina taa Nirlin asen kedn tɔɔgɔ maakse ki ɔɔ te naan se jaay naase aki tedn jee tɔɔgɔ doobm naan ki.

17 Ɔn *al-Masi se 'king maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tond metin kici taa naase aki je Raa ɔo aki je naapa. Bin se naase aki 'tedn jee tɔɔgn doobm Raa ki aan gɔɔ kaagn iirin bɔɔy naan ki ɔo daar tɔɔgɔ ɔo aan gɔɔ bee ken j'iinin daar tɔɔg se.

18 Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kɔn jeel metn kando Isa jejeki ɔo maak-je Isan do naajege tu se, ɔk nan gur ey se.

19 Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ɔk dose ki se cir nakge paac ɔo ɔn nakgen jiga ken maakn maak-saapm Raa ki se 'doocn maak-saapm naase kici.

20 Taa Raa se naan ɔn ted nakge paac ute doobina ɔo nakn naan ted se deel dojege ɔo nakgen naan tedjeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki tɛda ɔo nakgen se naan lee tedin ute tɔɔgin ken maakjege tu.

21 K'tɔɔminki taa bɛɛ ken naan tedn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. Ɔn jeegen k'toojɛga ɔo ken j'utu j'aden toojn paac se daayum daayum an tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

1 Taa naan se ɔo maam ken j'ɔkum danɔay taa Meljege se, m'dɛjsen m'ɔo: ingki aan gɔɔ ken *Raa danɔeno doobin ki.

2 Maakn nakge tun naase aki 'tedn paac se, ɔnte magalki rose, ɔnki rose urlu ɔo 'tedki jee maakse deere ɔo aayki kaamse 'serkki naapa ɔo 'jeki naapa.

3 Aayki kaamse ɔkki taarse kalan ɔo ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔse ute naapa.

4 Jee aalga maakde paac do Isa *al-Masi ki se, naade tedga aan gɔɔ daa ro kalan ute *Nirl Raa ken kalan se. Bin se nakn ken Raa danɔeno ɔo aki kɔnd dose do ki se kic ɔo kalan sum.

5 Naajege paac se Meljege kalan sum ɔo paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔo k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici.

6 Raa se naan kalan sum ɔo naan ɔo Bubm jeege paac, naan ing dojege tu paac, naan ted naaba maakjege tu paac ɔo naan ing daanjege tu paac.

7 Num te al-Masi se Raa se tedjenkiga bɛɛ den aak eyo, ɔo nanja nanja kic ɔo naan edin naabin kaam do ron rɔna.

8 Aan gɔɔ ken k'dooy maakn Kitap ki ken taad ɔo:

Ken naan jaay ook ɔaa raan se,

naan ciro jee taamooyinge ɔo tɔk baandeno ute naana.

Ter naan ed nakgen bɛɛ jeege tu.*

9 Taar ken taad ɔo: «Naan ook ɔaaga raan se» je deekn ɔo dɔo? Kɛse je deekn ɔo naan bɔɔy ɔaadoga do naan ki ara.

10 Debm bɔɔy ɔaadɔ do naan ki se ɔo, naan se ɔo ken ɔk terl ɔaaga maakn raa ki raan taa gɔɔ ɔaa se paac, naan utu.

11 Naan ɔo debm nig naabin jikilimge tu gen tɛda. Jee metinge naan tedden jee kaan naabinge, kengen metinge naan tedden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee metinge naan tedden jee ɔaa wɔɔkn Labar Jiga, ɔo kengen metinge naan tedden jee gaam jeege ɔo jee kuuy le jee dooy jeege.

12 Raa ted naan se taa noogn jee Raage 'tedn kaasn naabm Raa, taa jee Raagen ken tedga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidn ɔaa ute naande.

* 4:8 Aak KKR 68.19.

13 Bin jaay naajege j'aki tum tɛdn kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔ k'jeelinkiga. Te naan se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan goɔ al-Masi.

14 Bin se, j'aki kɔn tɛdn aan goɔ gaangen seem ey sum. Taa naan se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔn dɛrl gɛn kuun taargen rɛn rɛn se eyo, ɔ j'aki kɔn tɛdn aan goɔ nakgen do maane kɛn kuulu tuun baanden taa tɔgo kaam ara kaam ara se eyo.

15 Num gan 'taadki taar mɛt ki ute naapa ɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan goɔ al-Masi mala, naan kɛn do jee Raage.

16 Naan ɔo debm tus jeenge paac tum tɛddenga tɛdga aan goɔ daa ro kalan. Aan goɔ ro debkilim kɛn taa seɗinge tumde ute naapa se, kɛn debkilimi jaay paac roŋ lapia se teepe ɔ ute jee Raage kic ɔo tec bini, kɛn naade jaay je naapa se tɛd bɛɛ ɔaa ute naande.

*Kaajn kɛn naajege j'ɔŋki te *al-Masi
(Kɔl 3.1-16; Gal 5.10-25)*

17 'Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Mɛljege m'deeksen m'ɔo: ɔnte 'kiŋgi aan goɔ jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade iŋg saap ro ki paac se nakgen rɛn rɛn ɛɛɛ.

18 Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, ɔo kaajn kɛn jaay Raa ɛd jeenge tu se, naade ɔk eyo. Taa naade se tɛdga jee do mɔŋge ɔo dim tap ɔo naade jeel eyo.

19 Kɛn tɛd nakŋ *kusin kic ɔo dodege dirinɗen eyo, naade ɔn rodege ɔo gɛn je mɛndge ute gaabge. Naade tɛd nakŋ sɔkɔŋge ɔo tɛdin ɔaa ute naande sak sak.

20 Gan naase se, kiŋg tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyseeno te eyo.

21 Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taariŋa ɔo 'tɛdkiga kalan te Isa al-Masi ɔo k'dooyseenga ute taar mɛt ki gɛn Isa.

22 Kɛn bin num kiŋgsen do dɔkin se 'resŋki naatn. Do dɔkin se naase iŋgi ɔo gɛn saapm do nakge tun jig eyo kalin ki ɔo maak-saapsegen jig ey se lee tɛdsen naase jee dɛrlge. Gan ɔorse kiŋgsen do dɔkin se 'resŋki aan goɔ kal koono kɛn k'j'ɔɔd k'j'undin naatn se.

23 ɔnki Raa ɔo asen tɛrl maakse ɔo asen kɛdn maak-saapm kiji.

24 Aan goɔ iinŋkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tɛdki aan goɔ jikilimɗen kiji. Jikilimɗen kijin ese se, kɛse Raa mala ɔo tɛddeno aan goɔ kɛn naan jen ro ki: ɔo taar mɛt ki se tɛdden naade tɛdga jee *salal ɔo jee tɛd nakge te doobiŋa.

25 Taa naan se taar-kɔɔɔ se resŋki naata ɔo nanja nanja kic ɔo taad taar mɛt ki naapin ki, taa naajege se k'tɛdkiga aan goɔ daa ro kalan.

26 Kɛn 'tɛdkiga maak-taara se, ɔnte 'kɔnki maak-taara se asen kɔl aki tɛdn kusin. Kɛn bin num ɔnte 'toodki ute maak-taarse maakse ki.

27 ɔnte kɔnki doobo *Bubm sitange tu.

28 Jee ɔoogge se mɔɔn j'ɔnte ɔoogo num gan j'aay kaamde k'tɛd naaba ute jidege mala gɛn kɔsde ɔo taa k'kɔn dim j'an noogŋ jeegen ɔk dim ey se kici.

29 Taar iŋg kus se ɔnte 'teecŋ taarse ki, num 'taadki taargen jiga kɛn 'noogŋ jeege ɔo aden tɛdn jee bɛɛ doobm Raa ki ɔaa ute naande. Bin num kɛn aki taadn taara se, 'taadki taar kɛn dɛjn jeegen lee booyse taarse se.

30 Nirl Salal kɛn Raa ɛdsen se, ɔnte 'tujinŋki maakinŋa taa Nirl Salal ese ɔo kɛn tɛdsen naase 'tɛdkiga jee Raage. Naan se ɔo kɛn ɔii kalan utu ajeki kaajn mala mala.

³¹ Taar maak-taara se ɔɔɔɔɔɔki naatn maakse ki, ɔɔɔɔɔɔ 'tedki taamooyo ute nam, maakse ɔɔɔɔɔɔ taarse do nam ki, ɔɔɔɔɔɔ 'mooyki ute naapa, ɔɔɔɔɔɔ 'naajki nam ɔɔ kusina paac se, ɔɔɔɔɔɔki naatn maakse ki.

³² Anum 'tedki beɛ ute naapa ɔɔ ɛɛjki do naapge tu. Okki naagɔ naapge aan gɔɔ ute al-Masi, Raa tɔɔsengɔ kusinsege se.

5

J'ingki gɔɔn wɔɔɔɔ

(1Tes 4.1-8; 1Kor 6.9-11)

¹ Ingki aan gɔɔ king gen *Raa, taa naase se 'tedkiga geningen ken naan jede.

² Ingki te maak-jea aan gɔɔ *al-Masi jejeki, naan ken ɔɔ roɔ ooy taa naajege ɔɔ ɛɛ roɔ *serke ɔɔ serki naan se tec aan gɔɔ itir oot nijim ken tɔɔ Raa ki.

³ Bɔɔse naase 'tedkiga jee Raage se, ɔɔɔɔ 'jeki mɛndge ɔɔ mɛndge ɛ ɔɔɔɔ te je gaabge, ɔɔɔɔ 'tedki nakɔ ken asen tujɔ naan Raa ki, ɔɔɔɔ 'tedki jee tamage ɔɔ nakgen bin se, maaniɔ kic ɔɔ ɔɔɔɔ 'kɔɔski.

⁴ Nakɔ sɔkɔnge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taaf ey se, ɔɔɔɔ 'kɔɔski maaniɔ. Num gan naase se 'tɔɔmki Raa.

⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee ted nakɔ ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kɔɔ kenɔ maakɔ gaar al-Masi ki eyo ɔɔ ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tedɔdɔnga aan gɔɔ maragde.

⁶ ɔɔɔɔ 'kɔɔki jeege asen ɛɛɔ ute taargen rɛɔ rɛɔ se. Nakgen bin se ɔɔ ken ɔɔ Raa maakiɔ taariɔ do jeege tun baate tookɔ taariɔ se.

⁷ Jee bin se ɔɔɔɔ 'kɔɔki dose maakɔ taardege tu.

⁸ Taa do ɔɔkiɔ se naase ingkiro maakɔ gɔɔ ken ɔɔɔɔ, num bɔɔse se 'tedkiga kalarɔ ute Meljege se naase 'baakiroga maakɔ gɔɔ ken wɔɔɔɔ. Bin se ingki aan gɔɔ jeege ing maakɔ gɔɔ ken wɔɔɔɔ.

⁹ Taa gɔɔn wɔɔɔ se ted jeege ted nakɔ beɛ, nakɔ ute ɔɔɔɔɔɔ ɔɔ ken met ki.

¹⁰ 'Saap ɔɔki nakɔ jiga ken tɔɔ Meljege tu.

¹¹ ɔɔɔɔ 'kɔɔki dose maakɔ naabm jeege tun ted nakgen rɛɔ rɛɔ maakɔ gɔɔn ken ɔɔɔ se. Num gan nakdegen jig ey se 'taadɔɔsɔɔki tal tal.

¹² Taa jee se nakgen naade tedɔɔ ɔɔɔɔ kɔɔ se ken j'uunga maaniɔ kic ɔɔ ɔɔ sɔkɔɔ 'tɔɔljeki.

¹³ Gan nakgen naade ted se jaay metɔɔ teecga ɔɔ baadɔ gɔɔn wɔɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal,

¹⁴ taa nakɔ baadoga gɔɔn wɔɔɔ se naan tood tal. Taa naan se ɔɔ jeege taaf ɔɔ:

Naai debm ken 'tood tood bi se iɔɔi,

'dur daan yoge tu,

ɔɔ al-Masi ai wɔɔɔ gɔɔɔ.

¹⁵ Ken bin num ing ɔɔndki kɔɔndɔ ɔɔɔɔ kingki aan gɔɔ jee ɛɛɔgen jeel dim ey se. Num gan ingki aan gɔɔ jee metekge.

¹⁶ Taa bɔɔse gɔɔɔ tujga, bin se daayum ken kaadɔɔ jaay utu se, naase aayki kaamse 'tedki nakɔ jiga.

¹⁷ ɔɔɔɔ 'kaanɔki rose dala, num gan aayki kaamse booy ɔkki nakɔ ken Meljege maakiɔ jen ro ki.

¹⁸ ɔɔɔɔ kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tujɔ. Num gan ɔɔki *Nirl Salal ɔɔ asen ɔɔɔɔɔɔ maakse.

¹⁹ Taa naan se naase paac aarki kaagen gen tɔɔm Meljege, gen magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔɔɔɔ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gen de Meljege.

20 Daayum taa nakgen se paac se 'təomki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

King mɛndge ute gaabdege doobm *al-Masi ki

(Kəl 3.18-4.1; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

21 Naasen paacɲ 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa.

22 Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ kɛn naase lee 'booy uunki taar Meljege.

23 Taa gaaba se naan ɓo do mɛndɪn ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se le aan gɔɔ roŋ mala ɔɔ naan ɓo Debm Kaajiŋa.

24 Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

25 Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔŋ roŋ ooy taa naan se.

26 Naan tɛdɪn naan se taa naan je an tɛdɪn naan 'tɛdɪn *salal ɔɔ naan *tug daapɪn ute taariŋ aan gɔɔ maan kɛn tug daap nakge aak bɛɛ se.

27 Naan je egliz ade ɓaa naaniŋ ki se, kɛn j'aakinga kic ɓo j'an tɔɔmɔ, dɪm aak kus tap ɓo roŋ ki gɔɔ, aak bɛɛ walak walak ɔɔ ɔk tuju roŋ ki eyo. Naan je egliz se 'tɛdɪn salal ɔɔ ɔk taar dɪm iŋg kus roŋ ki eyo.

28 Bin ɓo gaaba kic 'je mɛndɪna aan gɔɔ roŋ mala, taa debm je mɛndɪn se je ro naan maliŋa.

29 Bii kalaŋ nam tap ɓo baat te roŋ eyo, num gaŋ roŋ se naan uliŋa ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi kɛn saap do egliz ki se.

30 Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga roŋa.

31 Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naan se ɓo, gaaba 'teecn kɔŋ kɔŋ ute bubɪna ɔɔ ɓaa tum ute mɛndɪna ɔɔ naaden di se tum tɛd daa ro kalaŋ.**

32 *Mɛtn taar k'jeel mɛtiŋ ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadɪn mɛtn taar al-Masi ute gɛn egliz.

33 Bin se naase gaabge se naŋa naŋa kic ɓo 'je mɛndɪna aan gɔɔ roŋ mala ɔɔ mɛndge se naŋa naŋa kic ɓo ŋ'sook gaabiŋ ki.

6

King gaange ute kɛndege ɔɔ ute bubdege

1 Gaange, 'tookki taar kɛnsege ute gɛn bubsege, kɛse ɓo nakɲ doobiŋ ki kɛn Meljege jea.

2 Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubɪ ki.** Kɛse ɓo taar kɛn Raa taad deet deet ɔɔ j'anɲki tɛda ɔɔ kɛn k'tɛdɪŋkiga num naan ajeki tɛdɪn nakɲ jiga.

3 *Bin se naai 'tiŋg dɛna do naan ki te maak-raapo.†*

4 Naase bubm gaange se, ɔŋte 'tujki maakɲ gɛnsege, num gaŋ gɛnsege se aakɛki doɛge tu ɔɔ 'ɛj ɔndɛki doob ki aan gɔɔ doobm kɛn Meljege taadseni.

Bulge ute mɛldege

5 Naase bulge se 'tookki taar mɛlsegɛn do naan ki, 'sookɛki, 'ɓeerɛki ɔɔ 'tɛdɛki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ kɛn naase 'tɛdki *al-Masi ki.

6 'Tɛdɛki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge ɓo asen tɔɔmɔ. Num 'tɛdɛki naaba aan gɔɔ naase ɓul al-Masige ɔɔ 'tɛdɪŋki te maakse paac aan gɔɔ kɛn *Raa maakiŋ jen ro ki.

7 'Tɛdɛki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Meljege, num aan gɔɔ gɛn jikilimge eyo.

* 5:31 Aak Jen 2.24. * 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

⁸Taa naase 'jeelki ken nam bulu lo bul eyo kic bo onte 'dirigki taa debm tedn naabm jiga se, naabin jiga ken naan ted se utu an konin gotn Meljege tu.

⁹Naase meldege se kic 'tedki beε bulsege tu, onte 'dabardeki. Onte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Melse bo kalan ken maakn raa ken ese sum. Naan ken debm beεr nam eyo.

Nakgen ken Raa edjeki gen kudn booro ute *Bubm sitange

¹⁰Borse se maam m'je m'nan taaruma: okki maakse tōogō ute tōogŋ gen Meljege, taa Meljege se tōog cir nakge paac.

¹¹'Dirinki jisege tu nakgen ken Raa edsen gen tedn booro o okinki jiga, taa ken Bubm sitange asen derl kic bo ute naan se naase aki 'daar tōogō.

¹²Kudn boor naajege se ute jikilimge eyo, num kudn boor naajege se ute sitange ken utu ting daan maakn raa ute do naan, naade se bo ken utu ing maakn got ken odo o ok tōogō do jeege tu se.

¹³Taa naan se 'dirinki nakgen ken Raa edjeki gen kudn booro ute sitange se, taa ken boor se tedga onn kic num, naase aki 'daar tōogō o aki kon kaan eyo.

¹⁴Bin num iinku raan o 'taadki taar met ki, taa taar met ki se naan aan gōo kol maakn ken asgarge lee dookn maakdege o 'tedki nakgen ute doobina taa nakgen ute doobin se tec aan gōo debm uus saapo.

¹⁵'Lee 'taadki Labar Jigan ken ed lapi jeege tu, naan se tec aan gōo jeegeen tal saa jedege tu.

¹⁶O daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; kese aan gōo uun darga bo ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'toldenga tal poodn jaay Bubm sitange je ansen tōob se, darga se gaasn gaan k'pendekge se asen kon eyo.

¹⁷Kaan ken Raa aajse naase se, tec aan gōo laan asargen lee tōnd dodege tu jaay lee boobde gotn boor ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naan se bo aan gōo gōrd-jerl ken *Nirl Salal edseni.

¹⁸Daayum 'tōndki metn Raa o ken aki tōnd meta lo aki keem Raa se, onki Nirl Salal bo asen tōodo. Daayum ingki zere o 'tōndki metn Raa taa jee Raage paac.

¹⁹'Tōndki metn Raa taa maam kici taa Raa se am kedn jeel m'an taadn taara kic bo m'beer eyo o kese bo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken *k'jeel metin ey se.

²⁰Taa naan se bo borse maam j'okum m'utu m'ing dangay ki ara gōo Isa al-Masi ki gen taadn taarin se jeege tu. Bin num naase 'tōndki metn Raa taa maama, taa ken m'taadn taarin kic bo m'beer eyo.

Pōl edden labarina o tedden tōose

²¹Tisik, genaajegen ken maam m'jena o ken ted naabm Isa *al-Masi ute doobin se, naan bo asen baa taadn labaruma o ute naan se naase aki 'jeel kici naabum ken maam lee m'teda.

²²Maam m'olin gotse ki tap bo taa naan asen baa taadn labarje o asen baa kedn kaay kaama kici.

²³On Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi se asen 'kedn tōose o maak-jea o asen tedn naase aki kaal maakse paac do Raa ki.

²⁴On Raa 'tedn beεna jeege tun paacn je Meljege Isa al-Masi ute maak-je ken nan ey se.

Maktubm ken Pól raanjin eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pól tedo martín gen k-dige se 60, naan ondo eglizn ken Pilip ki se. Kése 60 eglizn deet deetn ken Pól ondo taa naan nasarge tu. Jo geger Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan le naan kaam kookn kaam kaada tookno taa naan Grek ki. Maktubm jaay Pól raan ol jee al-Masige tun Pilip ki se taad ol Pól ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se 6aa jiga aak eyo. Jo naan je an tedin 'tedn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ol ken naan jaay on tedden dim eyo ol on aakde dode ki ey se, tedin on aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ok dode ki ol naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pól dejde ol edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanjin ken naan raan paac se, Pól taad maak-raapin ken naan on do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. Jo naan ed kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade 60 toogde baata ey le nakn on 60 aan dode ki kic 60, naade maakde raapo ken naade jaay ing dook te naapa ol ute Meljege Isa se.

Pól raan ol toose jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pól 60 m'raansesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tedn naabm Isa al-Masige, k'raansen naase jee Raage tu ken ing dook ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegen lee tedn naaba daanse ki ken maakn geger ken Pilip ki.

² On Bubjege *Raa ute Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ol asen kedn lapia.

Pól toom Raa (Kól 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'toom Raama.

⁴ Daayum ken maam m'6aa m'tond metn Raa taa naase paac se, maam m'emin ute maak-raapo,

⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ol naase 'teskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 'tedinki ted rok.

⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken ted naabin jiga daanse ki se, bini bii ken Isa al-Masi ano 6aa ro ki se, naan utu an tedn kaasn tak.

⁷ Kése 60 nakn ken olum maam m'saap dose ki taa naase se jee koon maakumge ol naabjege se tedga kalan ol naabm se 60 ken Raa edumo gen taadn Labarin Jiga se jeege tu. Ken maam maakn dangay ki, lo naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ol ken m'6aa taada se m'beer eyo ol m'taaddesin ute toogum paac.

⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den beeyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kése 60 ken maam m'6aa keem Raa taa naase num, m'lee m'tond meta m'60 Raa asen kedn maak-jea ol daayum naase aki kokn naapa onno. Ute naan se jaay na60, naase aki jeel kokn Raa se jiga ol aki jeel king jiga naan Raa ki,

¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel beer kaakn kokn nakn ken jiga. Bin se naase aki tedn jee *salal ol jee ok taar dim rode ki eyo bii ken al-Masi ano 6aa ro ki se.

11 Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tɛdn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tɛdn se jaay jeege aakga se, naade 'tɔom Raa ɔ an magala.

Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wɔakɔ baa ute naanina

12 Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn aan dom ki gɔtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔ taar se wɔak baaga ute naanina.

13 Taa asgargen lee bɔɔb 6ee magal *Rɔmɛge ute jee ken ing gɔtn ese se ɔ ute jeege ing gɔt kuuy paac se, borse naade jeele maam se j'ɔkum danggay ki se taa al-Masi.

14 Ɔɔ kɔkɔn maam j'ɔkum danggay ki se ɔl genaage dena dɔɔkga maakde do Meljege tu ɔ naade beer eyo aay kaamde baa te naande gen taadn taar Raa jeege tu.

15 Ganj maakde ki se jee metinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'ted se 6o, naade nini rom ki, ɔ je jeege se ade baa metn naade ki. Num ganj kengen metinge se taadn te maak-saapm jiga.

16 Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum danggay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar met ki.

17 Ganj je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic 6o taadn ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tɛdn bin se saap ɔ daan am ziidn dubar maam maakɔ danggay ki do ki.

18 Ganj nakɔ naade tɛd paac se ɔlum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini 6o rom ki lo taadn ute maak-saapm jiga, ken bɛɛ cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadinga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔ daayum borse kic maakum utu raap-raap rɔk.

19 Do taar tɔɔlin ki se ute 'tɔnd metn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn kaaja.

20 Taa naan se 6o maam m'ing m'aak kaama ɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔ m'jeele m'kɔn kend maakɔ sɔkɔn ki eyo. Num ganj maam se ken borse lo naan ki kic 6o m'beer dim ki eyo ɔ m'je jeege se ken maam 6o m'utu zɛɛɛ lo maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakɔ *nookɔ al-Masi.

21 Taa maam se ken m'utu zɛɛɛ le m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga le kese 6o m'6aa kɔn bɛɛn cir paac.

22 Ken maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gen tɛdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lo m'aki king le, gɔtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalaɔ eyo.

23 Gɔtn se maak-saapum baa tɛdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'6aa king te al-Masi. Kese 6o nakɔ ken maam m'aakin am tɛdn jiga den cir paac paac.

24 Na6o taa m'asen noogɔ naase se, ken bɛɛnki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se 6o, jiga cir daala.

25 Taa naan se 6o maam m'jeele maakum ki, maam se borse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔn taar Raa se tɔɔgɔ ɔ anki baa ute naan se ute maak-raapo.

26 Taa naan se 6o nii ken jaay maam m'utu m'asen tɛrl baa kɔn se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalaɔ ki se maakse raapm den aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi
(1Tes 2.12-16; Eb 10.32-36)

²⁷ Kɛn bɛɛki se, ɪŋki aan ɔɔ kɛn Labar Jiga ɣɛn al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan se ɔo kɛn m'asen ɔaa kaaka lo kɛn m'kɔŋ ɔaa eyo kic ɔo, maam m'booy labarse j'oo naase se utu ɪŋki tɔɔɔɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔɔ aayki kaamse ɪŋki ute maakŋ kalan ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn k'lee k'dooy jeege se.

²⁸ Paac paac ɔo ɔnte 'ɔberki jeege tun kɛn ɪŋ lee dabarse se. Kɛse se je taadŋ ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase le utu aki kaaja, kɛse Raa mala ɔo tɛdɪŋa.

²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tɛdsenga bɛɛŋa taa naase aki kaal maakse ɔo do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici.

³⁰ Do kɛn naase lee 'doki se kɛse ɔo kɛn naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔɔ ɔorse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

¹ Kingŋen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, ɛdsen kaay kaama dɛy la? ɔo maakŋen dose ki se selsen maakse dɛy la? Naase ute *Nirɪ Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dɛy la? Naase tap ɔo ɪŋki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bɛɛ ute naapa dɛy la?

² Kɛn bin num naase ɪŋg dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiŋa. 'Jeki naapa, ɪŋki ute maakŋ kalan ɔɔ ɔŋki maak-saapse kic ɔo 'tɛdŋ kalan.

³ ɔnte 'niki ute naapa ɔɔ ɔnte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num ɣaŋ ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan ɔɔ naade se magal cirse naase.

⁴ Nanja nanja kic ɔo ɔnte kaakŋ do nakŋ naan ki sum, num ɣaŋ ŋ'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

*Isa ɔɔp ron baat jaay ɔo *Raa uuniŋ ron raan*

⁵ Naase utu naapa se ɔŋki maak-saap se tecŋ aan ɔɔ ɣɛn Isa *al-Masi:

⁶ Naan kɛn Raa mala mala se, ute naan se kic ɔo naan tɔnd te mɛt eyo ɔɔ tɛd te ron ɣɛn kaasn te Raa eyo.

⁷ ɣaŋ naan ɔɔp ron baata ɔɔ ɔaado tɛd ron aan ɔɔ debm tɛdŋ naaba ɔɔ ɔaado tɛd ron debkilimi ɔɔ taad jeege tu ɔɔ naan se goon debkilim mala mala.

⁸ Naan ɔɔp ron baata ɔɔ took taara bini ɔɔ ɔŋ ron k'tɔɔliŋa, naan se k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki.

⁹ Taa naan se ɔo Raa se durinoga daan yoge tu ɔɔ uun ɔndiŋa raan do jeege tu paac ɔɔ ɛdɪŋa ro kɛn cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tɛdŋ bin se taa jeegeen maakŋ raa ki, jeegeen do naan ki ɔɔ jeegeen ooyga kooy se kic, paac, utu 'kɛrŋ naan Isa ki.

¹¹ ɔŋ jeege paac ute taar naanɔge se *nookŋ Raa Bubu ɔɔ dɛekŋ ɔɔ: Isa al-Masi se Mɛldɛ.

*Jee Raage se naade ɔo kɛn wɔɔr do *dunia*

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan ɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadŋ jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ 'ɔberki Raa ki. ɔnte 'tɛdɪŋki kɛn maam m'utu sum, num kɛn maam ɔɔtɔ kic ɔo lee 'tɛd 'ɔaanŋki ute naaniŋa.

13 Taa Raa mala, naan 60 ken lee tedf naabiṇa maakse ki, naan edsen maak-jea ken tedsen naase aaskiga gen tedn nakṇ ken naan uuno doa do dakiṇa goṵ ken naan maakiṇ jen ro ki.

14 Nakṇ naase aki tedn paac se onṭe 'naajki ute naapa ṵ onṭe 'mooyki naan ki.

15 Taa bin se 60 naase aki tedn jee ok taar dim rode ki eyo, jee *salal, ṵ aki tedn gaan Raagen ok tuju rode ki eyo daan jeege tun 6orse baate Raa. Naade se jee tṵj eyo ṵ tedn nakṇ met ki eyo. Daan naade ki se 60, naase aki kiṇṅ wṵr gṵṵ aan goṵ poodn ken lee 6aa wṵr maakiṇ gṵt ken ṵṵd se.

16 Naase 60 ken lee 'taaddeki taar ken ed kaaja se: ken naase jaay lee 'tedki naan se num, biṇ ken *al-Masi ade terl se am tedn jiga aak eyo, bin se 60 taa nakṇ maam m'tiṇṅ m'lee m'dabar m'ted se 'tedn nakṇ cer eyo.

17 Ken maam 60 m'kṵṇ rom *serke taa m'tedn kaasn serkiṇ ken naase lee 'tedki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkiṇ ese se 60 m'je taadn te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay olse naase 'tedṇki naaba se. Taa naan se 60 maam maakum-raapo ute naase paac.

18 Ṷ naase kic 'tedki maak-raapo do naapse ken naase 'tedki ṵ 'tedki maak-raapo ute maam kici!

Pal ol Timote ute Epaprodit

(1Tes 3.1-11)

19 Tedga num ute Meljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kṵl Timote gṵse ki taa amo 6aa te labarse ṵ ken jaay m'onṅa labarse se, am kedn kaay kaama.

20 Naan ey se maam m'ok nam kuuy eyo ken 'kiṇṅ te maam jaay 'saapm taa naase ṵ saapm do nakge tun an dose ki se.

21 Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalde ki salal ṵ naade se ṵlden te naabm gen Isa *al-Masi eyo.

22 Num nakṇ Timote ted se, naase kic 'jeeliṇki. Naan se debm mec ṵ tuj ṵrmiṇ eyo ṵ naan se ted naaba ute maama aan goṵ goon ken lee noog bubina gen taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu.

23 Ken maam m'aak m'okga nakgen utu kaan dom ki se jaay 60, kaad ken se maam m'saapm m'ṵṵ m'utu m'asesiṇ kṵṵ.

24 Maam m'jeele ute Meljege Isa se tedga sum 60, naan utu am kṵnum maam kic m'utu m'asen 6aa kaaka.

25 Ken beeki se, maam je m'asen kṵl Epaprodit. Naan se genaajege ṵ tedn naaba ute maam tele ṵ naan se aan goṵ asgar ceem ki gen kudn boṵṵ. Naase ṵliṇkiro gotum ki se naan baamo ute nakṇ ken am noogo ken am kaasn kiṇṅuma.

26 Taa maakiṇ ki se naan je asen 6aa kaakiṇ naase paac ute kaamiṇa. Ey num naan se maakiṇa daar eyo ken naan jaay booy ṵ naase 'booykiga kaad ken naan oocno kṵṵṵ se.

27 Ey num ken naan ooco kṵṵṵ se ṵṵṵ cṵkṵ sum 60 'kooyo, gaṇ Raa se tedṇga beṇa ṵ edṇga lapia. Raa se ted beṇ naan ki sum eyo, num gaṇ tedumga maam ki kici taa m'kiṇṅ 60 maakiṇ maak-tuj ki kaliṇ ki sum eyo.

28 Maam naar m'je m'asesiṇ kṵṵ taa ken naan jaay aan ṵṇsega ṵ naase jaay aakiṇkiga te kaamse se, bin se asen kedn maak-raapo ṵ maam kic 60 maakum 'toodn kaam kalaṇ.

29 Ken naan jaay aan ṵṇsega se doṵṵ okiṇki ute maak-raapo taa naan se genaajege doobm Meljege tu. Jee aan goṵ naan se okdeki ṵṵṵ.

30 Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpɔga ɔkɔ sum ɔo naan̄ aɔe kooyo. Ey num naan̄ aɔe 'kutn koŋa ɔo naan̄ ɔaado se taa am tɛdn̄ naaba gɔo naase ki.

3

*Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac
(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kor 9.24-27; 2Pr 1.5-11)*

1 ɔo ɔorse se gɛnaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gen Meljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam m'taadn̄ m'dɔalin̄ kic ɔo aal ɔoɔum eyo, taa taargen se asen koŋ ɔoɔɔ.

2 ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan gɔo ɔesge se*, jee tɛdn̄ nakɔ *kusiŋa ɔo jeegen ken ɔo jeege *koŋɔ pɔndɔ jaay 'tɛdn̄ jee Raage se.

3 Jeegen oŋga pɔndɔ mala mala se kese naajegen k'lee k'l'eemki *Raa ute Nirlina ɔo naajege se k'jeki ɔoobm tɔom rojege eyo, num gan̄ naajege se k'tɔomki rojege ute Isa *al-Masi.

4 Gen daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge dena gen tɔom roma. Ken nam kuuy jaay ɔo ɔk nakɔ ken naan̄ an tɔom roŋ se, maam se m'ɔk nakɔ cir ken naan̄ an tɔom roŋ se.

5 Gen koŋɔ pɔndɔ le j'ɔjum se m'ɔk ɔii marta sum ɔo maam m'kɔɔ *Israel mala mala ɔo teeco taa ɔee Benjamin ki. Maam se m'kɔɔ *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se le maam kɔɔ *Parizi.

6 Maam se m'dɔoko maakum gen dabar *egliz ɔo do Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se le, nam jaay 'koŋ nakɔ aak kus rom ki se, gɔo.

7 Nakgen do ɔakin̄ maam m'ɔniŋ m'ɔo ɔee se, ɔorse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo.

8 Gan̄ nakgen se paac maam m'aakin̄ se ɔs aay eyo, ɔeere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se ɔo ɔs aay cir paac paac. Gɔtn̄ al-Masi ki se nakgen maam m'aakin̄o m'ɔo ɔee se ɔorse ɔs aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakin̄o aan gɔo nakgen do danos ki, taa m'tɛdn̄ gen al-Masi mala mala.

9 Taa naan̄ se maam m'inḡ do Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se ɔo tɛɔum m'aak ɔee naan̄ Raa ki eyo, gan̄ kaal maakɔ ken maam m'aal do al-Masi ki se ɔo tɛɔum m'aakga ɔee naan̄ Raa ki. Ute kaal maakɔ ese ɔo Raa tɛɔ jeege aak ɔee naaniŋ ki.

10 Maam se m'je naka kalaŋ sum nakɔ maam m'je se m'jeel kɔkɔ Isa al-Masi mala ɔo tɔoŋ ken duriŋ daan yoge tu ɔo m'dabar ute naana, bini m'kooy aan gɔo ken naan̄ ooy se kici.

11 Taa naan̄ se ɔo maam m'inḡ m'ɔnd dom ro ki taa ɔii kalaŋ maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aan̄ j'ɔŋki Isa

12 Maam m'koŋ taadn̄ m'ɔo gɔtn̄ maam m'ɔaan m'ɔaa se m'aan te ey ɔoɔo, ey le m'koŋ taadn̄ m'ɔo maam se m'tɛd te aak ɔee naan̄ Raa ki ey ɔoɔo. Gan̄ ɔorse kic maam m'utu m'aan̄ kaan̄ rɔk, gen kaan̄ gɔtn̄ Isa *al-Masi ki naan̄ ken tɛɔum m'tɛɔga gen naan̄ se.

13 Gɔo, gɛnaamge, maam m'aan̄ m'aan te gɔtn̄ ese ey ɔoɔo ken maakɔ maak-saapum ki se gɔtn̄ m'aan̄o paac se m'diriginḡa naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan̄ ki se.

14 Maam m'aay kaamum m'aan̄ gen kaan̄ gɔtn̄ kaan̄ ki, Raa dan̄jeki raan se, bin ɔo naajege j'aki koŋ nakgen se te Isa al-Masi.

* 3:2 Jee aan gɔo ɔesge se jee tɛdn̄ nakɔ sɔkɔnge.

15 Naajegen paacn̄ ken k'tɛdkiga jee Raage mala mala se, bɛɛki se, maak-saapm naajege se 'tɛdn̄ aan gɔɔ ken ese. Ken maak-saapse ɔo utu kuuy lɛ, Raa utu asen taadn̄ maakse ki aki jeel mɛtiŋa.

16 Naɔo ɔorse se k'ɔaaki te doobjegen ken j'uunkiro tɛl se ute naanjege.

17 Gɛnaamge, 'paacki, 'tɛdki aan gɔɔ maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se.

18 Ey num daayum maam taadsenoga ɔɔ ɔorse kic maakn̄ kaa-maan ki se m'je m'asen taadn̄ daala, taa jeege dɛna maakn̄ nakde ken naade lee tɛd se, naade je taadn̄ jeege tu ɔɔ naade se je eyo ken k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se.

19 Naade se utu kutn̄ rode, nakn̄ naade maakde je se ɔo tɛddenga raade ɔɔ nakn̄ sɔkɔngen naade lee tɛd se maakde raap do ki sakan̄. Naade in̄g gɛn saapm do nakge tun do *duni ki sum.

20 Gan̄ naajege se naanjege mala se maakn̄ raa ki ɔɔ ɔorse do naan̄ ki ara se naajege j'in̄g j'aakki kaam Mɛl Kaajege Isa al-Masi.

21 Naan̄ ɔo, ro naajege ɔk tɔɔg ey se naan̄ an̄ deelin̄ utu 'tɛcn̄ aan gɔɔ ro naan̄ aak bɛɛ ken durno daan yoge tu se, ute tɔɔgin̄ se naan̄ utu 'tɛdn̄ nakge paac 'tɛdn̄ kaam jin̄a.

4

1 Bin ɔo gɛnaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'ɔaa kaakn̄ ute kaamuma. Taa naase se ɔo jee 'tɛdumki jaay maakum-raapo ɔɔ maam m'tɔɔm rom ute naase. Bin se gɛnaamge, ute Mɛljege se 'daarki tɔɔgɔ!

Ute Mɛljege se in̄gki ute maak-raapo (Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)

2 Maam de j Ebodi ute Syntis ken taarde ɔaa ey se, m'ɔɔ j'aay kaamde j'ɔk taarde kalan̄ taa naade 'tɛdga kalan̄ te Mɛljege se.

3 Naai debum ken k'tɛdn̄ naaba kalan̄ ɔɔ debm mɛc se, maam m'tɔnd mɛti mɛndgen se 'ɔaa noogde. Taa naade kic doɔdoga gɛn taadn̄ Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi ute maama ɔɔ ute Klema ɔɔ jeege kuuy ken k'tɛdo naaba kalan̄. Jee se ɔo ken rode k'raan̄jiga raan̄ maakn̄ Kitapm Kaaj ki.

4 Aan gɔɔ 'tɛdkiga kalan̄ ute Mɛljege se daayum in̄gki ute maak-raapo! Taar se m'asesin̄ taadn̄ dool daala, in̄gki ute maak-raapo!

5 ɔn̄ki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Mɛljege se ɔɔpga gɔɔɔ utu 'ɔaado.

6 ɔn̄te 'kuunki nirlse do d̄im ki, gan̄ daayum nakn̄ ken jaay aan dose ki se 'tɔndki mɛtn̄ *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay 'ɔaaki ɔaa tɔnd mɛtn̄ Raa num, 'tɔɔmin̄ki ute maakse.

7 ɔɔ tɔɔsn̄ gɛn Raa ken cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen ɔɔɔɔ ɔɔ maakse 'toodn̄ kaam kalan̄.

8 Gɛnaamge, ken ɔɔp m'asen taad se ɔn̄ nakn̄ ken mɛt ki, ken jeege jeelin̄ aak bɛɛ, ken te doobina, ken *salal, ken jeege aak jɛna, ken jeege dɔn̄ina, ken ɔn̄in̄ aak jiga ɔɔ ken jeege aakin̄ kic ɔo tɔɔmin̄ se, kɛse ɔo nakgen naase aki saapm do ki.

9 Taar ken naase 'booykiro maam m'dooyeno ute nakgen naase aakkiro gɔtn̄ maam ki, ken maam tɛddeno se, naase kic 'lee 'tɛd̄in̄ki bin kici. ɔɔ Raa debm ken ɛd̄ lapi se utu kin̄g te naase.

Pəl təəmde taa nakŋ kən naade ɛdɪŋi
(2Kor 9.6-15)

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔɔ m'təəm Mɛljege taa naase 'tɛrɪ saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, naʒo naase ɔŋki te doobm kən amki noog eyo.

¹¹ Kən ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ɔk dɪm ey ʒo m'taad eyo, taa maam se lɛ m'deelga deel roma nakŋ maam m'ɔk se ʒo aas kiŋgum sum.

¹² Kən maakŋ daay ki lɔ maakŋ dɛrɛŋ ki kic ʒo, maam se m'deelga rom ro ki. Kən m'ɔk nakŋ kəsɔ kən m'ɔk eyo, kən maakŋ dɛrɛŋ ki lɔ maakŋ ʒo ki, maam se kən aanum dɪ dɪ kic lɛ, daayum m'tookŋ do naaŋ kən ese.

¹³ Maam se m'aasiŋ do nakge tun ʒaa se paac ute Debm kən lee tɔogum maakum se.

¹⁴ Gaŋ naase se 'tɛdkiga bɛɛ kən naase jaay 'ʒaado 'noogumki do nakge tun ɔɔn aan dom ki se.

¹⁵ Genaangen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad kən deet deet jaay m'taadse no Labar Jiga gen Isa *al-Masi se ɔɔ kən jaay m'iin m'ɔŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kalin ki sum ʒo 'ʒaamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ɔŋ ɔlum te ne dɪm eyo.

¹⁶ Kən maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naaŋ kən se naase ɔɔ dɔɔlumkiroga dɔɔlɔ nakŋ kən am kaasn kiŋguma.

¹⁷ Kən ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je dɪm ʒo ɔtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ kən naase 'tɛdkiro se 'ziidn ʒaa ute naaniŋa.

¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'ɔŋinga nakgen se aasum cir ciri. Aan ɔɔ Epaprodit ɛdumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, ʒɔrse maam m'ɔk nakge dɛna ute maraadiŋa nakgen se tec aan ɔɔ *sɛrŋŋ jiga ɔɔ oot nijimi kən j'ɛd Raa ki jaay tɔolin se.

¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Melum Raa se nakŋ jaay naase ɔkki ey paac se naaŋ asesiŋ kɛda, taa naaŋ se dɪm tap ʒo daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki.

²⁰ Daayum Raa kən Bubjege se k'lee k'təomiŋki. *Amin.

Pəl raanŋ naŋ taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔsɛ

²¹ Jee Raagen naase 'tɛdkiga kalaŋ ute Isa *al-Masi se, 'tɛddɛki tɔɔsɛ ɔɔ genaagen doobm al-Masi ki kən utu te maam ɔɔtn ara se, tɛdsen tɔɔsɛ kici.

²² Jee Raagen ɔɔtn ara paac se tɛdsen tɔɔsɛ ɔɔ kən tɛdsen tɔɔsɛ tap tap se jee maakŋ ʒee Gaar magal *Rɔm ki.

²³ ʒŋ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm ken Pòl raanin eglizn Kòlòs ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pòl raanin eglizn Kòlòs ki

Kòlòs se naan geger ken maakn taa naan Turki ken òorse, daande ute geger Epep se òk kilòmetir 200. Pòl se daam jaay ey num bìi kalan òaa te Kòlòs ki eyo. Òo ken ònd eglizn Kòlòs ki se, Epapras. Epapras se naan kòf Kòlòs òo naan lee tédn naaba ute Pòl tele (kòñ 1.7; kòñ 4.12). Pòl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kòlòs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kòlòs ki òo k'terl do king bugdege tun do òkina. Òo ter taadden òo nakgen òk tógò do nakge tun òaa se paac se, k'jeemde. Kaad ken se Pòl j'òkinga kòkñ dangay ki. Òo aan gòò naan 'kòñ òaa gòtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege òñ aakden ey se, jee Kòlòs ki òk beere ro ki taa nakgen se òk tógò do jeege tu. Gan al-Masi se, naan òk tógò cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tógò naade òk do jikilimge tu se, naan tédn tédga gòtò. Taa naan se òo nakgen òk tógò do jikilimge tu ute nakgen tédén bulge se naan òoddenga dode naatn ro ki.

*Pòl raanin òl tóose egliz ken Kòlòs ki
(Epe 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pòl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gòò ken *Raa maakn jen ro ki òo ute genaajege Timote òo,

² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger ken Kòlòs ki òo naase òo genaajegen tuj òrmde eyo òo ken ing òòk kalan te *al-Masi. Òñ Bubjege Raa asen tédn beenna òo asen kédn lapia.

Pòl tóom Raa òo tond metina

³ Daayum, ken naaje jaay k'òaa òaa tond metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tòamina,

⁴ taa naaje se k'booyga j'òosjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki òo ute maak-je ken naase òkki do jee Raage tu paac se.

⁵ Bin òo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy òkkiga Raa se 'bòòbsenga nakn beë maakn raa ki òo do taar ken se òo, naase ing òndki ese do ki.

⁶ Òo Labar Jigan òo se wòkga do naan ki paac bini aanga gòtse ki. Naan se tec aan gòò kò kaaggen ken teepe òo òoj den se òo Labar Jiga se kic òo tédn naabin gòtn jeege tu òaa ute naanina. Bin òo naan tédn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bìi ken naase 'booykiro òo 'jeeliñki beë Raa se met ki, jaay naase 'took òkiñki jiga se.

⁷⁻⁸ Epapras òo debm ken dooyse metn taargen ese se òo naan se taadjenga tógò ken *Nirl Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kòòñ maakje k'tédn naaba kalan òo naan se debm tédn naabm tuj òrmin eyo gen al-Masi gòò naaje ki.

⁹ Taa naan se òo, bìi ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tond metn Raa j'òñ eyo taa naase. Naaje k'tond metin j'òò asen kédn jeel mala mala ken naase anki jeel nakn ken Raa maakn jen ro ki òo òñ Nirlin se asen kédn jeel-taar mala mala ute meteke.

¹⁰ Bin jaay 60 kingse 'tedn aak bæe naan Meljege tu gen je nakn paacn tɔɔlin naan ki. Ɔɔ naase aki tedn napar nakgen jiga jiga ɔɔ Raa se naase an 'jeel kɔkn ɔɔa ute naan se.

¹¹ Ɔɔ naaje k'tɔnd metin asen tedn jee tɔɔgn mala mala ute tɔɔgn naan ken cir nakge paac se, bin 60 ken dubar jaay aanga dose ki kic 60, naase aki kaay kaamse, anki serke.

¹² Ɔɔ ute maak-raapo 'tɔɔmki Raa Bubm ken tedseno ɔnkiga doobo gen kɔn bædse maakn nakge tun bæe ken naan bɔɔbin jeenge tu maakn-gɔt ken wɔɔr se.

¹³ Taa Raa se ɔɔɔjekiga dojege maakn-gɔt ken ɔɔɔɔ ken ɔk tɔɔgɔ dojege tu ɔɔ uun ɔaanjekiga maakn gaar gen Goon maak-jen ki.

¹⁴ Ute doobm Goonin se 60 Raa dugjekiga dojege ɔɔ tɔɔljekiga *kusinjeye se naatn.

Isa se naan 60 magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap 60 nam aak te Raa eyo.

Num, ken Goonin Isa jaay ɔaado do naan ki se, naan 60 tec aan gɔɔ Raa mala ɔɔ naan 60 taad Raa se jeege tu.

Aan gɔɔ maakn ɔee ki goon paraga 60 naana se, Isa *al-Masi kic 60, nakgen Raa aaldeno paac se, naan 60 naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se 60, Raa aalo nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'ɔn j'aakde eyo, nakgen ɔk tɔɔgn ken j'ɔn j'aakden eyo, tɔɔggen ing do jeege tu, *kɔdn Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa ɔɔ Raa aaldeno se taa naade taadn *nookn Isa.

¹⁷ Nakgen ɔaa se paac se, Isa 60 naan ki ɔɔ ken naade paac jaay utu ing gɔtde ki se, ute tɔɔgn naana.

¹⁸ Aan gɔɔ do 60 tɔɔd ro te magalin se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki ɔɔ maakn yoge tu se, naan 60 debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakn nakge tun ɔaa se paac se, naan 60 naan ki.

¹⁹ Deere, nakn paacn ken Raa ɔk se utu gɔtn Goonin ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tedn naan se.

²⁰ Ute goonin se, Raa tedga nakgen do naan ki ute kengen maakn raa ki se paac ɔkga taasa ute naana. Ute moosn goonin ken ɔy do kaag ki se 60, Raa ɔaanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kɔɔs ki se, do dɔkin se, naase ingkiro dɔk ute Raa. Naase 'saapkiro ɔɔ 'tedkiro nakgen jig eyo. Kese 60 ken gaanseno ute Raa ɔɔ tedkiro jee taamooyinge.

²² Num ɔɔrse se, ute kooy ken Goonin ɔn ron ooy do kaag ki se, Raa ɔkga taasa ute naase taa asen ɔaa naanin ki se jee *salal, ɔk taar dim kusin rode ki eyo ɔɔ ɔk tuj eyo kici,

²³ ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ɔkin ki jiga ɔɔ 'daarki do ki tɔɔg gan se, ɔɔ ken naase jaay ɔnki te eyo gen kɔnd dose do Labar Jigan ken naase 'booyinkiro se. Ɔɔ Labar Jigan ese se 60 k'taadinga jeege tun do naan ki paac kici ɔɔ taa naan se 60 maam Pɔl se m'tedga debm tedn naabina.

Dubar ken Pɔl ɔn taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kɔr 2.7-13)

²⁴ Ɔɔrse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan se kic 60 maam maakum raapo. Aan gɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn ken 'tedkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin ken ɔp se 'kaasn doobin ki.

²⁵ Maam se m'tedga debm tedn naabm gen egliz, do naabm se Raa edumsin kaam jim se taa naase. Naan edum naabm se taa Taar Raa se paac m'an taadn nanj ute doobin jeege tu.

²⁶ Do taar ken Raa uuno doa do dokin gen taada jaay *taad te metin metjil jeege tu paac ey se, borse se, naan taadga metin toodga tal jee Raage tu.

²⁷ Do jee Raagen ese se bo Raa uunoga doa gen taadn nakj beε do jiga ken jeege jeelo te metin eyo ken Raa tedn taa jeegeen Yaudge eyo. Nakj se naan bo al-Masi ken utu ing maakse ki se do ute doobm naan se bo, naase andki doa gen kend maakj *nookj Raa ki.

²⁸ Al-Masi se bo naaje k'taadn jeege tu paac, k'l'aalden bide ki do k'dooyde ute jeel-taar paacj ken Raa edjen se, taa naaje k'je jeegeen paacj dookga ute al-Masi se, 'tedn jee meε.

²⁹ Taa naan ese se bo maam m'tedn naaba m'doa ute toogj al-Masi ken cir nakge paac ken ing ted naaba maakum ki se.

2

¹ Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing bo m'do do jet taa naase, taa jeegeen maakj geger ken Laodise ki do taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap bo aakum te ute kaamde ey se kici.

² Maam m'je naade se k'kaay kaamde do ute maak-jede se k'doak taarde kalan. Maam m'je naade se jeel dokj maakde ki mala mala, bin bo naade 'køj jeel *nakj ken Raa oyino jaay jeege jeel te metin ey se, do nakj se le, naan bo *al-Masi.

³ Do gotn al-Masi ki sum bo naajege j'aki koj jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac.

⁴ Ken dum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap bo asen derl ute taaringen nijim se eyo.

⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam goto, nafo maam m'utu m'saap dose ki do maam se maakum raapo aan goo m'utu maaksen ute kaamuma, naase se nanja nanja kic bo utu 'daar gotin ki tak tak do kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu okinki toogo.

*Ute *al-Masi se naase okkiga nakge paac*

⁶ Aan goo naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, ing 'dookki kalan ute naana.

⁷ Aan goo ko kaaga iirin booy naan ki jaay 'daar toogo do aan goo bee ken j'iinin daar toog se, naase kic bo ing 'dookki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Do kaal maaksen do al-Masi ki se okinki toogo aan goo ken k'dooyseeno ro ki; do 'toomki *Raa ute maakse paac.

⁸ Ondki kondo, onte konki nam asen derl ute taargen ren ren ken tool ser ey se! Taargen se iino gotn jikilimge tu do gotn nakge tun ok toogo do *duni ki sum. Num naade se, bere, iino gotn al-Masi ki eyo.

⁹ Taa kaad ken Isa al-Masi ingo do naan ki se nakj Raa ok paac se utu gotn naan ki kici.

¹⁰ Aan goo naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase okkiga nakge paac ute naana. Toogge ute nakgen ok toogo do jeege tu paac se, naan bo dode ki.

¹¹ Aan goo naase 'dookkiga kalan ute al-Masi se, naase se j'oisenga pond bo nafo *koin pond naase se, tec aan goo gen jikilimge lee ted se eyo, num kojn pond naase se, iino gotn al-Masi ki, naan bo debm doofekiga dojege ro daa ro ken oljeki maakj *kusin ki se.

¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan goo naase ooykiga do j'oisenga maakj baad ki ute al-Masi. Do ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan

goo ooy durkiga ute al-Masi tele, taa naase aalkiga maakse do tooŋ Raa ken durino daan yoge tu se.

13 Jo do dokin se, naan Raa ki se naase aan goo jee ooyga kooyo taa kusiŋ ken naase lee 'tedki oo naase se aan goo jee oj te pond eyo*. Gan borse ute al-Masi se, Raa edsenga kaaja oo naan se toojlekiga kusiŋjege se paac naata.

14 Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa toojlekiga seejege se naatn oo nakŋ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay okjeki mindjege se kic, naan tooŋinga naatn oo naan tupinga ro kaag ki ute naana.

15 Tooŋge ute nakgen ok tooŋo do jeege tu paac se, Raa baaoydenga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naan tak leedeno naan jeege tu oo olde sakon tooŋde.

16 Taa naan se bo, onte konki nam asen kojŋ baaoro dose ki taa kosoo, taa kaaye, taa laagen jeege lee teda, taa bii *serkŋ gen taar kaal laapa, ey le taa *bii sebit.

17 Naade se paac aan goo kaam nirl nakgen bee utu ade baa naan ki. Jo kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala.

18 Ken bin num, jeegen ted rode aan goo jee oop rode baata oo lee eem *kodn Raage oo ken niiga num okin onŋ se, onte 'konki jee se asen kojŋ baaoro dose ki. Jee bin se saapde se gen jikilimge oo olde naade magal rodege.

19 Naade se onŋ dook ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan bo do *egliz oo 'jeelki ken ted bee ro ki te magalin se, daan doa. Jo daan do se bo ken tum ro paac, jaay ted kalan se. Jo jee Raage kic bo tec bini oo ken tedden jaay teep baa ute naande se le, Raa.

Ooykiga oo durkiga ute *al-Masi

20 Deere, naase se ooykiga ute al-Masi oo nakgen ok tooŋo do *duni ki se ok tooŋo dose ki ey sum; num gan gen di jaay naase ingki aan goo nakgen se utu ok tooŋo dose ki, jaay 'tookki gen tedn nakgen se aan goo jeegen ken utu maakŋ duni ki rok se,

21 nakgen ken oo: «Nakŋ bin se onte lekina, onte kuuniŋa, oo onte kosina?»

22 Nakgen se paac taad te nakgen kaadin utu deele. Jo nakgen se le, jikilimge bo lee saapa oo dooyin jeege tu gen teda.

23 Deere, nakgen ken naade taad oo gen teda se, naade saapin oo ute naan se bo, aden kedn jeel-taara, taa naade taad oo oop roi baata oo 'dabar roi oo 'ted nakgen ken jeege taad oo gen teda se. Num gan nakgen se paac se, tooŋ ser eyo oo onŋ ted debkilimi onŋ baaŋ ok ron eyo.

3

1 Taa naan se bo aan goo naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakŋ raa ki, gotn ese bo ken al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki.

2 Ken bin num, onte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakŋ raa ki.

3 Deere, naase se ooykiga ute al-Masi oo 'kingse se Raa utu baaŋsesin kaam ji al-Masi.

4 Al-Masi ken kingse kaam jin se, jaay bin ade naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakŋ *nookin ki.

King kiji ute *al-Masi

5 Jo nakgen jig eyo do naan ken utu maakse ki se, 'tooŋin ki naata aan goo: keesn naapm ren ren, nakŋ asen tujŋ naan Raa ki, nakŋ daa ro bo jea, maak-saapm *kusiŋa ute tama, taa tama se tedga raa jeege.

* 2:13 Jee oj te pond ey se, Yaudge aakde aan goo jee jeel Raa mal eyo.

⁶ Taa nakgen jig ey ese se bo, ken utu ano baa ute maak-taar Raa do jeege tun ken baate tookj taarin se.

⁷ Naase kic, do dakin se, ingkiro bini do lee 'tedkiro nakgen jig ey se kici.

⁸ Num borse se, nakgen se paac do dki dose ro ki aan goo: maak-taara, taamooyo, nakj kusina, naaja do taargen gen taad ey se kic bo, onten 'teecn taarse ki.

⁹ Do onte 'tedki taar-koo do ute naapa; taa kingesen do dki na do ute naksen jig ey naase 'lee 'tedki se le, resinkiroga naatn.

¹⁰ Do borse naase 'tedkiga jee kiji do Raa Mel Kaaljege se daayum tedsenga anki tecn naana, taa anki jeel koki mala mala.

¹¹ Taa naan se bo maakse ki se: ken kod Greki, ken kod Yaudi, debm oiga pand, debm oj te eyo, debm cek, jee kaagge, jeegen bulge lobo jeegen bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapin tap bo goto. Num ken cir paac se, al-Masi, naan bo do nakge tu paac do utu maakj jeenge tu paac.

¹² Taa naan se bo naase se Raa beer toadsenoga toado do 'tedkiga jee naange ken naan jedo. Bin num ejki do naapge tu, 'tedki beer ute naapa, opki rosege baata, 'tedki jee dalul do 'tedki jee maakde deere.

¹³ Do 'serkki naapa do ken maakse ki jaay deb kalan tujga naapin ki se, okki naang naapge; aan goo Meljege toadsenoga kusinse se, naase 'tedki kalde naapge tu bin kici.

¹⁴ Ken beer cir paac se, 'jeki naapa do ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tedn kalan tak.

¹⁵ On lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa danseno se taa aki king ute lapia te naapa, taa naase 'tedkiga aan goo ro kalan. Do daayum ing 'toomki Raa.

¹⁶ On taar al-Masi ute beer se 'dooon maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase okki se. Do aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'toominki ute kaagen ken k'lee k'j'eemsina do magaliniki ute kaagen *Nirl Salal ol jeege lee toamsin se.

¹⁷ Taargen paac ken naase 'baaniki baa taada ute nakgen paac naase 'baaniki baa teda se, 'tedinki ute ro Meljege Isa. Do ute doobm naan se, naase 'toomki Raa Bubu kici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mendge: 'booy uunki taar gaabsege aan goo jee uun doobm Meljege lee tedin se.

¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mendsege do onte taaddeki ute taar toago.

²⁰ Gaange: 'tookki paac taar ken sege ute bubsege; kese bo nakj ken toal Meljege tu.

²¹ Naase bubm gaange se, onten 'tedki gaansege se maakde aden taara, ey num naade maakde 'taju.

Bulge ute meldege

²² Naase bulge se: melsegen do naan ki se taardege paac 'tookdesinki. Ken naade goto kic bo 'teddeki naabdege jiga. Do onte 'tedinki aan goo naase 'jeki raapm maakj jikilimge sum, num gan 'teddeki naaba ute maakj kalan taa naase se 'beerki Meljege tu.

²³ Num naabm ken naase 'baaniki baa teda paac se, 'tedinki ute maakse paac aan goo naabm gen Meljege do onte 'kaakiniki aan goo naabm gen jikilimge sum.

²⁴ Naase 'jeelki Meljege utu asen kεδfn bεdse ute jeenge. Ɔo Meljege se, naan 6o *al-Masi Ɔo naabm ken naase 'tedki se le, 'tediŋki naan ki.

²⁵ Num debm 'tedf *kusiŋ se, kusiŋiŋ se, utu aŋ terl doŋ ki; taa Raa se, naan bεεr nam eyo.

4

¹ Naase melge se: bulesege se 'teddfeki nakŋ ute doobiŋa Ɔo ken met ki taa 'jeelki naase kic Ɔkki Mεε maakŋ raa ki.

Pɔl deɟ jee al-Masigen Kɔls ki (Ep 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, Ɔnte 'toodki bia, 'tɔomki Raa.

³ Ɔo 'tɔndki metn Raa taa naaje kici: taa naan ajen kɔɔdn doobo gen baa taadn nakŋ ken gɔtn *al-Masi ki jaay *jeege jeel metiŋ ey se. Taa naan se 6o, maam j'okum dangay ki taariŋa.

⁴ 'Tɔndki metn Raa taa taar ken maam m'je m'aŋ taadŋ tak se 'toodn tal.

⁵ Maakŋ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, iŋgki do metεkse ki. Ɔo ken doobiŋ jaay utu se, naase 'teddfeki bεε.

⁶ Ɔŋ taarsegen naase aki taad se, 'taadiŋki ute taargen nijimi Ɔo bεε. Bin 6o nanja nanja kic 6o aŋki terl taar ute doobiŋa.

Pɔl nanj taariŋa Ɔo ɔlden tɔɔse

⁷ Genaaje Tisik ken debm tedn naabm tuj ɔrmiŋ ey ken naaje k'jenki Ɔo ken tedn naabm Meljege ute maam tel se, naan 6o debm asen baa taadn labarum paac.

⁸ Maam m'ɔlini gɔtse ki tap 6o taa naan asen baa taadn labarje Ɔo asen baa kεδfn kaay kaama kici.

⁹ Onezim ken k'jenki, naan kic genaajegen tuj ɔrmiŋ eyo, Ɔo goon naanŋe mala se utu 'baa ute Tisik. Naade se 6o asen baa taadn nakŋ ken aan doje ki paac gɔtn ara se.

¹⁰ Aristarkŋ ken maakŋ dangay ki ute maam ara se, 'tedsen tɔɔse Ɔo Markŋ goon taasn Barnabas kic, 'tedsen tɔɔse. Markŋ ese 6o, maam m'taadŋsenoga taad metn taariŋ m'ɔo ken naan jaay baaga gɔtse ki num, Ɔkiŋki jiga.

¹¹ Isa, ken k'danŋi Justus se, 'tedsen tɔɔse kici. Ɔo maakŋ Yaudge tun took aal maakde do Isa ki se, naade se sum 6o, ken tedf naaba ute maama gen *maakŋ Gaar Raa. Naade se 6o, ken εdum kaay kaama.

¹² Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tedsen tɔɔse. Naan se debm tedn naabm Isa *al-Masi. Ɔo naan se daar cir gen tɔnd metn Raa taa naase, taa naase daayum aki kiŋg tɔɔgo, aki tedn jee Raagen mεc Ɔo taa naase aki 'dɔɔkŋ maakse gen tedn nakŋ ken Raa maakiŋ jen ro ki.

¹³ Epapras se, naan tedf naaba den aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se Ɔo maam Pɔl se m'aakiŋa ute kaamuma.

¹⁴ Medjege daptor Luk ute Demas kic tedsen tɔɔse.

¹⁵ 'Tedki tɔɔse genaage tun maakŋ geger ken Laodise ki. Ɔo 'tedki tɔɔse Nimpa ki ute jee *egliz ken lee tus maakŋ been ki se kici.

¹⁶ Ken naase 'dooyiŋkiga maktubm ken maam m'raanŋsesiŋ se num, ɔlini egliz ken maakŋ geger ken Laodise ki se kici aŋ dooyo. Ɔo naase kic maktubm ken maam raanŋiŋo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesiŋoga num, 'dooyiŋki kici.

¹⁷ Ɔo 'taadki Arsip ki: Naabm gen Meljegen Ɔniŋsiŋ kaam jiiŋ se, ŋ'tedn ŋ'aasiŋ ute doobiŋa.

¹⁸ Tóssn kɛn maam m'raan m'ɔlsen ese se, maam Pól mala 60 m'raanɪn ute jima. Maam se m'danɔay ki. 'Saapki dom ki ɔ ɔnte 'dirigumki. Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛnɔ.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔn ɛglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɛn dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔn ɛglizn Tɛsalonik ki

ɛglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndɔn kaad kɛn naan ɔnɔ mɛrtɛ ɛn k-dige ɛn tɛdn naabm Raa se. Naan iino ɛɛɛɛ Pilip ki ɔ baado aan maakɔn ɛɛɛɛ kɛn Tɛsalonik ki. ɛɛɛɛ Tɛsalonik se, naan maakɔn taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. ɔ naade ɔk ɛkɛge dɛna ɔ denɔn se Yaudge. Yaudgen mɛtinge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se ɔ naade tuurin ɛɔn ese. Pɔl raan jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se ɔ naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se ɔ, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raan deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɔn Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan ɔ k'raanɔn deete. Pɔl ɛd'kaay kaama ɛnaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkin ɔɔnɔ k'baansɔn ute naanɔna. Jee mɛtinge maakɔn jee Raage tu se ooyga kooyo naɔo Isa lɛ aan te ey ɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegeen ooy se tap ɔ ɛn naade se 'tɛdn ɔ dɔ. Pɔl tɛrlden ɔ jeegeen ooyga kooyo ute jee utu ɔnɔ zɛɛɛ se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa ɔii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raan ɔl tɔɔsɔn jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔ m'raansɛn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *ɛgliz kɛn maakɔn ɛɛɛɛ kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɛn Bubjege *Raa ɔ ɛn Mɛljege Isa *al-Masi. ɔn Raa asɛn tɛdn bɛɛna ɔ asɛn kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔ k'tɔnd mɛtin k'l'ɔn ey kici taa naase paac.

³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɔn naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔsɛn 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkɔ do Isa ki se ɔsɛn naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki.

⁴ ɛnaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan ɔ bɛɛr tɔɔdsɛno taa aki tɛdn jee naange.

⁵ Booyki, Labar Jigan ɛn Isa al-Masi se naaje k'taadsɛno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔnɔ *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadsɛno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'ɔnɔkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddɛno taa asɛn noogo.

⁶ ɔ nakɔ kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se ɔ, naase 'tɛdki aan ɛɔ ɛn naaje se kici. Deere, jeege dabarsɛnoga dɛna naɔo ute naan se kic ɔ, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsɛsin se.

⁷ Bin ɔ naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɔn taa naan Masedoan ki ute kɛnɛn taa naan Akayi ki.

⁸Deere, taar Raa se iingo gõtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gõtö baa se paac, jeege booyga ken naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kõn kõõsn maanin ey sum,

⁹taa jeege paac õõs maanse gen ken naase 'dõõd õkjekiro jiga kaad ken naaje j'ingõ gõtõ naase ki se. Dõ naade õõs maanse taa naase raagen deer ey se, naase řes õndenikiga naata õõ 'terlkiga maakse gen tẽdn naaba Raa ken zẽẽřẽ õõ ken met ki.

¹⁰Bõrse, naase ing aakki kaak kaam Goon Raa adef baa maakj raa ki, goonin se bõ, naan durino daan yoge tu õõ naan bõ Isan ken õõfjeki dojege taa maak-taar Raa bõõy dojege tu eyo bii ken naan an kõjn bõõrõ do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa ken Põl tẽd maakj gẽger ken Tesalonik ki (NJKN 20.18-21,31-35; 2Kõr 6.3-10, 12.12-15)*

¹Genaaenge, naase mala 'jeelinki, ken naaje jaay j'ingõ gõtse ki jaay naase 'dõõd õkjekiro jiga se, cẽr eyo.

²Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga õõ k'naajenoga maakj gẽger ken Pilip ki, jaay bõ k'j'iin k'baado gõtse ki. Ey num jee wõõyjege se tap bõ paac paac õõnen doob eyo, naõõ Raa se, eõjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi.

³Taa taar Raa ken naaje k'baa k'taadsen se, õk taar-kõõb eyo. Dõ naaje le k'j'õk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo õõ k'je kaan nam dal eyo.

⁴Gar Raa se naan aakje naaje j'an kõn kaas se jaay bõ, naan eõjeno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen baa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je bõ k'tẽdn nakj ken tõõl jikilimge tu eyo, num ken tõõl Raa ki, naan ken jeel nan saapm maakjege tu paac.

⁵Taa naase 'jeelki, naaje k'j'õn k'taad te taar gen kaan nam dal eyo õõ k'je te doobm tam eyo õõ Raa kic bõ jeele.

⁶Dõ naaje se k'jedõ te doobm naase bõ ajeki tõõm eyo õõ k'je jee kuuy bõ aje tõõm ey kici.

⁷Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje bõ ken k'jee maga-lsegen ken j'õk doobo ajekiga tẽdn naaba, gar naaje k'j'õn k'tẽdino te naan se eyo. Num naaje j'ingõ maakse ki se k'tẽdõ jeegegen õõ rodẽ urlu aan gõõ ko gaangen ken aak do gendege tu.

⁸Taa maak-je naaje k'j'õk dose ki se, k'je bõ j'aseno taadn Labar Jigan gen Raa se sum eyo, num j'õn roje paac bõ taa naase, taa naase 'tẽdkiga jee kõõn maakjege.

⁹Deere genaenge, naase utu 'saapki do dubarje ki õõ do naab ken naaje k'tẽd jaay õõr nanjeno tak tak se. Naaje k'tẽdõ naaba nõõrõ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kõõpm kaam ji nam eyo õõ ute naan se bõ, naaje k'taadseno Labar Jigan gen Raa se.

¹⁰Naase kic bõ saadjege õõ Raa kic bõ saadje: naaje j'ingõ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobina õõ nakj jaay akiro kõn aak kus roje ki se gõtõ.

¹¹Naase 'jeelki, maakse ki se, nanja kic naaje j'aakiõõ don ki aan gõõ bubm ken aak do gẽninge tu se.

¹²Naaje k'dẽjseno õõ k'j'ẽdseno kaay kaama õõ k'taadseno k'je aki king aan gõõ ken Raa maakin jen ro ki, naan ken danjeno taa aki kẽnd maakj gaarin ki õõ maakj *nookin ki.

Pól tóom Raa daala taa jee Raagen Tesalonik ji

¹³ Taa naan se 60 naaje k'tiŋg k'tóom Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa ken naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔ 'jeeliŋki taargen se gen jikilimge eyo num taar Raa. Ɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tedn naaba maakŋ naase ken aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici.

¹⁴ Bin num genaamge, naase kic 'tedkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki ken tedga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen metinge lee dabardeno ɔ borse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici.

¹⁵ Naade Yaudge se 60 ken tɔlo Meljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔ naade se 60 ken lee dabarjeno naaje kici. Ɔ nakgen Yaudge ted se tɔl Raa ki eyo ɔ naade se tedga jee wɔɔy jikilimge paac.

¹⁶ Naade Yaudgen ese se 60, gaasjen gen taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔŋ kaaj eyo. Ken naade ted bin se naade lee ziid *kusindege do kusinde ken naade lee ted se. Ɔ borse se kusinde se deelga gɔtiŋa. Num do taar tɔliŋ ki se, maak-taar Raa se, bɔɔyoga dofe ki.

Pól je 6aa kaakj jee Raagen maakj geger ken Tesalonik ki (NJKN 17.14-16)

¹⁷ Genaaamge, gɔtn k'jiin k'j'ɔnseno sum se, daanin dɔkga k'j'ɔŋ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic 60, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic 60 naaje k'je j'asen 6aa kaakj daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki den aak eyo.

¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkŋ terl j'asen 6aa kaaka, ken tap ki se maam Pól 60 m'taad m'dɔlga dɔlɔ gen 6aa kaak se, nafo *Bubm sitange se gaasjen doobo.

¹⁹ Genaaamge, 'jeelki, naase 60 jee ken naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔ edjen maak-raapo bii ken Meljege Isa ade 6aa se taa naase se naaje doje tedn raan. Taa naase 60 ken 'taadki jeege tu paac ɔki naabje se, naabm jiga.

²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum ken naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gen kɔɔpm king maakj geger ken Aten ki kalje ki,

² ɔ Timote se 60 naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan genaaje ɔ naaje k'ted naabm *Raa kalan. Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, naaje k'taadŋ jeege tu tele. Naaje k'j'ɔliŋ gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kedn kaay kaama ɔ taa naase aki king tɔɔɔ doobm al-Masi ki.

³ Bin 60, dubargen aan borse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki resn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu.

⁴ Kaadken naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakj se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki.

⁵ Taa naan se 60, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gen king booy den eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa 6aa gɔtse ki taa amo 6aa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dey la? Maam m'beer m'ɔ sɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ ute naan se naabjen k'ted daanse ki se 'kutn cere.

⁶ Borse, Timote ken iino gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔ naan 6aanjenoga ute labar jiga gen kaal maaksen do Raa ki ɔ gen maak-je ken naase ɔki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici.

⁷ Bin num genaamge, maakj nakge tun ɔnɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase edjekiga kaay kaama ute kaal maakj naasen aalki do Meljege tu se.

⁸ Borse naase utu ingki tɔɔg doobm Meljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tedga jiga.

⁹ Naaje j'ok taar ken 'kaasn jaay j'an tɔɔm Raa se tap ɓo gɔɔ, taa maak-raapm ken naaje j'oko taa naase naan Raa ki.

¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd metin te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo ter j'asen ɓaa kaaka ɔ j'aseno dooy nakj ken naase 'jeelki te metin ey ɓɔrtɔ doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ ɔn Raa Bubjege mala ute Meljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'ɓaa gɔtse ki.

¹² Maakje ken naase okki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔn Meljege asesin ziidn ɓaa ute naanina, tecn aan gɔɔ ken naaje k'jese naase se kici.

¹³ ɔɔ ter, ɔn Meljege asen tɔɔgɔj maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tedn jeegen *salal ɔ nam 'kɔn dim aak kus rose ki eyo, ɓii ken Meljege Isa al-Masi ade ɓaa ute jeenge paac se.

4

*ɔnki kingse se 'tɔɔl *Raa ki
(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)*

¹ Genaaengen doobm *al-Masi ki, borse do taar tɔɔlin ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyesenoga te doobm jaay naase aki king num tɔɔl Raa ki se. Deere, borse se kingse se tecga aan gɔɔ naan se. Taa naan se ɓo naaje k'tɔnd metse ute ro Meljege Isa al-Masi se, kingse bin se, okinki ɔnɔ ɔ 'ɓaansinki te naan se.

² Taa naase 'jeelki nakj ken naaje k'taadsono gen tɔɔda se, nakj se Meljege Isa ɓo taad jeege tu gen tɔɔda.

³ Nakj Raa maakin jen ro ki se, naan je naase aki kɔn rose paac naan ki ɔ naaja kic ɓo ɓɔɔbm kɔkɔn roɔa gen ɓaa je mɛnd jeege eyo ɔ gen ɓaa je gaabm jeege eyo.

⁴ ɔɔ maakse ki se, naaja kic ɓo ɔn kingin ute mendin se tedn aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki, ɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki;

⁵ ɔɔ onten kɔnki rose gen tedn nakgen jig eyo ken maakse ɓo jea, aan gɔɔ gen jeegen jeel Raa mal eyo lee ted se.

⁶ ɔɔ nam onten tujɔ ro genaam ken doobm Isa al-Masi ki ɔɔ onten 'kaanin dala. 'Jeelki, jeegen jaay ted bin se, Meljege utu aden dabara ɔ taar se le naaje k'taad k'dɔɔlsenga dɔɔɔ.

⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɓo gen tedn nakgen jig ey ken maakjege je se eyo, num ganj taa j'aki tedn jee *salal.

⁸ Taa naan se ɓo, debm ken jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim eyo, num naan ɔɔd und Raa debm edsen Nirlin Salal se.

⁹ Genaaamge, gen maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔn raan taarin ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔ j'eki naapa.

¹⁰ Deere, genaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'edsen kaay kaama, maak-je ese se ɓaansinki ute naanina.

¹¹ ɔɔ aayki kaamse taa aki king ute tɔɔse ute naapa, onten kɔlki dose maakj taar jeege tun kuuy. 'Tedki naaba ute jisege mala jaay ɓo aki kɔn dim anki tingi, aan gɔɔ ken naaje k'dooyeseno.

¹² Ken kingse jaay tec bin se, jeegen jeel Raa mal ey jaay 'kaakj se, asen kaal maak ki. ɔɔ naase kic ɓo j'eki nam ɓo asen kul eyo.

*Bii kɛn Mɛljege Isa ade tɛrlɛ
(1Kɔr 15.19-58)*

¹³ Gɛnaamge, naaje k'je naase aki jeele nakɔ kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki kiŋg maakɔj maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegeen jaay nakɔ naade an kond dɔde ro ki gɔt se.

¹⁴ Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan ooyoga ɔɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegeen aalga kaal maakde do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu aden duru daan yoge tu kici.

¹⁵ 'Booyki, kɛse ɔɔ taar Mɛljege dooyno jeege ɔɔ naaje k'je j'asesin taada: bii kɛn Mɛljege ade ɔɔa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan ki se j'aki kɔŋ deel kɔŋ jee kɛn ooyga kooy se eyo.

¹⁶ Taa bii kɛn Mɛljege ade ɔɔa se, naan mala 'taadn makɔŋɔ, ade kund kulu magal kɔdɔŋge tu ɔɔ naan 'dan jeege. Naan kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔɔ Mɛljege mala ade ɔɔy maakɔj raa ki ɔɔ jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naade se ɔɔ ade dur daan yoge tu deete.

¹⁷ Jaay ɔɔ Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naade tɛle ɔɔ j'anɔki ɔɔa dɔɔdn Mɛljege raan maakɔj gapar ki, ɔɔ j'aki ɔɔa tiŋg ute naana gen daayum.

¹⁸ Ute taargen se ɔɔ, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

*ɪŋgi zɛɛr daayum
(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)*

¹ Gɛnaamge, gen kaadina ute biin kɛn Mɛljege ade ɔɔa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum,

² nakgen se naase mala kic ɔɔ 'jeelinɔki jiga: *biin Mɛljege ade ɔɔa se tecɔn aan gɔɔ debm ɔɔogɔn ɔɔaado daan nɔɔr ki.

³ Kaad kɛn jeege deekɔj ɔɔ: «Naaje j'ɪŋgi ute tɔɔse ɔɔ nakɔ ajenki tujɔn maakjege le gɔtɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɔɔ, gɔtɔ se naar tujɔn kasak kasak, aan gɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakiɔn tuuniɔn gen koojo, ɔɔ bii kɛn se naade 'kɔŋ kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase gɛnaamge, naase le ɪŋgi maakɔj gɔt kɛn ɔɔd ey se; taa naan se ɔɔ, bii se kic asen kɔŋ kɔkɔj do jise ki aan gɔɔ debm ɔɔog eyo.

⁵ Taa naase paac 'tedkiga gaan gɔt kɛn wɔɔrɔ ɔɔ jee maakɔj katara ki; bin se naajege se jeegeen lee maakɔj nɔɔr ki eyo ɔɔ maakɔj gɔt kɛn ɔɔd eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔntɛn 'toodki bia aan gɔɔ jeegeen kuuy ɔɔrse tood tood se, num j'ɪŋgi zɛɛɛ ɔɔ k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege.

⁷ Jee toodn bige se le, lee tood nɔɔr ɔɔ jee kaay koonge kic le, lee taay toon nɔɔr.

⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔɔ maak-je kɛn k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔɔ debm ajeki kaaja, ɔɔ naan se tec aan gɔɔ debm ɔɔnd baay maala ɔɔ don ki.

⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm Mɛljege Isa al-Masi ɔɔ taa maak-taariɔn 'ɔɔy dojege tu eyo.

¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔɔ jeegeen kɛn utu ɪŋg zɛɛɛ, ey le jeegeen kɛn ooyga kooy se, naajege paac j'ɪŋg k'dɔɔkki ute naana.

¹¹ Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔɔ 'tɔɔgki maakɔj naapge, aan gɔɔ kɛn naase lee 'tedɔŋki ted se.

*Pɔl naŋ taariŋa ɔ tɛddɛn tɔɔsɛ
(Rm 12.17-21)*

¹² Genaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar tɛd naaba daanse ki se, aaldɛki maak ki. Taa naade se, Mɛljege ɔ ɔldeno taa asen tɔɔdɔ ɔ asen deje.

¹³ Taa naabm naade tɛd daanse ki se ɔkɛki ɔɔɔ ɔ jedeki. Ingi ute tɔɔsɛ ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni genaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɛki. Eɛki kaay kaama jeege tun maakɛ ing kaam kalan eyo, ɔ jeege kɛn ɔk tɔɔg ey se 'noogɛki ɔ ɔŋki maakse 'tɛdn deere ute jeege paac.

¹⁵ ɔndki kɔndɔ kɛn nam jaay tɛdi *kusiŋ se, ɔntɛ tɛrlɪŋsiŋa, num daayum 'jeki gɛn tɛdn bɛɛ ute naapa ɔ ute jeege paac.

¹⁶ Daayum ingki te maak-raapo.

¹⁷ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa.

¹⁸ ɔ maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛsɛ ɔ nakɔ kɛn Raa maakɔ jɛn ro ki ɔ ɔŋki tɛda, naasen kɛn doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛda se, ɔntɛn 'gaasiŋki;

²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔntɛ kuum kaaliŋki naan ki.

²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiŋ jiga jaay ɔ, kɛn bɛɛ maak ki se, uunki.

²² Napar kusinge paac se ɔɔki dose ro ki.

²³ ɔn Raa mala kɛn ɛɛjeki tɔɔsɛ se, asen tɛdn aki tɛdn jee salal mala mala ɔ rose, kose ɔ nirlse se ɔn Raa an bɔɔbm jiga ɔ bin se j'kɔŋ ne dim aak kus rose ki eyo bii kɛn Mɛljege Isa al-Masi adɛ ɔaa se.

²⁴ Raa danɛno se, naan 'kɔŋ tɛdn nakɔ se, taa naan se debm tuj ɔrmiŋ eyo.

²⁵ Genaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛdki tɔɔsɛ genaage tun paacɔ doobm al-Masi ki ɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɔ aan ɔɔ gena naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Mɛljege, kɛn maktubm se jaay ɔŋiŋkiga num, 'dooyiŋki naan genaage tu paac.

²⁸ ɔn Mɛljege Isa al-Masi 'tɛdn ute naase ɔ asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm ɣen k-dige kɛn Pɔl raanɩj eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy maktubm ɣen k-dige kɛn Pɔl raanɩj eglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣen k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtnɩj maakɩj maktubɩj kɛn deet deet se. Biige lɛ deel deele ɔɔ ɔɔto kic lɛ ɓaa ɓaa ute naaniɩa ɔɔ Isa lɛ aan te ey ɓortɔ. Kɛse ɓo nakɩj kɛn ɔl jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirlɛde ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔɔ: ɓii kɛn al-Masi ano ɓaa se, deelga (kon 2.2). Ɔɔ jee mɛtinge lɛ taad ɔɔ al-Masi utu ade naar ɓaa dey se, naade baate tɛdn naaba (kon 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raanɩj ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔɔ j'ɔntɛ naar tookɩj yɔkɔdo aan ɔɔ k'lj'aanga ɔɔtn kaan ki. Maakɩj kingɛde kɛn naade inj aak kaak kaam Isa se, adɛn kɔj gaasn ɣen tɛdn naabm kɛn naade an king ro ki eyo. Tɛr Pɔl taadden ɔɔ kusin se ziid ɓaa ɓaa ute naaniɩa ɔɔ debm kɛn Pɔl danɩj debm kusin se lɛ, nakgen kusin ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se utu 'tɛdn kaam jina. Kɛn Isa ade ɓaa aan ɔɔ Mɛl jeeɣen do naar ki se, debm kusina se naanɩj utu an kutin kap. Bin se k'lj'ing do mɛtekɛde ki.

Pɔl ute Silban ɔɔ Timote raanɩj ɔl tɔɔse jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɓo m'raanɩsen maktubm se ute Silban ɔɔ Timote jee *egliz kɛn maakɩj ɣeɣɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɣen Bubjege *Raa ɔɔ ɣen Meljege Isa *al-Masi.

² Ɔɩ Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl ɛd kaay kaama jee Raage tu (1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ Ɔnaamge, daayum naaje k'tɔom Raa taa naase ɔɔ kɛse nakɩj jiga ɣen tɛda, taa kaal maakɛn do Raa ki se ziidn ɓaa ute naaniɩj det det ɔɔ maak-je ɔkki do naapge tu paac se kic ɓo, ziidn ɓaa ute naaniɩa.

⁴ Taa naan se ɓo naaje j'ɔs maanse maakɩj *eglizge tun kuuy se kic ɓo, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣen kaal maakɛse do Isa *al-Masi ki ɔɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔɔ ute nakgen ɔɩ kɛn aan dose ki kic ɓo, naase ɔj aasiɩki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔjn ɓɔɔr kɛn Raa utu kɔjn do jeege tu se ute doobiɩa. Bin ɓo Raa ɔn nakgen se jaay aan dose ki se taa asen tɛdn naase jeeɣen anki kaasa ɣen kɛn kend maakɩj gaarin ki. Taa naan se ɓo naase lee 'dabarki se.

⁶ Deere, Raa se naan debm daan ki ɔɔ naan se utu dabar jee kɛn lee dabarse se.

⁷ Ɔɔ naasen maakɩj dubar ki se, Raa utu asen kɛdn ɔɔtn tɔɔl maaka ute naaje kalan, ɓii kɛn jeege 'kaakɩj Meljege Isa ade ɓɔɔy maakɩj raa ki ute kɔdingen tɔɔɔ se.

⁸ Meljege ade ɓɔɔy ute poodn ɔk zir zir, taa utu dabar jeeɣen jeel Raa mal eyo, ɔɔ kɛn baate ɓooy kuun taar Labar Jiga ɣen Meljege Isa se.

⁹ Dubar naade se Raa utu adɛn kutn kodɛ ɣen sɔɔkɩna. Naade se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Meljege ɔɔ kɔj kaakɩj tɔɔgin kɛn wɔɔr ɔɔto kelɛj kelɛj se eyo,

¹⁰ Bii ken Meljege afe 6aa se. Bii ken se 6o, jeegen paacn ken aal maakde do naan ki an kaak se an toomoo do jeegen jaay tedga jee naange se, naade an *nooko. Jo naase kic le ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹ Taa naan se 6o, daayum naaje k'tond metn Raa taa naase, taa Raa asen tedn anki kaasa ro nakge tun naan danjeno ro ki. Jo on toogj Raa se asen noogo aki tedn nakgen jiga aan goo ken maakse jea do kaal maakse se asen kol naase aki tedn naaba jiga.

¹² Bin 6o jeege nookj ro Meljege Isa al-Masi taa naase, do naase kic j'ase toomoo taa naana do kese bee gen Raajege do gen Meljege Isa al-Masi.

2

Nakj 'kaan jaay 6o Isa afe 6aa

¹ Genaamge, Meljege Isa *al-Masi utu afe 6aa do naajege j'utu j'aki tusn ceen ki. Taa naan se naaje k'taadn j'oo:

² nirlse onten naar teece do onten 'beerki do taar ken jeege taad do *6iin Meljege afe 6aa se aanga. Taar se ken nam taad taar teeco taar *Raa ki 6o baado taadseni, lo ken nam kuuy 6o taadsen ute taariga ey le ken nam 6o taadsen do naaje 6o k'raaniga, onten 'tookki do ki.

³ Ute doobm taar gay kic 6o, onten konki nam asen derle. Beeki se, kor jee dena 'koodn kund Raa se, Debm Kusin deelga te gotin* ken Raa an kutin maakj pood ki se, j'utu j'an kaakj tal.

⁴ Debm Kusin ese se 'gaasn jeege gen keem Raa ey le gen kergrj naan nakge tun kuuy. Bini, naan 6aa kend kisin king maakj 'Bee Raa† ki do taadn jeege tu deek do: maam se 6o m'Raa.

⁵ 'Saapki tu kaad ken j'injkiro tel se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la?

⁶ Borse Debm Kusin ken deel te gotin ese se nakj gaasin doobo se naase kic 'jeelinki; num ken kaadn Raa ondin se aasga jaay, naan utu afe teecn tal.

⁷ Toogj ken k'jeel metin eyo gen Debm Kusin deelga te gotin se borse naan ted tedn naabina na6o bini debm gaasin doobo se 'tedn goto jaay 6o j'utu j'an kaakj naan afe 'teecn tal.

⁸ Gotn se Debm Kusin deelga te gotin ese se j'utu j'an kaakin teecn tal, do ken Meljege Isa jaay afe 6aa se, ute kuul 'teecn taarin ki se sum 6o an toolin mak do ute toogin se naan utu an kutn kap.

⁹ Ken Debm Kusin deelga te gotin ese afe 6aa ute toogj *Bubm sitange se, naan 'tedn napar nakj-koo6ge ute nakgen magal magal deel do se, taa an derl jeege.

¹⁰ Naan 'tedn napar nakgen jig ey se kaam dena taa an derl jeegen ken 6aa 6aa gotn kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookj do taar ken met ki eyo. Ey num ken naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja.

¹¹ Taa naan se 6o, Raa olden saapm gen bi dode, ken olde naade aal maakde do nakj ken met ki ey se.

¹² Taa naan se 6o jeegen jaay baate tookj do taar ken met ki do maakde-raapo gen ted *kusina sum se, boro utu kooon dode ki.

Naase se jee Raa beer toadsenoga toodo

(1Pr 1.2-9)

¹³ Genaamge, naasen ken Meljege jese, daayum naaje k'toom Raa taa naase. Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni se 6o naan beer toadsenoga toodo taa asen

* 2:3 Debm Kusin ese se naan debm wooy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadn ute Bee Raa magal ken maakj geger ken Jeruzalem ki.

kaaja ute tɔɔgrj *Nirl Salal. Naan tɛdsen naase 'tɛdkiga jee naange ɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar kɛn mɛt ki.

14 Raa dan̄seno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gen *al-Masi kɛn naaje k'taadseno se, taa naase aki kend maakrj *nookrj gen Meljege Isa al-Masi ki.

15 Taa naan̄ se, genaamge, 'daarki tɔɔgɔ ɔ nakgen paacrj naaje k'taadseno ute taarje, ey lɛ k'raanseno maakrj maktub ki gen tɛda se, ɪŋki do ki.

16 Ɔn̄ Meljege Isa al-Masi naan̄ mala ɔ Bubjege Raa kɛn jejeki, ɔ ute bɛɛn̄ se, ɛd̄jeki kaay kaam gen daayum ute nakrj j'anki kɔnd dojege do Raa ki gen kɔŋ kaaja,

17 asen sel maakse ɔ asen kɛdn̄ tɔɔgɔ gen tɛdn̄ nakgen bɛɛ, ɔ bɛɛ ese se maakrj nakge tun naase 'tɛdki ey lɛ do taarge tun paacrj kɛn naase 'lee taadki kici.

3

*'Tɔndki mɛtn *Raa taa naaje (Rm 15.30-32)*

1 Genaangen doobm *al-Masi ki, ɔorse do taar tɔɔlin̄ ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje, taa taar Meljege se naar wɔɔkŋ ɔaa gɔtɔ ɔaa se paac ɔ jeege an̄ kaal maak ki aan gɔɔ kɛn naase aalin̄ki maak ki se kici.

2 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen bɔɔbm ro jeege tun tɔɔj eyo ɔ kɛn jig ey se, taa jeege paac lɛ took aal maakde do taar kɛn naaje k'taad se eyo.

3 Num Meljege se, naan̄ debm tujn̄ ɔrmin̄ ey se, naan̄ asen kɛdn̄ tɔɔgɔ ɔ asen bɔɔbm ro *Bubm sitange tu.

4 Taa naase se, Meljege taadjenga maakje ki ɔ naaje k'jeelin̄ maakje ki, nakrj naaje k'taadseno se, 'tɛd ɔaansin̄ki ute naan̄iŋa.

5 Ɔn̄ Meljege asen tɛdn̄ maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naan̄ jejeki ɔ nakgen aan dose ki se naase an̄ki sɛrke aan gɔɔ gen al-Masi sɛrkin̄o se.

'Tɛdki naaba aan gɔɔ gen Pɔl se

6 Ɔɔ ɔorse genaamge, naaje k'taadseni ute ro Meljege Isa *al-Masi se j'ɔɔ: genaagen doobm al-Masi ki kɛn jee kaar-naabge ute naade kɛn baate king do taar naaje kɛn k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn̄ cɛɛde ki dɔkɔ.

7 Taa naase kic 'jeelki, kaad kɛn naaje k'tingkiro tel se, naaje k'tɛdo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛdki naaba aan gɔɔ naaje.

8 Naaje j'ɔso te kɔsn̄ nam cɛr eyo, num nɔɔrɔ katara naaje k'dabar k'tɛdo naaba j'ɔar k'naŋo tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo.

9 Ey num naaje se j'ɔk doobo kɛn k'je se naase ajeki kɛdn̄ kɔsɔ. Num kɛn naaje k'tɛdn̄ naaba se k'je taa naase kic aki tɛdn̄ naaba bini.

10 Kɛn naaje j'ɪŋgo gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛdn̄ naab ey se, ŋ'ɔntɛ kɔs kici.

11 Kɛn naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee mɛtinge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛdn̄ dim̄ eyo, ɔ je ɔo lee tɔl dodege maakrj taar jeege tun ɔlden naade eyo.

12 Jeege bin se, naaje k'taadɛn̄ ɔ k'dɛjden̄ ute ro Meljege Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛdn̄ naaba, jaay ɔo k'kɔŋ dim̄ j'an kul rofe.

13 Num naase genaamge, 'tɛdki bɛɛ 'ɔaaki ute naanse, ɔntɛn̄ 'kɔɔrki.

14 Kɛn nam jaay baate tookrj do taar kɛn naaje k'raansesin̄ maakrj maktub ki ara se, ɔdn̄ki gen doŋa, ɔntɛn̄ tumki kalan̄ taa bin se, sɔkɔŋo an̄ tɔɔɔ.

¹⁵ Gaɗ ɔ̄nten 'kaakiŋki aan ɣɔɔ debm taamooyse, num 'dejiŋki aan ɣɔɔ ɣɛnaase.

Pɔl naɗ taariŋa ɔɔ ɔɔd' booro jee Raage tu

¹⁶ Ɔ̄n Meljegen debm tɔɔse, naan mala ute doobm gay kic ɓo asen keɗn tɔɔsiŋa ɣɛn daayum. Ɔɔ ɔ̄n Meljege se 'king ute naase paac.

¹⁷ Taar teɗn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raan̄sesiŋ te jim mala. Ken maam m'raan̄ga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini.

¹⁸ Ɔ̄n beɛ ɣɛn Meljege Isa *al-Masi se teɗn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanjin Timote ki

Timote se bubin kəf Grək ɔ kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ɔnjin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu ɔ maakn maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tedoga naaba ɔ leedoga mɛrtɛ dena ute Pəl kici. Pəl edinoga naabgen ɔɔɔ ɔɔɔ se kaam jina, ɔ ken tap tap se ken maakn geger ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pəl raan ɔlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan ɔlino maktubgen di ese se eglizge se k'tɔnddenga tɔndo. Ken ɔp se je eglizge se j'aden kɔnd doob ki ɔ j'aden noogn kaal maakde se t'edn kaal maakn mɛc. Maakn maktubin ken deet deet se, Pəl dej jee al-Masige k'king ute tɔsɛ ute naapa bin jaay ɔ taarde 'baa ute jee den se. Pəl dej jee naan jee Raage tu aan gɔɔ: jee ken tedn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kɔɔnge ɔ jeegen lee tɔɔdde ɔ dooyde. ɔ naan dej Timote ɔ n'tedn debm tedn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo ɔ n'aden taadn nakn naade ted kici.

Pəl raan ɔ tɔsɛ Timote ki (Tit 1.1-4)

¹ Maktubm se maam Pəl ɔ m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ɔndki dojege don ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se ɔ tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa al-Masi se.

² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan gɔɔ goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. ɔn Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tedn bɛede ai keejn doi ki ɔ ai kedn lapia.

ɔnd kɔnd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun mɛt ki eyo (1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)

³ Maam m'je naai se 'kɔɔpm king Epez ki aan gɔɔ kaad ken maam m'baa ɔba Masedoan ki jaay m'taadio m'ɔɔ ɔp inɔ gɔtn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtingen lee dooy jeege do taarge tun mɛt ki ey se.

⁴ Taadden kici j'ɔnte king dɔɔkn taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se ɔ j'ɔnte tuun mɛtjil bubdegen nan ey se. Kɛse baano ute naajn taara maakde ki ɛɛɛ, ɔ ɔn noogjeki eyo gen tedn nakn ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. ɔ jeegen naade ade je se, ade je ute maakn kalan ken ɔk *kusin eyo, ute maak-saapm jiga ɔ kaal maakden ken aal do Raa ki se tedn deer deer.

⁶ Taa jee mɛtinge se ɔnga gen tedn nakgen ese se ɔ nakgen k'dooydeno se kic ɔ, naade rɛsnɔga naatn, ɔɔpden gen king taadn taargen rɛn rɛn sum.

⁷ Naade je tedn jee magalgen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, naɔo taar naade taad jeege tu ɔ dooyde se, naade jeel mɛtin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ɔ k'tedki aan gɔɔ ken naan lee taadjeki se.

⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtin jiga jaayo taa jeegen tedn nakn ute doobin ɔ Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tu j doobina, jee

ken tookin taarin eyo, oo jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee ted nakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee taal bubdege ute kenndege oo jee ken taal jeege.

¹⁰ Oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kic taad jeege tun tedn nakn sokonge oo gaabgen ees naapge, jeegeen dug jeege bulu, jee taar-koobge, jee ken uun taar met ki eyo sum bo tal do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee ted jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se.

¹¹ Taar ken maam m'taad se kese bo Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookn Raa. Kese naan Raa ken beeki num jeege an toom se bo edumo Labar Jiga se kaam jima.

Pal toom Raa taa bee ken Raa tedn

¹² Maam toom Meljege Isa *al-Masi ken edum toogoo gen tedn naabina. Maam toomin se taa naan aakum maam se debm m'aasin gen tedn naabin jaay naan edumsin kaam jima.

¹³ Ey num, do dakin se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeenge oo m'naajino kici. Gan Isa al-Masi se eejunga dom ki, taa nakgen maam m'tedin se m'jeel te metin eyo taa kaadken se maam m'aal te maakum don ki ey borto.

¹⁴ Meljege se tedunga bee den aak eyo, taa naan se bo maam m'aal maakum don ki oo m'jena taa naaje ute Isa al-Masi se k'tedga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, oo beeki se jeege paac 'tookn taar se ute maakde paac: Isa al-Masi baado do naan ki se taa kaajn jee *kusinge. Oo maakn jee kusinge tu paac se maam bo debm kusin ken cirde paac.

¹⁶ Gan Raa se eejumoga dom ki, ey num maam bo debm kusin ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se oo Isa al-Masi se naan debm maakin deer bee eyo. Naan tedbin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay kon *kaajn gen daayum se.

¹⁷ On jeege paac *nookn Raa
oo an toom gen daayum,
taa Raa se naan Gaarge gen daayum.
Raa se naan ting daayum zere,
ken nam on aakin eyo,
naan bo Raa kalan lak,
daayum 'toominki.
*Amin.

Pal dej Timote oo n'aay kaamina

¹⁸ Timote, goonuma, kese bo taargen maam m'onisin kaam jii oo aan goo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tedn naabm jiga.

¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki oo ing te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se bo jee metinge resnga naatn, oo taa naan se bo kaal maakn naade aalo do Raa ki se naade resnga naatn.

²⁰ Maakn jeege tun ese se bo Imene ute Alekzander. Oo naade se maam m'ondega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tedin naan se taa nakn se aden deje oo bin se, naade kon naajn ro Raa ey sum.

2

*K'dej jeege gen keem *Raa
(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)*

¹ Nakɲ ken maam m'je deet deet se, m'je k'tɔnd mɛtn Raa k'j'eemiɲa, k'seliɲ mɛtiɲa ɔɔ k'tɔomiɲa taa jeege paac.

² Ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa taa gaaringe ute tɔɔgge, bin se taa naajege j'aki kɔɲ lapia ɔɔ j'aki king ute maraadjege ɔɔ j'aki kɔkɲ taariɲ ɔɔɲɔ ɔɔ j'aki lee aak bɛɛ naan jeege tu.

³ Kese nakɲ aak jiga ken tɔɔl Raa ki, naan ɓo ken Mɛl Kaajege.

⁴ Nakɲ ken tɔɔliɲ se, taa naan je jeege paac kɔɲ kaaja ɔɔ kɔɲ jeel-taar ken mɛt ki.

⁵ Taa

Raa se naan kalan sum,
ɔɔ debm daan Raa ute jeege se,
naan kic ɓo kalan sum,
naan ɓo debkilim k'danɲiɲ Isa *al-Masi se.

⁶ Naan ɓaado ɔɲ roɲ ooy taa dugɲ do jikilimge paac.

Naan tɛdn naan se je taadn ɔɔ kaadn se ɓo ken Raa ɔndiɲ ɔɔ je an kaajɲ jeege.

⁷ Taa naan se ɓo Raa ɔndum ɓorse m'tɛdga debm wɔɔkɲ taariɲ jeege tu ɔɔ *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan ɔndum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa mɛt ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-kɔɔɓ eyo, num taar ken mɛt ki.

⁸ Ter maam m'je se, ken gɔtn gay gay kic ɓo ken gaabge jaay ɓaa keem Raa se, j'uun jidege raan ɔɔ k'tɔnd mɛta ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo. J'ɔnte tɛdn maak-taara ɔɔ j'ɔnte tɛdn dekiɲ ute naapa.

⁹ Ɔɔ m'je mɛndge se kic j'ɔnte tuusn kalgen gen koono ken 'kɔl jeege adɛn kaakɲ naade sum se, num gan k'tɛd rodege miskinge. Ɔɔ j'ɔnte kɔɲɲ dodege gen koono. J'ɔnte tɔl kɔɔɔk bi gen daab, ɔɔ j'ɔnte tɔl meedgen ute rode ɔɔ j'ɔnte tuus kalgen ute rode.

¹⁰ Num nakɲ jaay adɛ tɛdn aak bɛɛ se, tamar ro eyo, num gan k'tɛd nakgen jiga jiga. Kese ɓo mɛndgen ɔk taar Raa ɔɲ se nakɲ ken dɔɔdden naade ki.

¹¹ Ken mɛndge jaay ɓaaga dooy gɔtn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'iɲg kaam kalan, k'booy taar debm ken iɲg dooyde se.

¹² Maam m'und te kulu mɛndge tu gen dooy gaabge eyo ɔɔ m'je mɛndge ɓo 'king do gaabge tu eyo, num mɛndge se k'j'iɲg kaam kalan ɔɔ j'ɔnte kul taara.

¹³ Taa do kupm mɛt ken deet se Raa ɔɓo Adum ɓo deete, jaay ɓo ɔɓo Awa.

¹⁴ Adum ɓo ɔɲ roɲ k'derliɲo deet eyo, gan mɛnda ɓo ɔɲ roɲ k'derliɲo deete ɔɔ naan baate tooko taar Raa ɔɔ aliɲ maakɲ kusiɲ ki.

¹⁵ Naɓo mɛnda kic utu kɔɲ kaaja se, taa mɛtijil gooniɲ naan utu kooj se, naɓo naan ɲ'aal maakɲ do Raa ki, je jeege, tɛdn roɲ mɛnd salal naan Raa ki ɔɔ tɛdn roɲ miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage (Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken mɛt ki, debm je tɛdn naan jee Raage se, naabm naan je tɛda se naabm jiga aak eyo.

² Naɓo debm je tɛdn naana se, 'tɛdn debm ken ɔk taar dɪm roɲ ki gɔtɔ, ɔk mɛnda kalan sum*, debm ɓɔɔɓ ɔk roɲa, debm saap tɛd naka ute doobiɲa, tɛd nakɲ jeege tɔomiɲa, debm kɔkɲ mɛrtge, ɔɔ debm jeel dooy jeege.

* 2:15 Aak Jɛn 3.15. * 3:2 Gɔtn iɲ tap ɓo jeel mɛnd se sum.

³ 'Tɛdn debm aay tɔtɔ deel te ɔtɪn eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, gan 'tɛdn debm maakin deere ɔɔ debm je taar eyo, debm maakin tama eyo.

⁴ Bɛeki se, 'tɛdn debm jeel king ute mɛndɪna ɔɔ ute ɔnɪnge ɔɔ ɔnɪnge kic sookin ɔɔ taarin naan taadɛn paac se, naadɛ uunu.

⁵ Taa debm jaay jeel king ute mɛndɪn te ɔnɪnge ey se, naan 'tɔɔdn *eglɪzn ɔn *Raa se ɔɔ dɪo?

⁶ Kɛn naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔntɛ 'kɔndki debm utu aal kaal maakin do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal rɔna ɔɔ Raa utu an kɔjn bɔɔɔɔ don ki aan ɔɔ kɛn naan ɔjo do *Bubm sitange tu se.

⁷ Debm king naan jee Raage se, bɛeki se, jee kɛn doobm Raa ki ey kic ɔɔ an kaal maak ki. Kɛn bin ey num, naan kɛnd maakɪ ɔkɔn ki ɔɔ naan kɛnd maakɪ sɛɛ Bubm sitange tu†.

jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛeki se, naadɛ se kic 'tɛdn jee jeege aaldɛ maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tɔtɔ dɛn eyo ɔɔ jee je gursn jeege ɔɛr eyo.

⁹ Naadɛ k'kaal maakɛ do taar kɛn do dɔkin k'jeel mɛtɪn ey jaay ɔɔrse k'jeelga mɛtɪn se ute maak-saapm jiga.

¹⁰ Kɛn naase jaay 'je aki tɔnd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak ɔkki naabdege jaayo ɔɔ kɛn ɔnki te taar dɪm rɔdɛ ki ey jaay ɔɔ, 'tɔndɛki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu.

¹¹ Mɛndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn mɛndgen jeege aaldɛ maak ki, j'ɔntɛ tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, k'ɔɔɔɔ j'ɔk rɔdɛ, ɔɔ do nakge tu paac se j'ɔntɛn tujɪn ɔɔrmdɛ.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen mɛndge kalan kalan sum, ɔɔ jeel dɛjn ɔnɛdege ɔɔ jeel king ute jee maakɪ bɛedege tu.

¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tɛd naabgen jiga se, kɔl jeege paac adɛn kaal maak ki. ɔɔ kɛn baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi kɛn naaje k'jaalki maakjege do ki se kic ɔɔ, 'taadɛn bɛer eyo.

Taar k'jeel mɛtɪn ey se ɔɔrse Raa taadjekiga mɛtɪna

¹⁴ Maam m'raanjɪ maktubm se taa ɔɔpɔga baata m'saap m'utu m'ai ɔaa kɔnɔ,

¹⁵ naɔo kɛn m'aan te yɔkɔd ey kic ɔɔ, maktubm se ai taadɛ mɛtɪn taar king jee Raage ute naapa. Jee se ɔɔ *eglɪzn ɔn Raa zɛɛɛ. Naadɛ se ɔɔ jee ɔk taar mɛt ki se tɔɔɔɔ aan ɔɔɔɔ dɪliy kɛn gɔk bɛe tɔɔɔ se.

¹⁶ *Taar mɛt kɛn k'jeelki mɛtɪn eyo, jaay Raa taadjeki mɛtɪn se kɛn taadjeki king doobm Raa ki ɔɔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal dɛn dɛna nam an kɔn naaj eyo. Taar esɛ ɔɔ kɛn taad ɔɔ:

*Al-Masi ɔaado tɛd rɔn tɛd debkilimi se,

*Nɪrɪ Raa taad jeege tu ɔɔ naan se ɔɔ debm kɛn tɛd nakɪ ute doobɪna.

*Kɔdn Raage kic aakinga ute kaamɛ.

Jeege taaddega taarin jeege tun Yaudge eyo.

Jeegen do naan kɛn ɔtɪn ɔaa se paac aalga maakɛ doɪn ki,

ɔɔ Raa uun ɔaansɪn maakɪ raa ki ɔɔ *nookinga.

4

Jee dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (1Jn 4.1-3; Kɔl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

† 3:7 Kɛn bin se Bubm sitange kɔn doobm an tuj saadɪna.

¹ Ganj *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔ kaad ken jaay dunia ɔppga gɔɔɔ an nan se, jee mɛtinge se utu kɔn gen kal maakde do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. ɔ kuun taar sitangen lee derl jeege ɔ tookj taar ken jig eyo ken sitange ɔ jeege jaay lee dooy jeege se ɔ ɔnɔ.

² Naade se utu kɔn rode jeege tun ted rode aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki ken jee taar-kɔɔge se ɔ jee se ɔ ken maak-saapde tec aan gɔɔ k'tɔɔcinga tɔɔc ute poodo, naade se ɔ ken utu aden kaan dala.

³ Naade dooy jeege ɔ j'ɔnte tɔkɔ naapa, ter naade taad jeege tu ɔ nakɔ kɔsɔgen mɛtinge se kic ɔ j'ɔnte kɔɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegeen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔ jeel-taar Raa mɛt ki se 'kɔɔɔ, ɔ 'tɔɔm Raa taa nakɔ kɔsɔgen ese se.

⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakɔ jaay j'an kɔɔdn kund naatn tap ɔ gɔɔ. Ken j'ɔninga num, k'tɔɔm Raa.

⁵ Ken tedɔn nakge jaay ted *salal se taar Raa, ute tɔnd mɛtn Raa ken k'lee k'tɔndki mɛtin se.

*Debm tedn naabm Isa *al-Masi ken bɛɛ*

⁶ Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tedn debm tedn naabm Isa al-Masi ken mɛc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jig an k'dooyio se 'taadn jeege tu ɔ naai se utu ing do ki jiga.

⁷ ɔnte booy mɛtn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mɛndgen magalge lee taad rɛn rɛn se. Num ganj aay kaami taar Raa se ɔkiɔ ɔnɔ.

⁸ Debm lee tɔɔj rɔn se rɔn wɔrgɔ ɔ kɛse tedn jiga naɔɔ cɔkɔ sum. Num ganj debm ken ɔk taar Raa ɔn se, taar se noogin den cir nakgen ɔaa se paac. Taa naan jeele taar se an kɛdn kaaja ɔarse ɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar mɛt ki, bɛɛki se, taar se jeege paac an tookj kɔkɔn ute maakde paac.

¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔ k'j'aay kaamje k'ted naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ing daayum zɛɛɛ. Naan ɔ Mel Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki.

¹¹ Taargen se ɔ 'taadɔn jeege tu ɔ 'dooyde.

¹² ɔnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Ganj naai ɔ 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakɔn ken naai aal do Raa ki, ɔ ute lei ken aak bɛɛ naan Raa ki.

¹³ Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyin naan jeege tu 'dejn jeege ɔ 'lee dooyde ute taar se.

¹⁴ Tɔɔɔn ken Raa ɛdɔ ɔ an tedn naabin se, ɔnte kaakin aan gɔɔ nakɔ cɛɛɛ. Raa ɛdɔnsin se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki ɔ naan ken se ɔ, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki.

¹⁵ Nakgen se ɔ ken naai aden kɔkɔ ɔnɔ, 'tedden ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'ted bɛɛ ɔaa ɔaa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ ɔnd kɔnd do roi ki, ɔ ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'ted naan se. Ken naai jaay 'ted naan se num, bin se naai 'kɔn kaajn roi ɔ 'kɔn kaajn jeegeen lee booy taari se kici.

5

*Kɛse taar gen dejn jee Raage
(1Kɔr 9.7-14; ɛp 6.5-8; 1Pr 2.18-20)*

¹ Debm gaab-gooᓅ se ken an mooy num onte kaacin kaama, num gan taadin aan goo bubi mala. Jo gaangen gaabge se kic okden jiga aan goo genaaiᓅ mala.

² Mendgen magalge se okden jiga aan goo kenige mala. Jo gaangen mendge se okden jiga aan goo genaaiᓅ mala kici, nabo ute maakᓅ kalan ken ok *kusin eyo.

Kese taar gen dejn jee Raage taa mend-daayge

³ Mend-daaygen ok nam aden noogᓅ goto se okden onᓅ.

⁴ Ken mend-daay gam jaay ok gaange lo ok bugge se, gaange se k'dooy rode gen kaakᓅ do jeege tun maakᓅ beedege tu do bubdege tu ute kenudege tu, ute naan se jaay bo, taadin do naade ok taar *Raa se onᓅ. Kese bo nakᓅ ken taal Raa ki.

⁵ Mend-daay ing kalin ki ken ok nam an noogᓅ goto se, naan se ond don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nooro katara do selin metina taa an noogo.

⁶ Num gan mend-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakin je sum se, naan num utu ing zeeᓃ, nabo doobm Raa ki se aan goo debm ooyga kooyo.

⁷ Kese bo taargen naai an 'dooy jeege taa mend-daayge se j'kon ne dim aak kus gen taadin rode ki eyo.

⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo do aak do jeege tun maakᓅ been ki ey se, debm bin se resᓅga ute doobm Isa *al-Masi. Jo naan se tedga nakᓅ *kusin cir debm ken aal te maakin do Isa al-Masi ki ey borto.

⁹ Mend-daay j'an raan maakᓅ mend-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ok baara si-mee jaayo do in bo gaabin kalan sum.

¹⁰ Beeki se, jeege paac an jeele naan se, mend tedn nakgen jiga, mend ul geninge jiga, mend ok mertge, tug je jee Raage*, noog jee daayge do daayum naan je doobm tedn bee.

¹¹ Gan mend-daaygen utu seem se, onte raan rode ute mend-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se bona aden taal eyo do je doobm 'tokᓅ gaabge.

¹² Bin se naade utu kend maakᓅ kusin ki taa dookᓅ maakden deet deet gen tedn naabm Isa al-Masi se le, naade resᓅga naatn.

¹³ Ken m'oo j'onte raanden se taa ken k'raandenga num, naade tedn mend kaar-naabge do lee kuun do bee jeege. Num gen kaar-naabdege sum eyo, gan naade tedn mend koodn jeege, taal taardege maakᓅ taar jeege tu do taargen gen taad ey kic bo, naade an taada.

¹⁴ Taa naan se bo m'je mend-daaygen seem se, k'tok gaabge do k'l'ooj gaange, k'l'ok beedege tooᓅ. Bin se jee taamooyjege se 'kon taar dim kusin rojege tu eyo.

¹⁵ Ken olum taad bin se, taa kengen metinge se res onga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mend aalga maakin do Isa al-Masi ki jaay ok mend-daay gam maakᓅ taasinge tu num, n'aakin don ki. Onte kon *egliz bo an kaakᓅ don ki, bin se egliz se 'kaakᓅ do mend-daayge tun ken ok nam aden noogᓅ goto.

Kese taar gen dejn jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay ted naabde aak jiga maakᓅ egliz ki se, jee se jaalden maak ki do j'okden onᓅ. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu do dooy jeege ute taar Raa se naade se bo j'okden onᓅ cir paac paac.

* **5:10** Tug je jee Raage se je deekᓅ do: debm dood ok mertge jiga. Kese bo nakᓅ ken Yaudge lee teda ken mertge aanga gotde ki.

¹⁸ Taa Kitap deek oo: *Maraŋ tiiko naki tond gεme se, j'onte kolin dim taarin ki ken an gaasn koo.*† Oo ter got kuuy taar Raa taad oo: *Debm tedn naaba se k'j'ogin gotogina.*‡

¹⁹ Ken nam jaay ak mind debm maakŋ naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lo moŋo jaay saadin ey se, onte 'kuun taarina.

²⁰ Jee naan jee Raage tun ted *kusiŋ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹ Maam m'tond meti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki oo naan *kodon Raage tun naan beer toaddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, onte baa metn nam ki oo onte koo metn nam.

²² Onte 'naar gen kond ji do nam ki oo onte 'kol doi maakŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'boob roi bee naan Raa ki.

²³ Onte 'kaay maane kalin ki sum, num taa maaki lee onni se aay totn koojn bin cakoo, taa ai tooo.

²⁴ Kusiŋ jee metinge se ken j'ondden te boor ey kic bo tood tal, gan gen jee metinge se j'onddenga booro jaay metin teece.

²⁵ Bin se nakgen jigan ken jeege lee ted se kic bo toodn tal, anum gen jee metingen ted nakŋ jiga ken j'onj j'aakden ey se kic bo utu 'toodn tal.

6

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

¹ Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki oo j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo oo dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic bo naade an naaj eyo.

² Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakŋ meldege se aan goo j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo oo ak maak-je do gurs ki (Mi 6.19-34)

Kese bo nakgen ken naai utu an dooy jeege oo anden deje.

³ Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kookŋ taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se oo baate tookŋ taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se,

⁴ debm bin se magal ronoo oo naan se jeel dim eyo. Naan se aan goo debm ak koon gen naajn taara, onga taara se naajn on eyo. Jeegen bin se bo ken ol jeege donoo, ted taamooyo, naaj jeege, oo terec taargen jig eyo ro jeege tu ute dode.

⁵ Naade ting bo gen naajn taarge ute naapa sum, naade ting bo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan goo taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap oo naade ak taar Raa on se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶ Deere, ken naajege jaay j'okki taar Raajege on se, doobm Raa ki se j'okki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakŋ naaje j'okki se bo on maakjege 'raapm do ki.

⁷ Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, oo biin j'aki kooy kic bo j'aki terl gotn Raa ki ute jijege sik.

⁸ Ken j'okki nakŋ koo, kaaye ute kal tuusu se bo beejekiga sum.

† 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

⁹ Gan jee je 'tedn jee nak denge se, on *Bubm sitange naamde oo naade se olga dodege maakn seen ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege oo lee utde kap se.

¹⁰ Je gurs se naan bo ko *kusinge paac. Jee metingen ting bo gen je naan se sum se, naade se iigga dokoo ute doobm Isa *al-Masi oo olga rodege maakn dubar ki aan goo debm j'osinga kos ute gordoo.

Pal deej Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dokoo. Aay kaami 'ted nakn ute doobina naan Raa ki. Ok taar Raa se doono oo daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami oo 'ted debm dalul.

¹² Aay kaami 'do ok doobm Raa se toooo, kaajn naai on se okin toooo. Taa naan se bo Raa danio, kase bo nakn ken naai mala taado naan jee denge tu, oo naai aalga maaki do taarge tun jiga se.

¹³ M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacn ute kode oo naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tooo ken k'danin Pons Pilat se:

¹⁴ nakgen ken Raa taad oo gen teda se okin toooo. On te kon jeege ai taadn taargen ing kus roi ki. 'Boob roi bini Raa ade kol Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki.

¹⁵ Naan ade terl se kaad ken Raa mala bo andinga kondoo:

Naan se bo Raa ken jeege paac toomina,
naan kalin ki sum bo ing do nakge tu paac,
Naan Gaar gen gaaringe, naan bo Mel gen melge.

¹⁶ Naan kalin ki bo ken ting daayum zeeere,
naan ing gotn ken wooroo,

debm an kaas jaay baa ceen ki se goto*.

Nam bii kalan aakin te eyo,
oo borse kic bo debm an kon kaakn naan se goto.
On jeege paac *'nookn ronaa,
oo an jeelin daayum naan bo debm toooo, *amin.

¹⁷ Gan jee nak denge borse do naan ki se taadden oo j'on te magal rodege, oo j'on te kond dodege do nak denge tun tedga sum bo utu kut se. Gan j'aal maakege do Raa ki, naan ken edjeki nakge paac ute maraadinna taa naaje j'aki king ute maak-raapo.

¹⁸ Taadden kici oo k'ted bae jeege tu oo k'ted nakgen jiga se dena. K'ted jee kercelege oo nakdege se k'nigin ute jeege.

¹⁹ Bin se nakgen naade ted jeege tu se, aden toodn korbotn jiga oo ken 'kon kut eyo. Oo naan ki se naade utu kon kaajn ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa edisin se boobin jiga. Maakn taarge tun ren ren ken toom Raa ey se, on te kol taari maak ki oo maakn jeege tun metingen ted rode aan goo naade bo jeel nakge kalin ki se, ood doi rode ki.

²¹ Taa jeel nakdegen ese sum bo maake ki se jee metingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic bo resnga naatn.

On Raa asen tedn beena.

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanjin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ək dejn Pəl ken kaam məətn. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), ə den jeege rəsinga (kon 1.15; 4.10-16), ə naan jeele əpinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se 60 naan taad Timote ki, debm naade tədō naaba tē, ken naan jen aan gəə goon maakin se taadin ə n'ing lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, ə gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan əno taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Ə naan taad taar ken naan de j Timote. Pəl de j Timote ə edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin ə taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kənd te roŋa ə n'ənte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bəln king Pəl jiga se. Nakj jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin ə, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, ə taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se l, naan taad tək metin toodn tal. Ə Kitapm Raa se ənd jeege do doob ki ə taa jeege 'tedn nakj ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raan əl təəsin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl 60 m'raanj maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gəə ken *Raa maakin jen ro ki. Naan 60 əlumo taa m'baa taadin jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad ə utu 'kədn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se.

² Maktubm se maam m'raanjin naai Timote ki, goon maak-jema: ən Raa Bubu ute Məljege Isa al-Masi tedn bēede, ai kēejn doi ki ə ai kēdn lapia.

Pəl təəm Raa taa Timote

(2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Təs 2.13-15)

³ Maam se m'təəm Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakj kalan aan gəə gen bugumgen lee tədō do dəkin se. Nəəə katara, ken maam jaay m'baan ba keeme se, daayum maam m'tənd metin taa naai Timote.

⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai ba kaakj ute kaamum jaay 60, maakum 'raapo.

⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakj bin se bugi mēnd Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay 60 koi Enis kic 60 aalo maakin bin kici ə bərse maam jeel maakum ki, naai kic 60 aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl ed kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se 60 m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa edisin gen tēda se, kaad ken maam m'əndo jim doi ki. Ə naabm se ənte 'dirigina.

⁷ Taa Nirl ken Raa edjekiro se ajeki tedn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, edjeki gaab-təəə, maak-je do jeege tu ə tedjeki k'bəəə j'əkki rojege.

⁸ Taa naan se 60 ənten tedn səkəə gen tedn saadn Məljege; ə ənten tedn səkəə taa maam ken j'əkum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute təəə Raa ken ed se.

⁹ Raa se naan 60 debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tedn jee naange. Num naan tedin naan se taa naajege 60 k'tedkiroga ted nakn jig eyo, num taa been ken naan mala maakin jen ro ki. Jo beee ese se, naan tedin ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey 60ro,

¹⁰ Jo 60se, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, been se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ok tooo do yo ki, oo yo se naan tedga aan gaa nakn cere; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajn gen daayum ken 'kon daa eyo.

¹¹ Taa Labar Jigan ese se 60, Raa tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa, debm wookn taarina oo debm dooy jeege.

¹² Taa naan se 60 maam m'utu m'dabar dabar rak se. Nabo sokon toolum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se le, maam m'jeelina oo naan ok tooon ken 'boobm nakgen paacn ken naan onumsin kaam jim se bini 'kaan bii ken kaam maon ken Raa utu 'kon boro do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki oo ute maak-je ken naai ok do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mec n ken maam m'dooyi se, 'baa te naan se.

¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'boobin maaki ki jiga. Jo *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jele genaagen paacn ken taa naan Azi ki se, resumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ On Meljege 'tedn been maakn bee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum edum kaay kaama oo ken maam maakn danjay ki se kic 60, naan sokon toolin eyo taa maama.

¹⁷ Anum ken naan aan maakn geger ken *Rom ki sum se, naan jem worok worok bini jaay baa onuma.

¹⁸ On bii ken kaam maon Raa kon boro do jeege tu se, Meljege Isa al-Masi an keein don ki naan Raa ki. Bee ken naan tedumo maakn geger ken Epez ki paac se, nam jaay jeelin aan gaa naai Timote se goto.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ok maaki tooo do bee ken doobm Isa al-Masi ki se.

² Jo taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadga tun den se, taar se 'baa dooyin jeege tun 'booy kon metin mec taa naade 'kon kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan gaa asgar Isa al-Masi ken mec.

⁴ Asgar jaay je 'tal deb ken uunin se, naan olin te nakgen jeege lee ted se ey sum.

⁵ Aak jee taange se: debm aan aanga te doobina oo aanga deet jaay 60, j'aalin aace*.

⁶ Debm aay kaamin kurs maakn-gotin se, ken maakn-got se jaay oojga num, naan 60 kosn nakin deete.

⁷ Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Jo Meljege ai tedi naai 'jeel kon metn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan se ooyga oo duro daan yoge tu oo keee 60 Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se.

* 2:5 Kaal aacn ara se je taadn ute laatin toom ken j'ondin don ki.

⁹ Taa Labar Jigan se 6o, maam m'dabar bini, k'j'ok k'dookum aan goo debm ken tujga tuj dim. Na6o taar *Raa se, j'an kəŋ gaas eyo.

¹⁰ Taa naan se 6o, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa beer tooddenga tood do dakin se, taa naade kic 'kəŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi ɔ 'kəŋ *nookŋ gen daayum.

¹¹ Booyo! Taargen ese se taargen met ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naan se,
j'utu j'aki kəŋ kaaja te naan kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naan se,
j'utu j'aki 6aa kəsn gaara te naan kici.

Ken naajege jaay k'baatinkiga se,
naan kic ajeki baat naajege kici;

¹³ ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,
naan se, daayum tuj ɔrmin eyo,
taa naan se 'kəŋ baatn roŋ eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

¹⁴ Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taadden ute toogi paac: j'onte tɛdn dekenɛ do taarge tun metinge se. Taa naajŋ taara se nakŋ cɛɛ ɔ 'kutn jee ken lee booyin se.

¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'ted debm mecŋ ken 'toal Raa ki, ɔ ted aan goo debm tɛdn naabm ken ɔk səkəŋ eyo ken taad taar Raa met ki ute doobiŋa naan jeege tu.

¹⁶ ɔod doi do taarge tun jeege lee ul ren ren jaay resn ute doobm Raa se. Taa jeegen lee tɛdn naan ese se, naade daayum ted *kusina 6aa ute naande.

¹⁷ Taar naade se aan goo du ken ɔŋ eep eyo ɔ ɔs 6aa ute naaniŋa. Imenɛ ute Piletos se, metn jee se kici.

¹⁸ Jee se resŋga ute taar met ki. ɔ naade taad jeege tu ɔ: kaadn ken Raa utu dur jeegen ooyga kooy se, deelga. Bin 6o jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici.

¹⁹ Num gan metn taar ken Raa uuno metin se, utu ing ɔotŋ ki tak; naan se tec aan goo kuun metn bee ken k'raanŋ ro ki j'ɔ: «Meljege Raa se, jeel jeenge» ɔ «Debm jaay taadga ɔ naan gen Meljege se, ŋ'ɔod don ro kusin ki.»

²⁰ Debm maal ɔk bee magal se maakŋ been ki se, ɔk nakgen k'daapde ute daab ɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk nakgen j'ɔbde te nenje ɔ kengen kaagge 6o k'ɔɔɔ k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ɔodde ute biin biina ɔ kengen metinge se, ken k'lee k'tɛdn naaba 6ii-raa.

²¹ Bin num debm ken ɔdga don ro kusin ki ɔ ted roŋ *salal se, naan tedga aan goo nakŋ jiga, ken melin ɔdŋn ute biin biina. Ute naan se naan tɛdn naabgen jiga ken melin maakin jen ro ki.

Debm tɛdn naabm Meljege

²² Anum nakŋ *kusin ken gaan kɔdge maakde je se, naai iik ro ki dəkɔ. Num 'je nakŋ te doobiŋa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege ɔ daan jeege tun lee eem Meljege ute maakŋ kalan se, naai ing te toose ute naade.

²³ Bin num, 6ere, ɔŋte kol doi do naajŋ taarge tun ren ren jee derlge se. Taa naai 'jeele, naajŋ taargen bin se, lee 6aano 6aa ute mooyo.

²⁴ 'Jeele debm tɛdn naabm Meljege se, 'kəŋ mooy te jeege eyo. Num naan 'tɛdn debm je jeege paac, jeel dooy jeege ɔ serkŋ jee naajŋ taarge.

²⁵ Jee ken lee naaj taara se, naai 'taadfen te taar urlu. Bin sum 60, daan Raa utu aden terl maakde ɔ naade utu 'jeel taar met ki,

²⁶ ɔ naade 'terl 'tedn jee metekge ɔ ade kon teecn maakn ji *Bubm sitange tun ken ey num takdenga tok bulu gen tedn maakjena.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tedn ɔnɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tedn ɔnɔ.

² Taa biigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tedn jee nakɔɔnge, 'je gurs, 'tedn jee koonge ɔ 'magal rode. Naade 'naajn *Raa ɔ 'tookn taar kenɔdege ute bubdege eyo. Jee se, beɛ ken k'tedfen se kic 60 naade jeele eyo. Nakn ken jee Raage aalin maak ki se, naade uum aalin naan ki;

³ naade se ken 'tedn *kusina jeege tu kic 60 ɔlden dim eyo, ɛj do jeege tu eyo, 'tedn jee kɔɔdn jeege, naade ɔn bɔɔb ɔk rode eyo, tedn kusin jeege tu kic 60 maakde raap sakan, ɔ nakn beɛ tap 60, naade je eyo;

⁴ naade je kudn gɔɔ jeege, 'tedn jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔ nakn daa rode 60 je se, naade jen cir Raa.

⁵ Deere, naade se, ken aakde num 'deekn ɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔnɔ, num naade se, tɔɔgn Raa tap 60, naade ɔɔd undin naata. Anum jee se, naai ɔɔd doi rode ki dɔkɔ.

⁶ Maakde ki se, jee metinge lee goon 6aa 6ee mendge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔ aasin do rode ki eyo, ɔ mendgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo ken ɔlden maakn kusin ki. Jee se lee derlde taa aden kɔkn kaam jide.

⁷ Mendgen se je 60 'dooy jeele taar met ki, na60 naade ɔn booy ɔkin eyo.

⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookn taar *Musa se, jee se kic 60 baate tookn taar met ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔ kaal maakn ken naade ɔ aal do Isa ki se kic 60, cɛɛ sum.

⁹ Anum naabde se 'kon 6aa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl dej Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga bɔɔɔtuma maakn dooy ken maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen ken maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum ken deere, maak-je ken maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se,

¹¹ dubar ken jeege lee dabaruma ɔ dubar ken maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakn ken jeege tedumo dom ki maakn gɛgɛr ken Antion ken taa naan Pizidi ki, ute kengen maakn gɛgerge tun Ikɔnion ute ken Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarumga den aak eyo. Gan Meljege ɔɔdumoga doma maakn nakge tun se paac.

¹² Anum 'booyo! Jee paacn ken je kɔkn doobm Isa *al-Masi ɔn se, naade se jeege utu aden lee dabara.

¹³ Anum jee *kusinge ute jee kɔrdge se ɛ, utu 'tedn kusin '6aa ute naande. Naade utu 'derl jeege ɔ naade kic jeege utu aden derl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar ken jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔ aal maaki do ki se, ɔkin tɔɔgɔ. Taa jeegen dooyio taar se jaay naai 'tooko do ki se ɛ, naai kic 'jeelde.

* 3:8 Do dɔkin se, Janez ute Jambrez se jee ken lee ooj rode gen derl jeege taa naan Masar ki.

¹⁵Deere, gōtn naai iin baatiki tap 6o, naai 'jeel taargen salal ken k'raaninoga raan maakn Kitap ki ɔ taargen se 6o ɔk tɔɔgɔ ken ai tɛdɪ naai 'jeel taara ken ai kaaja ute kaal maaki ken naai aal do Isa al-Masi ki se.

¹⁶'Booyo: Kitapm Raa se kese Raa mala 6o ken ɔl jeege raaninɔ. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔ taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad took metin tood tal. ɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔ taa jeege 'tɛdn nakn ute doobina naan Raa ki.

¹⁷Bin jaay 6o, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔn daapm ronɔ ɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

4

*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔ naan Isa *al-Masi ken aɛ 6aa kɔjn bɔɔrɔ do jeege tun zɛɛɛ ɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔ naan ken aɛ 6aa aan gɔɔ gaarge, m'ɔɔ:

²'wɔɔk Taar Raa jeege tu ken maakn gɔt ken jiga ey le ɔn kic 6o, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum uɔɔɔn bia, uunde kaamɛ, 'ɔɛɔɔ ɔ 'mooyde.

³Taa kaadɪn utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je 6o 'tɛdn nakn ken maakde jea. Taa naan se 6o naade 'lee 6aa gōtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kɛdn maak-raapo.

⁴Taargen met ki se, naade 'je an booy eyo. Na6o naade je 6o 'booy taargen ren ren se.

⁵Anum naai se, do nakge tu paac se, naai ing do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic 6o, aay kaami serkina, aan gɔɔ debm ken lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔ naabi se, 'tɛdn nanjin ute doobina.

⁶Anum maam Pɔl se le, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *serke Raa ki. ɔ bii kooyum le ɔppga gɔɔɔ.

⁷Maam se m'tɛdoga tɛd bɔɔr jet. ɔ maam m'aan m'aanga ute doobina gōtn kaan ki ɔ m'bɔɔbga jiga doobm al-Masi.

⁸Borse se, nakn kaal aacn ute doobin* ken Raa amsin kɛd se te booyum maakn raa ki. Kese Meljegen debm daan ken utu kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se 6o amsin kɛdn bii ken se. ɔ naan am kɛdn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kɛdn jeege tun paacn jɛna ɔ utu ing aak kaamin bii ken naan utu aɛ 6aa se.

Pɔl ɛd labarin Timote ki ɔ dejiɔa

⁹Bin se, aay kaami '6aadɔ ɔjum keske.

¹⁰Taa Demas le resumga, iin 6aaga geger ken Tesalonik ki taa naan uunga nakn *dunia 6o ciri. Kresen se, j'ɔlin 6aaga taa naan Galat ki ɔ Tit kic 6o j'ɔlin 6aaga taa naan Dalmati ki.

¹¹ɔɔp Luk kalin ki sum 6o te maama. Ken naai '6aadɔ 6aa num, Mark se '6aamsinɔ, taa naan se utu am noogn maakn naab ki.

¹²Tisik se, maam m'ɔlin 6aaga maakn geger ken Epez ki.

¹³Ken '6aakiro 6aa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'ɔninɔ maakn geger Troas ki gōtn Karpos ki se. ɔ 'tɔs '6aamo ute kitapge ɔ ken maam jen tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴Kɔɔ-kɔɔɔn-tɔɔl ken ron Alekzander se, tɛɔmoga *kusin aak eyo. Nakn naan tɛd se, Meljege utu ansin tɛrl don ki.

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

¹⁵ Naai kic and kənd te gaabm se, taa do taar kən naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad kən deet deetn gətn kəjn bəər ki jaay, maam m'taad taargen am naakn kəədn dom se, nam tap 60 6aa te mətum ki eyo. Jeege paac rəsumo. Taa nakn naade təd se, ɔn Raa ɔnte kəkdesin ɔnɔ.

¹⁷ Na6o Meljege mala se utu te maama ɔ naan ɛdumga təɔɔ bin 60 maam m'taadga taarin jeege tu ute maraadinə ɔ taar Raa se, jeege kən Yaudge ey se kic 60 paac booyga. Ɔ Meljege se lɛ, aajumga taar tupiy ki.

¹⁸ Meljege se, maakn gət kən ɔnɔ paac se utu am kəədn doma ɔ am kaaja taa ansum 6aa maakn gaarin kən maakn raa ki. Ɔn daayum daayum Meljege se, jeege an *nooko. *Amin!

Pəl nanj taarinə ɔ raan ɔl təəsin kaam məətn

¹⁹ Təd təəse Priska ute Akilas ki ɔ təd təəse jeege tun maakn 6ee Onezipor ki kici.

²⁰ Erast se ɔpoga maakn geger kən Kərint ki ɔ Tropim lɛ, maam m'əninoga maakn geger kən Mile ki, taa naan kənɔ.

²¹ Kə kaadn kuulu 'kaan se, 'naar 'baadɔ ɔjuma. Ebul, Pudan, Linus, gena mend Klodia ute genaage paac tedi təəse.

²² Ɔn Meljege se t'edn ute naai. Ɔ ɔn naan asen tɛdn bɛɛn naase ki paac.

Maktubm ken Pəl raanjin Tit ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Tit ki

Tit se, lee tedoga naaba tele ute Pəl. Kaad ken Pəl jaay jee Korint ki 6aa tedn kingin on se, Tit se tedoga tedn naabm mec. Kaad ken Pəl jaay raanjin maktub ese se, Tit utu taa naan Kret ki. Oo taa naan Kret se, maane gurug olin daan ki. Gohn ese se naan noog jee al-Masige gen tond daapm naabdege. Pəl raan Tit ki se oo taadin doobm ken naan 'beer toon jeegen ken 'tedn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan dejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan goo jee magal naanin ki, mend paragge, gaan-kodge ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ed ron serke se taa 'koon do jikilimge paac maakn kusin ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tedga kiji se, ing do taar ken se. Kaad ken Pəl raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kon 6aa borse eyo. Bin oo naade 'dooy king ken aden noogo gen ting 6aa ute naande.

Pəl raan ol toose Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kese maam Pəl oo m'raanji maktubm se, maam ken bul *Raa oo *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa beer toodfenga toodo m'aden tedn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa met ki, ken taad oo naade ok taar Raa se onoo.

² Taa naade kond dode gen kon *kaajn gen daayum. Metn taar kaajn ese se kесе Raa mala oo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey borto oo Raa le naan taad taar-koo eyo.

³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad metn taar kaajn se jeege tu, taar se oo ken naan edumsin kaam jima. Kese oo taar ken Raa Mel Kaajjege olum oo m'taadin jeege tu.

⁴ Tit maam m'raanji maktubm se, naai se aan goo goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. On Raa Bubu ute Mel Kaajjege, Isa al-Masi ai tedn beede oo ai kedn lapia.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kret ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'onio Kret ki se, taa naai 'tond daapm naabm ken maam m'onio doob ki se oo naai 'beer tond naan *eglizge maakn gegerge tun taa naan Kret ki aan goo ken maam m'taadio se.

⁶ Debm ken naai an beer kond se, debm ken ok taar dim ron ki eyo oo mending kalan sum. Geninge aal maakde do Isa *al-Masi ki oo taargen jig eyo se k'taadden rode ki eyo oo naade se jee booy uun taara.

⁷ Aan goo Raa edinga naaba gen kaakn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tedn debm ok taar dim ron ki eyo. Debm bin se onte tedn debm ken oo taar naan taadga sum oo 'tedn met ki, onte tedn debm maak-taara, onte tedn debm aay toto dena oo onte tedn debm kond naapa ute jeege. Onte tedn debm kohn gurs jeege cere.

⁸ Gan debm bin se 'tedn debm kohn mertge, debm je tedn nakn jiga, debm ing do metekin ki, oo ted nakge ute doobina, debm *salal, debm boob ok rona.

⁹ Labar Jigan gen Isa al-Masi se naan aal maakin do ki paac, kese bo taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. O taar se bo ken an tsoŋŋ maakina o an dejn jeege ute taar Raa jigan ese o taadn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se o nakn naade ted se met ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo

¹⁰ Taa jeege dena baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo ken derl jeege o dooyde ute taardegen ren ren se cir paac paac.

¹¹ Onte kon jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ol jeegen maakn beege tun metin se uun taarden ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy jeege se e, lee on kon jeege cere.

¹² Do dokin naade jeege tun Kret ki se, deb kalan debm jeel-taara deek o: «Jee Kret ki se naade se paac jee taar-kooŋge, naade se ing aan go daagen naatn, naade se jee kaar-naabge o oopden bo koo sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Kret ki se met ki, ken bin se naai 'mooyde makoo taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi ken salal se.

¹⁴ J'onte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakn jikilimge naade lee taad gen teda. Kese bo ken on onde naade on uun taar Isa al-Masi ken met ki se eyo.

¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gan jee ted nakn *kusina o baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakn salal naande ki se, goo. Naade ing bo gen saapm do nakge tun jig eyo naade ted kusin kic sokon toode eyo.

¹⁶ Jee se ted rode naan jeege tu aan go naade bo jeel Raa, gan nakn naade ted se tec gen Raa eyo. Nakn naade ted se jeege aakdenga kic bo jede eyo, naade baate tookn taar Raa, o nakn bee tap bo naade on ted eyo.

2

Pol deŋ Tit taa jeegen goolga goob, gaan kodge ute bulge (1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gan naai se, 'dooy jeege ute taargen ken 6aa ute taar Isa *al-Masi ken salal se.

² O taad gaab-goolge tu se o k'boob rode, k'ted jeege aden kaal maak ki, k'jinŋ do metekdege tu, j'ok taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac o do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki.

³ Bin se mend-goolge se kic bo taadfen k'tedn nakn ken tool *Raa ki, j'onte kooon jeege j'onte tedn mend kaayge num k'dooy jeege gen tedn nakgen bee.

⁴ K'dejn mendgen seem se nana kic bo je gaabina ute geninge,

⁵ k'jinŋ do metekdege tu o k'boob j'ok rode bee k'ted mend kinŋ beege, k'ted mendgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kon taadn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ O gaan kodge se kic bo deŋde j'inŋ do metekde ki,

⁷ do nakge tun 6aa se paac. Naai mala 'tedn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun boloti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki.

⁸ Taargen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kon taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjege se sokoo aden toob taa naade on te taar dim kusin jaay gen taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu o daayum k'sook meldege tu do nakge tun k'tedn paac. K'ted nakgen 'raapm maakn meldege o j'onte naajn taara ute naade.

¹⁰ J'ɔnte ɓoogŋ dim mɛldɛge ɔ daayum j'ɔnte tunj ɔrmdɛge ute mɛldɛge. Ken naade jaay k'tɛd naan se, 'kɔl jeege paac kaal taar Raa Mɛl Kaajjege se maak ki.

Raa tɛd bɛɛŋ jeege tu

(*ɛp 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3*)

¹¹ Taa Raa se taadga bɛɛŋa, bɛɛŋ se ɓo ken aaj jeege paac.

¹² Bɛɛŋ se, dooyjeki taa j'aki kɔŋ nakgen jig eyo naaniŋ ki ɔ j'aki kɔŋ gen doŋ nakgen jee jeel Raa mal eyo lee doŋ se kici. Bin se j'aki kɔŋ king do naan ken ara ki se, j'aki ɓɔɔbm kɔkŋ rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobina ɔ j'aki kɔkŋ taar Raa se ɔŋɔ,

¹³ j'aki kaakŋ kaam ɓii ken Isa *al-Masi aɗe ɓaa, naan ɓo debm naaje j'ɔndki dojege doŋ ki. Naan ɓo Raa magal Debm Kaaja ɔ debm tɔɔɔ.

¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala ɓo ɔŋ roŋ ooy taa naajege taa ajeki dugŋ dojege maakŋ *kusiŋ ki. ɔ naan tugjeki kusiŋjege se, taa j'aki tɛdn jee naangen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tɛdn nakgen jiga naaniŋ ki.

¹⁵ Kɛse ɓo taar ken naai an dooy jeege, an dɛjɛ ɔ an mooy jeege ute tɔɔgi. ɔ naai se nam ɔnten kaaki aan gɔɔ debm cɛɛɛ.

3

Jee Raage tap ɓo king ɔ dɪ daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se ɔ gaaringe ute tɔɔgge se k'sookden, ɔ k'tookden taarde ɔ k'daap rode gen tɛdn bɛɛ jeege tu.

² J'ɔnte naaj nam, j'ɔntɛ tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee daful ute jeege paac.

³ Taa naajege kic ɓo do dɔkiŋ se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. ɔ naaje j'iigkiroga kiigi ɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki ɓo gen tɛdn nakgen *kusiŋa ɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeke eyo ɔ naajege kic k'jeki naap eyo.

⁴ Ganj kaadiŋ jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛŋa ɔ naan se je jikilimge paac,

⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakŋ doobiŋ ki ɓo naan aajjeki eyo, num ganj naan aak ɛjjeke kɛɛj ɓo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusiŋjege, ɔ tɛdɛki j'oojjekiga kiji ɔ terljekiga kingjege tɛdga kiji.

⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadiŋ se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi.

⁷ Taa Raa te bɛɛŋ se tɛdɛkiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobiŋ naaniŋ ki gen kɔŋ *kaajŋ gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raani se taar met ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse ɓo taar ken jiga ken 'noogŋ jeege paac.

⁹ Num ganj ɔnte lee je gɔtn naajŋ taargen rɛŋ rɛŋ, ɔnte tuun mɛtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajŋ taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛŋ rɛŋ ken ɔŋ noog nam eyo.

¹⁰ Debm jaay naai aakiŋ ganj ganj jee Raage te naapa se, ɓaa taadiŋ ɔ ŋ'ɔnte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, tɛr ɓaa taad dooliŋ kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔd doi dɔkɔ roŋ ki naatn.

¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsŋga ute doobm Raa, ɔ te kusiŋ naan lee tɛd ɔŋ ey se, naan maliŋ ɓo ɔj ɓɔɔɔ doŋ ki.

Pəl tɛd tɔɔsɛ jɛɛ Raage tun Krɛt ki

(1Kor 16.20-24)

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kəl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakdɛ ki se debm kalan ai ɓaa noogo. Ken debm kalan jaay ɓaa aan ɔŋiga naane num, naai aay kaami 'ɓaado ɔŋum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɓaa king kaadn kuul ki se ɓɔtn naane.

¹³ Zenas kɛn jeel mɛtn taar kɔŋn ɓɔɔɔ ute Apɔɔs jaay ɓaa ɓaa mɛrtɛ se aakden dode ki ɔŋten kɔŋ dɪm adɛn baata.

¹⁴ Ɔŋ gɛnaajegen doobm *al-Masi ki se kic ɓo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogn jeegen kɛn, bɛɛki num, j'adɛn noog se. Bin se kaal maakŋ naadɛ aal do Raa ki se kɔŋ noogn jeege.

¹⁵ Jeegen paacŋ ute maam ɓɔtn ara se tɛdɪ tɔɔsɛ. Ɔɔ naai kic tɛd tɔɔsɛ gɛnaajege tun doobm al-Masi kɛn Krɛt ki, naaden kɛn jeje ki se.

Ɔŋ Raa asɛn tɛdn bɛɛŋ paacki.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪn Pilemon ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪn Pilemon ki

Pilemon se naan debm kɛn k'jeel jeel gɔtɪna. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ɔ naan se maakɪ jee al-Masige tun maakɪ geger kɛn Kɔlɔs ki. Ɔ naan se mɛdn Pɔl. Naan ɔk ɓulu kalan k'danɪn Onezim kɛn iin aano gɔtɪn ki. Kɛn nakɪ ɔl jaay Pɔl dɔɔdo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad kɛn se Pɔl danɪy ki. Naɔ Onezim se, naan kic ɓaa took aal maakin do Isa ki. Pɔl uun doa je an ƙɔl gɔtn mɛlin ki. Naan raan maktubm se je taa mɛlin an ƙɔkin aan gɔɔ ɓul ey sum, num aan gɔɔ gɛnaa doobm al-Masi ki. Kaad kɛn naane se ɓul aanga jaay j'ɔkinga se, k'tɛdn ɔnɔ. Maakɪ maktubin ki se Pɔl taadin te ute taa tɔɔg eyo num taar urlu. Ɔ naan le gaasin te gɛn ƙɔkɪ Onezim aan gɔɔ ɓulin eyo. Naɔ naan taad Pilemon ki ɔ n'saapa ɔ taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ɔ maak-je al-Masi se ɛd ƙɪng kiji ɔ ƙɪng jeege ute naapa se kic ɓo, naan tɛrlin kiji.

Pɔl ute Timote raanɪ ɔl tɔɔse Pilemon ki (2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)

¹ Maktubm se maam Pɔl ɓo m'raanɪ maam kɛn j'ɔkum danɪy ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te gɛnaaje Timote se k'tɛdi tɔɔse. Naai kɛn mɛdn doje ɔ debm tɛdn naabm Isa al-Masi gɔɔ naaje.

² Naaje k'tɛd tɔɔse gɛnaaje kɛn mɛnda Apia ɔ k'tɛd tɔɔse Arsip ki kɛn tɛd naaba ute naaje tɛle aan gɔɔ asgar cɛɛje ki gɛn kudn ɓɔɔɔ. Ɔ k'tɛd tɔɔse *egliz kɛn lee tus ɓei ki se kici.

³ Ɔn Bubjege *Raa ɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa maak-je Pilemon ɔk do jee Raage tu

⁴ M'tɔɔm Raa ɔ daayum kɛn maam jaay m'ɓaa keem Raa se m'saap do naai ki.

⁵ Taa maam booy jeegeen lee ɔɔs maan gɛn kaal maaki kɛn naai aal do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki ɔ ute maak-jei kɛn naai ɔk do jee Raage tu paac se.

⁶ Maam m'tɔnd mɛtn Raa ɔn kaal maakɪ kɛn tumjeki kalan se 'tɛdn tɔɔgɔ, kɛse ɓo kɛn taadn jeege tu bɛɛ kɛn naaje j'ɔkki ute Isa al-Masi.

⁷ Gɛnaama, maak-jei kɛn naai ɔk do jee Raage tu se raapunga maakuma ɔ ɛdumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se ɛldenga maakde den aak eyo.

Pɔl tɔnd mɛtn Pilemon ɔ n'ɔk Onezim se jiga (Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)

⁸ Taa di naai 'jeele ey num kɛn m'dɔɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ɔk doobm kɛn m'ai taadn naabm kɛn naai 'tɛda, naɔ maam m'je tɛdn naan se eyo.

⁹ Taa naaje k'je naapa se ɓo kɛn maam m'je tɔnd mɛti se. Kɛse ɓo maam Pɔl kɛn gaab-gɔɔl j'ɔkum danɪy ki taa Isa al-Masi,

¹⁰ maam m'tɔnd mɛti gɛn Onezim* kɛn maam tɛdn tɛdga aan gɔɔ goonum mala maakɪ danɪy ki ara.

* **1:10** Onezim ute taar Grek se je deekɪ ɔ: debm 'kɔn tɛdn dim.

11 Do dɔkiŋ se naaŋ debm ɔŋ noogi te eyo, gaŋ ɔrse se naaŋ tɛdga debm kɛn ajenki kɔŋ noogo maam m'utu naai se.

12 ɔrse maam tɛrl m'ɔli Onezim gɔti ki, naaŋ kɛn tɛdga debm kɔɔŋ maakuma.

13 Ey num m'je m'aŋ gaasiŋ ute maam maakŋ danɔay ki kɛn j'ɔkum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Bɛɛki num, naai ɔo am noogo gaŋ maam m'ɔkinga naaŋ ɔo gɔɔ naai ki.

14 Naɔo ɔrse maam m'je m'aŋ gaasiŋ ey se, taa maam m'tɔnd te mɛti ey ɔɔrtɔ. Taa maam m'je naabm naai am tɛd se ute taa tɔɔg eyo, num ute maak-jei mala.

15 Kaadŋ naane Onezim aaŋ ɔŋio gen bii kandum se, taa naaŋ jaay ɔk tɛrl ɔaa ɔŋiga num ɔaa tiŋg te naai gen daayum.

16 ɔo ɔrse se naaŋ aan gɔɔ bul ey sum, gaŋ ɔrse naaŋ tɛdga bɛɛ cir bulu taa naaŋ tɛdga genaa kɛn ɔɔŋ maaka. Maam se m'jeŋa naɔo naai se aŋ je den cir daala; taa naaŋ kic debkilimi ɔɔ tɛdga genaa ɔoobm Isa al-Masi ki.

17 Kɛn naai jaay aakum aan gɔɔ genaa ɔoobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔkiŋ aan gɔɔ kɛn naai ɔkum maam mala.

18 Kɛn naaŋ jaay tujiga ɔim lɔ ai kɔŋɔ ɔim kic ɔo, ɔŋ maam ɔo m'aisiŋ kɔgɔ.

19 Taargen m'utu m'ai taadŋ ara se, maam mala ɔo m'raanisiŋ ute jima: maam m'aisiŋ kɔgɔ. Num gaŋ ɔnte tɛdi dirigi taa Meljege se naai kic maam m'ɔk sɛɛ doi ki. Sɛɛ maam m'taadŋ se naai mala.

20 Kɛn bin num genaama, taa Meljege naaje k'tɛdkiga kalaŋ se naabm se 'tɛdumsina, aan gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tɛdkiga kalaŋ se 'raapum maakuma.

21 Nakŋ maam m'raanji se m'jeeliŋ maakum ki naai se aŋ kɔŋ tɛda. ɔo m'jeele nakŋ maam m'tɔnd mɛti se naai aŋ kɔŋ tɛdŋ cir naaŋ se.

22 'Daapum gɔtn m'an ɔaa toɔfo gɔti ki kici. Taa keem Raa kɛn naase 'lee eemki se, maam m'ɔnd dom do ki. Taa bii kalaŋ m'utu m'asen ɔaa kɔŋɔ.

Pɔl ute mɛdiŋge tɛd tɔɔsɛ Pilemon ki

23 Epapras kɛn j'ɔkiŋ danɔay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tɛdi tɔɔsɛ.

24 ɔo Mark, Aristark, Demas, Luk naaden kɛn tɛd naaba ute maam kalaŋ se kic tɛdi tɔɔsɛ.

25 ɔŋ Meljege Isa al-Masi asen tɛdŋ bɛɛŋa.

Maktubm ɣɛn Ɛbrege Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Ɛbrege

Maktubm ɣɛn *Ɛbrege se debm kɛn raanɔ se, k'taad te roŋ eyo ɔ jee kɛn k'raanɔn maktubm se kic ɓo k'jeeldɛ eyo. Debm kɛn raanɔ maktubm ara se, naan jeel ɔk Kitapm ɣɛn Raa dooko ute jeege do dakin se jiga. Jee al-Masigen naan raanɔn maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen goɓn ese se, jaay nakgen ɔn lee aan dode ki se tedden maakde tuju ɔ kaal maakden mɛtn-jiki se kic ɓo ɓaa urlga. Ɔ jee mɛtinge se, jenoga tɛsn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raanɔ se, je adɛn kɛdn kaay kaama. Ute doobm al-Masi kɛn Raa ɔliɔ se ɔl jikilimge taarde ɓaa ute Raa (koŋ 1.1-2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa ɔ naan se Raa mala mala. Ɔ naan ɓaado tedga debkilimi mala mala (koŋ 1.3). Kooy kɛn naan ooy se aan ɣɔ jikilimge lee ooy se, kusin kɛn ɔk tɔɔɔ do jeege tu se, tɔɔgin se naan tedinga tedga goɓo (koŋ 2.14). Ute bɛɛ kɛn al-Masi ted se ɓo, jee took aal maakde don ki se 'koŋ ɓaa cɛɛsn Raa ki (koŋ 3.1-5.10). Taa al-Masi se ook ɓaaga bini aanga goɓn Raa ki ɔ naan ɓo Raa ɔndinga tedga magal debm tedn serke Raa ki jee jee took aal maakde don ki (koŋ 5.11-10.31). Isa se tec aan ɣɔ magal ɣɛn jee tedn serke Raa ki do dakin se eyo taa naan se ting ɣɛn daayum. Maakɔ Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dakin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tɔɔl mooso taa Raa adɛn tɔɔl kusindɛ. Num gan al-Masi se ɛd roŋ serke taa kusin jeege je-kalan sum ɔ ɣɛn sɔrɔkina. Taa naan se ɓo ɓorse jee al-Masige se inɣga do doob kɛn kiji ɔ naade se 'koŋ terl ute metde ey sum. Bin ɓo kaal maakɔ ɣɛn jee do dakin se taaddesin taa adɛn tedn saada (koŋ 11-12). Saadn kɛn naan taadden ese ɓo kɛn ɛdden kaay kaama maakɔ nakge tun ɔn kɛn aan dode ki ute nakɔ naam kɛn ɓorse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Goonina*

¹ Do dakin se, Raa lee taado ɓugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se mɛt deɛna ɔ ute doobm jeege deɛna.

² Gan ɓorse se maakɔ ɓiige tun kaam moɔtn ara se, naan taadjekiga ute doobm Goonina ɔ Goonin se ɓo, naan bɛɛr ɔndino ɔ ɛdinga nakge paac kaam jina. Ɔ ute doobm Goonin se ɓo naan aalo nakgen ɓaa se paac kici.

³ Goon ese se ɓo kɛn taad *nookɔ Raa kɛn wɔɔr goɓo keleɔ ɔ naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan kɛn ɔk tɔɔɔ se ɓo, nakgen ɓaa se paac naan tedde utu ting gotde ki. Kɛn naan jaay tug *kusin jikilimge aas sum se, naan ook ɓaa inɣ maakɔ raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kɔdn Raage*

⁴ Goonin se, Raa ɔndinga raan do kɔdn Raage tu ɔ bin ɓo ro kɛn Raa ɛdin se, cir ɣɛn kɔdn Raage.

⁵ Taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdn kɛn gam eyo, kɛn an deekɔ ɔ:
Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam ɓo m'Bubi.*

Ter daala kɔdn Raa kɛn gam tap ɓo Raa taadin te eyo, kɛn an deekɔ ɔ:

Maam se m'tedn Bubi ɔ naai le am 'tedn goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad kɛn naan ɔlo Goon paragin‡ do duni ki se, naan deek ɔ:

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13. ‡ 1:6 Isa se naan goon paragin kalan lak, goosin goɓo.

ጋን ነገረዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

7 ገና ነገረዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

8 ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

9 እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

10 ገና ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

11 ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

12 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

13 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

14 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

እንደ ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

2

ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

1 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

2 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

3 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

4 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

5 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

6 ጋን ስራዎቹ ስራዎችን ለሰጡት ክብር ስ

⁷ *Kaadn ken naai 'ted debkilimi* *ɔɔpo baata aas te kɔdn Raa ey se, cɔkɔ sum.*
Ter naai bo *nookina *ɔɔ 'magalin* *aan gɔɔ gaarge.*

⁸ *Nakgen paacn naai aaldeno se naai ɔnjinsinga kaam jina.**
Ken Raa jaay *ɛdinga* nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa *ɛdin* te kaam jin ey se, *gɔtɔ*. Naɓo *ɓorse* nakge se paac naajege j'aakin ki ute kaamjege se aan gɔɔ *ted* te kaam jin ey *ɓortɔ*.

⁹ Gan naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa *tedino* jaay naan *ɔn ron* *ɔɔpo* baata aas te kɔdn Raage ey se, cɔkɔ sum. Taa naan dabaro *ɔn ron* ooy se, *ɓorse* se, Raa nookinga *ɔɔ* magalinga aan gɔɔ gaarge. Bin bo ute *bɛɛ* Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac *ɔɔ* *bɔɔbde* ting *gɔtde* ki. Bin bo Raa je ano baa ute *geninge* dena taa 'kend maakn nookin ki. Taa dubar Isa *ɔno* se bo, Raa *tedin* naan *ted* aas naabin ute doobina. Isa se naan bo debm *tɔɔdɔlde* *gɔtn* kaaj ki.

¹¹ Taa Isan ken debm tugn **kusin* jeege ute jee ken naan tugde kusindege se, naade paac Bubde Raa kalan ese sum. Taa naan se bo ken Isa danje *ɔɔ* naade k'genaange se kic bo, *sɔkɔn* *tolin* eyo.

¹² Taa naan se bo Isa deek Raa ki *ɔɔ*:
Maam se m'utu m'taadn taa naai genaamge tu;
ɔɔ gɔtn ken jeeige jaay tusnga se, maam m'ai tɔɔm daande ki.†

¹³ Ter Isa taad daala *ɔɔ*:
Maam se m'utu m'kɔnd maakum doi ki.‡
Ter naan taad daala *ɔɔ*:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa ɛdumo se.§
¹⁴ Bin bo aan gɔɔ gaan jikilimge paac *ɔk* daa roa ute mooso se, naan kic bo *ɔk* daa roa ute mooso *tecdɛ* naade se kici. Bin bo ute kooy Isa se, Iblisn, debm *tɔkn* mind jeege, naan bo debm ken baano ute yo do jeege tu se, *tɔɔgn* naan *ɔk* se, Isa nanjinsinga tak.

¹⁵ Bin bo jeegen ting aan gɔɔ bulge taa naade beer yo ki se, naan aden *kɔn* *kɔɔdn* dode.

¹⁶ Deere k'jeelki, naan baado gen noogn *kɔdn* Raage eyo, num naan baado se gen noogn metjil **Abraamge*.

¹⁷ Taa di naan *ted* ron debkilimi tec naajege *genaange* mala mala, bin bo naan *ted* **magal* debm *tedn* serke Raa ki debm *bɛɛ* *ɔɔ* tuj *ɔrmin* eyo gen *tedn* naabm Raa. Taa naan se bo naan *ɛd ron* **serke* gen *tɔɔl* kusin jeege.

¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga *ɔɔ* *ɔnoga* nakn naama; taa naan se bo naan an kaasa gen naakn jeegen nakn naama aan dode ki.

3

*Isa se naan cir *Musa*

¹ *Genamge*, **Raa* danjeno taa aki *tedn* jee naange. Taa naan se bo *ɔndki* saapse do Isa ki, naan bo debm kaan naabm Raa *ɔɔ* debm *tedn* serkn magal gen Raa. Naan bo *ɔk*je ki taasa ute Raa *ɔɔ* do nakge tun se bo, naajege k'jaalki maakege do ki *ɔɔ* k'taaki naan jeege tu.

² *ɔɔ* Isa se Raa *bɛɛɛ* *ɔndin* gen *tedn* naabina *ɔɔ* maakn naabin ki se naan tuj te *ɔrmin* eyo, aan gɔɔ Musa ken *tedo* naaba maakn **Bee* Raa ki paac jaay tuj te *ɔrmin* ey se*.

³ Kese doobina ken Isa jaay **nookin* eem cir gen Musa se tec aan gɔɔ debm *kɔbm* bee ken k'nookin cir bee ken naan *ɔbo*.

* 2:8 Aak KKR 8.5-7. † 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

⁴ K'jeelki, 6ee tak 6o ak mel kabiṅ kabiṅa, num mel kabiṅ nakgen 6aa se paac se, naanṅ Raa.

⁵ Maakṅ Bee Raa ki paac se, Musa teḏoga naaba tuj te ormin eyo ɔɔ naan teḏo naabin se aan gɔɔ debm teḏn naaba gen taadn jeege tu nakṅ ken Raa utu aden taadn metin naan ki.

⁶ Num ganṅ *al-Masi se, naanṅ Goono, Goon ken tuj te ormin eyo ɔɔ Bee Raa paac se Raa oninsinga kaam jina. ɔɔ naajege se 6o aan gɔɔ k'bee naana ken naajege jaay k'beerki eyo ɔɔ j'ondki dojege donṅ ki ute maak-raapo se.

Raa 'keḏn gɔtn tɔɔl maaka jeenge tu

⁷ Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakṅ Kitap ki ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

⁸ onṅten 'teḏki do mɔṅgɔ

aan gɔɔ ken do dɔkin bugsege baate tooko taarin se

ɔɔ naanṅ ken se, naade naaminoga do kɔd-6aar ki.

⁹ Ter Raa taad ɔɔ:

Ute nakgen beε maam m'teḏo baara si-ɔɔ se kic 6o,

bugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaakṅ metuma.

¹⁰ Taa naanṅ se 6o maam maakum taarum do jeege tun ese

ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se le daayum lee terlum naaga

ɔɔ nakṅ maam teḏ se le, naade booy ak eyo.

¹¹ Ken maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:

Jee se 'kɔṅ kend gɔt ken maam m'daapin gen tɔɔl maaka se eyo.†

¹² Genaaṅge, onḏki kɔndɔ nam onṅte kɔṅ maakinṅ 'teḏn aak kusu ken anṅ kɔlinṅ naanṅ 'tookṅ kaal maakinṅ do Raa ki eyo ɔɔ terl naaga Raa ken zεer se.

¹³ Ganṅ kaad ken naase utu 'tingki tingṅ maakṅ kaad ken Raa danṅin jaaki se, 6ii-rra eḏki kaay kaama naapge tu, onṅten kaanṅki rose dala ute *kusina ɔɔ onṅten 'teḏki do mɔṅgɔ.

¹⁴ Anum ken naajege jaay kaal maakjegen do kupm met ki se jaay j'okinṅki tɔɔgɔ bini do taar tɔɔlinṅ ki se ute naanṅ se, naajege j'aki teḏn naaba kalarṅ ute *al-Masi.

¹⁵ Bin 6o Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

onṅten 'teḏki do mɔṅgɔ

aan gɔɔ ken do dɔkin bugsege baate tooko taarin se

ɔɔ naanṅ ken se, naade naaminoga do kɔd-6aar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ terlo naaga Raa ki se, tap 6o nanṅe? K'jeelki jeegen se 6o ken jeegen paacṅ *Musa ɔɔḏdeno maakṅ taa naanṅ Masar ki.

¹⁷ Maakṅ 6aarge tun si-ɔɔ se tap 6o, Raa maakinṅ taarinṅ do nanṅe tu? K'jeelki, Raa se maakinṅ taarinṅ do jeege tun teḏo kusinṅ jaay ooyo do kɔd-6aar ki se§.

¹⁸ ɔɔ jeegen ken Raa naam taarinṅ roḏe ki ɔɔ: naade se kɔṅ kend gɔt ken maam m'daapinṅ gen tɔɔl maak ki ey se, tap 6o nanṅe? Naade se 6o jee ken baate tooko taar Raa ɔɔ terliṅo naaga se.

¹⁹ Bin 6o k'jeelki, naade se jaay onṅ end te gɔt ken Raa daapinṅ gen tɔɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakḏe donṅ ki.

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

4

1 Do dəkɪn se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu ade kɛdn gɔtn ken naan daapinga daap gen jamaka se ɔɔ borse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndo nam ɔnten tɛdn *kusɪna jaay kɔn rɔn 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔn kɛnd gɔt ken ese ey se.

2 Naajege kic 60 k'booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegegen tingo do kɔd-ɓaar ki. Naade se booyga taar se, naɓo taar se tɛd te dɪm maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar ken ese se.

3 Naɓo naajegen j'aalkiga maakjege do labar ken jiga se, j'aki kɔn kɛnd gɔt ken Raa daapinga daap gen tɔɔl maaka se. Ey num jee ken baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Ken maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

jee se kɔn kɛnd gɔt ken maam m'daapɪn gen tɔɔl maaka se eyo.*

Kese 60 taar ken Raa taado kaad ken naan aalo do naanɔ ɔɔ nanɔ naabiɪ se, ey num bii gen jamaka se utu tap.

4 Bin num gen bii k-cilige tu se maakɪ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mɛɛ se Raa tɛd nan naabiɪ paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakɪ ro ki.†*

5 ɔɔ daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔn kɛnd gɔt ken maam m'daapɪn gen tɔɔl maaka se eyo.‡*

6 Bin 60 Raa se uunoga doa gen jee mɛtinge se ɔk doobo gen kɛnd gɔt ken naan daapinga daap gen jamaka se. Num gan jee ken booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookɪ taar Raa se, naade se 'kɔn kɛnd gɔt ken ese se eyo.

7 Taa naan se 60 Raa ɔndga bii kuuy ken naan danɪn jaaki. Ken Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se tɛrla tɛrl naaga Raa ki daanɪn dɔkga jaay naan taaddeno maakɪ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindɪn num, ɔnten 'tɛdki do-mɔngɔ§.

8 Josue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔɔ gɔtn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kɔn taadn taa bii gen jamakɪ ken kuuy ey sum.

9 Bin 60 aan gɔɔ Raa nan naabiɪna ɔɔ jamakɪ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kɛdn gɔtn jamaka bin kici.

10 Taa debm jaay ɛndga gɔt ken Raa daapɪn gen jamaka se, naan se nanɔa naabiɪna ɔɔ jamakɪ aan gɔɔ Raa ken nan naabiɪn jaay jamakɪ ro ki se kici.

11 Bin se j'aayki kaamjege gen kɛnd maakɪ gɔt ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ɔndki kɔndo maakjege tu se, nam ɔnte naajɪ taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kɔlɪn 'kooɔn jaay 'tookɪ taar gen Raa ey se.

12 Taa taar Raa se naan ɪng zɛɛɛɛ ɔɔ ɔk tɔɔngɪ ken ɔs maakɪ jeege. ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taarɪngen di paac taat ranan ranan se. Naan ɛnd maakɪ nakge tun maakɪ ro debkiɪm ki se paac, naan ɛnd bini ɔɪ ɔɪngɛ, saapa ɔɔ koa. Nakɪ maakɪ saapjege tu ute kɛngen naaje k'jeki se, naan 60 jeel nanɪn tak ɔɔ lee taadjeki metɪn naajege tu.

13 Nakge paac se Raa 60 aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔɪ aakiɪ ey se, gɔtɔ. Naan Raa ki se nakɪ ko k'kɔyɪn tap 60 gɔtɔ; nakge paac tood tal. ɔɔ naan Raa ki se 60, nanɔa nanɔa kic 60 '6aa taadn metn taarɪn taarɪna.

Isa se *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki

14 Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn sɛrkn ken magal cir jee tɛdn sɛrkn gen ɓaa se paac. Naan se ook ɓaaga maakɪ raa ki ɔɛɛsn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa.

* 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jen 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

Taa naan se bo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'okinki tōgo.

¹⁵ Deere, naajeye se j'okki debm tedn serknj magal ken aas kaakn taa-daayjeye. Naan se onoga napan nakn naamge paac aan goo naajeye, nafo naan se on ted te *kusiin eyo.

¹⁶ Bin num j'onten 'beerki, k'baaki goin kaag do Raa ken debm ajeki keejn dojeye tu so ajeki tedn bee kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tedn serke Raa ki tak bo k'beer k'j'odfin maakn jikilinge tu gen tedn naabm *Raa taa tond daapm jeege naanin ki. Naan Raa ondin se taa an kedn nakge *serke so kōjn mooso taa *kusiin jeege.

² Magal debm tedn serke Raa ki se, naan kic bo ok tōog eyo aan goo jikilimgen baa se paac, taa di jeegeen jeel ok metn doobm Raa eyo so tedn nakgen met ki ey se, naan aden keejn dode ki.

³ Aan goo naan kic ok tōog ey se, naan 'kedn serke Raa ki taa kusiin jeege sum eyo, num taa kusiin naan malin kici.

⁴ Naan se kalin ki sum bo 'kōn kuun ron raan gen tedn magal debm tedn serke Raa ki se eyo, num magal debm tedn serke Raa ki se, Raa mala bo beer soodina aan goo ken naan beer soodo *Aarun do dōkin se.

⁵ Bin bo *al-Masi kic naan mala bo uun ron raan gen tedn magal debm tedn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa bo beer soodino so deekin so:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam bo m'Bubi*.

⁶ So got kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad so:

Naai se debm tedn serke Raa ki gen yemiina aan goo Melkisedeek.†

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tond meta, eem nso so tōogote ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kōn kaajn maakn yo ki. So Raa se booyinga keemiina taa naan se debm took uun taariina.

⁸ Isa se naan bo Goon Raa. Ute naan se kic bo naan aakoga dubar so ute doobm se bo naan deel rōna gen tookn kuun taar bubina.

⁹ So Raa tedino naan ted aasoga naabin paac ute doobina so naan tedga debm *kaajn gen daayum gen jeegeen paacn took uunga taariina.

¹⁰ Anum Raa se taadga tal so naan se magal debm tedn serke Raa ki aan goo Melkisedeek.

Kaal maakse se okinki tōgo

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ok taarge dena gen taada, nafo ken j'asen taadn metin se tedjen ongo, taa naase se 'tedkiga jeegeen 'booy okki taara yokod eyo.

¹² Ey num do dōkin tap bo naase k'dooyosenoga dooy nakgen se so beeki num, naase kic aki tedn jee dooy jeege, nafo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeege ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum borese kic bo, maam m'aaksen naase se 'jeki bo j'asen kedn sia, ey num kōsgen deer se, naase on aasiin ki eyo.

¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kōn beer kuun nakn ute doobiin eyo.

¹⁴ Num gan kōsn deer se gen jee magala. So naade se jeel ok nakn jiga so nakn ken *kusiina, taa nakgen se naade lee tedn taada.

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 so *Ebrege kon 7 kici gen Melkisedeek.

6

¹ Bin 6o mætn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don ki se, j'ɔnɪŋki king gɔtɪŋ ki aan gɔɔ ken do kuun mæt ki, num naajege se, k'6aaki ute naanjege taa j'aki tɛdn jee magala. J'ɔnten tɛrl do nakge tun do kuun mæt ki se aan gɔɔ: ken gen tɛrl naaga do nakge tun ajenki kɔl yo ki ɔ j'aalki maakjege do *Raa ki;

² J'ɔnte kingki do dooy gen napar tugɪ daapm ro naan Raa ki ɔ gen tɔnd ji do jeege tu taa Raa aden tɛdn bɛɛ; j'ɔnten kingki do taar ken Raa taad ɔ jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔ taar ken Raa utu kɔjɪ bɔɔɔ kaam mɔɔn gen sɔrɔkiɪa do jeege tu.

³ J'ɔnten kingki gɔtn ese sum, num k'6aaki ute naanjege aan gɔɔ ken Raa maakiɪ jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen tɛrlga tɛrl naaga Raa ki ɔ endga maakɪ *kusiɪ ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr ken iɪno gɔtn Raa ki, ɔɪga nakɪ nijim ken Raa ɛd jeege tu, ɔɪga *Nɪrl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔɔ bɔrse ɔ naan ki ɔ ute naan se kic 6o, ken naade jaay tɛrlga naaga Raa ki se, doobm je kɔɪ kuuy jaay naade adɛ tɛrl maakde ɔ j'andeno tɛrl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔtɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade malinge 6o tup tɔɔl Goon Raa se ro kaag ki daala ɔ naade tɛrl ɔlɪnga maakɪ sɔkɔɪ ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakɪ-gɔtn jaay maane bɔɔy daayum maak ki se ken nakɪ kɔsiɪ maak ki jaay oojga jiga mel maakɪ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tɛdn bɛɛɪa.

⁸ Num ken maakɪ-gɔtn se jaay iɪɪ muge ute kɔrɔndge sum num, maakɪ-gɔtn ese se ooj te dɪm ey se, gɔtn se Raa aɪ naama ɔ j'aɪ toocɪ naatn gen sɔrɔkiɪa.

⁹ Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic 6o naaje se k'jeele naase se utu iɪɪki do doob ken jiga ken asen kaaja.

¹⁰ Taa Raa se naaɪ debm tɛd nakge ute doobiɪa ɔ naaɪ kɔɪ dirɪg eyo naabm ken naase 'tɛdnkiro ute maak-jea taa naaɪa gen naasege tu ɔ bɔrse kic naase utu 'lee 'tɛdnki tɛd se.

¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se naɪa naɪa kic 6o nakgen naaɪ 'tɛd bɔrse se ɔnte kɔɪɪa, num aay kaamiɪ ɔnd don do nakɪ ken naajege j'ɔndki dojege do ki ken utu kaan ute doobiɪa bini kaan do taar tɔɔlɪɪ ki.

¹² ɔnte 'kɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki ɔ aay kaamde do ki ɔ ute nakgen se 6o naade utu 'kɔɪ nakɪ bɛɛ ken Raa taad ɔ utu 'kɛdn jeenge tu se.

Nakɪ ken Raa taad ɔ kɛdn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do dakiɪ se, Raa taadoga taad ɔ utu kɛdn naka bujjege tu *Abraam ki. Kaad ken naaɪ taadɪɪ taar se, naaɪ naam taariɪ ute roɪ mala taa nam jaay magal ciriɪ naaɪ Raa se, gɔtɔ*.

¹⁴ Naaɪ taadɪɪ tal ɔɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdn bɛɛ dena, ɔ m'ai dirɪ mɛtjili 'tɛdn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamiɪ booyɪnga dena ɔ aal maakiɪ paac do ki ɔ ute naaɪ se, Raa baado ɛdnɪ nakɪ ken naaɪ taadɪɪ ɔ ɔ aɪ kɛd se.

¹⁶ Ken jikilimge jaay 6aa 6aa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin 6o taarde se naade tɔɔlɪɪ ute naam ken naade naam taarde se.

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17.

17 Bin 6o jee ken Raa taadoga taad oo utu aden kedf naka se, naan taaddesin tal cir daala oo naan se 'koy terl taarin kuuy eyo. Taa naan se 6o do taar ken ese se, naan naam taarin do ki.

18 Ute nakgen ken naan taad oo utu aden keda oo ute naam taarin ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'koy tedn taar-koo6 eyo. Bin 6o naajegen ken j'ojkiga gotn koomo gotin ki se, taaringen di se 6o ken edjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kol j'aki kond dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki oo utu ajeki kedf se.

19 Aan gaa maal ken taa6o ken lee gak daar markaba se, kond do naajege kic 6o ted kingjege se taa6 gan tec bin kici. Oo kond do ese se end bini deel kal deer ken k'gaan gotn *Bee Raa ken *salal# oo naan se 6aa bini aan gotn Raa ki mala.

20 Gotn ese se 6o Isa endo naanjege tu oo naan endo se taa naajege kici. Oo naan ted naan ese se, taa naan 'tedga *magal debm tedn serke Raa ki gen daayum aan gaa Melkisedek.

7

*Melkisedek se naan gaarge oo *debm tedn serke Raa ki*

1 Melkisedek se naan 6o ingo gaar gen geger Salem ki oo debm tedn serke gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino got ken naan tedo booro ute gaaringe jaay 6aado 6aa se, Melkisedek 6o doodina oo addin booro.

2 Abraam nakgen jigan naan toso gotn boor ki paac se, naan nigin goto kaam sik oo ken kaam kalan se, naan uun edin Melkisedek ki*. Nakn ken maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekn oo: Gaar ken ted naka ute doobina. Oo ter naan se Gaar gen geger Salem†, kese je deekn oo: Gaar ken ed'lapia jeege tu.

3 Oo Melkisedek se, Kitap taad te taa bubin eyo, taa kon eyo, taa metjilin ken naan teecno ro ki eyo, oo taa koojin eyo oo taa kooyin eyo. Anum naan se tec Goon Raa oo naan se debm tedn serke Raa ki gen daayum.

4 K'saapki tu do Melkisedek ki, naan se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naan ki se kic 6o, nakgen jigan naan toso gotn boor ki se, naan nigin goto kaam sik oo ken kaam kalan se, edin naan ki.

5 Maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, maakn metjil gaan Lebige tu se, jee metinge se jee tedn serkge Raa ki oo gaan Israelgen kuuy se maakn nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik oo ken kaam kalan se edden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge oo naade se paac teeco metjil Abraam ki.

6 Anum Melkisedek se naan teeco metjil gaan Lebige tu eyo, na6o Abraam nig nakinge kaam sik oo ken kaam kalan se, edin naan ki. Oo ter naan addin booro Abraam ken Raa taadoga taad oo utu an kedn nakge se.

7 Deere k'jeelki, debm magal 6o add booro deb ken baata.

8 Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalan k'lee k'jedden se, naade se jikilingen lee ooyo aan gaa jee 6aa se paac; Melkisedek kic onga bedina aan gaa naade se, na6o Kitap taad oo naan se utu ing zere.

9 Lebi ute doobm metjil naan se, boorse kic gaan Israelge lee nig nakdege goto kaam sik oo ken kaam kalan se, naade utu lee edden. Bin num j'aki taad j'oo ki di: Lebi mala kic ute metjilin se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin goto kaam sik se, ken kaam kalan se naade edoga Melkisedek ki.

6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak Jen 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekn oo: lapia.

¹⁰ Deere, kaad'ken se Lebi j'oojin te ey b'ort'o, num naan ken se, naan utu durn bugin Abraam ki kaad'ken Melkisedek baado dood'ute bugin Abraam se.

Isa se naan debm tedn serke Raa ki aan g'oo Melkisedek

¹¹ Maakn *Ko Taar Raa ken Musa edo gaan *Isra'elge tu se, k'jeelki gaan Lebitge bo ken Raa beer toadden gen tedn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay tedga ute doobin num, gen di jaay Raa 'beer 'k'oodn debm tedn serke kuuy aan g'oo Melkisedek se? Ken doobin ki num k'beer k'oodn metjil *Aarun ki sum ey la?

¹² Oo ken jee tedn serkge Raa ki jaay k'pelek'denga ute taa bee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ol k't'ondde naade se kic bo j'an pelek'n kuuy tak.

¹³ Taar se taad ute Meljege Isa oo naan se teeco taa bee ken kuuy. Oo taa bee naade se nam tap bo bii kalan ted te naabm gen tedn serke Raa ki eyo.

¹⁴ Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa bee Juda ki. Kaad'ken *Musa jaay taado taa *jee tedn serke Raa ki se, taa bee jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, borse toodga tal. Debm tedn serkn kuuy se, aanga oo naan se aan g'oo Melkisedek.

¹⁶ Ken ol jaay naan ted *debm tedn serke Raa ki se taa gen metjilin do naan ki eyo, num taa naan se ok toogo gen ting gen daayum.

¹⁷ Taa naan se bo Kitap taad oo:

Naai se debm tedn serke Raa ki gen daayum aan g'oo gen Melkisedek.‡

¹⁸ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok toog ey jaay k'pelekin ute ken kuuy se, taa naan se on noog te jeege den eyo.

¹⁹ Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se on ted te dim aak bee naan Raa ki eyo. Num gan kond ken naaje j'ondki dojege borse se bee cir paac paac oo ute kond do se bo ken tedjeki naajega k'g'oor'ki ute Raa se.

²⁰ Ter do ki daala, ken Isa jaay Raa ondin magal debm tedn serke se, Raa naamga naam taarin jaayo. Gan gen jee tedn serke Raa ki ken kuuy se, Raa on naam te taarin eyo.

²¹ Anum Isa se ken Raa jaay ondin debm tedn serke se, naan naam taarin oo: *Maam Raa Mele se, m'naamga naam taaruma oo taarum se m'an'kon terl kuuy eyo, m'oo:*

Naai se 'tedga debm tedn serke Raa ki gen daayum.§

²² Taa naan se bo ute Isa se kic bo, naajega k'jeelki *dookn ken Raa dook ute naajega se jiga cir paac paac.

²³ Ter daala, jee tedn serkge se k'tolga dena, na'bo yo se on onde te gen tedn naabde se gen daayum eyo.

²⁴ Num gan Isa se, naan ting gen daayum oo naabin ken naan lee ted se kic le ting gen daayum.

²⁵ Taa naan se bo jee ken baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ok toogo ken aden kaajn gen s'or'kina, taa naan se daayum ting zere gen tond metn Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan bo *magal debm tedn serke Raa ki ken doodjeki naajega tu. Naan se debm *salal, ok tuj eyo oo ok *kusi'n eyo. Anum ne dim jaay an tum ute jee kusinge tap bo g'oto oo naan se Raa uun baansinga raan ondinga do nakge tu paac.

²⁷ Oo naan se aan g'oo magal tedn serke Raa ki ken do dakin se eyo. Naade se lee ted serke taa kusi'n naade malinge jaay bo ted serke taa kusi'n gen jeege se. Gan Isa se naan mala ed ron serke je-kalan sum oo gen s'or'kina.

‡ 7:17 Aak Jen kon 13 oo KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4.

28 Magalgen jee tēdn serke Raa ki ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki tondde se, naade se jikilinge sum do naade se ok tuju naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taarin se baaddo end goo Ko Taar ken Raa edo Musa ki do taar se bo ken ted Isa ted magal debm tēdn serke Raa ki gen daayum. Gooniñ se bo ted nakge paac aasin ute doobiña.

8

*Isa se naan bo *magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege*

1 'Booyki! *Ko Taar ken naaje k'taadsen metin se, kese bo napar magal debm tēdn serke Raa ki ken naajege k'l'okki se. Do naan se ookga maakñ raa ki utu inj do ji daam kaag do *Raa ki do Raa Sidburku bo gaar magal ken cir nakgen baa se paac.

2 Isa tēdn naabm *salal maakñ *koror Raa ken mala mala do koror se jikilinge bo daapin eyo num Meljege bo debm daapina.

3 Magal jee tēdn serke Raa ki paacñ ken k'tondde se nanja nanja kic bo ok nakñ gen naan 'kedn Raa ki do an kojñ mooso. Bin bo magal debm tēdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kəkn dim tak ken 'kedn Raa ki.

4 Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kəñ tēdn debm tēdn serke Raa ki eyo*, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ed nakge *serke Raa ki aan goo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno se.

5 Naade se bee ken naade tēdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum do tec tec bo *Bee Raa mala mala ken maakñ raa ki. Bin bo ken Musa jaay baa daap koror magal se, Raa dejin do: *Aakin jiga. 'Baa daapin 'tec raa raa aan goo ken maam m'taadisin do ko ki se.*†

6 Deere, borse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dookñ ken Raa dook ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. Do Isa se naan bo daan Raa ute jeege do ute doobm naan se, Raa taadga taad do utu kedn nakgen bee cir paac paac jeege tu.

**Dookñ ken Raa dook kiji ute jeege*

7 Ken dookñ ken Raa dooko ute jeege do dakin se jaay ted naabin aasga ute doobiñ num, Raa se 'kəñ dookñ ute jeege kuuy eyo.

8 Num ken Raa jaay mooy jeenge se taa *kusin naade ted se naan deek do: *'Booyki, maam Mēle m'taadsen m'ao biigen utu ade baa naan ki se, maam m'utu m'dookñ kiji ute metjil gaan *Israelge do ute taa bee Juda kici.*

9 *Dookñ ken maam m'dooko ute naade se 'tec aan goo dookñ ken maam m'dooko dakin ute bugdege se eyo.*

Kaad ken naane se bo, maam m'takdeno jide ki

do m'taad m'addeno naatn maakñ taa naan Masar ki.

Gan dookñ ken maam m'dooko ute naade se, naade tujga ormdo ro ki.

Taa naan se bo maam m'terldeno naaga.

Kese bo taar Meljege taada.

10 *Ter Meljege Raa taad do: Taa dookñ ken maam m'utu m'dook ute gaan Israelge, ken biigen ade baa naan ki se, maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge*

do doobumge se m'adesin taadn kamb maakde ki.

Maam m'aden tēdn Raade do naade tēdn jee maamge.

11 *Maakde ki se nam 'dooy naapin ute genaan gen jeel Raa ey sum,*

* 8:4 Ken Isa jaay 'kəñ tēdn debm ted serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki. † 8:5 Aak Ekz 25.40. ‡ 8:8 Taa bee Juda se maakñ gaan Israelge tu kici.

taa jeege paac am jeelum maam Raa,
'kənd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.

12 Taa ute beem se, maam m'aden təol tujdege

əə kusiŋdege se m'an dirigiŋ naatn. §

13 Ken Raa jaay dan dəkŋ ken naan utu dəkŋ ute naade kiji se, naan je taadn əə dəkŋ ken naan dəkko deet deet se gətiŋ deelga; taa nakj jaay daaniŋ dəkga se naan ooyga koono əə əppga baata utu 'deele.

9

Raa se tap 6o j'an keem j'əə di

1 *Dəkŋ ken *Raa dəkko ute jeege deet deet se, ək doobge ute 6ee do naan ki ara gen keem Raa.

2 Taa 6ee se naade daap *kərər magal əə gaariŋ gətə kaam dio ute kal deere. Gətn naan ki se k'danjiŋ gətn *salal əə gətn se ək ləəmpə ken ək jige cili əə ək tabil, əə do tabil ki se ək mappagen ken j'edŋga keɔf *serke Raa ki.

3 Əə 6ee maak ki ken naagŋ kal ki se, k'danjiŋ gətn salal cir paac paac.

4 Əə gətn se ək bejeŋe gen daab ken k'lee k'təəcn nakŋ oot nijimi əə ək *sandukŋ ken Raa dək ute jeege do dəkina əə sandukŋ se naagiŋa əə maakiŋa paac k'j'əəyiŋ ute daab. Maakŋ sanduk ki se ək nakŋ ken k'daapiŋ ute daab əə maakŋ nak ken se ək kəəə ken k'danjiŋ maan*, sirdn gen *Aarun ken iŋnə pəəəəə əə ute tircil ken k'raaŋga raan ro ki taargen gen Raa dəkko ute jeenge.

5 Do sanduk ki se, naade daap tənd *kədn Raage dio ken k'dandə cerubige ken taad *nookŋ Raa. Kəf Raagen di se ək taa beekŋ keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se 6o gətn ken k'lee k'siikŋ mooso ken url maakŋ Raa. Na6o 6ərse, maam m'ək gətn ken m'asen taadn meɔn nakgen se paac eyo.

6 Aan gəə nakge paac naade təndinga ute doobiŋ bin se, *jee tədn serke Raage tu biŋ-raa naade end maakŋ 6ee ken naan ki se gen tədn naabde.

7 Num maakŋ 6ee ken maak ki se, magal debm tədn serke kalin ki sum 6o, maakŋ 6aar ki se end je-kalan sum. Əə ken naan end kənd se, naan 6aan ute mooso gen serke jin ki tak, taa *kusiŋina əə taa kusiŋ gen jee dengen ken naade tədn jaay ənd eyo.

8 Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiŋki taada əə ken jeege jaay utu təf təf naabm maakŋ 6ee ken naan ki rək se, kəse je deekŋ əə doobm ken jeege an kənd maakŋ 6ee ken maak ki ken gətn salal cir paac paac se j'utu k'j'əədiŋ te ey 6ərtə.

9 Nakgen se kaam nirli gen nakgen 6ərse aanga se. Taa nakgen k'jed serke Raa ki ute moosn ken j'əj Raa ki se aas eyo gen tugŋ daapm maakŋ debm ken 6aadə keem Raa ute doobm ese se.

10 Nakgen se taad taa kəəə, taa kaaye, taa napar tugŋ daapm roa naan Raa ki əə kəse doobm ken jikilimge 6o lee təf sum. Nakgen se əə aay bini aan kaadn ken Raa 6aadə tərɔ nakge paac kiji.

11 Num garŋ 6ərse *al-Masi aanga, naan 6o *magal debm tədn serke Raa ki ken 6aano ute beɔ ken naajege k'naamiŋkiga naam se. Gen tədn naan ese se, naan end maakŋ kərər ken magala əə salal ken cir kərər do naan ken jikilimge 6o daapiŋ se əə kərər se tec aan gəə nakgen Raa aaldəno do naan ki ara ki se eyo.

§ 8:12 Aak Jer 31.31-34. * 9:4 Maan ara se kəsn ken Raa sidə gaan *Israelge tu kaad ken naade tingo do kəf-6aar ki.

12 Kēn al-Masi jaay end jε-kalan gen sɔrɔkiŋa maakŋ bee kēn gɔtn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se εd moosn naan malina, bin ɔ naan dugjega dojege gen sɔrɔkiŋa.

13 Kēn moosn baalge ute gen kɔs-taarge ute burkŋ maran mēnd k'tɔliŋa ɔ k'tɔciŋ jaay k'tɔs k'siikiŋ do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tēdn aak bεε naan Raa ki se,

14 mεt kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ɔk kusin eyo ɔ naan mala εd ron sεrke Raa ki ute tɔɔgŋ Nirl Salal ting daayum se. ɔ ute moosn naan se ɔ, tugjeki maakjege kēn ɔk nakgen tɔl sεr eyo kēn ajeki kɔl yo ki, taa bin jaay ɔ naajege j'aki tēdn naabm Raa kēn zεεε.

15 Taa naan se ɔ al-Masi se, naan ɔ debm daan Raa ute jikilimge ɔ ute doobm naan se ɔ Raa dɔɔk ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugŋ do jeege kēn tujo kaad kēn Raa dɔɔko ute jeenge do dakiŋ se. ɔ bin ɔ jee kēn Raa danɔ se, naade 'kɔŋ bεdde maakŋ nakge tun kēn Raa bɔɔbinga bɔɔb gen daayum jeenge tu ɔ taaddenga taad ɔ utu adesin kēd se.

16 Kēn deba jaay raanɔ ɔ: kēn maam m'ooyga num nakumge se, niginŋi jeege tu se, debm bin se k'booy kēn naan ooyga jaay ɔ, nakinge se j'an niginŋa.

17 Kēn taar kēn naan raanŋ se naan ooyga jaay ɔ ɔs aaye; ey num kēn naan utu zεεε se, nam 'kɔŋ nigŋ nakinge eyo.

18 Taa naan se ɔ dɔɔkŋ kēn Raa dɔɔko ute jeenge do dakiŋ se kēn jaay k'tɔl te moos ey se, naan ɔk tɔɔg eyo.

19 Kēn *Musa jaay tus jeege ɔ naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taargen maak ki kēn gen tēda se, jaay ɔ naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge kēn k'tɔalde sεrke se ɔ naan deepina ute maane, naan tεεεε kamb kaaga kēn k'danŋ isop ɔ dɔɔkiŋ te bεεkŋ baatn aac kaace. Naan ɔlin maakŋ moos ki se ɔ naan siik mooso se do Kitap ki ɔ do jeege tu.

20 Naan taadden ɔ: *Kese ɔ moosn kēn taad ɔ Raa dɔɔkga ute naase. Naan taadseno doobiŋ se, ɔkinŋi jiga.*†

21 Ter mooso se, Musa siikiŋ ro kɔrɔr kēn magala ɔ do nakge tun paacŋ kēn k'tēdn naaba maak ki se.

22 K'jeelki, maakŋ Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso ɔ kēn *tug daapde tēd aak bεε naan Raa ki. ɔ kēn mooso jaay gɔtɔ se, kusin kic ɔ j'an kŋ tɔl eyo.

*Moosn Isa kalin ki sum ɔ ɔd *kusin jeege*

23 Kēn nakgen do naan kēn kaam nirl nakgen maakŋ raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay tēd aak bεε naan Raa ki se, nakgen mala mala maakŋ raa ki se kic ɔ je *sεrkŋ kēn bεε cir paac paac tak jaay ɔ aden tugŋ daapm aak bεε naan Raa ki.

24 Anum *al-Masi se end te maakŋ *Bee Raa kēn jikilimge ɔ daapin se eyo. Taa bee kēn jikilimge ɔ daapin se ɔ, kaam nirl Bee Raa kēn mala mala sum. Num naan se ook ɔaaga maakŋ raa ki ɔ ɔorse naan utu naan Raa ki ɔ naan ɔ debm naakjege.

25 Ey num *magal debm tēdn sεrke Raa ki gen Yaudge se aanga ɔaara tak ɔ naan lee end maakŋ *Bee Raa ki gɔtn kēn *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kēdn ron sεrke 'dɔl mεt den eyo.

26 Kēn bin ey num, kaadn naane gɔtn Raa aalo do naanŋa sum se, naan dabar 'dɔl dena. Num naan se ɔaado jε-kalan sum ɔ do taar tɔlin ki; naan malin ɔ εd ron sεrke Raa ki taa tɔl kusin jeege.

† 9:20 Aak Ekz 24.8.

27 Debkilimi se ooy jε-kalanj sum ɔ kɛn naan̄ ooyga se, naan̄ ɓaa naan̄ Raa ki taa Raa aŋ kɔŋŋ ɓɔɔɔ doŋ ki.

28 Bin ɓo al-Masi se, naan̄ kic εd rɔŋ serke jε-kalanj sum gen̄ kɔɔɔn̄ kusiŋ jee den̄ se naatn̄ ɔ kɛn naan̄ ade ɓaa kuuy se taa kɔɔɔn̄ kusiŋ jikilimge ey sum, naɓo taa 'kaajŋ jeegeen inŋ aak kaak kaamiŋa.

10

1 *Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki se taadjeki ɓo kaam nirl nakgen bεε utu ade ɓaa naan̄ ki sum; keŋe taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki se aanga ɓaara tak ɓo jeege lee tɛd *serkŋ kaam kalan̄ ese se sum ɓo *Raa ki, naɓo jee kɛn lee ɓaadɔ naan̄ Raa ki gen̄ tɛdn̄ serkgen̄ ese se, serkdege se, ɔŋ aasde gen̄ daapde kaakj bεε naan̄ Raa ki eyo.

2 Bin ey num jeegeen lee tɛdo serkgen̄ ese se, kaadn̄ naane *kusiŋdege se Raa tugdesiŋga naatn̄ gen̄ sɔɔkɪna. Ɔ naade kɔŋ jeel rode ki naade se jee kusiŋdege eyo, moɔtn̄ naade tɛdn̄ serke Raa ki taa kusiŋdege ey sum.

3 Num gan̄ serkgen̄ kɛn aanga ɓaara tak ɓo, naade lee tɛd se, ute naan̄ se, naade jeel rode ki kusiŋdege se utu goŋŋ ki.

4 Taa moosn̄ kɔs-taarge ute gen̄ baalge se, ɔŋ aas te gen̄ kɔɔɔn̄ kusiŋ jeege eyo.

5 Taa naan̄ se ɓo kaad kɛn *al-Masi iino gen̄ ɓaadɔ do naan̄ ki se, naan̄ taad Raa ki ɔ:

*Moosn̄ maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap ɓo,
naai je eyo, num naai εdumo roa.*

6 *Maalgen k'tɔalde jaay k'tɔalde ute moosn̄ kɛn k'tɔjo serke taa kusiŋ se tap ɓo,
tɔli naai ki eyo.*

7 *Anum maam m'taadɔ m'ɔ: Aan gɔɔ k'raanjo do dɔkiŋ maakj Kitap ki taa maam se,*

maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai tɛd nakj maaki jea.*

8 Deet deet se al-Masi taad ɔ: «Naai 'je te serkŋ maalge eyo, gen̄ nakgen j'edi se eyo, ɔɔ naai je te jaay tɔl maal j'aiŋiŋ tɔɔc eyo ɔ ute serkgen̄ k'tɛdi taa tɔl kusiŋ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap ɓo 'je eyo, taa naade se paac tɔli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen̄ ese se Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki taadga taad ɔ jeege aŋ lee tɛda.

9 Tɛr naan̄ taad ɔ: «Maam m'ara m'baadɔ se gen̄ tɛdn̄ nakj kɛn naai maaki jea.» Bin ɓo doobm kɛn jeege lee eem Raa do dɔkiŋ se ɔŋiŋga cɛɛs ki ɔ naan̄ ɓaanoga ute doobm kuuy gɔɔŋ ki.

10 Isa al-Masi se tɛdga nakj kɛn Raa maakiŋ jen ro ki; naan̄ mala εd rɔŋ serke Raa ki jε-kalanj sum gen̄ sɔɔkɪna. Ute serkŋ naan̄ se ɓo, naajege k'tɛdkiga jee *salal naan̄ Raa ki.

11 K'jeelki, *debm tɛdn̄ serke Raa ki se, nanaŋa kic ɓo, gii-raa naan̄ daar ute jɛna gen̄ tɛdn̄ naabiŋa. Daayum se, naan̄ lee tɛd serkgen̄ ese sum, naɓo serkgen̄ se, ɔŋ aas te gen̄ kɔɔɔn̄ kusiŋ jeege eyo.

12 Gan̄ al-Masi se, naan̄ tɛd serke mɛt kalan̄ lak taa kusiŋ jeege se ɔ serkŋ naan̄ se ɔs aay gen̄ daayum ɔ ɓorse naan̄ utu inŋ do ji daam Raa ki.

13 Ɔ naan̄ ki se, naan̄ utu inŋ booy bini jee wɔɔyiŋge se, Raa aden̄ tɛdn̄ naan̄ ɓo utu kiŋg dode ki.

14 Bin ɓo ute serkŋ naan̄ tɛd jε-kalanj se gen̄ tugŋ kusiŋ jeege se, jee naange se naan̄ tɛdden̄ tɛdga jee salal naan̄ Raa ki gen̄ sɔɔkɪna.

15 Naan̄ se Nirl Salal kic ɓo ajeki tɛdn̄ saada taa taargen̄ jaay naan̄ taad ɔ:

16 *Mɛljege Raa deek ɔ: Biigen ade ɓaa naan̄ ki se, maam m'utu m'dɔɔkŋ ute naade.*

* 10:7 Aak KKR 40.7-9.

Maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge
 doobumge se m'adesin taadn komb maakde ki.

17 TER naan taad do:

Kusindege ute tujdege se, moatn maam m'saapm do ki ey sum.†

18 Anum, ken jeege jaay kusinde k'tooldesinga naatn se, moatn naade 'tedn serke taa kusindege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

19 Bin bo, genaamge, moosn Isa se tedjekiga j'aaskiga gen kend maakn got ken *salal cir paac paac se ute maraadjege.

20 Isa bo debm doobm kiji do gen kaaja ute doobm kal deer ken neep se do kal deer neepm se le, taad te ron ken ooy ro kaag ki se.

21 Do naajege j'okki *debm tedn serke Raa ki magala ken j'onidin naan bo naan *Bee Raa.

22 Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakn kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusin maakjege tu se le Isa tug doodinga naatn maakn-saapjege tu do rojege kic bo naan *tug daapinga ute maan jiga.

23 Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'okki j'onidki dojege do ki se, j'onten naajki, taa Raa se naan tuj ormin eyo, nakn naan taadga do an ted se le, naan utu an tedn deere.

24 K'saapki do naapge tu ken ajeki kol j'aki je naapa do j'aki lee tedn nakgen jiga.

25 J'onte konki gen tus ute naapa aan gdo jee metingen lee ted se, na bo j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Meljege ade baa se, dopga gooro.

26 Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakn ken met ki se jaay ken naajege malinge sum bo j'ingki k'tedki kusin se, bere, taa kusin se, *serkn kuuy goto.

27 Num doo bo nakn doon ken utu booyjeki se boor ken utu kooon dojege tu do ute poodon ongo ken utu kosn jeege baate tookn taar Raa se.

28 J'jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, do ken jeege dio ey le moto tedga saadge se, debm bin se j'an keejn don ki eyo, j'an tolo.‡

29 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aalin maak ki eyo, do moosin ken *dookjeki ute Raa jaay tedjeki jee salal se kic, naan aakin aan gdo nakn cere do naaj *Nirl Raa ken tedjeki bere se, debm bin se, met kando Raa an dabar makon cir daal ey la?

30 Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad do: *Maam mala m'utu m'kogh seem ute doobina do nana nana kic bo, maam m'an kogh bedin do kusinin ken naan teta. Do ter naan taad do: Meljege Raa se utu kojn booro do jeege tu. §*

31 Bere, debm jaay oocga ji Raa ken zere se, utu an tedn doon aak eyo.

32 'Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakiro gotn woar ken iino gotn Raa ki do kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo do dokiroga do jet.

33 Gotn metinge jee maakse ki se k'naajdenoga do k'dabar denoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabar deno se, naase ondeki te kalde ki eyo.

34 Bin bo genaasegen dabar maakn dangay ki se, dubarde se onse naase kici. Do ken jeege jaay baado toonga ute naksege se, naase ondesin ki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kon se naan jiga cir paac paac do ting gen daayum.

† 10:17 Aak Jer 31.33-34. ‡ 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36.

³⁵ Nakɲ kɛn naase 'jeel ɔkkiga mɛtɪn maakse ki se ɔkɪnki tɔɔɔ ɔɔ ute naan se, naase aki kɔɲ nakɲ bɛɛ den aak eyo.

³⁶ Bɛɛki se, naase 'jeki kaay kaama taa kɛn naase jaay 'tɛd aaskiga nakɲ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki se, Raa se naan utu asen kɛdɲ nakɲ kɛn naan taadsenga taad ɔɔ utu asen kɛd se.

³⁷ Taa Kitap taad ɔɔ:

Kaadɪn ɔɔpɔa baata, ɔɔpɔa cɔkɔ sum ɔɔ*
 ɔɔ debm kɛn utu adɛ ɔaa se, naan utu adɛ naar ɔaa,
 ɔɔ bɛrɛ, naan 'kɔɲ booy ey sum.

³⁸ ɔɔ debum kɛn tɛd nakge ute doobiɲ se
 utu 'kɔɲ kaaja taa naan aalga maakiɲ dom ki.
 Num garɲ kɛn naan jaay ɔk tɛrlga doob ki num,
 debm tɛd bin se tɔɔlum maam ki eyo.†

³⁹ Num garɲ naajege se k'mɛtɲ jee ɔk tɛrlga doob ki se eyo gɛn ɔaa ɔɔtɲ kut ki se, num naajege se k'mɛtɲ jee kɛn aal maakde do Raa ki gɛn kaajɲ kode.

11

*Kaal maakɲ do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakiɲ do Raa ki se, nakɲ naan ɔnd doɲ do ki se, jeeliɲ maakiɲ ki naan ɔɲɪnga ɔɔ ute doobm kaal maakiɲ do Raa ki se nakɲ naan ɔɲ aakiɲ ey se, jeeliɲ maakiɲ ki, nakɲ se utu.

² Jeegen do dɔkiɲ se, taa kaal maakden do Raa ki sum ɔɔ, Raa aakden se, tɔɔliɲ.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se ɔɔ, naajege k'jeelki nakgen ɔaa se paac se, Raa aaldeno ute taariɲa; nakgen k'jaakdeki ute kaamjege paac se, naan aaldeno ute taariɲ kɛn k'j'ɔɲ k'j'aakiɲ ey se.

⁴ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Abel ɛd *serke Raa ki ɔɔ serkɲ naan se bɛɛ cir gɛn gɛnaaɲ Kayn. Ute kaal maakiɲ se ɔɔ, Raa aakiɲ aan ɔɔ debm tɛdɲ nakge ute doobiɲ naaniɲ ki ɔɔ serkɲ naan ɛd se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan ooyga naɔo ute kaal maakiɲ se, ɔɔrse kic ɔɔ aan ɔɔ naan utu taadjeki taad rok.

⁵ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Enok se Raa uun ɔaansiɲ zɛɛrɛ maakɲ raa ki taa naan 'kooy naam eyo ɔɔ nam lɛ aakiɲ te ey sum taa Raa se uun ɔaansinga. Kaad kɛn Raa uun ɔaansiɲ te ey ɔɔrt se, Kitap taado ɔɔ: *Enok se naan debm tɔɔl Raa ki.**

⁶ ɔɔ debm jaay aal te maakiɲ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔɲ tɔɔl Raa ki eyo, taa debm kɛn je adɛ ɔaa naan Raa ki se 'jeel maakiɲ ki tak, Raa se utu ɔɔ naan ɔɔ debm lee ɛd naka ute maraadiɲa jeege tun lee jeɲa.

⁷ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen kɛn utu kaan naan ki kɛn naan ɔɲ aakiɲ ute kaamiɲ ey ɔɔrt se. ɔɔ taar kɛn Raa taadiɲ se, naan took ute maakiɲ paac do ki ɔɔ naan cɔɔc markabm magala gɛn kaajɲ naan malɪna ute jee maakiɲ beɛɲ ki. Ute kaal maakiɲ do Raa ki se, Noe tɛd nakge ute doobiɲa ɔɔ nakgen naan tɛd se, taad ɔɔ jeegen kuuy se naade jee *kusinge ɔɔ jee se ɔɔɔɔ ute kooɔɲ doɔde ki. Bin ɔɔ Raa se aak Noe se aan ɔɔ debm tɛdɲ nakge ute doobiɲ naaniɲ ki taa naan aal maakiɲ doɲ ki.

⁸ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, *Abraam se kɛn Raa danɪɲ se, naan tooko ɔɔ iɪɲ ɔaa taa naan kɛn Raa taadiɲa taad ɔɔ utu aɲ kɛda. Naɔo taa naan ɔɔtɲ naan an ɔaa ro ki se, naan jeel eyo.

* 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4. * 11:5 Aak Jen 5.24.

⁹ Ute kaal maakin se, Abraam aan maakj naan ken Raa taadino *oo an* ked se *oo naan* ting gotn ese se maakj koror ki aan goo cekε. Bin bo Isak ute *Yakub kic bo tingo aan goo naana, ey num naade kic Raa taaddenga taad *oo utu* ade kedn taa naan ese se kici.

¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam geger ken 'ting gen daayum *oo geger* ese se Raa bo saapo gen kiina *oo naan* mala bo mel kodiina.

¹¹ Ute kaal maakj do Raa ki se, Sara mendkarta se, gool nanga tak tak se kic bo, naan baado ted mendkaama taa naan jeel maakin ki Raa se tuj ormin eyo *oo nakj* ken naan taadina taad *oo utu an* ked se, naan utu ansin keda.

¹² Taa naan se bo ute Abraam kalin ki sum, naan ken gool nan tak tak se kic bo, ooj metjili se dirl ted dena aan goo k-dijgen maakj raa ki *oo aan* goo keesn taa baar ki†.

¹³ Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taaddenoga utu ade ked se, naade onin te eyo, num nakgen se naade aakin daande doko *oo naade* maakde raap do ki. Jo naade se le jeelin rode ki, naade se cekge *oo mertge* do naan ki ara‡.

¹⁴ Ken naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal *oo naade* se je je taa naande mala.

¹⁵ Ken naade jaay saapoga taa naan ken naade iin onino se sum num, kaadn naane, naade onga doobm gen kokj terl gotde ki.

¹⁶ Ken deer se, jee se je taa naan ken jiga cir taa naan ken naade ono *oo taa* naan ken naade je se, utu maakj raa ki. Taa naan se bo Raa se sokon toolin eyo ken naade danin Raade se. Taa naan iin daapdega geger.

¹⁷ Ute kaal maakj do Raa ki se, Abraam ken Raa naamina *oo n'an* kedn goonin Isaka serke se, naan tooko gen kedn goonin kalan lak. Ey num kese bo goon ken Raa taadina taad *oo utu ansin* ked se.

¹⁸ Taa goon ese se bo Raa taadin *oo: Ute goonin Isaka se bo j'ai toojn metjili.* §

¹⁹ Gotn se Abraam taad te maakin *oo Raa* se ok togo gen dur debkilimi maakj yoge tu. Taa naan se bo goonin Isaka se, naan onin se tec aan goo debm ooyga kooy deer deere, jaay bo duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakj do Raa ki se, Isaka *ood* booro Yakub ki ute Ezo ki *oo taadden* taa bee ken naade utu kon naan ki.

²¹ Ute kaal maakj do Raa ki se, Yakub se ken naan *oopga* gooro 'kooy se, gaan Yusupge se nanja nanja kic bo naan *oodin* booro booro; *naan iin ond jin do kaag derin ki* *oo eem Raa.* *

²² Ute kaal maakj do Raa ki se, Yusup se *oopga* gooro 'kooy se, naan taad *oo naan* ki se gaan *Israelge, Raa utu aden koodn maakj taa naan Masar ki *oo naan* taaddeno *oo ken* naade k'baa ba se, k'tas k'baan ute cengingen ese kici.

²³ Ute kaal maakj do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad ken jaay naade ooj goonde se, naade ayin gen laapa moto taa naade aak goonde se aak bee. Taa naan se bo taar gaargen taad se, naade beer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakj do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danin Goon gaar Paraon menda se‡, naan baate.

²⁵ Ken k'dabarin ute jee Raage se, Musa aakin bee cir ken naan 'king maakj maak-raap ken gotin utu 'deele *oo ken* tedga sum bo an kolin naan 'tedn debm kusina naan Raa ki se.

²⁶ Deere, taa naan Masar se ok maala dena, na6o Musa se je j'an dabara aan goo ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakin se bee cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se bo naan ing aak kaam bee ken Raa utu an tedn naan ki se.

† 11:12 Aak Jen 15.15.

‡ 11:13 Aak Jen 23.4.

§ 11:18 Aak Jen 21.12.

* 11:21 Aak Jen 47.31.

† 11:24 Aak Ekz 2.10.

²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔŋ taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakin-taarin don ki, naʒo Musa se ɔŋ beer te eyo taa naan ɔk maakin tɔɔgɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔŋ aakin ey se.

²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd'laa ken Raa ɔɔddeno dode maakŋ taa naan Masar ki[‡] ɔɔ naan ɔl k'l'ɔt mooso do kaam-taar ʒeedege tu ɔɔ do bɛrtɔn taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔŋ tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔɔp kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug gɛgɛr Jeriko se bii cili ɔɔ bii k-cilige tu se ʒo durdurgen ɔl gurug gɛgɛr se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd keesn gaaba se, j'ɔŋ k'tɔɔlin te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeegeen ʒaado kaakŋ baara se, Raab dɔɔd ɔkdenga been ki jigaŒ.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, naʒo kaada am baata gen taad metn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuɛl ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina.

³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaaringe, naade ɔjo bɔɔrɔ do jeege tu ute doobina ɔɔ naade ɔŋo nakŋ ken Raa taaddeno ɔɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔŋ ɔsden te eyo,

³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔɔ ken jeege ʒaadeno tɔɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naʒo ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔɔ tuurde naatn.

³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ʒo mɛndgen mɛtinge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔdn dode maakŋ dubar ken ese kic ʒo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔɔ ade kɛdn gɔtn kinj jiga cir daala.

³⁶ Kengen mɛtingen kuuy se k'dabarde ɔɔ j'aakden metde, k'tɔndde ute mɛɛje, k'dɔɔkden ute zinziiri ɔɔ j'ɔmbden maakŋ dangay ki.

³⁷ Jee mɛtinge le k'tund k'tɔɔlde ute koa, kengen mɛtinge k'tɔj k'gaandɛ daan ki, kengen kuuy se k'tɔɔlde ute gɔrd-jɛrlɛ, jee mɛtin kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔlde naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen bɛnge sum ʒo metde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔɔ tɛdden nakŋ kusin dode ki.

³⁸ Naade lee wari do kɔd-ʒaarge tu ɔɔ do koge tu; naade tood maakŋ iibge tu ɔɔ maakŋ gɔɔge tu. Jee ese se bɛɛ aak eyo ɔɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkŋ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ʒo Raa aakdeno se, tɔɔlin. Naʒo nakŋ ken Raa taaddeno ɔɔ utu aden ked se, naade ɔŋin te eyo.

⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔŋ 'tɛdn aak bɛɛ naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

12

Maakŋ dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin 6o jeegen paacn aalo maakde do *Raa ki se, naade se dool saadgen ol gurugjeki. Taa naan se 6o j'oodki dojege do nakge tun paacn deer ken gaasjeki j'oh k'leeki eyo aan goo *kusin ken j'oninki yokod sum 6o lee gurugjeki se oo j'aayki kaamjege j'aaniki bini j'aki kaan gotn ken Raa taadjeeki.

² Taa naan se j'oniki kaamjege do Isa ki, naan 6o debm tedjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki oo kaal maakjege se naan 6o debm ken tedn ted mec se. Anum Isa se, naan 6o debm ken tooko oh ron k'tup k'tooln ro kaag ki oo end maakn sokon ki, na6o taa maak-raapm ken naan utu kon naan ki se, sokon ken tooln se kic 6o, naan an dim eyo. Oo borse naan utu inj do ji daam gen kaag do Raa ki.

³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabarino, na6o kic 6o naan aay kaamin aasinoga. Bin 6o onte 'kooriki aayki kaamse.

⁴ Anum maakn boor ki ken naase 'tedki ute kusin se, borse kic naase oh aasiniki te ey bini ooyki te maak ki eyo.

⁵ Naase, dejn ken Raa dejse aan goo geninge se, 'dirigkiga la ken oo:

Goonuma, ken Meljege jaay deji se, ud bia

oo ken naan jaay mooyi se, maaki onte taju.

⁶ *Taa Meljege se naan dej debm ken naan jeha*

oo goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tondina.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeelinki Raa 6o dejse se, aayki kaamse ro ki. Naan dejse bin se taa naase geninge. 'Jeelki, goon jaay bubin dejn ey se, ken gayo?

⁸ Taa naan se 6o ken naase jaay k'j'oh k'dejsen te eyo aan goo gaangen paacn k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, na6o naase se gaan bumige.

⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dejjeki oo naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookn taar bubjegen maakn raa ki se cir daala ey la oo ute naan se j'aki kon kaaja.

¹⁰ Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan goo ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tedn bee. Naan je ajeki tedn jee *salal aan goo naana.

¹¹ Ken j'utu k'dejjeki dej metn-jiki se tujjeki maakjege oo oh edjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdega dej se, dejde se ade kedn lapia oo ade kol naade 'tedn nakge ute doobina.

¹² Taa naan se 6o, jisen oorga koor se okinki tooo, onte koninki 'konj walak oo kerecsegen toksen se kic 6o 'daarinki tooo.

¹³ *'Daapki doobm 'toodn tal ken anki lee do ki.†* Bin 6o debm cekede se jen baa cees ki eyo, num naan se kon lapia.

Raa aal bijeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki king ute lapia ute jeege paac oo ingki king *salal. Ken bin ey num, nam tap 6o 'kon kaakn Meljege eyo.

¹⁵ Ondki kondoo nam tap 6o onten terl naaga bee Raa ki. Oo maakse ki se nam onten tedn aan goo ko kaagn ataka ken asen kecn perpelen oo deetn jeege dena.

¹⁶ Ondki kondoo nam onten tedn debm keesn mendge oo nakn gen Raa se nam onten kuum kaalin naan ki aan goo Ezo ken taa kosn je-kalan sum 6o naan dugn te bedn goon paragina.

¹⁷ Jeelki kaam mootn se, naan je oo bubin an koon booro na6o adin te eyo. Gotn se naan tooo oo sel metn bubina na6o taar ken bubin taado se, naan oh terlin te kuuy eyo.

* 12:6 Aak KKT 3.11-12. † 12:13 Aak KKT 4.26.

18 Anum naase 'baakiro gōtn Raa ki se tec aan gōo do ko[‡] ken gaan *Israēlge baado met ki se eyo. Ko ese se j'ōnki j'utin[†] ute ji eyo. Naade aak poodo ak do ki zir zir, gōto dōd dōrōd, gōto paac ilim dib, naade aak kuulu ol makōnō,

19 naade booy k'tuuy pulu o booy mind nam. Ken gaan Israēlge jaay booy se, beere akde o naade taad o mōōtn naade je booy taar kuuy ey sum.

20 Taar ken k'taade se naade o aasiñ te gen booyin eyo. Taar se taadden o: *Nam jaay ba utga ro ko se, ken maala kic bo j'an tund tōlin[†] ute koa.*§

21 Nakñ ken gaan Israēlge aak se, nakñ teecñ nirli. Taa naañ se bo *Musa deek o: *Maam kic beere akuma o rom ook marga jεg jεg.**

22 Gan naase se 'baakiro met ko ken k'danin Sion, do ko ken se bo ak geger gen Raa zere, naan se bo Jeruzalem ken maakñ raa ki. Gōtn ese se bo gōtn *kōdn Raage tusn dupu kando kando gen tedn maak-raapde se.

23 O naase se 'baakiroga gōtn ken gaan paragen gen Raage tusni ken Raa raanga raan rode maakñ raa ki o 'baakiroga naan Raa ki naañ bo debm kōñ bōōo do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gōtn ko gen jee ooyga kooy ken tedo nakgen ute dōobina o ken tedga jee mec naan Raa ki se.

24 Naase se 'baakiroga gōtn Isa ki, naañ bo debm daan Raa ute jikilimge o ute moosin se bo naañ ted jeege *dōkga kiji ute Raa o moosn naañ ooy se taadjeki cir gen Abel[†].

25 Ondki kōndō! Debm taadsen taar ese se onten baateki gen booy taarina. Do dōkin se jeege baate booyo kuun taar debm ken Raa olinō jaay taadden taarin do naañ ki se. Taa naañ se bo naade oñga dubar, num gan naajegen k'booyki Raa taadjeki maakñ raa ki se, ken naajega jaay k'terlin[†]kiga naaga se, met kando j'aki kōñ dubar cir gen naade se ey ne?

26 Do dōkin se Raa taad sum bo, naañ tea; gan borse kic naañ taadjekiga nakñ ken naañ utu 'teda, naañ o: *Daala, maam m'utu m'te do naanja sum eyo num m'te maakñ raa kici.*‡

27 Taargen naañ taad o: *daala* se, je deekñ o nakgen ken Raa aalo paac se Raa utu an 'tedin[†] 'te makōnō o utu 'tedn gōto. Anum ken 'kōōpm kin[†] jaay 'te ey se, nakgen gen Raa ken j'ōñ j'aakden ey se.

28 Bin bo naajega se Raa osga gaara dojege tu o gaar naañ se, oñ te eyo. Taa naañ se k'tōōmki Raa o 'tedin[†]ki naabm ken tōlin[†] naañ ki, k'beerin[†]ki o k'sookin[†]ki.

29 *Deere, beere, Raa naajega se, naañ aan gōo poodo. O jeegegen ted nakgen tōlin[†] naañ ki ey se, naañ osden naata.*§

13

*Kin[†] ken tōl *Raa ki*

1 Daayum 'jeki naapa aan gōo genaage.

2 Mertge se akdeki jiga, onten kōndeki. Taa jee metinge se mertgen naade lee dōd akden se gōtn metinge naade le dōd ak *kōdn Raage nafo naade jeelden eyo.

3 Saapki do jeege tun maakñ dangay ki aan gōo naase kic bo k'taksenga maakñ dangay ki ute naade. Saapki do jeege tun k'lee k'dabarde, taa dubar ken k'dabarde naade se aan gōo k'dabarse naase kici.

‡ 12:18 Ko ara se roñ Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13. * 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaañ bo tōlina o moosn naañ ooy se ak taar-doa, num gan moosn Isan ooy se taa ted bece jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24.

4 Taar ken Raa taad ro təkŋ naap ki se ɔŋ jeege paac tookŋ do ki. Mənd ute gaabin se ɔŋten kɛɛsn gaabm kuuy ɔ gaabm ute məndiŋ kic ɔ ɔŋten kɛɛsn mənd kuuy. Taa jee ken ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ ute jee ken ɛɛs mənd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden kɔjŋ bɔɔrɔ dɔdɛ ki.

5 ɔŋten 'kɔndki maakse ɔ ɔŋen je gurs sum, num ɔŋ maakse raapo do nakge tun ken naase ɔkki. Taa Raa deek ɔ:

Maam se m'ai kɔŋ eyo ɔ m'ai baati eyo.*

6 Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kɔŋ ɓeer ey sum, num j'aki kɔŋ deekŋ j'ɔki:

Mɛljege se naaŋ ɔ debm naakuma, maam m'ɓeer dɪm ki eyo.

Debkilimi se tap ɔ am tɛdn dɪ kaca?†

7 'Saapki tu do jeesege tun naanse ki ken lee tɔadseno ɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingde ken bini naade ooy maak ki ɔ uunki bɔbɔtn ken naade aalo maade do Raa ki se.

8 Isa *al-Masi se tiŋ gɔɔŋ ki. Tɛrko, jaaki ɔ ɔŋen daayum daayum naaŋ 'kɔŋ tɛrl kuuy eyo.

9 ɔndki kɔndɔ, ɔŋte kɔŋki jeege asen dɛrlɛ ute napar dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bɛɛki se ken tɔɔg maakŋ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do doobm ken taad taar kɔsge se eyo. Taa doobgen taad taa kɔsge se jee ken iŋg do doobm ken ese se, ɔŋ tɛddeno te nakŋ bɛɛ eyo.

10 Naajege se j'ɔkki gɔtn tɛdn *sɛrke Raa ki, naɓo Yaudgen ken lee tɛd naaba maakŋ *kɔrɔr Raa ki se ɔk doobm gen kɔsn kɔsgeŋ j'ɔmbiŋ do gɔt ken k'lee k'tɛdn sɛrke se eyo.

11 Taa maalgen ken *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki tɔalde jaay moosiŋ uun ɓaan maakŋ *Bee Raa ki gɔtn ken *salal cir paac paac gen tɔal *kusiŋ jeege se ɔ maalgen ese se k'diriŋ k'teecdɛn naatn maakŋ gɛgɛr ki ɔ k'ɓaa k'tɔɔdɛ naata‡.

12 Taa naaŋ se ɔ ɔŋen tugŋ daapm jeege ute moosn naaŋ maliŋ se, Isa kic j'ɔɔdki teeɔsiŋ naatn maakŋ gɛgɛr ki ɔ k'dabarina.

13 Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakŋ gɛgɛr ki se ɔ k'ɓaa k'j'ɔŋki Isa. ɔ k'took k'j'ɛndki maakŋ ɔkɔŋ ki aan gɔɔ naaŋa.

14 Taa naajege se, do naaŋ ki ara se, j'ɔkki gɛgɛr ken tiŋ gen daayum eyo; num naajege k'jeki gɛgɛr ken utu 'tɛdn naan ki se.

15 Bin num ute doobm Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kɛse aan gɔɔ sɛrkiŋ naajege k'j'ɛdɪŋki naaŋ ki. Sɛrkiŋ se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa§.

16 ɔŋten 'dirigki gen tɛdn bɛɛ ute naapa ɔ ɔŋen nigŋ nakgen naase ɔkki ute naapa taa kɛse ɔ dɔal sɛrkiŋ ken tɔal Raa ki.

17 Jee naanse ki se 'tookdeki taardege ɔ 'sookdeki, taa naade ɔ jee ken lee aaksen dose ki ɔ do naabde ki se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtde. Anum 'took uunde ki taarde, biŋ jaay naade tɛdn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naaŋ ki ŋɔr ŋɔr ɔ asen kɔŋ noog eyo.

18 'Tɔndki mɛtn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ɔk taar dɪm eyo, taa naaje se k'je ɔ do nakge tu paac k'tɛdn nakŋ ken bɛɛ.

19 Maam m'tɔnd mɛtse ɔ ken tap ki se m'je aki tɔnd mɛtn Raa am kɔɔdn doobo m'naar tɛrl gɔtse ki yɔkɔdɔ.

Debm raaj maktubm ara se, taad tɔal taariŋa ɔ tɛdden tɔɔsɛ

* 13:5 Aak Jɔs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6. ‡ 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

²⁰ Raa debm kedn lapia jeege tu se, naan 60 debm duro Meljege Isa daan yoge tu o tedin tedga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosin se 60 naan *dookjekiga ute Raa gen daayum.

²¹ On Raa se asen tedin anki kaasn gen tedin nakgen bee paac taa aki tedin nakn ken naan maakin jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, on Raa 'tedn maakjege tu nakn ken an tol naan ki. Bee ki se on jeege paac *'nookn Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²² Genaaenge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raansesin se aayki kaamse do ki o serkin ki o maktubm ken maam m'raan m'alsesin se le, jerl eyo.

²³ 'Jeelki, genaajeege Timote se j'odfingoga naatn maakn dangay ki. Ken naan aan onunga yokod num, j'asen baa kaakn tele.

²⁴ 'Tedki tase jeege tun paacn naansege tu o 'tedki tase jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tedsen tase kici.

²⁵ On Raa asen tedin been paacki.

Maktubm ɣɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɪn se tec aan gɔɔ taar kɛn deba iin taaf naan jeege tu. Taaringe se, ɣɛn dooy jeege ɔɔ ɣɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tɔndde ɔtɔ baa se paac. Jee al-Masigen naan raanɪden maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɪ maktubin ki se Jak taadden ɔɔ k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɪ ɔɔ naade k'king do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɪ maktubin ki se, naan je taadn ɔɔ kaal maakɪ do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, baa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakɪ jaay maktubm ese je ɔɔ jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taaf ɔɔ debm aalga maakin do Isa ki se ɔɔ, bɛɛ sum eyo, num an taadin maakɪ naabin ki toodn tal. Taa naan se ɔɔ: aan gɔɔ debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakɪ kɛn do Raa ki jaay ɔɪ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa ɔɔ ɣɛn Meljege Isa *al-Masi ɔɔ m'raan m'olsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔɔkkiga taa naanɣe tun ɔtɔ baa se paac se.

Kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num

² Ʉɛnaamge, kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num, ɔnki maakse 'raapo.

³ Jeelki, nakgen ɔɔn se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama.

⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgɔ bini aki kaan do taar tɔɔlin ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔɔ dim tap ɔɔ asen daay eyo.

Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ɛd naka ute maraadiɲa ɔɔ uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd meta se, naan an kɔɪ kɛda.

⁶ Num debm jaay baa tɔnd mɛtn Raa num, n'aal maakin paac do Raa ki ɔɔ n'ɔnte naaja, taa debm maakin naaj naaj se, tec aan gɔɔ maan baar kɛn kuulu ɔɔ baansin kaam ara kaam ara se.

⁷ Debm bin se, ɔnten saapm n'ɔɔ naan 'kɔɪ dim ɔtɔn Meljege tu.

⁸ Taa debkilim bin se, ɔn saapin ing kaam kalan eyo, ɔɔ dim naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdin 'kaan kaama tap ɔɔ, ɔtɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ Ʉn ɣɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, n'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu an magalin naanin ki.

¹⁰ Ʉɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, n'ɔn maakin raapo do kɛn kɛn Raa tɛdin n'ɔɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan gɔɔ pɔɔn kambgen maakɪ kaag ki.

¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga ɔɔ ɔɪgga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔningɛn aak bɛɛ se lɛ utu sia. Bin ɔɔ debm maala kic, ɔii kalan maakɪ naabinge tun naan ing tɛd paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakɪ naama

¹² Maak-raapo deb ken jaay aay kaamin̄ daar tɔɔɔ ro nakge tun ɔɔn̄ ken Raa ɔɔn̄n̄ aan don̄ ki. Ken naan̄ jaay ɔɔn̄ aasinga do ron̄ ki se, naan̄ utu 'kɔn̄ bɛd̄ɪn̄a. Kɛse ɔɔ *kaaj̄n̄ gen daayum ken Raa taad̄ga taad̄ ɔɔ utu 'kɛd̄n̄ jeege tun paac̄n̄ jen̄ se.

¹³ Ken nam jaay nak̄n̄ naama aanga don̄ ki num, ɔɔnten deek̄n̄ ɔɔ: kɛse Raa ɔɔ naamuma. Taa Raa se nam tap ɔɔ an̄ kɔn̄ naam jaay an̄ kɔl̄in̄ 'tɛd̄n̄ *kusiñ̄ eyo. ɔɔ naan̄ kic lɛ naam nam eyo.

¹⁴ Gan̄ debkilimi se jaay nak̄n̄ naam aanga don̄ ki se, kɛse saapm̄ jig ey iino maakiñ̄ ki se ɔɔ ken ɔɔlin̄ naan̄ lee dɔn̄ɔ.

¹⁵ Ken saapm̄ jig ey se jaay utu maakiñ̄ ki num, naan̄ ɔɔj kusiñ̄a ɔɔ ken kusiñ̄ jaay denga roi ki num, ɔɔli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔɔnten kaan̄ki rose dala:

¹⁷ nakgen̄ jiga ɔɔ aak bɛɛ paac se, iino ɔɔtn̄ Raa ki, naan̄ ɔɔ Mɛl-kaal ɔɔtn̄ wɔɔrɔ. Bɛɛ, Raa se, ɔɔ tɛrl̄ ron̄ aan ɔɔɔ nakgen̄ do naan̄ ken lee tɛrl̄ rodɛ se eyo. Daayum naan̄ tin̄j ɔɔɔin̄ ki.

¹⁸ Raa uunoga doa ɔɔ aajjekiga aan ɔɔɔ ken maakiñ̄ jen ro ki ute taarin̄ ken mɛt ki se, taa bin ɔɔ naajege se, maak̄n̄ nakge tun naan̄ aaldeno paac se, naajege ɔɔ j'aki tɛd̄n̄ deete.

'Booyo ɔɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad̄ se: nan̄a nan̄a kic ɔɔ naar ud̄ bia do taar ken k'taad̄sen se. ɔɔ ken nam jaay je kuun taara 'taad̄ kic num, ɔɔn̄ ron̄ urlu ɔɔ ɔɔnten naar tɛd̄n̄ maak-taara.

²⁰ Taa debm̄ jaay maakiñ̄ taaringa se, naan̄ kɔn̄ tɛd̄n̄ nak̄n̄ ken ute doobin̄ eyo aan ɔɔɔ ken Raa maakiñ̄ jen ro ki.

²¹ Taa naan̄ se ɔɔ, nakgen̄ paac̄n̄ asen tujn̄ rose se, ɔɔd̄ki dose ro ki ɔɔ nakgen̄ kusiñ̄ se paac kic ɔɔ ɔɔd̄ki dose ro ki. ɔɔn̄ki rose urlu gen̄ kɔk̄n̄ taar ken naase 'booyin̄kiga se, taa taar se ɔɔ ɔk tɔɔɔ ken asen kaaja.

²² Nak̄n̄ ken taar Raa taad̄sen se, 'tɛd̄ɪn̄ki, ɔɔnten 'booyin̄ki ute bise sum. Taa debm̄ jaay booy taar ken Raa taad̄in̄ ɔɔ tɛd̄in̄ ey se, kɛse naan̄ mala ɔɔ aan̄ ron̄ dala.

²³ Debm̄ jaay booy taar Raa ɔɔ 'took do ki ey se, naan̄ se tec aan ɔɔɔ debm̄ aak daan-kaamin̄ maak̄n̄ kaam-kaay-naan̄ ki,

²⁴ naɔo ken naan̄ aak aas jaay ɔɔa ɔɔa se, ken naan̄ ɔɔ tec ɔɔ d̄i kic ɔɔ, naar tɛd̄in̄ dirigi.

²⁵ Num gan̄ debm̄ jeel ɔk *Ko Taar mɛc̄ gen̄ Labar Jiga ken ɔɔd̄ do jeege maak̄n̄ kusiñ̄ ki ɔɔ ɔkin̄ ɔɔn̄ se, ken naan̄ jaay booyin̄ga se dirigin̄ eyo num in̄j do ki. Debm̄ bin se, maakiñ̄-raapo do nakge tun naan̄ tɛd̄ se paac.

²⁶ Debm̄ saap ɔɔ ɔk taar Raa ɔɔn̄ɔ jaay ɔɔn̄ bɔɔb ɔk rɔɔn̄in̄ ey se, kɛse naan̄ dɛrl̄ ro naan̄ malin̄a ɔɔ doobm̄ Raa naan̄ uun se lɛ, ɔs aay eyo.

²⁷ 'Booyki! Debm̄ jaay uun doobm̄ Raa mala mala ɔɔ tɔɔl Bubjege tu Raa ki se, kɛse debm̄ ken aak do genaalge tu ɔɔ aak do mɛnd-daayge tu maak̄n̄ dubardɛ ki, ɔɔ bɔɔb ɔk ron̄ ro nakge tun kusiñ̄ ken maak̄n̄ *duni ki.

2

ɔɔnten 'bɛerki naapa

¹ Genaamge, naasen ken aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan̄ ken debm̄ magala ɔɔ *nookin̄ eem cir paac se, ɔɔnten 'bɛerki naapa!

² Num aan ɔɔɔ ɔɔtn̄ tus ki, jeege dio ɔɔad̄o end ɔn̄se. Deb kalan̄ tuuso kal te rona, tɔlo kɔd̄ɔk̄n̄ daabge jin̄ ki, ɔɔ deb kalan̄ kuuy se, naan̄ debm̄ daaye tuuso kalgen̄ koono.

³ Kɛn naase jaay aakki debm tuuso kal te ron se, naase ɔkiŋki ɔɔŋɔ ɔɔ deekiŋki ɔɔki: «Naai se, '6aa iŋg ɔɔt kɛn jiga se.» Ɔɔ debm daaye ki se le, naase 'deekiŋki ɔɔki: «Naai se 'daar daara,» ey le «'Baa iŋg naan ki gam naane.»

⁴ Kɛn naase 'tedki bin se, kɛse naase 'bɛerki bɛɛr naap ey la? Bin num kɛse naase 'tedkiga jee kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu ɔɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki genaa maakjemge: *Raa se dan bɛɛr tɔɔdo jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔɔ naade kɔsn gaara tele aan ɔɔ kɛn naan taadga taad jeege tun kɛn jɛn se.

⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se 60 kɛn lee dabarse ey la? Ɔɔ naade 60 lee tɔk baansen ɔɔtŋ kɔjŋ bɔɔr ki ey la?

⁷ Naaden jee maalge se 60 kɛn lee naaj ro Meljegen jiga se, ey num ute ro Meljege se 60 Raa danse.

⁸ Kɛn naase jaay iŋgki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan ɔɔ kɛn Kitap taad ɔɔ: *Naai se 'je naapi aan ɔɔ roi mala*, naase 'tedkiga nakj jig aak eyo.

⁹ Num kɛn naase jaay 'bɛerki bɛɛr naapa num, kɛse naase 'tedkiga *kusina ɔɔ Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki se asen kɔkɔj mindse taa naasen uum aaliŋkiga naan ki.

¹⁰ Kɛn nam jaay took do taarge tun Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki paac jaay tujŋ te kɛn kalan se, kɛse aan ɔɔ Ko Taar Raa paac se, naan tujjiga.

¹¹ Taa Raa se taadga taad ɔɔ: *Ɔnten kɛesn mɛnd nam, ɔnte 'kɛesn gaaba nam* ɔɔ ter taad ɔɔ: *Ɔnten tɔɔl nam*. Num kɛn naai jaay ɛɛs te mɛnd nam eyo ɔɔ tɔɔlga nam se, kɛse aan ɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki.

¹² Taa naan se 60, maam m'taadse m'ɔɔ: do nakge tun naase aki tɛda ey le aki taad se, 'jeelki Raa se asen kɔjŋ bɔɔrɔ dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan kɛn ɔɔdo jeege maakj kusin ki se.

¹³ Taa debm baate kɛɛjŋ do jeege tu se, Raa kic an kɛɛjŋ don ki eyo. Num debm jaay ɛej do jeege tu se, bii kɛn Raa kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, Raa an kɛɛjŋ don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ Genaaamge, kɛn nam jaay deek ɔɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad ɔɔ gen tɛda jaay naan ɔj tɛdin ey se, debm bin se, kaal maakj naan se, an kɔj kaaj ne?

¹⁵ Kɛn aan ɔɔ genaa gaaba ey le menda jaay, bii-raa kɔsde ɔɔdo ɔɔ kal tuusde kic 60 ɔɔdo,

¹⁶ ɔɔ maakse ki se, deb kalan deekden ɔɔ: «'Baaki ute lapia. Ɔn Raa asen kɛdn kɔsɔ ɔɔ aki kɔsn te maraadse ɔɔ asen kɛdn kal rosege,» ɔɔ jaay ɛdden dim ey se, taargen bin se ɔs aay eyo.

¹⁷ Bin 60, kɛn naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛdn bɛɛ ey se, kaal maakj naai se, kaal maakj rɛŋɛ.

¹⁸ Gan deb kalan maakse ki se deek ɔɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se le, m'lee m'tɛd nakgen bɛɛ. 'Taadum tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaay ɔj 'tɛd bɛɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki kɛn ɔlum m'tɛd nakgen bɛɛ se.»

¹⁹ Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kalin ki sum 60 Raa. Kɛse nakj jiga. 'Jeele, sitange kic 60 jeelin maakde ki bini na60 naanin ki se, naade beere ɔɔ rode ook marga jeg jeg.

²⁰ Kale, debm derle! 'Jeele debm aal maakin do al-Masi ki jaay, tɛd nakgen bɛɛ ey se, kaal maakj naan se, kaal maakj rɛŋɛ.

21 'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd ɔɔ di jaay Raa aakiŋ aan gɔɔ debm daan ki se? Taa naan̄ took je ɓaa kɔjŋ gooniŋ Isaka gɔtn̄ kɔjŋ *sɛrkɛ Raa ki*.

22 'Jeele debm jaay aal maakiŋ do Raa ki mala se, 'tɛdn̄ nakgen bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen bɛɛ kɛn k'lee k'tɛdse naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kɛse ɓo tɛd kaal maakŋ mɛc.

23 Taar kɛn Raa taadn̄ maakŋ Kitapin̄ ki se aanga doobiŋ ki kɛn ɔɔ: *Abraam se aal maakiŋ do Raa ki, ɔɔ naan̄ aakiŋ aan gɔɔ debm daan ki.*† Taa naan̄ se ɓo Raa dan̄in̄ mɛdina.

24 Ute naan̄ se, naase 'jeelki debkilimi jaay Raa aakiŋ debm daan ki se, taa kɛn naan̄ aal maakiŋ doŋ ki sum eyo, num taa nakgen bɛɛ kɛn naan̄ lee tɛd se kici.

25 'Jeelki Raabm do dakiŋ kɛn in̄go mɛnd kɛesn̄ gaaba se kic ɓo tɛdo bin kici. Bii kalan̄ naan̄ tɛd bɛɛ jeege tun gaan̄ *Israɛlge ɔldenɔ gen kaakŋ baara. Jee se, mɛnd se dɔɔd̄ ɔkɛn̄ beɛŋ ki, bini ɔlden̄ naade aan̄ ɔt te doobm kuuy. Taa bɛɛ kɛn naan̄ tɛd se ɓo, Raa aakiŋ naan̄ se mɛnd daan ki.

26 Aan gɔɔ debkilimi koŋ teecga num ooy se, kaal maakŋ do Raa ki jaay ɔŋ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici.

3

Rɔɔŋɔ se aan gɔɔ poodn̄ kɛn ɔs gɔɔ
(Mt 12.33-37)

1 Genaaŋge, maakse ki se, j'ɔnten̄ jeki doobm jaay ɓo j'aki tɛdn̄ k'dɛnki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kɔjŋ bɔɔro dojege tu ɔɔŋ cir gen̄ jeegeŋ ɓaa se paac.

2 Naajege paac se k'lee k'tujki gɔɔ kaam dɛna. Anum debm jaay taad tujŋ ey se, debm bin se debm mɛc ɔɔ aasin̄ gen̄ bɔɔbm̄ kɔkŋ roŋa.

3 'Jeelki kɛn naajege jaay k'lee k'tolki aljam taar sɛndge tu se, taa k'tɛdfeki naade 'tookŋ taarjege, ɔɔ gɔtn̄ k'jeki ɓo k'ɓaandeki sum.

4 'Jeelki markabge se, kɛngen magal magal se kic ɓo, ɔk naka kalan̄ maak ki ɔkɔ bini. ɔɔ kɛn kuulu jaay ɔl makɔŋ se deebo doŋ ki aan gɔɔ di kic ɓo, ute nakŋ ɔkɔ se sum ɓo, debm toodŋ se, ɓaan̄ gɔt kɛn naan̄ maakiŋ jen ro ki.

5 Rɔɔŋɔ kic naan̄ tec bini. Ey num maakŋ daa ro ki se naan̄ ɓo baata, naɓo rɔɔŋɔ se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn̄ ɔkɔ se jaay ɔkga se, kɔsn̄ maakŋ kaaga ute magalin̄ se paac.

6 Rɔɔŋɔ se naan̄ tec aan gɔɔ poodo ɔɔ taargen in̄g kus paac teeco ro ki. Naan̄ kic ɓo maakŋ rojege tu, ɔɔ tujjeki rojege paac paac. Kin̄jegen̄ iin̄o gɔtn̄ kɛn k'toojjeki bini j'anki kooy maak ki se, rɔɔnjege se aan gɔɔ poodn̄ ɔs gɔɔ kɛn iin̄o gɔtn̄ *Bubm sitange tun poodn̄ kɛn dubariŋ kɔŋ nan̄ eyo.

7 'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakŋ kaag ki, yeelge, kuurge ɔɔ kɛn̄jigen̄ maakŋ maane ki paac se, naan̄ ɓo debm kɛn ɔk tɔɔgɔ dɔde ki ɔɔ tɛdfɛ naade tookŋ taarina.

8 Num rɔɔŋɔ jaay debm ɔɔ an̄ kaasn̄ bɔɔbm̄ kɔk se, gɔɔ. Naan̄ se in̄g kaam kalan̄ eyo ɔɔ naan̄ dooc te naa* kɛn tɔɔl tɔɔl jeege.

9 Ute rɔɔŋɔ se ɓo, naaje k'tɔɔmki Bubjege Raa naan̄ kɛn Meljege. Tɛr ute rɔɔŋɔ se sum ɓo, naaje k'naamki jikilimgen̄ kɛn Raa aaldɛno tecin̄ tece.

10 Ute taar kalan̄ ese sum ɓo k'j'ɔdn̄ki ɓooro jeege tu ɔɔ k'naamki jeege kici. Kɛn deer num, gɛnaaŋge, k'j'ɔnte 'tɛdki bini.

11 Maan̄ maakŋ buf kɛn kalan̄ jaay j'kɔŋ kɛn in̄g kin̄g kaata ute kɛn jiga se, gɔɔ.

* 2:21 Aak Jen 22.9. † 2:23 Aak Jen 15.6. * 3:8 Naa se ɓo, saam sum.

¹² Genaamge, mɔŋgɔ se 'kɔŋ koojŋ lemum eyo. Ɔɔ papay se 'kɔŋ koojŋ goyab eyo. Ɔɔ gen budŋ maane se kic ɔo bin sum. Maakŋ budŋ ken maaniŋ iŋg kiŋg kaata se, 'kɔŋ ni maan jiga se, gɔtɔ.

Jeel-taar ken iino gɔtn Raa ki ute gen jikilimge

¹³ Maakse ki se, nanja ɔo metɛkɛ ɔɔ jeel-taara se? Debm jeel-taar se, ɔŋ 'taad jeege tu ute kiŋgiŋa maakŋ nakge tun naan tɛd paac se ŋ'ɔŋ roŋ urlu ɔɔ ŋ'tɛdŋn ute jeel-taara.

¹⁴ Num ken naase jaay ɔkki maak-kilimi ɔɔ niki ro naapge tu se ɔɔ tɛr 'saapki ɔo do naase malinge tu sum se, ɔŋten 'tɔɔmki rose ɔɔ taar met ki se, ɔŋte 'tujinki ute taar-kɔɔɔsege.

¹⁵ Num jeel-taar bin se iino gɔtn Raa ki eyo; kese jeel-taar ken iino do naan ki ara sum. Naan se jeel-taar gen jikilimge ɔɔ naan se iino gɔtn *Bubm sitange tu.

¹⁶ Taa gɔtn jaay jeege ɔk maak-kilimi ey lɛ ni ro naapge tu se, gɔtn ese jeege tɛd nakge paac ute doobiŋ eyo ɔɔ tɛd nakgen paacŋ jig eyo.

¹⁷ Num gan jeel-taar iino gɔtn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan ɔaano ute tɔɔse daan jeege tu, tɛddɛn jeege ɔŋ rode urlu, dode mɔŋg eyo, ɛɛj do jeege tu, daayum tɛd nakgen jiga, bɛɛr nam eyo, naan tɛd jeege taad taar maakde ki.

¹⁸ Debm jaay je tɔɔse se, naan noog jeegeen kuuy taa kiŋg ute tɔɔse kici. Debm bin se nakŋ naan 'kɔŋ se nakŋ ken ute doobiŋ doobiŋ aan gɔɔ debm ɔɔcga maakŋ gɔtiŋ num ɔŋ bɛɛŋ se.

4

*Jeegen je nijim *dunia
(1Pr 5.5-9)*

¹ Ken ɔlsen jaay tɛdki dekɛŋɛ ɔɔ mooyki ute naapa tap ɔo ne di? Kese nakŋ daa rose jese ɔo ɔlsen 'tɛdki nakgen ese.

² Ken naase 'jeki dim jaay ɔŋki te ey se, ɔlsen naase 'tɔɔki jeege. Naase 'dɔŋki nakgen ken naase ɔkki eyo jaay ɔŋki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ɔɔ 'tɔndki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka ɔɔ ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndkiro te metŋ *Raa eyo.

³ Naase 'tɔndki meta jaay ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndki te meta jig eyo. Naase ɔkki saapm jig eyo ɔɔ ken ɔŋkiga kic ɔo, aŋki kutn gen nijim daa rose cɛr sum.

⁴ Naase se, jeegen maakse kalan do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegen jaay je nijim dunia paac se tɛdga jee wɔɔy Raage. Ɔɔ debm je nijim dunia se, naan se tɛdŋ debm wɔɔy Raa.

⁵ Ɔŋten 'saapki ɔɔki taar Kitapm taad se cɛrɛ, ken taad ɔɔ: Raa jaay ɛdʒeki *Nirl Salal se, taa naajeege se k'tɛdkiga jee naange ɔɔ naan je ɔɔ j'aki kiŋg ute Nirl naan se sum.

⁶ Anum Raa se, bɛɛ naan tɛdʒeki se cir nakge paac. Taa naan se ɔo, Kitap deek ɔɔ:

Jeegen jaay magal rode naaniŋ ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay ɔɔp rode baat naaniŋ ki se, naan tɛddɛn bɛɛŋa*.

⁷ Taa naan se ɔo, naase 'took uunki taar Raa ɔɔ 'daarki tɔɔgɔ naan *Bubm sitange tu ɔɔ naan 'kaan naatn dɔkɔ rose ki.

⁸ Baakiro gɔɔrɔ cɛɛŋ Raa ki ɔɔ naan kic adɛ ɔaa gɔɔr cɛɛsse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tɛdŋ *kusiŋge se. Ɔɔdki kusiŋ ken maakse ki, naasen maaksege di di se.

* 4:6 Aak KKT 3.34.

⁹ Ɔnki maakse 'tuju taa kusin ken naase 'tedki. 'Tɔoyki makɔnɔ ɔɔ eemki nɔɔ, 'kooy koogse se utu 'del keeme, ɔɔ maak-raapse se utu 'del maak-tuju.

¹⁰ Ɔɔpki rose baata naan Meljege tu, ɔɔ naan ɔo debm asen kuun rose raan.

Ɔnten kojɔ bɔɔrɔ do genaai ki

¹¹ Genaamge, ɔnte kɔɔdki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɔo ro genaan ki ey le ɔjin bɔɔrɔ don ki se, kɛse aan gɔɔ naan taad taargen ing kus ɔo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus ɔo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum.

¹² Raa se naan kalin ki sum ɔo debm kɛd Ko Taar jeege tu, ɔɔ naan kalin ki sum ɔo debm 'kojn bɔɔrɔ do jeege tu. Ɔɔ naan sum ɔo debm aaj jeege ey le ken utde. Num naai se, naɲa kaca jaay ɔo 'kojn bɔɔrɔ do naapi ki se?

Ɔnten magalki rose

¹³ Num 'booyki bɛɛ, naasen ken 'taadki ɔɔki: jaaki ey le metbeeki se, naaje k'kiin ɔaa king maakɲ gɛgɛr ken se, j'ade 'tedn suuk j'ade looko ɔɔ j'ade kɔn gurs dɛna!

¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakɲ ken 'tedn metbeeki se kic ɔo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm ken iinɔ ɔɔ naar wɔɔk naatn se sum.

¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔɔki: ken Meljege je num, ajeki bɔɔbm kojege jaay j'aki kɔn tedn nakgen se.

¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔɔ magal ro bin se, bɛɛ, jig eyo.

¹⁷ Taa naan se ɔo, debm jaay jeel tedn bɛɛ ɔɔ ɔɲ tedin te ey se, kɛse naan tedga *kusina.

5

Nakɲ ɔɔn utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki ɔɔrse naasen jee maalge se, eemki ɔɔ tɔɔd 'tɔoyki makɔnɔ, taa nakɲ ɔɔn utu 'kaan dose ki.

² Maalsege se utu 'ruumu ɔɔ kal koonsege se diidi utu adɛn kɔɔɔ.

³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naanɲ ɔs tujɔdɛnga. Ɔɔ taa ken naade ɔs tuj ɔɛr se sum ɔo, utu asen ɔaa kɔkɲ mindse ɔɔ naan se utu 'ɔaa kɔsn daa rose aan gɔɔ pɔɔdɔ. Ey num duni se ɔɔpga gɔɔrɔ 'naɲa, naɔo naase utu ing 'tuski tus maala rɔk.

⁴ 'Booyki! Jeegen tedsen naabge maakɲ-gɔtsege tu se, naase 'derldeki derle, taa ken naade ted naaba lek tɛc tɛc ɔɔ naase 'baate kɔgdɛki gursdege. Taa naan se ɔo jeegen ɔsɛno maakɲ-gɔtsege se, naade tɔɔd tɔɔy makɔnɔ, num keem naade se Meljege Sidburku booyga.

⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔɔ 'tedki nakɲ ken maakse jea. Naase 'teerki aan gɔɔ maranɲen teer sal sal gen tɔɔl kɔɔɔ se.

⁶ Naase 'tɔkkiro mind jee tuj te dim eyo ɔɔ tɔɔldɛkiro. Ɔɔ naade le, tedseno te taar eyo.

Bii kaan Meljege se ɔɔpga gɔɔrɔ

⁷ Genaamge, taa naan se ɔo aayki kaamse bini Meljege ade tɛrlɛ. Naase aakki debm kursu se, naan ting taak kaama bini maane bɔɔy maakɲ-gɔtin ki, jaay ɔo nakgen naan naab ɔar ki se koojn jiga. Naan ing aak kaam maan 'keedn met-kijirki bini teecɲ taa ɔar ki ɔɔt.

⁸ Naase kic num ing aakki kaama, aayki kaamse ɔɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa bii kaan Meljege se ɔɔpga gɔɔrɔ.

⁹ Genaamge, onten 'lee mooyki ηor ηor te naapa; taa bin se *Raa kic asen kəjn bəorə dose ki eyo. 'Jeelki, bεε, debm kəjn bəorə do jeege tu se, aanga taa doobse ki.

¹⁰ Genaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkɪn kən taado taarge ute ro Məljege se, naade kic dabaroga ə əayoga kaamde do ki. Əə naase kic uunki doobm naade se.

¹¹ Deere, jeegeen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se 60 k'taadki j'əki, naade se 60 jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mɛtn taar gaabm do dəkɪn k'danɪn Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar kən aan don ki. Əə do taar təəlɪn ki se, naase 'jeelki nakɪ kən Raa tɛdɪn se. Taa Raa se, naan 60 debm tɛd bεε jeege tu ə əej do jeege tu.

¹² Kən bin num genaamge, onten 'naamki rose ute maakɪ raa ey lɛ ute do naanə, ə onten 'naamki ute ro dɪm kuuy kici. Num kən taarse 60 mɛt ki, əki: «Yεε, mɛt ki» ə kən mɛt ki ey lɛ, əki: «A-a, mɛt ki eyo». Taa kən naase jaay 'tɛdki bin se, Raa kic asen kəjn bəorə dose ki eyo.

'Təndki mɛtn Raa

¹³ Kən nam maakse ki jaay maakɪ dubar ki num, η'tənd mɛtn Raa. Kən nam jaay maakɪ maak-raap ki lɛ, η'tənm Raa ute kaa.

¹⁴ Əə kən maakse ki jaay nam kəonə num, η'əl k'danɪn jeegeen naan jee *egliz ki, taa naade an kətn uubu ute ro Məljege, ə an tənd mɛtn Raa.

¹⁵ Jeegeen tənd mɛta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Məljege aden booyo əə debm kəonə se, Məljege an kɛdn lapiə əə naan 'kiini. Kən naan 60 tɛdga *kusiŋa kic lɛ, Məljege an təəl kusiŋ se naatn.

¹⁶ Taa naan se 60 kusiŋ naase 'tɛdki se, naan Raa ki se 'taadɪnki ute naapa əə 'təndki mɛtn Raa naapge tu, taa aki kəŋ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tənd mɛta gətn Raa ki se, tənd mɛtɪn se ək təəgə aak eyo naan Raa ki.

¹⁷ 'Jeelki, *Eli kən taad taar teeco taar Raa ki do dəkɪn se, naan kic debkilimi aan gəə naajege sum, na60 naan tənd mɛtn Raa əŋ eyo, deekiŋ əə η'əntə keedn maane, Raa booyɪn əə tookɪn. Gətn se, maakɪ 6aar ki mətə ute laapa mεε se, maane eed te eyo.

¹⁸ Tεr naan tənd mɛtn Raa kuuy daala, əə maane bəoyo do naan ki əə nakgen do naan ki se, baag koojo gətɪn ki.

¹⁹ Genaamge, kən maakse ki jaay nam rɛsn ute doobm taar mɛt ki əə nam kuuy noogɪn jaay naan ək tɛrloga num,

²⁰ 'jeelki, gɛnaa iigga kiigi əə rɛsŋga rɛs ute doobm taar mɛt ki jaay nam maakse ki noogɪn naan ək tɛrloga se, kεse naan aajɪŋga maakɪ yo ki, əə kusiŋgen dɛn se lɛ, Raa aden təəl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raanjo jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan goo cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo oo doof uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo oo goth metinge se k'dabarde kici. Pier raanjen maktubm se taa aden noogh do kaal maake ki oo do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan goo jee ken Raa beer tooddenga tedga jee naange se. Pier raanjen maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakj jeege tun ok doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji oo uun doobm bubdege eyo oo kingde kic tec aan jee ken naade inj daande ki se eyo (kon 1.13-2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4-10). Naade se aasin gen serkn nakj oonj ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raanjo al toosin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsena toodo oo ingki aan goo cekge oo wookkiga maakj naange tun Pon ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki oo Bitini ki se.

² Naase se Raa Bubu beer toodsena toodo do dakina, kaad ken naan uuno doa aan goo ken naan maakin jen ro ki. Oo ute *Nirl Salal se, naan tedsega 'tedkiga jee naange gen tookj taar Isa *al-Masi taa naan asen tugj daapm ute moosina. On Raa asen tedn beena oo asen kedn lapin se te maraadin.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu oo oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen kon kaaja,

⁴ oo j'aakki kaama gen nakgen beer beer ken Raa utu boobin jeenge tu maakj raa ki. Oo nakgen beer ese se, tuj eyo, ruum eyo oo onj ted koono eyo.

⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te toogina bini bii ken kaam mootn; bii ken se, naan asen taadn tal oo naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Oo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, oko sum bo dubargen se utu 'deele.

⁷ Daab se naan kon tuju, ute naan se kic bo j'ooyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan goo daab k'j'ooyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn toogo oo j'ansin kaakj jeele. Taa naan se bo, bii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen toom, asen *nooko oo asen magala.

⁸ Ey num Isa se, naase aakinki te eyo nabo naase 'jenki. Borse kic naase aakinki te eyo, nabo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki oo maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo.

⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se bo, naase utu aki kaajn kosege.

10 Kaajñ ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, jedoga metin den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa beε ken Raa taadoga taada do utu asesiñ ted se.

11 Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden do al-Masi se utu 'dabara jaay bo utu 'kan nooko. Taa naan se bo, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo metina do jedo jeel kaadn ken nakgen se tap bo utu 'deel do di.

12 Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl Salal ken Raa oino maakñ raa ki baado taadsen metn taar se mala naase ki kici. Do taar se, *kadn Raage kic bo, je doobm 'jeel kəkn metina.

*'King aak beε naan Raa ki
(1Tes 5.8-9; Tit 2.11-14)*

13 Ken bin num, 'daapki rose gen tedn naaba, ingki do metekse ki do aakki kaama do beε ken Isa *al-Masi baadoga num utu asen ted se.

14 'Tookki taar Bubse Raa do onte 'tedki nakñ ken daa rose bo jea aan goo kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey bərt se.

15 Aan goo Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakñ kingse ki se, 'tedki jeegen salal kici;

16 taa Kitap se taadga taad do: «'Tedki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

17 Raa ken naase 'danñki Bubse se, naan bo ken aak jeege paac aas kaasa do naja kic naan ojn booro te ken met ki do nakge tun naan lee ted se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beeriñki.

18 Ute kingsen aan goo gen bubsegen do dakin se os aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo onno. Naan dugse dose se, ute nakgen aan goo daab ute pudda eyo taa naade se utu 'taju;

19 num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan goo *Goon Baatn sal sal ken ok tuju ron ki eyo jaay ed ron *serke se.

20 Naan se Raa bo beε do oino taa kaajñ jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey bərt. Do naan baado maakñ biige tun kaam moon taa naase.

21 Ute doobm al-Masi se bo, naase aalki maakse do Raa ken durino daan yoge tu do *nookin se. Ute naan se bo, naase aalki maakse do ondki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

22 Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tedkiga jeegen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan goo genaage. Okki naapa onno do 'jeki naapa ute maakñ kalan.

23 Taar Raa se, naan aan goo kupm ken ruum eyo do tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum do ute taar Raa aan goo kupu se, naan olsen j'oojsenga koojn kiji.

24 Taa Kitap taadga taad do:

Jikilinge paac aan goo mu zeeε

do kaakñ beede le aan goo pəon kaaga.

Ken kaadñ aanga se, mu se 'tuutu do pəonin le 'sia.

25 Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.*

Do taar se bo, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'baado k'taadsesin se.

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

2

¹ Taa naan se, onte 'tedki *kusina, onte 'kaanki jeege dala, onte 'tedki rose aan goo jee ken taad taar met ki te naapa, onte 'tedki maak-kilimi te naapa oo onte 'koodki naapa.

² Aan goo gaangen k'taacege je si ken'dege den se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki den bin kici. Ute naan se naase aki teepe oo utu aki konj kaaja.

³ Deere, bee Meljege se le, naase 'naam okinkiga jiga.

Raa bo beer toadseno taa aki tedn jee naange
(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)

⁴ 'Baakiro gotn Meljege tu Isa ki, naan bo ko ken ed kaaja. Naan bo ko ken jikilimge ood undina, naoo Meljege Raa beer oodina oo naan se bo ken aakin bee kaamin ki.

⁵ Naase kic aan goo kogen onga konj kaaja, 'tookki onki rose Raa an kiin bee ken Nirlin utu 'kinjg maak ki se. Oo maakj bee ken se, naase aki tedn jee tedn serkgen *salal oo ute doobm Isa *al-Masi se, naase anki tedn *serknj ken tolin naan ki.

⁶ Anum 'booyki taar ken Raa taad maakj Kitap ki ken oo:

Aakki! Maam m'beer m'onjga ko ken aak bee kaamum ki

Oo maam m'utu m'an kond maakj geger ken Sion ki

Oo naan bo ko ken utu 'gakj bea ken j'utu j'an kiin se.

Debm ken aal maakin do naan ki se, 'konj kend maakj sokon ki eyo*.

⁷ Naasen ken aalkiga kaal maakde don ki se, ko se jigen aak eyo. Num gan jee ken baate kaal maakde don ki se, taar ken Kitap taad se aanga gooin ki ken oo:

Ko ken jee kiin beege ood undin naatn se,

Naan bo ko mec ken cir kogen j'iin bee se paac.†

⁸ Oo got kuuy kic Kitap taadga taad oo:

Ko se bo ken rook jeege

Oo kese bo lij ken tund jeege.‡

Naade jaay rookj tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kese nakj ken Raa uunoga kuun doa do dakin se bo utu kaan dofe ki.

⁹ Anum naase se, metjil jee ken Raa beer toadsenga toodo, naase se jee tedn serknj gen gaaringe, naase se jee naange oo naan bo debm ken dugsenga dose. Naan dan toadseno maakj got ken oodo oo baanseno maakj gotin ken woor jiga se, taa naase aki wookj Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal ken naan tedin se.

¹⁰ Do dakin se naan jee Raage eyo, num borse se, naase 'tedkiga jee naange. Do dakin se naan eejjo te dose ki eyo, num borse se, naan eejjsenga dose ki.

Injki aan goo king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo
(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dejse, do naan ki ara se naase aan goo mertge oo aan goo cekge. Bin num onte 'danki nakj ken daa rose bo jea; bere, nakgen daa rose bo je se lee ted booro ute kose.

¹² Maakj jeege tun jeel Raa mal ey se, injki aak bee naan Raa ki. Oo ken naade jaay baagga taad taargen inj kus rose ki aan goo naase jee ted *kusinj jeege tu kic bo, ute naabens naase 'tedin jiga se, bii ken Raa ade ba se, jeegeen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14.

13 'Sookki tōogge tu taa Meljege Isa *al-Masi se, ɔ 'sookki gaar tu taa naan ɔo debm do jeege tu paac,

14 'sookki magalge tun gaarge tōndde se. Naan tōndde se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu ɔ t'oom jee ken lee tēd bēe.

15 Taa Raa se, je naase aki tēdn nakgen jiga jiga ɔ bin ɔo jee dərɪngen jeel dīm ey se, 'kōŋ taar taad eyo.

16 Ing aalki dose seŋ aan gōo jee ken ɔŋga kōŋ dode. Naase se ɔŋkiga dose, naɔo kōŋ dosen ɔŋki se, ɔŋten 'saapki ɔaki ɔŋkiga doobo gen tēdn kusina. Num gan naase se, ingki aan gōo jee tēdn naabm Raage.

17 Jikilinge paac aaldeki maak ki, 'jeki genaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'beerki Raa ki ɔ 'sookki gaar tu.

Ŋŋki kingse se 'tecŋ aan gōo gen Isa

18 Naase jeegen ken 'lee 'tēdki naaba gōtn jeege tu se, 'booy uunki taar melsege. Ken aki booy taar melsege se, ɔŋte 'booyki taar jee ken tēdsen bēe ɔo jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar melsegen kusin kusin se kici.

19 Ken k'dabarse cēre se kic jaay naase aasinŋi se, taa taar Raa sum ɔo naase ɔŋki rose k'dabarse se; kēse ɔo nakŋ ken tōl Raa ki.

20 Ken 'tēd *kusin jaay k'dabari se, bēeŋ tap ɔo dī? Anum ken 'tēdki bēe jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kēse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki.

21 Raa danŋeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔo naan ɔo debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bōlotina.

22 *Naan se tēd te kusin eyo ɔo bii kalan tap ɔo tēd te taar-kōob eyo.* §

23 Ken k'naajin kic ɔo naan tērl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabarin kic ɔo, naan tēd te kusin nam ki eyo. Num nakge paac naan ɔŋin kaam ji debm ken utu 'kōjn bōoro te doobin se do jeege tu.

24 Ken Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusinjege doŋ ki taa ajeki gaan te kusina ɔo j'aki king gen tēdn nakgen te doobina. ɔo ute dubar ken naan ɔŋ se ɔo, edjeki kaaja.

25 Do dōkin se naase aan gōo baatgen iigga kiigi, num ɔorse se naase ɔk 'tērlkiroga gōtn debm gaam ki. Naan ɔo debm bōob kose.

3

'King mēndge ute gaabge

(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

1-2 Naase mēndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin ɔo gaabgen mētingen baate tookŋ taar *Raa se, 'kaakŋ king mēnddegen jiga se, ken taadden te taar Raa ey kic ɔo, ɔo ken naade asen kaakŋ naase jaay ingki te maakŋ kalan, ɔo 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookŋ kaal maakde do Raa ki.

3 ɔŋte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakŋ bēe naan jeege tu: aan gōo napaŋ kōŋŋ dosege, ɔo napaŋ tōl kōdōkŋ daabsege ɔo ute tuusn kalsegen te roŋ se.

4 Num kaakŋ bēe naase se, ɔŋinŋi 'tēdn maakse ki. Naase 'tēdki jee bēe ɔo jee dalul. Kēse ɔo nakŋ kaakŋ bēe tuj eyo ɔo ken jiga naan Raa ki.

5 Bin ɔo mēndgen do dōkin aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege.

6 Aakki Sara se tooko taar gaabin *Abraam bini danŋin ɔo «meluma.» Naase kic 'tēdkiga gaan Sarage ken naase jaay 'lee 'tēdki bēe ɔo 'beerki dīm ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakŋ kingse ki se, aakki do mēndsege tu jiga. Taa mēndge se, naade tōog aas te gaabge eyo. Maakŋ kingse ki se aaldēki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kōŋ kaaja te naase tēle. Ken naase jaay iŋgki jiga bin num, dīm asen gaasn gēn tōnd metn Raa se gōtō.

King jiga ute naapa

(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸ Do taar tōōlīŋ ki ara se, m'je m'asen taada: ǎŋki taarse 'kōŋ metn naapa, ēējki do naapge tu, 'jeki naapa aan gōō gēnaage, 'tēdki bēē te naapa ǎ ǎŋte magalki rose.

⁹ Jee tēdsen *kusiŋ se, ǎŋte 'tērlēdēki kusiŋa ǎ jee naajse kic num ǎŋte naajdēki. Num 'tērlēdēki ǎki: «ǎŋ Raa asen tēdn bēēŋa!» Taa naaŋ se ǎo Raa danŋseno; bin ǎo naase kic Raa asen tēdn bēēŋa.

¹⁰ Booyki Kitap kic ǎo taadga taad ǎo:

Debm jaay je 'king te lapia ǎo te maak-raapo se,

ǎŋte kōōdn nam ǎo ǎŋte taadŋ taar-kōōbō.

¹¹ *Debm bin se ŋ'ǎōd doŋ ro kusiŋ ki, ŋ'tēdn bēē.*

N'aay kaamiŋ ŋ'je dōobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naaŋ aak do jeege tun tēd nakge ute dōobiŋa*

ǎo daayum naaŋ lee booy keemde.

Garŋ jee tēdn nakŋ kusiŋ se, Raa te naade eyo.*

¹³ Ken naase jaay 'jeki tēdn bēē jeege tu te maakse paac se, naŋa ǎo ken asen kōŋ tēdn kusiŋa.

¹⁴ ǎo bēē naase 'tēdki jaay jeege lee dabarse se, taa naaŋ se Raa utu asen tēdn bēēŋa. ǎŋte 'bēerki nam ki ǎo nirlse ǎŋte 'kaayse.

¹⁵ 'Jeelīŋki maakse ki *al-Masi sum ǎo Melse. ǎo daayum 'daapki rose, ken jeege ǎo tōnd metse, taa dī naase ǎndki dose do al-Masi ki se, naase adēki kōŋ taadŋ metiŋa.

¹⁶ Naǎo ken adēki tērl se 'taadēdēki ute taar urlu, aaldēki maak ki ǎo 'tēdīŋki ute maakŋ kalaŋ. Taa kingŋen jiga dōobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen iŋg kus rose ki kic ǎo, naade se sōkōŋō aden tōōō.

¹⁷ Ken naase 'dabarki gēn tēdn bēē aan gōō ken Raa maakīŋ jen ro ki se, jiga cir ken 'tēdki kusiŋ jaay ǎo k'dabarse se.

Isa tōog cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy jē-kalaŋ sum ǎo taa *kusiŋ jeege paac. Naaŋ ken tuj te dīm ey se ǎo, ooy taa jee kusiŋge taa aden kōl gōtŋ Raa ki. Jeege tōōlīŋa naǎo *Nirl Salal durīŋo daan yoge tu.

¹⁹ Ute tōōgŋ Nirl Salal se, naaŋ ǎaa taadō taar Raa jeege tun ooyga kooy ken tiŋg maakŋ danŋgay ki.

²⁰ Jee ooyga kooy ese se ǎo, jee do dōkiŋ ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane ǎaadō ǎo do naaŋa se, jeege marta ken ǎndo maakŋ markab ki, naade se sum ǎo aaja.

²¹ Maan ǎso do naaŋa se, naaŋ aan gōō maan ken *k'batizseno maak ki. ǎo maan se gēn tugŋ yidīkŋ ro eyo, num gēn tugŋ maaka. *Batēm se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu,

²² ǎo ook ǎaaga maakŋ raa ki ǎo iŋgga do ji daam Raa ki. ǎo ǎorse maakŋ raa ki se, sitange, maragge ute *kōdn Raage paac kaam ji al-Masi.

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

4

Ɔadki dose naatn ro *kusiŋ ki

1 Taa naan se 60 'jeelki, *al-Masi 6aado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. Ɔo debm jaay dabarga se, mɔɔɔn 'kɔŋ kɔl don maakŋ kusiŋ ki ey sum.

2 Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔŋte 'tedki nakŋ ken maakse 6o jea, num 'tedki nakŋ ken tɔɔl *Raa ki.

3 Deere, maakŋ kingse ken do dɔkiŋ se, naase 'tedkiro nakgen jig ey dena aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye ɛ aay 'deelkiro te gatŋa ɔ 'lee 'tedkiro maraggen Raa jede eyo paac paac.

4 Bɔrse jaay naase 'tedki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac 6o ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse.

5 Gaŋ bii kalan Raa ken utu 'kɔŋ bɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd mɛtɛ do nakde ken jig ey naade tɛd se.

6 Jee ooyga kooy do dɔkiŋ se kic 6o, Isa 6aa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se 6o, naade kic Raa ɔjɛnga bɔɔɔɔ dode ki aan gɔɔ jikilimgen 6aa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kɔŋ 'king aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.

Nanja nanja kic 6o Raa ɛdŋ naabiŋ naabiŋa

7 Duni se ɔɔpga baata 'nanja. Taa naan se ingki do mɛtɛkse ki ɔ 'daapki rose taa aki keem Raa.

8 Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tɛdi *kusiŋa aan gɔɔ di kic 6o an kɔŋ tɛdn kalde.

9 Jee ken 6aado gɔtse ki se, ɔkdeki jiga ɔ ɔŋte tɛddeki bɛs.

10 'Jeelki nanja nanja kic 6o Raa ɛdŋa naabiŋ naabiŋa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tɛdn naabm Raage gen tɛdn naabgen paacŋ ken naan ɛdsesin se, ute doobiŋa.

11 Debm jeel taadn taara se, ŋ'taad taar Raa jeege tu. Ɔo debm Raa ɛdŋa maak-je gen tɛdn naaba jeege tu se, ŋ'tɛdŋ ute tɔɔŋ ken Raa ɛdŋ se. Ute naan se jaay 6o, jeege paac 'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan 6o debm magala ɔ tɔɔgo gen daayum daayum! *Amin.

Jee ken k'dabarɛ taa *al-Masi

12 Jee maak-jemge, nakŋ ɔɔŋ jaay aanga dose ki se, ɔŋte kaakinki aan gɔɔ nakŋ deel doa ɔ ɔksen taad eyo. Num aakiŋ aan gɔɔ nakŋ ken lee aan kaan do jeege tu tap.

13 Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa biin naan ade 6aa maakŋ gaariŋ ki se, naase kic utu aki kɔŋ maak-raapm gen taad eyo.

14 Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, ɔŋki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ɔk *nooko ken iŋo gɔtn Raa se, 'tɛdn ute naase.

15 Anum maakse ki se, nam j'ɔŋte dabariŋ taa tɔɔl nam, taa 6oogo, taa tɛdn *kusiŋa, ey ɛ taa ɔl don maakŋ taar jeege tu.

16 Num ken k'dabariŋ taa al-Masi se, sɔkɔŋ ɔŋte tɔliŋa na6o ŋ'tɔɔm Raa taa jeege dariŋ naan debm al-Masi.

17 Kaad ken Raa an kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu se, 6ɔrse aanga. Ɔo ken Raa jaay 'baagŋ kɔŋ bɔɔɔ do jee naange tu 6o deet se, bin num jee ken jaay baate tookŋ kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tɛdn ɔ dɔo?

18 Taa Kitap taad ɔ:

Ken jee tɛdn nakgen ute doobiŋ kic 6o, utu ɔŋ jaay 'kɔŋ kaaja se,

num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap 6o k'tedn rode j'oo dīo*?

¹⁹ Bin 6o, jee ken Raa je oo naade 'dabar se, j'aay kaamde k'tedn nakn bεε. Taa Raa ken tuj ormin ey se, naan 6o Mel Kaalde oo j'on rode kaam jin.

5

Pier dej naan jee Raage (1Tim 3.1-7)

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan goo naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakinoga te kaamuma oo bii ken naan ade 6aa maakn *nookin ki se, maam kic m'ok bεde te naan kici:

² Aakki do jee Raage tun ken *Raa edsesin kaam jise se, aan goo debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se onte 'tedinki aan goo j'olsen taa tooo, gan 'tedinki aan goo ken Raa 6o jea. Onte 'tedki gen jee maala, gan 'tedinki ute maakn kalan.

³ Jee Raage se, onte 'teddeki taa tooo, gan ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic king aan goo naase kici.

⁴ Ken naase jaay 'tedki bin num, biin ken Debm Gaam Magal ade teecn pirsil se, naan utu asen kedn laatin toomoo ken nookin paac 'kon deel eyo.

⁵ Gaan kodge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakn kingse ken ute naapa se, nanja nanja kic 6o ted ron oop baata, taa Kitap taadga taad oo:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Gan naan se tedn bεen do jeege tun ted rode oop baata*.

⁶ Anum, onki rose kaam ji Raa tooo oo 'tedki rose oop baata jaay 6o kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan.

⁷ Nakgen tedsen jaay uunki nirlse ro ki se, ondeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan 6o debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'boobki rose, oo ingki zεεε, taa debm wooyse, *Bubm sitange se, lee jese aan goo tupiyu ken lee tooo je daa ken 'kokn koo.

⁹ Aayki kaamse, 'daarki tooo oo aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan goo naase kici.

¹⁰ Na6o dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee ted bεen jeege tu se, naan 6o debm dan seno taa aki kend maakn gaarin ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen tedn naase aki tedn jee tooo oo jee mecun ken aasin do nakge tu paac.

¹¹ Naan 6o debm ok tooon gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad nan taarina oo tedden tooe (1Tes 5.23-28)

¹² Silban 6o noogum jaay maam m'raan m'olsen maktubm duuk se. Maam m'jeelin naan se genaase ken tuj ormin eyo. Maam m'raansen se, m'je m'asen kedn kaay kaama oo m'je m'asen taadn m'oo kεse 6o bεε Raa mala mala. Oo bεε ese se 6o, naase se okinki oonoo.

¹³ Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa bεεr tooddenoga aan goo naase se, tedsen tooe. Oo goonum Mark kic 6o tedsen tooe.

¹⁴ 'Tedki tooe te naapa oo 'baam 'tokki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan goo gena naapge.

Naasen paacn ken 'doobm *al-Masi ki se, on tooon Raa 'king ute naase.

* 4:18 Aak KKT 11.31. * 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad ute geger *Rom ki.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gɔɔ ɓaa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔ jee se goon tenddoga maakj eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tɛdn nakj ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔ jee se se j'ɔnte tookj taarde ɔ k'je doobm jeel mala mala ken Raa ɛd jeege tu ɔ k'dɔokj ute Isa al-Masi ɔ taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔ nakj naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Simon Pier, maam ken m'debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔ m'debm kaan naabin se ɓo, m'raanŋen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔ Mɛl Kaajjege Isa al-Masi tɛdn ute doobin se.

² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tɛdn bɛɛ ɔ asen kɛdn lapia ute maraadiŋa.

Aayki kaamse 'tɛdki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgɔ Raa se naan ɛdjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tinji ɔ gen kɔkɔ taarin ɔɔnɔ. Naan tɛdjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kɛnd maakj *nookin ki mala ɔ j'aki kɔn bɛɛ naan ken jiga cir paac se.

⁴ Ute nakgen se ɓo nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔ ajeki kɛd se, naan ɛdjesinkiga. Bin ɓo ute nakgen naase ɔnjinkiga se asen tɛdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔn se ɔ naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bɛɛ naan jeege tu, ɔ do king ken aak bɛɛ naan jeege tu se, 'ziidinki jeel Raa,

⁶ ɔ do jeel Raa ki se, 'ziidinki 'bɔɔb kɔkɔ ro jiga ɔ do bɔɔb kɔkɔ ro ken jiga se, 'ziidinki tɔɔgɔ maaka ɔ do tɔɔg maak ki se, 'ziidinki kɔkɔ taar Raa ɔɔnɔ,

⁷ ɔ do kɔkɔ taar Raa ken ɔn se, 'ziidinki kɔkɔ naapm ɔɔnɔ ɔ do kɔkɔ naap ken ɔn se, 'ziidinki maak-jea kici.

⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadiŋ se, naase aki kɔn tɛdn nakgen jiga aki ɓaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkɔ Mɛljege Isa *al-Masi se jiga.

⁹ Num gan debm ken tɛdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔokj ken ɔn aak ɔk gɔɔ jig eyo. Ey num Raa se, *kusiniŋ do dɔkin se naan tɔolinŋinga, nabo naan se, dirigiŋa naata.

¹⁰ Taa naan se ɓo genaamge, aayki kaamse daala 'dɔokki maakse do Raa ken danŋeno ɔ 'bɛɛr tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tɛdki bin num, mɔɔtn naase aki kɔn kooɔn doobm Raa ki eyo.

¹¹ Deere bin ɓo, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakj gaar daayum gen Mɛljege ɔ Debm Kaajjege Isa al-Masi se ɔ naase aki kɛnd maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkiniŋ jiga

12 Taa naan se 6o daayum m'asen lee taadn dɔɔl daala mɛtn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔɔ borse kic 6o utu ingki jiga do taarge tun ken mɛt ki ken k'dooyenso se.

13 Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zɛɛr se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dɔɔlo.

14 Maam se m'jeele ɔɔpga baata m'kooyo taa Mɛljege Isa *al-Masi se taadumga taada.

15 Bin se 6o maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic 6o, daayum naase aki kɔn dirign taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga tɔɔgn Isa al-Masi se ute kaamje

16 Taa naaje se k'taadsenoga j'ɔɔ Isa *al-Masi se utu ade 6aa ute tɔɔgina ɔɔ taargen naaje k'taadseno se tec aan gɔɔ taargen ken jikilimge lee tɛɛc ute daan dodege 6o taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookina ute kaamje mala.

17 Kaad ken jaay Raa Bubu nookina ɔɔ magalin se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadin ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdino.»

18 Kaad ken se naaje kic 6o j'utu te naana do ko ken *salal ese ɔɔ taar ken Raa taado maakn raa ki se, naaje mala kic 6o k'booyinoga ute bije.

19 Do naan ki se tɛr naajege j'ɔkki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. ɔɔ taar naadege se taar mɛc ɔɔ ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se mɛt ki. Taa taar naadege se tec aan gɔɔ lɔɔmpɔ ken ing wɔɔr gɔtn ken ɔɔdo kɔr bini gɔtɔ kiipi ɔɔ k-dijn, ken k'danin bebele se, ade kooko ɔɔ asen wɔɔr maakse*.

20 Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin raanjo maakn Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum 6o taad eyo.

21 Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin taado se, iino maakn maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal 6o ɔɔdeno naade taado ɔɔ taargen naade taado se, iino gɔtn Raa ki.

2

Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar mɛt ki (Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)

1 Do dɔkin se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tingo daan gaan *Israɛlge tu; bin 6o jee ken tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛnddoga maakse ki ɔɔ naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeege se Mɛlde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakn *kusiñ ki se kic 6o, naade 'baatina. ɔɔ taa nakgen naade tɛd se utu ano naar 6aa ute nakn ɔɔn ken aden kutu.

2 ɔɔ jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee ɛɛs naapa ren ren se, taa naade se, jeege taadn taargen ing kusu ro doobm taar ken mɛt ki se.

3 Naade se jee tamage ɔɔ utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kɔn dim gɔtse ki. Taa naade se do dɔkin tap 6o Raa taadoga taad gen kɔjn bɔɔrɔ dode ki ɔɔ nakn ɔɔnɔ utu naar kooçn dode ki.

4 Num gan *kɔdn Raagen do dɔkin jaay tujo Raa ki ɔɔ Raa ɔn ɔndeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakn gɔɔ ken jɛrl zuzu ɔɔ ɔɔd se, naan utu ɔɔbɔden gɔt ken ese bini 'kaan bii ken naan an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu paac.

* 1:19 K-dijn Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

⁵ Do naan do dakin se kic bo Raa an anin te eyo, num gan naan baano ute maane goob toolo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Op Noe ken taad jeege tu so k'tedn nakgen te doobina, gotn se naan ute jeegen kuuy cili sum bo aaja.

⁶ Ter jeegen maakj geger ken Sodom ute ken Gomor ki se kic Raa tool utdono kap ute poodo so op burku bo tood sum. Naan ted bin se je taadn jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tedn bin kici.

⁷ Kaad ken se bo Lot, naan debm daan ki, Raa sof teecnsin naatn kalin ki, taa naan aak kingden jig eyo ute ken naade lee es naapa ren ren se, tujin maakina.

⁸ Lot debm daan ki se ting daan jeege tun ese se. Daayum goto iipga bo naan booyo so aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se. Naan ken saap nakgen ute doobin se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee ted se, tujin maakina.

⁹ Ken bin num Meljege Raa se jee ak taarin on se, naan jeel doobm aden koadn dode do nak ken on ken aan dode ki so jee aal Raa maak ki ey se le, naan utu boobde taa ade dabara bii ken naan utu kojn booro do jeege tu se.

¹⁰ Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken ted nakj daa rodege bo je se. Jee se je bo tedn nakgen aak kusu so Meljege Raa se le, naade aalin maak ki eyo. Jee se, naade ond do do naade malinge tu sum so magal rode so kodn Raagen ute nookdege se kic bo, naade se beerden eyo, naajde.

¹¹ Anum kodn Raage ute naapa se kic bo an tak te mind naapge so naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kodn Raage se naade se magala so toog cir jee se.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ak maak-saap eyo tec aan go daagen maakj kaag ki ken j'onga bo k'tool sum se. Deere, naade se utu kooy aan go daagen maakj kaag ki se.

¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan go ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakj daa rode bo jee so lee tedn ute kaam kaada. Ken naase ing oski kos kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakj sokonge ute nakgen gen ted eyo so ken naade ing derlse ute taar-kooobdege se, maakde raap aak eyo.

¹⁴ Naade se ken aakga mend jeege bo doro je anden toodo so naade se alde bo gen ted kusina sum. Onga jee ken ond maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakj jeege se doro so jee se Raa naamdenga naama.

¹⁵ Doobm Raa bee se, naade resnga naatn so naade se iigga so uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken an ron k'derlin ute gurs gen tedn nakj ken ute doobin ey se.

¹⁶ Gotn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan go debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakj derlgen bin se, naan an ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan go jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan go kenj ken maanin ookga kooko, so tec aan go gapargen kuul ol makono wookden jaay an eed maan ey se kici. So naade se Raa daapdenga gotn kingde se ilim dib.

¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode so taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeegen ken utu an kon doobm jig eyo so took taar Raa se naade derlde ute nakj ken daa ro debkilimi je se.

* 2:15 Aak Nmb 22.5.

¹⁹ Naade taad jeege tun se ɔ j'kɔŋ dofege, naɓo naade kic ɓo ɓul nakgen naade lee tɛd jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakŋ cirga doŋ se naan tɛdga ɓuliŋa.

²⁰ Ken mɛtn-jiki jeegen jaay jeelga jeel Meljege ɔ Debm Kaajjege, Isa al-Masi ɔ ɔŋga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ɔk terloga ro nakge tun jig ey se, ɔ baagga tɛdn nakgen se num, nakgen naade ɔndeno se aden tɛdn naade 'tɛdn ɓulu daala. Bin se king naade se 'tɛdn aak kus cir ken deete.

²¹ Doobm ken ɔl deba tɛd naka ute doobiŋ se jaay naade jeeliŋ te ey kic ɓo bɛɛ cir ken naade jeel doobm se jaay ɓo tɛrl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno ɔɔ k'tɛd se.

²² Nakŋ jee se jaay tɛd se, je ajeki taadn ɔɔ kaan kaa taar se mɛt ki ken taad ɔɔ: *Bisi jaay tɔɔd tɔlga num tɛrl baado ɔs tɔɔd tɔliŋ se daala.*[†] Ɔ ken kuuy taad ɔɔ: «Kinŋir jaay k'roogiŋa se ɔk tɛrl ɓaa end maakŋ ɔrb ki gɔtiŋ ki.»

3

Meljege utu ade tɛrlɛ

(Mt 24.37-38; 2Tɛs 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase mɛdn kɔŋ maakumge, keɛe maktubm ken maam m'raansɛn gen k-dige. Maakŋ maktubge tun di ken maam m'raansɛn se maam m'taad m'dɔalsɛn mɛtn taargɛn naase 'jeeliŋkiga jeele, taa taargɛn se asɛn kɔl naase aki 'saapm do ki jiga.

² 'Saapki do taarge tun do dakiŋ ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado ɔ 'saapki do nakŋ ken Meljege ɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabiŋge ken taado ɔɔ j'anŋi tɛd se kici.

³ Deet deet se, 'jeelki, ɓiiŋen kaam mɔɔtn se, jeegen jee kaakŋ mɛtn jeege se utu ade ɓaao ɔ naade se lɛ tɛdn nakŋ daa rodege ɓo jea.

⁴ Naade utu 'taadn ɔɔ: «Taar ken naan taado ade ɓaa se tap ɓo 'tɛdn nuŋ ki? Ey num do dakiŋ gɔtn ɓugjege ooy sum se, ɓorse kic nakge paac utu iŋg gɔtɛ ki aan gɔɔ ken Raa utu aalo kaal dunia tap!»

⁵ Do dakiŋ se ken Raa aalo maakŋ raa ute do naanŋa se ute taariŋa, Raa 'tun maane kaam kalarŋ jaay ɔŋ do naanŋa ɔɔ do naanŋa se kic ɓo naan aaliŋ ute maane. Gaŋ do taar ken eɛe se jee se baate tooko.

⁶ Ute maane se ɓo, Raa gɔɔb tɔlo jeegen do dakiŋ do naan ki se kici.

⁷ Maakŋ raa ute do naan se ɓorse kic ɓo Raa ɓɔɔbɛde ute taariŋa, bini 'kaan ɓii ken naan an tɔɔciŋ ute poodo. Naan ɓɔɔbɛde se taa ɓii ken naan an kɔjŋ ɓɔɔɔ do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

⁸ Naase, mɛdn kɔŋ maakumge, ɔnte 'tɛdsɛn diriŋi taa naan Raa ki se, ɓii kalarŋ se aan gɔɔ ɓaar dupu ɔɔ ɓaar dupu se aan gɔɔ ɓii kalarŋ.

⁹ Meljege se nakŋ naan taadga ɔɔ an tɛd se utu an naar tɛda, gaŋ jee mɛtinge se saap ɔɔ Raa se deer dɛn dɛna. Num naan baate tɛdiŋ yokɔd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ɔɔ je jeege paac tɛrl maakde.

¹⁰ Ken kaadiŋ jaay 'kaan se, Meljege ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo. *Biin Meljege ano ɓaa se jeege booy aan gɔɔ Raa taata naɓo 'taatn cir kaad ken maane eef keede ɔɔ ɓii ken se maakŋ raa kic ɓo 'kaan kiigiŋ gam. Nakgen maakŋ raa ki paac se 'kɔsn poodo ɔɔ do naanŋa ute nakgen do ki paac se mɛtiŋ utu toodn tal.

¹¹ Aan gɔɔ nakge paac utu kɔsn poodo se, bin se 'leeki aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ Raa se 'beeriŋki!

[†] 2:22 Aak KKT 26.11.

¹² Aakki kaam šiin ken Raa ano 6aao, bin se 6o aayki kaamse 'tedki nakn jiga ɔ kɛse 6o ken an kəlin naan ade naar 6aao. Bii ken se 6o maakn raa ute magalin se 'kəsn poodo ɔ nakgen maakn raa ki se 'kəsn poodo paac.

¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ɔ utu ajeki kaal maakn raa ute do naan kiji ɔ gətn naane se 6o nakge paac 'tedn ute doobiŋa. Kɛse 6o nakn ken naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan se 6o naase mɛdn kəŋn maakumge, aan gəɔ naase utu ing aakki kaak kaam Mɛljege utu ade 6aa se, aayki kaamse 'tedki jee salal ɔ nakn aak kus se j'ənte kəŋ rose ki ɔ naan asen kəŋ se, naase utu ingki king ute lapia.

¹⁵ 'Jeelki, Mɛljege jaay baate 6aadɔ yəkɔd se, naan je taa naase aki kəŋ kaaja. Taa naan se 6o gɛnaajege Pəl naan ken mɛdn kəŋn maakjege se, naan raanŋsenoga taargen se ute jeel-taar ken Raa ɛdin se.

¹⁶ Maakn maktubge tun ken naan raanŋdeno paac se, naan taadoga mɛtn taar nakgen se ɔ mɛtn taar nakgen naan taadno se booy kəkɪŋ ɔŋɔ. Taa naan se 6o jee jeel ɔk te mɛtn taar Raa eyo ɔ ing kaam kalan ey se, mɛtn taargen ese se, naade lee taadin ute doobiŋ eyo aan gəɔ ken naade lee taad tuj Taar Raa gət kuuy se kici. Ken naade jaay ted bin se, naade ut kut 6o rodege.

¹⁷ Bin 6o, naase mɛdn kəŋn maakumge, taa taargen se le, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se 6o m'ɔ ɔndki kəndɔ ɔ ingki do metekse ki. ɔnte kəŋki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki təgɔ.

¹⁸ ɔŋ bɛɛ ute jeel gɛn Mɛljege ɔ Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn 6aa ute naanin maakse ki.

ɔŋ jeege paac an *nookn 6orse ɔ gɛn daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanjin deet deet Kupm meɲn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dakiŋ se saap ɔ maktubgen mɔto se Jan ɔo debm raanɔe. Naɔo maakŋ maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. ɔo jee ken naan raanɔe maktubm deet deet se kic ɔo, naan taad te taarde eyo. Num naan taad meɲn taar kinɔ jee ken naan raanɔen maktubm ese se. Aan gɔo kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken dɔko ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se ɔo naan se, olde naade kic ɔo je tedn aan gɔo naade. Taa naan se ɔo debm raan maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama ɔo j'ing k'doɔk ute Raa ɔo ute goonin Isa al-Masi ɔo k'je naapa aan gɔo genaage; ɔo ter gen k-dige: k'do do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ɔo jeege tuj ɔrmdɔ do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja (Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'danjin Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey ɔort se, debm ken k'danjin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, ɔo j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'okinga ɔo k'naaminga ute jije.

² Ken debm ed kaaja jaay ɔaado se, naaje j'aakinga ute kaamje ɔo naaje se k'saadinge. ɔo naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaajn gen daayum. Do dakiŋ se naan tinɔo ute Raa Bubu, ɔo ɔorse Raa taadjenkiga metin naajege tu.

³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje ɔo k'booyo ute bije se ɔo, k'taadsesin naase ki kici, taa naase kic ɔo aki tum kalarj ute naaje. ɔo tum ken j'aki tum kalarj se, j'aki tum ute Raa Bubu ɔo ute Goonin Isa *al-Masi.

⁴ Naaje k'raan j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn maak-raapm maraadin ki.

*Debm ken ted *kusiŋa se tum ute Raa eyo*

⁵ Booyki kese ɔo taar ken naaje k'booyo ɔotn Goonin ki ɔo k'taadsesina: Raa se naan ɔotn wɔɔro ɔo ɔotn ɔod se ɔotn naan ki ɔotɔ.

⁶ Ken naajege jaay k'taadki j'ɔoki naajege j'utuki Raa se, k'tum k'tedkiga kalarj se, ɔo jaay k'leeki maakŋ ɔot ken ɔod num, kese naajege ɔo k'jee taar-kɔɔɔge ɔo k'tedki nakŋ ken met ki eyo.

⁷ Num gan ken k'leeki maakŋ ɔot ken wɔɔro, aan gɔo Raa mala kic inɔ ɔot ken wɔɔr se, bin se naajege k'tum k'tedkiga kalarj ute naapa ɔo moosn Goonin Isa se ajeki tugŋ kusiŋjege.

⁸ Ken naajege jaay k'deekki j'ɔoki naajege k'tedki te kusiŋ ey se, kese j'anŋki ro naaje malinge ɔo daala ɔo taar Raa met ki se, maakjege tu ɔotɔ.

⁹ Anum ken naajege jaay k'taadki kusiŋjege se, ken bin se Raa utu ajeki tɔɔ kusiŋjege, ɔo naan ajeki tugŋ daapm naanin ki ɔo kusiŋjege se naan an kɔɔdn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki ɔo tuj ɔrmin eyo.

¹⁰ Ken naajege jaay k'deekki j'ɔoki naajege k'tedki kusiŋ ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa ɔo debm taar-kɔɔɔ ɔo taar naan taadjeki se naaje j'ɔokinŋi maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raanjen nakgen se taa naase aki tedn *kusiñ eyo. Num ken maakse ki jaay debm tedga kusiñ le, naaje j'okki debm kooçn metjege naan Bu ki, naan bo Isa *al-Masi Debm Daan ki se.

² Naan bo debm ed ron *serke, taa *Raa ajeki töl kusiñjege. Kusiñ naajege sum eyo, num Raa utu töl kusiñ jeegen do naan ki paac.

*Raa oo: k'jeki naapa
(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)*

³ Nakñ jaay taad oo naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gen tēda se naajege k'lee k'tēdinki.

⁴ Ken deba jaay deek oo naan jeel Raa oo baate tedn nakgen Raa taadñ gen tēda se, naan se debm taar-kooçoo oo taar Raa met ki se, maakiñ ki goto.

⁵ Anum debm took uun taarin se, naan se bo debm ken je Raa ute maakiñ paac; ute naan se bo naajege k'jeelki naajege se k'tēdkiga kalan ute naana.

⁶ Debm ken taad oo naan ing dōok ute Raa se, beeki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raanjen gen tēd se, taar kiji eyo. Gañ taar se do kuun met ki tap bo k'taadsesiñoga, naase 'jeeliñki; oo taar ken maam m'raanjeno gen tēda se, kese bo taar Raa ken naase 'booyiñkiro se.

⁸ Gañ taar ken maam m'raanjen gen tēda se, naan se kiji kici. Naan se bo ken Isa *al-Masi tēdiño deere oo borse naase kic utu 'lee 'tēdinki se. Taa gotn ood se deel deele oo gotn woor mala se, baagga woor goto.

⁹ Debm ken taad oo naan ing maakñ got ken wooroo oo ood und genaana se, debm bin se daayum utu ing maakñ got ken oodoo.

¹⁰ Gañ debm jaay je genaana se, naan se ing maakñ got ken wooroo. Debm bin se dim jaay an kolin naan resn doobm Raa se goto.

¹¹ Anum debm jaay ood und genaana se, debm bin se borse kic utu ing maakñ got ken oodoo oo lee maakñ got ken oodoo. Doobm naan baan se kic bo naan jeel eyo, taa gotn ood se gaasinga goto naan oñ aak eyo.

¹² Genumgen seeme, maam m'raanjen taargen se, taa ute ro Isa se Raa toolsenga *kusiñjege.

¹³ Bubge, maam m'raanjen taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic bo, naan utu tap.

Oo naase gaan kodge maam m'raanjen taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiñge.

¹⁴ Naase gnumgen seeme, ter maam m'raanjen daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge ter maam m'raanjen daala, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic bo, naan utu tap.

Naase gaan kodge ter maam m'raanjen daala, taa naase se jee toogki

oo taar Raa se utu maakse ki oo naase 'cirkiga bubm jee kusiñge.

¹⁵ On̄te 'kondki maakse do nakge tun do *duni ki oo nakgen jee do duni ki je se, on̄te 'kondki maakse do ki. Debm jaay ond maakiñ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo.

¹⁶ Nakgen paacñ do duni ken jig ey se, naade se bo kengen ese: ken jeege tedn nakñ ken maakde jea, oo ken aakga nakñ nam se naade dōñoo oo naade je

nakŋ kɛn an magal rode. Nakgen se paac se nakŋ do dunia, ey num naade se iŋo gɔtn Raa ki eyo.

¹⁷ J'jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num garŋ debm kɛn tɛd nakŋ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki se, debm bin se naaŋ iŋg gɛn daayum.

*Jee gɛcn *al-Masi
(Jn 16.13-15)*

¹⁸ Gɛnumge, dunia se ɔɔpga baata. Taar k'taadŋeno se naase 'booyiŋkiroga debm kɛn gɛc al-Masi se utu ade ɓaao; ɓɔrse naase 'jeelki jee gɛc al-Masi se teecoga dɛna, ɔɔ ute naaŋ se k'jeelki, dunia se ɔɔpga baata.

¹⁹ Jee se do dakiŋ se naade mɛtn naajege, num garŋ naade se kɛn deer num mɛtn naajege eyo. Kɛn naade jaay mɛtn naajege num, kaadŋ naane naade tɛdŋ ɔɔp iŋgga ute naajege. Garŋ nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakŋ jeel tal, naade se mɛtn naajege eyo.

²⁰ Garŋ naase se, al-Masi ɛdsenga Niriŋa ɔɔ naase paac 'jeelkiga taar mɛt ki.

²¹ Raaŋ kɛn maam m'raaŋsen se, m'jesen taadŋ m'ɔɔ naase se 'jeelki taar kɛn mɛt ki. Taa naaŋ se ɓo naase 'jeelki, taar-kɔɔɓɔ ute taar kɛn mɛt ki se ɔŋ tum kalaŋ eyo.

²² Debm taadŋ taar-kɔɔɓɔ se kɛn gay? Naaŋ se debm kɛn naaj ɔɔ Isa se naaŋ al-Masi eyo, naaŋ se ɓo debm gɛc al-Masi. Naaŋ se ɔɔd und Raa Bubu ute Gooniŋa.

²³ Debm ɔɔd und Goono se, naaŋ ɔɔd und Raa Bubu kici; ɔɔ debm jeel Goono te maakiŋa jaay taad naaŋ jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Kɛn taar naase 'booykiro do kuun mɛt ki se jaay utu iŋg maakse ki num, ute naaŋ se jaay naase aki dɔɔkŋ ute Goon Raa ɔɔ ute Raa Bubu tele.

²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔɔ tɛdga num naaŋ utu ajeki kɛdŋ *kaajiŋ gɛn daayum.

²⁶ Kɛse ɓo kɛn ɔlum jaay maam m'raaŋseno do taar jeege tun kɛn lee anŋen dal se.

²⁷ Garŋ naase se Isa al-Masi ɛdsenga Niriŋiŋ maakse ki. Aan gɔɔ Niriŋ naaŋ mala ɓo utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɓo asen dooy eyo. Taa Niriŋ naaŋ se asen dooy nakgen paac kɛn mɛt ki ɔk taar-kɔɔɓɔ eyo. Taa naaŋ se ɓo iŋg 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ kɛn naaŋ dooyseno se.

*Naajege k'gaan Raage
(Rm 8.14-19)*

²⁸ Bin se gɛnumge, iŋg 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa ɓiŋ kɛn naaŋ ade teecn pirsil se naaje j'aki kɔŋ beer ey paac paac ɔɔ ɓii kɛn naaŋ ade ɓaa se ɔkɔŋɔ ajeki tɔɔl naaniŋ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeeliŋki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɓo aki jeele debm jaay tɛdŋ nakge ute doobiŋ se, naaŋ se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki dɛna naaŋ danjeki k'gɛninge ɔɔ deer deer, k'tɛdkiga gɛninge! Jee do naaŋ ki jaay ɔŋ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔŋ jeel te Raa eyo.

² Jee maak-jemge, ɓɔrse se naajege k'gaan Raage; naɓo nakŋ kɛn tɛdga num Raa utu ajeki tɛd se, Raa taadjeki te mɛtiŋ ey ɓɔrtɔ. Anum nakŋ naajege k'jeel se, ɓii kɛn naaŋ ade teecn pirsil se, naajege j'utu j'aŋki tec naaŋa, taa j'utu j'aŋki kaakŋ naaŋ mala ute kaamjege.

³ Debm jaay ɔnd don do naan ki se, tɛd ron debm *salal aan gɔɔ Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum ting tɛd *kusiɲ se, naan uum aal *Ko Taar ken Raa ɛdo se ɓo naan ki; deere debm tɛd kusiɲ se naan uum aal Ko Taar ken Raa ɛdo se ɓo naan ki.

⁵ Gan naase 'jeelki Isa ɓaado do naan ki se, taa kɔɔdn kusiɲ jeege. Ey num naan ɛ ɔk kusiɲ eyo.

⁶ Taa naan se ɓo debm ing dɔɔk ute naan se lee tɛd kusiɲ eyo. Num gan debm lee tɛd kusiɲ se, naan se jeeliɲ eyo ɔɔ aakiɲ te te eyo.

⁷ Genumgen sɛɛmɛ, ɔnte 'kɔŋki nam asen kaan dala. Debm tɛd nakge ute doobiɲ se, naan debm daan ki aan gɔɔ Isan debm daan ki se.

⁸ Gan debm ting tɛd kusiɲ se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tɛdn kusiɲa se kaad ken Raa utu aalo kaal do naanɗa. Taa naan se ɓo Goon Raa ɓaado se, taa tujɲ naabm Bubm sitange se.

⁹ Debm tɛdga Goon Raa se, naan ing maakɲ kusiɲ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakɲ ki se, naan 'kɔŋ tɛdn kusiɲ eyo taa naan se tɛdga goon Raa.

¹⁰ Debm tɛd nakgen ute doobiɲ eyo ɔɔ je gɛnaaɲ ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se ɓo, k'jeelki kese gaan Raage ɔɔ kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese ɓo taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek ɔɔ: k'jeki naapa.

¹² J'ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ Kayn*, naan se metn bubm jee *kusiɲge. Naan se ɓo debm ken tɔɔɓ gɛnaana. Taa di ken naan tɔɔliɲ? Taa Kayn se nakɲ naan tɛd se jig eyo, num gan nakɲ gɛnaaɲ tɛd se ɓo, ken ute doobiɲa.

¹³ Genaamge, ken jee do naan ki jaay ɔɔd und se num, naase ɔnte 'kaakiɲki aan gɔɔ nakɲ deel dose.

¹⁴ K'jeelki naajege se k'teeckiga maakɲ yo ki ɔɔ ɓorse j'ɔŋkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je gɛnaange ey se, naan se utu ing king maakɲ yo ki.

¹⁵ Debm jaay ɔɔd und gɛnaaɲ se, naan se debm tɔɔl jeege ɔɔ 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajɲ gɛn daayum eyo.

¹⁶ 'Booyki, Isa se ɓaado ɛd ron taa naajege se: ute naan se jaay naajege k'jeelki naan se taadfeki doobm j'anɲki je gɛnaajege. Bin se naajege kic ɓo j'aki kɛdn rojege taa gɛnaajege.

¹⁷ Ken debm jaay ɔk dɪm ɔɔ aak gɛnaaɲ ɔk dɪm ey jaay ɛɛjɲ don ki ey se, debm bin se ken naan ɔɔ je Raa kic ɓo jɛɲ eyo.

¹⁸ Taa naan se ɓo genumgen sɛɛmɛ, j'ɔnte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tɛdki nakgen ken taad ɔɔ naajege se k'jeki naapa mala mala.

¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tɛdkiga gaan Raagen deere. Taa naan se ɓo nirljege ajeki kaay naaniɲ ki eyo.

²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dɪm jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala ɔɔ jeel nan nakɲ maakjege tu paac.

²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'ɓaakiga naaniɲ ki gɛn keemiɲ kic ɓo j'aki ɓeer ey paac paac.

²² Nakgen paac naajege k'tɔndki meta gɔtiɲ ki se, naan ɛdfeki, taa naajege k'lee k'tɛdki nakgen ken naan lee taadfeki gɛn tɛda ɔɔ k'tɛdki nakɲ ken tɔɔliɲ naan ki.

* 3:12 Kayn se, naan goon paragn Adum.

²³ 'Booyki, kɛse ɓo nakɲ kɛn naan̄ taad̄ ɔɔ ɓɛn̄ tɛda: nakɲ naan̄ je se, j'aki kaal maakjege do Goonin̄ Isa *al-Masi ki, ɔɔ tɛr j'aki je naapa aan̄ ɓɔɔ kɛn̄ Raa taadjeki ɔɔ j'aki tɛd̄ se.

²⁴ Debm̄ kɛn̄ ɲɲ do nakge tun̄ kɛn̄ Raa taad̄ ɔɔ ɓɛn̄ tɛda se, naan̄ se ɲɲ dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic̄ ɲɲ dɔɔk utu naan̄a. Ute naan̄ se jaay naajege k'jeelki Raa se ɲɲ dɔɔk ute naajege, ute doobm̄ Nirl̄ kɛn̄ naan̄ ɛd̄jeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ dī

¹ Jee maak-jemge, kɛn̄ jeegen jaay ɓaado taadsen̄ ɔɔ naade ɔk̄ *Nirl̄ Raa se, naase ɔntɛ 'naar 'tookki mɛtn̄ taarde, num̄ ɓaɲ aak̄ ɔk̄deki jiga jaayo. Ute naan̄ se jaay ɓo, naase aki jeele kɛn̄ naade se jee Raage deer num̄. Taa jee kɛn̄ tɛd̄ rode aan̄ ɓɔɔ jee taad̄ taar teeco taar *Raa ki se, ɓaadoga dɛna ɔɔ wɔɔkga do naan̄ ki.

² Ute naan̄ se jaay ɓo naase aki 'jeel debm̄ ɔk̄ Nirl̄ Raa se: debm̄ kɛn̄ taad̄ ɔɔ Isa *al-Masi ɓaado do naan̄ ki ɔɔ tɛd̄ga debkilimi se, naan̄ se ɓo debm̄ ɔk̄ Nirl̄ Raa.

³ ɓaɲ debm̄ jaay baate tookɲ ɔɔ Isa al-Masi tɛd̄ te debkilimi do naan̄ ki ey se*, debm̄ bin̄ se ɔk̄ Nirl̄ Raa eyo. Maak-saapm̄ naan̄ se iin̄o ɓɔtn̄ debm̄ kɛn̄ ɓɛc̄ Isa al-Masi. Naan̄ se ɓo kɛn̄ naase 'booykiga ɔɔ utu ɓaado ɔɔ ɓɔrse se naan̄ utu do *duni ki.

⁴ Num̄ naase ɓɛnumgen̄ sɛɛmɛ, naase se jee Raage ɔɔ naase se 'cirkiga jeegen tɛd̄ rode aan̄ ɓɔɔ jee taad̄ taar teeco taar Raa kɛn̄ ese se, taa debm̄ utu ɲɲ ute naase maakse ki se, naan̄ tɔɔɓ cir debm̄ utu ɲɲ do duni ki se.

⁵ Jeegen tɛd̄ rode aan̄ ɓɔɔ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan̄ se ɓo, naade taad̄ te nakgen̄ ɓɛn̄ do dunia ɔɔ jee do duni ki se, booy uunden taarde.

⁶ ɓaɲ naajege se k'jee Raage. Debm̄ jeel Raa se, booyjeki taarjege ɔɔ debm̄ kɛn̄ ɓɛn̄ Raa ey ɛ, booyjeki taarjege eyo. Ute naan̄ se ɓo, naajege j'aki jeele debm̄ ɔk̄ Nirl̄ Raa maakin̄ ki se taad̄ taar mɛt̄ ki, ɔɔ debm̄ ɔk̄ Nirl̄ Raa maakin̄ ki ey se ɛ, taad̄ taar-kɔɔɔɔ.

Raa se naan̄ Debm̄ maak-jea

⁷ Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iin̄o ɓɔtn̄ Raa ki ɔɔ debm̄ je jeege se, naan̄ se goon̄ Raa ɔɔ naan̄ jeel Raa.

⁸ Debm̄ jaay je jeege ey se, naan̄ se jeel Raa eyo, taa Raa se naan̄ Debm̄ maak-jea.

⁹ 'Booyki, Raa se ɔlo Goonin̄ kalan̄ lak do naan̄ ki, taa j'aki kɔɲ kaaja ute doobm̄ naan̄a. Naan̄ tɛdn̄ naan̄ se taa ajeki taad̄n̄ ɔɔ naan̄ jejeki aak̄ eyo.

¹⁰ 'Booyki, kɛse ɓo maak-je kɛn̄ Raa taadni: Raa se, naajege ɓo k'jen̄kiro deet̄ eyo, anum̄ naan̄ ɓo debm̄ jejekiro deete ɔɔ naan̄ ɔlo Goonin̄a ɓaado ɛd̄ rɔɲ *sɛrke taa ajeki tɔɔl *kusin̄jege.

¹¹ Jee maak-jemge, aan̄ ɓɔɔ Raa jejeki bin̄ se, ɓɛɛki num̄ naajege kic̄ ɓo j'aki je naapa.

¹² Raa se ɓii kalan̄ nam̄ aakin̄ te eyo, kɛn̄ naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic̄ ɲɲ dɔɔk ute naajege. Maak-je kɛn̄ naan̄ jejeki se ɓo, ɔljeki naajege kic̄ k'jeki jeege se.

¹³ Ute naan̄ se ɓo, naajege k'jeelki, naajege se j'ɲɲ k'dɔɔkki ute naan̄a ɔɔ naan̄ kic̄ ɲɲ dɔɔk ute naajege, taa naan̄ ɛd̄jekiga Nirl̄n̄ mala.

* **4:3** Jee mɛt̄ɲɲ se, maakin̄ maak-saapde ki se ɔɔ Isa al-Masi se naan̄ ɓaado do naan̄ ki se tec̄ te debkilim̄ mala mala eyo.

14 Raa Bubu ɔlo Goonɪn do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan 6o Debm Kaajɪn jeegeen do naan ki. Kɛse 6o saadn ken naaje k'lee k'taadɪn jeege tu.

15 Debm taad ɔ Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ɪng dɔɔk ute naana ɔ naan kic 6o ɪng dɔɔk ute Raa.

16 Naaje k'jeelki Raa se jejeki, ɔ naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea ɔ debm jaay je jeege daayum se, naan ɪng dɔɔk ute Raa ɔ Raa kic ɪng dɔɔk ute naana.

17 Taa naan se 6o maak-je ken naan jejeki jaay, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa bii ken jaay Raa utu kɔjɪn bɔɔɔ do jeege tu paac se, naajege j'aki kɔj beere ey paac paac. Taa kingjegeen do naan ki se tecga aan gɔɔ gen Isan ken tɪngno do naan ki se kici.

18 Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ɪng kic 6o, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tɛdjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ɪng booy nakɪ ɔɔɪ utu kaan don ki. Taa debm ken ɪng jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic 6o, ɔj tɛdɪn dɪm eyo.

19 Ken ɔljeki jaay k'jeki Raa ɔ k'jeki jeege se, taa Raa 6o jejekiroga deete.

20 Ken debm jaay deek ɔ naan je Raa ɔ ɔɔd und genaana se, debm bin se naan debm taar-kɔɔɔ. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kɔj je ey kici.

21 'Booyki, kɛse 6o nakɪ ken Raa taadjekiro gen tɛda: debm je Raa se 'je genaana kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiɪ ken do *duni ki*

1 Debm ken jaay took ɔ Isa se naan 6o *al-Masi se, debm bin se naan se 6o goon *Raa. Debm jaay je bubɪn se, 'je genaangen gaan bubɪnge se kici.

2 Ken naajege jaay k'jeki Raa ɔ k'tɛdki nakɪ ken naan taadjeki gen tɛda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan Raage.

3 'Booyki, ken naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki ɔ gen tɛda se, j'aki king do ki. ɔ nakgen naan taadjeki gen tɛda se ɛ, ɔɔɪ eyo.

4 Taa debm tɛdga goon Raa se, naan tɔɔg cir nakgen kusiɪ do duni ki se. ɔ ken tɛdjeki jaay k'tɔɔgki cirki nakgen kusiɪ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki.

5 Naana jaay tɔɔg cir nakgen kusiɪ do duni ki se? Debm tɔɔg cir nakgen kusiɪ do duni ki se, debm ken took ute maakin paac ɔ Isa al-Masi se Goon Raa.

6 Isa al-Masi ese 6o ken baado do naan ki se, *k'batizɪn maan ɔ ɔɪ roɪ *sɛrke ɔ moosiɪ ɔyo. Naan baado se k'batizɪn maan sum eyo, num ɔɪ moosiɪ ɔyga kici. *Nirl Raa mala kic 6o taadjekiga saadɪna, taa Nirl Raa se taad taar met ki.

7 Naaden mɔtɔ se 6o ken saadge:

8 Nirl Raa, maan k'batizɪn Isa ɔ moosn Isa, naaden mɔtɔ se paac taad metn saadn kalaɪ sum.

9 K'jeelki ken jeege jaay baado taadjeki saadfege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gen Raa se, met ki cir daala. 'Booyki, kɛse saadn gen Raa ɔ: naan se 6o taadjeki saadn gen Goonɪn se.

10 Debm jaay aal maakin do Goon Raa ki se, naan took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin do Raa ki se, naan tɛd Raa 6o debm taar-kɔɔɔ. Taa naan baate tookɪ do saad ken Raa taado ro Goonɪn ki se.

¹¹ Kεse 6o saadn ken Raa taadjeki: Raa se εdjekiga *kaajɲ ɣen daayum, ɔ kaajɲ ɣen daayum ese se naaɲ εdjesiɲki ute doobm Gooniɲa.

¹² Debm jaay iɲg dɔɔk ute Goon Raa kalaɲ se, naaɲ ɔɲga kaaja; ɔ debm jaay iɲg dɔɔk ute Goon Raa kalaɲ ey se, naaɲ ɔk kaaj eyo.

¹³ Maam m'raaɲseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔɲkiga kaajɲ ɣen daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dɪm ki ey paac paac, taa ken k'tɔndkiga mɛtn dɪm ken naaɲ maakiɲ jen ro ki se, naaɲ lee booyjeki booyo.

¹⁵ K'jeelki nakɲ ken naajege k'tɔndkiga mɛtn dɪm ɣɔtiɲ ki 6o, naaɲ lee booyjeki booy dɛy se, bin se nakɲ jaay ken k'tɔndkiga mɛta ɣɔtiɲ ki se, k'jeeliɲki maakjege tu aan ɣɔɔ k'j'ɔɲiɲkiga.

¹⁶ Ken debm jaay aak ɣenaan tɛd tɛd *kusiɲ se ɔ kusiɲ naaɲ tɛd tɛd se jaay aɲ kɔliɲ ɣɔtn kut ki ey num, ɲ'tɔnd mɛtn Raa taa ɣenaan se, ɔ Raa utu aɲ kɛdn kaaja; ken kusiɲ ɣenaa tɛd tɛd se jaay aɲ kɔl ɣɔtn kut ki ey se, taa kusiɲ kalaɲ se, debm tɛdiɲga num ɔliɲ ɣɔtn kut ki. Maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɔnd mɛtn Raa se, taa debm ken tɛd kusiɲ aɲ kɔl ɣɔtn kut ki se eyo.

¹⁷ Nakgen k'tɛdki ute doobiɲ ey paac se, naade se kusiɲa naan Raa ki. Na6o kusiɲa paac se ɔɲ ɔl deba ɣɔtn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tɛdga goon Raa se, naaɲ lee tɛd kusiɲ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbiɲa, ɔ Bubm jee kusiɲge se, ɔk tɔɔɔ doɲ ki eyo.

¹⁹ K'jeelki naajege se k'tɛdkiga jee Raage, num ɣaɲ jee do naaɲ ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusiɲge.

²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa 6aadɔ do naaɲ ki se ɔ εdjekiga jeele ken j'an ki jeel Raa dɛere. Ute Gooniɲ Isa *al-Masi se, naajege k'dɔɔkkiga kalaɲ ute Raa dɛer se. Naaɲ se 6o Raa ken dɛer dɛer ɔ ken εd kaaja daayum jeege tu.

²¹ Ʉenumgen sɛɛmɛ, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ɔ naan *naan jee al-Masige*. Naɔ do taaringe tun naan raan se, naan aan gɔɔ naan ɔo magal jee ken naan raanden maktubm ese se. Naan raan ɔ «m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend ken Raa bɛɛr ɔɔɔio.» Jee metinge saap ɔo Mend ara se je taadn ute egliz ɔo ute jeegen maak ki. Aan gɔɔ maakn maktubm ken deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic ɔo, naan taad jeege tun ken naan raanden ɔo j'ing j'ɔnd kɔndɔ ɔo j'aay kaamɔe, ɔo kaal maakn met ki se j'ɔkin jiga.

Jan raan ɔl tɔɔse jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz ɔo m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai ɔo Mend* ken *Raa bɛɛr ɔɔɔio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum ɔo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici.

² ɔo taar met ki se utu ing maakjege tu ɔo daayum utu ting ute naajege.

³ ɔn Raa Bubjege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tɛɔn bɛɛɔe, ajeki kɛɛjn dojege tu ɔo ajeki kɛɔn lapia. Bin ɔo j'aki king ute maak-jea ɔo ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea (1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ɔn genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se tɛɔnakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɛɔa se.

⁵ Bin se Mendɔ, ɔorse maam m'taadi m'ɔo: k'jeki naapa. ɔo nakn ken Raa taadjeki gen tɛɔa se jaay ɔlum maam m'raanji se, kɛse kiji eyo. Gan kɛse taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki.

⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kɛse naajege k'tɛɔki nakn ken Raa taad ɔo gen tɛɔa. Taa nakn ken Raa taadɔ gen tɛɔa ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan jeege dal se ɔaadoga dɛna do naan ki. Num jee se ɔo ken Isa *al-Masi jaay ɔaadɔ tɛɔron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken tɛɔbin se ɔo ken lee aan jeege dala ɔo naan ɔo debm ken gɛɔ al-Masi.

⁸ Taa naan se ɔo naase ɔndki kɔndɔ taa naabsen 'tɛɔki se 'kutn cɛɛr eyo, anum naabsen 'tɛɔki se utu aki kɔn bɛɔse ute maraade.

⁹ 'Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ɔo ing do taar al-Masi dooyjekiroy se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiroy se, debm bin se naan ing dɔɔk ute Raa Bubu ɔo ute Goonina.

¹⁰ Taa naan se ɔo nam jaay ɔaadɔ taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiroy ro ki ey se, debm bin se ɔnte 'kɔkinkiki ɔeesege tu ɔo ɔnte 'tɛɔnki tɔɔse.

¹¹ Num debm jaay tɛɔninga tɔɔse ɔkin ɔon se, debm bin se ɛndga maakn *kusiñ ken debm se lee tɛɔ se.

Jan raan nan taarina

* 1: Jee metinge saap ɔo Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus gɔɔ kaam kalan.

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raan̄a, naḅo taargen se m'je m'aden raan̄j maak̄j maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ḅaa kaaka ḅ ken m'aanga naane naḅo j'aki taad̄n taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tēd̄n maak-raap maraad̄n̄ ki.

¹³ Genai Mend ken Raa b̄eēr ḅad̄iṅo ute gen̄iṅe se 'tēdi t̄ḅse naai ki kici.

Maktubm Jan raanjin ɣen k-mətəge Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy maktubm k-mətəge ɣen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm kɛn taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanjin. Maktubm se naan raanjin gaab ki kalan bini k'danjin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakj naan tɛd se 6aa te ɣen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen inj kusu ro deb kɛn naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kɔkɔ mɛrtge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kɔkɔ mɛrtge ɔ ute kɔkɔ ɣenaagen ɔɔn se, kese taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar kɛn mɛt ki se k'tujki te ɔrnjege eyo.

Jan raanjin ɔl maktub Gayus ki (Mt 10.40-42)

¹Maam kɛn naan egliz 60 m'raanjin maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm kɛn maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

²Mɛdn kɔɔn maakuma, maam m'je se, nakj naai tɛd paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tɛdn jiga aan gɔɔ kɛn naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔɔmin

³Maam se maakum-raap aak eyo, taa ɣenaagen iino gɔti ki jaay lee 6aadɔ gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai kɛn inj do taar kɛn mɛt ki jiga se: deere, naai se utu inj do taar kɛn mɛt ki.

⁴Kɛn maam jaay booy j'ɔɔ ɣenumge utu inj jiga do taar kɛn mɛt ki se, kese ɛdum maak-raapo den aak eyo.

⁵Mɛdn kɔɔn maakuma, naai se debm utu inj do taar kɛn k'dooyio se jiga ɔ ɣenaagen iino gɔt kuuy kɛn naai jeelde eyo jaay 6aadɔga mɛrtɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden jiga.

⁶Jeegen naai ɔkdeno jiga se, kɛn 6aadɔga gɔtn ara num naade tɔɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dɛna. Bin se m'taadn m'ɔɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogj naai se jaay 60, aden noogj maakj lee mɛrtdege tu aan gɔɔ kɛn Raa jen ro ki.

⁷Taa naade lee mɛrtɛ se ɣen tɛdn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se dim tap 60 naade tɔnd mɛta gɔtde ki eyo.

⁸Taa naan se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tɛdn naaba kalan ɔ taar mɛt kɛn j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanin.

Deotrep ute Demetrus (1Kɔr 4.18-21)

⁹Ey num maam m'raanjin m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookj taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal ronja daan jee Raage tu.

¹⁰Taa di kɛn jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakj jig eyo kɛn naan inj tɛd se, ute taar-kɔɔbm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num ganj naan tɛd nakgen cir naan se daala, naan se baate kɔkɔ ɣenaagen doobm Raa ki ɔ jee kɛn je ɔ aden kɔk kic 60, naan gaasde ɔ tuurden naatn maakj egliz ki.

¹¹Mɛdn kɔɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jig ey se, num ganj uun bɔlɔtn jeegen lee tɛd nakgen jiga. Taa debm tɛd nakj jiga se, naan debm Raa. Num ganj debm tɛd nakj jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ðo king naan inḡ jiga do taar ken met ki se kic 6o tediḡ saada. Naaje kic 6o k'saadinge. Taa naan se 6o naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taad'naḡ taariḡa

¹³ Ey num m'ok nakge dena ken m'je m'aisiḡ raana, na6o m'je m'aisiḡ raan maakḡ maktub ki eyo.

¹⁴ Taa maam se ðoḡga gōrō m'saap m'utu 6aa gōti ki, ðo ken 6aa m'ḡjiga jaay 6o k'6aa taadn taara ute taara.

¹⁵ Ḳḡ Raa ai kedn lapiā. Medigen gōtn ara se tedi tōse ðo medigen gōtn naane se, naḡa naḡa kic 6o naai 'tediḡ tōse.

Maktubm ɣen Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy maktubm ɣen Jud

Maktubm kɛn Jud raanjin se, naan raanjin jee al-Masige tun ɣotɔ ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnjɛn maakɲ maktubm ɣen Piɛr ɣen k-dige se. Maakɲ raanjin ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kooɓɔ ɔɔ ɲng tɛdn aan ɣoo kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɲ raanjin ki se, naan tuun tɔl taargen maakɲ Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dakiɲa ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɲ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dakin se, kitapgen se, ɣotɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɲ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jedɛ se, naan utu aden dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je aden kut eyo naɓo naan je aden kaaja.

Jud raanjin ɔl tɔɔse jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'ɣɛnaa Jak ɓo m'raanjen maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danjeno ɔɔ ɓooɓse te Isa al-Masi se.

² Ɔɲ Raa asen kɛɛjn dose ki, asen kɛdn lapia ute maak-jɛn se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn kooɲ maakumge se, maam se m'je bɛɛ eyo kɛn m'asen raan maktubm se taa mɛtn taar kaajn kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɲ kɛn alum jaay maam m'aay kaamum m'raanjen maktubm se, taa m'asen kɛdn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyoseno jaay aalki maakse do ki ɣen sɔrɔkin se.

⁴ Taa jee mɛtinge se goon ɛndoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dakin tap ɓo ɔjdenga kojn ɓooɔ doɗe ki aan ɣoo kɛn k'raanjinɔ maakɲ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrlɲn kaam kuuy taa naade 'koɲ doobm kɛn an tɛdn nakɲ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Meljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dakin se Meljege Raa aajo gaan *Israɛlge kaad kɛn naan ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan kɛn Masar ki. Gan maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔɔlde naatn.

⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal kɛn Raa ɛdden se naade ɔkin te tɔɔɔ eyo, iin rɛsno ute ɣotn kɛn Raa tɔndden ro ki. Taa naan se ɓo Raa tɔk dookde ɔɔ ombden maakɲ ɣot kɛn ɔɔɔ ɣɛn ɲng daayum ɣotn ese bini 'kaan ɓii kɛn naan an kojn ɓooɔ do jeege tu paac se.

⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn ɲngo maakɲ geger kɛn Sɔɗɔm ute Ɔɔmɔr* ɔɔ ute jeegen ɲngo maakɲ gegerge tun ɛɛɛɛde ki: naade se kic tɛdo *kusiɲ bini naade lee ɛɛso naap rɛn rɛn ɔɔ tɛdo napaɲ nakgen jig eyo kɛn jikilimge tap ɓo lee tɛdn eyo. Naade se Raa dabardenga maakɲ pood kɛn ɣɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goon ɛndo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. Ɔɔ naade se ute nigen kɛn naade lee ni se ɓo olden ɣɛn kɛɛs naapgen rɛn rɛn. Jee ese se kɛn Raa jaay Mɛlde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic ɓo, naade naajde.

---

* 1:7 Aak Jen koɲ 18 ɔɔ 19.

⁹ Ganj bubm kɔdn Raagen k'danjin Mikael se kic 60, kaad ken naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajin te ute taar ing kus eyo, num naan deekin ɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.»

¹⁰ Num ganj jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic 60 jeel metin eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakj kaag ki ken ɔk maak-saap ey se ɔ nakgen naade lee ted se 60 ken utu aden kutu.

¹¹ Naade se utu aden tedn ɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn†. Naade ted nakgen jig eyo taa an kɔn gurs ro ki aan gɔɔ ken Balaam‡ tedo do dɔkin se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ§ debm ken baate tookj taar Raa se.

¹² Ken naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade 60 ken lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔɔ, ɔ aay te maraadde ɔkɔn kic 60 tɔalde eyo ɔ naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔn eed maan ey jaay kuulu wɔɔkin naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen ken kaadn koojɔge aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se 60 ken k'tɔɔdde ute met iirin jaay j'ɔnde ooy se.

¹³ Naade se tedn nak sokɔnge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyin jɛn ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen metingen tɔɔd lee wari se ɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt ken ɔɔd dɔɔd gen daayum daayum.

¹⁴ Do dakin se gaaba kalan k'danjin Enok*. Naan se bugj gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ɔ: 'Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se

¹⁵ taa kɔjn bɔɔɔ do jeege tu paac ken aal Raa maak ki eyo ken baate tooko Raa 60 gaarde se, naade se bo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad inj kus ro Raa ki se.

¹⁶ Jee se ting 60 maakde raap eyo ɔ inj 60 gen tɔkɔn mind jeege. Naade se tedn nakj maakde je sum ɔ naade taad taargen deel dode ɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kɔn dim gɔtde ki.

Jud de j genaagen doobm *al-Masi ki

¹⁷ Num ganj naase, medn kɔɔn maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dɔkin se.

¹⁸ Naade taadseno ɔ: «Bii ken kaam mɔɔtn dunia an nan se, jeegen jee kaakj metn jeege se utu ade ɔaao ɔ naade se le aal Raa maak ki eyo ɔ tedn nakj maakde jea.»

¹⁹ Deere, kese 60 naade! ɔ naade se 60 ken gaan jeege ute naapa; ɔ naade se nakj daa rode je se 60 naade tedina ɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num ganj naase, medn kɔɔn maakumge, 'noogki naapa ɔ ingki tɔɔɔ do taar Raage tun k'dooseno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tɔnd metn Raa se, ɔnki *Nirl Salal 60 asen tɔɔɔ.

²¹ Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kɔn *kaajj gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute beɛna utu ajeki ked se, ingki maakj maak-je Raa ki.

²² Jeegen maakde utu naaj naaj ɔɔrt se, naase ɛɛjɔdeki dode ki.

²³ ɔ jeegen metingen kuuy ken ɔaa ɔaa poodn se, naase aajɔdeki. Kengen kuuy kic 60 ɛɛjɔdeki dode ki, naɔo ɔndki kɔndɔ ɔnten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusinɔge tujɔnga tuj se kic 60, naase 'yɛɛmde ki.

K'tɔɔmki Raa

† 1:11 Kayn se goon Adum ken tɔl genaən Abel. Aak Jen 4.5-16. ‡ 1:11 Aak Nmb 22-24. § 1:11 Aak Nmb 16.1-5. * 1:14 Aak Jen 5.21-24.

²⁴ K'ṭōmki Raa, naan̄ ken̄ ək̄ tōgō asen̄ bōōbō taa naase aki kooc̄n̄ ḏoobin̄ ki eyo. Naan̄ asen̄ ḡaa naan̄in̄ ki se jee ək̄ tuju roḏe ki eyo ute maak-raapo, maak̄ gaarin̄ ken̄ wōōr̄ gōtō kēlēḡ kēlēḡ se.

²⁵ Raa se naan̄ kalan̄ lak. Naan̄ ḡo Debm̄ aajjeki ute ḏoobm̄ Mēljege Isa *al-Masi. Ōḡ jeege paac̄ an̄ *nooko, an̄ magala ək̄ an̄ jeelin̄ naan̄ ḡo, debm̄ ək̄ tōgō ək̄ tōḡḡ naan̄ se gōtn̄ do dōkin̄ tap ḡo naan̄ utu tap, ken̄ ḡōrse ki ək̄ gēn̄ daayum daayum. *Amin.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raanjo

Jan debm ken raanjo kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadino metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raanjo eglizge tun cili ken taa naanjo Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, oo gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogjo maakde do kaal maakde ki oo do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakjo kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan goo j'aal kaal naanjo taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naparde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekjo oo borse j'aak aan goo nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nabo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa oo gen jeenge.

Jan taad metn nakgen naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki oo Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se.

² Jan se aako utu kaamina oo taad metin paac jeege tu oo kese Taar Raa mala oo kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadino metin se.

³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu oo maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanjo ara oo took do ki. Taa nakgen se kaadin oopga gooro utu 'kaana.

*Jan raanjo ol toosin *eglizge tun taa naanjo Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakjo gegerge tun kaam cili ken taa naanjo Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dakiina, borse, oo ken utu baado oo ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena oo asen kedn toosina.

⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki oo naan bo debm duro deet deet daan yoge tu oo naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena oo asen kedn toosin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, oo ute moosin se, naan oodjekiga dojege maakjo *kusin ki.

⁶ Naan oljekiga maakjo gaarin ki oo tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko oo on toogjo naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu ade baa maakjo gapar ki, oo jee toosino do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakjo ute kaamde.

Bii ken se, jeegen do naanjo ki paac utu 'tooyo oo 'keem noo.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek oo: «Maam m'Alpa oo m'Omega* oo maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken borse oo ken utu ade baa.»

Jan aak Isa maakj gaarj ki

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu ood yeeβin ute naase. Oo maam kic m'onga bedum *maakj Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ol jaay k'j'ok k'baam gotn ken maane ol gurugin ken k'danjn Patmos se, taa taar Raa oo taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se.

¹⁰ Bii kalan *Nirl Salal booy dom ki oo gotn se maam booy mind nam taad metum ki makoo aan goo pulu oo bii ken se bii dumas†.

¹¹ Mind nam ese se taadum oo: «Nakj naai aakin se 'raanjn maakj kitap ki oo oljn *eglizge tun maakj gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak loompøn daabge cili.

¹³ Maam m'aak nam aan goo Goon Debkilimi‡ daar daar daan loompge tun cili se; kaljn ron ki se jerle bini aan naagj jen ki. Oo naan dook kaadn ute kol ken k'daapjn ute daab;

¹⁴ oo beekj don se raap lak lak aan goo kuubu oo kaamin se le aal bilik bilik aan goo poodo.

¹⁵ Oo jenge se aan goo maal ken j'oljno poodn jaay aac den se, oo mindjn le aan goo keem ool ken doocga num eem uu se.

¹⁶ Oo maakj ji daamin ki se, naan ok k-dijge cili. Oo gord-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarjn ki oo daan-kaamin se aan goo kaadn ken aanga katar ki num os tok kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jen ki aan goo debm ooyga kooyo. Num gan naan ond ji daamin dom ki oo deekum oo: «On̄te 'beere! Maam bo debm ken deet deete oo ken kaam moatn.

¹⁸ Maam bo debm m'ing zere. Maam se m'ooyoga kooyo nafo m'duroga daan yoge tu oo borse m'utu m'ing zere gen daayum daayum. Maam se m'ok tooo do yo ki oo do bee yoge tu kici.

¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka oo kengen utu ade baa naan ki se, 'raanjn maakj kitap ki.

²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'okjn ji daamum ki ute loompøn daabgen cili ken naai aakjn jaay *'jeel metjn ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *koadn Raagen cilin gen eglizgen maakj gegerge tun ken kaam cili se. Oo loompøn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakj gegerge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanjn *eglizn ken Epez ki*

¹ *Koadn Raa ken lee boob eglizn maakj gegere ken Epez ki se, 'raanjn maktub oo:

'Booyo! Debm ken ok k-dijge cilin ji daamin ki oo ken lee daan loompge tun cilin gen daab se taadi oo:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase okki maakj naabse ki se, maam m'jeele. Oo maam m'jeele naase se on̄ki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan goo *jee kaan naabm Isage se, naase

* 1:8 Alpa oo Omega se je deekj oo: maam bo m'do kupm met ki oo m'taar toojn. † 1:10 Bii dumas se bii gen Meljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13.

aak 'jeelfeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ɔɲdeki naade se, jee taar-kooɓge.

³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama ɔɔ ɔlki te metse ɕɛɛɓ ki eyo.

⁴ Num maam se m'ɔk taara te naase ɓɛn taada: maak-je ɓɛn naase ɔkki do maam ki deet se, ɓɔrse aan ɓɔɔ ɓɛn do dɔkiɲ eyo.

⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga naɓo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tɛɖn naabse aan ɓɔɔ ɓɛn naase 'lee tɛɖɲkiro do dɔkiɲ se. Ƙɛn bin ey num, maam se m'utu m'asen ɓɔɲɔ ɔɔ ɓɛn naase jaay 'terlki te kingse ey se, loompsen ɓɛn daab se, m'an kuun dɛɛtn ɓɔt kuuy.

⁶ Naɓo naase kic utu 'tɛɖki nakɲ jiga. Aan ɓɔɔ maam m'ɔɔɖ m'uun naabm jee Nikolait* tɛɖ se, naase kic ɔɔɖ undɛki bin kici.

⁷ «Debm ɓɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar ɓɛn *Nirl Raa taad eglizge tun ɓɔtɔ ɓaa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an ɓɛɖn koojɲ kaagɲ ɓɛn ɛɖ kaaja ɓɛn maakɲ jinen Raa ki se.»

*Maktubm se k'raanɲɲ *eglizn ɓɛn Smirn ki*

⁸ *Ƙɔɖn Raa ɓɛn lee ɓɔɔɓ eglizn maakɲ ɓɛger ɓɛn Smirn ki se, 'raanɲɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm deet deet ɔɔ ɓɛn kaam mɔɔtn, naan ɓɛn oooyo ɔɔ duroga daan yoge tu se taadsen ɔɔ:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, naɓo naan *Raa ki se, naase se jee maalgɛ. Ƙɔɔɖn ɓɛn jee tɛɖ rode aan ɓɔɔ Yaudge lee ɔɔɖse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange.

¹⁰ Naase se utu aki dabara naɓo ɔɲte 'ɓeerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tɔkɲ jeesegen metiɲge aɖe ɓɔmb danɓay ki taa asen naama ɔɔ naase aki dabara ɓɛn ɓii sik. Num aayki kaamse bini ɓɛn j'asen tɔɔl kic num ɔɲten tujki ɔɓmse ɔɔ maam m'utu m'asen ɓɛɖn laatin tɔɔmɔ† ɓɛn taad ɔɔ naase se ɔɲkiga kaaja ɓɛn daayum.

¹¹ «Debm ɓɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar ɓɛn *Nirl Raa taad eglizge tun ɓɔtn ɓaa se paac: debm jaay aasinga ɔɔ ɔɲ cirga se, yo ɓɛn k-dige se an ɓɛn tɛɖn dim eyo.»

*Maktubm se k'raanɲɲ *eglizn ɓɛn Pergam ki*

¹² *Ƙɔɖn Raa ɓɛn lee ɓɔɔɓ eglizn maakɲ ɓɛger ɓɛn Pergam ki se, raanɲɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɓɛn ɔk ɓɔɓɖ-ɲerl taariɲge di paac taat ranan ranan se, taadsen ɔɔ:

¹³ «Maakɲ ɓɛger ɓɛn naase iɲki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu iɲ ɓɔtn se ɔɔ ɓɔtse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dɔɔkki ute maama. Ey num maakɲ ɓɛger ɓɛn se ɓo naade tɔɔlo Antipas debm saadum ɓɛn tuj te ɔɓmin ey se. Ute naan se kic ɓo naase ɔɲki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu iɲ ɓɔtse ki.

¹⁴ «Num maam se m'ɔk taara te naase ɓɛn taada: ɓɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen ɓɛn uun doobm Balaam‡ ɓɛn deɲ Gaar Balak jaay ɔl gaan *Israelge terl naaga Raa ki ɔɔso daa maraga do dɔkiɲa ɔɔ ɛɛso naapa.

* 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ɓɛn met ki eyo. † 2:10 Laatin tɔɔmɔ se je deekɲ ɔɔ j'asen ɓɛɖn nakɲ ɓɛn asen raap maakse. Naan se aan ɓɔɔ beɖe kici. ‡ 2:14 Balaam se debm ɓɔɓɔ ɓɛn Balak, Gaar Moabge, reɲiɲo taa ɓaaɖo naam gaan *Israelge. Aak Nmb ɓɔɲ 22-24, 25.1-2 ɔɔ 31.16.

15 Ɔ tɛr gɔtn naase ki se, naase ɔkki jeegen took uun taar kɛn jee Nikolaitge[§] lee dooy jeege se kici.

16 Bɛrɛ, naase se 'tɛrlki kingse! Ey num ɔɔpɔa gɔɔɔ maam m'utu m'baado ɔɔ m'utu m'aden kooco ute gɔrd-jɛrl kɛn 'teecɲ taarum ki se.

17 «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kɛdn kɔsn k'danɲin maan * kɛn Raa ɔyiŋo kɔy se. Ɔ tɛr m'an kɛdn ko raap raapo. Ɔ ko kɛn eɛ se, k'raanɲa raan ro kiji ro ki. Ɔ debm j'an kɛdn ko se sum ɓo 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kɔŋ jeel eyo.»

Maktubm se k'raanɲin *eglizn kɛn Tiatir ki

18 *Kɔdn Raa kɛn lee ɓɔɔb eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Tiatir ki se, raanɲin maktub ɔɔ:

'Booyo! Goon Raa kɛn kaamin ʼaan gɔɔ poodn ɔk kɔkɔ ɔɔ jɛŋge ʼaan gɔɔ maal zɛɛr kɛn j'ɔɔdiŋo poodn aac dɛŋ se, taadsɛn ɔɔ:

19 «Nakɲ naase 'tɛdki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je kɛn naase ɔkki do jeege tu, ɔɔ ɓɔrse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rok. Maam m'jeel naabsɛn kɛn lee 'tɛdki ute kaay kaam kɛn naase ɔkki se. Ɔ m'jeele naabsegen naase 'tɛdki kaam mɔɔtn se dɛn cir kɛn deete.

20 «Num maam se, m'ɔk taara te naase: Jezabel mɛnd tɛd ron ʼaan gɔɔ mɛnd taad taar teeco taar Raa ki se, naase ɔniŋki naan lee dɛrl jee tɛdn naabumge ɔɔ dɛjɔɔ ɔɔ k'tɛrl naaga Raa ki ɔɔ ɔlɔɔ naade se ɔs daa maraga.

21 Maam m'ɔŋ ɓiia, m'ɔɔ bin sum ɓo, naan 'tɛrl kingɲina ɔɔ kɔŋ kɛɛsn gaabiŋa. Num gaŋ naan baate kɔŋɔ.

22 'Booyki! Bɔrse maam m'an kaalin do danal ki, naan dabar makɔŋɔ. Ɔ gaabgen ɛɛsin naan se jaay tɛrl te kingɔɔ ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici.

23 Maam m'an tɔɔl te gɛniŋge se naatn. Bin ɓo eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nanj taar kɛn maakɲ jikilimge tu. Ɔ naŋa naŋa kic ɓo, maakse ki se, maam m'an dabara do nakge tun naan tɛɔa.

24 Num naasen, jee ɔɔp maakɲ Tiatir kɛn ɔlsɛn maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase lɛ 'took uunki te eyo, naase lɛ 'jeki te jeel taar maakɲ *Bubm sitange tu ʼaan gɔɔ gɛn naaden lee saapiŋ se eyo. Taa naan se maam m'asɛn kɔŋ kɔnd dim kuuy dose ki ey sum.

25 Naɓo nakɲ kɛn naase 'booyiŋkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkiŋki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɓaa maak ki.

26 «Nakgen se jaay debm cirɔɔga ɔɔ inɲga do naabum ki bini nanɲinga tak se, maam m'aden tɔnd naade ɓo 'ting do mɛtjil jikilimge tun do naan ki paac.

27 Ɔ jee ɓaa se paac naade aden lee tɔnd ute sirɔn k'daapiŋ ute maala. Ute naan se, naade ade lee tɔnd tɔɔkɲ ʼaan gɔɔ kɛn k'lee k'tɔnd k'tɔɔk dugul nɛŋge se.†

28 Aan gɔɔ Bubm ɛɔum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛɔɔn naade ki bin kici. Ɔ tɛr maam m'utu m'aden kɛdn Bɛbel gɛn do mɛtbeeki se kici.

29 «Debm kɛn ɔk bi booyo num, booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɓaa se paac.»

3

Maktubm k'raanɲin *eglizn kɛn Sarde ki

§ 2:15 Aak berse 6. * 2:17 Maan se kɔsn kɛn Raa siɔo gaan Israɛlge tu kaaf kɛn naade tinɲo kɔɔ-ɓaar ki. † 2:27 Aak KKR 2.9.

1 *Kodn Raa ken lee bəəb eglizn maakŋ ɣeɣer ken Sarde ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ək Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse ken naase 'lee 'tedki se. Nookse eem aan ɣɔɔ jee utu zεεɛ; num ɣaŋ naase se jeegen ooyga kooyo.

2 Iiŋki raan! Naabsegen mətɪŋen ɣaa ɣaa tuju se əkdeki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tedki se maam m'əŋiŋ paac ɓo aac eyo.

3 'Saapki do taar ken 'booyiŋkiro se ɔɔ ken k'dooyseeno jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'bɔɔbiŋki jiga ɔɔ 'terlki maakse. Num ken naase jaay iŋki zεεɛ ey num, maam m'ade ɣaa aan ɣɔɔ debm ɓoogo kaad ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kəki do jii ki.

4 Ey num Sarde ki se, jeesegegen mətɪŋe se, kaldege se naade əŋ ilimiŋ te eyo. Naade se ɓo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade aŋ kəŋ kaasiŋa.

5 «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdeŋa num, j'aŋ tustn kalgen raap raapo. Ɔɔ roŋ maakŋ Kitapm Kaaj ki se le, m'aŋ kəŋ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kədiŋe tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naaŋ se debm maama.

6 «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun ɣotn ɣaa se paac.»

*Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Piladelpi ki*

7 *Kodn Raa ken lee bəəb eglizn maakŋ ɣeɣer ken Piladelpi ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm ken lee te ken mət ki, naaŋ ɓo debm ken ək lekerle ɣen taa ɓee *Daud, ken naaŋ jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɓo əŋ dekelin eyo. Ɔɔ ken naaŋ dekelinga le, nam kuuy ək doobm ken aŋ kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

8 «Naabm ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdiga taa doobo naanse ki, nam tap ɓo aŋ kəŋ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɓo baata. Ute naaŋ se kic ɓo, naase 'took uunki taaruma ɔɔ əŋ 'baatum te eyo.

9 'Booyki! Jee *Bubm sitangen ted rode ɔɔ naade Yaudge se, ɣεε, naade se jee taar-kəɔɔge ɔɔ naade se maam m'edisina ɣaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɣaa ɣotse ki ɔɔ naade utu 'kerŋ mətŋ jese ki ɔɔ asen jeel naase se maam m'jese.

10 Aan ɣɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen bəəbɔ kaad ken dubara ade ɣaa do jeege tun do naaŋ ki jaay utu ade naam se.

11 Beɛ, maam se ɔɔpga ɣɔɔɔ m'ade ɣaa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyiŋki se, əkiŋki tɔɔɔ taa laatin tɔɔm k'j'eddesin se, nam tap ɓo aŋ 'kəŋ kuun eyo.

12 «Nakgen se jaay debm cirdeŋa num, maam m'aŋ tedin aan ɣɔɔ duliyu maakŋ *Bee Raam ki ɔɔ nam tap ɓo aŋ kəŋ kɔɔd eyo. Ɔɔ maam m'aŋ raan ro Raama ɔɔ ro ɣeɣer Jeruzalem kiji ken ɣeɣer Raam se roŋ ki ɔɔ ɣeɣer se Raa bɔɔyino maakŋ raa ki. Ɔɔ ter m'aŋ raan rom kiji roŋ ki kici.

13 «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ɣen *Nirl Raa taad eglizge tun ɣotn ɣaa se paac.»

*Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Laodise ki*

* 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

14 *Kodn Raa ken lee bəəb eglizn maakn ɡeɡer ken Laodise ki se, raanjn maktub ə:ə:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ərmin eyo əə lee te met ki ken k'danjn *Amin, əə ute doobm naan se 6o Raa aalo nakge paac se, naan taadsen əə:

15 «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase le urlki eyo əə əngki eyo. Maam je naase 'tedki əngə ey le urlu.

16 Taa naase le uurlki eyo əə əngki kedək ey se, num aan ɡəə naase əngki zom sum se, maam m'asen təədn təl naatn.

17 Taa naasen 'taadki əəki: maam se m'ək maala əə m'tedga debm maal ɡətn ɡəə əə dīm tap 6o daayum eyo. ɡanj naase 'jeelki eyo ey num naase 6o jee kəədn yeəbgen jeege aakse kic eəjsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-təəkki əə 'met-beerki.

18 'Booyki m'asen deje: 'baakiro ɡətum ki, 'dugki daabm k'j'əəyina ɡəəy poodn taa aki tedn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen ɡəy met-beerse. Ɔə 'baakiro 'dugki dawa kaama əə 'təmbki kaamse ki taa kaamsege 'təədn taaka.

19 'Booyki! Debm ken maam m'jen se, maam m'mooyina əə m'dejina. Ɔəse se, 'terlki kingse əə əkumki əəəə.

20 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki əə m'tənd kaam taara. Ɔə nam jaay booyga minduma əə əəəungma kaam taara se, maam m'kend beən ki əə m'6aa king kəsn te naana.

21 «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kuun kənd do kaag dom ki əə naan king te maama aan ɡəə ken maam m'cir nakgen se jaay 6əse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

22 «Debm ken ək bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun ɡətn 6aa se paac.»

4

*Jan aak jeege eem keem *Raa maakn raa ki*

1 Ken nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn raa ki se, taa doobo əəə wəj.

ɡətn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makənj aan ɡəə pulu se deekum əə: «Ooko, '6aaəo raan ara əə maam m'utu m'ai taadn metn nakgen səm utu 'kaan se.»

2 ɡanj ɡətn se sum 6o, *Nirl Salal naar bəəy dom ki əə m'aak kaag do maakn raa ki əə nam ing king do ki.

3 Nam ken ing do ki se, daan kaamin əmb birin birin aan ɡəə kogen ken te rode, ken k'danjn jasp ute sardoin əmb birin birin se. Ɔə kaag do se, wəəjn maakn raa əl gurugina. Ɔə wəəj maakn raa se aak bəe əmb birin birin əə zeeer met ki cidid aan ɡəə ko ken k'danjn emorid.

4 Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-əə se əl gurugin əə magalge sik-di-kaar-əə ting do kaag doge tun se. Kaldəgen rode ki se raap lak lak əə laan gaaringe k'tedn ute daab se dode ki tak tak.

5 Maam m'aak metn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se ɡətn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ək kəko. Jel poodgen cili se, kəse je taad ute nirl Raagen cili.

6 Ɔə ter naan kaag do ki se naka kalan tood aan ɡəə baar maan tood yel yel se.

Ter ne-dimge əəə gurug aal kaag do se, əə nakgen se naagde əə maakde paac ək kaama.

7 Ne-dimngen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon maraŋa, gen k-mətoge se daan-kaamin tec aan goɔ gen debkilimi ɔɔ gen k-sɔoge se tec aan goɔ doobm ken tiin tiin raan se.

8 Ne-dimngen sɔɔ se, naŋa naŋa kic ɔk taa bεεkŋ key mεεε mεεε ɔɔ taa bεεkŋ keydege se, maakin ɔɔ naagin ɔk kaamge. Ne-dimngen se tɔɔm Raa nɔɔɔ katara ɔŋ eyo ɔɔ:

«Melje, naai ɓo debm salal cir paac,
naai ɓo Raa Sidburku

ken do dakiŋa, ken ɓorse ɔɔ ken utu ɓaado se.»

9 Raa ken ing do kaag do ki ɔɔ ting zεεε daayum daayum se, ne-dimngen se jaay eemiŋa, *nookiŋa ɔɔ tɔɔmin se,

10 magalgen sik-di-kaar-sɔɔ se ɓaado erg naan nam ken ing do kaag do ki se ɔɔ eemin naan ken ting daayum daayum zεεε se. Naade tɔɔd naatn ute laan gaaringe doɔ ki ɔɔ ombin naan kaag do ki se ɔɔ taad ɔɔ:

11 «Melje Raa,

tɔɔgɔ se iino gɔtn naai ki,

naai kali ki sum ɓo ken jeege ai tɔɔmɔ ɔɔ ai nooko,

taa nakge paac se, naai ɓo Debm Kaalde,

ɔɔ naai aalde ɔɔ ɓorse utu se kic ɓo te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

1 Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ɔk kitap k'teelinga teele do ji daamin ki, ɔɔ kitapm se ɔk raana naagin ki ɔɔ maakin ki. Kitapm se k'teelinga teene ute tiibm teeje gɔtɔ kaam cili.

2 ɔɔ maam m'aak *kɔdn Raa kalan se, ɔk tɔɔgɔ ɔɔ naan taad makɔŋ ɔɔ: «Naŋa jaay ɔk doobo an kaasn gen tɔɔdn tiibm teejn gɔtɔ kaam cili jaay 'kɔdn kaakŋ kitapm se?»

3 Naɓo maakŋ raa ki, do naan ki, ɔɔ metn naan ki, nam jaay an kaasn gen kɔdn kaakŋ kitapm se tap ɓo, gɔtɔ.

4 Gɔtn se maam m'baag keem makɔŋɔ taa nam jaay ɔk doobo gen kɔdn kaakŋ kitapm se gɔtɔ.

5 Ter maakŋ magalge tu se, deb kalan taadum ɔɔ: «ɔŋten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa ɓee Juda ki se* ; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan ɓo debm ken cir nakge paac ken utu 'tɔdn tiibm teejn k'teenin gɔtɔ kaam cili se ɔɔ kɔdn kaakŋ kitapm se.»

6 Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimngen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ gurug ɔlin daan ki se ɔɔ maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tɔlinɔ se daar daar daan ki. Naan ɔk kaajge cili ɔɔ kaamge kic cili† ɔɔ kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan ɔldeno do naan ki paac.

7 Goon Baata se ɓaa ɔŋ nam ken ing do kaag do ki se, ɔɔ ɔko kitapm ken ji daamin ki se.

8 Ken naan jaay ɔko kitap sum se, ne-dimngen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ se erg naan Goon Baat ki. ɔɔ naŋa naŋa kic ɔk nakŋ tec kurundu ute bejenjen gen daab ɔɔ dooc ute nakgen oot nijimi. Kεse je taadn ute keem jee Raage.

9 Gɔtn se naade aar kaa ken kiji ɔɔ maakŋ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Deere, naai kali ki sum ɓo

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † 5:6 Maakŋ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tɔɔgɔ ɔɔ kaama taad ute jeele ɔɔ cili se taad ute nakŋ beε salal, jiga, aak beε. Aak Zak 3.9 ɔɔ 4.10.

aas ɣɛn kaakɲ kəkɲ kitapm se,
 ɔɔ ɣɛn tɔɔdn tiifm teejn ro ki se.

Taa naai se k'tɔɔlioga

ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
 ute metjildege paac ute taar naanɗege ute taa beedege
 ɔɔ ute taa naanɗege.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

ɔɔ naai 'kɔsn gaara dode ki

ɔɔ naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

Ɔɔ naade se utu kɔsn gaara tɛɛ ute naai do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimgen sɔɔ ute magalgen sik-di-kaar-sɔɔ ken gurug ɔl kaag do daan ki
 se, maam m'aaka ɔɔ m'booy kɔdn Raage dupu kando kando ɔɔ den ɲasaɲ ɲasaɲ
 baado gurug ɔlde naade se daan ki.

¹² Naade aar kaa makɔɲɔ ɔɔ maakɲ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tɔɔliɲo se ɓo, aas debm ken Raa an kɛdn tɔɔgɔ,
 nakge paac kaam jin, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

Ɔɲ jeege paac an *nooko an tɔɔmɔ ɔɔ an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maakɲ raa ki, do naan ki, metn naan
 ki, ɔɔ kengen maakɲ maane ki ute nakgen ɓaa se paac m'booyde aar kaa ɔɔ
 maakɲ kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Nam inɲ do kaag do ki ute Goon Baata se,

taa tɔɔgɔ se iino gɔtn naade ki

ute naan se k'tɔɔmfeki, k'magaldefeki ɔɔ k'nookfeki,

ɣɛn daayum daayum.»

¹⁴ Gɔtn se ne-dimgen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ magalge se baado ɛrɣɛ ɔɔ
 eemiɲa.

6

*Goon Baatn Raa tɔɔdn tiifm teejn k'teenin gɔtɔ kaam mɛɛɛ

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakɲ tiifm teejn ken
 k'teenin gɔtɔ kaam cili se, naan ɔɔdn tiifm teejn k'teenin deet se ɔɔ maakɲ
 ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy deb kalan taad aan gɔɔ raa ken taat se ɔɔ:
 «'Baado!»

² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki se ɔk k'pendeke.
 Debm ese se j'ɛdnin laatin gaaringe. Naan debm gaabm bɔɔr lee ɔs naange
 ɔɔ ter naan teecga ɣɛn ɓaa kɔsn naanɲen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiifm ɣɛn k-dige se, maam m'booy
 ne-dim ɣɛn k-dige se, taad ɔɔ: «'Baado!»

⁴ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sind kuuy teeco ɔɔ sind se aac dɛɲ. Debm ooko
 do ki se j'ɛdnin gɔɔɔf-jɛrɛ ɔɔ magala jin ki ɔɔ j'undin kulu taa naan tedn tɔɔse se
 'tedn gɔtɔ do naan ki ɔɔ kɔl jikilimge 'tɔɔl naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiifm ɣɛn k-mɔtɔge se, maam m'booy
 ne-dim ɣɛn k-mɔtɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ gɔtn se maam m'aak sindi ilim
 kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakɲ ken k'lee k'dɔɔɲɲ nakge se jin ki.

⁶ Ter maakɲ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan gɔɔ mind nam taad ɔɔ:
 «Kɔɔl ɣɛn kɔɔr kaaria se, aas ɣɛn kɔɔɲ nam ken tedn naaba ɓii kalan. Ɔɔ kɔɔr
 muriya kalan ute kɔɔlin se ɛ, aas ɣɛn kɔɔɲ nam ken tedn naaba ɓii kalan kici.
 Num ken ɣɛn uubu ute tɔtn koɔɲɲ ɓin se, ɔɲten lekde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiifm ɣɛn k-sɔɔge se, m'booy ne-dimgen
 ɣɛn k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!»

⁸ Ɔo gɔtn se, maam m'aak sindi ɔo ron se tec aan gɔɔ gen debm ooyga kooyo. Ɔo debm ooko do ki se, ron *Yoa* ɔo fee yoge se kic ɔko metina. Do naanja se, k'nigin gɔto kaam sɔɔ, ɔo jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tɔɔl ute gɔrd-jerle, ɔoa, kɔɔnngen dɛet dɛete, ute daa gaabge.

⁹ Nen Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiifm gen k-miige se, maam m'aak *gɔtn k'jiinjin k'lee k'tɛdn serke Raa ki. Metn nakn ken k'jiinjin se, maam m'aak ko jeegen k'tɔɔlde taa taar *Raa ɔo taa saadn ken naade lee tɛdo se.

¹⁰ Ko jeegen se tɔɔd tɔɔy makɔɔ ɔo: «Melje, naai Debm *Salal ɔo ken met ki se, jee do naan ki se, tap ɔo bini nun ki jaay naai aden kɔjn bɔɔɔ dofe ki ɔo aden dabara taa naade tɔɔljeno naaje se?»

¹¹ Gɔtn se, naade se nanja nanja kic ɔo j'ɛdn kal raap raapo ɔo jerl aan naagn jedefe tu ɔo k'deekden j'ɔo udki bi ɔko, taa genaasege se kaamde aas te ey ɔɔrtɔ. Ɔo jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gɔɔ naase se kic j'utu j'aden tɔɔl aan gɔɔ naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ɔɔd naatn ute tiifm gen k-mɛɛge se, maam m'aak naanja te makɔɔ ɔo kaada se tɛd ilim dib aan gɔɔ jeegen tus kal kɔl doa* ɔo laapa ute magalin se tɛd aac aan gɔɔ mooso.

¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gɔɔ kurin koojn ko ba kuulu ɔl makɔɔ jaay sin taa-tɔɔg se.

¹⁴ Maakn raa se aan iig kilu aan gɔɔ raagn ken nam teel ɔaani. Koge ɔo naanjen maane gurug ɔlde daan ki se kic ɔo paac tɛd gɔto.

¹⁵ Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak dɛnge, jee tɔɔgɔ, bulge ɔo kɛnngen bulge eyo, paac aan ɔoa toom maakn iifge tu ɔo pakal linge tu.

¹⁶ Naade taad makɔɔ ɔo: «Ɔn koge ute linge se si rujn dojege tu, taa nam inj do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kɔn kaak eyo ɔo maak-taarde 'bɔɔy dojege tu eyo.

¹⁷ Taa bii ɔon ken naade an kɔjn bɔɔɔ do jeege tu ute maak-taarde se, ɔere, aanga. Ɔo bii ken se, nanja jaay kɔn daar naande ki?»

7

**Kɔdn Raage tɔnd nakn kaakn jeele naan jee Raage tu*

¹ Ken nakgen se jaay deel se, metn naan ken kaam sɔɔ se, maam m'aak gɔto ɔo kɔdn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gɔto kaam sɔɔ taa kɔl do naan ki eyo, do maane ki eyo ɔo ro kaagge tu eyo.

² Ɔo gɔtn se, maam m'aak kɔdn Raa kuuy iino kaam kaada tookno. Ɔo kɔdn Raa se, ɔk nakn *Raa zere ken k'tɔnd naan jeege tu gen kaakn jeelde se. Kɔdn Raagen kaam sɔɔ ken j'undden kulu gen tujn do naanja ute maane se, naan dan taadden makɔɔ ɔo:

³ «Ɔnki! Ɔnten 'tɛdki nakn *kusin do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tɔnd kaasn nakn kaakn jeele naan jee tɛdn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gɔtn se maam m'booy k'mɛd jee ken k'tɔndfega tɔnd nakn kaakn jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) ɔo jee se paac teeco taa fee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa fee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gen Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

* 6:12 Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

gen Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 7 gen Simæon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 8 gen Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);
 gen Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).
 Jeejen se paac òk nakj kaakj jeele naandege tu.

Jan aak jeege den ηasan ηasan naan kaag do Raa ki

9 Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den ηasan ηasan, ò jee se j'aden kòj meɔ eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandege ò taa naandege ò tuso kalgen jεrle ò raap raapo, òko doomo jidege tu ò daar naan kaag do Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki.

10 Naade taad makòj ò:

«!Booyki! Raajegen inj do kaag do ki
 ute Goon Baata se,
 naade ò ken aaj jeege.»

11 Ò *kòdn Raagen paacj gurug òl kaag do daan ki ute magalge ò ne-dimngen sò se, εrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ò naade tòm Raa,

12 ò took ò:

«*Amin! Deere, Raa naajege se òk tògò,
 jeel-taara, tòg cir nakge paac.
 K'tòmink, k'denk, *k'nookink ò k'magalinjki
 gen daayum daayum. Amin!»

13 Anum maakj magalge tu se, deb kalan tond metum ò: «Jee te kaldege raap raap se tap ò, nanje? Ò naade se iino gay?»

14 Maam m'terlin m'ò: «Bubm naka, jee se naai ò j'leede.» Naan terlum ò: «Jee se ò, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se ò jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege ted raap lak lak se.

15 Taa naan se ò,

naade daar naan kaag do Raa ki ò tedn naaba
 ò tòmìn nòòò katara maakj Been ken jeege lee eemin se.
 Ò debm ken inj do kaag do ken ese se aden bòòò.

16 Ò naade se mòòtn ò ute maane se aden tøl ey sum;
 ò kaada ute gòò òng dīwil dīwil se kic naade naam eyo.

17 Taa Goon Baatn Raa inj daan kaag do ki se aden tedn Mel gaamde ò aden tòòdn kol gòtn maan ken tòò òy kòl kòl ò ed kaaja se.
 Ò Raa se le utu aden kòtn kaa-maande.»

8

**Goon Baatn Raa òd tiim k'teenin gen k-cilige*

1 Ter ken Goon Baatn Raa jaay òd tiim k'teenin gen k-cilige se, maakj raa ki gòò baa tood dil daanin baa baa ceesn le.

2 Gòtn se maam m'aak *kòdn Raage cili* daar daar naan *Raa ki. Ò naade se j'edden pulge cili.

3 Ò kòdn Raa kuuy se baado daar cees ki, *gòtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki. Naan òk bejer daab jin ki ò j'edn nakj oot nijim se dena, naan ute keem Raa

* 8:2 Maakj kòdn Raage tu paac se kòdn Raagen cili ara se naade se ò magalge.

kɛn jee Raage lee eemɪn se, taa aŋ ɓaa kɛdn Raa ki gɔt kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se, ɔ gɔtn se k'j'iinɪn ute daab ɔ ɗaar naan kaag do ki.

⁴ Naan tɔɔ nakɪ oot nijim ese se, ɔ saan se iin ji kɔdn Raa ki ute keem Raa kɛn jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn Raa ki. Kɔdn Raa ara se naan maakɪ kɔdn Raage tun cili naan Raa ki.

⁵ Tɛr kɔdn Raa tɔs poodn *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se dooc bejeŋe ɔ poodn se, naan siŋ do naan ki. Gɔtn se Raa taata, gɔtɔ tɛd dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔ naanɔ kic ɓo tea.

Kɔdn Raage tuuy pul sɔɔ kɛn deet deete

⁶ Tɛr *kɔdn Raagen cilin kɛn ɔk pulu cili se, ɗaap rode gen tuuyu.

⁷ Ken kɔdn Raa deet deet jaay tuuy pulɪn se, isi te poodo deep ute mooso se, sɪdo do naan ki. Do naanɔ jaay k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se: kɛn kaam kalan se ɔs poodo ɔ kaagge kic kɛn k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn kaam kalan se ɔs poodo ɔ mu zɛɛrge se paac ɔs poodo kici.

⁸ Ken kɔdn Raa k-dige jaay tuuy pulɪn se, naka magala aan gɔɔ ko te poodɪn zir zir j'ɔt j'ɔlin ooc maakɪ baar ki. Ɔ baar k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn kaam kalan se del mooso.

⁹ Nakgen maakɪ baar kɛn gɔtn ese se, k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn kaam kalan se paac ooyo. Ɔ markabgen gɔtn ese se kic k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, kɛn kaam kalan se tuj paac.

¹⁰ Ken kɔdn Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulɪn se, k-diji magala ute poodɪn aan gɔɔ jɛle ɔ oolge ute gɔtn ɔk maange jaay k'gaanɪn gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan ooc do kɛn kɛn kaam kalan.

¹¹ K-dijn ese se, k'danɪn sii. Ɔ maan k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔn ese se, kɛn kaam kalan se tɛd ataka kan aan gɔɔ sii. Jee aay naan se denɪn ɓo ooyo, taa maan naade aay se ataka.

¹² Ken kɔdn Raa k-sɔge jaay tuuy pulɪn se, kaada, laapa, ɔ k-dijge jaay k'gaanɪde gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtden kaam kalan se paac ooyo. Taa naan se ɓo, katara ute nɔɔɔ jaay k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se; kɛn kaam kalan se wɔɔr ey sum.

¹³ Kaadkɛn maam m'aaka ɔ m'booy doobo maakɪ raa ki raan taad makɔŋ ɔ: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan ki se utu asen kɔɔn den aak eyo, taa pul kɔdn Raagen mɔtɔn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kɔdn Raa tuuy pul gen k-miige*

¹ Ken kɔdn Raa k-miige jaay tuuy pulɪn se, maam m'aak k-diji ɓɔɔy ooco naan ki. Ɔ k-dijn se j'ɛdɪŋo lekɛrɛ gen kɔdn taa gɔɔ kɛn jɛrl zuzu se.

² Ken naan jaay ɔɔd taa gɔɔ kɛn jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gɔɔ saa baal magal gidɪ gidɪ. Ɔ gɔtn se kaada ute maakɪ raa se tɛd ilim dib.

³ Maakɪ saa kɛn se, iimge teeco ɔ wɔɔk do naan ki. Ɔ iimgen se j'ɛddɛn tɔɔgɔ gen tɔɓm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔɓ jeege se.

⁴ Ɔ iimgen se, k'taaddɛn j'ɔ j'ɔnte lekɪ mu zɛɛrɛ, kaaga ɔ nakɪ zɛɛrgen gam, naɓo k'ɓaa ro jeege tun ɔk nakɪ kaakɪ jeel *Raa naandɛge tu ey se.

⁵ Ɔ k'taaddɛn j'ɔ j'ɔnte tɔɓde, num gan j'ɔddɛn yɛɛbde ɓo gen laapa mii. Ɔ iimgen se ɔddɛn yɛɛbde aan gɔɔ debm kɛn iinɪ ɔbɪŋa num ɔddɪn yɛɛbɪn se.

⁶ Ɔ kaad kɛn se jikilimge je yo te rode, naɓo kan eyo; dɔŋ yo rode ki, naɓo yo se aden kaanɔ.

7 Iimngen se, tec aan gɔɔ sendgen k'dɔɔk k'daapden rode gen ɔaa ɔɔɔ ki. Ɔɔ iimngen se ɔk nakge dodege tu aan gɔɔ laatin daab ɔɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge.

8 Iimngen se bɛɛkdege tec aan gɔɔ bɛɛkɲ mɛndge ɔɔ naanɔdege ɛ tec aan gɔɔ gen tupiyu.

9 Naade ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔɔ taa bɛɛkɲ kɛydege se, eem aan gɔɔ puusn sendgen den ɔaa ɔaa ɔɔɔ ki se.

10 Ɔɔ yɛldege se tec aan gɔɔ gen iini ɔɔ ute naan se ɔɔ naade lee tɔɔm jeege. Ɔɔ ute yɛldege se ɔɔ ken naade tɔɔga jeege num ɔɔɔɔden yɛɛɔde gen laapa mii se.

11 Ɔɔ gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔɔ gaarde se ute taar *Ebre se k'danɲ *Abaddon* ɔɔ ute taar Grek ɛ k'danɲ *Apolion* ken je deekɲ ɔɔ: *debm tujɲ gɔɔ*.

12 Nakɲ ɔɔn deet deet se deelga; ɔɔ ɔɔrse ɔɔpɲa nakgen ɔɔn ɔɔn dio ken te aɔe ɔaa do naan ki kuuy daala.

**Kɔɔn Raa tuuy pul gen k-mɛɛge*

13 Ken kɔɔn Raa k-mɛɛge jaay tuuy pulɲ se, *gɔɔn tɛɔn sɛrke Raa ki ken k'daapɲ ute daab ɔɔ ɔk kaaja gɔɔ kaam ɔɔ ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gɔɔn se.

14 Naan taad kɔɔn Raa ken gen k-mɛɛge tu ken ɔk pulu se ɔɔ: «Kɔɔn Raagen ɔɔ k'dɔɔkdega dɔɔk taa ool magal ken k'danɲ Eprat se 'ɔaa tuutden naatn.»

15 Ɔɔ kɔɔgen ɔɔ se k'tuutden naata ɔɔ ken k'tɔɔɔ k'tɔɔdega se, do dɔkin tap ɔɔ naade ing booy booyo maakɲ baar ken se, maakɲ laapɲ ki, maakɲ ɔin ki ɔɔ maakɲ ɛriɲ ki sum ɔɔ, k'taaddɛnga taad j'ɔɔ jikilimgen jaay k'nigde gɔɔ kaam mɔɔ se, jee kaam kalan se, k'tɔɔde paac.

16 Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ɔɔ ken k'mɛɔde se, maam m'booyga.

17 Bin ɔɔ maam m'aak sendge ute mɛldege teeco naanum ki. Ɔɔ mɛldege se tuuso saapo aac aan gɔɔ pɔɔɔ, zɛɛr ciɔid aan gɔɔ koa, ɔɔ kɔɔs aan gɔɔ kudɲ pɔɔɔ. Ɔɔ do senddege tu se tec aan gɔɔ do tupiyege. Ɔɔ pɔɔɔ, saa ɔɔ kudɲ gen pɔɔɔ se teeco taardege tu ɔɔluk ɔɔluk.

18 Nakgen mɔɔn ken teec taardege tu se ɔɔ, jeege jaay k'nigde gɔɔ kaam mɔɔ se, jee kaam kalan se, naade tɔɔde paac.

19 Ɔɔ tɔɔɲ sendgen ese se, teeco taarde ki ɔɔ iino yɛldege tu; taa yɛldege se tec aan gɔɔ wɔɔɔ ɔɔ ɔk daan doa ɔɔ ute naan se ɔɔ naade lee dabar jeege se.

20 Gan jee ɔɔpm ken nakgen se ɔɲ tɔɔde te ey se, ute naan se kic ɔɔ, naade baate terl maakdege do Raa ki. Gan naade ing ɔɔ gen keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapɲ ute daab, pudda, maal zɛɛɛ, koa ɔɔ te kaagge se, ey num raadege se ɛ aak eyo, booy eyo ɔɔ lee eyo.

21 Ute naan se kic ɛ, naade ɔɲ eyo gen tɔɔ jeege gen koojɲ rodege, gen kɛɛsn naapa ute ɔɔgo.

10

**Kɔɔn Raa ɔk kitapm baata k'wɔrginga wɔrgo jin ki*

1 Ter maam m'aak kɔɔn Raa kuuy tɔɔɔ ɔɔɔyo maakɲ raa ki. Ɔɔ naan uuso kal gapara ɔɔ teelo don ute wɔɔjɲ maakɲ raa; ɔɔ daan-kaamin aan gɔɔ kaada ɔɔ jɛnge magal aan gɔɔ duliyyu ɔɔ tec pɔɔɔ.

2 Naan ɔk kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. Ɔɔ jɛ daamin se, naan ɔɔin do baar ki ɔɔ jɛ jeelin se ɛ, naan ɔɔin naan ki.

³ Gōtn se naan̄ ɔɔf ɔɔy makən̄ aan̄ gɔɔ tupiyu. Ken̄ naan̄ jaay ɔɔf ɔɔy se, maam m'booy raa taat̄ tiirin̄ tiirin̄ gōtɔ kaam cili.

⁴ Ɔɔ ken̄ Raa jaay taat̄ aas se, maam m'je m'raan̄ m̄etn̄ taariṅa, naɓo m'booy mind nam maakṅ raa ki taadum ɔɔ: «M̄etn̄ taar ken̄ Raa taatn̄ gōtɔ kaam cili se, ɔkin̄ maaki ki, ɔnte 'raan̄jina.»

⁵ Ter̄ kōdn̄ Raa ken̄ jaay maam m'aakiṅo ɔɔo j̄en̄ kalan̄ do baar ki ɔɔ ken̄ kalan̄ do naan̄ ki se, uun̄ j̄i daamin̄ raan̄.

⁶ Gōtn se naan̄ naam̄ taariṅa ute ro debm ken̄ tinḡ daayum daayum se, naan̄ ɓo debm ken̄ aalo maakṅ raa ute nakgen̄ maak̄ ki paac, do naan̄ ute nakgen̄ do ki paac ɔɔ baar ute nakgen̄ maak̄ ki paac. Naan̄ taad̄ ɔɔ: «Naan̄ ki se, j'aden̄ kən̄ gōt̄ ey sum.

⁷ Taa do dōkin̄ se, *Raa taad̄dega jee kaan̄ naabinge tun taad̄ taar teeco taarin̄ ki kaad̄ ken̄ naan̄ utu t̄edn̄ nakṅ ken̄ naan̄ uuno do ro ki jaay *jeege jeel m̄etin̄ ey se. Ken̄ kōdn̄ Raa k-cilige jaay tuuyga pulin̄ num, Raa utu 't̄edn̄ nakṅ se 'kaan̄ d̄oobin̄ ki.»

⁸ Ter̄ mind nam ken̄ maam m'booyiṅo taadum maakṅ raa ki se, taadum kuuy daala ɔɔ: «'Baa gōtn̄ kōdn̄ Raa ken̄ ɔɔ j̄en̄ kalan̄ do baar ki ɔɔ ken̄ kalan̄ do naan̄ ki se, ɔko kitapm ken̄ k'paatinga paatn̄ ken̄ naan̄ ɔkin̄ jin̄ ki se.»

⁹ Gōtn se, maam m'ḡaa m'ɔṅjina ɔɔ m't̄ond̄ m̄etin̄ m'ɔɔ ɛdumo kitapm baatn̄ ken̄ j̄ii ki se. Naan̄ deekum ɔɔ: «Ɔk ɔsin̄ paac! Ken̄ naai jaay utu ɔsin̄ k̄os se, ai nijim̄ taari ki aan̄ gɔɔ teeje, naɓo ken̄ naan̄ ɓooyga maaki ki se, ai kaacṅ kaadi.»

¹⁰ Ken̄ maam m'ɔko kitapm baatn̄ j̄i kōdn̄ Raa ki jaay m'ɔsin̄ se, m'naamin̄ taarum ki se, nijim̄ aan̄ gɔɔ teeje. Num ken̄ naan̄ jaay ɓooy aan̄ maakum ki sum se, m'naamin̄ aacum kaaduma.

¹¹ Ter̄ k'taadum j'ɔɔ: «Jeege te d̄ende, ute m̄etjildege, ute taar naand̄ege ɔɔ ute gaardege se, 'ḡaa taad̄den̄ taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gōtn se k'j'edum naala tec aan̄ gɔɔ nakṅ ken̄ k'lee k'd̄oɔjn̄ gōtɔ, ɔɔ k'd̄eekum j'ɔɔ: «lin̄ 'ḡaa 'd̄oɔjn̄ *Bee Raa ute *gōtn̄ ken̄ k'j'iin̄ k'd̄aapin̄ ḡen̄ t̄edn̄ serke Raa ki ɔɔ 'm̄ed̄jee ken̄ in̄g eem *Raa gōtn̄ ese.

² Num daan̄ ɓoarin̄ naatn̄ se ɔnte 'd̄oɔjina taa gōtn̄ se j'ɔṅjina k̄on̄ jeege tun jeel Raa mal eyo. Ɔɔ ḡeger *salal̄ gōtn̄ ese se, naade utu aṅ̄ k̄osn̄ ḡen̄ laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42).

³ Saadungen di se, maam m'utu m'aden̄ k̄al naade 'tuusn̄ kal̄ k̄al doa. Ɔɔ maakṅ ɓii ken̄ dupu-te-kaar-di-te-sik-m̄ece se (1 260), naade taad̄n̄ taargen̄ teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan̄ gɔɔ *ko ɔlibgen̄ dio ɔɔ aan̄ gɔɔ ɓoampgen̄ di ken̄ daar naan̄ M̄eljege tun ken̄ M̄el̄ kaal do naan̄a se.

⁵ Jee se jaay debm je aden̄ t̄edn̄ *kusin̄ num, poodo aden̄ teecṅ taardege tu ɔɔ k̄osn̄ jee taamooydegen̄ ese se naatn̄. Deere, ɓin̄ ɓo debm jaay je aden̄ t̄edn̄ kusin̄ naade ki se, naade aṅ̄ t̄ool̄ ɓin̄ kici.

⁶ Naade ɔk t̄oɔḡo ḡen̄ gaasn̄ maane 'keed̄ eyo ɔɔ kaad̄ ken̄ jaay naade taad̄ jeege tu taargen̄ teeco taar Raa ki se, maane tap̄ ɓo 'keed̄ eyo; ɔɔ ter̄ naade ɔk t̄oɔṅ̄ 'd̄el̄ maane t̄edn̄ mooso, ɔɔ naade ano ɓaa ute dubar̄ naparin̄ dena do naan̄ ki aan̄ gɔɔ ken̄ naade maak̄de jen̄ ro ki.

⁷ Ken̄ saadgen̄ di se jaay taad̄ nan̄ taard̄e se, daa-gaabm ken̄ ade kookṅ maakṅ gɔɔ ken̄ j̄erl̄ zuzu se utu ade kooco. Ken̄ naan̄ jaay cirdega num, utu aden̄ t̄ool̄.

8 Ɔo yodege se, naade utu aɗe kɔn toodn daan boor geger ken magala, goɗn ken k'danin ute ro Sodom ey le Masar se. Goɗn se bo goɗn ken k'tup k'tɔal Melde ro kaag ki se kici.

9 Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naandege, ute taa naandege utu aɗe baa kaakɗ yogen k'tɔal k'j'onde tood bii mɔto ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde ɔ gaas jeege ɔ j'onte duubde.

10 Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakɗ maak-raapde ki se, naade ted beɛ ute naapa ɔ maakɗ tedn beedege tu se, naɗa naɗa kic bo ɛd naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, ɔddenoga yeɛbde den beɛ eyo.

11 Ken bii mɔto ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado alden koa ɔ jee se duro ɔ goɗn se naade iin daar ute jedɛ. Ken naade jaay aakde se, nirlde baa tece.

12 Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadɛn makɔnɔ maakɗ raa ki ɔ: «Ooko 'baakiro ara!» Ɔo naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakɗ gapar ki ɔ ook baa maakɗ raa ki.

13 Kaad ken se sum bo, naanɗa te makɔnɔ ɔ geger se jaay k'nigin goɗo kaam sik se, ken kaam kalan ru se, tɔal jeege dupu-cili. Num jee ken ɔp se, beere baa ɔkde ɔ naade taad ɔ: «Deere, naai sum bo Raa ken magala ɔ tɔɔɔ.»

14 Borse nakɗ ɔn gen k-dige se deelga; num bere, gen k-mɔtoɔge tu se kic ɔppa baata utu 'kaana.

**Kɔdn Raa gen k-cilige se tuuy pulinɗa*

15 Ken kɔdn Raa k-cilige jaay tuuy pulin se, maam m'booy maakɗ raa ki se, jeege taad makɔn ɔ:

«Borse, do naanɗa se tedga kaam ji Meljege Raa ute gen *al-Masiina.

Ɔo do naanɗa se daayum, naan bo 'tedn gaariɗa.»

16 Ɔo magalgen sik-di-kaar-ɔɔ ken ting do kaag dodege tun ken naan Raa ki se, erg und naande naan ki naan Raa ki ɔ eemiɗa.

17 Naade deek ɔ:

«Melje Raa Sidburku, naaje k'tɔami,

naai ken borse ɔ ken do dakiɗa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔ uunga gaari.

18 Ey num jeegen do naan ken jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki,

num borse maak-taar naai bo booyga dode ki.

Taa kaadn ken naai an kɔjn booro do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

ɔ jee tedn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeeige ɔ jee ken beeri naai ki,

jee j'aalden maak ki lo jee j'aalden maak ki ey se,

borse kaadin aasga ken naai aden tedn beɛ;

ɔ kaadn naai an kutn jeegen ken lee tuj do naanɗa se le, aanga kici.»

19 Ter maam m'aak *Bee Raa ken maakɗ raa ki se, nam ɔdɔngɗa kɔɔd kaam taariɗa. Ɔo maakɗ Bee ken se, maam m'aak *sandukɗ ken *Raa dɔko ute jeege do dakiɗ se, teeco naanum ki. Ɔo goɗn se, maam m'aak goɗo aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa ken taat makɔnɔ, naanɗa tea ɔ isi sidɔ rutuk rutuk.

¹ Ɔo maam m'aak nakɲ deel doa teeco maakɲ raa ki: nakɲ maam m'aak se, menda uuso kal ɣɛn kaada ɔɔ ɲɲ tɔb jɛŋge do laap ki, ɔɔ ɔk laata doɲ ki ɣɛn k-dijge sik-kaar-dio.

² Mɛnd se mɛndkaama, ɲɲ diig daay dɛs dɛs ɓaa ɓaa koojo.

³ Tɛr maam m'aak nakɲ deel doa kuuy maakɲ raa ki daala: nakɲ-kɔɔbm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodo ɔɔ ɔk daan donge cili ɔɔ kaajɲge sik. Ɔo daan donɣen cili se, ɔk laatan ɣɛn gaarɲge cili kici.

⁴ K-dijge jaay k'gaanɲde kaam mɔtɔ se ɔɔ kɛn kaam kalaɲ se, naan tɔɔd sideno paac naan ki te yeliɲa. Gɔtn se k-lamaga se ɓaa daar naan mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se, taa kɛn mɛnd se jaay oojga num, gooniɲ se naan utu aɲ kɔsn naatn.

⁵ Mɛnd se ooj goono ɔɔ gooniɲ se gaaba. Goon se utu tɔɔdn jege paac utu sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'baansiɲ naan *Raa ki ɔɔ naan kaag doɲ ki.

⁶ Gɔtn se menda se aan ɓaa do kɔd-ɓaar ki ɔɔ gɔtn se ɓo gɔt kɛn Raa daapɲsinga daapa taa aɲ ɓaa kuliɲ ɣɛn ɓii dupu-te-kaar-di-te-si-mɛɛɛ (1 260).

⁷ Tɛr maam m'aak ɓɔɔɔ iɲn maakɲ raa ki. Magal *kɔdn Raa k'danɲn Mikaɛl te kɔɲɲge baag tɛdn ɓɔɔɔ te k-lamaga ɔɔ k-lamaga kic ɓo te kɔɲɲge,

⁸ naɓo k-lamaga se naade ɓaa cirɲa. Taa naan se ɓo k-lamaga ute kɔɲɲge se ɔɲ te gɔtn daar maakɲ raa ki eyo.

⁹ Gɔtn se k-lamagɲ ese se k'tuuriɲo maakɲ raa ki, naan se ɓo wɔɔɲn kɛn te do dɔkiɲ kɛn k'danɲn Iblis ɔɔ *Bubm sitange kici, naan ɓo debm kɛn lee dɛrl jee do naan ki ute magaliɲa. Naan ute kɔɲɲge se paac k'tuur k'j'ɔldeno do naan ki.

¹⁰ Tɛr m'booy mind nam taad makɔɲɔ maakɲ raa ki ɔɔ:

«Bɔrse, kaadn kɛn Raaje taadn tɔɔɲɲa, kuun gaariɲa ɔɔ kaajɲ jeege se, aanga. Bɔrse, naan ɛdga tɔɔɔ *al-Masiɲ ki. Anum debm kɛn lee tɔkɲ mind

ɣɛnaajege naan Raa ki se k'tuuriɲoga naatn, ey num naan ɓo debm kɛn lee tɔkɲde mindɛ nɔɔɔ katara naan Raa ki.

¹¹ Gaɲ ɣɛnaajege se tɔɔɔ ciringa ute doɔbm moosn ɣɛn *Goon Baatn Raa ɔɔ ute Taar Raa kɛn naade lee taad jeege tu; naade took ɔɲ rode taa j'aden tɔɔɔ.

¹² Taa naan se ɓo naase jeegen ɲɲki maakɲ raa ki se t'ɛdki maak-raapo! Num asen kɔɔɲ naase jeegen kɛn do naan ki ute kɛngɛn do baar ki, taa Bubm sitange te maak-taariɲ se, ɓɛɛɛ, ɓɔɔɔ ɲɲsɛnga, taa naan jeele kaadɲ se ɔɔpɲga baata.»

¹³ Kɛn k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ɔliɲo do naan ki se, gɔtn se naan baag tuur mɛnd kɛn ooj goon gaaba se.

¹⁴ Gaɲ mɛnd se j'ɛdɲn taa ɓɛɛkɲ keyɛ magal magal aan gɔɔ ɣɛn doobo taa an kiɲ ɓaa do kɔd-ɓaar ki dɔk ute k-lamaga se ɔɔ gɔtn naane se ɓo, gɔt kɛn k'daapɲsiɲ taa j'an ɓaa kul ɣɛn baara mɔtɔ te laapa mɛɛɛ se.

¹⁵ Gɔtn se k-lamagɲ kɛn ɔk mɛtn menda se, ɔɔdɔlo maan maakiɲ ki aan gɔɔ ool doocoga dooc se taa aɲ gɔɔbm tɔɔɔ.

¹⁶ Num gaɲ naanɲa ɓaadɔ naakiɲ mɛnd se ɔɔ naan se ɛɛp taariɲa ɔɔ aay te maan kɛn k-lamaga ɔɔd ɔliɲo se.

¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taariɲ se, ɔk tɛrl ɓaadɔ ɣɛn tɛdn ɓɔɔɔ metjil mɛnd kɛn ɔɔp se. Naade se ɓo jee kɛn tɛdn nakɲ Raa ɔɔ k'tɛda, jee ɔk taar Isan kɛn mɛt ki se.

¹⁸ Anum, gɔtn se, k-lamaga ɓaa daar do kɛɛs kɛn taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakŋ baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakŋ baar ki. Naan ək kaajge sik ɔɔ donge cili ɔɔ do kaaja kalan se, ək laatin gaaringe tak tak. Ɔɔ daan donge tu se, ək rogen ken naaj *Raa.

² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan gɔɔ merenje, naɓo jenge se aan gɔɔ je duuyu ɔɔ ək kɔɔkge aan gɔɔ gen tupiyu ɔɔ taarin kic gɔɔ gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga edin tɔɔgɪna ɔɔ andin do kaag don ki ɔɔ edin magala.

³ Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se baan ɓaa tɔɔɔ, naɓo dun se ɓaa urlu. Ɔɔ ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakŋ se tap ɓo əkden taad eyo ɔɔ naade baagin daana.

⁴ Taa k-lamaga edga gaara daa-gaab ki se, jeege paac erg naan k-lamaga ki se. Ɔɔ naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔɔ deek ɔɔ: «Daa-gaabm se tap ɓo nanja aas te naana ɔɔ nanja kɔŋ daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa ɔɔ gen naajŋ Raa. Naan j'edin tɔɔɔ gen laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42).

⁶ Naan ɛɛp taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakŋ raa ki ute jee ken maakŋ raa ki.

⁷ J'undin kulu gen tedn ɓɔɔɔ ute jee Raage ɔɔ afe ciri. Ɔɔ jee do naan ki paac te metjildege, taa ɓeedege, taa naanɗege ɔɔ te taar naanɗege, j'edinŋin kaam jin.

⁸ Jee do naan ki paac utu 'kerŋ naanin ki, num jee 'kerŋ ey se, jee ken rode k'raanɗenoga raan maakŋ Kitapm Kaajŋ gen *Goon Baatn Raa ki do dakin ken Raa utu aalo kaal dunia. Ɔɔ Goon Baat se ɓo ken ɔŋ ron k'tɔɔliŋo *serke se.

⁹ Debm ken ək bi gen booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taad ɔɔ j'utu j'aŋ kɔkŋ bulu le,
j'utu j'aŋ kɔkɔ

ɔɔ ken ɔɔ j'utu j'aŋ tɔɔl ute gɔɔɗ-jerle le,

j'utu j'aŋ tɔɔl kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamɗe j'aal maakɗe do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakŋ naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakŋ naan ki. Naan ək kaajge dio tec aan gɔɔ gen goon baata, naɓo ken naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga.

¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔlin ted nakgen deel doa naanin ki. Naan ɔl jeegen do naan ki paac erg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awarin ɓaa ɓaa kooyo jaay dun urlu se.

¹³ Naan ted nakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini ɓɔɔyo poodo raan naande ki.

¹⁴ Naan j'undin kulu gen tedn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ɔɔ ute naan se naan ɗerl jeegen do naan ki ɔɔ deekden ɔɔ k'ted naka tec aan gɔɔ daa-gaabm ken deet deetn k'awarin ɔɔ ute gɔɔɗ-jerle jaay ooyo te ey se.

¹⁵ Daa-gaabm ken teeco maakŋ naan ki se, j'edin tɔɔɔ gen kol ko maakŋ nak ken naan edin tec aan daa-gaabm deet deet se, ɔɔ nakŋ se, baag taada aan gɔɔ debkilimi ɔɔ taa jeegen paacŋ ken baate kerŋ naan daa-gaab ken deet deet se, naan ɔl k'tɔk k'tɔɔɗe naata.

¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, bulge ute jeegen bulge eyo, paac naan ɔl k'tɔndɗe nakŋ kaakŋ jeele ji daamɗe tu ey le do naandege tu.

17 Debm jaay ok nakn kaakn jeele ron ki ey se, k'dugn nakn eyo do naan kic le kon dugn nakn nam eyo. Nakn kaakn jeel ese se bo, naan ro daa-gaabm ese do medn ese se ken tum ute numirin kici.

18 On jeege booy jeel kon metn taar ese se jiga. Debm metek se, on dooy jeel metn taar numir ro daa-gaab ken ese se do numir ese se bo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'medn se kaar-mecce-ute-sik-mecce-kaar-mecce (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

1 Ter maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-soo-kaar-soo (144 000) do ko ken Sion ki do jee se k'raandn ro naana ute gen Bubin do naandege tu.

2 Gotn se maam m'booy mind nam taad maakn raa ki tec aan goo maan zoor uu uu se, do aan goo Raa ken taat makon do m'booyin se tec aan goo jee ond kond kurundu.

3 Do naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun soo do naan magalge tu. Kaade se nam tap bo jeel kaarin eyo, nafo jee aarin se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-soo-kaar-soo (144 000) ken k'dugdenoga dug dofo do naan ki se sum.

4 Jee se, sii kalan tap bo baa te ro mendge tu eyo nafo naade boob rode *salal gen *Raa. Jee se se, gotn Goon Baata baa bo, naade daanina. Do maakn jikilimge tun do naan ki se, naade se jee ken k'dugdenoga dug dofo do naade se aan goo *nakn ooj deet deetn maakn-got ki jaay j'edn *serke Raa ki do Goon Baat ki se.

5 Naade se, sii kalan ted te taar-koo bo eyo do taar ing kus kic le j'on te rode ki eyo.

**Kodn Raagen moto*

6 Ter maam m'aak kodn Raa kuuy iin lee daan maakn raa ki raan. Naan se ok Labar Jigan gen daayum se gen taadn jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadin jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa beedege do ute taar naandege.

7 Naan taadden makon do: «'Beerki Raa ki do *'nookinki, taa kaadn ken naan konn booro do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mel ken aalo maakn raa ute do naana, baar ute gotgen ken ok maane se paac.»

8 Kodn Raa kuuy gen k-dige ok metina do deek do: «Bere, geger magal Babilon se terega! Deer deer, naan se terega kamac kamac! Naan se bo ken ol metjil jeege do naan ki paac ted nakn ken naan maakn jen ro ki aan goo totn koojn bin ken naan ol jeege paac aay te maraadd se. Naan se tec aan goo mend keesn gaabm ren ren do nakn ken naan ol jeege ted se, nakn *kusin salal.»

9 Ter kodn Raa kuuy gen k-motage oko metn naade se kici. Naan se taad makon do: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakn k'coccin tecin tece do ok nakn kaakn jeele do naanin ki lo jin ki se,

10 naan kic utu kaay totn koojn bin salal ken maakn *koo pm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kol poodn do maakn kud ken ok poodo buluk buluk se naan kodn Raage tun salal do naan Goon Baatn Raa ki.

11 Do saa poodn dubarde se iin tul tul daayum daayum. Jee ken erg naan daa-gaab ki do naan nakn ken k'coccin tecin tece do jeege ok numirin rode ki se, naoro kataara naade kon gotn an tool maakde eyo.»

12 Kaad ken se bo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tedki nakn ken Raa taad do gen teda do aalki maakse do Isa ki!

13 Ter maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ɔɔ: «'Raan ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy ɔorse doobm Meljege tu!» Ɔɔ ter *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔŋga ɡɔtn tɔɔl maakde ɔɔ taa bɛɛ paacŋ naade tɛdo se, naade utu an kɔŋɔ.»

Kaadn kɔjɔ

14 Ter maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakŋ gapar ken se, m'aak nam tec debkilimi inɡ kinɡ do ki. Ɔɔ nam se ɔk laatin ɡen tɔɔmɔ ɡen daab don ki ɔɔ naan ɔk kinjer aata jin ki.

15 Ter m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan taad makɔŋɔ deb ken inɡ do gapar ki se ɔɔ: «Borse kaadn kɔjn nakgen do naan ki se aasga; ute kinjeri se '6aa ɔjde.»

16 Ɔɔtn se, debm inɡ do gapar ki se ute kinjerin se, naan 6aa ɔj nan nakgen do naan ki se paac.

17 Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan kic ɔk kinjer aata jin ki.

18 Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *ɡɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se. Naan se ɔk tɔɔɡɔ do pood ki ɔɔ naan taad makɔŋɔ deb ken ɔk kinjer ken aat se ɔɔ: «Borse koojn binɡen do naan ki se aacga. Ute kinjeri aat se '6aa ɔjde.»

19 Ɔɔtn se kɔdn Raa ken ɔk kinjer aat se, iin 6aa ɔj koojn bin se ɔɔ tɔs ɔmbin maakŋ dukudn magal ɡen maak-taar Raa ki se.

20 Dukudn se, naan naatn maakŋ ɡeger ki ɔɔ koojn bin se jaay k'riin se, teec mooso ɔɔ moosin se ɔy dar dar ɔɔ ken k'dɔɔjin se, jerlin se aal sindi aljam. Ɔɔtn mooso ɔy uun paac se aas kilɔmetir kaar-mɔtɔ.

15

**Kɔdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu*

1 Ter maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kɔɔbm kuuy magala ɔɔ deel doa. Maam m'aak kɔdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu ken utu ade 6aa kaam mɔɔtn se. Ute nakgen se 6ɔ *Raa nan maak-taarinɔ.

2 Ter maam m'aak naka tood yel yel aan ɡɔɔ baar maane ɔɔ ɔk poodɔ buluk buluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daa daara do ki ɔɔ jeeɡen se 6ɔ ken ciro daa-ɡaabm ute nakŋ ken k'cɔɔcin tecin tece ɔɔ ute numirin se. Ɔɔ naade se, Raa edden nakgen tec kurundge se jidege tu.

3 Naade aar kaa ɡen *Musa, debm tɛdn naabm Raa ɔɔ kaa ɡen *Goon Baatn Raa. Naade aar ɔɔ:

«Meljege Raa Sidburku,

nakŋ naai 'tɛd se, deel doa ɔɔ aak bɛɛ aak eyo.

Gaar do naanɔ paac, doobm naai se, doobm ken daan ki ɔɔ ken met ki.

4 Melje, debm jaay ai beer naai ki eyo

ɔɔ ai *nookŋ roi ey se tap 6ɔ, nanɔ?

Taa naai kali ki sum 6ɔ debm *salal.

Metjil jee do naan ki paac se

utu 'kerɡŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tɛdɔno ute doobin se naade 'kaakŋ jeele.»

5 Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa ken maakŋ raa ki se ɔɔd war ɔɔ m'aak *kɔrɔ Raa se maak ki.

6 Maam m'aak kɔdn Raagen cili ken teeco maakŋ Bee Raa ki ɔɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ omb met ki birin birin se. Kaaddege se naade

dooḱin ute kol k'daapin ute daab ɔ naade se ʒo utu ano ʒaa ute dubargen cili se.

⁷ Ter maakḱ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalan nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. ɔo maakḱ kɔɔpge tun se, ɔooc ute maak-taar Raa ken tiḱng gen daayum daayum.

⁸ ɔo maakḱ Bee Raa se paac ɔooc ute saa ɔo saa se taad ɔo tɔɔḱḱ Raa ken wɔɔr ɔɔtɔ kelɛḱ se utu ɔɔtn se. Nam tap ʒo ɔḱ end maak ki eyo, bini dubargen cilin ken kɔdn Raagen cili ʒaandeno se, deel jaayo.

16

**Kɔɔpḱgen cilin ken ɔooc ute maak-taar *Raa*

¹ Ter maam m'booy mind nam maakḱ *Bee Raa ken maakḱ raa ki taad makɔn *kɔdn Raage tun cili se ɔo: «Kɔɔpsegen cilin ɔooc ute maak-taar Raa se, 'ʒaa tɔɔydeki do naan ki.»

² Kɔdn Raa ken deet deet se, iin ʒaa ɔoy maak-taar Raa maakḱ kɔɔpin ki se do naan ki ɔo jee ken ɔk nakḱ kaakḱ jeele gen daa-gaaba ɔo lee erg naan kaag ken k'ɔɔɔcin tecin tec se, naade paac rode tɔɔd taan-dua ɔo taan-dude se ɔɔde aak eyo.

³ Kɔdn Raa ken gen k-dige se, iin ʒaa ɔoy maak-taar Raa ken maakḱ kɔɔpin ki se maakḱ baar ki ɔo maan maakḱ baar ki se del aan ɔo moosn debm ɔoyga kooyo. ɔo nakgen paacḱ maakḱ baar ki se ɔoyo.

⁴ Kɔdn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔɔpin ɔooc ute maak-taar Raa se, ʒaado ɔoyin maakḱ oolge tu ɔo ɔotge tun ɔk maan maane paac se. ɔo maangen se paac del mooso.

⁵ ɔɔtn se, maam m'booy kɔdn Raa ken mel maane se taad ɔo:

«Naai debm daan ki,
naai ken ʒorse ɔo ken do dɔkiḱa,
naai kali ki sum ʒo debm *salal.
Nakḱ naai 'ted paac se ute ɔoobina.»

⁶ Aan ɔo naade ɔoyga moosn jeege ute gen jee taad taar teeco taari ki se, ʒorse naade kic edden mooso ʒo naade kaaye.
Kese ʒo nakḱ ken doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *ɔot ken k'lee k'tɛdn serke se ɔo:

«Deere, Meljege Raa Sidburku,
bɔɔr ken naai ɔj do jeege tu se,
ken met ki ɔo ute ɔoobina.»

⁸ Kɔdn Raa gen k-ɔooge se kɔɔpin ɔooc ute maak-taar Raa se ɔoyin do kaad ki ɔo kaada se ʒaa tedn ɔḱɔ ɔo nɔɔd jeege aan ɔo poodo.

⁹ Jee se jaay ken kaada nɔɔd tedden daama se, naade naaj Raa ken ʒaano ute dubargen se. Gaḱ, ute naan se kic, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki ɔo baate *nookina.

¹⁰ Kɔdn Raa gen k-miige se, kɔɔpin ɔooc ute maak-taar Raa se, ɔoyin do kaag do daa-gaab ki se. ɔo taa naan ken naan ʒo gaarin se, ɔot ʒaa ted ilim dib. Jikilimge jaay naka ɔonde se dɔon taardege.

¹¹ Naade naaj Raa ken maakḱ raa ki taa dubargen naade ɔḱo ɔo ute dugen rode ki se. Ute naan se kic ʒo, naade baate kḱn nakdegen *kusin ken naade lee ted se.

¹² Kɔdn Raa gen k-mɛɛge se, kɔɔpin ɔooc ute maak-taar Raa se, naan ɔoyin maakḱ ool ken magal ken k'danḱ Eprat se. ɔo ool se maanin ooko ɔo ɔḱ ɔoobo gaaringe tun iin ʒo kaam ɔotn kaada tookḱo.

13 Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ɔɔ maakŋ taar debm ken tɛd rɔŋ aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔtɔ tec aan gɔɔ kaarage.

14 Sitange se ɔɔ ken jeege tɔndde tɛd maragge se ɔɔ naade ɔɔ ken tɛd nakŋ-kɔɔbge, naade lee tus gaaringen do naan ki se paac taa ɔɔa tɛdn bɔɔɔ ute Raa Sidburku, ɔɔi se ɔɔi ɔɔŋɔ ken naan mala ɔndinga kɔndɔ.

15 Mɛljeege taad ɔɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade ɔɔa aan gɔɔ debm ɔɔogo! Maak-raapo deb ken ing zɛɛɛɛ ɔɔ bɔɔb kalinge taa naan lee mɛt-beer eyo ɔɔ kɛnd maakŋ ɔkɔŋ ki eyo.»

16 Ter sitangen mɔtɔ se ɔɔa tuso gaaringe gɔtɔ kaam kalan bini k'danŋj ute taar *Ebre *Armagedon*.

17 Kɔdn Raa gen k-cilige kɔɔpŋ dooc ute maak-taar Raa se ɔɔyŋ raan ɔɔ maam m'booy maakŋ Bee Raa ken raan ɔɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taad makɔŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naaba nanŋa!»

18 Gɔtn se maam m'aak maakŋ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalan, Raa taat makɔŋ ɔɔ naanɔa kic ɔɔ te makɔŋɔ. Te ken naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi ɔɔi kalan tap ɔɔ naanɔa te te bin eyo.

19 Naan ken se, gɛger ken magal se ɔɔa tɔp gɔtɔ kaam mɔtɔ ɔɔ gɛgergen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do gɛger ken Babilon ken magal se ɔɔ naan an kɛdn kaay kɔɔpm ken dooc ute maak-taariŋ ken kusŋ se.

20 Naanŋen ken maane gurug ɔlde daan ki paac ɔɔ ute koge se, 'tɛdn gɔtɔ paac.

21 Isi magal magal sidɔ maakŋ raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer ɔɔa ɔɔa kaasn kaam kɔɔr teene si-dio. ɔɔ jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dofe ki se dubar gen teecn nirli.

17

Gɛger Babilon se, bɔɔɔ oocga don ki

1 ɔɔ maakŋ *kɔdn Raage tun cilin ken ɔk *kɔɔpgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan ɔaado ɔɔnɔma ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baado, m'ai taadn mɛtn taar bɔɔr ken utu kooɔŋ do mɛnd kɛesn gaabm ken jeege paac jeel gɔtiŋa ɔɔ mɛnd kɛesn gaabm se taad te gɛger magal ken utu taa oolge tu se.»

2 Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tɛdga jee kɛesn mɛndge; ɔɔ jee do naan ki paac se, naan lee edden tɔtn koojŋ bin aay oono ɔɔ lee ɛɛsiŋa.

3 Gɔtn se *Nirl Raa bɔɔy dom ki ɔɔ kɔdn Raa uun ɔaansum do kɔd-faar ki ɔɔ m'aak mɛnda ing king do daa-gaab ki ɔɔ daa-gaabm se aac dɛŋ dɛŋ. Rɔŋ se paac gurug te taargen naaj Raa ɔɔ daa-gaabm se, donge cili ɔɔ kaajŋge sik.

4 Mɛnd se uuso kal ute rɔŋa aac dɛŋ, ɔk daab ro ki ɔmb biriŋ biriŋ, ɔk kogen ute rodege ɔɔ meedgen * ute rodege kici. Mɛnd se ɔk kɔɔpm gen daab jŋ ki ɔɔ kɔɔpm se dooc ute nakgen jig eyo gen kɛesn gaabŋge.

5 K'raanŋj do naanŋj ki ro ken k'jeel mɛtiŋ eyo j'ɔɔ:

Maam ɔɔ m'gɛger Babilon magal
maam ɔɔ ko mɛnd kɛesn gaabge paac

ɔɔ do naan ki paac se,

maam sum ɔɔ m'tɛdn nakgen *kusŋ cir paac paac.

6 Maam m'aak mɛnd se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakiŋ se, nakŋ se tap ɔɔ ɔkum taad eyo.

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekŋ ɔɔ: *perles*.

⁷ Gōtn se kōdn Raa deekum oo: «Gen di jaay nakj se ōki taaf ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mēnd ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donje cili oo kaajinge sik jaay *k'jeel metn ey se kici.

⁸ Daa-gaabm ken naai aakiŋo tinjo se, borse naan gōto oo tēdga num naan utu ade teecn maakj gōo ken jerl zuzu se, oo baa gōtn kut ki. Num jee do naan ken rode gōto maakj Kitapm Kaaj ken Raa raanjin do dōkin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaakj daa-gaabm ese se, aden kōkj taaf eyo, taa naan bo ken tinjo, borse naan gōto oo tēdga num utu ade teecn daala.

⁹ «Borse, oŋ jeege tēdn meteke oo jeel-taara taa jeel metn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin ken mēnd ing do ki se oo je taadn ute gaargegen cili se kici.

¹⁰ Maakj gaaringe tun cili se, jee mii se, kaaddē deelga, oo ken gen k-mēcege se, borse naan bo gaarge, oo ken gen k-cilige se le aan te ey bōto; anum ken naan jaay ade baa kic bo 'tinj den eyo.

¹¹ Daa-gaabm ken tinjo oo borse gōto se, naan kic bo maakj gaargege tun cili se sum oo naan bo ken utu kōsn gaar gen k-martage se oo naan kic Raa utu an kutu.

¹² Oo kaajgen sikj ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikj ken utu kōsn gaara ute daa-gaaba se tele gen ler kalan sum.

¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dōokj taarde kalan oo tēdn naaba ute tōgdē paac daa-gaab ken se.

¹⁴ Naade utu baa 'tēdn bōoro ute *Goon Baatn Raa oo Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bo Mel gen Melge oo naan bo Gaar gen gaaringe. Oo jeege ken naan danjeno oo bēer tōddeno tēdga jee naange oo ken tuj ōrmdē ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Tē kōdn Raa taadum oo: «Oolgen ken naai aak mēnd keesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee dengen do naan ki ute metjildēge, ute taa naanđege oo ute taar naanđege paac.

¹⁶ Kaajgen sikj ken naai aakđeno ute daa-gaaba se, utu kōdn kund mēnd keesn gaabm ken gōtin gōt se naata, oo an tōsn ute nakinge paac oo an kōnin met-beere. Naan malin kic, naade an kōso oo met kōopin se le naade an tōoco.

¹⁷ Gaaringen sik se, Raa mala tēddenga tēd maakde ki, naade tēdn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se king maakj gaarin ki. Raa ōlde tēdn naan se, taa naade tēdn nakj ken naan uuno doa aan gōo ken naan maakin jen ro ki. Daa-gaabm se king maakj gaarin ki bini taar ken Raa taad se 'kaan doobin ki.

¹⁸ «Oo mēnd ken naai aakiŋo se le, je taadn ute gēger magal, ken ing do gaaringe tun do naan ki paac se.»

18

Babilon tēecga

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kōdn Raa kuuy bōoyo maakj raa ki oo kōdn Raa se ōk tōog dēna oo ute tōogin se naan wōor do naanja se keleŋ keleŋ.

² Naan taad makōno oo:

«Gēger magal Babilon se tēecga!
Deere, naan se tēecga kamac kamac!
Borse gōtin se oop tēdga gōtn maragge,
gōtn sitange oo gōtn yeelge ute daagen jig ey
ken jeege yeemde yeem se.

³ Naan se bo ken ol jeege tēd nakj ken naan maakin jen ro ki

aan gɔɔ tɔtn koojn̩ bin̩ kɛn̩ naan̩ ɔl̩ jeege paac aay te maraadde se.

Ɔɔ nakn̩ kɛn̩ naan̩ ɔl̩ jeege tɛd̩ se, nakn̩ *kusiŋ salal.

Ɔɔ gaaringen do naan̩ ki se,

naan̩ ɔldɛ aay tɔtina ɔɔ ɛɛsina.

Ɔɔ jee tɛdn̩ zogen do naan̩ ki se lɛ,

tɛd̩ jee nak dɛnge se, ute maal naan̩ kɛn̩ dɛn se.»

⁴ Ʋɛr m'booy mind nam kuuy taad maakn̩ raa ki ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn̩ maakn̩ gɛgɛr kɛn se,

ey num naase kic aki kɔl dose maakn̩ kusiŋde ki,

ɔɔ dubar utu kaan doḏɛ ki se,

utu koocn̩ do naase ki kici;

⁵ taa kusiŋ maakn̩ gɛgɛr kɛn̩ ese se,

ziid̩ bini ook aanga maakn̩ raa ki

ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun

te doobin̩ ey kɛn̩ jeenge lee tɛd̩ se.

⁶ Nakn̩ naan̩ tɛd̩ jeege tu se,

naase kic 'tɛdn̩siŋki naan̩ ki mɛt dio;

aan gɔɔ kɛn̩ naan̩ lee ɛd̩ tɔtn k'deepin̩ atak

maakn̩ *kɔɔpin̩ ki jeege tu se,

naase kic ɛdn̩ki tɔtn atak cir

gɛn̩ naan̩ se mɛt dio.

⁷ Aan gɔɔ naade ɔŋɔ maala ɔɔ ɔŋɔ doḏɛ se,

ɔɔse naase 'dabardɛki makɔn̩ bin̩ kici

ɔɔ ɔŋḏɛki kapin̩ adɛn tɔɔɔ,

taa gɛgɛr se taadga taad ute maakin̩ ɔɔ:

«Maam se m'tɛdga nɛɛlge do kaag dom ki se.

M'mɛnd-daay eyo ɔɔ mɔɔtn̩ kapin̩ lɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naan̩ se ɔɔ, ɔɔii kalan̩ sum ɔɔ

nakgen ɔɔn̩ se utu kaan don̩ ki,

aan gɔɔ yoa, kɔl doa ɔɔ ɔɔa.

Ɔɔ naan̩ se j'utu j'an̩ tɔɔɔ,

taa Mɛljɛge Raa Sidburku se

utu an̩ kɔjn̩ ɔɔɔɔ don̩ ki.»

⁹ Num gaaringen do naan̩ ki kɛn̩ ɛndo maakn̩ kusiŋ gɛgɛr kɛn̩ ese se ɔɔ tɛdɔ

maala gɔtn̩ ese se, kaad̩ kɛn̩ naade utu kaakn̩ saa poodn̩ gɛgɛr kɛn̩ k'tɔɔcin̩ se,

naade utu tɔɔɔɔ ɔɔ keem nɔɔ taarin̩a.

¹⁰ Naade daar dɔkɔ ɔɔ ɔɔɛr ɔɔ ɔɔm dubar ese se koocn̩ doḏɛ ki ɔɔ gɔtn̩ se naade

tɔɔɔɔ ɔɔ keem nɔɔ:

«Wɔɔɔ, wɔɔɔ nakage, aakki tu gɛgɛr Babilon,

gɛgɛr magala, naan̩ ɔk maala se!

Lɛr kalan̩ sum ɔɔ Raa tujina.»

¹¹ Jeegeŋ ɔk nakn̩ zogen do naan̩ ki paac eeme ɔɔ ɔl̩ doa taa gɛgɛr se, taa

nakn̩ zodege se, nam tap ɔɔ dug ey sum.

¹² Nakn̩ zodege se: daab, pudda, kogen ute roḏɛ, meedgen ute roḏɛ, kalgen

ute roḏɛge ɔɔ kɛn̩ deer taac ɔɔn̩ ɔɔn̩ se, kalgen ute roḏɛge ɔɔɛɛɛɛ ɔɔ aac dɛn̩

dɛn̩; kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapde ute naan̩ ceedge, kaaggen mɔŋgɔ,

maal-zɛɛɛɛ ute maal-kilimi, ute kogen raan̩ aak ɔɔɛɛ ɔɔɛɛ,

¹³ naagn̩ kaagn̩ nijimi, nakgen oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute

kaaggen oot kooḏ kici, tɔtn̩ koojn̩ bin̩, uubu, ruju ute gɛmɛ, maran̩ge ute ɔɔngɛ,

sɛndge ute puusdege, bulge ute jee dan̩gayge, nakgen se paac nam tap ɔɔ

mɔɔtn̩ 'dug ey sum.

14 K'taad jeege tun maakŋ geger ken ese j'oo: «Nakŋ naase maakse 'je paac se gōtōga. Maala ute nakgen tedsen jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin se mōōtn j'an kōŋ maakŋ gegerse ki ey sum.»

15 Jee tēdn zogen lee baado tēd maala maakŋ geger ken ese se, naade kic 'daar dōkō òò beer òò sōm dubar se koočŋ dōde ki. Gōtn se naade tōōyō òò eem nōō:

16 «Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger magal, aan gōō mēnd ken tuuso kalgen deer taac boŋ boŋ ute kengen cēep taac dēŋ dēŋ òò tōlo kōdōkŋ bi gen daab ute meedge òò kogen ute rōde se!

17 Maalin ute denin se, maakŋ ler ken kalan ki sum òò utga paac!»

Gōtn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tēdn naabdege òò jeegen maak ki paac se, ute jeegen tēd naaba do baar ki paac se, naade kic daar dōkō.

18 Ken naade jaay aak saa pōōdn iin se, tōōd tōōy òò: «Geger jaay magal aas te geger se, bēre, gōtōga!»

19 Naade tōs naanŋa bōōy dōdege tu òò tōōd tōōyō òò eem nōō:

«Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger magal dōoc te maala òò jeegen òk markabgen magal magala do baar ki paac se, naade òŋo maala paac gōtiŋ ki, òò maakŋ ler ken kalan ki sum òò, maalde se utga!»

20 Num naase, jee maakŋ raa ken jee Raage,

naase *jee kaanŋ naabm Isage

ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,

'tēdki maak-raapo!

Ute dubar ken Raa baano donŋ ki se

naanŋ ògsenga sēese.

21 Gōtn se maam m'aak kōdn Raa tōōgō uuno ko deer aan gōō ko tooto undinŋ maakŋ baar ki òò deek òò:

«Taa naanŋ se òò Babilon, geger magal se, j'utu j'an kund bin kici òò mōōtn nam anŋ kaak ey sum!

22 Jee kōnd kurundge, jee kaage,

jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge

mōōtn j'aden 'booy 'tēdn kaa gōti ki ey sum;

jee tirdge se mōōtn j'aden kōŋ gōti ki ey sum.

Òò mōōtn nam 'booy keem tooto gōti ki ey sum.

23 Nam tap òò kaakŋ pōōdn lōōmpō gōti ki ey sum

òò mōōtn nam tap òò taadn taa kōkŋ mēnda gōti ki ey sum,

taa jeegen òko nakŋ zo gōti ki se,

naade òò jee maalgen cir jeegen do naanŋ ki se paac.

Taa naai ute kōrdi ken 'lee tēd se,

dērl metjil jeegen do naanŋ ki paac.

24 Gōtn naai ki se òò gōtn k'tōōlo jee taad taar teeco taar Raa ki,

jee Raage òò jeegen paacŋ k'tōōlde do naanŋ ki se.»

19

*Jeege tēd maak-raapo gen kōkŋ mēnd *Goon Baatn Raa*

1 Ken nakgen se jaay deel se, m'booy gōtō tēd gajalanŋ maakŋ raa ki aan gōō dōōl jeege den òò ul taara deek òò:

«Aleluia!

K'tōōmki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala òò tōōgō;

naanŋ òò Debm Kaajŋ jeege.

2 Taa nakŋ naan tɛd paac se mɛt ki ɔɔ te doobina.
Naan ɔjga bɔɔɔ do mɛnd kɛɛsn gaabm kɛn tuj do naanɔ
ute nakgen *kusiŋ kɛn naan lee tɛd se.
Raa dabariŋ se taa naan tɔlga tɔl jee tɛdn naabinge.»

3 Tɛr maam m'booy naade deek daala ɔɔ:

«Aleluia!

Mɛnd kɛɛsn gaabm se,

naan ɔo gɛgɛr k'tɔɔciŋ jaay saan tiin gen daayum daayum se.»

4 Gɔtn se magalgen sik-di-kaar-ɔɔɔ ute ne-dimgen ɔɔ se, baado ɛrg naan Raa
kɛn inŋ do kaag do ki se, eemiŋa ɔɔ deek ɔɔ:

«Amin! Aleluia!»

5 Tɛr m'booy mind deba gɔtn kaag do ki se taad ɔɔ:

«Naase paac jee tɛdn naabinge, jeegen ɔeriŋ,

jee aaliŋ maak ki ɔɔ jee aaliŋ maak ki eyo,

paac, k'tɔɔmki Raajege!»

6 Tɛr maam m'booy gɔtɔ tɛd gajalan aan gɔɔ dɔɔl jeegen dɛn ɔo taada, aan gɔɔ
maan zoor uu uu se ɔɔ aan gɔɔ Raa kɛn taat makɔŋɔ se kici, tɔɔd tɔoy makɔŋɔ
ɔɔ:

«Aleluia!

Taa Meljege Raa se, naan ɔo Sidburku, ɔorse naan uunga gaariŋa.

7 K'tɛdki maak-raapjege ɔɔ ɔŋ maakjege raapm sakan

ɔɔ *k'nookki Raa!

Taa kaadŋ Goon Baatn Raa an kuun mendiŋ se aasga

ɔɔ mendiŋ kic lɛ daapga roŋ aakga bɛɛ bɛɛ.

8 Naan j'ɛdiŋ uus kal te roŋa,
ɔɛɛɛɛ, aak bɛɛ ɔɔ ɔmb biriŋ biriŋ.»

Ɔo kal ese se je taadŋ te naabm bɛɛ ɔɔ ute doobiŋ kɛn jee Raage lee tɛda.

9 Gɔtn se *kɔdŋ Raa kalan deekum ɔɔ: «'Raaj ɔɔ: 'Maak-raapo jeege tun
k'danjɛ gen ɔaa kɔsn gɔtn kɔkŋ mɛnd Goon Baatn Raa ki se.» Tɛr naan taadum
ɔɔ: «Taar se taar mɛt ki. Kese taar Raa mala ɔo taada.»

10 Gɔtn se maam m'erg mɛtn jɛŋ ki m'je m'an keeme. Naɔo naan deekum ɔɔ:
«Ɔŋɔ! Ɔŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'dɛbm tɛdn naaba aan gɔɔ naai ɔɔ
aan gɔɔ gɛnaaigen aal maakde do taar Isa kɛn taado se. Anum naai ɛrg naan
Raa ki kaliŋ ki sum.» Taa taar kɛn Isa taado jeege tu se ɔo, kɛse ko mɛtn taar
kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

11 Tɛr gɔtn se, maam m'aak maakŋ raa ɔɔd waj ɔɔ m'aak sindi raap lak lak.
Ɔo debm do ki se roŋ «Debm lee te kɛn mɛt ki» ɔɔ «Debm tuj te ɔrmiŋ eyo.» Ɔo
naan ɔj bɔɔɔ ɔɔ do ute kɛn mɛt ki.

12 Kaamiŋ se lɛ aan gɔɔ poodŋ ɔk kɔkɔ. Ɔo naan ɔk laatin gaaringe dɛna don
ki. Ɔo k'raaniŋ roŋ ro ki ɔɔ ro se naan kaliŋ ki sum ɔo jeeliŋa.

13 Kal naan uuso se, j'ɔliŋga kɔl maakŋ moos ki. Ɔo naan mala se, k'danŋ
«Taar gen Raa.»

14 Ɔo dɔɔl asgargen maakŋ raa ki tuuso kalgen te rodege, ɔɛɛɛɛ ɔɔ taak bɛɛ
bɛɛ. Naade tooko do sendge tun raap raapo ɔɔ daaniŋa.

15 Ɔo debm kɛn ooko do sind kɛn raap lak lak se, gɔrd-jerl aata teeco taariŋ
ki gen tɔl jee do naan ki. «Ɔo jeege se naan utu adɛ tɔnd ute sirdŋ k'daapiŋ
ute maala*.» Ɔo naan utu adɛn daal maakŋ dugudŋ maak-taar Raa Sidburku
ki kɛn *kusiŋ aan gɔɔ kɛn k'daal koojŋ biŋ jaay maaniŋ tɛd tɔtɔ se.

16 Ro kaliŋ ki ɔɔ ro pɛeliŋ ki se, k'raaniŋga raan roŋ j'ɔɔ:

* 19:15 Aak KKR 2.9.

Kese Gaar gen gaaringe oo Mel gen melge.

17 Ter maam m'aak maakn kaad ki se, *koon Raa daara daara. Gohn se, naan ood ooy makoon oo dan yeelgen tiin maakn raa ki raan paac se oo: «'Tuski naapa oo 'baakiro utu aki koon koon ken Raa tedn den se.

18 'Baakiro aki koon gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge oo jee tooko do ki, jeegen paacn bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki oo ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

19 Gohn se ter maam m'aak daa-gaabm deet deetn ken ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gen tedn booro ute debm ken ooko do sind ken raap lak lak ute asgaringe se.

20 Anum daa-gaabm se, ken k'cirin se, k'baa k'j'okina oo debm ken ted ron aan goo debm taad taar teeco taar Raa ki ken lee ted nakgen deel doa naanin ki jaay lee derl jeege ok nakn kaakn jeele rode ki ken daa-gaaba tondde se oo lee erg naan nakn ken k'coocin tecin tec se, naan se kic j'okina. Naade di se paac k'tok k'j'ombden zere maakn baar pood ken ok nakn aan goo kudn poodn ok buluk buluk se maak ki.

21 Jee metinge le, debm do sind ki se toalde ute gord-jerle ken teeco taarin ki se. Oo yodege se yeelge osde te maraadde.

20

**Bubm sitange j'okin dangay gen baara dupu*

1 Ter maam m'aak *koon Raa booyo maakn raa ki oo naan ok lekerle gen taa goo jerl zuzu se ute zinziiri magala jin ki.

2 Oo k-lamaga se naan baa iij-okina. K-lamagn se naan bo woon do okina oo naan bo Bubm sitangen ken k'danin Iblis se kici. Gohn se naan dookin te zinziiri gen baara dupu.

3 Naan uun undin maakn goo ken jerl zuzu se, oo dekelin taara don ki oo tedn nakn ken nam tap bo ok doobm an kon kood eyo, taa naan moon 'kon derl jee do naan ki eyo bini baar dupu se kaasa. Ken baar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an koon kol na bo kon ting den eyo.

4 Ter maam m'aak kaag doge oo jee ting do ki se, j'undden kulu gen kon booro do jeege tu oo ko jeegen k'toalde taa saadn Isa oo taa Taar *Raa. Naade se on erg te naan daa-gaab ki eyo oo naan nak ken k'coocin tecin tec se eyo oo nakn kaakn jeele ken naan tond naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ok eyo. Naade se bo jee ken duro daan yoge tu oo koon gaara ute *al-Masi gen baara dupu se.

5 Naade se bo jee ken utu dur deet deet daan yoge tu oo yogen kuuy se le, kon dur eyo bini baar dupu se deel jaayo.

6 Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se ade kon tedn dim eyo. Naade se utu tedn jee tedn serkge gen Raa oo te gen al-Masi. Oo naade se utu koon gaara gen baara dupu te al-Masi.

**Bubm sitange booro osinga*

7 Ken baara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an koodin naatn maakn dangay ki.

8 Oo naan utu baa derl jeegen metn naan ken kaam soo paacn ken k'dandje utu ro Gog oo Magog* se. Naade utu tusn dena aan goo keesn maakn baar ki gen baa tedn booro.

* 20:8 Gog oo Magog se taad te ro taa naangen jeenge jee woy jee Raage. Aak Ezk kon 38 oo 39.

⁹ Naade wɔɔkɪŋ dɔɔdn̄ do naan̄a paac ɔɔ baado gurug ɔɔ jee Raagen maakɪŋ geger̄ ken̄ Raa jɛŋ se. Naɔo poodo bɔɔyo maakɪŋ raa ki baado ɔsde paac.

¹⁰ Ɔɔ Iblis̄n̄ ken̄ lee derlde se j'uuŋ j'undin̄ maakɪŋ baar pood̄ ken̄ ɔk nakɪŋ aan̄ gɔɔ kudn̄ poodn̄ ɔk buluk buluk se. Kese ɔo gɔtn̄ daa-gaaba ute debm̄ ken̄ tɛd̄ rɔŋ aan̄ gɔɔ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki se, k'side maak̄ ki. Ɔɔ gɔtn̄ se, nɔɔrɔ katara, naade dabar̄ gɛŋ daayum daayum.

Bii kɔjɪŋ bɔɔr̄ kaam mɔɔtn̄

¹¹ Gɔtn̄ se tɛr maam m'aak kaag do magal raap raapo ɔɔ debm̄ in̄g do ki se. Maakɪŋ raa ute do naan̄a se aan̄ iig naan̄in̄ ki kilu.

¹² Tɛr maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden̄ maak̄ ki ɔɔ jee j'aalden̄ maak̄ ki ey se daar daar naan̄ kaag do ki se. Ɔɔ gɔtn̄ se, k'tɔɔd̄ k'taal kitapge. Ɔɔ m'aak kitapm̄ kuuy se j'ɔɔd̄ j'aalɪŋa ɔɔ naan̄ se Kitapm̄ Kaaja. Ɔɔ jee ooyga kooy paac se, j'ɔjde bɔɔrɔ do nakge tun naade tɛda jaay k'raan̄in̄oga raan̄ maakɪŋ kitapge tun ese se.

¹³ Maane lɛ, jee ken̄ naan̄ tɔɔldeno paac se, naan̄ baandeno. Yo ute ɔee yoge kic baano ute yodegen̄ ken̄ naade tɔkdeno se. Ɔɔ yoge se nan̄a nan̄a kic ɔo j'ɔjɪŋ bɔɔrɔ do nakge tun naan̄ tɛdo.

¹⁴ Gɔtn̄ se Yo ute ɔee yoge se, k'tɔs k'j'ɔmbde maakɪŋ baar pood̄ ki. Ɔɔ maakɪŋ baar pood̄ ken̄ se ɔo gɔtn̄ yo gɛŋ k-dige se.

¹⁵ Debm̄ jaay k'j'ɔŋ te rɔŋ maakɪŋ Kitapm̄ Kaaj ki ey se, naan̄ se j'an̄ kuun kundin̄ maakɪŋ baar pood̄ ki.

21

Maakɪŋ raa ute do naan̄ kiji

¹ Tɛr maam m'aak maakɪŋ raa kiji ute do naan̄a kiji taa maakɪŋ raa ute do naan̄ do dɔkɪŋ se lɛ, aan̄ iigga ɔɔ baar se tɛd̄ gɔtɔ.

² Maam m'aak geger̄ *salal̄ ken̄ k'dan̄in̄ Jeruzalem̄ kiji ken̄ *Raa bɔɔyɪno maakɪŋ raa ki. Geger̄ se daapga rɔŋ aan̄ gɔɔ mɛnd̄ ken̄ daapga rɔŋa in̄g aak kaak kaam gaabin̄ se.

³ Gɔtn̄ se, maam m'booy mind deba gɔtn̄ kaag do ki ɔɔd̄ ɔɔy makɔŋɔ deek ɔɔ: «Borse Raa ɔndga *kɔrɔrɪŋ daan̄ jikilimge tu ɔɔ naan̄ utu tɪŋ te naade ɔɔ naade se tɛdn̄ jeŋge. Raa mala tɪŋ te naade ɔɔ naan̄ ɔo tɛdn̄ Raade.

⁴ Naan̄ utu adɛn̄ kɔtn̄ kaa-maande. Yo tɛdn̄ gɔtɔ, kɔl doa, tɔɔyɔ, dubar̄, naade se paac mɔɔtn̄ 'tɛdn̄ gɔtɔ, taa duni do dɔkɪŋ se, 'tɛdga gɔtɔ.»

⁵ Ɔɔ debm̄ ken̄ in̄g do kaag do ki se deek ɔɔ: «Borse, nakge paac maam m'tɛdɪŋa tɛdga kiji.» Tɛr naan̄ deekum ɔɔ: «'Raan̄ ɔɔ: deer deer, taar se taar mɛt ki!»

⁶ Tɛr naan̄ taadum ɔɔ: «Borse, naaba aasga dɔobɪŋ ki. Maam ɔo m'Alpa ɔɔ m'Omega, maam ɔo m'kupm̄ meta ɔɔ m'taar tɔɔlɪŋa. Ɔɔ debm̄ maane tɔɔlɪŋ num, baado ɔɔ maam m'an̄ kɛdn̄ maan̄ ken̄ ɛd̄ kaaja se cɛɛɛ.

⁷ Ɔɔ debm̄ jaay cirga se, naan̄ utu 'kɔsn̄ kaagɪŋ ɔea, ɔɔ kaag ɔee naan̄ kɔs se je deekɪŋ ɔɔ maam m'an̄ tɛdn̄ Raan̄a ɔɔ naan̄ am tɛdn̄ goonuma.

⁸ Num gan̄ jee ɔk nakge paac ɔɔŋ eyo, jee tuj ɔrmdɛge, jee tɛd̄ nakgen̄ *kusɪŋa, jee tɔɔl jeege, jee kɛesn̄ mɛndge te gaabge, jee oɔj rode, jee maragge ute jee taar-kɔɔbge, paac se utu ɔaa maakɪŋ baar pood̄ ken̄ ɔk nakɪŋ aan̄ gɔɔ kudn̄ poodn̄ ɔk buluk buluk se. Kese ɔo gɔtn̄ ken̄ k'dan̄in̄ yo gɛŋ k-dige se.»

⁹ Gōtn se maakŋ *kōdn Raage tun cilin kēn ək *kōəpm ɸooc te dubar se, deb kalan ɸaado ŋjuma əd deekum əd: «'Baado, m'ai taadn mēnd *Goon Baatn Raa kēn utu an kək se.»

¹⁰ Gōtn se *Nirl Raa bōoy dom ki əd uun əlum do ko kēn magala əd jērle əd naan taadum gēger *salal kēn k'danjin Jeruzalem se əd gēger se ɸo kēn maam m'aakiŋo Raa bōoyiŋo bōoy maakŋ raa ki se.

¹¹ Ɔo maakŋ gēger kēn ese se, tōəgŋ Raa wōorin kelen əd wōorin aan gōd ko kēn te roŋ, kēn k'danjin jasp əd jasp se tec aan gōd maan tood yel yel se.

¹² Gēger se ək durdur əd durdurin se jērle əd paata. Naan ək taa doobge sik-kaar-dio əd taa doobgen sik-kaar-di se ək kōdn Raage tak tak. Ɔo taa doobgen se k'raanɸe ro taa ɸee gaan *Israəlgen sik-kaar-di se ro ki.

¹³ Taa doobgen sik-kaar-di se k'tōddde gōto kaam sōd: kaam kaada tookŋo se ək taa doobo mōto. Kaam kaam kooko se ək taa doobo mōto, kaam kaam bōoyo se, ək taa doobo mōto əd kaam kaada toocŋ kic ək taa doobo mōto.

¹⁴ Ɔo durdur gēger se le k'rēes koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iinjin do ki. Ɔo kogen sik-kaar-di se k'raanjin ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Ɔo debm kēn daar taad te maam se, ək nakŋ dōojŋ gōto jin ki əd nakŋ dōojŋ se le gen daab. Gōtn se gēger, taa doobinge əd durduringe se paac, naan dōojɸe.

¹⁶ Ɔo gēger se, kaam mēdin ute kaam gaabiŋ se k'dōojɸe se aas kaas te naapa. Naan dōojŋ ute nakŋ dōojɸo se. Ɔo dōojŋ se ŋjin staaɸ* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dōoj kaam gaabiŋa kaam mēdinə əd kaam jerlin ook kook se, naan ŋɸde aas kaasa.

¹⁷ Naan dōoj durdur əd dōojŋ se, ŋjin aas cili kaar-te-si-sōd-kaar-sōd (144)*. Ɔo kōdn Raa dōojŋ ute cili aan gōd gen jikilimge se sum.

¹⁸ Durdur gen gēger j'iinjin te ko kēn k'danjin jasp. Ɔo gēger se le, paac k'tēdin te daab. Ɔo daabiŋ se le, daabm salal əd tood yel yel aan gōd maane.

¹⁹ Kogen jaay j'uuno mētn durdur gēger ese se, k'tamarinō ute napar kogen te rode əd taak ɸee ɸee. Ko kēn j'uuno meta deet deet se, roŋ jasp. Gen k-dige se, k'danjin sapir əd ko se zēer zēere. Gen k-mōtoge se, k'danjin kalsedooan. Naan se raan zēer zēere. Ko gen k-sōoge se roŋ emorid. Naan se zēer cidid.

²⁰ Ko gen k-miige se, roŋ sardoan. Naan se aac deŋ. Ko gen k-mēcege se, roŋ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, roŋ krizolit. Naan se zēer əmb met ki birin birin. Ko gen k-martage se, roŋ beril. Naan se zēer kōos kōosə. Ko gen k-jernanɸe se roŋ topaz. Naan se kōos kōosə. Ko gen k-sikge se roŋ krizopraz. Naan se zēer kōos kōos met ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, roŋ iasint. Naan se zēer ilim kilim met ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, roŋ amatist. Naan se zēer ilim kilimi.

²¹ Taa doobingen sik-kaar-di se, ək meedgen te rode se sik-kaar-dio. Ɔo taa doobo ɸo ək meede kalan tak tak. Ɔo gēger se bōorin se paac te daab əd daabiŋ se salal əd tood yel yel aan gōd maane.

²² Gaŋ maakŋ gēger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Mēljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gōtn ese əd naade se ɸo Bee Raa mala.

²³ Gēger se je kaad eyo əd je laap eyo taa Raa mala te *nookina əd Goon Baatin ɸo, wōorde.

²⁴ Metjil jee do naan ki paac se, naan ɸo lee wōorden gōto. Ɔo gaaringen do naan ki se utu ano ɸaa te maaldege se paac maakŋ gēger kēn ese.

²⁵ Gēger se, taa doobinge k'gaasde eyo, taa gōtn ese nōoɸ gōto.

* **21:16** Staad kalan se ɸaa ɸaa kaasn nakŋ metir kaar-dio. † **21:17** Kese aan gōd metir 65.

26 Gōtn se jee do naan̄ ki ano 6aa ute maaldēge ute nakn̄ koondege maakn̄ gēger ken ese.

27 Ɔo nakgen jig eyo, kōn̄ kēnd maakn̄ gēger ken ese eyo. Ɔo jee tēdn̄ nakgen *kusiñ̄ ken ək taad̄ eyo ute jee taad̄ taar-kōōbō, naade se kici 'l'kōn̄ kēnd maakn̄ gēger ken ese eyo. Anum jee kēnd maakn̄ gēger ken ese se, jee ken k'raan̄ga raan̄ rodege maakn̄ Kitapm̄ Kaajn̄ gen̄ Goon Baatn̄ Raa ki se jaayo.

22

1 Ter *kōdn̄ Raa taad̄um oolo ken ək maan̄ ken eđkaaja. Ool se iino gōtn̄ kaag do *Raa ki ute gen̄ *Goon Baatn̄ Raa ki. Ɔo ool se maaniñ̄ tood̄ yēl̄ yēl̄.

2 Ool se əȳ teec daan̄ bōar ken maakn̄ gēger ki. Ɔo kaagn̄ ken eđkaaja jeege tu se daar jēnjinge tu. Kaagn̄ se maakn̄ baar ki se naan̄ ooj̄ dōol̄ met̄ sik-kaar-dio. Ɔo maakn̄ laap ki tak 6o naan̄ ooj̄o. Ɔo kambin̄ se 6o ken lee eđlapia met̄jil̄ jikilimge tu paac̄.

3 Maakn̄ gēger ken ese se, nakgen k'naamdega naam se tēdn̄ gōtō. Kaag do Raa ute gen̄ Goon Baatn̄ Raa se 'tēdn̄ gōtn̄ ese əo jee tēdn̄ naabm̄ Raage se utu an̄ lee keeme.

4 Naade utu kaakn̄ daan̄ kaaminā əo ro Raa se j'utu j'adesin̄ raan̄ do naandege tu.

5 Gōtn̄ naane se, nōarō gōtō. Kaadā ute lōompō se, nam tap 6o je ey sum, taa Meljege Raa mala utu aden̄ wōar gōtō. Ɔo naade se utu 'kōsn̄ gaara ute naan̄ gen̄ daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

6 Ter *kōdn̄ Raa taad̄um əo: «Deer deer, taar se taar met̄ ki. Meljege Raa ken eđo Nirlin̄ jeege tun taad̄ taar teeco taarin̄ ki se, naan̄ debm̄ olo kōdn̄ gen̄ taad̄n̄ nakgen əppga baat utu kaan̄ se jee tēdn̄ naabinge tu.»

7 Isa deek əo: «'Booyki! Bere, maam m'əppga gōarō m'utu m'ade 6aa. Maak-raapo deb ken booy uun taar ken k'taad̄n̄ maakn̄ kitap ken ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

8 Debm̄ ken booyo əo aako nakgen deel paacn̄ ese se, kese maam Jan. Ken maam jaay m'booyo əo m'aako aas se, maam m'ooc met̄n̄ jē kōdn̄ Raa ken taad̄um nakgen deel ese se, m'je m'an̄ keeme.

9 Na6o naan̄ taad̄um əo: «Ɔn̄o! Ɔn̄te 'kergn̄ naanum ki. Maam kic m'debm̄ tēdn̄ naaba aan̄ gōo naai əo aan̄ gōo gen̄naaigen̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki ute jee ken booy uun taar ken k'raan̄jn̄ maakn̄ kitap ken ese se. Anum naai se, eem Raa kalin̄ ki sum!»

10 Ter naan̄ deekum əo: «Taargen̄ ken maakn̄ kitap ken ese se, teeco taar Raa ki; ən̄te 'kōyinā, taa kaad̄n̄ ken Raa an̄ tēdn̄ nakgen se əppga gōarō.

11 Bin se, debm̄ ken jaay tēd̄ naka te doobin̄ ey se, n'tēd̄ n'6aan̄ sak sak əo debm̄ tēdn̄ nakgen jig ey se kic lē, n'tēdn̄ n'6aa sak sak. Num debm̄ tēd̄ naka ute doobinā, n'tēd̄ n'6aa te naaniña əo debm̄ ken *salal se, n'tēdn̄ salal n'6aa te naaniñ̄ kici.»

12 Isa deek əo: «'Booyki! Bere, əppga gōarō maam m'utu m'ade 6aa. Ɔo ken maam m'ade 6aa se, m'ano 6aa ute nakn̄ ken nan̄ja nan̄ja kic 6o utu m'an̄ kēdn̄ bēdn̄ do nakgen tun naan̄ tēdo.

13 Maam se m'Alpa əo m'Omega*, maam 6o m'debm̄ m'deete əo debm̄ kaam mōōtn̄. Ɔo maam 6o m'kupm̄ met̄a əo m'taar tōlinā.»

14 «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan̄ se naade ək dōobo gen̄ kōsn̄ koojn̄ kaagn̄ ken eđkaaja maakn̄ gēger ken ese se əo kōn̄ kēnd te taa dōobo.

* 22:13 Aak Apok 1.8.

¹⁵ Num gan jee tɛdn nakɲ sɔkɔŋge, jee ooɲ rodege, jee keɛsn mɛndge ute gaabge, jee tɔɔl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tɛd taar-kɔɔbge se, naade se paac 'kɔɔpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ɔlo kɔdum taa 'ɓaa tɛdn saadum naan *eglizge tun gɔtn ɓaa se paac. Maam se, m'teeco mɛtjil gɛn Gaar *Daud ki ɔɔ maam ɓo Bebeɛ.»

¹⁷ Gɔtn se Nirl Raa ute mɛnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ debm ken booyga taar se kic ɓo ŋ'deek ŋ'ɔɔ: «Ŋ'ɓaado! Debm ken maan tɔɔliŋa ɔɔ je kaay maan ken ɛd kaaja se, ŋ'ɓaado ŋ'kaay cɛɛ.»

Jan taadɲaŋ taariŋa

¹⁸ Jee paacɲ ken booy taar Raa ken k'raariŋiŋ maakɲ kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar ken se num, Raa kic utu an ziidn dubar ken k'raariŋiŋ maakɲ kitap ki se do ki.

¹⁹ Ɔɔ taar Raa ken k'raariŋiŋ maakɲ kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔɔdn naatn ute ken kalan se, naan se 'kɔŋ kɔsn koojɲ kaagɲ ken ɛd kaaja se eyo ɔɔ 'kɔŋ kend maakɲ gɛgɛr ken *salal se ey kici.

²⁰ Tɛr Isan ken taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔɔpga gɔɔɔ m'utu m'ɓaado.»

*Amin! Meljege Isa, 'ɓaado!

²¹ Ɔŋ Meljege Isa asen tɛdn beɛŋ naase ki paac.